

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

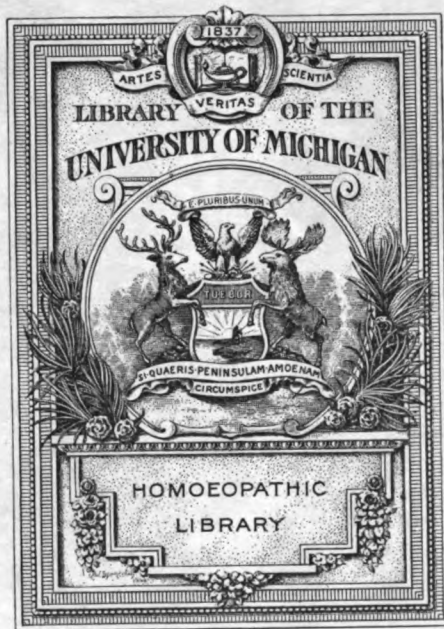
Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

B 3 9015 00244 600 6
University of Michigan - BUHR

H 610.5

H 7717

M III

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD

UITGEGEVEN VAN WEGE

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Jaargangen XIII—XV, 1902—1904.

UITGAVE VAN
LA RIVIÈRE & VOORHOEVE,
ZWOLLE.

4

	<i>Bladz.</i>		<i>Bladz.</i>
Homoeopathie in de praktijk	263, 283	Pleuritis	229
Homoeopathisch Tijdschrift	286	Poging tot verklaring van de werking der homoeo- pathische geneesmiddelen	281
Hoofdpijn	81	Polikliniek te Utrecht	119
Hoogleraar of Docent	169	" (Verslag van de Afd. Utrecht . . . . .)	15, 214
I.		" (Kostelooze hom.) te Amsterdam	47, 55, 127
Ingewanden (Ontsteking der . . . . .)	142	" (Verslag van de hom.) te Amsterdam	223
Ingewandswormen	150	" te Arnhem	199
J.		Praktische wenken	39
Jager (Prof.) en de Neuraal-Analyse	49	Privaat-docent in de homoeop. geneesmiddelleer	189
K.		R.	
Kiespijn	102	Reisindrukken	235
Kinderdiarree (Chronische . . . . .)	133	Roodvonk	260, 268
Kinderziekten (Homoeopathische behandeling van door Dr. M. L. van der Stempel . . . . .)	59, 68, 75, 84 92, 102, 110, 125, 133, 142, 150, 166, 174, 182, 188 205, 211, 229, 245, 260.	S.	
Kinderziekenhuis Marguërite te Neuilly	71	Slijmhoest	182
Kinkhoest	182	Struma	111
Koster-De Groot (De kwestie . . . . .)	253	Suggestie?	270
L.		Sulphur	67
Leerstoel voor Homoeopathie	63	Supplement (Homoeop.) op de pharmacopee	191, 217
" (Een homoeopathische . . . . .)	153	T.	
" Geen	177	Tanden krijgen (Stoornissen bij het . . . . .)	85
Levenselementen (Vier . . . . .)	27	Tuberculose	87
Levenswijze (Gezonde . . . . .)	57	V.	
Lezing, gehouden door den arts P. L. van der Harst	98, 108, 117	Varia (snurken)	23
Lezing te Haarlem door J. Mieg	221, 231	" (voeding)	79
Logische genezingen	77	Verduunningen (Iets over hooge . . . . .)	190
Lombroso (Prof.) Homoeopaat	87	Vergiftiging (Snelle hulp bij . . . . .)	75
Londen (De Homoeopathie in . . . . .)	23	Verschil en overeenstemming	185
Longontsteking	211	Voordracht van Dr. Kallenbach	33
Lupus	269	Voorheen en thans	193
M.		Voorhoeve (Dr. N. A. J.) benoemd tot correspon- deerend lid v/d British Hom. Society	263
Malaria (Iets over . . . . .)	233, 241, 249	Vooruitzichten van eene vertegenwoordiging der Homoeopathie aan onze Hoogescholen	201
Mazelen	245	Vossenlong en nog wat	273
Mededeeling (Verblijvende . . . . .)	39	W.	
Dr. Mende-Ernst	191, 239	Werkzaamheid van kleine hoeveelheden	262
Minister Kuyper en de Homoeopathie	21	Wolf in de tanden	92
Mondziekten	84	Z.	
N.		Zand (Is) gezond?	90
Neuraal-analyse (Prof. Jäger en de . . . . .)	49	Ziekenverplegingsfonds der Afd. Rotterdam	223
Neusverkoudheid	188	Zorg voor de ademhalingsorganen	147
Nieuwjaarsoverdenking 1902, 1903	1, 97	" " " gezondheid in den winter	73
P.		" " " spijsverteringsorganen	145
Pennestrijd	276	" " " het zenuwstelsel en de zintuigen	172, 179
Petersburg (De Homoeopathie in . . . . .)	15	Zomerverblijf in de bergen	225
Pharmacie (Homoeopathische . . . . .)	44	Zuigelingen (Wenken voor de verpleging van door Dr. M. L. van der Stempel . . . . .)	59, 68, 75, 84 92, 102, 110, 125, 133, 142, 150, 166, 174, 182, 188 205, 211, 229, 245, 260, 268.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Nieuwjaarsverdenking. — Wat is de beste geneeswijze? — Iets uit de Geschiedenis der Homoeopathie. — Berichten. — Advertentiën.

NIEUWJAARSOVERDENKING.

Wanneer wij bij den aanvang van dit nieuwe jaar een blik terugslaan op het verleden en eenige oogenblikken met onze gedachten vertoeven bij hetgeen er gedurende het afgelopen jaar in ons land op het gebied der Homoeopathie is voorgevallen, dan is er zeker veel, dat ons tot bemoediging strekken kan en tevens tot aansporing om op den ingeslagen weg voort te gaan.

Ofschoon langzaam, nam toch in de laatste jaren het aantal homoeopathische geneesheeren gestadig toe, en mochten wij ons ook in het afgelopen jaar weder verheugen in de vestiging van twee jonge artsen, die, na een onderzoek der homoeopathische geneeswijze in het Buitenland ingesteld te hebben, er ronduit voor uitkwamen, dat zij de aan hunne zorg zich toevrouwende patiënten volgens de beginselen der homoeopathische geneeswijze wenschten te behandelen. Het aantal der in ons land praktiseerende homoeopathische geneesheeren is daardoor gestegen.

Doch niet alleen dit. Niet alleen nam het aantal deskundigen toe, die zich vóór de Homoeopathie verklaren; maar — en dit dunkt ons van groot belang te zijn — ook de waardeering der homoeopathische beginselen nam onder de

geneeskundigen in ons land bredere afmetingen aan. Behalve dat sommige geneesheeren in ons land dikwerf van de homoeopathische methode gebruik maken, zijn er enkelen, die zich wel niet beslist voor de Homoeopathie verklaard hebben, maar die toch, na de homoeopathische beginselen onderzocht te hebben, overtuigd zijn geworden van haar recht van bestaan, en dit onbewimpeld tegenover hunne collega's uitspreken. Ofschoon deze laatsten wel is waar voor het oogenblik de gelederen der homoeopathische geneesheeren niet versterken, kan het toch niet uitblijven, dat ook langs dezen weg aan de Homoeopathie steeds meer ingang onder de geneeskundigen verschaft wordt; en daarover kunnen wij ons niet genoeg verblijden, overtuigd dat langzamerhand nu hier, dan daar, geneeskundigen zullen opstaan, die voor de Homoeopathie in de bres springen.

Onder de homoeopathische geneesheeren zelven was er bovendien in het afgelopen jaar een ernstig streven te bespeuren, zich nauwer met elkander te vereenigen en gezamenlijk te trachten, aan de homoeopathische geneeswijze een officieële erkenning te verschaffen. Dat dit niet gemakkelijk zal zijn, begrijpt een ieder, die weet, welke vooroordeelen er nog steeds te overwinnen blijven. Edoch, hoe meer ingang de homoeopathische geneeswijze vindt onder het publiek, en hoe meer de waardeering van Hahnemann's leer onder de geneeskundigen veld wint, des te eerder zal daartoe de weg gebaad worden. Laat ons hopen, dat deze tijd niet meer al te ver verwijderd is, en mogen de homoeopathische

geneesheeren zelven het zich tot een ernstige plicht rekenen, trouw te blijven aan hun beginsel, opdat daardoor nog menig andersdenkende collega zich gedrongen gevoele, dit beginsel te onderzoeken en te toetsen aan het ziekbed!

Tegenover deze bemoedigende verschijnselen ten aanzien van de verbreiding der homoeopathische geneeswijze in ons land, staan, helaas op het enger gebied onzer Vereeniging twee droevige gebeurtenissen, die onzen lezers weliswaar bekend zijn, maar die wij nochtans niet nalaten kunnen aan het begin van dit jaar nogmaals in herinnering te brengen. Wij bedoelen het overlijden van twee leden van het Hoofdbestuur — de heeren H. C. Voorhoeve Jzn. en P. de Raadt. Wat deze beide warme voorstanders der Homoeopathie voor de verbreiding en bevordering onzer geneeswijze in het algemeen gedaan hebben, willen wij hier niet opsommen; maar wel is het ons een behoefte, het hier nogmaals uit te spreken, hoe zeer wij, én als Redactie én als Hoofdbestuur, het heengaan dezer mannen betreuren, en slechts noode hunne adviezen kunnen missen. Moge hunne plaats in de eerstvolgende Algemeene Vergadering door even wakkere en besliste voorstanders der Homoeopathie worden ingenomen!

WAT IS DE BESTE GENEESWIJZE?

Bij het begin van een nieuwen jaargang van ons Maandblad kan het van voordeel zijn, de aandacht onzer oude en nieuwe lezers nogmaals op bovenstaande vraag te vestigen. Degenen onder hen, die reeds ondervindingen met de Homoeopathie gemaakt hebben bij ziekten in de familie, zullen er wel van overtuigd zijn, dat zij in alle door inwendige geneesmiddelen te behandelen ziektegevallen de voorkeur moeten geven aan de door Dr. Samuel Hahnemann ontdekte, als wetenschappelijk bewezen en als praktisch zegenrijk bevonden homoeopathische geneeswijze.

Voor degenen echter, die nog geen proef met deze methode genomen hebben, maar toch van de goede resultaten gehoord hebben, die door deze behandeling zelfs in verouderde en ongeneeslijk schijnende ziektegevallen verkregen werden, kan het goed zijn, nogmaals op de voordeelen der Homoeopathie te wijzen.

Om de vraag: „Wat is de beste geneeswijze?” voldoende te kunnen beantwoorden, is het noodig, om eenige van de meest gebruikelijke geneesmethoden te bespreken; wij wenschen daarom eenige woorden te zeggen over de *Allopathie*, de *Natuurgeneeswijze* en de *Homoeopathie*.

Als wij in de eerste plaats de resultaten der geneeswijzen beschouwen, bij welke geneesmiddelen in sterke gift aangewend worden, en die wij gevoelig allen onder den naam *Allopathie* kunnen samenvatten, dan vinden wij, dat deze geneeswijzen bij de behandeling van inwendige ziekten weinig nut stichten,

dat zij wel op voorbijgaande wijze door zoogenaamde *palliatieve middelen* de bezwaren der ziekten onderdrukken en voor korten tijd wegnemen, maar dat zij niet in staat zijn te *genezen*. Afgezien derhalve van dit voordeel van voorbijgaanden aard, dat de lastigste symptomen der ziekte, bv. pijn, hoest of koorts, onderdrukt worden door sterk werkende middelen, ontbreekt aan deze geneeswijze een natuurwetenschappelijk fundament, daar zij de zieken slechts *palliatief* of *symptomatisch* tracht te behandelen. Bovendien heerscht er groote onzekerheid in de *Allopathie*, wat betreft de kracht en de eigenschappen der aan te wenden geneesmiddelen, want zij gebruikt niet de geneesmiddelen, die van oudsher tegen zekere ziekte-toestanden probaat zijn gebleken, en tracht men vooral door de hulp der moderne chemische industrie steeds nieuwe geneesmiddelen te ontdekken, waarvan het eene nog beter heet te zijn dan het andere, tot het weder op zijn beurt in de zee der vergetelheid onderduikt, om plaats te maken voor een nieuwe panacée, die eveneens slechts korten levens-tijd heeft. De arme zieken, die hun dure geld voor zulk een behandeling moeten betalen, dienen, om zoo te zeggen, als voorwerpen van proefneming voor deze nieuwe middelen. Dat deze beweringen niet uit de lucht gegrepen zijn, bewijst de interessante loop der dingen in het allopathisch kamp ten opzichte van de *koortsmiddelen*.

Als koortsmiddel kende men vroeger slechts de *Chinine* of de preparaten van de kina-schors. In het jaar 1875 trachtte men dit middel door het door Professor Kolbe ontdekte *Salicylzuur* te verdringen, totdat men uitgevonden had, dat dit nieuwe middel in kleine giften de koorts niet kan onderdrukken en de daartoe noodige groote giften vergiftigend werkten. Daarop nu vond men het *Phenol* uit, verliet dit echter spoedig, daar het te sterk werkte en verschillende sterfgevallen tengevolge had. Nu werd het *Resorcine* ingevoerd; dit beheerschte een tijd lang de geneeskundige markt, doch moest op zijn beurt voor twee nieuwe preparaten van de oude kina-schors, het *Chinoline* en het *Kairine* wijken; dit laatste middel werd bevonden een vergift te zijn, en zijn plaats werd daarop ingenomen door het *Antipyrine*, waarnaast tegelijkertijd het voor de bloedlichaampjes zoo nadeelig werkende *Thalline* opdook. Het *Antipyrine* heeft zich gedeeltelijk tot op heden staande kunnen houden, maar men heeft langzamerhand ingezien, dat het toch vergiftigende nevenwerkingen kan ontvouwen en daarom werd het afgeven in de apotheken van dit middel zonder geneeskundig recept verboden.

Doch weldra traden er voor het *Antipyrine* drie beroemde Aniline-preparaten als concurrenten op. Zij heeten *Antifebrine*, *Exalgine* en *Phenacetine*. Alle drie werden zij geroemd als onwaardeerbare koortswerende geneesmiddelen, nog beter dan al de vorige en zelfs dan het veelgebruikte *Antipyrine*. Doch al deze middelen heeft men evenals het *Methacetine* en het *Pyradine*, die in 1889 uitgevonden werden, wederom verlaten wegens hunne schadelijke nevenwerkingen op het hart. Uit het *Phenacetine* werd daarom het onschuldige *Phenocollum* gefabriceerd. Bovendien ontdekte men in de scheikundige fabrieken een nieuw Phenylpreparaat, het *Ephorine*, dat wegens zijne on-

zekere werking echter weldra in vergetelheid geraakte. Dit zijn nu alleen nog maar de zoogenaamde *koorts-middelen* der Allopathie. Zij wisselden af in bonte rij als in een kaleidoscoop. Geen enkel vermocht zich duurzaam de gunst der geleerden te verwerven. Naast deze koorts-middelen bestaan er echter nog vele moderne zoogenaamd specifieke middelen tegen allerlei ziekte-toestanden, die met veel drukte aanbevolen en gewoonlijk snel weder verlaten werden.

Op deze moderne geneesmiddel-woede past ook nu nog voortreffelijk, wat de allopathische professor Rossbach in het jaar 1884 in Jena op een medisch congres zeide: „Wat de een prijst, bespot de ander; wat de een in groote giften verordent, waagt de ander niet in kleine dosen te geven; wat de een heden als iets nieuws en voortreffelijks roemt, acht de ander morgen niet eens meer de moeite waard, beproefd te worden. In het eene jaar zweert de geneeskundige wereld bij dit middel, in het volgende jaar weder bij een ander.”

Maar ook de oudere, eerwaardige middelen der Allopathie, zooals *Bromkali*, *Chloralhydraat*, *Morphine*, *Digitalis*, enz., die niet door nieuwe scheikundige producten zijn vervangen, zijn in de door de allopathische artsen aangewende groote giften steeds slechts *palliatieve middelen*: zij verlichten zekere bezwaren en symptomen oogenblikkelijk, doch slechts voor korten tijd. Wel houden de pijnen, de hoest enz. voor eenige uren op, maar als de zieken aan de gewone giften van dergelijke middelen gewend geraakt zijn, zoodat de gewenschte werking uitblijft, dan moet een sterkere dosis gebruikt worden of een ander soortgelijk werkend middel voorgeschreven worden, om de ziekteverschijnselen voor korten tijd tot bedaren te brengen; en de patient heeft ten slotte twee vijanden te overwinnen: *de gevolgen van de chemische geneesmiddel-vergiftiging* en *de ziekte zelf* — een strijd, waarbij het gesloopte organisme niet zelden reeds vroegtijdig het onderspit delft, daar de natuurgeneeskraft, die voortdurend er op uit is, ziekte-processen te bestrijden en op den normalen, natuurlijke weg te genezen, in dit streven door de verlamme, vergiftige geneesmiddelen verhinderd wordt. Dit brutale ingrijpen in de natuurlijke bemoeiingen van het zieke organisme geschiedt door de voorstanders der Allopathie, zoowel bij acute als bij chronische ziekten, omdat men in zijn menselijke vermetelheid denkt, dat de natuurgeneeskraft, die zich tot genezing van verschillende ziekte-toestanden van braken, diarrhee, zweeten, hoesten, enz. bedient, om de ziektestoffen uit het lichaam te verwijderen, zich op een valschen weg bevindt. Duizenden menschen worden nog dagelijks aan dezen waan opgeofferd, niettegenstaande den vooruitgang der wetenschap, omdat deze wetenschap van *een kunst te genezen* om zoo te zeggen afstand gedaan heeft, een kunst, die bij het meerendeel der allopathische artsen zóó in miscrediet gekomen is, dat velen meenen, dat zij in 't geheel niet bestaat.

Tegenover deze palliatieve methode, zooals zij door de overgrote meerderheid der allopathische artsen uitgeoefend wordt, staan nu twee *werkelijke geneeswijzen*, die echter helaas slechts door een klein aantal artsen op hare werkelijke waarde geschat

worden, maar bij het volk destemeeer in aanzien zijn. Wij bedoelen de zoogenaamde *Natuurgeneeskunde* en de *Homoeopathie*.

Nadenkende artsen zijn namelijk reeds lang tot de overtuiging gekomen, dat zij inderdaad het publiek door het toedienen van groote giften van verdoovende geneesmiddelen, of van geneesmiddelen, die slechts een momentanee verlichting van bezwaren en pijnen bewerken, misleiden en daardoor geen *werkelijke genezingen*, maar slechts *schijn-genezingen* bewerken, daar over korteren of langeren tijd de ziekte toch weder optreedt of nog een andere ziekte-toestand door de sterk werkende geneesmiddelen veroorzaakt wordt. Een gedeelte dezer artsen zag daarom van alle behandeling met geneesmiddelen af en wendde zich tot de zoogenaamde *Natuurgeneeswijze*, in verbinding met het *Dieet* en de *Waterbehandeling*. Het kan niet geloochend worden, dat hierdoor niet slechts *palliatieve* maar ook *werkelijke genezingen* dikwijls bewerkt worden, ja dat zelfs chronische zieken, die reeds alle hoop hadden opgegeven, nog genezen zijn. Ongelukkig heeft echter deze methode twee gebreken:

1°. zij is niet overal voldoende en

2°. zij is niet overal uitvoerbaar, want de zieken, die van haar gebruik willen maken, moeten meestal een voor dat doel ingerichte geneesinrichting opzoeken.

Deze geneeswijze zal dus wel altijd slechts meer of minder een methode voor meer bemiddelde patienten blijven.

Daarentegen is de derde geneeswijze, die hier in aanmerking komt: de *Homoeopathie*, in verbinding met de meer eenvoudige handgrepen der *Natuurgeneeswijze*, volgens onze overtuiging de eenig ware en aanbevelenswaardige geneeswijze, die daarbij zóó eenvoudig en rationeel is, dat zij ook in eenvoudige ziekte-gevallen bij ontstentenis van een homoeopathischen arts door een ontwikkelden leek kan uitgeoefend worden en inderdaad als volksgeneeswijze in alle landen der aarde een steeds grootere uitbreiding verkregen heeft.

De *Homoeopathie* is ongeveer honderd jaren geleden door den Duitschen arts, Dr. Samuel Hahnemann, ontdekt, wetenschappelijk bewezen en praktisch getoetst. Zij is de goedkoopste, beste, snelstwerkende en zekerste geneeswijze voor alle acute en chronische ziekten, die door inwendige geneesmiddelen genezen kunnen worden, terwijl zij bovendien in een groot aantal gevallen een operatie overbodig maakt. Door de *Homoeopathie* worden alle ziekten, die niet op zich zelf ongeneeslijk zijn, snel, zeker en aangenaam genezen. Deze geneeswijze berust op het natuurbeginsel, dat een zekere ziekte-toestand genezen wordt door een kleine gift van hetzelfde geneesmiddel, dat in groote giften een soortgelijken ziekte-toestand bij den gezonden mensch kan tevoorschijn roepen. Zij heeft den natuurregel ten grondslag: „*Similia Similibus Curantur*”, dat is „*Gelijkssoortig wordt door gelijkssoortig genezen.*”

De werkingen van de homoeopathische geneesmiddelen op het gezonde menschelijke organisme zijn door talrijke, systematische proefnemingen vastgesteld en nauwkeurig opgeteekend. De keuze van het voor elken ziekte-toestand passende geneesmiddel

is dus zeker, hoewel het dikwijls groote studie vereischt, het juiste en meest gelijksoortige geneesmiddel te vinden. Een hoofdvereischte bij deze methode is voorts, geen zóó sterke gift van het geneesmiddel te kiezen dat men den zieke, die door de ziekte toch reeds prikkelbaarder en voor geneesmiddelwerkingen gevoeliger is dan een gezond mensch, schade toebrengt, maar dat men een verfijnden geneesmiddelvorm aanwendt. Deze wordt gevonden in de alom bekende *homoeopathische artsений-potenzen*, die als vloeistof, als verwrijving of als met vloeistof gedrenkte korrels door de homoeopathische apothekers bereid worden.

Deze potenzen zijn door onverstandige menschen dikwijls bespot, maar deze bedillers vergaten, dat de homoeopaat niet gelijk de allopaat ziekte-symptomen wil onderdrukken door groote giften van sterk werkende artseningen, maar dat hij de ziekte wil genezen door het aanwenden van kleine geneesmiddelfiften, die de natuurgeneeskracht van het organisme tot verhoogde werkzaamheid moeten prikkelen en den stoot geven kunnen tot de genezing, die in alle gevallen door de natuur zelf bewerkt wordt. Men moet bedenken, dat de geneesmiddelen volgens het homoeopathische beginsel zóó uitgezocht worden, dat het middel ziekte-toestanden te voorschijn roept, gelijksoortig aan die, welke het genezen moet, zoodat, als men een te groote gift geeft, de ziekte verergerd in plaats van beter wordt, zoodat een te groote gift den zieke eer schade dan voordeel aanbrengt. Wil men allopathisch, palliatief behandelen, dan natuurlijk helpt *veel* ook *veel*, al is het dan ook maar voor korten tijd. De homoeopaat daarentegen wil geen oogenblikkelijke, voorbijgaande *schijn-genezing*, maar een *werkelijke, duurzame genezing*, en daartoe moet het geneesmiddel zóó verdund zijn, dat het geene verergering van den ziekte-toestand te voorschijn kan roepen. Wil men homoeopathisch behandelen, dan moet de artsening zóó verfijnd worden en in hare tallooze moleculen zóó fijn verdeeld zijn, dat zij wel nog een werking kan uitoefenen, maar niet meer kan schaden.

Wat is echter een molecule? vraagt misschien de eene of andere lezer. Wel — gezien heeft nog niemand zoo'n klein deeltje, maar geroken kan het worden. Een stukje muskus ter grootte van een erwt verspreidt door de daarvan uitstroomende moleculen jaren lang den muskusgeur, zonder op merkbare wijze aan gewicht te verliezen, hoewel er jaarlijks vele duizend biljoenen muskus-moleculen verloren gaan. Deze moleculen zijn voor het oog onzichtbaar, maar voor den neus bemerkbaar. Nu, de wereld is uit zulke moleculen opgebouwd; elke artseningstof heeft dezelfde eigenschappen, als dat stukje muskus en is, al is zij dan ook niet altijd te ruiken, wel bemerkbaar door hare specifieke werking op bepaalde organen en weefsels van het menschelijk lichaam. De meening, dat de homoeopathische artsening-potenzen, waarin zich de geneeskrachtige stoffen in hunne moleculen verdeeld bevinden, niet kunnen werken, als zij volgens het gelijksoortigheidsbeginsel worden toegediend, is derhalve geheel en al onjuist. Zij is aan het brein van bekrompen menschen ontsproten, die van natuurwetten geen begrip hebben en die gewoen

zijn te denken, dat slechts *veel* ook *veel* kan helpen.

En als de theorie dan nog niet voldoende is om te overtuigen, dan moge dit aan de praktische onderzinking overgelaten worden. Volgens de statistieken is het een feit, dat de naar de homoeopathische geneesmethode behandelde zieken sneller en zekerder genezen, dan bij elke andere methode en dat de gemiddelde duur der ziekte bij een groot aantal ziekte-toestanden 33 tot 50 % korter is dan bij de allopathische behandeling. Het beste bewijs is het volgende tabelletje, dat door Dr. Mills eenige jaren geleden bewerkt werd en dat een overzicht geeft van de resultaten der verschillende methoden in de gezamenlijke hospitalen van New-York, Philadelphia, Boston en Chicago in het jaar 1895:

	Behandelde patiënten.	Gestorven.	Mortaliteit.
Allopathische hospitalen	50.405	5204	10.32 %.
Homoeopathische "	19.549	1363	6.97 %.

Hieruit zien wij, dat de Homoeopathie niettegenstaande den vooruitgang, dien de officiële geneeskunde in de laatste jaren gemaakt heeft, toch hare voortreffelijkheid in de ziekte-behandeling schitterend handhaaft.

In het praktische Amerika heeft men dan ook reeds de consequenties hieruit getrokken. Daar geven namelijk de levens-verzekeringmaatschappijen aan hunne verzekerden, die zich bij ziekten homoeopathisch laten behandelen, een rabat van 10 % op de jaarlijksche premie.

Noemen wij nog eens in 't kort de voordeelen der homoeopathische behandelingswijze op, dan zijn het vooral de volgende:

I. *Door de Homoeopathie worden alle door inwendige middelen te genezen ziekten op de snelste, zekerste en aangenaamste wijze genezen.*

II. *Door de Homoeopathie worden in vele gevallen levensgevaarlijke operaties overbodig gemaakt.*

III. *Door de homoeopathische middelen kan in geen geval schade aangeroepen worden, ook al worden zij niet juist aangewend.*

IV. *De homoeopathische geneesmiddelen smaken niet slecht, maar worden zelfs door kinderen en de gevoeligste zieken gaarne ingenomen.*

V. *De door de homoeopathische geneesmiddelen veroorzaakte kosten zijn minimaal, in vergelijking met de dure allopathische pillen en dranken.*

De Homoeopathie is dus in waarheid de beste geneeswijze, zij is een *volkgeneeskunde* in den waren zin des woords, zij is over de geheele wereld verbreid, zij telt hare aanhangers onder de hoogste en laagste standen der maatschappij, zij wordt uitgeoefend door een steeds toenemend aantal geneesheeren, die van hare voortreffelijkheid overtuigd zijn, zij zal éénsmaal ten spijt van alle tegenkantsing en vijandschap, die zij nu nog ondervindt van de zijde der officiële wetenschap, schitteren aan den wetenschappelijken hemel als een ster der eerste grootte. **De Homoeopathie is de geneeskunde der toekomst.**

D^r. J. v.

IETS UIT DE GESCHIEDENIS DER HOMOEOPATHIE

door DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

LEZING, gehouden in een vergadering van de Afd. Amsterdam van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, op 14 November 1901.

Dames en Heeren!

Bij de oprichting van de Afd. Amsterdam werd door mijn hooggeachten collega Dr. D. K. Munting Jr. de vraag beantwoord: „Hebben wij het recht ons homoeopaat te noemen, dus een titel te voeren bij den Artstitel, ons wettelijk toegekend;” vervolgens „Waarom moeten leeken partij kiezen in een zuiver medische kwestie?”

Om niet in herhaling te treden, zal ik, ook op verzoek van een mijner medebestuurders, heden avond enkele historische personen bespreken, die van allopaat homoeopaat zijn geworden.

Vermoedelijk zal op een der volgende vergaderingen door een der collega's u *het wezen der Homoeopathie of de invloed van de Homoeopathie op de geneeskunde der 19^e eeuw* duidelijk gemaakt worden.

Nog onlangs werd mij toegevoegd: „de *homoeopaten* hebben nooit een wetenschappelijk vraagstuk opgelost; hebben nooit arbeid geleverd, die den toets der critiek kon doorstaan; nooit hebben groote geesten op medisch gebied, mannen, die iets gepresterd hebben, de Homoeopathie voorgestaan. Steeds waren het de middelmatigen onder de geneeskundigen, die de Homoeopathie uitoefenden, en door haar praktijk een grooten naam kregen.”

Wellicht zullen dergelijke praatjes ook tot velen uwer doorgedrongen zijn en niet nagelaten hebben, invloed op uw vertrouwen in de homoeopaten uit te oefenen.

In gunstigen zin zeker niet?!

Sommigen uwer zullen op het hooren er van eene rilling van angst gekregen hebben, dat zij hun lichamelijk heil toevertrouwen aan mannen, die niet tot de besten onder hun gilde gerekend mochten worden; dat zij hunne dierbaren in ernstige oogenblikken niet door de voormannen, maar door de middelmatigen lieten verzorgen.

Om u evenwel gerust te stellen, zal ik enkele reeds overledene, homoeopathisch gezinde geneeskundigen bespreken. Ik geloof, dat dit u eenigszins tot gerustheid zal stemmen, vooral wanneer ik u daarbij verzeker, dat alle homoeopaten zich zeker niet behoeven te stellen *beneden* den gewonen middelmatigen geneesheer, integendeel, dat zij mogen vertrouwen *boven* hem te staan!!

U zult mij vergeven, wanneer ik heden over Hahnemann zwijg, wanneer ik evenmin enkele onzer Nederlandsche homoeopaten de revue laat passeeren. Allicht zou ik, door dit laatste te doen, den schijn op mij laden, den eenen landgenoot boven den anderen te verheffen. Dit zal ik vermijden, om mijzelf vele onaangenaamheden te besparen.

Het is nauwelijks te verwachten, dat geneesheeren, die reeds een hoogen trap op de ladder van hun stand bereikt, en door hun praktijk een grooten naam verkregen hebben, die praktijk, door hen beoefend volgens de officieele methoden, en die aldus verkregen positie, zoo gemakkelijk zouden prijsgeven; dat zij dit zouden doen, door openlijk er voor uit te komen, dat de wijze waarop zij zieken behandelden, geheel verkeerd was, dat het stelsel, 't welk zij tot nu toe veroordeelden als dwaas, valsch en onwetenschappelijk, integendeel waar en wetenschappelijk is, en door zich bereid te verklaren, dit stelsel uit te oefenen.

De geschiedenis der Homoeopathie heeft niettemin talloze voorbeelden daarvan geleverd.

Bovendien zijn geneesheeren met een drukke praktijk, — en uit deze is het homoeopathische leger grootendeels samengesteld — zelden mannen met een grooten wetenschappelijken naam. Al zijn hunne neigingen of hunne talenten nog zoo groot, zij hebben zelden tijd zich met de wetenschappelijke zijde van hun vak bezig te houden. Hun werk is het behandelen van zieken; en ofschoon hun dit een grooten naam bij het publiek zal geven, toch gaat een groote praktijk zelden samen met een grooten wetenschappelijken naam.

Ondanks dit, *onder de homoeopaten kan dit gecombineerd voorkomen.*

Zeer bekend in zijn tijd was Dr. J. P. Conquest, lector in de verloskunde aan het *St. Bartholomeus Hospitaal te Londen*. Hij publiceerde voor zijne leerlingen een zeer bekend werk over verloskunde, dat vele oplagen beleefde, en jaren lang *het handboek* was voor de geneeskundige scholen in *Engeland*. Het werd vertaald in verschillende talen, zelfs in het Chineesch en Hindoestansch.

Niet alleen als verloskundige had hij een grooten naam, maar hij was in de geneeskundige wereld ook bekend door zijn gelukkige behandeling van het *waterhoofd*. Zijn werkzame geest was niet tevreden met uitsluitend medische onderwerpen, maar hij schreef ook een brochure over *het gebruik en het misbruik van geld*. Deze trok sterk de aandacht en lokte veel tegenspraak uit.

In 1859 verbaasde hij de geneeskundige wereld door het uitgeven van een werkje, getiteld: „*Wat is Homoeopathie, en is er eenige waarheid in?*” Hierin laat hij het genie van *Hahnemann* recht wederbaren, en maakt zichzelf bekend als een overtuigd aanhanger der Homoeopathie.

Wijl Dr. Conquest bepaald een van de meest bekende medici, en niet alleen in zijn vaderland, maar in de geheele medische wereld een voorname persoonlijkheid was, trok zijn afval van de orthodoxe school zeer de aandacht. Het gevolg was, dat de medische tijdschriften hem scherp en heftig aanvielen.

Dr. Conquest was toen reeds 70 jaar, en daarom verkondigden de vijandige medische tijdschriften openlijk, dat zijne geestvermogens door zijn hoogen leeftijd gekrenkt waren. Hij stierf in 1865 op 77 jarigen leeftijd, in het volle bezit zijner geestvermogens.

1 Nog beroemder dan de bovengenoemde geneesheer was de Schot Dr. William Henderson, geboren in

1810. Hij toonde reeds vroegtijdig een goed waarnemer en een degelijk onderzoeker te zijn.

Zijne eerste werken op geneeskundig gebied waren *bijdragen tot de erkenning van de verwijdingen van den grooten lichaamslagader*. Daardoor werd hij in 1842 benoemd tot Hoogleeraar in de *Algemeene Ziektekunde* aan de Universiteit te Edinburg, waar hij gelegenheid te over had, zijne onderzoekingen voort te zetten. Hij bekleedde dezen post 27 jaar, en reeds in het begin van zijn loopbaan als Hoogleeraar werd zijn aandacht getrokken door de Homoeopathie. Hij onderzocht dat stelsel theoretisch en praktisch en publiceerde in 1845 zijne resultaten. Die resultaten waren bijzonder gunstig voor de Homoeopathie.

Zijn collega's aan de universiteit stelden daarop terstond alle pogingen in het werk, hem een beentje te lichten. Zij poogden de curatoren van de universiteit te bewerken, beweerende dat Henderson's professoraat verderfelijk voor de belangen der universiteit was. De curatoren, niet geïnfluenceerd door het Odium medicum, zagen niet in, dat de aanwezigheid van een onderzoeker met een Europeeschen naam eenige schade voor de Universiteit kon toeweg brengen en wezen het verzoek af.

Daarop richtte de Hoogleeraar in de *Klinische Chirurgie*, Mr. Syme, een afzonderlijk verzoekschrift aan het Curatorium, daarin blootleggend, dat hij finantieele belangen had bij den bloei van de Universiteit, dat Prof. Henderson schadelijk werkte op die pecuniaire belangen, wyl studenten er door afgeschrikt werden deze Universiteit te bezoeken. Dit afzonderlijk verzoek had evenmin eenig succes. Henderson bleef aldus 27 jaar dezelfde betrekking bekleeden, totdat hij genoopt werd door dezelfde aandoening, die het eerst zijn aandacht had getrokken, waardoor hij beroemd was geworden, zijn ontslag te nemen.

Henderson schreef vele belangrijke werken over therapie, en beantwoordde krachtig de aanvallen op de Homoeopathie. Na zijn dood werden zijne verdiensten door de meeste der hem vijandiggezinde geneeskundige bladen erkend.

De *medical Times and Gazette* had alleen de laagheid te beweren, dat zijne uitoefening der Homoeopathie aan de meest lage motieven was toe te schrijven. Het is daarentegen bekend, dat de beoefening der Homoeopathie hem groote opofferingen heeft gekost.

Gelijk we reeds boven vermeld hebben, bleef hij hoogleeraar in de Alg. Ziektekunde, maar hij werd gedwongen zijn zetel voor *Klinische geneeskunde*, en zijn post aan het *Koninklijk Ziekenhuis* op te geven.

Al zijn collega's, op vier na, weigerden met hem in gezelschap te komen of zelfs met hem te spreken, en zelfs dit 4tal trachtte hem af te brengen van het voornemen zijne onderzoekingen te publiceren. Volgens de meening van alle toenmaals te Edinburg praktiseerende medici, was hij de meest geschikte om *hoofd-consulent* aldaar te worden. Zijne beoefening der Homoeopathie beroofde hem van deze lustratieve positie.

Zelfs zijn gewone praktijk kreeg een geduchten knak. Hij moest als het ware weer opnieuw beginnen. Door zijne groote gaven wist hij, ondanks

de tegenwerking van zijne collega's aan de Universiteit en van de praktiseerende medici in Schotland's hoofdstad, toch vrij spoedig weer een groote praktijk te verkrijgen.¹⁾

Wanneer we ons thans met Frankrijk bezighouden, dan treft ons bovenal de sympathieke *Jean Paul Tessier*. Hij begon zijn loopbaan als geneesheer aan het grootste Parijsche ziekenhuis „*Hotel Dieu*.” Door zijne groote gaven werd hij de gunsteling van den beroemden chirurg *Dupuytren*.

Hij promoveerde in 1836, en twee jaar later publiceerde hij een beroemd geworden werk over geneeskunde. In dat werk gaf hij eenige oorspronkelijke ideeën, die in lijnrechte tegenspraak waren met de toenmaals algemeen voor waar aangenomen theoriën over ziektekunde. Dit verwekte veel tegenspraak, maar *Tessier* verdedigde zijn standpunt met succes.

Reeds vroegtijdig begon hij les te geven in de geneeskunde aan het *Hotel Dieu, l'École Pratique, le cercle catholique, l'hôpital St. Marguërite* en *Beaujou*; aan die inrichtingen was hij achtereenvolgens intern, belast met het behandelen van zieken en met het geven van onderwijs.

Terwijl hij werkzaam was aan de hospitalen *St. Marguërite* en *Beaujou*, waaraan hij op de gewone Fransche manier, door concours, was verbonden, werd zijn krachtige, werkzame geest aangetrokken door de Homoeopathie. Hij zag spoedig het schoone van *Hahnemann's* leerstellingen in, en zijne positie aan het ziekenhuis stelde hem in staat het stelsel nauwkeurig te onderzoeken. Hij werd van de waarheid overtuigd, en, met zijn vurigen hoopvollen geest dacht hij zijne collega's met dezelfde geestdrift te bezielen. Men waarschuwde hem, dat, indien hij zijne veranderde inzichten ruchtbaar maakte, de wegen voor een schitterende toekomst als leeraar en zelfs als geneesheer voor hem gesloten zouden worden. Hij sloeg evenwel deze raadgevingen in den wind; evenals de straks reeds besprokene *Henderson* offerde hij zijn toekomst op aan de waarheid. Moedig publiceerde hij in een werkje zijne onderzoekingen over de homoeopathische behandeling van *longontsteking* en *cholera*.

Ofschoon de feiten en de argumenten in dit werkje ten gunste waren der Homoeopathie, kon hij zijne collega's niet overtuigen. Hij had niet te doen met onpartijdige geesten, maar met dezulken, die van niets zooveel afschuw hadden, dan van eenige poging om de fundamenten van den ouden tempel van *Aesculaap* te schenden. Zij trachtten zich van hunnen ketter-schen collega te ontslaan. Zij belegden eene vergadering, waarop de uitstooting van *Tessier* besproken werd. Een der meest bekenden, namelijk *Chomel*, hield een speech van den volgenden inhoud:

„Geneesheeren worden niet benoemd bij den hospitaalstaf, dan na bewijzen te hebben geleverd, dat zij geschikt zijn voor dien post; en wij kunnen niet ontkennen, dat onze collega voor dien post bijzonder geschikt is. Zij kunnen niet ontslagen worden dan wegens slecht gedrag. Wanneer wij besluiten, dat de

¹⁾ De levensgeschiedenis van wijlen *J. C. Burnett* te Londen, die hierna besproken werd, is in het begin van dezen jaargang van het Maandblad reeds uitvoerig beschreven.

aanneming van een nieuwe behandelingsmethode een slecht gedrag is, beschuldigen wij niet alleen onszelf, want wij allen hebben nieuwigheden in onze praktijk ingevoerd bij de behandeling van zieken, maar wij richten dan ook een barrière op tegen allen vooruitgang in de geneeskunst en vernietigen de vrijheid van den practicus.

„Wij kunnen aldus niet, zonder een gevaarlijk precedent te scheppen, een geneesheer uitstooten, tenzij wij aantoonen, dat zijn nieuwe methode duidelijk en zonder twijfel het sterftecijfer zijner patiënten verhoogt boven dat van eenig ander hospitaal.”

„Ongelukkigerwijze, collegaas — want natuurlijk verfoei en veracht ik de Homoeopathie — de methode van Dr. Tessier's praktijk toont een gunstiger resultaat, dan dat van eenig ander hospitaal.”

Deze poging mislukte derhalve; zijne tegenstanders wachtten evenwel hun tijd af. Spoedig bood zich de gelegendheid aan. Daarover straks.

In 1844 richtte Tessier een tijdschrift op, *l'Art médical*, om de nieuwe leer te verdedigen. Hij zond een exemplaar aan de *Académie*. Deze, evenals alle geleerde instellingen, neemt alle publicaties aan, zelfs de onbeteekenendste brochures. Zij weigerde evenwel dit tijdschrift en zond het ongeopend terug.

Terzelfder tijd werd deze eminente geneesheer, met drie van zijn medewerkers, n.l.: *Dr. Gabalda*, *Dr. Tredault* (Historicus) en *Dr. P. Jousset* (deze is thans nog chef-redacteur van *l'Art médical*), geroyeerd uit de *Société anatomique* als auteurs van homoeopathische werken. In hetzelfde proces-verbaal van 4 Januari 1856 werd ook een ander geneesheer geroyeerd, *pour un acte flétrissant, déjà puni par la justice*.

Alzoo werden vier geleerden, zonder dat eenige smet op hen kleefde, op gelijken voet behandeld als een door de justitie veroordeelde.

Tessier's grootste ambitie was, definitief verbonden te worden als geneesheer aan het *Hôtel Dieu*. Dit ziekenhuis is het middelpunt van het geneeskundig onderwijs te Parijs.

Zijn vurigste wensch was de opkomende medische jeugd de waarheden op het gebied van Pathologie en Therapie, te leeren, zooals hij die had leeren kennen door waarneming en studie. Hij verwachtte met ongeduld den tijd, dat hij als senior de aanstelling zou krijgen. Na eenige jaren was de verwachte zetel vacant geworden. Op dat oogenblik was Tessier evenwel niet te Parijs, wjl hij zijn zieken vader verpleegde. Zijne vijanden maakten van die gelegenheden gebruik om hem te passeeren, en wisten een jongeren benoemd te krijgen.

Van den hem hiermede toegebrachten slag herstelde hij nimmer. Zijn altijd teere gezondheid was, behalve door de langdurige verpleging van zijn zieken vader, geheel te gronde gericht door het verlies van zijn levensdoel, door de onrechtvaardige behandeling zijner z.g. collega's. Hij stierf kort daarna in 1862 op 52-jarigen leeftijd.

Wanneer wij thans den blik naar Duitschland wenden, dan moet ik u in 't kort iets meedeelen uit het leven van een ander dier helden, die, evenals de boven besprokenen, hunne positie opofferden voor de waarheid.

Dr. Georg Rapp geboren in 1818, studeerde in de geneeskunde te *Erlangen* en te *Würzburg*. Wegens zijne schitterende examens werd hij door het gouvernement in staat gesteld een paar jaren te Parijs te studeeren. In 1840 werd hij benoemd tot hoogleraar in de Klinische geneeskunst te *Tübingen*. Hier werd zijn aandacht gevestigd op de Homoeopathie, waarvan hij een ernstige studie maakte. Ten gevolge daarvan achtte hij zich genoopt zijne studenten met de Homoeopathie in kennis te stellen. Onmiddellijk begonnen zijne collega's, hoogleeraren in de geneeskunde, tegen hem te intrigeeren en trachtten hem uit zijn professoraat te werken. Dit gelukte hun!

Ondanks een schitterend werk, in 1853 geschreven, waarin hij zijn gedrag jegens de Homoeopathie verdedigde, werd zijn universitaire loopbaan afgesneden. Het gouvernement erkende zijn groote talenten, door hem den titel van hoogleeraar te laten behouden, en ook zijne finantiële positie onveranderd te laten, maar plaatste hem als *Oberamtsarzt te Rotweil*. Zijn groote kennis, en het groote succes der homoeopathische behandeling verzekerden hem daar een schitterende praktijk.

In 1882 werd hij benoemd tot lijfarts van koningin *Olga*, waardoor hij naar *Stuttgart* verhuisde.

Hij stierf 29 November 1886, bemind en geëerd door allen, die met hem in aanraking kwamen.

Ik heb slechts enkele voorbeelden uit de vele gekozen. Te veel geduld heb ik, hoop ik, niet van u geëischt. Behalve dat ik u in 't kort met het leven van een paar voormannen heb doen kennis maken, heb ik u enkele dier vervolgingen onder de aandacht gebracht, waaraan wij homoeopaten blootstonden en blootstaan.

Er is geen stand of kaste, indien ik het zoo noemen mag, die meer vol vooroordeelen zit, dan de medische stand. Er zijn daaronder slechts weinigen, die critiek op hun werk dulden. Dit is vermoedelijk nog een overblijfsel uit den ouden tijd, toen de geneeskundigen gerecruteerd werden uit of liever behoorden tot den priesterstand. Niemand kon in hunne geheimen doordringen; en het geheimzinnige waas, waarmede zij zich omgaven, leeft thans nog voort in vele gebruiken.

Dit moet men bedenken bij het beoordeelen van de houding der medici in het algemeen tegenover de homoeopaten.

Hahnemann wendde zich met zijn stelsel het eerst tot de geneesheeren; toen hij daar geen gehoor kreeg, maar belasterd werd in populaire bladen, wendde hij zich tot het z.g. *leekenpubliek*. Spoedig kozen de laatsten partij ten gunste van Hahnemann en zijn volgelingen; zij trachtten in te dringen in de geheimen der geneeskunst, wat aan velen hunner in meerdere of mindere mate gelukte. Het gevolg hiervan was een grootere verwijdering tusschen de aanhangers der heerschende school en de volgelingen van Hahnemann.

Dit is één der omstandigheden, die tot den zoo langen duur van den strijd bijdroegen, waaruit ik slechts enkele grepen heb gedaan.

BERICHTEN.

Den 29sten Dec. j.l. werd door den heer Hoffman, homoeopathisch geneesheer te Gouda, in de societeit „Ons genoegen” aldaar, een lezing gehouden over de beginselen der homoeopathische geneeswijze.

* * *

In zijne vergadering van 30 Dec. j.l. heeft de Gemeenteraad van Alfen a/d. Rijn den homoeopathischen arts P. L. v. d. Harst benoemd tot gemeente-geneesheer.

* * *

Door wijlen Mevrouw Adele Merian, geb. Iselin, te Basel is, volgens het „Neue Tageblatt”, bij uiterste wilsbeschikking de aanzienlijke som van 700.000 francs gelegateerd voor de oprichting van een *Homoeopathisch Ziekenhuis*.

ADVERTENTIËN.

Homoeopathische A P O T H E K E N te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . per K.G. f 0.60
van Dr. WILLMAR SCHWABE . . . „ „ - 0.60
Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G.
franco.
J. H. M. STEPHAN,
Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle, zijn onderstaande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	„	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	„	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	„	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	„	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	„	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademeccum	„	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie, Dr. Munting	„	- 0.60
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	„	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.
GOUDA in de Apotheek van A. LATENSTEIN,
firma J. P. Weijer.
GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.
LEEUWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.
NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOKK.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Bellamykade G 11.
ZAANDAM in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

De Homoeopathische Geneeskunde. — Bloedarmoede. — Verslag van de Polikliniek van de Afdeling Utrecht over 1901. — De Homoeopathie in Petersburg. — Bericht. — Advertentiën.

DE HOMOEOPATHISCHE GENEESKUNDE.

DOOR

Arts A. C. A. HOFFMAN.

De zogenaamde homoeopathische geneeswijze is geen *afzonderlijke* wetenschap in den strengen zin des woords. Zij bedoelt veeleer de zieken te genezen volgens een bepaalde opvatting van eene wetenschap en wel van de wetenschap der geneesmiddelleer.

Een der voornaamste beginselen dier homoeopathische geneeskunde luidt als volgt:

I.

De arts gebruike aan het ziekbed zooveel mogelijk alleen *die* artsenijen, wier werkingsgebied op den *gezonden* mensch zooveel mogelijk bekend is.

Dit beginsel is niet uitsluitend aan de homoeopathische geneeskunde eigen. Integendeel wordt het tegenwoordig, meer en meer door de geheele geneeskundige wetenschap erkend als de eerste redelijke grondslag voor elke degelijke artsenijmiddelleer.

Meer en meer wekken vele gezaghebbende hoogleraren der officiële geneeskunde in woord en geschrift er toe op, om tot de praktische toepassing van dit beginsel te geraken.

Prof. Stokvis o. a. getuigt: „De pogingen om door de proef bij den gezonden mensch een vaste basis te vinden voor de werking van geneesmiddelen bij zieken verdienen volledige toejuiching.”

„De werkman moet zijn gereedschap kennen.”

Een voornaam gedeelte van het gereedschap van den geneesheer vormen de artsenijmiddelen. Dat gereedschap, die artsenijmiddelen moet de geneesheer kennen. *Hoe* moet hij die leeren kennen? Door de ondervinding zijner voorgangers, en door *eigen* ervaring. Maar hoe is die ondervinding, in 't algemeen uitgedrukt, dan *zelve* verkregen? De geschiedenis der geneeskundige wetenschap leert ons, dat die algemeene ondervinding de volgende veelzijdige is:

1°. Werd die ondervinding verkregen door na te gaan, hoe bepaalde giften van zekere stoffen uit het dieren-, planten- en delfstoffenrijk werken, wanneer zij onder bepaalde omstandigheden op gezonde of zieke *dieren* worden beproefd.

2°. Werd die ondervinding verkregen door dezelfde wijze van proefneming toe te passen aan 't ziekbed zelf, dus op den *zieken* mensch.

3°. Werd die ondervinding verkregen door de *vergiftigingen*, door ongeluk, misdaad en zelfmoord veroorzaakt.

En 4° werd die ervaring verworven door de proefneming op den *gezonden* mensch.

De eerstgenoemde wijze van proefneming, die op dieren, is sedert langen tijd de voornaamste in de geneeskundige wetenschap geweest. Bezwaarlijk kan zij echter de beste wijze genoemd worden. Een dokter is geen veearts, en een mensch is niet hetzelfde als een kikvorsch, konijn of marmot.

Wij willen geenszins de vele schitterende resultaten ontkennen, die de proefneming op dieren voor de wetenschap heeft opgeleverd. Maar de vraag luidt hier, of de proefneming op dieren *voldoende* is voor de eischen, die de ernstige geneesheer stellen moet aan de grondige kennis, die hij van de *artsenijmiddelen* bezitten moet, *voor* hij ze als *geneesmiddelen* mag toepassen bij *zieke* menschen! Welnu: de resultaten dier dierproeven zijn *onvoldoende*! Hahnemann zelf schreef reeds in 1796: „Een hond verdraagt een ons frissche bladen, bloesems en zaden van de Monnikskap; welk mensch zou daarvan niet sterven?”

De paarden vreten zonder schade 't droge kruid daarvan. Huisdieren worden vet van Taxusbladen, zoo doodelijk voor menschen. Wanneer een wolf sterft door de Monnikskap, is zijn maag ontstoken; bij een groote en bij een kleine kat was dit niet zoo."

En Prof. Schulz, hoogleeraar in de geneesmiddelleer te Greifswald, schrijft: „De dierproeven kunnen ons slechts in groote, algemeene trekken de artseneij-werkingen leeren." Wij zien dat eenzelfde artseneij zelfs op dieren van eenzelfde soort, b.v. honden van verschillend ras, verschillend werken kan. Het verschil in soort en geslacht is zelfs een voorwaarde voor verschil in werking eener zelfde artseneij". „Een hond of konijn zegt ons b.v. niet, of hij hoofd- of tandpijn heeft. Indien men nu de resultaten, door de dierproef geleerd, zoo maar zou toepassen aan 't ziekbed van den mensch, zou men de groote fout begaan, welker zwaar wegende beteekenis reeds vóór honderd jaren is uitgesproken. Bij zulk een wijze van proefneming wordt de gewichtige tusschenschakel, de *gezonde* mensch, eenvuldig over 't hoofd gezien! Van den mensch kan ik slechts gevolgen trekken voor den mensch; de sprong van het dier naar den mensch, is onzinnig."

Vele voorgangers der officiële geneeskunde erkenden reeds meermalen, dat de mislukking in de praktijk van de zeer vele nieuwe artseneijen, die in de laatste tijden als paddestoelen uit den grond verrijzen, juist hieraan is toe te schrijven.

Wij deelden in 't voorgaande mede, dat ook de artseneij-proefneming op den *zieken* mensch een der bronnen van ondervinding is, waardoor de geneeskunde tot de kennis der artseneij-werkingen kan geraken. De wetenschap noemt deze methode het *experiment aan 't ziekbed*.

Wanneer de ervaring, op deze wijze verkregen, een onwillekeurige, een niet opzettelijk bedoelde was, mag zij ons welkom zijn. Maar wanneer zij — zooals vooral in vroegeren tijd geschiedde — als methode met opzet en willekeurig wordt beoefend, dan is zij onzedelijk en ongeoorloofd!

Vergiftigingen noemden wij in 't voorgaande een derde bron van ervaringskennis der werkingen van artseneijen.

Door deze vergiftigingen leert men meer de *grove* werking kennen, die sommige giften uitoefenen op de weefsels en organen van den vergiftigden mensch. Men kan zijn lijk ontleden en de veranderingen waarnemen. Een zelfde vergif echter kan geheel anders werken bij menschen dan bij dieren, onder overigens zooveel mogelijk gelijksoortige omstandigheden.

De *fijne* werking eener artseneij leeren wij eerst kennen door de nauwgezette studie der veranderingen, die betrekkelijk *kleine* giften dier artseneij teweeg brengen, wanneer de proef wordt genomen op den *gezonden* mensch!

Die proefneming op den gezonden mensch — zeiden wij reeds in 't begin — is een der hoofdbeginselen der homoeopathische geneeskunde.

Maar wij deelden tevens iets later mede, dat ook de *officiële* geneeskunde die proefneming als de *eenig* redelijke erkent!

Hierdoor is dus schijnbaar de homoeopathische geneeskunde niet gekarakteriseerd.

Door een toelichting echter zal het verschil — want dat is er — duidelijk worden.

Reeds ruim honderd jaren geleden, aan 't eind der 18e eeuw, heeft Hahnemann met de kracht en den gloed, hem eigen, beslist verklaard, dat de grondslag der artseneijmiddelleer geen betere kan zijn dan de proefneming op den *gezonden* mensch. En eerst in *onze* tijden, bijna een eeuw na Hahnemanns optreden, heeft de officiële geneeskunde *denzelfden* eisch gesteld. Onder de *vele* hoogleeraren der z.g. allopathische geneeskunde, die tegenwoordig *dezen* eisch vorderen, zijn er gelukkig reeds *enkele*, die, hoewel geen homoeopaten zijnde, toch eerlijk erkennen en openlijk schrijven, dat de zoozeer gesmade en verachte doctor Hahnemann reeds vóór honderd jaren dezen eisch met kracht verdedigd heeft.

Bij eene zijner klinische lessen zeide professor Bakody te Budapest: Het *eigenlijk*, *eenig* verschil tusschen de allopathische en de homoeopathische geneeskunde is een *historisch* verschil! *Al* de *andere* verschillen, zelfs de meest kenmerkende, waartoe wij straks geleidelijk zullen geraken, vloeien uit *dit* verschil voort. Dit historisch verschil is: Toen de tijd gekomen was, waarin de allopathische geneeskunde theoretisch *begon* te *erkennen*, dat het eenig ware onderzoek naar de werking eener artseneij, die men beproeven wil aan 't ziekbed, de voorafgaande proefneming is op den *gezonden* mensch, toen had de *homoeopathische* geneeskunde *reeds gedurende bijna honderd jaren*, in nagenoeg alle beschaafde landen van twee werldeelen, die artseneij-proefnemingen op den gezonden mensch *honderden malen praktisch verricht!*

Het is een historisch feit, dat niet kan worden ontkend, dat in de hospitalen en scholen der homoeopathische geneeskunde reeds gedurende ruim drie kwart eeuw uitgebreide proefnemingen met artseneijen op volwassen, vrij-willende, gezonde menschen stelselmatig waren verricht, vóór dergelijke proefnemingen geschieden in de *officiële* geneeskunde.

De meergenoemde professor Schulz, die zelf in onze tijden proefnemingen met zwavel op 25 gezonde studenten nam, erkent zelf, dat in de geheele 19e eeuw nauwelijks hier en daar een stem in de officiële geneeskunde is opgegaan ten gunste dezer proeven.

Reeds in de eerste helft der 19e eeuw, toen nog niet één uitgebreide proefneming door de allopaten met de werkzame bestanddeelen der gewichtige artseneij-plant Aconitum Napellus, de Blauwe Monnikskap, genomen was, hadden de homoeopaten, met Hahnemann zelf aan de spits, reeds ruim 50 uitgebreide proefnemingen met dit middel verricht.

Dr. Hahnemann zelf heeft 61 medicamenten op gezonden beproefd. In zijne in 1821 verschenen zes-deelige „Reine Arzneimittellehre" staan de resultaten opgeschreven. Prof. Bakody zegt hiervan:

„Ziehier het eerste uitgebreide wetboek, dat veelzijdig heeft uitgewerkt het woord uit het boek „Ecclesiasticus": God heeft de giften geschapen opdat de mensch zou leeren kennen hunne waardij. Ziehier de eenvoudige, oprechte taal der natuur; kinderlijk klinkend te midden van het gedruisch der twistende geneeskundige filosofenscholen, die rijzen en vergaan met de tijden. Ziehier de smartelijke weergalm der menschen op de geheimzinnige taal der

bloesems en kruiden. Het onuitroeibaar geloof der menschheid in de genezende krachten der planten en gesteenten; het geloof, dat nooit zal vergaan, al verdwenen ook de geneesheeren van de aarde om plaats te maken voor sibyllen en kruidenkooksters; dit natuurgeloof aller volkeren vindt hier zijn symbool! En alle homoeopathische artsen zullen het zich een eere rekenen dezen geheimzinnigen natuurweg, slingerende door heiden en velden, opglooiende naar de klingen der heuvelen en bergen, afdalende naar de valleien en stranden, naar steeds voerende langs de woningen van de kinderen der menschen, ook verder in de toekomst te betreden."

Dit groot historisch verschil van de praktische toepassing van den eisch van 't artsennijmiddelonderzoek op den gezonden mensch heeft een *ander* groot verschil tusschen de z.g. allopathische en de homoeopathische geneeswijzen veroorzaakt, nl. de grootere voorzichtigheid, die de Homoeopathie kenmerkt, waar zij *hare* artsenijen voorschrijft aan 't ziekbed. Men zou kunnen zeggen en men *mag* het zeggen, want het is een onafwijsbare les der historie: de Homoeopathie is op 't stuk der besproken proefnemingen een grijsaard vergeleken bij de Allopathie, en als zoodanig heeft de praktijk des levens hem voorzichtigheid geleerd!

II.

Het *voornaamste* beginsel der Homoeopathie is echter niet het tot heden besprokene; maar het „*Similia similibus curantur*”.

Ziehier de wapenspreuk op het blaazen der homoeopathische geneesmethode. Het woord Homoeopathie *zelf* beteekent in 't grieksch ongeveer hetzelfde als „*Similia similibus curantur*” in 't latijn.

Wat wil zeggen: „*Similia similibus curantur*”? Het beteekent dit:

„Een bepaalde groep van ziekelijke verschijnselen wordt het *best* genezen of verbeterd door betrekkelijk zeer kleine doses van *dat* artsennijmiddel, dat bij het praktisch onderzoek in betrekkelijk groote doses op den gezonden mensch een groep van verschijnselen opwekt, die 't *meest* nabijkomt aan 't geheel der verschijnselen, die men wil genezen.”

Hierin is het *eigenlijke* *wezen* gelegen der Homoeopathie, hiermede staat en valt zij.

Een homoeopathisch arts kiest uit den schat der tot heden op den gezonden mensch onderzochte artsenijen *dat* middel, dat zooveel mogelijk beantwoordt aan het ziektegeval, dat hij moet bestrijden. Hij kiest of — want menigmaal is de keuze door den artsennijovervloed en de ineenvloeiing van verschijnselen zeer moeielijk — *tracht* te kiezen *dat* middel, dat krachtens zijne op gezonden onderzochte werking op die bepaalde lichaamsdeelen, die nu ziek zijn, inwerkt. Bovendien moet de keuze zóó geschieden, dat de gezonde deelen van 't zieke lichaam gezond blijven.

Als argument voor 't redelijke van de stelling van Hahnemann zonden drie homoeopathische Zwitsersche geneesheeren in 1873 aan een voornaam hoogleeraar der geneeskunde, die steeds de Homoeopathie bestreden had, een ernstigen lijder. Zij vroegen bescheiden om de diagnose. De professor antwoordde: „Cholera” en gaf den artsen een uitbrander. De drie artsen ant-

woordden: „Hooggeleerde Heer! Het is een Arsenicum-vergiftiging. Als u eens een werkelijken choleralijder ontmoet, geef hem Arsenicum in hoogst verdunde doses. *Similia similibus curantur*.”

Heden ten dage weet iedere arts, dat de stofwisselingsproducten der cholera-bacillen Arsenicum-verbindingen bevatten. De homoeopathische behandeling der cholera is in alle epidemieën superieur gebleken. De statistieken der verschrikkelijke cholera-epidemie in Hamburg bewezen, dat een geniale leek, de Heer Paasch, betere resultaten verkreeg dan de artsen, door belangelooze homoeopathische behandeling van honderden lijders. Niettemin werd hij veroordeeld. Zijne veroordeeling was tevens zijne verheerlijking: de rechter die 't vonnis uitsprak, verklaarde, dat de veroordeelde, dien hij volgens de letter der wet *moest* veroordeelen, het vonnis moest beschouwen als, zóó luidden zijne woorden, „gelijkstaande met het uitreiken der burgerkroon!”

Ruim een eeuw geleden heeft doctor Hahnemann het hoofdbeginsel: „*Similia similibus curantur*, het gelijksoortige wordt door het gelijksoortige genezen”, uitgesproken.

Indien wij ten tijde van Hahnemann geleefd hadden, zouden wij waarschijnlijk niet tot zijne aanhangers hebben behoord.

En dit wel hierom, wijl de resultaten der artsennijproefnemingen op den gezonden mensch, de resultaten eener eeuw, die iedere homoeopaat thans bestudeert, toen nog niet bekend waren. En die resultaten hebben juist meer en meer leeren inzien, dat werkelijk kleine giften van zekere artsenijen dezelfde ziekelijke verschijnselen bij menschen kunnen doen verdwijnen, die zij zelf bij *gezonde* menschen teweeg brengen, wanneer diezelfde artsenijen in grotere hoeveelheid worden aangewend.

Men zal ons tegenwerpen: „Hoe is 't mogelijk, nog afgescheiden van de vraag, of 't „*Similia similibus curantur*” waar is of niet, dat Dr. Hahnemann dit beginsel kon uitspreken, hij, die de resultaten van 't artsennijmiddelonderzoek op gezonde menschen, gedurende de 19e eeuw verkregen, niet kon kennen?”

Het antwoord luidt:

Het is een door vele wijsgeeren erkende stelling, dat de intuïtie van 't genie menigmaal voorafgaat aan de erkenning door 't verstand! B.v. *Thomas Aquinas* was in de 13e eeuw vast en zeker overtuigd, dat bepaalde hersengedeelten bepaalde functies van 't lichaam beheerschten. Hij kon het wel wijsgeerig, maar niet proefondervindelijk bewijzen. Professoren der universiteit van Parijs uit zijne dagen bestreden hem. En ziet, na zes eeuwen, heeft *onze* tijd hem door de proef gerechtvaardigd. — *Newton* zag den appel vallen van den boom, en de intuïtie van zijn genie aanschouwde de valwetten, die eerst daarna moesten berekend worden. —

Leverrier zag de stoornis in de berekening van den omlooptijd van de planeet Uranus, en de intuïtie van zijn genie aanschouwde als in visioeneene nieuwe onbekende planeet, nooit te voren wetenschappelijk waargenomen. En, om tot de erkenning door 't verstand te geraken, ging *Leverrier* aan 't berekenen en hij zeide, op welke plaats des hemels en op welk tijdstip de onbekende moest verschijnen. En de

nieuwe planeet verscheen en werd genaamd Neptunus!

Zóó nam honderd jaren geleden de geniale stichter der Homoeopathie, bij de vertaling van een beroemd Engelsch geneeskundig werk als geïnspireerd, op zijn eigen lichaam proeven met groote giften van een zekere artsensij, en hij vond, dat zich verschijnselen voordeden, gelijksoortig aan die, welke bij bepaalde vormen van tuessenpoozende koortsen worden waargenomen. En als geneesheer wist hij ook, hoe juist dat zelfde middel, de kina, alom tegen die ziekte werd voorgeschreven.

Hahnemann nam toen verder, als door een licht beschenen op zijn pad, proeven op eigen lichaam met aftreksel van den Aconitum, de Monnikskap. En hij kreeg o. a. heftige aangezichtspijn, waaraan hij nooit geleden had.

En ziet: heden ten dage leest men op zekere bladzijde van zeker zeer voornaam leerboek over de allopathische geneesmiddelleer *bovenaan*, dat Aconitum, op den gezonden mensch beproefd, aangezichtspijn veroorzaakt; en men leest *onderaan*, dat kleine giften van datzelfde middel uitstekend die zelfde pijnen kunnen genezen.

Dergelijke homoeopathische teksten uit allopathische artsensij-bijbels verzamelde een onzer homoeopathische artsen bij menigte.

B.v. Prof. Struempel deelt mede, dat Ergotine een soort ruggemergstoring veroorzaakt, en tevens raadt hij 't als artsensij er tegen aan. Prof. Binz te Bonn schrijft: „Calomel of Mercurius dulcis bewerkt bij zieken zoowel als bij gezonden diarrhee, werkt dus in beide gevallen op de ingewanden. Het middel, gegeven in geringe hoeveelheid, geneest dikwerf de diarrhee spoedig.” Prof. Rühle schrijft, dat „rhabarber” diarrhee veroorzaakt en ze in kleine doses geneest. Antimonium-verbindingen veroorzaken in groote doses bepaalde vormen van bronchitis en genezen ze in kleine doses.” Rhus toxicodendron veroorzaakt pijnen, die de eigenaardigheid hebben door warmte en rust te verergeren en door beweging te verbeteren; hetzelfde middel geneest ze. Ipecacuanha veroorzaakt bij gezonden misselijkheid en braking; bij zieken geneest het die verschijnselen. Prof. Schömann, allopaat, schrijft dan ook terecht: „Terwijl de werking, die van 't geneesmiddel voornamelijk afhankelijk is, zoowel bij zieken als bij gezonden dezelfde blijft, wordt toch de tegenwerking van 't gezond organisme een andere dan die van 't zieke organisme, en daarom moet noodzakelijkerwijze 't resultaat van die twee werkingen in beide gevallen niet zelden verschillend zijn!”

Zoo zien wij beroemde hoogleeraren feiten proclameeren, die volgens hen nieuwere ervaringsvruchten zouden zijn, terwijl ze reeds meer dan een halve eeuw bekend waren bij de zoozeer gesmade homoeopaten.

Nauwelijks had Hahnemann enkele artsensijen beproefd op zichzelf en 't gezonde lichaam van 16 proefpersonen, of een voorgevoel, dat reeds in zijn geest opdoemde, maakte zich van hem meester, en hij toonde als een Mozes der geneesmiddelleer zijn steenen tafel, waarop geschreven stond: „Similia similibus curantur,” het gelijksoortige wordt door het gelijksoortige genezen.

Hij kende nauwelijks enkele middelen, die be-

proefd waren op den gezonden mensch en waarop het beginsel van toepassing bleek. En reeds durfde hij dit beginsel als een wet proclameeren. Dit mocht minstens genomen voorbarig en onwetenschappelijk heeten! Maar, naar de meening van alle, ruim 12.000, homoeopathische artsen van den tegenwoordigen tijd, = $\frac{1}{11}$ van alle artsen der wereld, bevatte Hahnemann's stelregel waarheid. En bevat hij 't nog! Ook hier geldt het: de intuïtie van 't genie gaat menigmaal vooraf aan de erkenning door 't verstand!

Men wierp Columbus tegen: „Er is geen land over de zee!” En hij antwoordde: „Geef mij schepen.”

Men wierp Hahnemann tegen: „Het is onzinnig proeven met artsensijen op gezonden als grondslag der geneesmiddelleer te nemen, zij leeren ons niets.” En hij antwoordde: „Macht's nach.” „Doe 't na!”

En men voerde weer tegen hem aan: „Het is onzinnig te denken, dat geneesmiddelen in kleine doses bij zieken verschijnselen kunnen verwijderen, die zij zelf in groote doses veroorzaken op gezonden.”

En Hahnemann antwoordde zijn beroemde woord: „Macht's nach, aber macht's genau nach!” „Doe 't na, maar doe 't nauwkeurig na!”

En eerst de toekomst kon leeren, of hier een pralende dwaas dan wel een ziener aan 't woord was.

De praktijk eener eeuw heeft Hahnemann's regel meer en meer bevestigd, en wel door de vergelijkende studie van den ontwikkelingsgang der natuurlijke ziekten en der in verschijnselen gelijksoortige artsensijmiddelziekten, die kunstmatig bij den gezonden mensch opgewekt waren. In een Oostenrijksch professoren-debat moesten beroemde mannen zelf toegeven, dat heden ten dage de Homoeopathie, volgens hen, wel niet te bewijzen, maar toch tienmaal beter te verdedigen viel, dan in de dagen van Hahnemann, den Vader der Homoeopathie, zelve. Waarop de homoeopathische hoogleeraar te Clermont-Ferrand, professor Imbert, zeer laconiek antwoordde: „'t Is ook geen wonder, de officieele geneeskunde is sedert Hahnemann's tijd ook zeer vooruit gegaan!”

Deze prof. Imbert scheen een profet. Enkele jaren daarna schrijft de thans wereldberoemde allopaat prof. Behring: „Hahnemann's grondstelling was naar onze huidige kennis lang niet zoo kwaad.”

Inderdaad: Hahnemann was een genie!

Een groote steun voor het redelijke van het hoofd-beginsel der gelijksoortigheid vond de Homoeopathie in de wet der z.g. *physiologische prikkelbaarheid*, thans ook door duizenden allopathische artsen erkend.

Deze wet, ook de *biologische grondwet van Arndt* geheeten, leert: „kleine prikkels beginnen de levensverrichtingen op te wekken —; minder geringe prikkels bevorderen ze —; middelmatig sterke prikkels handhaven het bestaand evenwicht in functie, brengen dus geen verandering teweeg —; sterker prikkels onderdrukken in meer of mindere mate de levensverrichtingen; — en zéer sterke prikkels verlammen ze”. — Zet voor prikkels artsensijen — leert professor Bakody — en artsensijen werken, geen arts zal 't ontkennen, wel degelijk als prikkels, en ge begrijpt, hoe het komt, dat allopathische leerboeken zelf aangeven, dat vele artsensijen in sterke doses dezelfde verschijnselen veroorzaken bij gezonden, die zij bij zieken doen verdwijnen, als zij in geringe doses gegeven worden. (Wordt vervolgd.)

BLOEDARMOEDE.

De bloedarmoede is een der gevaarlijkste vijanden van het menschelijk geslacht. Zij komt onder alle volken der aarde, vooral onder de kultuurvolkeren van Europa en Amerika voor. Zij verschoont stand noch leeftijd, man noch vrouw, kind noch grijsaard. Meestal besluipst zij echter een menigte menschen juist op den leeftijd, waarop zij het meest een gezond en krachtig bloed noodig hebben, namelijk in den ontwikkelingsstijd, in de jongelingsjaren, en is als zoodanig bij het vrouwelijk geslacht als *bleekzucht*, een bijzonder soort bloedarmoede, genoegzaam bekend.

De bloedarmoede is geen zelfstandige ziekte van een of ander orgaan, zooals b. v. longontsteking of nierziekte, ook geen besmettelijke ziekte, zooals b. v. typhus of pokken, maar een stoornis in de normale samenstelling van het bloed, dat levenssap, dat alle organen en weefsels van ons lichaam moet voeden en onderhouden. Als dit levenssap te zeer verdund is of bestanddeelen mist, die noodig zijn voor den bouw en het verbruik der weefsels, moet het geheele lichaam lijden en zullen *slapts en krachteloosheid de plaats innemen van energie en gezondheid*.

Bij de natuurvolkeren, die zich nog veel in de frische lucht ophouden, een gezond, natuurlijk voedsel genieten, veel lichaamsbeweging hebben en niets weten van de zenuwverzwakkende haast en jacht naar geld en genot onzer beschaafde landen, komt bloedarmoede zelden voor, hoogstens alleen ten gevolge van plotseling bloedverlies, zooals bij verwondingen. In onze moderne maatschappij met haar jagen naar rijkdom en zingenot, hare openhooping van menschen in de groote steden, waar in menige woning nooit een zonnestraal doordringt; met hare vele afwijkingen van de natuurlijke regels eener rationeele gezondheidsleer, die veelal door het beroep en den werkring worden veroorzaakt, komt bloedarmoede schrikbarend veel voor, zoowel aangeboren (bij kinderen van dronkaards, zwakkelingen) als op lateren leeftijd verworven (bloedarmoede bij schoolkinderen en jongelingen, bleekzucht bij meisjes). Het is daarom voor iedereen van het hoogste belang, eenigszins bekend te zijn met de oorzaken en de verschijnselen dezer slepende ziekte, alsmede met de beste behandeling en de wijze van voorkoming er van. Wij meenen daarom den lezers van ons Maandblad geen ondienst te bewijzen, als wij hen eenige oogenblikken met dit onderwerp bezighouden, vooral daar ook de homoeopathische geneeswijze in verband met een verstandig diëet en geregelde leefwijze bij de behandeling der bloedarmoede op goede resultaten kan bogen, zelfs in zulke gevallen, die door de groote vleeschten staal der allopaten niet genezen konden worden.

Alvorens over te gaan tot de beschrijving van de oorzaken en de verschijnselen der bloedarmoede, wenschen wij eerst eenige opmerkingen te maken over het

Blood,

dat zulk een belangrijke rol speelt bij de instand-

houding en voeding van ons lichaam. Bij pasgeboren kinderen bedraagt het bloed $\frac{1}{10}$, van het geheele lichaamsgewicht, bij den volwassen mensch is daarentegen een nog grooter gedeelte van het gewicht door het bloed in beslag genomen, namelijk $\frac{1}{12}$, dat wil dus zeggen, dat b. v. een man van 65 kilo lichaamsgewicht 10 pond bloed bezit, waarlijk geen geringe hoeveelheid en meer dan de meeste lezers zullen gedacht hebben. Het bloed heeft in de slagaderen een helderroode, in de aderen daarentegen een donkerblauw-roode kleur en bestaat uit een vloeistof, *plasma* genoemd en een groot aantal *bloedlichaampjes*, die aan het bloed zijn kleur geven.

In het bloed-plasma bevindt zich een stof, die *fibrine* heet en de eigenschap heeft, het bloed te doen stollen, als het uit het lichaam treedt. Deze eigenschap is bij verwondingen van groote waarde, want daardoor wordt bij kleinere wonden en bij neusbloedingen het bloed-vloeien vanzelf gestelpt, daar de gestolde bloedprop het verwonde gedeelte der bloedvaten als 't ware verstopst en daardoor grooter bloedverlies verhindert. Het bloed van sommige menschen mist merkwaardigerwijze deze goede eigenschap, vandaar, dat zij soms aan geringe wonden uren en dagen lang bloeden, zoodat er zelfs bij de beste geneeskundige hulp levensgevaar kan ontstaan. Zulke menschen worden „*blooders*” genoemd en zijn de schrik der chirurgen.

De bloedlichaampjes, waaronder twee soorten worden onderscheiden, de *roode* en de *witte*, zijn microscopisch kleine ovale schijfjes, die onder het microscop bezien, veel op geldrollen gelijken, wanneer zij op elkaar liggen. Van het ontzaglijk aantal dezer bloedlichaampjes kan men zich nauwelijks een voorstelling maken, want in één kubiek centimeter bloed heeft men 5 miljoen dezer schijfjes geteld. Bij de gevaarlijke vormen der bloedarmoede zijn deze bloedlichaampjes zeer verminderd, zoodat het kan voorkomen, dat er slechts 10 % van bovengenoemd aantal aanwezig is. Zulke gevallen eindigen gewoonlijk met den dood, er heeft een vernietigingsproces der roode bloedlichaampjes plaats, waardoor het leven ondermijnd wordt. De zieken worden steeds zwakker en bleeker, mageren af, kunnen ten slotte nog slechts met fluisterende stem spreken en vallen in zwijm.

De *roode* bloedlichaampjes geven aan het bloed zijn kleur. Zij bestaan voornamelijk uit *zuurstof*, *stikstof*, *koolstof*, *waterstof*, *zwavel* en *ijzer*. Bij het ademhalingsproces verbinden zich deelen van deze bloedlichaampjes in de aderen der longen met de zuurstof der lucht, waardoor het koolzuurrijke donkere bloed der aderen in het schoone helderroode zuurstofrijke bloed der slagaderen veranderd wordt. Door deze slagaderen en hunne vertakkingen worden dan alle organen en weefsels van het lichaam met dit voedende, zuurstofrijke bloed voorzien.

De *witte* bloedlichaampjes zijn iets grooter dan de roode, maar komen in veel geringer aantal voor. Gewoonlijk komt in normaal bloed op 400 roode bloedlichaampjes één wit bloedlichaampje. Uit de vermeerdering of vermindering van deze witte bloedlichaampjes, die door microscopisch onderzoek kan vastgesteld worden, kan men dikwijls over den voortgang of het einde van een ziekteproces een

oordeel verkrijgen, en daarom spelen dan ook in den tegenwoordigen tijd van vooruitgang op het gebied van de herkenning der ziekten, de bloedonderzoekingen bij de verschillende vormen der bloedarmoede en ook bij sommige andere ziekten, zooals b. v. typhus, een groote rol. Welke zijn nu

de oorzaken der bloedarmoede?

Deze zijn zeer verschillend, maar kunnen over 't algemeen in twee afdelingen onderscheiden worden. *Ten eerste* kan er een te groot verbruik van bloed bestaan, en *ten tweede* kan er een gebrek aan normale bloedvorming optreden. Het eerste geval, waarin een te groot verbruik van bloed plaats heeft, komt voor bij bloedverlies door verwondingen, door neusbloedingen, long- en maagbloedingen, het verlies van sappen, zooals dit bij chronische diarrhée, bij etterende wonden, ook bij zelfbevekking bij jeugdige personen dikwijls ontstaat, als ook bij het te lang zoogen der vrouwen. Ook bij te groote inspanning van lichaam en geest, bij slapeloosheid en aanhoudende pijnen, bij het te snel groeien der jongelieden, bij het misbruik van koudwaterkuren wordt meer bloed verbruikt, dan op normale wijze in het lichaam geproduceerd wordt. In al deze gevallen zien wij de bloedarmoede met hare veelvuldige verschijnselen op den voorgrond treden.

Het tweede geval, nml. *dat er te weinig gezond bloed wordt gevormd*, kan veroorzaakt worden door onvoldoend gebruik van voedende spijszen en dranken, door ontberingen van allerlei aard, door een ondoelmatige en verkeerde voedingswijze, (b. v. met aardappelen alleen) door ziekten van de spijsverterings- en ademhalingswerktuigen, door gebrek aan licht, lucht, warmte en beweging, en last niet leest, door het innemen van allerlei schadelijke, sterk werkende en voor het bloed vergiftige allopathische geneesmiddelen, zooals arsenik en kwikzilver.

In vele gevallen van bloedarmoede vinden wij dat deze beide gevallen: te groot verbruik van bloed en te geringe vorming van bloed, hand aan hand gaan en daarom is een zorgvuldig onderzoek naar de oorzaak der bloedarmoede een eerste vereischte voor de juiste en doeltreffende geneeskundige behandeling. Al zou men b. v. aan een bloedarm kind, dat hoofdzakelijk met aardappelen gevoed wordt, nog zulke goede geneesmiddelen voorschrijven, zal het kind nooit gezond worden, als wij het diët niet grondig veranderen. Aan den anderen kant helpt een diët, al is het nog zoo passend, ook niet, als wij het genot van versche lucht verwaarloozen en de zon niet in onze woningen laten schijnen.

Laat ons nu eens zien, welke alzoo

de verschijnselen der bloedarmoede

zijn. Wel het meest in 't oog vallende symptoom, dat ook door iederen leek is waar te nemen, is het bleeke aanzien der huid. Bleeke wangen, bleeke lippen, bleeke slijmvliezen zijn het karakteristieke symptoom der bloedarmoede en der bleekzucht. Zulke bleekzuchtige meisjes hebben dikwijls een gele en groenachtige gelaatskleur. Aan handen en armen ziet men vaak de bleek-violetkleurige bloedaderen door de huid schemeren. Door gebrek

aan bloed ontstaat een geringere warmte-ontwikkeling in het lichaam. Bloedarme menschen klagen daarom altijd over koude handen en voeten en hebben dikwijls koude rillingen over 't geheele lichaam. De huid wordt slap en droog, de spieren mager en krachteloos, zoodat de zieken bij geringe lichamelijke inspanning over moeheid, krachteloosheid en kortademigheid klagen. Door de bloedleegte in de hersenen ontstaan hevige, aanhoudende hoofdpijnen en duizelingen, die vooral des morgens bij het opstaan het ergst zijn. Migraine, pijn in den rug, gemoedsaandoeningen, zenuwachtigheid, schreien bij elke gelegenheid, veranderlijkheid van humeur, zwakte van geheugen komen vaak voor als de begeleidende verschijnselen der bloedarmoede. Door de slechte voeding der bloedvaten worden deze broos, en daarom lijden bloedarme menschen dikwijls aan neusbloedingen, bloedvlekken in de huid en andere bloedingen, die door het bloedverlies de kwaal nog verergeren. Gewoonlijk is ook de eetlust verminderd en lijdt de maag aan allerlei bezwaren, zoodat dikwijls een ware tegenzin tegen zekere spijszen bestaat.

Soms komt het ook wel voor, dat bloedarme zieken er nog tamelijk goed uitzien, ja dat ze dik zijn en daardoor den schijn der gezondheid hebben, hoewel zij toch inwendig ziek zijn. Het voedingsmateriaal, dat het lichaam noodig heeft, wordt niet op de behoorlijke normale wijze verbrand en verandert in vetweefsel, zoodat er zelfs een soort vetzucht ontstaat, die verre van een teken van gezondheid te zijn, gepaard gaat met vele van de verschijnselen der bloedarmoede. Zulke personen zijn dan ook altijd moede, slaperig en krachteloos. Zij zien tegen elke inspanning op, en hoewel hun eetlust goed is, verkrijgen zij toch geen kracht uit het opgenomen voedsel.

Bij de gevaarlijke vormen der bloedarmoede, die *kwaadaardige* of *pernicioze bloedarmoede* genoemd wordt, staat het leven op het spel. Bij dezen vorm is niet alleen het gehalte van het bloed aan voedende bestanddeelen, vooral voedingszouten verminderd, maar ook de bloedlichaampjes zijn in aantal kolossaal afgenomen. Alle bovengenoemde verschijnselen der bloedarmoede treden bij deze gevallen in hevigen graad op en nemen steeds toe, zoodat de zieken bedlegerig worden, daar zij zich niet meer op de been kunnen houden. In het verdere verloop der ziekte, waarbij alle organen nog gezond kunnen zijn, maar waarin het bloed zelf ziek is, treden koortsen op, de kortademigheid neemt toe, alle beenderen doen pijn, de zieken vermageren terwijl de beenen en voeten waterachtige zwellingen vertoonen en het einde is de dood door uitputting en hartzwakte. Het leven ontvliedt, gelijk een lamp uitgaat bij gebrek aan olie.

In sommige gevallen van bloedarmoede ontstaat er ook zwelling van de milt en van de klieren van den hals en de oksels, doch hierover kunnen wij niet verder uitwijden, wel daarentegen wenschen wij nog eenige woorden te zeggen omtrent het voorkomen van bloedarmoede

op de verschillende leeftijden.

Het kan ons niet verwonderen, dat kinderen veelal reeds als bloedarme wezens ter wereld komen, als

wij zien, hoe dikwijls de ouders zwak en ziekelijk zijn, een verkeerde leefwijze volgen of door ontberingen, armoede of bovenmatige inspanning van lichaam en geest in den strijd om het bestaan zelf bloedarm geworden zijn. Ook in dit opzicht wordt het spreekwoord bewaarheid: „Zoo de ouden, zoo de jongen.” Veel zou er dan nog goed gemaakt kunnen worden, als de zuigelingen en kinderen op behoorlijke en rationeële wijze gevoed en opgevoed werden, maar ook in dit opzicht worden soms de ongehoofelijkste dwaasheden begaan. Kleine kinderen worden volgepropt met aardappelen en om ze, „aan te sterken” met wijn en koffie gelaafd, terwijl de noodzakelijkste levensmiddelen en voedingsstoffen, melk, groenten en vruchten dikwijls in onvoldoende mate toegediend worden. Hierdoor wordt de bloedarmoede bevorderd en de grond gelegd tot allerlei kinderziekten en kwalen, waarvan kinderen, die gezond en krachtig bloed bezitten, niets weten. Engelsche ziekte en scrofulose hebben zeer dikwijls hun oorsprong in een verkeerde samenstelling van het bloed, in gebrek aan de noodzakelijke voedende bestanddeelen van het bloed, met één woord in bloedarmoede.

In den schooltijd wordt de bloedarmoede bevorderd door het te lang achtereen zitten in bedompte en slecht geventileerde lokalen, door het te gebukt zitten bij den schriftelijken arbeid, waardoor de longen ineengedrukt worden en het bloed niet voldoende van versche zuurstof voorzien wordt, door de dikwijls te groote inspanning van den geest met verwaarloozing van de zonnoodige lichaamsbeweging in de frische lucht, terwijl in den jongelingsleeftijd veel gezondigd wordt door het toegeven aan zinnelijke lusten en het misbruik van alcoholische dranken en tabak. Bij de jonge meisjes schijnt de bleekzucht tot den goeden toon te behooren, want talloos zijn deze gevallen, die niet het minst door de onnatuurlijke kleeding van het vrouwelijk geslacht worden veroorzaakt of verergerd. Het is hier niet de plaats, eene philippica tegen het *corset*, het *moderne folterwerktuig der vrouwen*, te houden, maar dit ééne zij hier ter loops gezegd, dat schrijver dezes gevallen van hardnekkige bloedarmoede en bleekzucht bij vrouwen en meisjes, gepaard met chronische maagkwalen, heeft zien beter worden, zoodra het corset in den hoek werd geworpen en een hygiënische rokdrager daarvoor in de plaats werd gesteld.

Dat ook de rijpere leeftijd niet van bloedarmoede verschoond blijft, daarvoor zorgen onze vele verkeerde gewoonten en het bovenmatig gebruik van alcoholische dranken, zoodat wij met recht kunnen zeggen, dat bloedarmoede op elken leeftijd voorkomt, vele slachtoffers maakt en zeer dikwijls in tal van gevallen den grond legt tot allerlei slepende ziekten en kwalen.

Wat zijn de gevolgen der bloedarmoede?

Gelijk wij reeds gezien hebben, is bij de gevaarlijke en kwaadaardige vormen van bloedarmoede het leven gemoeid, ja meestal verspeeld. Doch ook de minder gevaarlijk schijnende vormen der bloedarmoede, die gelukkig nog het meerendeel der gevallen opleveren, kunnen, als zij niet bijtijds genezen

worden, de aanleiding zijn tot ongeneeslijke ziekten. Zoo ontstaat in den kinderleeftijd uit bloedarmoede dikwijls een hersenziekte, die met stuipen den dood veroorzaakt. Algemeene lichaamszwakte en verstandelijk onvermogen, tering in al zijne verschillende vormen, zenuwzwakte, hysterie, neurasthenie en hypochondrie beginnen dikwijls als een gewoon geval van bloedarmoede, ja men kan zeggen, dat het begin dezer ziekten gewoonlijk door een onvoldoenden voedingstoestand van het bloed wordt voorafgegaan.

(Wordt vervolgd.)

D^r. J. V.

Verslag van de polikliniek van de afdeeling Utrecht der Vereeniging tot bevordering der homoeopathie in Nederland over 1901.

In het jaar 1901 zijn behandeld 402 personen, waarvan 47 overgenomen van 1900, zoodat nieuw zijn ingeschreven 355. Doordat eenige meer dan eens in behandeling zijn geweest is het aantal ziektegevallen, die in behandeling zijn geweest 423. Er zijn 1192 recepten afgegeven.

Over gelijk tijdsverloop berekend is het getal der ingeschrevenen $\frac{1}{4}$, of juist 17%, meer dan in 1900.

Niettegenstaande telkens wordt gezegd en ook op de gedrukte bijtellen vermeld staat, dat men dringend verzocht wordt den afloop mede te deelen, ontving ik slechts van een klein aantal die mededeeling. Het verkregen resultaat moet dus hoofdzakelijk afgeleid worden uit de aantekeningen omtrent het verloop, maar daar mij is gebleken, dat de aldus verkregen uitkomst niet betrouwbaar genoeg is om het in cijfers uit te drukken, zal ik die achterwege laten; slechts wil ik zeggen, dat over het geheel genomen de resultaten zeer goed zijn en menig verouderd en door anderen als hopeloos opgegeven geval of hersteld of althans aanmerkelijk verbeterd is. Zulke gevallen toonen dus weder de superioriteit van de homoeopathie boven de officiele geneeswijze.

Ook in dit jaar heeft zuster W. S. Blom mij weder hare zeer gewaardeerde hulp verleend.

v. R.

DE HOMOEOPATHIE IN PETERSBURG.

In het Meinummer van de „Leipziger Neuesten Nachrichten” is o. a. een feuilletonartikel opgenomen van den Petersburgschen correspondent onder het opschrift: Kleinigheden uit Petersburg. Daarin komt ook eene korte mededeeling voor, die, ongetwijfeld tegen de bedoeling des inzenders, eene erkenning der Homoeopathie bevat, en wellicht ook voor de lezers van ons blad niet van belang ontbloomt is. Nadat de schrijver van het artikel er op gewezen heeft, dat in de krankzinnigen-gestichten en ziekenhuizen van Petersburg wegens overbevolking meermalen de meest ergerlijke toestanden heerschen, die dringend voorziening vereischen, maar waaraan wegens geldgebrek niets veranderd wordt, gaat hij letterlijk aldus voort: „Overigens worden de stedelijke ziekeninrichtingen daardoor eenigermate ontlast, dat de Homoeopathie in Petersburg steeds meer aanhangers vindt. Eenige dagen geleden vierde het door de voorstanders der Homoeopathie opgerichte ziekenhuis zijn 20-jarig jubilé, en bij die gelegenheid werd medegedeeld, dat reeds een half millioen patiënten daarin waren verpleegd geworden, waarvan ongeveer 120000 gratis. Onder de aanhangers der Homoeopathie telt men de hoogste waardigheidsbekleeders, o. a. den voormaligen rijkscontroleur Filippow” . . . .

ADVERTENTIËN.

Deze advertentie wordt slechts éénmaal geplaatst.

Ieder aanhanger der Homoeopathie verzuime niet, eens kennis te maken met de Natuurlijke Leef- en Geneeswijze, en vrage daarom gratis proefnummer aan van „de Natuurvriend”, Maandblad gewijd aan de Nat. Leef- en Geneeswijze, ter voorkoming en bestrijding van ziekten door een juiste toepassing van licht, lucht, water, voeding enz.

Adres: K. H. BEIJLEVELT, Zutphen.

Homoeopathische A P O T H E K E N te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,

A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,

Hoogstraat 237,

ROTTERDAM.

Interc. Telefoon No. 2305.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . per K.G. f 0.60
van Dr. WILLMAR SCHWABE „ „ - 0.60
Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G.
franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nederstraat No. 17, ROTTERDAM.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen

in iedere grootte en vorm, wit of geel
glas, fijn uitgevoerd en op wensch
zuiver gereinigd, worden geleverd door
de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

BERICHT.

Bij Koninkl. Besluit van 27
Jan. j.l. No. 17 zijn de Statuten
goedgekeurd van de „Vereeni-
ging van homoeopathische ge-
neesheeren in Nederland.”

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle, zijn onderstaande werken ver-
krijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per
postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	„	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	„	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	„	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	„	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	„	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum	„	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie, Dr. Munting	„	- 0.60
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	„	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GOUDA i/d Apotheek v. A. LATENSTEIN, firma J. P. Weijer.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

LEEUWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Bellamykade G 11.

ZAANDAM in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK.

ZWOLLE in de Apotheek van firma WED. J. RAVE.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

De Homoeopathische Geneeskunde (vervolg). — **Bloedarmoede** (vervolg). — **Minister Dr. Kuyper en de Homoeopathie.** — **Iets over Homoeopathie in London.** — **Varia.** — **Advertentiën.**

DE HOMOEOPATHISCHE GENEESKUNDE.

DOOR

Arts A. C. A. HOFFMAN.

(Vervolg.)

De groote beteekenis van Hahnemann voor de geschiedenis en de ontwikkeling der geneeskundige wetenschap is derhalve van tweeërlei aard: ten eerste gaf hij den machtigen stoot tot het praktisch onderzoek naar de werkingen van de artsenijen op gezonde menschen. En ten tweede gaf hij, als genie, zooals later meer en meer bleek, zijn regel: „*Similia Similibus curantur*,” „het gelijksoortige wordt door het gelijksoortige genezen.”

Maar juist dit tweede was oorzaak, dat de meeste artsen zich van hem afkeerden en hem als dogmaticus bestreden. Maar met het badwater werd ook het kind uitgeworpen. De artsen toch verwaarloosden ook het eerste: het artsenijmiddelonderzoek op gezonde menschen. En eerst bijna een eeuw daarna erkent de officieële geneeskunde dit beginsel als zeer redelijk, ja zelfs als den eenig redelijken grondslag voor elke geneesmiddelleer, zonder het evenwel, zelfs nu nog, dikwijls in praktische toepassing te brengen.

Edoch, een andere groep van artsen en enkele professoren stemden gelukkig reeds in Hahnemann's tijd met hem in. Zij namen proeven met artsenijen op hun eigen gezond lichaam en op dat van anderen.

Hier rijze de vraag, of het artsenijmiddelonderzoek

op gezonde menschen geoorloofd is. Het antwoord aller moralisten luidt: Zeer zeker, mits onder de volgende voorwaarden: met geheel vrijen wil van den proefpersoon, die bij wijze van proef de artsenij inneemt; en wanneer groot nadeel voor de gezondheid is buitengesloten.

Zoo edel het is — getuigt een andere moralist — in een onbekende rivier te springen om een drenkeling te redden, of 't gift uit te zuigen bij een door een slang gebeten, zoo edel is het met vrijen wil zijn lichaam aan te bieden om proeven te nemen omtrent de werking der artsenijen. En bovendien getuigt het van waarachtige liefde voor de wetenschap.

In de praktijk neemt het echter zulk een vaart niet. En waarom niet? Omdat de *grote* werkingen der artsenijen ons voldoende bekend zijn door de dierproeven, de vergiftigingen en de nevenwerkingen der allopathische artsenijen.

Het is ons vooral om de *fijne* werking der artsenijen te doen, en daarvoor is de proef met kleine doses der artsenijen op gezonde menschen de meest redelijke. Bij honderden hebben de volgelingen van Hahnemann gedurende de geheele 19^e eeuw dergelijke proeven genomen.

Meer en meer zagen de artsen, die Hahnemann volgden, en die meestal proeven op eigen lichaam namen, in, hoe deze methode de eenig juiste was. Meer en meer erkenden zij, hoe ook de regel der gelijksoortigheid, door het genie van Hahnemann als bij inspiratie geuit, steeds meer en meer bewaardheid werd en als leidraad dienen kon in 't labyrinth der geneesmiddelleer, die bijna elk jaar nieuwe doolgangen opent! Juist de kunstmatig bij gezonde menschen opgewekte artsenij-ziekten leerden voldingend, hoe zeer verschillend de artsenijen werken op dier en mensch, ja zelfs op menschen onderling. De proeven door prof. Schulz te Greifswald onlangs met zwavel op 25 gezonde studenten genomen, leerden, hoe 't zelfde middel onder dezelfde omstandigheden

verschillend werkte op menschen van ongeveer gelijken stand, landaard en levenswijze. De hom. artsen leerden dan ook reeds voorzichtigheid in die dagen, toen de officieële geneeskunde nog acht of tien sterk werkende middelen in een recept voorschreef.

III.

De homoeopathische artsen leerden tevens, hoe redelijk nog een *ander* beginsel van Hahnemann was: het *derde beginsel der homoeopathie*: het toedienen van slechts eene enkelvoudige artsenij op hetzelfde tijdstip.

IV.

Nog een *vierde eigenaardigheid der homoeopathische geneeskunde* leerden zij waardeeren: de toediening dier enkelvoudige artsenijen in *sterk verdunde doses!*

Wij spreken van eigenaardigheid, want de hooge verdunningen vormen op zichzelf geen beginsel, maar een bloot praktische ervaring onzer geneeswijze. De Homoeopathie staat en valt niet met de hooge verdunningen.

Die praktische ervaring werd verkregen als volgt: Men beproefde sommige artsenijen op groepen menschen. Men verkreeg door vergelijking en critiek der verschijnselen ten slotte een zoogenaamde artsenij-ziekte. Men zag daardoor, hoe een bepaalde artsenij werkt op den gezonden mensch in 't algemeen. Men vergeleek die werkingen met de verschijnselen der natuurlijke ziekten, welke verschijnselen toch ook in eersten aanleg zelf ontstaan door de scheikundige veranderingen bij de stofwisselingsprocessen in de weefsels en organen van 't menschelijk lichaam onder den invloed der ziekte-oorzaken, hetzij bacteriën of anderszins.

Terwijl de officieële geneeskunde in den loop der 19e eeuw herhaaldelijk van aanschijn veranderde, systemen kwamen en verdwenen, werkten alleen de artsenij-proefnemers der Homoeopathie rustig voort op den gezonden grondslag van 't artsenijmiddel-onderzoek op den gezonden mensch.

De officieële geneeskunde ontdekte door physiologische en andere dierproeven de zoogenaamde *wet der electiviteit of uitverkiezing*. Dit beteekent, dat elke scheikundige stof, in 't lichaam gebracht, op eigenaardige wijze wordt verdeeld, een gevolg van de electie, van de uitverkiezing door de organen en weefsels. Dit vermogen der elementaire vormbestanddeelen van ons lichaam is in zoo hooge mate ontwikkeld, dat de organen de scheikundige stoffen, waartoe zij in een bijzondere betrekking staan, nog uit de hoogste verdunningen dier stoffen weten te halen.

In den winter van 1899 hield de beroemde allopaat *Ehrlich*, professor te Berlijn, een der vaders der moderne serum-therapie, een voordracht, waarin hij mededeeling deed, die duidelijk aantoonen, dat hij 1°. de werkzaamheid van uiterst kleine giften erkent; 2°. de werkzaamheid constateert van bepaalde stoffen op bepaalde weefsels en organen, en 3°. moet toegeven, dat *Hahnemann reeds vóór honderd jaren* en Dubois Reymond en Armand Gautier reeds tientallen jaren geleden betoogden, dat stoffen, *in ruwen toestand onwerkzaam, eerst in zeer fijne verdeling werkzaam worden*. De beroemde allopaat Hueppe, thans hoogleraar der

geneeskunde te Praag, de groote bacterioloog, schrijft: „Elke stof, die in bepaalde concentratie 't protoplasma der cellen doodt en vernietigt, in geringer doses de ontwikkelings-eigenschap opheft, werkt omgekeerd als prikkel en *verhoogt* de levenseigenschappen, wanneer zij in *nog* geringer hoeveelheid, beneden een bepaalde indifferente dosis, gegeven wordt.” Prof. Hueppe erkent zelfs geen uitzonderingen op dezen regel, dien hij een wet noemt.

Wat nu de officieële geneeskunde door vele wonder-schoone proeven aan 't licht bracht, was den homoeopathischen artsenijproefnemers langs anderen weg reeds duidelijk geworden.

Door de ondervinding, bij de studie der artsenij-werkingen op den gezonden mensch verkregen, en door *die* ondervinding, wars van *alle* theorieën, alleen, leerden zij, hoe zelfs zeer hooge verdunningen van artsenijen nog wel degelijk in staat zijn op de weefsels en organen, vooral op de veel gevoeliger *zieke* weefsels en organen, in te werken. Zij leerden, door de ondervinding geleid, dat, wil men een groep van bepaalde, objectieve en subjectieve ziekteverschijnselen doen verdwijnen of genezen, men juist hetzelfde middel kiezen moet, dat zelf, bij den gezonden mensch, dezelfde verschijnselen veroorzaakt.

Dat artsenijmiddel moest dan echter niet in dezelfde dosis gegeven worden, anders zouden natuurlijk de bezwaren, vooral bij den zieken mensch, nog erger worden, in plaats van beter. Het middel gaven de proefnemers dus in een geringere hoeveelheid op 't voetspoor van Hahnemann, wiens geniale intuïtie zij meer en meer door proef en rede begonnen te waardeeren. Bij dat geleidelijk afdalen van de dosis van 't gebruikte artsenijmiddel zagen zij meer en meer verschijnselen der *groep* van verschijnselen bij een ziekte A of B *verdwijnen!* Ten slotte kwamen zij tot een verdunning, waarvan niemand hunner *te voren* zou hebben gedacht, dat zij nog werken kon, en nog veel minder in staat zou kunnen zijn al die ziekelijke verschijnselen te kunnen doen verdwijnen.

Dat die geringe doses wel degelijk werken, heeft Dr. van der Stempel op onwederlegbare wijze aangetoond in enkele hoofdartikelen van de „Geneesk. Crt.” in April van het vorige jaar. Een principieel debat heeft men niet met hem aangedurfd in dit allopathisch blad. Geen wonder: iedere moderne arts zou daarvoor de schoonste ontdekkingen der moderne physiologie met betrekking tot de werkzaamheid van zeer hoog verdunde middelen hebben moeten verloochenen. De allopathische redactie dezer „Geneesk. Crt.” erkent zelf in een voorafgaand woord, dat de polemiek over dit onderwerp in den regel op weinig waardige wijze wordt gevoerd. „Vaak dragen” — schrijft de redactie — „de artikelen van allopaten tegen homoeopaten een hatelijk en persoonlijk karakter.”

Een ander allopathisch geneesheer erkent in 't zelfde nummer dezer „Geneesk. Crt.” openlijk: „dat de homoeopaten evengoed wetenschappelijk gevormd zijn en zelfs nog een afzonderlijke studie der geneesmiddelleer hebben gemaakt, een studie, die wij (zoo schrijft hij) niet kennen en niet kunnen beoordeelen!”

Die geneesheer is nu nog eens eerlijk en oprecht! Laat ons thans enkele voorbeelden geven.

In 't weekblad „het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde" van 7 Dec. j.l. wordt door de allopaten zelf geconstateerd een vergiftigingsgeval met doodelijken afloop, bevestigd door het inwendig onderzoek van het lijk, veroorzaakt door *phosphorus-levertraan*. De knaap kreeg zes theelepeltjes in 60 uur, volgens 't gewoon allopathisch voorschrift. Als den allopaten zoo iets overkomt, denken zij al spoedig aan schuld bij den apotheker, die echter meermalen blijkt voorzigtiger te zijn dan vele artsen. Zoo ook hier, doch bij 't onderzoek bleek, dat de levertraan nog minder phosphorus bevatte dan was voorgeschreven. Laconiek schrijft de allopaat: „Dit geval maant tot voorzichtigheid bij 't toedienen van phosphorus!" Nauwelijks van den schrik bekomen deelt een ander allopathisch geneesheer, in een volgend nummer mede, dat ook hij tot 3 maal toe hoogst nadeelige gevolgen constateerde van 't vermaard recept: slechts 10 m.gr. phosphor op wel 100 gram levertraan. Dit kind leeft nog, maar vertoonde volgens zijn eigen woorden: „het beeld van de grootste ellende," en „nog op 't oogenblik," schrijft hij, „wordt de objectie zeer licht verstoord en is zij in wankelbaar evenwicht." —

Alle homoeopathische artsen weten, dat phosphorus zelfs in de 3^e decimale verdunning voor iedereen ten slotte een vergif is.

De oud-vader der geneeskunde, Hippokrates, heeft reeds in de Grieksche tijden het volgende geschreven: „Genezen worden ziekelijke **bezwaren** door tegenovergesteld werkende middelen." „Een andere weg is deze: door op zekere wijze werkende invloeden *ontstaat* de ziekte en door *gelijkssoortig* werkende invloeden wordt de *genezing* verkregen!"

Geen wonder, dat zowel de Allopathie als de Homoeopathie Hippokrates als vader hunner school erkennen. In waarheid is ook Hippokrates een der patriarchen der geheele geneeskunde.

Iedere homoeopathische arts erkent deze beide stellingen van Hippokrates, maar beide slechts tot op zekere hoogte.

Iedere arts weet, dat er geneeslijke en ongeneeslijke ziekten zijn. Het is evenwel niet immer gemakkelijk dit uit te maken.

Nu is een homoeopathisch arts een geneesheer, die bijna uitsluitend het hoofdbeginsel „*Similia Similibus Curantur*" bij de keuze zijner artsenijen toepast, maar alleen *dan*, wanneer hij de ziekte als geneeslijk beschouwt. Dan is hij overtuigd, dat een dergelijke ziekte vlugger, beter en aangenamer geneest, wanneer den zieke *die* artsenij wordt toegediend, die bij den *gezonden* mensch aangewend, gelijksoortige ziekteverschijnselen te voorschijn roept.

Omdat het wezen der homoeopathische geneeswijze aan het *curatief*, het *genezend* handelen van den arts een leidraad geven wil, volgt daaruit, dat dit beginsel ophoudt het handelen van den homoeopathischen geneesheer te bepalen, zoodra hij erkent, dat de ziekte ongeneeslijk is. De mensch is geboren om te sterven; geen arts ter wereld vermag dit te beletten. Zoodra de homoeopathische arts inziet niet meer te kunnen genezen, houdt hij op homoeopaat te zijn; en treedt hij verder op volgens het andere beginsel van Hippokrates: „Genezen worden ziekelijke **bezwaren** door tegenovergesteld werkende middelen."

Een paar voorbeelden!

De heftigste aangezichtspijnen, die jaren geduurd hadden, zijn zeer dikwijls door enkele druppels aconitum in hooge verdunning duurzaam genezen, wanneer deze pijnen dezelfde eigenaardigheden vertoonden als de aangezichtspijnen, die de homoeopathische proefnemers constateerden, wanneer aconitum op gezonde menschen werd beproefd. Bij dergelijke pijnen — ik koos één voorbeeld uit vele — zal de homoeopathische arts eerst in de *laatste* plaats aan artsenijen denken, die, zooals b.v. salicylzuur en morphine, voor korten tijd met geweld een bepaald lastig verschijnsel onderdrukken. De homoeopaat grijpt ook daarom eerst in de *laatste* plaats naar dergelijke middelen, omdat hij meent, dat — voor zooverre duurzame genezing mogelijk is — deze daardoor wordt vertraagd.

Is echter een ziekte *ongeneeslijk*, dan beproeft de homoeopathische arts nog wel eens het een of ander homoeopathisch gekozen middel — soms, zooals arsenicum bij kankervormen, met schijnbaar succes — evenwel zal hij in die gevallen nu en dan zijn toevlucht moeten nemen tot de artsenijen dier geneeswijze, wier wezen reeds Paracelsus heeft geteekend door het beroemde woord: „Hier drijft men door Beëlzebub de duivelen uit!" Dan moet hij zijn toevlucht nemen tot die artsenijen, die *niet* de ziekte zelve genezen, maar enkele bepaalde vreeselijke verschijnselen dier ziekte moeten onderdrukken en dit meestal slechts kunnen doen in *sterke doses*, die daardoor echter andere verschijnselen dier ziekte tevens verergeren en zelfs nieuwe lastige symptomen in 't leven kunnen roepen. Maar wat moet de arts anders doen? Mag hij, hetzij allopaat of homoeopaat, een kanker- of teringlijder in 't laatste stadium, die niet meer te genezen is volgens welk beginsel ook, in heftige smarten of benauwdheden laten liggen? Niet iedere zieke bezit den heldenmoed van een mijner vroegere patiënten. In 1897 en 1900 nam ik gedurende drie maanden de homoeopathische praktijk waar van een geneesheer te Dillenburg. Een mijner patiënten leed aan kanker met allerheftigste pijnen. Ik gaf haar den raad een der artsen te laten halen om haar morphine te laten inspuiten. Dit meende ik namelijk in Pruisen niet te mogen doen. Maar hoe werd ik getroffen door haar antwoord: „Laat dat dokter, ik draag sinds twee jaren mijne pijnen op aan God! Maar mijn verwanten willen, dat ik behandeld word!"

(Wordt vervolgd.)

BLOEDARMOEDE.

(Vervolg.)

Uit al hetgeen wij in het vorige nummer over de oorzaken, de verschijnselen en de gevolgen der bloedarmoede medegedeeld hebben, blijkt ten duidelijkste, dat het voor iedereen van het grootste belang is, in algemeene trekken de hygiënische en diëtetische *behandeling der bloedarmoede* te leeren kennen. Wij wenschen om die reden daarover nog het een en ander in het midden te brengen.

Daar de oorzaak der bloedarmoede, gelijk wij

gezien hebben, gelegen is in de wanverhouding tusschen de ontvangsten en uitgaven van het bloed, spreekt het vanzelf, dat een rationeele behandeling ten doel moet hebben, deze wanverhouding weg te nemen en daarvoor eene juiste verhouding tusschen het verbruik en het vormen van voedingsmateriaal in de plaats te stellen.

Wij moeten dus het bovenmatig verbruik van het voedende bloed beperken, opdat het lichaam in staat zij met de normale hoeveelheid bloed van de normale samenstelling uit te komen, zich te ontwikkelen en gezond te blijven. Bloedarme menschen moeten derhalve elken te veel inspannenden lichamelijken en geestelijken arbeid, opwindingen van het gemoed, uitspattingen en misbruik van alcohol en tabak *vermijden*. Juist in dit opzicht wordt dikwijls zeer verkeerd gehandeld. De toepassing van het spreekwoord: „De morgenstond heeft goud in den mond”, past niet voor bloedarme en bleekzuchtige patiënten. Zij hebben veel rust, veel slaap, vooral des morgens noodig. Lange, inspannende wandelingen zijn verkeerd voor hen, hoe goed ook aan den anderen kant het langdurig oponthoud in de frissche lucht voor deze patiënten is. Door te groote lichaamsinspanning, die bij geforceerde wandelingen plaats heeft, worden zulke zieken erger in plaats van beter, gelijk de dagelijksche ervaring leert. Voor zulke zieken past precies hetzelfde, wat wij in een vorig artikel over de lijders aan *neurasthenie* gezegd hebben, hetgeen men aldaar gelieve na te lezen. Daarom zijn ook geforceerde koudwater-kuren, douches en koude baden, te lang en te dikwijls aangewend, voor bloedarme menschen *schadelijk* in plaats van nuttig. Van veel grooter voordeel is voor hen het oponthoud in de frissche lucht, gepaard met *matige* beweging en het blootstellen van het lichaam, zooveel mogelijk ontkleed, aan de verwarmende, levenwekkende stralen der *zon*, de indirecte oorsprong en bron van alle leven op aarde.

Als de bloedarme patiënten deze raadgevingen opvolgen, zijn zij reeds een goed eind op weg, om hunne genezing te bevorderen, daar zij door deze maatregelen het te groote en voor hun zwakken toestand te aangrijpende verbruik van bloedmateriaal vermijden. Blevén zij hier evenwel bij stilstaan, dan zouden zij slechts half werk verrichten, want het is toch van het grootste belang voor de *vorming van nieuw, gezond, normaal bloedmateriaal* te zorgen, opdat het verarmde bloed kan verrijken en leven en kracht aan de verslakte weefsels en organen van het lichaam kan geven. Twee dingen zijn hiertoe onmisbaar. Ten eerste *zuurstof* en ten tweede *voeding*. Door de zuurstof worden de verbruikte stoffen van het bloed in de longen verbrand en het bloed van nieuwe kracht en nieuw leven voorzien, om zijn werk in het lichaam te kunnen volbrengen. Daarom is het van fundamenteel gewicht, alle aandacht te wijden aan het *inademen van frissche, reine, zuivere lucht steeds en ten allen tijde*, zoowel buiten als hinnenhuis en daarbij op de juiste wijze van inademing acht te geven, daar veelal door een verkeerde, gebukte houding bij het zitten, bij het lezen en schrijven en ook bij het wandelen, de borstkas ineengedrukt wordt en de longen in hunne vrije uitzetting en

samentrekking worden belemmerd. Daarom bij 't wandelen de schouders naar achteren getrokken en de borst naar voren, 't geen het best bereikt wordt door een stok tusschen de ellebogen te nemen en zoo met rechten rug en vrije borst de frissche lucht met volle teugen in te ademen. Men gevoelt, dat het bloed sneller door de aderen vloeit, dat de wangen gaan gloeien en de kracht terugkeert, die zoo lang verloren was.

Van niet minder belang is ten tweede de *voeding*. Door verkeerde spijsen kan bloedarmoede gekweekt worden, hetgeen, zooals wij reeds zagen, dikwijls bij kinderen het geval is. Drie punten van gewicht zijn hierbij op te merken. Op drieërlei wijze wordt door verkeerde voeding een slechte bloedbereiding en een abnormale ongezonde samenstelling van het bloed veroorzaakt. Ten eerste *door een verkeerde keuze van het voedsel*, ten tweede *door misbruik van zout* en ten derde *door bovenmatig drinken*.

Wat het eerste punt betreft, wordt veelal geloofd, dat bloedarme en zwakke menschen zooveel mogelijk „krachtige” kost: vleesch, bouillon en wijn moeten gebruiken, om sterk en gezond te worden. Zeker is het waar, dat deze patiënten krachtig voedsel moeten hebben, die de voor het bloed noodige bestanddeelen oplevert, maar wat men onder deze krachtige spijs gewoonlijk verstaat, is dit nog lang niet. Veel te weinig gewicht wordt over 't algemeen nog gehecht aan *groenten, salade en vruchten*, ja men is er door verkeerde scheikundige onderzoekingen toe gekomen, aan deze voedingsmiddelen alle voedingskracht te ontzeggen, daar zij weinig eiwit en vet bevatten. Zeker is het voor bloedarme en zwakke menschen goed en nuttig, als zij vleesch in licht verteerbaren vorm, b.v. biefstuk, zachtgekookte eieren en nu en dan een glas lichten wijn gebruiken, maar zonder de hoogelijk te waardeeren *voedingszouten*, die in vleesch en eieren onvoldoende voorkomen, kan geen normaal en gezond bloed gevormd worden. *Zeer* leerrijk zijn in dit opzicht de onderzoekingen van den geleerde Forster, die van twee gezonde honden den eenen met vleesch, dat van zijn voedingszouten door uitdampen beroofd was, en den anderen met vet, suiker en meel voedde. De eene hond stierf na 26 dagen, de andere na 36 dagen. *Zonder voedsel kunnen honden 40 tot 60 dagen leven*. De dieren gingen dus veel sneller te gronde, wanneer zij voedsel zonder voedingszouten kregen, dan het geval geweest zou zijn, wanneer zij in 't geheel geen voedsel gekregen hadden. Deze proef spreekt duidelijk genoeg voor de waarde der voedingszouten.

Deze voedingszouten (vooral natron en kalk) vinden wij hoofdzakelijk in groenten, salade en vruchten. (Ook in het bloed der dieren.) Wil men dus een rationeele kost voor bloedarmen en zwakken aanwenden, (die, dit zij terloops gezegd, voor iedereen ook de beste is, om gezond te zijn en te blijven,) dan moet nevens het gebruik van vleesch, eieren, brood, vet en melk de nadruk gelegd worden op het gebruik van groenten, salade en vruchten. Voor kinderen vooral bestaat er geen beter voedsel. Wijn, bouillon en vleesch is voor kleine kinderen onnoodig, ja dikwijls *schadelijk*. Zij groeien en gedijen het best bij melk, brood, eieren, groenten en vruchten.

Het tweede punt van belang voor een rationeele

voeding is het vermijden van het misbruik van zout. Dit schijnt in tegenspraak te zijn met hetgeen wij hierboven zeiden, maar is het toch niet. Het zout, dat wij als genotmiddel bij het bereiden der spijzen gebruiken, het zogenaamde *keukenzout* of chloornatrium, is reeds onder de bovengenoemde voedingszouten vertegenwoordigd. Wij hebben dus nog slechts een kleine hoeveelheid zout voor het kruiden der spijzen noodig; het bovenmatig zouten der spijzen, zooals dit nog meestal geschiedt, is nadeelig voor de gezondheid, schaadt de nieren en verarmt het bloed. De geleerde physioloog Bunge heeft hieromtrent uitgebreide onderzoekingen gedaan. Hij komt door tal van experimenten tot de slotsom, dat bij de gewone voeding van den mensch, waarbij vooral het gewicht gelegd moet worden op groenten en vruchten, enkele grammen keukenzout voldoende zijn, om het voedsel zoo geschikt mogelijk te maken voor een normale bloedvorming. In plaats daarvan gebruiken de meeste menschen 20 tot 30 gram zout per dag en nog meer. Al dit overtollige keukenzout verlaat het lichaam onveranderd door de uitscheiding der nieren. Deze organen moeten derhalve een veel te grooten arbeid verrichten en kunnen daarom op den duur de schadelijke gevolgen, die daaruit voortspruiten, niet ontgaan. Het gebruik van alcoholische dranken, dat ook dikwijls de oorzaak is van chronische nierziekten, bevordert nog het misbruik van zout, want de smaak voor prikkelende en scherp gezouten en gekruide spijzen wordt er door gewekt, en zoo sleept de eene schadelijkheid de andere met zich. Geen orgaan wordt zoo onbarmhartig behandeld als de nieren. De maag protesteert al heel gauw tegen overlading. De nieren moeten zich alles laten welgevalen. Het gevaar wordt meestal eerst gemerkt, als het te laat is, als de nieren reeds ziek zijn. Het misbruik van keukenzout bij het kruiden der spijzen is dus te veroordeelen. Zout, met mate genoten, is nuttig, maar het te veel schaadt.

Het derde punt, dat wij opnoemden, staat hiermede in nauw verband. Want, worden de spijzen sterk gezouten, dan ontstaat er veel dorst, daar het de instinctmatige taak van het organisme is, om door het water het overtollige zout weder uit het lichaam te verwijderen. Kinderen, die rationeel gevoed worden met melk, brood en groenten, die zwak gezouten zijn, hebben niet veel dorst. Het gebruik van sterk gezouten en gekruide spijzen en van alcoholische dranken wekt den dorst bovenmatig op en noopt tot drinken. Is dan het drinken op zich zelf schadelijk? Neen, als het met mate geschiedt; ja, als het bovenmatig plaats heeft, vooral als dan de toevlucht genomen wordt tot wijn en bier.

Onderzoekingen hebben geleerd, dat gewoonlijk, afgezien van bijzondere omstandigheden, zooals b.v. van het verlies van veel water bij sterk zweeten, niet meer dan 85 tot 87 % van het vaste en vloeibare voedsel van den mensch uit water mag bestaan. Een volwassen man mag in 24 uren 2800 gram water tot zich nemen. Hiervan bevindt zich reeds ongeveer de helft in de zogenaamde vaste voedingsmiddelen (brood, vleesch, groenten), zoodat het normale gebruik van water of dranken nog ongeveer 1½ Liter per dag mag bedragen. Rekent men

echter te zamen, wat alzoo per dag aan thee, koffie, wijn en bier gedronken wordt, dan komt men tot een veel grooter bedrag, want menschen, die op één avond twee, drie liters bier drinken, behooren niet tot de zeldzaamheden. Zoo wij echter meer dan 87 % van ons voedsel in den vorm van water genieten, dan verdunnen wij dit voedsel en dienovereenkomstig ook ons bloed. Het bloed wordt dan rijker aan water en armer aan voedende bestanddeelen en is niet meer in staat, alle organen en weefsels op voldoende wijze te voeden. Door bovenmatig bierdrinken wordt dus wel de vetzucht bevorderd, maar de kracht van het organisme verminderd, en hart- en nierziekten zijn er het gevolg van.

Bloedarme en zwakke menschen, die hun bloed willen verbeteren en verrijken, moeten dus te meer hierop acht geven. Een rationeel voedsel, dat de noodige voedingszouten bevat, zooals hier boven aangeduid werd, het vermijden van te veel zout en van te veel drinken zijn de hoofdvereischten voor het verbeteren van de hoedanigheid van het bloed. Voegt men hier aan toe het oponthoud in de frissche lucht, een verstandige wijze van ademen en het vermijden van alles, wat een te groot verbruik van bloed en kracht bewerkt, dan is men al heel goed op weg om de bloedarmoede te genezen.

Dan kan men meestal ook de sterke artsenijen missen, die, zooals vaak bij staalpillen en staaldranken het geval is, de maag en de tanden bederven, en zal men, zoo noodig, met des te meer voordeel gebruik maken van onze homoeopathische geneesmiddelen, die nooit kunnen schaden, maar dikwijls helpen en zelfs in hopeloos schijnende gevallen van bloedarmoede nog geholpen hebben. Welke geneesmiddelen het beste werken tegen bloedarmoede, kan hier niet gezegd worden, daar de gevallen zeer verschillend zijn, naar gelang van de oorzaak der bloedarmoede en de constitutie van den zieke. Zeker is het, dat elk homoeopathisch arts, die geleerd heeft te individualiseeren, menigmaal door de keuze van het passende homoeopathische geneesmiddel beterschap en genezing heeft bewerkt. Doch even zeker is het, dat de aanwending van het best gekozen geneesmiddel zonder resultaat zal blijven, als niet acht geslagen wordt op een rationeële leefwijze, met vermindering van te groote inspanning, op een normale, doeltreffende voeding en op het genot van frissche lucht. Mogen deze regelen er toe bijdragen, die overtuiging bij onze lezers te vestigen. Dan zal de homoeopathische arts, die bij voorkomende gevallen van bloedarmoede hen in behandeling neemt, met des te meer voldoening en succes zijn werk verrichten!

D^r. J. V.

MINISTER Dr. KUYPER EN DE HOMOEOPATHIE.

De hoop van de voorstanders der Homoeopathie, dat Dr. Kuyper in het belang dier geneeswijze zijne gezaghebbende en invloedrijke stem zou trachten te doen gelden, is al reeds eenigszins vervuld geworden. Zijn interview met een journalist van de Wereldkroniek, overgenomen door de Nieuwe Rott. Cour. (Zaterdag 22 Febr., 1° blad, A) en thans ook afge-

drukt in een allopathisch tijdschrift, de *Vox Medicorum*, strekt ten bewijze, dat hij zijne goede bedoelingen op ons gebied wil doen uitkomen, en heeft in vele kringen der maatschappij, burgerlijke zoowel als geleerde, zonder twijfel de aandacht getrokken. Wij zijn dan ook Zijne Exc. nu reeds voor den zedelijken steun, die daardoor aan onze zaak bewezen wordt, tot dank verplicht, en mogen ons met de verwachting vleien, dat wij in het vervolg, behalve door dit meer platonisch gunstbewijs, ook nog door meer feitelijke zullen verheugd worden.

Met dat al geeft de wijze, waarop in genoemd interview door den Minister over de Homoeopathie gesproken wordt, ons toch eenige aanleiding, er niet op alle punten mede ingenomen te kunnen zijn.

Terwijl het toch aan Zijne Exc. zeer zeker ten volle bekend was, dat de artsen der officiële school van het begin af, en nog tot den laatsten tijd toe de majoriteit hunner, in hun vijandschap tegen de Homoeopathie, die zij niet eens kenden, omdat zij haar niet onderzocht hadden, deze onbeschrond met den naam van kwakzalverij bestempelden, heeft de Minister, over de laatste met den journalist sprekende, onmiddellijk in denzelfden gedachtengang ook de Homoeopathie te berde gebracht. Hij heeft daardoor onwillekeurig bij voor- en tegenstanders den indruk opgewekt, alsof er een soort van ideeën-associatie tusschen deze beide bestond, en ik vrees, dat deze samenstelling niet weinigen van onze tegenstanders in het vuistje zal hebben doen lachen. Hunne geneigdheid, om met de Homoeopathie kort en bondig af te rekenen, door haar dien weinig eervollen naam te geven, zal er nauwelijks minder door geworden zijn, nu zij er zich op kunnen beroepen, dat zelfs de Minister, pleitende voor de Homoeopathie, aanleiding gevonden heeft van de kwakzalverij op de Homoeopathie over te gaan. In het midden latende, of de journalist naar zijn eigen gevoelen daarin al of niet eene logische volgorde zag, pleit toch voor het eerste alternatief, dat Z. Exc. van zijn kant de conversatie van de Homoeopathie weder op de kwakzalverij overbracht, door het Staphorster boertje er bij te halen, wiens werkzaamheid als helper der lijdende menschheid, van welk standpunt uit men haar ook beschouwt, toch zonder kijf door de wetenschap als kwakzalverij moet veroordeeld worden. Door deze dubbele aaneenschakeling van de kwakzalverij met de Homoeopathie kan het haast niet anders, of ook zelfs bij den meest welmeenenden opmerker moet het denkbeeld gerezen zijn, dat er tusschen beiden een soort van verwantschap, al ware het dan ook slechts een zeer verre, bestaat. En de glorie van onze geneeskunst is er stellig niet helderder door gaan schitteren.

Dat het voor de homoeopathische artsen eenigzins stuitend zijn moet, dat hunne wetenschap in zoodanig gezelschap voor het op sensatie beluste en gedeeltelijk kwaadwillige publiek — immers het interview was voor openbaarmaking bestemd — ten tooneele gevoerd wordt, ligt voor de hand. Maar ook bij den neutralen lezer van het gesprokene zal door de boven gewraakte aaneenschakeling een voor ons minder wenschelijke indruk gewekt zijn. En zulks ware te voorkomen geweest; althans had die indruk,

nadat het door de wending van het gesprek zoo ver gekomen was, weder geheel moeten weggenomen worden. Dat had gemakkelijk genoeg kunnen geschieden. Immers de Minister, sprekende over het wantrouwen van de medici tegen de Homoeopathie, kon de volstreckte onrechtvaardigheid er van ten volle aantoonen, door eenvoudig den journalist de volgende, op feiten steunende punten nogmaals onder de oogen te brengen:

De Homoeopathie, in tegenstelling met zoo vele andere slechts ephemerere geneessystemen, heeft al reeds den toets van eene eeuw glansrijk doorstaan.

Zij is heinde en ver over de geheele aarde bij alle beschaafde volkeren bekend en gezien; en hare gediplomeerde vertegenwoordigers vormen een belangrijk gedeelte, in de Vereenigde Staten van Amerika zelfs haast een derde, van alle artsen.

Hare uitkomsten zijn volgens statistieke gegevens op zijn minst even goed als die der zoogenaamde officiële artsen, in sommige ziekten en epidemieën zelfs veel beter.

De homoeopathische artsen zijn onder leiding van de sommiteiten der geneeskundige wetenschap, even als hunne confraters der andere zijde, uit dezelfde kweekscholen voortgesproten, hebben dezelfde studies, dezelfde examina gemaakt en bezitten dus presumtief ook dezelfde kundigheden; maar daarenboven beschikken zij nog over den niet genoeg te waardeeren schat van een groot aantal homoeopathische artsenijen, wier kennis door proefnemingen op den gezonden mensch door Hahnemann en den voortdurende arbeid van diens volgelingen verkregen is.

De strekking der Homoeopathie is het genezen van ziekten volgens het beginsel der gelijksoortigheid, hetwelk op de volgende overweging berust. De werking van eene artsenij op den gezonde moet in haar geheel tevens de ziekte aanwijzen, waartegen deze artsenij het geneesmiddel is. Slechts bij de grootst mogelijke overeenkomst van haar eigen werking met de verschijnselen eener ziekte kan toch door de artsenij op de ziekte naar plaats, tijd, richting en kwaliteit een vollen invloed uitgeoefend worden. Door onafgebroken onderzoek en zeer talrijke ervaringen heeft dit beginsel zijn beslag gekregen. In onzen tijd schijnen de uitkomsten der serumtherapie de medici voor genoemd beginsel een weinig toegankelijker gemaakt te hebben.

De homoeopathische artsen onderscheiden zich van de allopathische in hoofdzaak door toepassing van het beginsel der gelijksoortigheid bij de behandeling en genezing van inwendige ziekten, terwijl zij op alle andere onderdeelen der geneeskunst met dezen dezelfde wegen inslaan.

De eerste grondstelling der wetenschap van slechts iets nieuws aan te nemen of te verwerpen na voorafgaand grondig onderzoek, verloochenen alle medici, die, zooals bij de groote meerderheid van het begin af geschied is en nog geschiedt, de Homoeopathie eenvoudig veroordeelen, zonder hare leerstellingen in de praktijk op de proef gesteld te hebben.

De hier gegeven kenschetsing der Homoeopathie en haar verhouding tot de geneeskunst is wel reeds duizendmaal in allerlei andere bewoordingen uitgesproken en ternêr geschreven, maar heeft dan meestal

slechts een beperkten kring van hoorders en lezers gevonden. Jammer dus, dat de Minister van uit zijn hooge plaats in de maatschappij niet in soortgelijke wijze den inhoud en de strekking der Homoeopathie aan de Nederlandsche wereld verkondigd heeft. Behalve dat hij door deze frissche wetenschappelijke brise het over het interview hangende luchtje van kwakzalverij geheel verdreven had, zouden zijne woorden een ver strekkenden weerklink gehad en aan onze partij veel goed gedaan hebben. Jammer nog eens, dat het, om welke redenen dan ook, tot een zoodanige pleitrede niet heeft kunnen of mogen komen!

Intusschen zijn wij, zooals reeds gezegd, Zijne Exc. toch zeer dankbaar, dat hij eene lans voor ons gebroken heeft, en bevelen de Homoeopathie ook in het vervolg in zijne welwillendheid aan.

Apeldoorn.

Dr. K.

IETS OVER HOMOEOPATHIE IN LONDON.

Verslag aan de Hom. Vereeniging.

De man, die nu rust in een stil hoekje van het kerkhof Père la Chaise, meer gewaardeerd door latere generaties dan door zijn eigen tijdgenooten, heeft schooner gedenktekens gevonden dan menig ander groot man. Meer dan de twee statuen te zijner eere opgericht, zullen de Hom. Hospitalen over de geheele wereld verspreid, zijn naam doen voortleven. De kunst der Homoeopathie, aan allerlei invloeden onderworpen, moge nog zoo veranderen, onveranderd is tot nog toe gebleven de basis, waarop de Homoeopathie als wetenschap steunt, de hypothese, het eerst door Hahnemann gepromoveerd tot het gevleugeld woord: „*Similia similibus curantur*.”

De Homoeopathie als kunst vindt, als overal elders, ook in het praktische Engeland meer beoefenaars dan de wetenschap zelf. Volgelingen van wat we kunnen noemen den jongen Hahnemann, zoowel als adepten van zijn latere periode, geven hier een voorbeeld — 't welk vele andere Homoeopaten wel ter harte mogen nemen — dat samenwerking tusschen menschen, die, al mogen ze nu over de kunst niet volkomen gelijk denken, toch op denzelfden stam geënt zijn, heel goed mogelijk en zelfs nuttig is voor beiden: doktoren en patiënten. Voor den student, die naar Londen komt om de Homoeopathie in zijne praktische toepassingen te bestudeeren, kan ik hierin niet anders zien dan een voordeel. Hij ziet zoowel de resultaten van de practici, die bij voorkeur met zeer hooge verdunningen werken, als van hen, die liefst niet hooger gaan dan de 6^e decimale; hij heeft gelegenheid op te merken, dat soowel zij, die hun geneesmiddelen hoofdzakelijk afhankelijk maken van een minutieus ontleden der subjectieve symptomen, als diegenen, die meer rekening houden met de waarneembare, pathologische, objectieve symptomen, op de hun eigene wijze goede resultaten verkrijgen. De sfeer van het *Similia similibus* bepaalt zich geenszins tot artselij-actie in engeren zin, maar ook water, electriciteit, licht en mechanische invloeden worden binnen haar bereik gebracht. En al is op dit gebied nog veel duisternis en onverklaarbaars, volgende jaren zullen ook hier waarschijnlijk meer licht brengen. De Londensche homoeopaten geven ons een voorbeeld van samenwerking, die den bezoeker aangenaam treft. Het nut van een goed ingericht Hospitaal als band tusschen doktoren en leeken — welke ook in Engeland de ruggegraat der Homoeopathie zijn — en als een oefenschool voor de aanstaande homoeo-

pathische artsen en als een centrum, vanwaar de uitbreiding onzer reële, op feiten gegronde kennis moet uitgaan valt hier duidelijk in het oog.

Dank zij de enorme donaties van eenige rijke vrienden der Homoeopathie is er in Londen een model-hospitaal tot stand gekomen. Dicht bij de city en toch in een rustige straat, voor het doel uitnemend geschikt, verrijst het statige, groote gebouw, waarin plaats is voor meer dan 100 bedden en verscheidene poliklinische lokalen, benevens alle verdere localiteiten, die in een wel ingericht ziekenhuis behooren. Het huiselijke der ziekenzalen met vuurhaarden, schilderijen, bloemen, orgels en soms zelfs vogelkooien, benevens een goeden voorraad boeken voor de zieken, is een uiting van den echt praktischen Engelschen geest, die een beetje stof riskeert, om het den zieken gezellig te maken. Een groote staf van doktoren, waaronder vele specialiteiten, bezoekt dagelijks de ziekenzalen en zorgt voor de poliklinische patiënten, wier aantal zoo groot is, dat er reeds ernstig aan gedacht wordt, poliklinische filialen in andere deelen der stad op te richten, die op hun beurt de uitbreiding der Homoeopathie weer zullen bevorderen. Gelegenheid tot praktische studie is er te over, en ook worden er op bepaalde tijden theoretische voorlezingen gehouden, als er zich studenten aanmelden. Het aantal hom. artsen in Londen bedraagt bijna 50, en een groot aantal zijn over het geheele land verspreid, terwijl ook in vele andere steden flinke ziekenhuizen zijn verzeen.

Van het vele nieuwe en onbekende, dat mij heeft getroffen, wil ik nog één ding mededeelen. In de vergaderzaal van het Hospitaal staat boven de deur geschreven „*Similia, similibus curentur*”. Den Latinist zal het onderscheid met de wijze, waarop wij ons devies gewoonlijk schrijven, direct duidelijk zijn. De schrijfwijze lijkt mij niet kwaad, wijl de conjunctivus niets praëjuceert. Het is: Let like be treated by like.

De herinnering aan Londen is mij in vele opzichten een zeer aangename. Het leven in het Hospitaal is er zeer opgewekt, en een levendige gedachtenwisseling vloeit uit de vereeniging van zoovele verschillende elementen voort. Niet in een zich angstig tot eigen kring beperken, maar in een uitbreiding zoo ruim mogelijk en in een tot zich trekken van min of meer adaequate bestanddeelen ligt de kracht en de toekomst der Homoeopathie. Dit bewijst de geschiedenis van het Lond. Hospitaal, waar verschillende heterogene elementen tot één schoon geheel zijn vereenigd.

A. DE GROOT, Arts.

V A R I A.

Snurken.

Snurken bestaat in eene trillende beweging van het zachte verhemelte gedurende het ademen, en is een niet ongewoon verschijnsel bij vele volkomen gezonde personen, in 't bijzonder bij zwaarlijvige menschen, bij grijsaards enz. Bovendien komt het ook zeer dikwijls voor bij verstopping in den neus, bij groote droogte der mondholte, bij ophooping van slijm in de keel. Bij zieken is het tusschenbeide een teeken van een verlammingstoestand van het strottenhoofd en het verhemelte, zooals bij vergiftiging met narcotische stoffen, bij beroerten, bij soporeuse en lethargische toestanden, ook bij verzwakkende koorts, ontstekingen en dergelijke.

ADVERTENTIËN.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen
in iedere grootte en vorm, wit of geel
glas, fijn uitgevoerd en op wensch
zuiver gereinigd, worden geleverd door
de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

Homoeopathische A P O T H E E K E N te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . per K.G. f 0.60
van Dr. WILLMAR SCHWABE " " - 0.60
Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G.
franco.
J. H. M. STEPHAN,
Naderststraat No. 27, ROTTERDAM.

Van dit Blad zijn nog verkrijgbaar de volgende Jaargangen:

Prijs fr. p. post.		Prijs fr. p. post.	
met register.	Jaarg. 1 compleet . . . f 1.—	met register.	Jaarg. 7 compleet . . . f 1.—
	" 2 niet com- pleet, ontbreken No. 1 en 3 . . . - 0.80		" 8 id. . . - 1.—
	Jaarg. 3 niet compl., ontbreken No. 1, 2, 4, 5 en 6 . . . - 0.50		" 9 id. . . - 1.—
met register.	" 4 compleet . . . - 1.—	met register.	" 10 id. . . - 1.—
	" 5 id. . . - 1.—		" 11 id. . . - 1.—
	" 6 id. . . - 1.—		" 12 id. . . - 1.—
			" 13 ten vervolge - 1.17

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogaachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle, zijn onderstaande werken ver-
krijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per
postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	"	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	"	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	"	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	"	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum	"	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie, Dr. Munting	"	- 0.60
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.
GOUDA i/d Apotheek v. A. LATENSTEIN, firma J. P. Weijer.
GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.
LEEUWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.
MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KORK.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Bellamykade G 11.
ZAANDAM in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK.
ZWOLLE in de Apotheek van firma WED. J. RAVE.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogaachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

De Algemeene Vergadering. — De Homoeopathische Geneeskunde (slot). — Vier levenselementen. — Adres aan de Tweede Kamer. — Bericht. — Erratum. — Advertentiën.

DE ALGEMEENE VERGADERING.

Wij vestigen de aandacht van de Leden en Begunstigers onzer Vereeniging op de jaarlijksche algemeene vergadering, welke volgens de annonce in dit nummer zal plaats vinden op Woensdag 30 April, des namiddags ten 1½ uur, in het gebouw „Irene”, Kelstraat te Utrecht; en wij vertrouwen, dat allen, die in den bloei onzer Vereeniging en in de bevordering der Homoeopathie in ons land belang stellen, daarvan door hunne aanwezigheid en deelneming aan de besprekingen het bewijs zullen leveren.

Het zij ons vergund hierbij de opmerking te voegen, dat ook vrouwen, die leden onzer Vereeniging zijn, deze vergadering bijwonen, aan de bespreking deelnemen en hunne stem uitbrengen kunnen.

DE HOMOEOPATHISCHE GENEESKUNDE.

DOOR

DR. A. C. A. HOFFMAN.

(Vervolg.)

Het zal onzen lezers nu allicht duidelijk geworden zijn, wat een homoeopathisch geneesheer eigenlijk is. De jaarvergadering van het „Amerikaansch Instituut der Homoeopathie”, tellende meer dan 3000 leden, formuleerde het in 1900 als volgt: „Een homoeopathisch geneesheer is een geneesheer, die bij zijne kennis der geneeskunde in haar officieel erkennen

omvang een speciale kennis gevoegd heeft van de behandeling volgens het beginsel der gelijksoortigheid door artsenijen, die in hare werking op den gezonden mensch bekend zijn.”

Die geneesheeren handhaafden dan ook krachtig hun recht, door in een verdere motie te verklaren: „alles wat tot het groote gebied van medisch kennen en kunnen behoort, is ons eigendom door traditie, erfenis en recht!”

Er zijn geneesheeren, die bij hunne kennis der geneeskunde in haren geheelen omvang, een speciale kennis gevoegd hebben van de behandeling volgens de beginselen der watergeneeswijze, der massage, der electriciteit of der mechanische behandelingswijze; men noemt deze artsen: hydro-therapeuten, masseurs, electro-therapeuten en orthopaëden. Deze artsen vormen bonden en behandelen „naar beste weten en vermogen” hunne patiënten. Zij behooren tot de officieele universiteits-geneeskunde. In Frankrijk bestaat een bond van Iso-therapeuten. Zij zijn geen allopaten en geen homoeopaten, maar isopaten en verklaren: „het gelijke wordt door het gelijke genezen.” Onder meer tracht men met de hoog verdunde lichaams- en stofwisselingsproducten der levende ziektekiemen zelf de zieken voor besmetting te vrijwaren, en zelfs 't beginnend lijden te genezen. Geen arts begrijpt hoe dit eigenlijk mogelijk is. Men geeft namen ter verklaring, maar het wezen blijft mysterie! Door de inenting en inspuitingen tegen de hondsdolheid, de pokken, de toring, de diphtheritis, de pest en nog enkele andere ziekten, is 't vermoeden gerezen, of deze handelwijze ook een *beginsel* verteenwoordigde! Nu heb ik in Nederland enthousiasten voor de inenting tegen hondsdolheid ontmoet en twijfelende critici in..... het Pasteur-instituut te Budapest. 't Vraagstuk der vaccinatie is zoo hecht nog niet bevestigd, als de voorstanders wel van de daken proclameeren. Toch ben ik zelf een matig voorstander. 't Tuberculinum van Robert Koch tegen

de tering is bij de allopaten reeds op weg in den doofpot te geraken; alleen de homoeopaten gebruiken het nog in veel hoogere verdunningen; en zij hebben 't eerst gewaarschuwd.

Toen ik in Nassau-Dillenburg Mercurius cyanatus tegen diphtheritis gaf en geen Serum inspoot, beschouwden „die Herren Collegen” mij, naar ik meen, als „Kurpfuscher”, alias kwakzalver.

Tegenwoordig blijkt meer en meer, dat ook die serum-therapie nog met 't welwillend oog der wijsgeeren dient te worden beschouwd. En wat blijkt van den Mercurius cyanatus? De allopaat, Prof. Schulz, schrijft: „Door homoeopaten aanbevolen, werd dit middel ook tegen diphtheritis reeds dikwijls met goed gevolg door de *andere* artsen gebruikt.”

Niettemin zit in 't beginsel der Isopathie veel schoons. Een vast beginsel prikkelt tot naarstig onderzoek in een bepaalde richting. Dat heeft zijn voor en tegen, evenals alles in deze wereld. Maar als dan de Isopathie, 't jonggeboren wicht, wetenschappelijk is, waarom is dan de Homoeopathie, de honderdjarige grijsaard, 't niet? De Homoeopathie is thans beter te verdedigen dan in Hahnemann's tijd! Een harer hoofdbeginselen werd zelfs, hoewel nog theoretisch, gemeen goed der geheele geneeskunde: 't onderzoek der artsenijen op den gezonden mensch. Een tweede beginsel: 't innemen op een bepaald oogenblik van slechts één artsenij, vindt men redelijk. De werkzaamheid der zeer geringe doses der artsenijen leert men algemeen meer en meer constateeren door wonderschoone proeven der physiologie, natuur- en scheikunde. Die geneeskunde leert zelve, met inachtneming van de wet der prikkelbaarheid en 't scherp ontwikkeld electiefvermogen van bepaalde weefsels en organen voor bepaalde artsenijen, zelfs in hooge verdunningen, hoe het redelijk kan zijn, dat een zekere artsenij ziekte-verschijnselen tempert, die zij zelf te voorschijn roept bij gezonde menschen. Zelve geeft de geneeskunde voorbeelden van artsenijen. Eén immers is al voldoende. Maar wat bij haar uitzondering schijnt: het „*Similia similibus curantur*,” is bij de Homoeopathie een regel, een leidraad.

Homoeopathie durft men dan onwetenschappelijk noemen, en Isopathie niet. Welk een logica!

Den 8^{en} September 1898 was ik gast bij professor Bakody op zijn villa „Triar” te Nagy-Maroz in Hongarije. Wegens 't kerkelijk feest was de koninklijke Universiteit te Budapest gesloten. Een snelrein had ons in vijf kwartier naar Nagy-Maroz gebracht. Wij beklommen aan de oevers van den Donau een hoogen berg, die de geweldige ruinen draagt van den alouden Koningsburcht der Arpaden, die in de vrouwelijke linie voorvaderen onzer koninginne waren.

Wij spraken over een homoeopathisch onderwerp. Plotseling scheen een gedachte den grijzen professor Bakody te beheerschen. Hij scheen zich te herinneren hoe hij, vóór 50 jaren, adjudant was geweest van generaal Görgei in den slag bij Schärzburg of Segesvar. Hij was een der hoofden der liberale partij, vurig redenaar en gloeiend patriot. Thans stonden wij op een der meest historische plaatsen van zijn vaderland. Geen wonder, dat herinneringen hem

bestormden. Zijn vroegere generaal Görgei leefde nog heden in hetzelfde dorp.

Met breed armgebaar wees Bakody plotseling rechts en links. „Ik zal met u spreken in gelijkenissen. Hier ligt Hongarije, ginds Oostenrijk. Het is een tweelingstaat onder één Heer, die keizer is in Oostenrijk en koning der Hongaren. De bewoners van beide rijken, de Germanen en Mongolen of de Duitschers en Magyaren streven op hunne bijzondere wijze naar 't geluk. Den keizer-koning eeren zij beiden en dienen zij in liefde. Als de keizer leeft in Oostenrijk, dan heet hij Franz Joseph, en hij spreekt de Duitse taal; maar komt de koning, de Kiralz in zijn hoogen burcht te Ofen, hij heet Ferencz Joseph en hij spreekt Hongaarsch. En al het volk jubelt: „Eljen a Kiralz!”

Er was een tijd, toen men voor 50 jaren in Weenen meende, dat ook in de Hongaarsche vlakten aan den Donau Germanjes geest moest heerschen. Het hooge staatsbeleid te Weenen wilde ons, Mongolenzonen, Magyaren in het land der pusztas, germaniseeren. Dit staatsbeleid begreep niet, hoe men aldus mysteriën schenden zou, die 't hooge, nog nooit verklaarde zieleven der historische volkeren omsluit.

De staatslieden der Magyaren protesteerden te Weenen, zij verdedigden hun recht. Maar onder hoongelach stak Oostenrijk de krijgsklaroen. Het zond zijn legerscharen uit, om der Magyaren geest te breidelen. Toen appelleerden de staatslieden der Hongaren *niet* meer aan 't hof te Weenen. Een slagerszoon stond op: de dichter Petöfi Sandor en een redenaar stond op, Kossuth Lajor; hun dichtervuur, hun krijgszangen en oraties vlamden óp in het getergd gemoed der zonen van de pusztas. Het loeide de vlakten over, de comitaten, de provinciën door!

In de dorpen verzezen verenigingen en in de comitaten bonden. Men had geen juist begrip van 't eigenlijke recht, maar men gevoelde, dat er een recht geschonden werd. En zelfs de Koninklijke Magnaten van Hongarije, de ridders van het land der Stephanskroon trokken hunne kromzwaarden.

Aldus — zoo sprak professor Bakody tot mij — de Allopathie en de Homoeopathie! Beide geneeswijzen trachten de lijdende menscheid te steunen.

De mensch met zijn sterfelijk stoffelijk lichaam en zijne onsterfelijke onstoffelijke ziel, is een mysterie. Velen ontkennen 't bestaan dier ziel. Dit juist bewijst te meer, hoe zelfs in zijne allereerste en edelste opvattingen van het wezen van den mensch die mensch voor de menscheid zelve een mysterie is. Dat mysterie, de mensch, is geboren om te lijden en den stoffelijken dood te sterven. Dat lijden te bestudeeren en te stillen is de taak van den geneesheer, die te midden van de jubelende klanken van den breiden majeur van het *gloria* des levens heeft te temperen en te dooven de sombere, sonore tonen van den diepen mineur van 's levens *miserere!* Die geneesheer staat met het mysterie van zijn eigen zijn tegenover dat van den lijdende. Alzoo: mysteriën tegenover mysteriën in duizenderlei omsluitingen.

Honderden malen is de geneeskunde in den loop der eeuwen van aanschijn veranderd. De geschiedenis dier geneeskunde leert wiskunstig zeker, dat wat heden officiële wetenschap genoemd wordt,

morgen kwakzalverij zal zijn en overmorgen weer hooge wetenschap.

Stelsels en systemen rijzen en vergaan. Het is niet de schuld der artsen, dat wij weinig weten. Want de geneeskunde heeft hare belijders en martelaren, welke de menschheid het zich een eere moet rekenen met eerbied te bejegenen.

Maar de oorzaak zit, sprak Bakody, in 't onbegrepen mysterie der lijders. 't Wezen der ziekten kennen wij met al onzen vooruitgang niet. Wie gelooft aan 't wonder, dat het laatste tiental jaren der geneeskundige wetenschap zoude hebben begrepen, wat reeksen van eeuwen niet konden achterhalen? Ook in de toekomst zullen de begrippen zich wijzigen over 't wezen der ziekten.

Hoe durft de Allopathie, wier oudvader Hippocrates ook de onze is, ons homoeopaten dan verwijten onwetenschappelijk te zijn? Hippocrates is de keizer-koning in een drielingstaat: „Allopathie — Homoeopathie — Isopathie.” Als keizer Franz Joseph in Oostenrijk is, spreekt hij Duitsch, in Hongarije Magyaarsch, in Bohemen Czechisch.

Hippocrates spreekt in 't rijk der Allopathie: het tegengestelde wordt door het tegengestelde genezen: *Contraria contrariis curantur*.

Komt hij in 't rijk der Homoeopathie, hij verklaart: „het gelijksoortige wordt door het gelijksoortige genezen”: „*Similia similibus curantur*”. En in 't gebied der Isopathie proclameert hij: „het gelijke wordt door het gelijke genezen.”

De Allopathie wil de Homoeopathie onderdrukken. Maar de geschiedenis der Magyaren is een andere dan die der Oostenrijkers. De artsennijmiddel-historie der homoeopaten is een andere dan die der allopaten. De hoogleeraren en doctoren der Homoeopathie hebben geappelleerd aan de allopathische hoven der universiteiten. Als eenig antwoord kwam de oorlog: de dwang der inspecteuren der geneeskunde, door de negatie van de wetgeving! Maar de vereenigingen komen in de dorpen en de bonden in de provinciën! Zonder propaganda is vooruitgang onmogelijk. De volgende rechten moeten verkregen worden: „Onafhankelijkheid der artsen, die de homoeopathische geneeswijze bij voorkeur beoefenen, van de apothekers, die medewerkers moeten zijn, geen meesters. Staatscontrole op de homoeopathische artsennijen, waaronder vergiften zijn. De Staat is verplicht te zorgen voor toezicht op alle geneesmiddelen, die zijne artsen, door hemzelve gediplomeerd, voorschrijven. Hij is dit verplicht in 't belang der volksgezondheid; om kwakzalverij te voorkomen; en uit eerbied voor zijn eigen doctoren.

In het belang der volksgezondheid, omdat homoeopathisch gekozen artsennijen in *hooge* verdunningen of verwrijvingen onschadelijk zijn, geen nevenwerkingen veroorzaken en toch sommige ziekten duurzaam kunnen genezen, die noch door allopathische middelen, noch door verbeelding te genezen zijn.

In het belang der volksgezondheid *ook*, omdat ook *homoeopathische* artsennijen in *lage* verdunningen of verwrijvingen *niet* in *ons* land, maar wel in sommige andere rijken terecht als vergiften worden beschouwd en behandeld.

Er moet volledige rechtsgelijkheid komen. Er

moet onderwijs gegeven worden van staatswege aan universiteiten en in hospitalen, in leer en toepassing, theorie en praktijk ook van de homoeopathische geneeswijze.

Geëxamineerd moet worden in alle methoden. De jonge arts kan dan optreden, zooals hij meent te *moeten* optreden als allopaat, homoeopaat of gemengd, eclecticus, evenals in Amerika. Dan dient hij de geneesmiddelen toe, verkrijgbaar in alle apotheken, onder controle van den staat, „naar beste weten en vermogen.” Dan verdwijnt alle agitatie, de namen Allopathie en Homoeopathie vergaan, en slechts de beelden van Hippocrates en Hahnemann, rijzende in de nissen van de aula's der hoogeschoolen, wijzen op den ontwikkelingsgang der geneeskunde, die tot de voleinding der tijden zal voortstroompelen op de lijdenspaden der menschheid, gekroond door den diadeem der doornen!

VIER LEVENSELEMENTEN.

„Ziekten voorkomen is beter dan ziekten genezen.” Dit is een ware spreuk, die de toestemming heeft van alle menschevrienden, van alle geneesheeren, van alle leeraars der gezondheidsleer. Ook de homoeopaten maken hierop geen uitzondering. Terwijl er een hemelebreed verschil is in de behandeling van tal van ziekte-toestanden tusschen de voorstanders der officiële geneeskunde en de aanhangers der homoeopathische geneeswijze, bestaat er op het gebied der hygiëne een weldadige overeenstemming tusschen de beide scholen. De Homoeopathie kan aanspraak maken op de eer, van op het groote gewicht van een verstandige, gezondheid bevorderende levenswijze gewezen te hebben, toen de nu algemeen erkende gezondheidsregels bij de allopaten nog weinig werden gewaardeerd. Hahnemann heeft ook als gezondheidsleeraar groote dingen verricht. Wij hebben in vroegere jaargangen van ons Maandblad reeds op deze werkzaamheid van den ontdekker der homoeopathische geneeskunde gewezen.

Het is daarom ook voor de voorstanders van de Homoeopathie, voor de lezers van ons Maandblad van groot belang, nu en dan gewezen te worden op het groote gewicht van het voorkomen van ziekten, voor zoover dit in de macht des menschen ligt. Dat daarbij ook dikwerf een goed gebruik van onze homoeopathische geneesmiddelen, b.v. in tijden van epidemieën, kan gemaakt worden, is bekend. Zoo wordt b.v. door tal van homoeopathische artsen het innemen van Belladonna als voorbehoedmiddel tegen roodvonk, van Mercurius cyanatus tegen besmetting met diphtheritis aanbevolen en in vele gevallen met gunstig gevolg.

Over 't algemeen kan men zich echter 't best tegen ziekten beschutten, als men voor een geregelde levenswijze zorgt, alle onmatigheid vermijdt en daarbij een ruim gebruik maakt van de machtige hulpmiddelen, die de natuur ons aan de hand doet. Heeft men het groote belang van een natuurlijke levenswijze voor het instandhouden eener goede gezondheid

begrepen, dan is het ook gemakkelijker in tijden van ziekte een dergelijke rationeele levenswijze te volgen, die veel zal bijdragen, om aan de juist gekozen homoeopathische geneesmiddelen gelegenheid te geven, hunne geneeskrachten te ontvouwen.

De fondamenten van een verstandige levenswijze, die ten doel heeft, een goede gezondheid in stand te houden of een verzwakte gezondheid te versterken, liggen in het gebruik maken van de natuurkrachten, die tot ons nut en voordeel geschapen zijn. Het verwaarloozen van het gebruik dier krachten heeft steeds gezondheidsstoornissen tengevolge. In onze artikelen over bloedarmoede hebben wij gezien, hoe belangrijk het is, het juiste, doelmatige en goed toebe-reide voedsel te gebruiken, thans wenschen wij de aandacht te vestigen op vier **levenselementen**, die voor elk mensch onontbeerlijk zijn en die toch zoo dik-wijls verwaarloosd worden.

Deze vier levenselementen zijn de **lucht**, het **licht**, het **water** en de **warmte**.

Zuivere, reine lucht is een hoofdmiddel tot instand-houding eener goede gezondheid. Dagen, ja weken lang zouden wij zonder voedsel kunnen leven, zooals de hongerlijders Tanner en Succi bewezen hebben, maar zonder lucht kunnen wij geen half uur zonder het grootste gevaar voor ons leven zijn. Voedsel en drank gebruiken wij slechts eenige malen per dag, maar lucht ademen wij 15 tot 20 malen in de minuut of ongeveer 1200 malen per uur in. De lucht is derhalve een belangrijk **levenselement**!

Waar de zon niet schijnt, kwijnt alle dierlijk en plantaardig leven. Het zonlicht is een machtige vriend van ons welzijn en onze gezondheid. Onder den alles beheerschenden invloed van het zonlicht staat zoowel de organische als de anorganische wereld. Onder de opwekkende werking van het zonlicht zien wij in de plantenwereld alles groeien en bloeien, zich tooien met kleuren en geuren, wassen en gedijen. Planten, die het zonlicht moeten missen, worden, al zijn zij ook anders nog zoo goed verzorgd en in nog zulke goede aarde geplant, geel en week, slap en krachteloos en verliezen hunne natuurlijke kleur. Menschen, die den geheelen dag in donkere kelder-woningen moeten vertoeven, waar het zonlicht zelden of nooit binnendringt, worden bleek, krachteloos en ziekelijk. Van het zonlicht hangt alles af op onze aarde. Indien de zon ophield te schijnen, zou de aarde steeds meer afkoelen en zouden alle organische, levende wezens van hunne kracht beroofd worden en sterven. Het **licht** is derhalve een gewichtig **levenselement**!

Het water is een niet minder belangrijke factor voor ons leven. Zonder water kunnen menschen, dieren noch planten bestaan. De oppervlakte der aarde zou, zonder water, weldra door de brandende zonnestraalen verschroeid zijn. Alles zou verdrogen en ineenschrompelen zonder den levendmakenden invloed van het water. Van welk uitnemend belang het water voor ons bestaan is, kunnen wij afleiden uit het feit, dat $\frac{2}{3}$ van de oppervlakte der aarde en bijna $\frac{3}{5}$ van het gewicht van het menschelijk lichaam uit water bestaat. Het water is een onontbeerlijk bestanddeel van alle organische en georganiseerde lichamen; het oefent zijne werking hoofdzakelijk uit als oplossingsmiddel voor allerlei scheikundige stoffen.

Hongerlijden is moeilijk, maar dorstlijden veel moeilijker, ja niet lang mogelijk zonder gevaar voor het leven. De reizigers, die de woestijnen van Azië en Afrika doorkruisen, weten er van mede te spreken, welk een lafenis een oase met een bron frisch water te midden der brandende zandvlakte is, en duidelijk genoeg spreken de gebleekte beenderen van gansche karavanen, die door gebrek aan drinkwater ellendig zijn omgekomen. Het water is derhalve een onont-beerlijk **levenselement**!

De warmte is even noodig voor ons bestaan als het licht, de lucht en het water. De warmte is de belangrijkste natuurkracht, die bestaat. Al het leven, dat de natuur vertoont, dankt zij aan de warmte. Er is haast geen natuurproces denkbaar zonder warmte. Zonder warmte is het bestaan en voort-leven van alle levende wezens ondenkbaar. En dan is het noodig, dat de warmte gepaard gaat met een zekeren graad van vochtigheid. Warmte zonder vochtigheid verschroeit en verbrandt; terwijl vochtigheid of water zonder warmte alles, wat in zijn bereik komt, doet stollen en bevrozen. Warmte is dus niet minder dan lucht, licht en water een **levenselement**!

Wij wenschen nu enkele bijzonderheden omtrent den aard en het doelmatig gebruik dezer vier voor ons leven en onze gezondheid zoo hoogst belangrijke levenselementen te geven. Beginnen wij met

de Lucht.

Professor Reclam, een beroemd leeraar der hygiëne, zegt: „Jammer, maar wáár is het, dat in onze groote steden goede lucht moeilijker en slechts met grootere kosten te verkrijgen is, dan de kostbaarste en heerlijkste spijzen en dranken.” Lucht is het brood der longen. Niemand zou vuil brood willen eten, maar bedorven lucht wordt bereidwillig door iedereen ingeademd. Wel is de neus de wachter voor de long, om te onderscheiden of de in te ademen lucht rein en zuiver, dan wel bedorven en stinkend is, maar het reukorgaan van den modernen mensch is op beklagenswaardige wijze afgestompt tegen alle mogelijke geuren en in vele gevallen zelfs tegen stank ongevoelig geworden. De nadeelige gewoonte van het inademen van slechte, bedorven lucht wreekt zich door het veroorzaken van allerlei gezondheidsstoornissen en zelfs slepende ziekten, die des te hardnekkiger zijn, naarmate zij langzamer ontstaan. De bleeke gezichten, spreken meer dan lange bewijsvoeringen. De tuberculose vindt zijne offers voor 't grootste gedeelte bij zulke personen, die in een dergelijke ongezonde atmosfeer leven en ademen.

Hoe moet de lucht dan zijn, om voor de menschelijke inademing het geschiktst te zijn? Welke bestanddeelen moet zij bevatten, en welke mag zij niet hebben, om tot bevordering eener krachtige ademhaling en eener goede gezondheid te dienen? Wij nemen daartoe als voorbeeld de frissche, reine, zuivere lucht, zooals wij die op vlakten, bergen en in bosschen vinden en die ons zoo aangenaam en weldadig aandoet, als wij haar met volle teugen inademen. Zulke lucht bestaat voornamelijk uit drie noodzakelijke bestanddeelen: *zuurstof*, *stikstof* en *water-*

damp, terwijl wij als bijmengsel meestal ook een geringe hoeveelheid *ammoniakgas* en *koolzuurgas* vinden. De verhouding van 21 deelen zuurstof op 79 deelen stikstof is tamelijk constant op de geheele wereld, en wij vinden alleen in de nabijheid van bosschen nog een hooger en vorm van zuurstof in de lucht aanwezig, die bekend is onder den naam „*ozon*” en bijzonder opwekkende eigenschappen bevat. De meerdere of mindere mate van bijmengselen, die de lucht vooral in den vorm van *koolzuurgas* en *kool-oxydgas* bevat, is de maatstaf voor hare grootere of geringere verontreiniging. De buitenlucht op bergen en in bosschen bevat ongeveer een $\frac{1}{2}$ duizendste deel *koolzuurgas*. Dat is dus de normale verhouding, die het meest geschikt is voor onze gezondheid. Zulke lucht maakt frisch en gezond en doet bleeke wangen weer gloeien. In onze kamers en vertrekken bevat de lucht echter gewoonlijk meer *koolzuurgas*. Reeds bij $\frac{1}{10}$ % *koolzuurgas* is zij onrein, en zoo zij veel meer bevat, is zij totaal ongeschikt voor de menschelijke ademhaling. Zoo wij ons in een enge ruimte bevinden, die weinig zuurstof bevat en waarin de lucht door onze uitademing steeds meer met *koolzuurgas* en de gasvormige produkten der stofwisseling van ons lichaam wordt bezwangerd, wordt de ademhaling steeds moeilijker, het bloed wordt blauwer, hoofdpijn en duizeligheid treden op en het flauwvallen, dat dikwijls in overvolle zalen voorkomt, is reeds een duidelijk kenteeken van een vergiftiging van het bloed met *koolzuurgas*, die den dood ten gevolge kan hebben, als er niet spoedig voor het toestroomen van zuivere, zuurstofrijke lucht wordt zorg gedragen.

Verdere verontreinigingen van de lucht ontstaan door tabaksrook, hout- en kolendamp, van welke het *kool-oxydgas* het gevaarlijkst is, daar het, zooals bekend is, zeer dikwijls de oorzaak van vergiftiging en verstikkingsdood is. De uitwasemingen en uitademingen van menschen, de damp van gasvlammen, lantaarns, stoomende lampen, de slechte gassen, die opstijgen uit moerassen, uit vergaderplaatsen van rottende stoffen of van faecaliën, de dampen van slooten en stilstaande wateren, alle deze en nog meer schadelijke bijmengselen bederven de lucht en maken haar ongeschikt, ja, gevaarlijk voor onze longen en ons bloed.

Goede, reine, zuivere lucht moet van al deze bijmengselen vrij zijn. Goede, reine lucht mag men niet zien en niet ruiken. Lucht, die men kan zien — rook, nevel, damp — en lucht, die men kan ruiken — slechte gassen, ammoniakstank — deugt niet voor de ademhaling.

Wie derhalve voor zijn longen wil zorgen, wie gezond bloed wil hebben, wie prijs stelt op een krachtigen bloedsomloop en een goede gezondheid, zorge voor reine, frissche lucht in de woon- en slaapkamers bij dag en bij nacht en ga zoo dikwijls en zoo lang, als zijn tijd veroorlooft, naar buiten in de vrije natuur, vooral in het bosch, aan de zee of op de bergen, om de frissche lucht met volle teugen in te ademen. Hij zal er de goede gevolgen van ondervinden in de verjonging zijner krachten, in de vermeerdering van het gezondheidsgevoel en in een verhoogd weerstandsvermogen tegen allerlei ziekten en kwalen!

Het Licht

is hoofdzakelijk de oorzaak van het bestaan der zuurstof, die zulk een belangrijke rol bij onze ademhaling speelt. Door het zonlicht toch worden de groene plantendeelen, vooral de bladeren, in staat gesteld, het *koolzuurgas*, dat door menschen en dieren uitgedemd wordt en dat bij de verbranding van allerlei organische stoffen ontstaat, te splitsen in zuurstof en koolhydraten. Het vrijworden van de zuurstof uit de plantendeelen geschiedt alleen onder den invloed van het zonlicht. Bloemen, bladeren en vruchten zijn daarom naar het treffende gezegde van den geleerde Moleschott: „uit lucht geweven kinderen des lichts.”

Het zonlicht is dus de bron der zuurstof, maar het is ook tevens de bron der warmte en der electriciteit, die wij noodig hebben, om te leven en voort te bestaan. Niets is meer verfrisschend en versterkend dan een zonnebad, d. w. z. zich zoo min mogelijk aangekleed, door de zon te laten beschijnen. Hoe bleek en krachteloos ziet degene er uit, die den geheelen dag in sombere en van het zonlicht verstoken vertrekken moet doorbrengen! Hoe gansch anders daarentegen is de gelaatskleur en de levenskracht van hem, die veel in de frissche lucht en onder de werking van het zonlicht kan werkzaam zijn!

Het licht, dat van de zon tot ons komt en dat ontstaat door de kolossale verbrandingsprocessen, die op deze enorm groote ster voortdurend plaats hebben, plant zich voort in trillingen van den wereld-ether, die het heelal vult. Hoe ontzaglijk snel deze trillingen plaats hebben, kunnen wij eenigszins begripen, als wij vernemen, dat de geleerden uitgerekend hebben, dat de ether-trillingen, die minder dan 400 biljoen maal in de seconde plaats hebben, door ons niet eens als trillingen worden waargenomen. Merkwaardig is het, dat het zonlicht uit verschillende kleuren is samengesteld, die in hunne vereeniging het ons bekende witte licht vormen. Door straalbreking, b.v. door een prisma of bij de vorming van den regenboog, worden de witte lichtstralen in zeven eenvoudige kleurstralen ontleed. Het kunstlicht, dat wij bezitten, b.v. kaars-, petroleum-, gas- en electricch licht, bevat meer roode stralen dan het zonlicht. Hoe minder roode stralen en hoe meer blauwe stralen een kunstlicht bevat, des te meer nadert het in samenstelling aan het zonlicht, dat het meest weldadig voor ons oog is. Het is daarom goed, om over de witte kappen onzer lampen een grijsblauw lampescherf te hangen; ons gezichtsvermogen wordt daardoor voor den nadeeligen invloed der roode stralen van het kunstlicht bewaard. Van welk groot belang dus het licht voor ons leven en voor het instandhouden eener goede gezondheid is, kan niet twijfelachtig zijn. Door het licht ontvangen wij de levenskracht, de zuurstof voor ons bloed, gelijk wij gezien hebben. Door het licht wordt ons lichamelijk welzijn verhoogd, ons gemoed opgevroolijkt, onze kracht vernieuwd! Zonder licht geen zuurstof, zonder licht geen plantenleven, zonder licht geen bestaan van menschen en dieren. Laten wij ons veel door dat heerlijke zonlicht beschijnen, dan vlieden krankheid, zwakte en bloedarmoede. Veel licht,

meer licht in onze huizen en vertrekken is noodig voor het behoud eener goede gezondheid, voor het herstel van een zwakke gezondheid, voor de harmonische ontwikkeling van lichaam en geest!

Het Water

is een voedingsmiddel en genotmiddel tegelijk. Het dient om de vaste bestanddeelen in ons bloed in oplossing te houden en de voedingsstoffen op deze wijze naar alle deelen en weefsels van ons organisme te brengen. Het dient door zijn gehalte aan minerale bestanddeelen tevens als een soort voedingsmiddel en door zijn gehalte aan koolzuurgas als genot- en dorstlesschend middel. Maar het water dient ook, om de verbruikte stoffen en ziektestoffen in den vorm van zweet, urine en waterdamp door de huid, nieren en longen uit het lichaam uit te voeren. Het is daarom van het grootste belang, dat steeds aan het lichaam een voldoende hoeveelheid water wordt toegevoerd, om dit voortdurend verlies aan vloeistof te kunnen dekken. Met de voedingsmiddelen, vooral groenten en vruchten, en met dranken, zooals thee en koffie, krijgen wij reeds een aanzienlijken toevoer van water, maar bovendien is het hoog noodig voor het behoud eener goede gezondheid van tijd tot tijd een hoeveelheid *rein, zuiver en frisch* water te drinken. De beste tijd hiervoor is des morgens na het opstaan en des avonds voor het te bed gaan en eenigen tijd na het middagmaal. Ook tegen overmatige hitte in het inwendige van ons lichaam, is het drinken van koel water een uitstekend middel, dat door het bevorderen van het zweeten en het verdampen van het zweet een groote hoeveelheid warmte uit het lichaam afleidt. Dit is vooral in den zomer van groote beteekenis. Menschen, die goed zweeten kunnen, lijden minder van de hitte, dan zij, die een droge, perkamentachtige huid hebben. Op vermoeiende marschen is daarom bij het leger het drinken van frisch water gebleken, het beste middel te zijn om zonnesteek en zijne doodelijke gevolgen te voorkomen.

Aan welke eigenschappen moet nu *goed en gezond* drinkwater voldoen? Het moet volkomen helder, doorzichtig, kleur- en reukeloos zijn en moet dit ook bij het blootstaan aan de lucht *blijven*. Het moet bij het staan in een glas parels aan de wanden van het glas vormen, die het bewijs zijn, dat het water de noodige atmosferische lucht en koolzuurgas bevat. Het moet vrij zijn van organische bijmengselen en verontreinigingen, een aangename, zuiveren, verkwikkenden smaak hebben, veroorzaakt door het gehalte aan minerale bestanddeelen, en voorts in den zomer kouder en in den winter warmer zijn dan de dampkringslucht.

De schadelijkste bijmengselen van het water zijn de organische en rottende stoffen, die allerlei ziektekiemen bevatten. Zij worden ontdekt door de vorming van ammoniak, dat dus een goed herkenningmiddel is voor de reinheid van het drinkwater. Door de zorg voor goed, zuiver drinkwater kunnen een menigte ziekten en epidemieën (cholera, typhus) vermeden worden. In tijden van zulke epidemieën is het steeds raadzaam, het water slechts in *gekookten* toestand te gebruiken, vooral als het uit waterleidingen komt, die uit rivieren gevoed worden. Op reis, waar

men meestal niet zeker weet of het drinkwater zuiver is, kan het toevoegen van een kleine hoeveelheid *citroensap* of *citroenzuur* denzelfden dienst bewijzen, daar dat plantenzuur een zeer groote desinfecteerende kracht bezit, zooals door talrijke proeven is bewezen.

Nu nog enkele woorden over het *uwendig* gebruik van het water tot behoud en verkrijging eener goede gezondheid.

De huid draagt door hare talloze zweetklieren, die het zweet vormen, en met het zweet de verbruikte stoffen en toevallig ingedrongen ziektekiemen uit het lichaam verwijderen, ontzaglijk veel bij tot het behoud eener goede gezondheid. Het is daarom van het grootste belang, haar in een gezonden toestand te houden en hare werkzaamheid door doeltreffende maatregelen te ondersteunen. Het voornaamste middel daartoe is de *zindelijkheid*. Deze wordt door wasschingen, baden, wrijvingen en het dragen van zindelijke kleding bevorderd. De reiniging der huid van het vuil, ingedroogd zweet en slecht riekende stoffen, wordt het best door een warm bad of een wassching met warm water en zeep bewerkt. Ieder zal dit zeer natuurlijk vinden, en toch kan de arts nu en dan opmerken, hoe veel in dit opzicht gezondigd wordt, zelfs door beschaafde en ontwikkelde menschen, als hij toevallig eens naar de voeten van een patiënt moet zien. Als reinigingsmiddel zijn dus baden en wasschingen van het grootste belang; maar ook als verhardingsmaatregel doen koude wasschingen goede diensten tot behoud eener goede gezondheid. Niet iedereen kan het baden verdragen; voor dezulken zijn dan wasschingen met koud water, gevolgd door energieke afwrijving met een groven doek, aan te bevelen. Natuurlijk moeten ook hierbij zekere voorzichtigheidsmaatregelen genomen worden. De wasschingen mogen b.v. niet dadelijk na een maaltijd of in een koud vertrek gedaan worden, en na de wassching moet men door beweging het lichaam weer verwarmen. Ook heeft het verharden zijne grenzen en niets is verderfelijker, dan zeer jonge kinderen, grijsaards of bloedarme en zwakke menschen door overdreven koudwaterkuren te willen harden. Maar over 't algemeen zijn koude wasschingen voor gezonde en sterke menschen, mits met de noodige voorzichtigheid aangewend, zéér aan te bevelen en van groot nut tot het harden tegen verkoudheden, tot behoud eener krachtige huid en tot het bewaren eener goede gezondheid. Het water speelt dus een groote rol voor ons lichamelijk welzijn — het is een kostelijk natuurproduct, een onontbeerlijk levenselement!

De Warmte

die wij op aarde bezitten en gevoelen, komt per slot van rekening, evenals al ons licht, van de zon, het middelpunt van ons planetenselsel. Daarom zijn ook al de verschillende vormen van kracht, die wij op aarde hebben, oorspronkelijk van de zon afkomstig en slechts verschillende vormen van zonnekracht. De steenkolen b.v., die wij gebruiken tot verwarming onzer woningen en tot vorming van de stoomkracht, die onmisbaar is, om onze talloze machines te drijven, zijn de overblijfsels van geweldige bosschen, die in voorhistorische tijden onder hoogen druk en afslui-

ting van de lucht door verkoling zijn ontstaan. Deze bosschen hebben evenals onze tegenwoordige plantenwereld hun ontstaan te danken aan de warmte der zon in verbinding met andere levenselementen, zoodat men kan zeggen, dat wij de warmte, die wij nu uit de steenkolen verkrijgen, op indirecte wijze van de zon ontvangen. Wij vinden de zonnwarmte, die zoovele eeuwen geleden in die verkoolde bosschen werd vastgelegd, in onze steenkolen weder. Wij gebruiken de kracht der zon tot het drijven onzer machines en het verwarmen onzer huizen.

Zonder de warmte, die de zon ons levert, is er geen leven op aarde mogelijk. Slechts onder den invloed van de levenwekkende en verwarmende zonnestrallen, in verband met een zekeren graad van vochtigheid, is de ontwikkeling en het voortbestaan van alle organisch leven mogelijk gemaakt. Zonder de werking van de zonnwarmte zou alles op aarde koud en dood zijn.

Er is evenwel nog een andere soort warmte, die ook wel onder den invloed der zon staat, maar die toch onafhankelijk van den meerderen of minderen graad van warmte der lucht ontstaat en bestaat. Dit is de *eigenwarmte*, die aan het lichaam van dieren en menschen gemeen is, en die ontstaat door de beweging van de kleinste deeltjes van het lichaam. Zij wordt veroorzaakt door de verbrandingsprocessen, die gedurende het leven onophoudelijk in alle organen en weefsels plaats hebben. Men kan deze verbrandingsprocessen in het lichaam met het vuur in den haard vergelijken. Beide hebben verbrandingsmateriaal en zuurstof nodig. Zonder kolen en zonder toevoer van versche lucht kan de kachel niet branden. Zoo kan ook ons lichaam niet de noodige eigenwarmte ontwikkelen zonder geschikt voedsel en zonder de noodige zuurstof.

De regeling van de eigenwarmte van het menschelijk lichaam is van het grootste belang voor het leven en voor het behoud eener goede gezondheid. De normale warmte van ons lichaam bedraagt 37 graad Celsius en is alleen hooger bij koortsachtige ziekten. Door de natuur zijn wij van het zeer merkwaardige temperatuur-zintuig voorzien, dat zich in onze huid bevindt, en waardoor wij de veranderingen van temperatuur in de ons omringende lucht gewaar worden en daarop reageeren. Instinctmatig nemen wij dan de volgende maatregelen. Bij te groote koude van de ons omringende lucht rillen wij en worden er toe gebracht, ons warmer te kleeden of onze woningen te verwarmen, terwijl het gevoel van te groote hitte en het zweeten ons nopen, dunne kleeding aan te trekken en door wasschingen en baden de huid af te koelen. Bij groote koude krijgen wij meer honger en worden er vanzelf toe gebracht meer te eten, terwijl wij tevens de behoefte aan lichaamsbeweging sterker gevoelen, dan bij groote warmte. Door deze geheel natuurlijke en instinctmatige regeling der eigenwarmte is de mensch in staat, in alle luchtstreken der aarde te leven.

Nog veel meer zou er omtrent dit belangrijke onderwerp te zeggen zijn, b.v. over de verhouding der eigenwarmte in de verschillende deelen van ons lichaam en op verschillende tijden van den dag, enz. maar wij mogen dit artikel niet te zeer uitbreiden

en stellen ons dus tevreden, met onze lezers in 't kort, maar toch zonder iets belangrijks vergeten te hebben, op het groote belang van de vier levenselementen, **lucht, locht, water en warmte** voor ons lichamelijk welzijn en voor het behoud en het verkrijgen eener goede gezondheid geweest te hebben. Mogen zij er allen hun voordeel mede doen! Ziekten voorkomen is beter dan ziekten genezen!

DR. J. V.

ADRES AAN DE TWEDE KAMER.

Zooals aan de meesten onzer lezers bekend zal zijn, is onlangs door de Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland, wier Statuten bij Kon. Besluit van 27 Jan. 1902, No. 217 zijn goedgekeurd, een adres verzonden aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Den volledigen inhoud van dit adres wenschen wij gaarne ook onder de aandacht van onze lezers te brengen. Het adres luidt:

Geeft eerbiedig te kennen het bestuur der Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland;

dat naar zijne bescheiden meening in de Nederlandsche pharmaceutische wetgeving eene leemte bestaat, die in het algemeen belang behoort te worden aangevuld;

dat toch bij de samenstelling van die wetgeving geen rekening is gehouden met de geheel bijzondere, van de Nederlandsche Pharmacopee, bedoeld bij de wet van 2 November 1871 (Staatsblad No. 118), afwijkende bereiding en aflevering der talrijke artsenijen, gelijk die bij de toepassing der homoeopathische geneeswijze door bevoegde geneesheeren worden gebruikt, een verzuim denkelijk toe te schrijven aan het gering aantal geneeskundigen dat destijds bedoelde geneeswijze toepaste;

dat intusschen op dit oogenblik eene aanmerkelijke toename van dat aantal geneeskundigen valt waar te nemen, in verschillende gemeenten in Nederland, en eene nog grootere toename van hen, die zich aan eene homoeopathische behandeling wenschen te onderwerpen in het geheele Rijk;

dat verwacht mag worden, dat het aantal geneeskundigen nog aanmerkelijk zal toenemen, vril onderscheidene studenten en artsen zich met de studie der Homoeopathie bezighouden;

dat het afleveren van homoeopathische geneesmiddelen thans geheel aan het geneeskundig staatstoezicht ontgaat en vaak het werk is van leeken, waardoor gevaren voor leven en gezondheid volstrekt niet zijn uitgesloten;

dat de artsen door het ontbreken van het wettelijk toezicht op de bereiding en de aflevering der homoeopathische geneesmiddelen, eenerzijds niet gewaarborgd zijn tegen eene slechte aflevering dier middelen, anderzijds afhankelijk zijn van de goedgunstigheid der apothekers, die eventueel geheel naar willekeur hun de praktijk als homoeopathisch geneesheer onmogelijk kunnen maken.

Redenen waarom adressant eerbiedig de vrijheid neemt Uwe vergadering te verzoeken haren vermogenden invloed bij de Regeering te willen aanwenden, opdat in navolging van het buitenland, een wettelijk toezicht op de bereiding en de aflevering der homoeopathische geneesmiddelen tot stand worde gebracht.

't Welk doende, enz.

N.B. Een ongeveer gelijkluidend verzoekschrift is ook aan H.M. de Koningin verzonden.

BERICHT.

Met vrij groote zekerheid zal in de eerste week van Juni a.s. te Amsterdam aan de Prinsengracht 646 bij de Vijzelgracht eene kosteloze Homoeopathische Polikliniek geopend worden. Het bestuur van de Afdeling Amsterdam der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland is, door toegezegde finantiële hulp van verschillende ingezetenen van Amsterdam, gereed met hare voorbereidende maatregelen voor de op-richting. Voor jaarlijksche onderhoudskosten is ze nog

niet geheel geslaagd. Het bestuur twijfelt evenwel niet, of ook dit zal binnenkort in orde zijn.

ERRATUM.

Tot ons leedwezen is in het artikel van Dr. Kallenbach over „Minister Dr. Kuyper en de Homoeopathie” onbegrijpelijkwijze een fout binnengeslopen, die wij ons verplicht achten te herstellen. Op pag. 22, regel 25 v.o. moet in plaats van „Z.-Exc.” gelezen worden „hij”, als betrekking hebbende niet op den Minister, maar op den journalist.

ADVERTENTIËN.

Gevestigd te Utrecht,

Mariaplaats 10bis,

A. DE GROOT,

Med. Doct^s, Arts.

Spreekuur voor Homoeopathie alle werkd. v. 1—2 uur.

Homoeopathische

A P O T H E K E N

te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,

Roggestraat 3,

A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,

Hoogstraat 237,

ROTTERDAM.

Interc. Telefoon No. 2308.

Jaarlijksche Algemeene Vergadering

VAN DE

Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland,

op Woensdag 30 April,

des namiddags te 1½ ure, in het gebouw „IRENE”

Keistraat te UTRECHT.

Namens het Bestuur,

DR. N. A. J. VOORHOEVE, Voorz.

Jhr. Mr. L. VAN DEN BERCH VAN HEEMSTEDÉ, Secret.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GOUDA i/d Apotheek v. A. LATENSTEIN, firma J. P. Weijer.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

LEEUWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van O. KOKK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BARTT,

Bellamykade G 11.

ZAANDAM in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK.

ZWOLLE in de Apotheek van firma WED. J. RAVE.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE

Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

Dringend verzoek. — Voordracht van Dr. Kallenbach. — Homoeopathische artsensbereiding. — De Algemeene Vergadering. — Praktische wenken. — Varia. — Advertentiën.

DRINGEND VERZOEK.

Namens het Hoofdbestuur neemt ondergeteekende de vrijheid de verschillende Afdelingen beleefd te verzoeken hem, liefst zoo spoedig mogelijk, opgave te willen zenden van de namen der bestuursleden, met bijvoeging van adres van Secretaris en Penningmeester.

A. J. VAN WIJK.

VOORDRACHT VAN DR. KALLENBACH.

(Gehouden in de Algemeene Vergadering te Utrecht.)

Geachte aanwezigen! Naar leeftijd en jaren van praktijk de oudste van de homoeopathische artsen ten onzent, verzoek ik voor eenige minuten uw welwillende aandacht.

Het is voor den vriend van de Homoeopathie een heugelijk gezicht, een bemoedigende opwekking, dat weder een zoo talrijke schare van voorstanders tot deze jaarlijksche vergadering is opgekomen. Immers strekt zulks ten bewijze, dat gij niet slechts de noodzakelijkheid inziet, maar ook den innerlijken drang gevoelt, om van uwe levendige belangstelling in de resultaten onzer gemeenschappelijke werkzaamheden getuigenis af te leggen. En hoe kan het ook anders? Zijn wij toch allen ten volle overtuigd, dat de, helaas, nog zoo zeer miskende Homoeopathie een groote

waarheid vertegenwoordigt, groot, omdat haar eenig menschlievend en altruïstisch doel is, lijden te verzachten, gezondheid te herstellen en te behouden en daardoor geluk en tevredenheid te bevorderen. Deze schoone strekking stond, wel is waar, ook steeds op de vlag van de *geheele* geneeskunst geschreven; maar deze was in de periode van Hahnemann door traditie, vooroordeel, bijgeloof en geleerde bespiegelingen over de nog onbekende wetten van leven en gezondheid, onder schromelijke verwaarloozing van natuurwetenschappelijk onderzoek, zoodanig op dwaalwegen geraakt, dat de toenmalige werkzaamheid van de artsen, volgens de eigen woorden van de meest uitstekende mannen onder hen, heel wat meer zieken ten grave gleept dan van den dood gered heeft. Het was aan onzen genialen Hahnemann voorbehouden, om niet slechts dezen deerniswaardigen toestand van de geneeskunst te erkennen, maar ook om haar op een beteren weg te leiden. Toen hij echter, om dit te kunnen volbrengen, den geheelen Augiasstal op een eenigszins ruwe wijze begon op te ruimen, en met zijn nieuwe geneesmethode voor den dag kwam, onderging hij het lot van alle groote reformatoren, die hun tijd vooruit zijn, hij werd door de overgrootte meerderheid van zijne tijdgenooten gesteengd, en zijn werk, de Homoeopathie, als gevaarlijke kwakzalverij en bedrog gebrandmerkt. Welnu, geachte toehoorders, wij weten allen, hoe veel hij en zijne volgelingen onder dezen druk geleden hebben, welk een minachting, lastertaal en schandelijke beschimpingen hun ten deel gevallen zijn; maar wij weten tot onze voldoening thans ook, dat dit onwaardig, den geheelen medischen stand verlagende gedrag, ofschoon nog geenszins geheel uitgeraasd, toch zeer veel verbeterd is. Heden ten dage heeft de Homoeopathie zich overal op den aardbol onder de beschaafde volkeren verbreid en wint nog steeds meer kampioenen onder de artsen en voorstanders onder de leeken. En zelfs zijn tal van koryptheën van de zoogenaamd officieele school bij

hun wetenschappelijk onderzoek het vaarwater van onze leer genaderd en worden door de zuiging er van aangetrokken. Op een zoodanigen tegenstander van de Homoeopathie is haast reeds het dichterswoord toepasselijk:

„Halb zog sie ihn,
Halb sank er hin
Und ward nicht mehr geseh'n.“

Hoe bemoedigend dit verschijnsel als de dageraad van een beteren tijd ook zij, het behoort nog te zeer tot de uitzonderingen, om op de groote massa van de artsen een beslissenden invloed te kunnen uitoefenen. En ook de in onze aera ontdekte zoogenaamde isopathische middelen, de gecultiveerde bacteriënvergiften en serum's tegen de besmettelijke ziekten, waarvan zij oorzaak en tevens produkt zijn, en wier goede uitkomsten het beginsel van de gelijksoortigen klaarblijkelijk steunen en illustreeren, hebben tot hertoe het vooroordeel van de geneeskundigen nog niet zóó kunnen wijzigen, dat van een ware toenadering der partijen sprake kan zijn. Deze onverzettelijke tegenstand, al houdt men rekening met de lessen van de geschiedenis, dat iedere nieuwe waarheid niet dan langzaam en na verwoeden strijd met de tijdgenooten, het pleit gewonnen heeft, blijft niettemin hoogst opmerkelijk en schier onbegrijpelijk. De homoeopaat, prof. Imbert Gourbeyre te Clermont Ferrand, sprekende over de verhouding van de homoeopaten tot de officieele school, heeft eens gezegd: „Nous sommes bien sortis de ses rangs, „mais nous n'en sommes pas moins sortis de ses „flancs“; als onze confraters deze treffende woorden een weinig in overweging wilden nemen, zouden zij al licht op het denkbeeld komen, dat wij misschien toch gelijk en zij ongelijk hebben, en dan moesten zij trachten, zulks door praktisch onderzoek vast te stellen, maar neen, zij veroordeelen zonder rechtspleging.

Intusschen geen nood, geachte toehoorders, wij weten het immers: „door strijd tot licht“! Ons vertrouwen op de eindelijke zege mag rotsvast zijn en blijven, want het door Hahnemann, den grooten Columbus der geneeskunst, vastgestelde beginsel van de gelijksoortigen kan nimmer omvervallen, omdat de naar miljoenen tellende genezingen, die in een eeuw er door verkregen zijn, ontegenzeggelijk bewezen hebben, dat het een natuurwet tegenwoordigt en als zoodanig het alpha en omega van de artsengeneeskunst moet blijven.

Laten wij echter met dat al niet uit het oog verliezen, dat de artsen in onzen tijd, bij hunne behandeling, over chirurgische, mechanische, physische chemische, psychische, hygienische en nog andere wegen met verschillende onderafdeelingen beschikken, en dat dus de homoeopathische geneeswijze slechts een van de vele is, die in daartoe geschikte gevallen aangewezen kunnen zijn. Maar toch heeft zij meer dan eenige andere het voorrecht recht op het doel af te gaan, omdat het arsenijmiddel het duidelijkst die ziekte omschrijven kan, waarvoor het ook geneesmiddel zijn moet. Ten einde den zieke niet te kort te doen, hebben echter de homoeopathische artsen, die met het meeste recht hun plaats in den zonneschijn mogen eischen, toch den duren

plicht, om de hun toekomende ruimte niet te overschrijden, maar zij rekenen er op, dat met de nimmer afgesloten ontwikkeling en volmaking van de artsnijmiddelleer de hen thans nog beperkende bakens, schoon steeds binnen de grenzen van de gelijksoortigen, nog verder zullen verzet kunnen worden.

Ook in ons land, geachte toehoorders, waar de Homoeopathie pas zeer laat haar intrede hield en langen tijd een slechts bekrompen bestaan had, heeft een belangrijke ommekeer ten goede plaats gegrepen. Voorbereid door de treffende uitkomsten in de praktijk van eenige weinige baanbrekers, geholpen door de tegenstanders, die zich bij hunne aanvallen op de Homoeopathie door onkunde steeds bloot gaven en in tegengeschriften in het openbaar door ons wederlegd werden, hebben wij den vooruitgang voornamelijk te danken aan de propaganda makende werkzaamheid van onze tot rechtspersoon verheven Vereen. tot Bevord. van de Hom. in Nederland. Getrouw zich houdende aan de leus „Eendracht maakt macht“ heeft zij rijke vruchten geoogt. In 12 jaren is het aantal van de homoeopathische artsen, dat nooit meer dan 5, den meesten tijd minder bedragen had, tot 16 aangegroeid, terwijl ook in een niet te lang verschieen nieuwe vermeerdering te voorzien is. Wij hebben daarbij tevens de verblijdende waarneming gemaakt, dat niet slechts jonge nog studeerende artsen, maar ook zelfs enkele gediplomeerde, die reeds van te voren de gewone praktijk uitgeoefend hadden, onder opoffering van deze, tot de Homoeopathie overgegaan zijn. Zoodanige gevallen, waaruit op de meest afdoende wijze blijkt, dat de bekeerlingen uit de volste overtuiging van de grootere voortreffelijkheid van onze leer hun stap gedaan hebben, zijn ten allen tijde voor onze tegenstanders bijzonder treffend en indrukwekkend geweest. Hoe meer zij zich herhalen, des te meer zal het de waardeering van de Homoeopathie doen toenemen. De behoefte aan aaneensluiting en vorming van een geheel heeft onze artsen er toe gebracht om de bij Koninklijk besluit goedgekeurde „Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland“ in het leven te roepen, en door haar wordt een geleerd vakschrift uitgegeven. Wij hebben voor het leekenpubliek het Homoeopathisch Maandblad, dat reeds zijn 13den jaargang is ingetreden en onvermoeid onder de ijverige redactie van onzen geachten voorzitter de belangen van de Homoeopathie dient. Onze Algemeene Vereeniging bezit onderafdeelingen in bijkans alle grootere plaatsen van het land, en ziet haar ledental steeds toenemen, zoodat zij kan voortgaan jonge aankomende artsen voor de studie van de Homoeopathie ook in het vervolg te steunen. Voorts beschikken wij reeds over een klein fonds voor de stichting van een hospitaal, en — „last may be not least“ — is ons in het Ministerie een invloedrijke voorspraak, een pleitbezorger geworden, die voor het denkbeeld van een op te richten leerstoel voor Homoeopathie gunstig gestemd is. Op grond van dit alles zijn wij een macht geworden, waarmede de tegenpartij thans rekenen moet. Zij is dan ook in haar optreden tegen ons minder stuitend geworden, en heeft zelfs in een van haar periodieke vakschriften een homoeopathisch arts, Dr. van der Stempel, als medewerker aan zich

verbonden, terwijl deze thans ook als homoeopathisch arts aan de Luthersche Diakonessen-Inrichting te Amsterdam, voorloopig met beschikbaarstelling van 4 bedden, officieel is aangesteld. Heusch, geachte aanwezigen, van zoodanige gunstige verandering als hier omschreven, konden de oude strijders voor de Homoeopathie in ons land zich 20 jaar geleden nog niets voorstellen.

Hebben wij dus redenen van tevredenheid over onzen vooruitgang, wij zijn nog lang niet, waar wij komen moeten. Een hulpmiddel er voor, dat zonder veel tijdverlies te baat genomen worden kan, zou de inrichting van gelegenheden zijn, waar voor belangstellende deskundigen de praktische uitkomsten der Homoeopathie, al is het dan ook slechts in beperkten omvang, kunnen waargenomen worden. Tot nu toe bestaat slechts hier in deze stad van onze bijeenkomst, onder leiding van Dr. S. J. v. Royen, een zoodanige inrichting voor de hom. behandeling van ambulatoirische zieken. Mogen spoedig ook in andere steden, vooral waar meer homoeopathische artsen gevestigd zijn, soortgelijke zoogenaamde polyklinieken verrijzen! Voorts zou het ook zeer wenschelijk zijn, dat zich nog enkele van onze geneeskundigen op de beoefening van speciaalvakken, zoo als oog-, oor-, neusen keelziekten toelagen, ten einde onze vijandige broeders aan te toonen, dat wij ook op dat gebied ruimschoots met hen kunnen concurreeren.

Afgezien van deze wenschen, wier vervulling niet onmogelijk is, zoude ik onze vrienden willen waarschuwen, om zich bij hunne verwachtingen aan geen optimisme over te geven, dat tot teleurstellingen leiden moet. Ik bedoel er mede de hoop op het spoedig verkrijgen van een leerstoel en hospitaal voor de Homoeopathie. Vooral voor het eerste is de tijd nog lang niet rijp. Wij zijn hier niet in Noord-Amerika, het beloofde land, het Eldorado der Homoeopathie, maar in de Nederlanden, die gebleken zijn voor haar een vrij onvruchtbaren bodem te bezitten. Wat ginds al lang voldongen feiten zijn, behoort aan dezen kant van den Oceaan nog grootendeels tot de vrome wenschen. Zoo lang de wetgevende machten ten onzent bij hunne beslissing in deze vraag door de adviezen van de ingestelde Geneeskundige Staatscommissie geleid worden, die uit ons vijandige elementen bestaat, kunnen onze pogingen voor een leerstoel nauwelijks uitzicht op welslagen hebben. En, zelfs gesteld, dat de Kamers, tegen deze adviezen in, er toe zouden besluiten, waar moeten wij toch den geschikten persoon voor de betrekking van het leerambt van daan nemen, zoo lang niet een veel grooter aantal van in de praktijk gerijpte hom. artsen ter beschikking staat? Maar, al ware dan ook een zoodanig persoon gevonden, die bij rijke ervaring en omvattende kunde zijn krachten en tijd aan die betrekking besteden kon, welk een ongelukkige rol zou hij dan nog spelen in midden van de andere professoren, die hem slechts met wantrouwen en schouderophalend zouden tolereeren! En wanneer hij, zich desniettemin, in het belang van de Homoeopathie, in zijn drukkende positie zou willen handhaven, zou hij vermoedelijk nog voor ledige banken en stoelen moeten leeraren, daar de jonge studeerende Hollanders, met het vooruitzicht

op de examina, zich niet licht bij de professoren aan de verdenking zouden willen blootstellen, voor de wetenschappelijk nog niet „salonfähige" Hahnemannsche methode eenige sympathie te koesteren. Trouwens in geheel Europa heeft nooit een andere universiteitsleerstoel voor Homoeopathie bestaan dan die te Budapest, en zelfs deze is thans weder opgeheven. De alom bekende uitstekende leeraar, prof. Dr. Bakody, zag zijn gehoor hoe langer hoe kleiner worden, totdat het verscheidene jaren, op het laatst uitsluitend, uit eenige buitenlanders en voornamelijk uit Nederlanders bestond. Zoo lang wij niet in de geneeskundige wetenschappelijke wereld tot een zoo uitgebreide erkenning van de Homoeopathie gekomen zijn, dat deze als leervak op de Hoogeschool wettig voorgeschreven wordt, zoolang zal ook een misschien door een parlementarisch machtwoord verkregen leerstoel van vrij twijfelachtige waarde voor ons zijn.

Het theoretisch wetenschappelijk gedeelte van onze leer kan uit tal van goede boekwerken door belangstellenden bestudeerd worden, maar de kunde er van, die slechts op deze wijze gewonnen is, zal ons aan heel weinig proselieten helpen, omdat zij op verre na niet zoo overtuigend werken kan als de waarneming van praktische uitkomsten aan het ziekbed, die de proef op de som zijn. Om die reden is dan ook een leerstoel, die niet al dadelijk door een hospitaal gerugsteund is, vooralsnog veel minder noodig dan juist het laatste. De vervulling echter ook van dezen wensch ligt denklijk nog in een tamelijk ver verschiet. Het voorname doel toch er van, om de grootere voortreffelijkheid van de homoeopathische tegenover de gewone behandeling te doen uitkomen, eischt reeds de stichting van een middelmatig groote en dus vrij kostbare inrichting van dien aard. Immers in een klein hospitaal van misschien op zijn hoogst 10—12 bedden zou het materiaal aan zieken geheel onvoldoende zijn, om voor de vergelijkende statistiek bewijzende cijfers te kunnen leveren. In één woord, de daarvoor noodige belangrijke uitgaven zouden in geen verhouding tot het geringe nut staan, dat het ons brengen kan, en de tegenstanders zouden door de resultaten er van niet getroffen, laat staan bekeerd worden. Hoe grooter en beter toegerust van het begin af het te stichten hospitaal is, en hoe meer het aan alle eischen van onzen tijd beantwoordt, des te eerder en indrukwekkender zal het er mede te behalen doel ook werkelijk bereikt worden. En dan moesten wij daarenboven ook al heel wat meer homoeopathische artsen dan thans bezitten, opdat zich op zijn minst 2 of 3 voor het hospitaal beschikbaar konden stellen.

Laten wij geen halve maatregelen nemen door met ontoereikende middelen aan de stichting van een soortgelijke inrichting te gaan, hoe gewenscht die zeer zeker zijn moge! In Leipzig, de bakermat der Homoeopathie, heeft die onbedachte handelwijze tot het zeer te betreuren feit geleid, dat het aldaar een twaalfstal jaren geleden geopend hom. hospitaal weder moest worden gesloten. Berlijn zelfs bezit er nog geen, omdat men er wijs genoeg geweest is, om, slechts onvoldoende voorbereid, er niet aan te beginnen.

Allesbehalve om te ontmoedigen, geachte toehoorders, heb ik gemeend, u onze vooruitzichten onder het oog te moeten brengen, maar integendeel om tot geduld en volharding aan te sporen, om te bewijzen, dat wij met onverflauwde energie, eendrachtelijk zooals tot hiertoe, alle pogingen moeten in het werk blijven stellen, ten einde ons doel te naderen. Ook Rome is niet in één dag gebouwd, en zoo kunnen ook wij niet verwachten, dat het grootsche gebouw der Homoeopathie met al zijn noodigsteunpilaren spoedig bij ons onder dak zal komen. Wanneer wij echter zoo ver zullen zijn, wanneer dus de Homoeopathie de haar toekomende plaats in de geneeskunst veroverd heeft, dan zal, geachte toehoorders, haar toch al weinig doeltreffende naam, behalve als historische herinnering, en haar afgezonderde positie in de beteekenis van onze dagen geheel ophouden te bestaan, dan zullen er ook geen homoeopathische artsen meer zijn, omdat dan ieder geneeskundige in de gepaste ziektegevallen homoeotherapeut zal zijn en in andere gevallen weder, volgens den gegeven eisch, op andere wijze de artsenijen toepassen zal. Op den nog zeer verren weg naar dit verheven doel kunnen en moeten wij allen nog lang gemeenschappelijk samenwerken; daarom eindig ik met den dringenden wensch: „Moge onze Vereeniging en ieder van haar leden in zijn kring onvermoeid voortgaan met de belangen van de Homoeopathie te steunen en trachten haar meerdere waardeering te verschaffen! Dan zal onze positie hoe langer hoe beter worden, en het vooroordeel van de tegenstanders wegslijten als de rots door den vallenden druppel!” Ik heb gezegd.

Homoeopathische artsenijbereiding.

Van het grootste belang voor de aanhangers der homoeopathische geneeswijze, zowel geneeskundigen als leeken, is de **juiste toebereiding der homoeopathische geneesmiddelen** volgens de grondbeginselen onzer methode, zooals die door Hahnemann en zijne navolgers zijn vastgesteld. Wij bedoelen nu hier niet de noodzakelijkheid, die er zowel voor den homoeopathischen geneesheer als voor den patiënt bestaat, dat het geneesmiddel, 't welk na onderzoek van den zieke het meest aan de voorhandene ziekteverschijnselen beantwoordt en als het passendste uitgekozen is, ook *werkelijk* in den juisten vorm en de juiste samenstelling door den apotheker worde afgeleverd. Deze noodzakelijkheid behoeft niet bewezen te worden! Zij spreekt van zelf! Want wat nut zou het hebben, indien de geneesheer door een somtijds lang niet eenvoudig denkproces het juiste, passende middel gevonden had, en de apotheker in plaats van het verlangde middel een ander middel of een andere potens als de voorgeschrevene of wel eenvoudig spiritus, zooals helaas ook reeds voorgekomen is, aan den zieke afleverde? Dan was alle moeite van den arts vergeefsch, de werking van het middel illusorisch en de zieke zelf op beklagenswaardige wijze bedrogen!

Wij wenschen hierbij echter niet stil te staan, hoeveel er over dit onderwerp ook nog te zeggen valt, maar willen de aandacht onzer lezers ditmaal bepalen bij de toebereiding der homoeopathische geneesmiddelen, zooals die in de **zulver homoeopathische apotheken** geschiedt of althans behoort te geschieden.

De Homoeopathie is baanbrekend geworden niet alleen op het gebied van de ziekte-behandeling en van de kennis der werking der geneesmiddelen op het gezonde menschelijke lichaam, maar ook op het gebied van de **artsenijbereiding**.

De *officiële* toebereiding der artsenijen, vooral van de middelen uit het plantenrijk, staat verre ten achter, vergeleken met de *homoeopathische* artsenijbereiding van dezelfde geneeskrachtige stoffen. De geneeskraft der tinkturen, uit *versche* planten toebereid, is een geheel andere en sterkere, dan die der tinkturen uit de *gedroogde* planten vervaardigd. Men vergelijkte slechts de allopathische en de homoeopathische Arnica-tinktuur, en het onderscheid zowel in kleur, geur, artsenijgehalte als geneeskrachtige werking blijkt voor ieder deskundige buiten twijfel ten ongunste der allopathische tinktuur uit te vallen. Prof. Dr. Kobert, een erkende allopathische autoriteit op het gebied der pharmacologie, zegt in een onlangs van zijne hand verschenen werk over de artsenijbereiding over deze *tinkturen en essenzen* het volgende: „Om het mogelijk te maken, dat zulke geneesmiddelen jaren lang in de apotheken bewaard kunnen worden, om steeds voorradig te zijn, als zij verlangd worden, worden de verschillende plantendeelen, die officieel erkend zijn, niet in verschen, levenden toestand, maar in afgestorven, gedroogden vorm in de apotheken verwerkt, zooals reeds door het woord: *drogue* (gedroogd middel) wordt aangeduid. Hierdoor is er een zeer *geweldig onderscheid* ontstaan tusschen de middelen der **volksgeneeskunde** (bedoeld is hier de **Homoeopathie**, maar het woord is vermeden wegens den onaangename indruk, dien het op de lezers van het professorsboek zou maken) en de **geneesmiddelen der artsen**, daar de laatsten, zooals ik reeds herhaaldelijk uitgesproken heb, tot groote schade der zieken van het groote aantal planten, dat slechts in *verschen* toestand gebruikt kan worden, zooals bv. *Pulsatilla*, *Bryonia*, *Ranunculus*, enz. moeten afzien, terwijl deze planten, in *verschen* toestand gebruikt, bij het volk tot grooten zegen in vele ziekte-toestanden in uitgebreid gebruik gekomen zijn.”

Voorts is in den loop der jaren, door den voortgang op scheikundig gebied, steeds meer gewicht gelegd op de kunst, de artsenijstoffen hoe langer hoe „geconcentreerder” te vervaardigen. Uit allerlei planten en stoffen worden de alcaloiden „scheikundig zuiver” uitgetrokken en de rest van het plantaardige middel als „onwerkzaam” weggevoerd. Juist hierdoor is *menig* middel, dat in vroegere tijden terecht tegen bepaalde ziekten werkzaam bevonden werd, in miscrediet geraakt, daar het in zijn „scheikundig zuiveren” vorm de geroemde geneeskrachtige eigenschappen niet bezit.

Het is derhalve van het grootste belang, dat de aanhangers der Homoeopathie zich in het bezit weten van zulke geneesmiddelen, die „volgens de grondbeginselen der Homoeopathie, naar de voorschriften

van Hahnemann en zijne navolgers vervaardigd zijn." Met de aldus toebereide artsenijen zijn de fundamenteele proeven omtrent de werkingen op het gezonde menschelijk lichaam gedaan; met de aldus toebereide geneesmiddelen worden de pathogenetische ziekteverschijnselen uitgevorschod en de verwante ziektesymptomen genezen. Het gaat dus niet aan, een geheel nieuwe homoeopathische pharmacie te willen invoeren, die meer overeenkomt met de allopathische artsenijsbereiding dan met de ten allen tijde deugdelijk bevonden voorschriften van Hahnemann, die juist ook op het gebied van de scheikunde in zijn tijd als een autoriteit gold en wiens voorschriften omtrent de toebereiding van de werkzaamste geneesmiddelen ook nu nog in onze verlichte eeuw door allopathische autoriteiten op het gebied der pharmacie worden gewaardeerd, zooals blijkt uit het hierboven aangehaalde uit het werk van Prof. Kobert.

Het is derhalve als een verdienstelijk werk te beschouwen, dat de eigenaar van het grootste homoeopathische etablissement der wereld, Dr. Willmar Schwabe te Leipzig, reeds in het jaar 1872 een homoeopathische pharmacopee in drie talen uitgaf, (die later in zeven talen verscheen) waarin de echte Hahnemann'sche artsenijsbereiding weder tot haar recht gebracht werd. De homoeopathische artsen van Duitschland en Oostenrijk hebben daaraan in der tijd hunne openlijke toestemming betuigd. Niet lang geleden werd er nu door de Duitsche regeering een Commissie benoemd, om, daar het toenemend aantal van de aanhangers der Homoeopathie dit wenschelijk maakte, een officieele, door de regeering erkende homoeopathische pharmacopee, d. i. een boek, waarin de regelen vervat zijn, volgens welke de homoeopathische geneesmiddelen toebereid moeten worden, samen te stellen. Deze commissie bracht dan ook een werk tot stand, maar het *voldoet niet* aan de eischen der Hahnemann'sche Homoeopathie en wijkt in *vele* punten af van de grondbeginselen der homoeopathische pharmacie. Dit kon dan ook haast niet anders, want in die commissie zaten twee allopathische apothekers, die, zooals gebleken is, niet voldoende op de hoogte waren van de eigenaardigheden der homoeopathische artsenijsbereiding om een bevredigend werk te kunnen leveren. Dit officieele boek heeft dan ook weinig kans, door de homoeopathische artsen van Duitschland erkend te worden en de regeering zal er wel niet toe overgaan, het als richtsnoer voor de toebereiding der homoeopathische geneesmiddelen wettelijk in te voeren. Niet hoog genoeg kan het den reeds genoemden Dr. Willmar Schwabe aangerekend worden, dat hij, doordrongen van het groote gewicht van de toebereiding der homoeopathische geneesmiddelen volgens de oorspronkelijke voorschriften van Hahnemann en zijne navolgers, tijd noch geld noch moeite gespaard heeft, om met hulp van eenige andere homoeopathische apothekers en scheikundigen van naam een geheel nieuwe bewerking van zijn vroegere homoeopathische pharmacopee te leveren, die eenigen tijd geleden onder den naam: „Deutsches homöopathisches Arzneibuch" verschenen is en waarin op voorbeeldige wijze alle gebruikelijke homoeopathische geneesmiddelen naar hun aard, voorkomen en toebereiding

volgens de origineele voorschriften der proefnemers worden beschreven. Wij hebben in den vorigen jaargang van ons Maandblad dit standaardwerk uitvoerig beschreven en behoeven er daarom hier niet nader op in te gaan. Wij vermelden alleen, dat sinds den tijd van zijn verschijnen de meeste homoeopathische artsen van Duitschland zich vóór deze pharmacopee verklaard hebben. Ook onze Nederlandsche geneesheeren hebben blijkens Afl. III van de „Handelingen van de Vereniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland" besloten, „de nieuwe pharmacopee van Dr. Willmar Schwabe, in afwachting van een wettelijke regeling, als normale pharmacopee voor ons land te beschouwen."

Het groote grondbeginsel, dat in deze pharmacopee vastgehouden wordt en waardoor de geheele homoeopathische artsenijsbereiding op een streng soliede basis wordt geplaatst, is de **eenheid van het artsenijsgehalte**, die door Hahnemann werd aangenomen. Deze eenheid werd door hem gevonden in het **uitgeperste sap van de plant**, voorzover deze in aanmerking komt bij de toebereiding van het geneesmiddel. Op de basis van deze eenheid van het artsenijsgehalte worden de verdunningen en verwrijvingen vervaardigd volgens de *decimale* en de *centesimale* schaal. De eerste verdunning of verwrijving bevat dus een *tiende* gedeelte van het oorspronkelijke uitgeperste sap der plant b.v. Aconitum, of van het oorspronkelijke scheikundige preparaat b.v. Hepar sulfur. De eerste *centesimale* verdunning of verwrijving bevat een *honderdste* gedeelte van de eenheid van het artsenijsgehalte. Vele vervaardigers van homoeopathische geneesmiddelen hebben in den loop der jaren deze belangrijke grondregel der homoeopathische artsenijsbereiding volgens Hahnemann veronachtzaamd en zijn er langzamerhand toe gekomen, de tinktuur of essens als eenheid van artsenijsgehalte aan te nemen en de eerste verdunningen met 10 droppels tinktuur of 90 droppels wijngeest te maken. Zij vergaten, dat deze tinkturen volgens verschillende regelen toebereid worden en reeds bij hunne vervaardiging een zekere hoeveelheid wijngeest aan het uitgeperste sap der plant (en wel verschillend bij verschillende planten, al naar gelang dit noodig was voor het goede conserveeren der tinktuur) werd toegevoegd. Dr. Schwabe gaat daarentegen van het enig juiste beginsel uit, dat Hahnemann heeft vooropgesteld, dat het **uitgeperste sap der plant zelf** als de eenheid van artsenijsgehalte moet beschouwd worden. Hij neemt daarom, al naar gelang dit noodig is en uit de vervaardiging van de uitgeperste plantensappen blijkt, 2, 6 of zelfs 10 droppels van de tinktuur of essens, om daaruit met 98, 94 of 90 droppels wijngeest de eerste centesimale verdunning te vervaardigen. Hetzelfde grondbeginsel wordt toegepast bij de bereiding der verdunningen volgens de decimale schaal. Door deze methode, die rekening houdt met de eenheid van het artsenijsgehalte, en die in al hare genialiteit reeds door Hahnemann werd uitgevonden en toegepast, verkrijgt men een vasten grondslag, een zekere basis bij de toebereiding der verdunningen en verwrijvingen en rekent men niet meer met onbekende grootheden.

De verschillende verdunningen en verwrijvingen bevatten dus volgens de centesimale schaal als volgt

het aangegeven gedeelte van de oorspronkelijke artsenijsstof:

1 gram der 1 ^{ste} cent. verd.	bevat 1 centigram.
1 " " 2 ^{de} " " "	" $\frac{1}{10}$ milligram.
1 " " 3 ^{de} " " "	" $\frac{1}{1000}$ "

Daar de sprong van ééne verdunning tot de daaropvolgende voor vele gevallen te groot is, heeft men de decimale schaal van verdunningen ingevoerd, die tegenwoordig haast algemeen in gebruik is, en die ook meer overeenkomt met het gebruikelijke decimale stelsel.

Volgens deze decimale schaal bevat dus:

1 gram der 1 ^{ste} decimale verd.	1 decigram.
1 " " 2 ^{de} " " "	1 centigram.
1 " " 3 ^{de} " " "	1 milligram.
1 " " 4 ^{de} " " "	$\frac{1}{10}$ "
1 " " 5 ^{de} " " "	$\frac{1}{100}$ "
1 " " 6 ^{de} " " "	$\frac{1}{1000}$ "

van de oorspronkelijke stof of van de eenheid van het artsenijsgehalte van de zoogenaamde artsenijskracht.

Deze verhoudingen moeten vooral bij de lagere verdunningen en verwrijvingen in het oog gehouden worden, want men rekent daarbij niet alleen met kwaliteiten maar ook met kwantiteiten. Zoo bevat b. v. 1 gram van de 3de verwrijving van Atropinum Sulfuricum 1 milligram van de oorspronkelijke stof, welke hoeveelheid zeer licht iemand zou kunnen vergiften.

Bij de niet vergiftige middelen en in de hogere verdunningen zijn deze gewichtsverhoudingen wel niet van zulk groot belang, maar toch is het van groote waarde, dat men precies kan weten, hoe veel van de oorspronkelijke artsenijskracht in een bepaalde hoeveelheid van een zekere verdunning aanwezig is (althans wanneer die verdunningen niet te ver gedreven worden, want er komt bij het voortgezette verdunnen natuurlijk een grens, waar men niet meer weten kan of er nog moleculen van de oorspronkelijke stof in de verdunning aanwezig zijn.

Volgens hetzelfde beginsel, waarnaar de verdunningen van de tinkturen met wijngeest gemaakt worden, geschiedt ook het vervaardigen der decimale en centesimale verwrijvingen met chemisch zuivere melksuiker. Op welke ingenieuze wijze dit door middel van automatische wrijfschalen, die om vaststaande stempels draaien, met de grootst mogelijke zorg en fijnheid van bewerking geschiedt, hebben wij indertijd beschreven bij het weergeven onzer indrukken, ontvangen bij een bezoek aan het laboratorium van Schwabe in Leipzig. De toebereiding dezer verwrijvingen is een triomf der homoeopathische pharmacie. Daardoor worden geneesmiddelen geleverd, die in fijnheid van verdeling, nauwkeurigheid van doseering en grootst mogelijke oppervlakte van de werkzame deelen der artsenijs *hunne wedergade zoeken*. Daarenboven zijn zij zéér lang bestand tegen de invloeden van de lucht en behouden hunne geneeskrachtige werking gedurende vele jaren.

Behalve deze verdunningen en verwrijvingen, worden er nog homoeopathische *geneesmiddelttabletten* uit verwrijvingen vervaardigd, die $\frac{1}{4}$ gram wegen, zeer gemakkelijk op reis zijn mede te nemen en een nauwkeurig afgemete hoeveelheid artsenijs bevatten, wat vooral bij lagere verwrijvingen van sterk werkende

middelen zijn groot nut kan hebben, daar het voorschrift: „een mespunt vol” dikwijls geheel verschillend wordt opgevat.

Eindelijk hebben wij nog de *korrelpotenzen*, die vervaardigd worden uit suikerkorreltjes, die met de wijngeestige verdunning van het geneesmiddel bevochtigd worden, en na gedroogd te zijn, elk een gering gedeelte van de oorspronkelijke artsenijsstof bevatten. Deze korreltjes hebben er toe bijgedragen, de spotters over de homoeopathische „nietsen” in hun belachelijk maken der Homoeopathie te ondersteunen. Doch geheel ten onrechte, want althans bij kleine kinderen zijn juist deze korreltjes, daar zij een aangename smaak hebben, (wat van de wijngeestige potenzen niet in die mate gezegd kan worden) zeer geschikt, om de geringe hoeveelheden der homoeopathische geneesmiddelen, die bij deze kleine patiënten in aanmerking komen, op aangename wijze toe te dienen. De kinderen nemen ze gaarne en de werking er van is, onder voorwaarde dat het middel goed gekozen is, bij deze kleinen evengoed als die der wijngeestige potenzen bij volwassenen. Ook blijven deze korrel-potenzen zéér langen tijd geneeskrachtig, als zij tegen licht beschut worden en kunnen ook gemakkelijk in een klein zakapothekje op reis medegenomen worden.

Mogen het dan de *verdunningen*, de *verwrijvingen*, de *tabletten* of de *korreltjes* zijn, die wij aanwenden in ziektegevallen, steeds is het noodig, dat wij er zeker van zijn, dat zij door een nauwgezet apotheker vervaardigd zijn en wel volgens de oorspronkelijke voorschriften van Hahnemann, volgens het beginsel van de eenheid der artsenijskracht. Dan alleen kunnen wij er de werkingen van verwachten, die Hahnemann en zijn navolgers er aan toegeschreven hebben. Dan zal ook de zuivere homoeopathische artsenijsbereiding er toe bijdragen, den roem der wetenschappelijke Homoeopathie te verhoogen!

Dr. J. V.

De Algemeene Vergadering.

De gewone jaarlijksche vergadering der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, op Woensdag 30 April l.l. in het gebouw Irene te Utrecht gehouden, werd bezocht door plm. 40 leden, waaronder niet minder dan 11 geneesheeren, terwijl ook enkele begunstigers aanwezig waren.

De Voorzitter herinnert er aan, dat sedert de vorige Algemeene Vergadering opnieuw twee geneesheeren de gelederen der homoeopathische artsenijs zijn komen versterken, nl. de heeren J. Munting, die zich te Amsterdam gevestigd heeft, en A. de Groot, die, na afgelegd artsexamen, achtereenvolgens te Leipzig en te Londen de homoeopathische geneeswijze bestudeerde, en zich als arts te Utrecht heeft nedergezet. Spreker uit den wensch, dat zij in hunne praktijk zeer velen ten zegen mogen zijn, opdat meer en meer bij het Nederlandsche volk de gedachte moge poest vatten, dat de homoeopathische geneeswijze waarlijk eene geneeswijze is, waaraan men zich gerust kan toevertrouwen. — Twee andere artsenijs, door de Vereeniging in de gelegenheid gesteld om in het Buitenland kennis te maken met de Homoeopathie,

moesten wel is waar erkennen, dat deze geneeswijze op deugdelijke gronden berust, maar verklaarden dat het met hunne overtuiging in strijd was zich homoeopaat te noemen. Mogen ook deze heiden, door ervaring en vergelijking weldra tot de volle overtuiging komen, dat de Allopathie in de meeste gevallen niet anders dan palliatief kan optreden, terwijl de behandeling langs homoeopathischen weg bealst curatief moet genoemd worden.

Daarna wijst de Voorzitter er op, dat op het oogenblik niet in de eerste plaats moet getracht worden naar verbetering van den financieelen toestand der Vereeniging, maar vooral naar krachtige samenwerking, waarom hij de besturen der afdelingen dringend aanspoort, voortdurend werkzaam te zijn en de voorstanders der Homoeopathie zoo mogelijk te bewegen om als lid der Vereeniging toe te treden.

Aan het einde van zijn verslag gekomen, wijdt spreker een woord van weemoedige en dankbare herinnering aan de beide leden van het Hoofdbestuur, die in het afgelopen jaar aan de Vereeniging ontvallen zijn, de heeren H. C. Voorhoeve Jz. en P. de Raadt. In enkele trekken wijst hij op de uitnemende verdiensten van deze beide mannen, die met onverdroten ijver en groote toewijding hunne krachten en gaven aan de Vereeniging hebben gewijd en hun beginsel tot aan hun dood zijn getrouw gebleven, zoodat het niet te veel gezegd is, dat hun heengaan een bijna onherstelbaar verlies moet worden geacht, zoolve voor het Hoofdbestuur als voor de Vereeniging. Hunne nagedachtenis blijve onder ons in eere!

Tot leden van het Hoofdbestuur werden herkozen de heeren Dr. N. A. J. Voorhoeve en Jhr. Mr. L. van den Berch van Heemstede, terwijl de heeren A. J. van Wijk te 's-Gravenhage en H. Bremer te Haarlem werden gekozen, om de beide opengevallen plaatsen aan te vullen.

Vervolgens hield Dr. Kallenbach eene belangwekkende voordracht over de geschiedenis der Homoeopathie en hare vooruitzichten in Nederland, die in haar geheel in dit nummer is opgenomen.

Na eenige discussie over voorstel a van de afdeling Haarlem, om nl. de contributie der leden te verminderen van 5 gulden op 2 gld. 50 cts., wordt besloten dit voorstel niet in deze Vergadering in stemming te brengen, maar het aan het Hoofdbestuur in nadere overweging te geven.

Bij stemming naar aanleiding van voorstel b van dezelfde afdeling, wordt Utrecht met overgrootte meerderheid aangewezen als plaats van bijeenkomst voor de eerstvolgende vergadering.

PRAKTISCHE WENKEN.

De hooge ouderdom is minder gevoelig voor de hooge potenzen dan de jeugdige en de middelbare leeftijd. De passende homoeopathische geneesmiddelen werken daarom bij bejaarde personen beter in lage potenzen en in dikwijls herhaalde giften.

* * *

Bij heeschheid van zulke personen, die veel en luid moeten spreken, zooals predikanten, tooneelspelers, officieren, denke men steeds aan *Arnica*. Als de kwaal niet op tuberkuleuzen grondslag berust, zal men met

dit middel steeds goede resultaten verkrijgen, als men 2 of 3 keer per dag 5 droppels eener lagere verdunning inneemt. De heeschheid keert wel is waar door vernieuwde inspanning van de stem terug, maar bij voortgezette gebruik van het middel in steeds langere tusschenpoelen verdwijnt zij ten slotte geheel.

* * *

Bleekzuchtige jonge meisjes, die gaarne lang slapen, noodzake men niet, vroeg op te staan, want veel rust en slaap is voor zulke zieken een hoofdvereischte. Niets is verkeerder dan zulke patiënten tot vroeg opstaan te dwingen, want voor haar „heeft de morgenstond geen goud in den mond”.

* * *

Er zijn drieërlei zieken: Zulke zieken, die niet ernstig ziek zijn, maar zich zeer ziek gevoelen, gij kunt ze vinden onder de meer gegoede klasse, die van den eenen dokter naar den anderen loopen en een extra-rekening bij den dokter en den apotheker er op na houden. Zulke zieken, die ernstig ziek zijn maar zich niet zeer ziek gevoelen; zij zijn steeds vol hoop, ook als zij de kiem des doods in zich dragen, zij hebben troost en bemoeiding noodig. Eindelijk zulke zieken, die ernstig ziek zijn en zich zeer ziek gevoelen: deze zijn de ernstigste zieken, die veel liefde en geduld vereischen.

V A R I A.

Een verblijvende mededeeling.

In een der meest gezochte Deutsche geillustreerde tijdschriften: „Zur guten Stunde” is in een der eerste nummers van den nieuwen jaargang een hoogst belangrijk artikel opgenomen: „Helden op wetenschappelijk gebied uit de 19de eeuw” met portret. Uit den aard der zaak is het aantal der hier in beeld weergegeven groote mannen niet zeer groot. Maar onder die weinigen prijkt het uitmuntend geslaagde portret van Samuel Hahnemann, den grondvester, of, gelijk hij door velen genoemd wordt, den uitvinder der Homoeopathie. Van de andere specialiteiten op geneeskundig gebied zijn alleen nog Max von Pettenkofer en Theodor Billroth opgenomen. Boven Hahnemann prijkt Robert Bunsen, onder hem Richard Wagner. Herman von Helmholtz, James Watt, aan wien wij de uitvinding van het reusachtig vervoermiddel, den spoorweg, te danken hebben, Michael Faraday, Thomas A. Edison, Adolf von Menzel en andere beroemde grootheden op verschillend gebied vormen het doorluchtig gezelschap, waarin dus ook aan onzen grooten hervormer op het gebied der geneeskunde eene eereplaats is aangewezen. Wij begroeten dit feit als een gunstig voorteeken voor de toenemende rechtmatige erkenning der Homoeopathie!

A D V E R T E N T I E N.

Homoeopathische Geneesmiddelen.

Firma D. DE ROOLJ,

J. RUYS, APOTHEKER,

UTRECHT,

Oude Gracht T Z 115.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen
in iedere grootte en vorm, wit of geel
glas, fijn uitgevoerd en op wensch
zuiver gereinigd, worden geleverd door
de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

**Homoeopathische
A P O T H E K E N
te Arnhem.**

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . per K.G. f 0.60
van Dr. WILLMAR SCHWABE " " - 0.60
Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G.
franco.
J. H. M. STEPHAN,
Naderstraat No. 27, ROTTERDAM.

Van dit Blad zijn nog verkrijgbaar de volgende Jaargangen:

		Prijs fr. p. post.			Prijs fr. p. post.
met register.	Jaarg. 1 ontbreken		met register.	Jaarg. 7 ontbreken	
	No. 1 en 5 . . .	f 0.80		No. 1, 3, 5 . . .	f 0.70
	Jaarg. 2 ontbreken			" 8 compleet . . .	- 1.—
	No. 1 en 3 . . .	- 0.80	" 9 id. . .	- 1.—	
met register.	Jaarg. 3 ontbr. No. 1,		met register.	" 10 id. . .	- 1.—
	2, 3, 4, 5 en 6 . . .	- 0.40		" 11 id. . .	- 1.—
	Jaarg. 4 compleet . . .	- 1.—		" 12 id. . .	- 1.—
	" 5 ontbr. No.			" 13 ten vervolge . . .	- 1.17
	2, 4, 5, 7, 10, 11 . . .	- 0.40			
	" 6 compleet . . .	- 1.—			

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle, zijn onderstaande werken ver-
krijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per
postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	"	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	"	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	"	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	"	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum	"	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie, Dr. Munting	"	- 0.60
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GOUDA in de Apotheek van WED. J. P. WUIJER.

GEONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

LEEUWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,

Bellamykade G 11.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunné be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Ervaringen in en uit de Praktijk (Homoeopathie en Chirurgie). — Homoeopathische Pharmacieën. — Bouillon en hare voedingswaarde. — Advertentiën.

ERVARINGEN IN EN UIT DE PRAKTIJK. HOMOEOPATHIE EN CHIRURGIE.

Het schijnt wenschelijk, den lezer over dit onderwerp een weinig voor te lichten, ten einde te voorkomen, dat de draagkracht van ons geneesstelsel te hoog of te laag geschat wordt. Er bestaan daaromtrent bij het publiek, ook aan den kant van de vrienden, laat staan van de bestrijders der Homoeopathie, niet zelden nog al onjuiste opvattingen. Immers, terwijl sommige dwepers er alles van verwachten, zijn er weder anderen, die een te bescheiden vertrouwen hebben en voornamelijk slechts zenuwaandoeningen voor de Homoeopathie geschikt achten. De afbakening van de grenzen is nooit scherp te maken, daar deze afhankelijk is van het standpunt, waarop het menschelijk weten gekomen is. Hoe dieper de wetenschap in de geheimen van de organische levensprocessen en van hunne betrekkingen tot de buitenwereld zal indringen, en hoe uitgebreider en zekerder de kennis van het werkingsgebied der artseneijmiddelen zal worden, zoo veel te vaster zal ook beslist kunnen worden, wanneer en waar de Homoeopathie als geneesweg te pas komt.

Alleen afgaande op de wet der gelijksoortigen zou men allicht tot een te groote beperking van haar toepasselijkheid kunnen geraken. Immers er zijn zoo veel ziektesymptomen, die nooit ofte nimmer

onder de werkingen der artseneijen bij opzettelijke proefneming op mensch en dier of bij vergiftigingen gevonden zijn. En het is toch de eisch, dat de artseneij, om een ziekte te kunnen genezen, ook de symptomen moet opwekken, die deze kenmerken. Ja well! maar die eisch is de ideale en kan dus slechts meer of min bij benadering vervuld worden. De proefnemingen toch op den gezonden mensch kunnen niet tot het ontstaan van hevige ziekten voortgezet worden, en deze zouden zelfs ook dan nog niet geheel de natuurlijke, uit andere oorzaken ontstane ziekten zijn, b.v. geen artseneij kan mazelen, roodvonk, diphtherie, echte pokken, typhus, cholera, gele koorts, of kanker en tuberculose doen ontstaan. Indien desniettemin ook op deze toestanden de homoeopathische artseneijen nog gunstigen invloed hebben, en wel eens uitstekende genezingen bewerken, bewijst zulks, dat het reeds voldoende is, wanneer slechts de eigenaardige ziekmakende prikkel van de artseneij de gelijksoortige stoornissen in de weefsels te voorschijn roepen kan, die bij de te behandelen ziekte hoofdzakelijk waargenomen worden. Individueele afwijkingen komen er bij in rekening voor de keus van de artseneij. Wij nemen tot verklaring van de homoeopathische genezingen aan, dat door den nieuwen artseneijprikkel de natuurlijke verweerkrachten van het organisme in de tot overwinning der ziekte noodige richting geleid worden.

Immers, tal van objectieve, dus door de zintuigen met de verschillende onderzoekings-hulpmiddelen te vinden symptomen, die nog niet uitkomsten van directe proefnemingen geweest zijn, worden en zijn in de artseneijmiddelleer opgenomen, omdat uit veelvuldige overeenstemmende ervaringen aan het ziekbed gebleken is, dat ze genezing bewerkten bij dezelfde artseneij, die volgens den homoeopathischen stelregel toegediend, alle andere verschijnselen der ziekte weggenomen en genezen had. Tot deze kategorie van symptomen behooren b.v. sommige in- en uitwendige gezwellen,

de oertincturen van de homoeopathische verdunningen in zooverre, dat de eerste over het algemeen een onaangename, de laatste een aangename geur hebben. Zoowel neuraal-analytisch, als op het gebied van de specifieke zintuigelijke waarneming bestaat derhalve een bepaald antagonisme. Beide — oertincturen en homoeopathische verdunningen — staan evenwel ook in een antidotarische betrekking tot elkaar, in zooverre de werking van de eene door de andere tegengegaan wordt. Wanneer men namelijk door inhalatie van de oertinctuur de prikkelbaarheid verminderd heeft, wordt door onmiddellijk daaropvolgende inhalatie der 15de potens van dezelfde stof de prikkelbaarheid op haar oorspronkelijke quantiteit teruggebracht, zoo ook omgekeerd; wanneer door inhalatie van een zekere potens de prikkelbaarheid van den experimentator gestegen is, wordt zij door de oertinctuur weder op de vroegere hoogte gebracht. Alle artseneijstoffen gedragen zich evenwel in dit opzicht niet op dezelfde wijze. Bij Chamomilla, Pulsatilla, Nux vomica en Belladonna trad de antidotarische werking in, na ieder afzonderlijk een bepaald, gelijk langen tijd ingeademd te zijn; daarentegen moest bij Apis de inhalatie der 15de potens twee minuten langer duren, terwijl bij Veratrum de antidotarische werking reeds twee minuten vroeger intrad.

Prof. Jäger trachtte bovendien ook de zoo gewichtige vraag over de begrensde of onbegrensde deelbaarheid der stof experimenteel op te lossen. Te dien einde had Dr. Finke in Brooklyn hem een aantal zeer hoge potenzen van keukenzout — Natrium muriaticum — gezonden. En nu bleek, dat de 5000ste potens evenals alle nog hogere potenzen zich bij zijne neuraal-analytische proeven evenzoo gedroegen als gewone alcohol en dus geen specifieke werking meer uitoefenden, terwijl hij de 4000ste potens door de werking op het reukorgaan nog duidelijk van gewone alcohol wil onderscheiden hebben.

Nu is evenwel van het begin aan tegen de Jägersche neuraal-analyse het bezwaar geopperd, dat bij de bepaling van de zoogenaamde „Nervenzeit” niet alleen de onwillekeurige handeling in aanmerking komt, maar dat zij ook door willekeurige handelingen wijzigingen kan ondergaan, dat gemoedsaandoeningen, het gebruik van spijzen en dranken, het inademen van reukstoffen belangrijken invloed kunnen hebben en dus storend kunnen werken op de juistheid van de verkregene uitkomsten.

Daartegen heeft Prof. Jäger opgemerkt, dat de objectief aan te toonen en geheel aan den wil onttrokken schommelingen van den *pols* eveneens door het inhaleeren van artseneijstoffen te voorschijn geïeuen en door den graad van concentratie (sterkte) der artseneijstoffen op dezelfde wijze gewijzigd worden als men dit bij de neuraal-analytische werkingen waarnemen kan.

Bij zijn onderzoekingen op dit gebied kwam hij namelijk tot de volgende resultaten:

1° Door de inhalatie van een riekende stof werd een verandering in den *pols*-curf te voorschijn geïeuen.

2° De *pols* verandert telkens, wanneer men een andere reukstof neemt, en gedraagt zich tegenover

iedere reukstof op een bepaalde, specifieke wijze. Men kan dus van een Aconitum-, keukenzout-, alcohol-, van een varkensvleesch- of rundvleeschpols spreken.

3° De physiologische werkzaamheid der zoogenaamde homoeopathische verdunningen, ook van de zeer hooge, is in de *pols*-osmogrammen evenzoo duidelijk als in de osmogrammen, die door drukken van den vinger op het chronoscoop genomen zijn. Zoo is b.v. de *pols*-curf der 4000ste keukenzoutpotens in alle opzichten verschillend van dien, welken men bij alcohol verkrijgt, voornamelijk door de aanzienlijke vermindering der *pols*hoogte.

Al deze ontdekkingen van Prof. Jäger met betrekking tot de neuraal-analyse wekten bij de homoeopathische artsen natuurlijk de levendigste belangstelling, alhoewel velen tegen Prof. Jägers beweringen en gevolgtrekkingen allerlei bezwaren hadden in het midden te brengen. Daarentegen bewaarden de mannen van het vak, de physici, de physiologen en de medische autoriteiten een voor naam stilzwijgen, ofschoon zij er toch evenzoo veel belang bij hadden en zelfs geroepen waren, deze belangrijke experimenten door controle-proeven te toetsen; ja, zelfs werd door de vergadering van artsen en natuuronderzoekers, in het jaar 1881 te Salzburg gehouden, in 't geheel niet ingegaan op Jäger's onderzoekingen, niettegenstaande hij ze in een rapport aan deze vergadering had uiteengezet.

Jammer is het ongetwijfeld, dat de homoeopathische artsen van Duitschland evenmin als die van andere landen in Europa in staat waren, deze proeven te herhalen en aan de waarheid te toetsen; edoch, hun toch reeds zoo moeilijke strijd te midden van zoo vele heftige tegenstanders liet hun tot nog toe geen tijd en geen gelegenheid, deze proeven, die zoo veel geduld en voorafgaande langdurige oefening in het gebruik van het chronoscoop vereischen, over te doen en uit te breiden. Te meer is dit te betreuen, omdat in het jaar 1898 — nadat de neuraal-analyse twintig jaren lang gerust had — Prof. Schulz te Greifswald op grond van zijne „experimenteele onderzoekingen over de zoogenaamde neuraal-analyse” tot de slotsom kwam, dat Prof. Jäger zich op een dwaalweg bevond, terwijl toch aan zijne onderzoekingen op dit gebied niet *die* langdurige en moeitelijke oefening in het gebruik van het chronoscoop was voorafgegaan, en ook niet *die* uitgebreide voorzorgsmaatregelen tot het verwijderd houden bij zijne experimenten van alle mogelijke schadelijke invloeden genomen waren, welke volgens Prof. Jäger beslist noodzakelijk zijn tot het verkrijgen van *zuivere* uitkomsten.

Laat ons hopen, dat de tijd niet meer ver zal zijn, waarop de eene of andere talentvolle geleerde een dergelijk neuraal-analytisch onderzoek opnieuw onder handen zal nemen en al zijne krachten zal willen wijden aan de beslissing van dergelijk gewichtig vraagstuk. Want een *vraagstuk* — dit behooren toch *allen* toe te geven, al zijn zij nog zulke groote vereerders van den grooten „Wol-Jäger” — *blijft* de neuraal-analyse, zoolang niet door nieuwe proeven op onwederlegbare wijze bewezen is, dat Jäger's uitkomsten juist zijn en den toets eener scherpe kritiek kunnen doorstaan, zoolang bovendien niet is aan-

getoond, dat al hetgeen tegen zijne proeven is te berde gebracht, op misverstand of verkeerde gevolgtrekkingen berust.

In Duitschland ziet het er evenwel voorloopig niet naar uit, dat een zoodanig man zal gevonden worden. In ons land, evenals in andere landen van Europa, bestaat daartoe al even weinig kans. Zoolang aan de homoeopathische geneeswijze steeds door de verschillende regeeringen zoo vele voorrechten onthouden worden, die aan de beoefening der officieele geneeskunde verbonden zijn; zoolang niet, hetzij van staatswege, hetzij door particulier initiatief, laboratoria worden opgericht, waarin opzettelijk daartoe aange-stelde homoeopathische geneeskundigen het onderzoek op de werking der geneesmiddelen op zich kunnen nemen, zoolang zal iets dergelijks een vrome wensch blijven. Wellicht gevoelt evenwel Amerika zich geroepen, in dezen handelend op te treden, wellicht zal dáár een man gevonden worden, die bereid is dezen reuzenarbeid te ondernemen. Het zou niet de eerste maal zijn, dat eene ontdekking, in Europa gedaan, eerst daar ginds van onberekenbare waarde bleek te zijn en voor de wetenschap en voor de toe-passing in de praktijk!

DR. N. A. J. V.

NOG EENS HET BOEK VAN Dr. DEWEY.

In het vorig nummer van ons Maandblad hebben wij beloofd, nog het een en ander mede te deelen uit het zeer interessante boek van den Amerikaanschen Professor der Homoeopathie, Dr. Dewey, dat onder den titel: „Arzneiwirkungslehre“ door Dr. Willmar Schwabe in Leipzig uitgegeven werd. Heden wenschen wij aan onze belofte te voldoen en onzen lezers een uittreksel te geven van het inleidende hoofdstuk van dit werkje, dat algemeen aan de homoeopathische universiteiten van Noord-Amerika in gebruik is, en op zoo duidelijke en voor iedereen bevattelijke wijze in den vorm van vragen en antwoorden de grondbeginselen der homoeopathische geneeswijze en het meest wetenswaardige omtrent deze methode behandelt.

Dr. Dewey bespreekt in dit boek al de meest gebruikelijke homoeopathische geneesmiddelen, geeft in korte trekken hunne afkomst, toebereiding en werking aan en vergelijkt ze met andere soortgelijke middelen, daarbij steeds zekere groepen van geneesmiddelen, die naar aard en werking bij elkaar behooren, te zamen besprekend; het optellen der geneesmiddelen in alphabetische volgorde heeft hij vermeden, maar daarentegen de geneesmiddelen, die tot het planten-, dieren- of mineralenrijk behooren, bij elkaar gegroepeerd. Onder de geneesmiddelen uit het plantenrijk heeft hij wederom groepen gevormd naar de planten-families, waaruit de verschillende middelen verkregen worden. Zoo behooren b.v. Aconitum, Staphisagria, Ranunculus en andere tot de familie der Ranunculaceën, waaraan zij sommige gemeenschappelijke werkingen ontleenen. De

slangenvergiften, waarvan er sommige in de Homoeopathie als hooggeschatte geneesmiddelen gebruikt worden, (wij herinneren b.v. aan Lachesis) worden bij elkaar behandeld, en bij de bespreking van de middelen uit het mineralenrijk worden ook wederom verschillende groepen gevormd, b.v. de ijzer-preparaten de zuren, de metalen, de kalk-, de magnesia-preparaten enz., als welker onderdeelen de gebruikelijkste homoeopathische geneesmiddelen in hun werking op het menschelijk lichaam en hun gebruik bij ziekten gekarakteriseerd worden. Deze overzichtelijke wijze van behandeling van het moeilijk te beheerschen gebied van de werking der geneesmiddelen draagt er veel toe bij om de studie dier werking te vergemakkelijken, en het is dan ook begrijpelijk, dat dit boekje van Dr. Dewey zoowel in Amerika als in Duitschland bij artsen, studenten en ontwikkelde leeken, die belang stellen in de kennis der Homoeopathie, grooten ingang gevonden heeft en als leidraad bij het onderzoek en de studie der geneesmiddelleer veel gebruikt wordt. Voor de Deutsche homoeopaten heeft het nog het voordeel, dat het alle geneesmiddelen, wier kennis bij het afleggen van het pruisische examen ter verkrijging van het recht, om zelf homoeopathische geneesmiddelen af te leveren, vereischt wordt, op eenigszins uitvoeriger en vollediger wijze behandelt, terwijl tal van illustraties er toe bijdragen, de waarde van het boek nog te verhoogen.

Doch laat ons nu eens hooren, wat Dr. Dewey in den vorm zijner vragen en antwoorden omtrent het wezen en de beginselen der Homoeopathie te zeggen heeft. Hij begint met het begin:

Wat is Homoeopathie?

Homoeopathie, afgeleid van het grieksche woord *homoiós* (soortgelijk) en *pathos* (lijden), is de geneeswijze, welke op het principe berust: „*Similia similibus curantur*“ d. i. „soortgelijk wordt door soortgelijk genezen.“

Hoe moet men dit verstaan?

Een geneesmiddel, dat in een gezond menschelijk lichaam zekere stoornissen te voorschijn roept, is in staat, soortgelijke stoornissen te verzachten of geheel te genezen, als zij bij een zieke optreden.

Wie heeft dit principe opgesteld?

Samuel Hahnemann, een duitseh arts, heeft op het eind der 18de eeuw deze natuurwet ontdekt en tevens tal van geneesmiddel-proefnemingen op gezonde personen uitgevoerd, om aldus een geneesmiddelleer voor het praktische gebruik aan het ziek-bed samen te stellen.

Was er vóór Hahnemann reeds iets bekend, dat betrekking heeft op dit geneesprincipe?

Ja, reeds Hippocrates, Paracelsus, Stoerk en anderen vermoedden het bestaan van een dergelijken regel of wet, maar zij drongen niet door in het wezen er van. Het blijft Hahnemann's verdienste, bewezen te hebben, dat deze wet op waarheid berust; daarom kan men wel zeggen dat hij de ontdekker der Homoeopathie is.

Wat zijn de voornaamste werken van Hahnemann, die op de Homoeopathie betrekking hebben?

Het eerste en voornaamste is het: „Organon,” dan de „Reine Arzneimittellehre” en de „Chronischen Krankheiten.”

Noem de fundamenteele beginselen der Homoeopathie.

1. Elke ziekte openbaart zich door ziekteverschijnselen of symptomen, die bij gezonde menschen niet voorhanden zijn.

2. De kennis van de werking der geneesmiddelen moet door proefnemingen op gezonde menschen verkregen worden.

3. De betrekking, die er bestaat tusschen de twee aldus voorhanden zijnde symptomen-reeksen, wordt geregeld volgens het principe: „Similia similibus curantur.”

4. Het gekozen middel wordt alléén, zonder vermenging met andere middelen gegeven.

5. Het middel wordt in de kleinste dosis gegeven, die nog een genezende werking kan uitoefenen.

Wat heeft men onder het totaal der symptomen te verstaan?

Hiertoe behooren alle symptomen, die bij den zieke zijn waar te nemen, zoowel subjectieve (die de patiënt zelf waarneemt) als objectieve (die de arts door onderzoek vindt.) Hierdoor wordt het beeld van den ziekte-toestand, om het zoo uit te drukken, naar buiten gereflecteerd.

Zijn alle symptomen van hetzelfde gewicht?

Neen, slechts de meest in het oogvallende, de meest karakteristieke symptomen van de ziekte moeten de grootste overeenkomst hebben met de symptomen van het te kiezen geneesmiddel. De nevensymptomen, die bij bijna alle ziekten en middelen voorkomen, verdienen niet zoozeer de aandacht.

Welke symptomen moeten gewoonlijk het meest in aanmerking genomen worden bij de keuze van het middel?

De gemoeds-symptomen en de symptomen die het laatst zijn opgetreden. De beginnende genezing wordt ingeleid door een behagelijk gevoel in het lichaam, grootere rust van lichaam en geest en daardoor, dat de symptomen, die 't laatst zijn opgetreden, het eerst weder verdwijnen.

Op welke wijze ontdekken wij de werking van een geneesmiddel?

Door proefnemingen op gezonden en door waarneming van toevallig voorkomende gevallen van vergiftiging.

Wat is een proefneming van een geneesmiddel?

Een proefneming van een geneesmiddel is een experiment met dit middel in verschillende dosis, sterk genoeg om bij gezonde menschen symptomen te voorschijn te roepen. Het nauwkeurig opnemen van al deze symptomen noemt men de proefneming. Het is een onderzoek naar de ware, niet te betwijfelen werkingen van het middel.

Wat is de waarde van de vergiftigings-symptomen in vergelijking met de proefneming van het middel?

Voor de verordening der artsenij in ziektegevallen is de proefneming van het middel op gezonden van oneindig meer waarde, dan de kennis der toevallige vergiftigings-symptomen, daar wij hierdoor de fijnere werkingen en schakeeringen van de geneesmiddel-werking verkrijgen, terwijl de vergiftigings-gevallen ons slechts de grove symptomen leveren. Gewoonlijk verhindert de doodelijke werking van het vergif de ontwikkeling van de fijnere symptomen, zonder welke de homoeopaat geen juiste keuze van het middel kan doen.

Wat verstaat men onder homoeopathische verergering der symptomen, en welke beteekenis heeft deze?

Hieronder verstaat men een verergering van alle bestaande ziekte-verschijnselen, die na het toedienen van het meest gelijkende geneesmiddel dikwijls ontstaat, doch van voorbijgaanden aard is en de eerste schrede op den weg der genezing beteekent.

Wat is een Symptoom?

Een symptoom is een stoornis in een gezond lichaam, die te voorschijn geroepen wordt door een artseni of door een ziektestof.

Wat is een pathogenetisch symptoom?

Dit is een symptoom, dat bij een proefneming op gezonden waargenomen wordt.

Wat is een subjectief symptoom?

Subjectief noemt men symptomen, die de zieke of de proefnemer waarneemt en met woorden beschrijven kan, bv. pijn, angst enz.

Wat is een objectief symptoom?

Objectief is een symptoom, als het door den onderzoekenden arts bij den zieke of den proefnemer wordt waargenomen, bv. zwelling der lever, verdichting der long, enz.

Wat zijn algemeene symptomen?

Dit zijn zulke symptomen, die aan vele middelen gemeen zijn.

Wat is een karakteristiek symptoom?

Dit is een symptoom, dat slechts aan een enkel of enkele middelen eigen is en als 't ware aan dit middel zijn karakter geeft.

Uit welke drie deelen bestaat een volledig symptoom?

Uit de plaats, waar het voorkomt, de gevoelens, die het veroorzaakt en de omstandigheden, waardoor het verergerd of verbeterd wordt.

In welke verhouding staat de Homoeopathie tot de verschillende vormen van uitwendige behandeling?

De ideale homoeopaat legt op de uitwendige behandeling geen al te groot gewicht; maar in de praktijk wordt toch dikwijls een zachte uitwendige behandeling met voordeel gebruikt. Bij deze uitwendige behandeling kunnen ook de naar het homoeopathische principe gekozen geneesmiddelen met goed gevolg aangewend worden.

Wat is de verhouding tusschen de Homoeopathie en de chirurgie?

Er komen vele ziekte-toestanden voor, waarin slechts de chirurg kan helpen, maar de Homoeopathie kent middelen en wegen, om het gebruik van het mes veelal overbodig te maken. Soms kunnen gezwollen op veel gunstiger wijze door homoeopathische geneesmiddelen genezen worden, dan door een operatie mogelijk is.

Wat is een prophylaktisch geneesmiddel?

Het is een middel ter voorkoming van zekere ziekte-toestanden. Zoo heeft bv. Belladonna een grooten naam als beschuttingsmiddel tegen de besmetting met roodvonk.

Wat is een palliatief middel?

Dit is een middel, dat tegen een of ander bijzonder lastig symptoom gegeven wordt, om het te onderdrukken. Het moet daartoe in sterke, allopathische dosis gegeven worden.

Hoe staat de Homoeopathie tegenover deze palliatieve behandeling?

Meestal is het beter, zulke palliatieve behandeling

te vermijden, daar gewoonlijk op het onderdrukken van zulk een op zich zelf staand symptoom een verergering van den algemeenen ziekte-toestand volgt. In sommige hopelooze ziekte-gevallen moet de arts evenwel uit menschlievendheid palliatieve middelen aanwenden.

In welke verhouding kunnen de homoeopathische geneesmiddelen tot elkaar staan?

In antidotarische, complementaire en vijandige verhouding.

Wat is een antidoot?

Het is een middel, dat de werking van een ander middel geheel opheft. Camphora is bv. het antidoot van de meeste plantaardige homoeopathische middelen.

Wat is een complementair middel?

Het is een middel, dat de genezing, die een ander middel heeft aangevangen, kan voleindigen. Voorbeelden van deze complementaire verhouding zijn: Belladonna en Calcarea carbonica; Nux vomica en Sulphur.

Wat is een vijandig middel?

Dit zijn middelen, die in een zekere vijandige verhouding tot elkaar staan en niet goed achtereenvolgens gebruikt kunnen worden. Voorbeelden van deze verhouding zijn: Apis en Rhus; Phosphorus en Causticum; Silicea en Mercurius.

Wat noemt men een polychrest?

Dit is een veel gebruikt middel, welks werkingssfeer zeer uitgebreid is.

Wat is de leer van Hahnemann met betrekking tot de chronische ziekten?

Zij is gegrond op de theorie, dat alle vormen van chronische ziekten door drie verschillende ziektestoffen veroorzaakt worden: *Psora*, *Syphilis* en *Sycosis*. Deze kunnen ieder afzonderlijk of gezamenlijk in het organisme voorkomen. Zij worden gekarakteriseerd door bepaalde symptomengroepen, waaraan volgens Hahnemann weder bepaalde groepen van geneesmiddelsymptomen beantwoorden.

Wordt deze leer van Hahnemann door alle hedendaagsche homoeopaten in haar geheel aangenomen?

Neen. Wat de Syphilis betreft is er geen verschil van meening tusschen hem en ons. De chronische ziekte-toestand, die door dit ziektegif veroorzaakt wordt en door Hahnemann beschreven werd, is door hem geheel naar waarheid gekarakteriseerd. Over zijne leer omtrent de Psora en de Sycosis heerscht echter groot verschil van gevoelen.

Wat is Psora volgens Hahnemann?

Volgens Hahnemann's leer is de Psora de ziektestof of het miasma, dat zich uit de onderdrukte schurft of uit andere huiduitslagen ontwikkelt.

Bestaan er waarnemingen, die deze leer praktisch onderschelden?

Het is een feit, dat het snelle verdwijnen van een huiduitslag, hetzij vanzelf, hetzij door ondoelmatige uitwendige behandeling met scherpe middelen, dikwijls gevaarlijke symptomen te weeg brengt, welke waarschijnlijk daardoor veroorzaakt worden, dat de ziekte van de uitwendige op de inwendige deelen van het organisme overgegaan is.

Noem eenige zoogenaamde psorische symptomen.

Huidziekten van verechillenden aard, die periodisch optreden. Kleine puistjes en scheurtjes aan de lippen,

aan de handgewrichten. Onregelmatig of uiterst slepend verloop van acute ziekten.

Noem eenige sycotische symptomen.

Misvormde vingernagels. Droogte der haren van hoofd en baard. Wratten, enz.

Wat is een antipsorisch middel?

Het is een middel, dat bijzonder geschikt is tot behandeling van psorische ziekten. Zij worden zoo genoemd, omdat Hahnemann ze als specifieke middelen tegen de Psora beschouwde. Het voornaamste middel op dit gebied is Sulphur.

Wat noemt men de physiologische werking der geneesmiddelen?

Het is de grove eerste werking van een sterke dosis van het middel op een gezond mensch.

Noem eenige voorbeelden van middelen, die volgens de physiologische methode gebruikt worden.

Purgeermiddelen tegen verstopping; stoppende middelen b.v. opium tegen diarrhé; koortsonderdrukkende middelen tegen koorts, morphine tegen pijnen.

Waarom staat de Homoeopathie in waarde verre boven deze methode?

De Homoeopathie verordent de middelen niet tegen enkele symptomen, maar beschouwt den zieke in zijn algemeenen toestand en tast op deze wijze de ziekte bij haren wortel aan.

Beschrijf als voorbeeld de physiologische of allopathische behandeling van typhus.

De hooge temperatuur wordt met koortswerende middelen met geweld verlaagd, het ijlen wordt met slaapmiddelen onderdrukt, de diarrhé wordt door opium gestopt en tegen de zwakte wordt staal verordend. Tegen de hartswakte worden prikkelende middelen ingespoten, en zoo wordt elk symptoom op zichzelf behandeld.

Vergelijk hiermede de homoeopathische behandeling van dezelfde ziekte.

De homoeopathische arts verordent zijne middelen aan den zieke, zooals deze zich in zijn ganschen ziekte-toestand voordoet. Hij neemt het geheele ziektebeeld op, zooals zich dit openbaart in de symptomen van de koorts, het ijlen, de diarrhé, de algemeene en de hartswakte en in alle andere symptomen, die aan elk individueel ziektegeval eigen zijn. Dan kiest hij het soortgelijke geneesmiddel, dat volgens het grondbeginsel der Homoeopathie het meest in zijne werking op het gezonde lichaam aan het totaal van al deze symptomen beantwoordt, en de genezing volgt zoo spoedig mogelijk.

Noem eenige voordeelen, die de homoeopathische behandeling boven de allopathische heeft.

1. Zij geneest de zieken op de snelste, zekerste en aangenaamste wijze.
2. Gevaarlijke geneesmiddelvergiftigingen en verzwakkende maatregelen zijn buitengesloten.
3. Groote apothekersrekeningen worden vermeden.
4. Ziekten, die buiten het bereik der allopathische middelen liggen, worden dikwijls door de Homoeopathie genezen.
5. Het mes en andere chirurgische maatregelen zijn veel minder dikwijls noodig, en chirurgische gevallen hebben bij homoeopathische behandeling veel meer kans op genezing.
6. Het slepende verloop van ziekten en het ont-

staan van boosaardige gezwellen wordt dikwijls vermeden.

Dit zijn de voornaamste punten van belang uit het inleidende hoofdstuk van genoemd werkje van Dr. Dewey. Zij zijn interessant en sporen aan tot nadenken en verder onderzoek. In een volgend artikel hopen wij nog een beschrijving van eenige geneesmiddelen uit het eigenlijke hoofdgedeelte van zijn geschrift te geven en zullen daartoe een paar middelen uitkiezen, die allen homoeopaten goed bekend zijn en wier kennis voor alle lezers van ons Maandblad van belang is.

DR. J. V.

HOMOEOPATHISCHE DOKTOREN

in het Buitenland.

Ten gerieve van diegenen onder de lezers van het „Maandblad,” die wellicht het voornemen hebben, dezen zomer naar het Buitenland te gaan, laten wij hieronder een opgave volgen van de namen en adressen der in de meest bezochte plaatsen van Europa gevestigde Homoeopathische geneesheeren.

AIX-LES-BAINS (Savoie)	Dr. Cazalis.
AKEN	Dr. Nöthlichs, Seilgraben 24.
ANTWERPEN	Lambreghts, Rue Stoop 1.
	Schepens, Avenue d. Arts 100.
AUGSBURG	Fuchs, Dr. Kimpel.
AVIGNON	Michel-Béchet.
BADEN-BADEN	Schmidt, Dr. Schwarz.
BARMEN	E. Groos, Kl. Flurstr. 3a.
BAYONNE	Durruty
BAZEL	Meschlin, Dr. Witzinger.
BERLIJN	Lutze, Belle Allianceplatz 6A.
	Dahlke, Hängelstr. 14.
BERN	Pfander.
BIARRITZ	Lostallot.
BIRMINGHAM	Blake, Highfield Gate.
BLANKENBERG	van Müllem.
BONN	Leeser, Dr. Stens.
BORDEAUX	Badiole, 162 Rue St Catharine.
BOULOGNE-SUR-MER	Déjardin.
BOURNEMOUTH	W. T. Ord, Greenstead.
BREMEN	Cramer, Sedanstr. 4.
BRESLAU	Bohn, Dr. Weidner.
BRIGHTON	H. Belcher, 28 Cromwell Rd.
BRISTOL	R. W. Barrow, 7 Wine St.
BRUGGE	Jos de Cooman.
BRUNSWIJK	Goldmann, Dr. Meyer.
BRUSSEL	Mersch, Rue du Trône 90.
CANNES	Giles, Châtel Montfleuri.
CANNSTADT	Schulte, Badstr. 22.
CARLSRUHE	Kramer, Dr. Möser.
CASSEL	Eisenberg, Dr. Schütze.
COBLENTZ	Verflassen.
DANTZIG	Findeisen.
DARMSTADT	Sellentin.
DILLENBURG	J. Voorhoeve.
DRESDEN	Elb, Wienerstr. 53 B.
DUBLIN	Roberts, 63 Lower Mountstr.
DUISBURG	Atzerodt, Dr. Weber.

DUSSELDORF	Dr. Lausch, Dr. Stens.
EDINBURG	Bryce, 4 Greenhill Guards.
ELBERFELD	Hammerschmidt, Baustr. 38.
ERFURT	Groos.
ESSEN	Alberts, Dr. Orth.
FRANKFURT a/M.	Grunewald, Dr. Saegert.
" a/O.	Tismer, Dr. Walz.
FREIBURG (Breisgau)	Focke.
ST. GALLEN	Grubemann, Dr. Künzli.
GENÈVE	Batault, 6 Rue de l'Université.
GENT	v. d. Berghe, Rue d/l Station 22.
GLASGOW	Cockburn, 195 Bath St.
HAMBURG	Hesse, Dr. Kaluschke,
HANNOVER	Donitzky.
HAVRE	Humeau, Rue Joinville 21.
HEILBRON	Forg, Dr. Fröhling.
HULL	Chemist A. West, Brunsw. Arcade.
ITZHOE	Dr. Mau, Heinrich Victoriastr. 15.
KEULEN	Hendrichs, Lungengasse 36.
	Weber, Rheingasse 16.
KONINGSBERGEN	von Petzinger, Dr. Wugk.
KOPENHAGEN	Hansen, Vester Boulevard 15.
LEEDS	Burnett, 47 Woodhouse Lane.
LEICESTER	Clifton, 60 London Rd.
LEIPZIG	Fischer, Dr. Hengstebeck,
	Rohowsky, Dr. Stüfft.
LIPPSPRINGE	Dierkes.
LISSABON	Ces. d'Abreu.
	Ant. Luis Lopez.
LIVERPOOL	Ellis, 18 Rodney St.
	Hayward 117 Grove St.
	Watson, 259 Smithdown Rd.
LONDEN	Clarke, 30 Clarges St.
	Cooper, 17 Stanley Gards.
	Foster, 10 St. Georges Rd.
LYON	Bernay, 2 Place des Célestina.
	Lalande, 11 Rue Cronchet.
MADRID	R. Alfonso, Fuencarral 51.
	Garcia Lopez, Carmen 13.
MAAGDENBURG	Frohne, Dr. Nissen.
MAINZ	Schier, Flachsmarkt 3.
MANCHESTER	Arnold, 332 Oxford Rd.
	Perkins, 40 Dover Oxf. Rd.
	Hessen, Dr. Zepler.
MANNHEIM	Kisch.
MARIËNBAD (Boheme)	Boyard, 4 Rue Fortuné.
MARSEILLE	C. de la Roche.
MENTONE	Taube.
MÉRAN	Pessarini.
MILAAN	Beck.
MONTHEY	Nebel.
MONTREUX	Köck, Löwengrube 1.
MUNCHEN	Bönnighausen.
MUNSTER	Thibault.
NANTES	Bourdais, 5 Rue de la Fayette.
	Cigliano, Dr. Viglino.
NAPELS	Retzlaff.
NEUENAHRE	Eberle, Dr. Kiefer.
NEURENBERG	Arnulphy, Rue Adelaïde 18.
NICE	Barlée, Rue du Fort 1.
NIMES	Clifton, Dr. Wilkinson.
NORTHAMPTON	Cornelius.
OLDENBURG	v. d. Berghe, villa Flavie,
OSTENDE	Digue de Mer 70.

OXFORD	Dr. Mc Lachlan.
PADERBORN	" Dierkes, Dr. Röhrig.
PARIJS	" Cartier, Rue Vignon 18.
	" Jousset, Boulev. Hausmann 97.
	" Tessier, Boulev. St. Germ. 240.
PAU (Basses Pyrénées)	" Boy.
PETERSBURG	" Brandt, Dr. Fraenkel.
PLYMOUTH	" Alexander, 6 Sussex Ter.
POTSDAM	" Kröner.
RAMSGATE	" Hawkes, Dr. Miles.
REICHENHALL	" Jos. Brunnhuber.
ROME	" Held, via Frattina 99.
SHEFFIELD	" Chalmers, Glossop Rd 305.
SOUTHAMPTON	" Stancomb, Westbourne, Coll. Pl.
STOCKHOLM	" Grundal, 19, 6, Lilla Vattugatan 19 B.
STRAATSBURG	" Renjery.
STUTTGART	" Mossa, Johannesstr. 51.
	" C. Stiegele, Kepplerstr. 20.
TEPLITZ	" Stein.
THUN	" Burkhalter.
TOULON	" Brieu, Boulev. d. Strasbourg 56.
TOULOUSE	" Favre, Rue St. Rome 28.
TRIER	" Mayntzer.
TUBINGEN	" Schlegel.
TURYN	" Bonino, Via Settembre 50.
VALENCE	" Ferlin, Rue de la Gare 28.
VALENCIENNES	" Dassonville.
WEIMAR	" Goullon.
WERNIGERODE	" Kruska.
WIESBADEN	" Kranz.
WILDBAD	" Layer.
WITTDUN	" Junge.
ZURICH	" Fries, Dr. Mende.

EEN NIEUWE KOSTELOOZE

HOMOEOPATHISCHE POLIKLINIEK.

Februari l.l. was het een jaar geleden, dat te Amsterdam eene afdeling van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland werd opgericht. De talrijke aanhangers dier geneesmethode te Amsterdam verkregen daardoor een band, waardoor het hun mogelijk werd gemaakt, in de hoofdstad des Rijks meer propaganda voor de Homoeopathie te maken, dan dit door slechts enkelen tot nu kon geschieden.

Daarbij kwam dat in Mei d. a. v. een tweede, en in Augustus een derde homoeopathisch geneesheer zich te Amsterdam kwam vestigen.

Het eerste gevolg was, dat het reeds jaren te Amsterdam bestaande Homoeopathische ziekenfonds in plaats van door één, door drie homoeopathische geneesheeren geholpen kon worden, en dat aan een ander bestaand ziekenfonds de twee jongste geneesheeren als homoeopaten verbonden werden.

Het tweede gevolg was: dat van de vele plannen tot het maken van propaganda alvast één tot rijpheid kwam.

Na veel oponthoud, na tal van wederwaardigheden te hebben ondervonden, slaagde het afdelingsbestuur

er in, een gelegenheid te vinden ter vestiging eener *kosteloze homoeopathische Polikliniek*.

Finantieel geholpen door verschillende ingezetenen van Amsterdam, werd den 2^{den} Juni j.l. bovengenoemde instelling voor onvermogens geopend.

Aan de Prinsengracht, vrijwel in het centrum der stad gelegen, is een bel étage, bestaande uit 2 kamers, tot spreekkamer en wachtkamer ingericht voor bovengenoemde polikliniek. Alles is zeer eenvoudig, gedachtig aan het bekende gezegde „Eenvoud is het kenmerk van het ware.”

Op vijf werkdagen wordt daar, één uur per dag, spreekuur gehouden door de te Amsterdam gevestigde homoeopathische geneesheeren. Daar kunnen dus kosteloos de onvermogensden hun lichamelijk heil aan de Homoeopathie toevertrouwen.

We mogen er van overtuigd zijn, dat deze instelling zal blijken in eene groote leemte te voorzien, en een uitnemend propagandamiddel voor de verspreiding der Homoeopathie te zijn.

Laat ons hopen dat deze polikliniek de voorloopster moge zijn van een Homoeopathisch ziekenhuis.

Het afdelingsbestuur allen lof voor zijn ijver en doortastendheid! X.

CENTRALE GEZONDHEIDSRAAD.

Zoals de meesten onzer lezers reeds uit de bladen zullen vernemen hebben, is de arts I. T. Wouters, homoeopathisch geneesheer te Arnhem, naast een zestig-tal andere personen — waaronder niet alleen doctoren, pharmaceuten, bacteriologen, maar ook scheikundigen, ingenieurs, architecten, mannen van administratief recht en van handel en nijverheid — benoemd tot buitengewoon lid van den Centralen Gezondheidsraad. Wij begroeten dit feit als een heugelijk teeken, dat het dezer Regeering inderdaad er om te doen is, ook aan de homoeopathische geneeswijze de haar toekomstige plaats van officieële erkenning toe te staan, en wenschen het nieuw benoemde lid gaarne hartelijk geluk met deze onderscheiding.

REDACTIE.

HERHAALD VERZOEK.

Nogmaals wendt ondergeteekende zich tot de Afdelingen met het vriendelijk verzoek om opgave van de namen der leden van hun bestuur, met vermelding van het adres van Secr. en Penningm.

Namens het Hoofdbestuur,
Van Ostadestraat 116. A. J. VAN WIJK, Secr.

BEDE.

Mochten er onder onze lezers wellicht zijn, die complete jaargangen van het „Maandblad” zouden willen afstaan aan den heer N. Jac. Zerbst, die zoo spoedig mogelijk naar Z.-Afrika hoopt terug te keeren, om zich, even als gedurende den oorlog, te wijden aan de bevordering der Hom. aldaar en aan de geneeskundige behandeling der bewoners van zijn distrikt, dan wordt hun beleefd verzocht, deze te willen zenden aan het adres van den Secretaris,

Van Ostadestraat 116.

A. J. VAN WIJK.

J. MIEG, Arts, Haarlem,
is tot nadere aankondiging afwezig.

DR. D. K. MUNTING JR

zal begin Augustus a.s. tot nader
aan te kondigen datum afwezig
zijn. De praktijk wordt gedurende
dien tijd waargenomen door den heer
J. MUNTING, Arts, Singel 157,
Amsterdam.

H. VAN ROIJEN, Arts,

Homoeop. Geneesheer, Heel- en Verloskundige,
Singel 120, Rotterdam,
is van 18 Juli tot 3 Augustus a.s.
niet te consulteeren.

Doctor VOORHOEVE

is van 21 Juli tot 16 Augustus ten
zijnen huize niet te consulteeren.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,

Hoogstraat 237,

ROTTERDAM.

Interc. Telefoon No. 2305.

HOMOEOPATHISCHE KOFFIE

van Dr. ARTHUR LUTZE . . . per K.G. f 0.60
van Dr. WILLMAR SCHWABE " " - 0.60
Verzendingen tegen Rembours vanaf 5 K.G.
franco.

J. H. M. STEPHAN,

Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen

in iedere grootte en vorm, wit of geel
glas, fijn uitgevoerd en op wensch
zuiver gereinigd, worden geleverd door
de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

**Homoeopathische
APOTHEKEN
te Arnhem.**

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,

A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogaachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle, zijn onderstaande werken ver-
krijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per
postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	"	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	"	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	"	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	"	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum	"	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie, Dr. Munting	"	- 0.60
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GOUDA in de Apotheek van WED. J. P. WEIJER.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

LEEWARDEN in de Apotheek van S. TROMP-VISSER.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Bellamykade G 11.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogaachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.

Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Gezonde levenswijze. — Eenige weken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten (I.) — Ingezonden. — Leersteel voor de Homoeopathie — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

GEZONDE LEVENSWIJZE.

In vele gevallen is het gemakkelijker afwijkingen van den normalen gezondheidstoestand te voorkomen, dan ze te genezen, wanneer zij eenmaal aanwezig zijn. Daar men de waarheid van deze stelling meer en meer is gaan inzien, is het streven in de geneeskunde vooral in den laatsten tijd er bijzonder op gericht geweest, door allerlei maatregelen ziekten te voorkomen, o. a. de maatregelen, welke ten doel hebben, bij besmettelijke ziekten het overbrengen der besmetting van zieken op gezonden te voorkomen. Verder alles wat dienen moet om de vatbaarheid voor verschillende ziekten te verminderen.

Onder een gezonde levenswijze heeft men te verstaan een zoodanige, waarbij men in 't dagelijksch leven in voeding, kleeding, woning, enz., zooveel mogelijk alles vermijdt, wat op de gezondheid schadelijk werken kan, en aan den anderen kant datgene aanwendt, wat bevorderlijk is tot haar behoud.

Natuurlijk zijn de meeste menschen niet in de gelegenheid in alle opzichten hieraan te voldoen. Evenzeer is het waar, dat door de meeste menschen in dit opzicht niet gedaan wordt, wat zij wel zouden kunnen doen, niet uit onverschilligheid, maar uit onwetendheid of zorgeloosheid.

In 't algemeen kan men zeggen, dat, wat tot het

voorkomen van ziekelijke toestanden medewerkt, ook bevorderlijk is aan 't voorkomen van vroegtijdig intreden van ouderdoms-zwakte en -gebreken.

De verschillende organen van ons lichaam moeten tot behoud der gezondheid elk afzonderlijk in gezonden toestand blijven verkeerden. Daardoor alleen is het voortbestaan van een harmonische samenwerking van de verschillende onderdeelen van een normale levensfunctie mogelijk. Zoodra een der organen door een of anderen schadelijken invloed in een abnormalen toestand gebracht, op abnormale wijze gaat werken, ondervindt het geheele organisme daarvan min of meer de schadelijke gevolgen, wat een storing in het algemeen welbevinden veroorzaakt.

Twee dingen, die in hooge mate invloed hebben op het behoud van den gezonden toestand, zijn de *voeding* en de *verdeling van arbeid en rust*. Het is duidelijk, dat door de voeding aan alle organen van ons lichaam die stoffen in voldoende hoeveelheid moeten worden toegevoerd, die moeten aanvullen wat voortdurend door het verbruik verloren gaat. Het is dus noodig, dat juist die stoffen worden aangevoerd, die het organisme noodig heeft; maar daarbij is tevens tot behoud van den gezonden toestand noodig, dat er met deze voedingsmiddelen geen stoffen gemengd zijn, die in plaats van voeding te verschaffen een schadelijken invloed kunnen uitoefenen, en dat deze ook niet afzonderlijk worden gebruikt. Nu is de mensch altijd min of meer geneigd geweest om dit wèl te doen, omdat zulke stoffen tijdelijk een aangename gewaarwording geven, welke echter niet opweegt tegen de schadelijke gevolgen.

De omstandigheid, dat deze schadelijke gevolgen niet altijd zoo dadelijk worden waargenomen en zich dikwijls langzamerhand ontwikkelen, zal daartoe wel veel hebben bijgedragen. Ook dat er vaak verschil van meening heeft bestaan omtrent het al of niet schadelijke van verschillende stoffen, die als genotmiddelen gebruikt worden. Zoo bijv. wat be-

verlant; het werkt verder op de vagus-zenuwen, op het adembalings-centrum en op de gevoels-zenuwen, en veroorzaakt daarin pijnen, kriebelen met een gevoel van ingeslapen zijn.

Waarom dienen wij Aconitum niet alleen toe, om den pols te verlangzamen en de temperatuur van het lichaam te verlagen?

Omdat dit niet met de homoeopathische grondbeginselen strookt, maar een behandeling van *enkele* symptomen zou zijn. Met hetzelfde recht zouden wij een middel kunnen voorschrijven, dat ontlasting bewerkt, een ander middel, dat den eetlust moet opwekken, een ander tegen de hoofdpijn en wederom een ander om de koorts te onderdrukken, terwijl het toch juist het streven der homoeopaten moet zijn een middel te verordenen, dat zooveel mogelijk het *totaal* der symptomen dekt.

Noem het onderscheid tusschen Aconitum en Gelsemium bij koortsen.

Aconitum: harde, snelle pols.

Gelsemium: weeke, snelle pols.

Aconitum: onrust, angst.

Gelsemium: slaperigheid, onverschilligheid.

Hoe is de dorst bij Aconitum?

Hevig verlangen naar koud water, in lange tusschenpoezen.

Wat zijn de onderlijfsymptomen van Aconitum?

Schietende pijnen in het geheele onderlijf, dat zeer gevoelig is voor aanraking. Beginnende ontsteking.

Hoe is de ontlasting van Aconitum?

Bloederig, waterachtig, slijmerig. Diarrhée met het karakter van ontsteking, ontstaan door het drinken van koud water of het terugtrekken van zweet.

Welke zijn de hart-symptomen van Aconitum?

Pijn in het hart, die zich tot in den linkerarm voortplant, met hartkloppingen, heftige steken, vollen, harden en snellen pols.

Bij welke klasse van patiënten en bij welke ziekten past Aconitum op voortreffelijke wijze?

Bij jonge, volbloedige personen, die plotseling door een acute ziekte overvallen worden, zooals b. v. door congesties naar het hoofd of de longen, hevige koortsen, acute catarrhen, ondragelijke pijnen en neuralgiën met kriebelen en een gevoel van ingeslapen zijn.

Waarom past Aconitum beter bij acute dan bij chronische ziekten?

Wegens het plotseling optreden zijner symptomen en wegens den korten duur zijner werking.

Noem vier karakteristieke symptomen van Aconitum!

1. Vreeselijke angst, ja zelfs doodsangst met groote rusteloosheid en heen en weer werpen van het lichaam.
2. Bezwaren, die door droge, koude winden of tengevolge van het onderdrukken van 't zweet zijn ontstaan.

3. Harde, volle, snelle pols.

4. Verergering der symptomen 's avonds en 's nachts.

Geef in korte woorden de aanwijzingen voor het gebruik van Aconitum bij koortsen.

Hevig optredende koorts bij jonge, krachtige personen met rillingen, hitte der huid, dorst, versnelde

ademhaling, bloedaandrang naar het hoofd met vollen, snellen, harden pols en verergering aller symptomen tegen den avond. Bij elke beweging krijgt de zieke rillingen, maar toch is hij zeer onrustig tengevolge van den angst, die hem bevangt.

Wanneer is het gebruik van Aconitum niet meer op zijn plaats?

In het tweede stadium eener ontsteking, als deze zich gelokaliseerd heeft.

II. APIS.

Wat is Apis, en waarin onderscheidt het zich van Apisinum?

Apis wordt uit de geheele bij toebereid, terwijl Apisinum alleen het vergif is, dat uit de gifblaas der bij wordt verkregen.

Welke is de algemeene werking van het bijvergift?

Spoedige zwelling der huid met roodheid, branden en stekende pijnen. Waterachtige zwelling van een of ander lichaamsdeel. Het is een middel, dat voortreffelijke diensten bewijst bij de behandeling van ontstekingen en waterachtige aanzwellingen.

Noem zeven karakteristieke symptomen van Apis.

1. Slaperigheid.
2. Waterachtige zwellingen.
3. Gebrek aan dorst.
4. Warmte wordt slecht verdragen.
5. Stekende pijnen.
6. Verergering des namiddags.
7. Uitgeput gevoel.

Welke zijn de gemoeds-symptomen van Apis?

De zieke is onrustig en onhandig, laat alles vallen; moeilijk van begrip en traag van geest.

Vergelijk Apis met Belladonna.

Apis heeft grootere zenuwachtigheid en onrust dan Belladonna. Bij Apis komt het dikwijls voor, dat de zieke met een schreeuw uit den slaap ontwaakt.

Welke zijn de oogsymptomen van Apis?

Waterachtige zwelling der oogleden en vooral onder de oogen.

Vergelijk Apis met Rhus bij oogzlekten.

Apis heeft minder neiging tot ettervorming dan Rhus. Bij Rhus betert de warmte, bij Apis de koude.

Welke zijn de symptomen, die op Apis wijzen bij Diphtheritis?

Sterke zwelling in den hals, stekende pijnen, gezwollen en vergrootte huig, de ademhaling is bemoeilijkt door zwelling van den geheelen hals en de tong.

Hoe is de ontlasting bij Apis?

Dunne, waterachtige, geelachtige diarrhée, erger des morgens. De kinderen zijn hierbij zeer verzwakt en mager geworden.

Welke zijn de urine-symptomen van Apis?

De urine wordt slechts weinig of in 't geheel niet afgezonderd. Slaperigheid, gebrek aan dorst en eiwit in de urine.

Welke zijn de symptomen van Apis, die zijn gebruik bij elerstokziekten noodig maken?

Het middel werkt vooral op den rechter eierstok.

Ontsteking van den eierstok met gevoel van branden, stekende pijnen en zwelling. Beginnende eierstoksgezwellen worden dikwijls door Apis genezen.

Welke zijn de algemeene symptomen in de ledematen?

Brandende en stekende pijnen in de gewrichten. Zwelling. De huid over de gewrichten schijnt gespannen te zijn. Waterachtige aanzwelling der beenen.

Aan welke huidziekte beantwoorden de Apis-symptomen het best?

Voor al bij netelzucht is Apis op zijne plaats. Roode of witte ronde plekken, die op ondragelijke wijze branden en steken.

Welke zijn de symptomen bij roos?

De roos ziet er bleekrood uit, wordt echter spoedig blauwrood, en de aangetaste deelen zwellen snel op, met een algemeen gevoel van zwaar ziek te zijn.

Noem de symptomen van Apis bij waterzucht.

De huid is wasachtig en doorschijnend als albaat; de urine zeer gering en vol eiwit.

III. SULPHUR.

Hoe wordt Sulphur toebereid?

De ruwe, tot poeder gestampte zwavel of de ruwe zwavelbloemen worden met water en ammoniak verscheidene dagen geweekt, vervolgens gewasschen en ten slotte bij 40° C. gedroogd. Deze gezuiverde zwavelbloemen dienen ter bereiding van de verwrijvingen met melksuiker, gelijk zij in de Homoeopathie gebruikelijk zijn.

Wat is de algemeene werking van Sulphur?

Sulphur werkt op elk orgaan en elk weefsel van het lichaam. Het veroorzaakt veneuze stuwung van chronischen aard met talrijke symptomen. Door zijne werking op het sympathicus-zenuwstelsel veroorzaakt het een gebrekkige stofwisseling. Sulphur is het groote geneesmiddel bij tal van chronische ziekten.

Wat voor menschen zijn de Sulphur-ziekten?

Het zijn blondharige, gemakkelijk boos wordende menschen, die een ruwe, vuile huid hebben en het wasschen schuwen. De zieke is onzindelijk in zijne gewoonten en gaat gebukt door zwakte van den ruggegraat.

Noem tien karakteristieke symptomen van Sulphur.

1. Ellendige, zwakke constitutie.
2. Weerzin tegen water en wasschen.
3. 's Morgens om 11 uur een flauw gevoel.
4. Zeer lichte slaap.
5. Hitte in het hoofd en branden van de handpalmen en voetzolen.
6. Trage werking van het organisme op goed gekozen middelen.
7. Gebukte houding.
8. Drinkt veel, eet weinig.
9. 's Morgens diarrhée, die dwingt op te staan.
10. 's Nachts veelal groote verergering.

Welke zijn de gemoedsymptomen van Sulphur?

Prikkelbaarheid; chronische ontevredenheid. Religiöse melancholie.

Noem de symptomen der hoofdhuid bij Sulphur.

Groote droogte en hitte van de hoofdhuid met

sterk jeuken. Krabbelen veroorzaakt branden. De uitalag wordt erger door wasschen. Gele korsten op het hoofd.

Hoe zijn de karakteristieke uitscheidingen van Sulphur?

Alle uitscheidingen of afzonderingen zijn scherp en brandend, hetzij zij uit de oogen, ooren, neus of geslachtsdeelen komen. De diarrhée brandt, de urine brandt. De deelen, waarover die uitscheidingen loopen, branden van de pijn.

Noem de neussymptomen.

Chronische catarrh. De netus bloedt gemakkelijk, is verstopt en brandt.

Noem de aangezichtsymptomen.

Oudachtig voorkomen van het aangezicht. Rimpels, puistjes, medeeters.

Welke zijn de symptomen van Sulphur bij maagziekten?

's Morgens een bittere smaak; vuile gassen in de maag. Snel verzadigd, na een kleine hoeveelheid gegeten te hebben. Gevoel van flauwheid in de maag des morgens om 11 uur. Een verlangen naar zoetigheden, die echter slecht bekomen, daar zij zure oprispingen veroorzaken. Geeuwongher. De zieke moet 's nachts opstaan om te eten. Dringend verlangen naar alcoholische dranken.

Hoe werkt Sulphur op de lever?

Het vermeerderd de afscheiding van gal.

Wanneer is Sulphur aangewezen bij verstopping?

In het geheele darmkanaal is een onbehagelijk gevoel. De verstopping wisselt af met diarrhée. Verstopping met haemorrhoiden.

Hoe is de diarrhée bij Sulphur?

De ontlasting is veranderlijk van kleur en bevat onverteerde spijzen. Zij jaagt den zieke des morgens uit het bed. Onbehagelijk gevoel in het geheele onderlijf.

Welke andere middelen hebben nog diarrhée des morgens vroeg?

Aloë, Thuja, Bryonia en *Rhus*.

Welke zijn de symptomen, die Sulphur bij ziekten der ademhalingswerktuigen aangewezen doen zijn?

In gevallen van longontsteking, als er geen neiging tot genezing bestaat. Dreigende longverlamming. Reutelen over de geheele borst, slijmachtige etter wordt opgegeven. Alle symptomen zijn des nachts erger. Kortademigheid is erg.

Geef de indicaties voor Sulphur bij tuberculose.

In het begin der ziekte met pijn in de linker borst. Heet hoofd, koude voeten. Vliegende hitte.

Welke zijn de symptomen van Sulphur met betrekking tot den bloedsomloop?

Hitte boven op het hoofd met branden der voetzolen. De zieke moet de voeten des nachts uit het bed steken, om ze koel te houden.

Wanneer moet Sulphur bij koorts gegeven worden?

De zieke is slaperig. De huid is droog en heet, geen zweet. (Volgt dikwijls goed op *Aconitum*.)

Welke verhouding bestaat er tusschen Sulphur en Aconitum?

Sulphur is het passieve of chronische *Aconitum*, daar

het in dezelfde betrekking tot de aderen staat, waarin Aconit tot de slagaderen staat.

Noem eenige indicaties voor Sulphur bij scrophuleuze ziekten.

Neiging tot uitslag. Slechte groei der beenderen. Openblijven der fontanellen van het hoofd bij kleine kinderen. Engelsche ziekte. Verkrommingen van den ruggegraat. Vraatziekte, veroorzaakt door slechte vertering der spijsen. Het kind ziet er uit als een oud mannetje of vrouwtje. De huid is gerimpeld en slap.

Welke zijn de belangrijkste huid-symptomen van Sulphur?

De stoornissen der huid wisselen af met stoornissen in de inwendige organen. Verergering door wasschen. Hoe meer men aan den uitslag krabt, des te erger brandt en prikt het. De huid is ruw, grof en neigt tot ontsteking.

Ziedaar in korte trekken het voornaamste en wetenswaardigste omtrent deze drie groote geneesmiddelen medegedeeld, zooals Dr. Dewey dit in zijn uiterst aanbevelenswaardig boekje gedaan heeft. Op gelijke wijze worden alle meest gebruikelijke homoeopathische geneesmiddelen daarin behandeld. „Kort, klaar en krachtig” kan men zeggen is alles, wat uit de pen van dezen modernen navolger van Hahnemann vloeit. Moge zijne nieuwste pennevrucht dan ook vele dankbare lezers vinden! DR. J. V.

**Eenige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderziekten**

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

II.

Voordat ik verder ga met het geven van voedingsvoorschriften, acht ik mij verplicht even een aanmerking te weerleggen van de moeder van een mijner patiëntjes, naar aanleiding van hetgeen ik schreef in het Maandblad van 15 Aug. l.l. over het *baden*.

Bedoelde moeder voegde mij toe: „Dokter, hetgeen u schrijft is goed voor dames, die badkamers hebben, maar voor ons burgerlui geeft het toch niet. Wij kunnen onze kinderen niet baden, uit gebrek aan badkuipen en toebehooren.”

Mijn antwoord was, dat een bad aan ieder kind gegeven kan worden, hetzij men een badkuip heeft of niet. Bij gebrek aan een badkuip kan men een groote waschtobbe nemen, en die zal toch zeker wel in ieder burgergezin, waar de wasch meestal in huis gedaan wordt, aanwezig zijn. Een badthermometer is, naar ik meen, voor 25 à 30 cts. te koop, en water en zeep zijn evenmin duur.

Mochten andere ouders dezelfde bezwaren gemaakt hebben, dan zijn deze hiermede voldoende weerlegd.

Het is m. i. noodzakelijk in het belang van de gezondheid en van het leven van zuigelingen zoowel als van oudere kinderen, eenige voedingsvoorschriften te geven. Met niets wordt meer geknoeid en gescharreld dan juist met de kindervoeding, en niets is meer geschikt om het jonge leven te vernietigen of sukkelend te maken, dan een ongepaste en ongeschikte leefwijze. Wij zullen daarom thans voorschriften geven voor de voeding van het kind:

1° van de geboorte tot het ongeveer 6 maanden is;

2° van de 6^e tot de 12^e levensmaand;

3° van de 12^e tot de 18^e levensmaand;

4° van de 18^e levensmaand tot op ouderen leeftijd.

Het is natuurlijk moeielijk, een onveranderlijken en niet voor wijzigingen vatbaren levensregel te geven, die geschikt zou zijn voor alle kinderen.

De groote factoren, n.l. de constitutie der kinderen, de omgeving, waarin ze groot gebracht worden, enz. enz., zijn zoo verschillend, dat men verstandig doet, de hier volgende wenken als algemeene voorschriften op te vatten, waaraan men zich niet angstvallig moet vastklampen, maar die men naar omstandigheden behoort te wijzigen. Het advies van den huisarts kan daarbij vaak niet gemist worden.

De voeding van zieke kinderen zal beschreven worden bij de later te behandelen ziekten; voorloopig zullen wij ons alleen met de gezonde bezighouden.

1° Van de geboorte tot de 6^e levensmaand.

Het is misschien niet overbodig er nogmaals op te wijzen, dat kinderen, die de moederborst kunnen krijgen, die borst moeten hebben: zij hebben *dan geen ander voedsel noodig*. De moedermelk komt steeds met hunne behoeften overeen. Het kindje moet de eerste zes weken overdag alle 2½ uur aan de borst gelegd worden, de volgende weken om de drie uur.

Is de voedingstijd aangebroken en slaapt het kindje, dan moet het gewekt worden. *Regelmaat boven alles*.

Na de eerste maand is het onnoodig het kindje tusschen 11 uur 's avonds en 6 uur 's morgens te voeden, daaraan moet men het spoedig wennen. Een of twee voor de ouders lastige nachten zijn voldoende om den zuigeling regel en orde te leeren. Een ongestoorde nachtrust is voor moeder en kind het allerbest.

Met kunstmatig gevoede kinderen zijn wij niet zoo spoedig gered.

Bijna ieder geneesheer krijgt langzamerhand bij de kunstmatige voeding zijn stokpaardje. Vaak ziet men, dat de één goedkeurt wat door den anderen wordt afgekeurd. De een geeft *verdunde melk*, de andere *volle melk*, een derde dweept met *nutricia*, een vierde met *Kufek's kindermelk*, enz. enz. Er zijn zoo veel kindervoedsels en zoo veel methoden van voeding, dat men gerust schrijven mag: allen zijn goed, en allen zijn niet goed. Het gemakkelijkst en meestal ook voldoende is de voeding met gewone *koemelk* en *water*.

Schrijver dezes is gewoon, ongeveer als volgt te handelen:

Den 2^{den} dag na de geboorte begint het kind direct met fleschjes melk en water, half om half; dus ge-

lijke deelen melk en water, te zamen niet meer dan 50 gram per keer. In elk fleschje doe men een eierlepeltje melksuiker. Het spreekt vanzelf, dat de melk en het water beide gekookt moeten zijn, en lauwwarm toegediend moeten worden.

Twee weken later stijgen wij in dezelfde verhouding, tot 100 gram om de 2 $\frac{1}{2}$ uur. Ook hier wennen wij het kind over dag om de 2 $\frac{1}{2}$ uur en geven het des nachts niets, van 's avonds 11 uur tot 's morgens 5 à 6 uur.

Reeds na de 12e week is dit gestegen tot 150 gram per keer (half om half), en is het kindje 4 $\frac{1}{2}$ maand, dan kan het gerust 200 gram verdragen. Eerst daarna wordt de verhouding van melk en water veranderd.

De totale hoeveelheid blijft onveranderd, maar van week tot week krijgt het kindje minder water en meer melk. B. v. elke week 1 eetlepel melk meer en 1 eetlepel water minder.

Tegen dat het kind 6 maanden is, krijgt het *volle melk*. Wij herhalen hier nog eens, dat in ieder fleschje één eierlepeltje melksuiker gedaan moet worden.

Bij een gezond kind gaat dit zeer goed, mits men zorgt, dat men geen groote sprongen maakt bij het vermeerderen van de hoeveelheid en het verzwaren. Het best is overgangsgewichten te nemen, b. v.: tusschen de 50 gr. en de 100 gr. eerst een paar weken 75 gram te geven; tusschen 100 en 150 gr. nog een paar weken 125 gr., en tusschen 150 en 200 nog 175 gram toe te dienen. Aldus went het kind aan de voedselverandering.

Voor kunstmatig gevoede kinderen is van zeer veel belang de zuigflesch en de speen.

Een eenvoudige, goedkoope, praktische zuigflesch is een apothekersfleschje, waarvan men op den bodem den gewichtsinhoud vindt aangegeven.

De speen, waaraan wij de voorkeur geven, is de gewone roode *dopspeen*.

Bij dit alles is een hoofdvoorwaarde: absolute zindelijkheid ten aanzien van speen en flesch. Beiden moeten na iederen maaltijd gereinigd worden, en de speen in een glas water bewaard en vóór het gebruik uitgekookt worden.

Veronachtzaamt men de zindelijkheid, dan is ziekte het gevolg.

Zoodra de flesch door het kind leeggedronken is, moet de speen uit den mond verwijderd worden; men mag niet toestaan, dat het kindje met de speen in den mond in slaap valt.

In geval de borsten wel melk afscheiden, maar niet genoeg, of één borst voor de zooging geschikt is en de andere niet, dan is een gemengde voeding, d. w. z. de borstvoeding te zamen met kunstmatige voeding aan te bevelen.

Men geeft dan de eene 2 $\frac{1}{2}$ uur de borst, de volgende 2 $\frac{1}{2}$ uur de flesch, als boven beschreven, daarna weer de borst, enz.

De temperatuur van het kunstmatig voedsel moet steeds met de temperatuur van de moedermelk overeenkomen. Deze gemengde voeding is te verkiezen boven het vaak voorkomende gemors met papjes en andere surrogaten van de moedermelk, welke het publiek gewoon is te geven bij onvoldoende

zorgvorming. Vooral bakers dwepen met dit laatste. De volksmeening, dat twee melksoorten voor het kindje schadelijk zijn, is onjuist.

Wil men een maatstaf hebben ter beoordeeling of de voeding voldoende is en of het kind goed groeit, dan is een gewichtstoename van 150 gram per week juist voldoende. Is de gewichtstoename minder, dan is de voeding onvoldoende.

Is het kind 3 à 4 maanden oud, en groeit het niet voldoende, dan mag men door de melk een weinig gelatine doen, of wat arrowroot, of wat havermeel. Steeds moet het mengsel dun vloeibaar blijven.

Meelspijzen in het algemeen zijn overigens niet geschikt voor zuigelingen. De moedermelk bevat geen enkel bestanddeel dat op eene of andere meelsoort gelijk, derhalve moet het gebruik van dit voedsel vermeden worden.

Voordat meelspijzen verteerd of opgenomen kunnen worden in het lichaam, moeten ze eerst in een oplosbare stof veranderd worden, genaamd *Dextrine* of *kunstgom* en *Dextrose* of *druivensuiker*.

Dit geschiedt alleen dan, wanneer het meel of liever het *zetmeel* met *speeksel* vermengd wordt. Daar evenwel het kindje geen tanden en kiezen heeft, en veel van het speeksel vanzelf uit het mondje wegloopt, komt de meelvoeding vrijwel onvermengd met haar natuurlijk oplossingsmiddel in de maag, en is daardoor onoplosbaar en tevens onverteerbaar.

Men begrijpt hieruit tevens, hoe een onopgeloste massa geweekt brood, arrowroot, rijst, biscuits, enz. enz., de maag belemmert in hare werking en onverteerd daaruit in de ingewandjes komende, deze ziek maakt.

2° Van de 6^e tot de 12^e maand.

Is de moeder gezond, en heeft ze geen last van het zoogen ondervonden, groeit het kindje goed, dan is het gewenscht met het zoogen te laten voortgaan, zelfs tot de 9^e maand, zonder er iets bij te geven.

Is het kind zwak of ziekelijk, dan is het zelfs noodzakelijk met dat zoogen voort te gaan tot de 11^e of 12^e levensmaand; ook al weer vooropstellend dat de moeder gezond is, en vrij van stoornissen blijft.

Gaat men langer voort met zoogen, dan tot de 12^e maand, wat bij de lagere volksklasse vaak geschiedt, in de meening, dat het een voorbehoedmiddel is tegen het zwanger worden, dan kunnen ernstige stoornissen optreden in de gezondheid zoowel van de moeder als van het kind, en daarbij wordt het beoogde doel toch niet bereikt. We moeten dit dan ook in alle opzichten ten sterkste afraden.

Wanneer men eenmaal besloten heeft een kind te spenen, dan is het allerbest, dat de moeder het aantal keeren dat het kindje de borst krijgt, langzaam gaat verminderen, en geschikte voedingsstoffen uitkiest.

Moet het kind reeds vroegtijdig gespeend worden, doordien de moeder ziek wordt, of lijden gaat aan de reeds op bladz. 63, 1e kolom, Hom. Maandblad van 15 Aug. l.l., beschreven verschijnselen, dan geeft men de reeds boven beschreven melkvoeding.

Is het kindje ouder dan 6 à 7 maanden, dan heeft men tal van kindervoedsels, die alle meer of minder voldoen. Om enkele daarvan te noemen: *Nestle'sche*

kindermeel, *Molenaar's kindermeel*, *Kufeké's kindermeel* en gewoon *Havermeel* niet te vergeten. De gebruiksaanwijzing van die meelsoorten is altijd op de verpakking te vinden.

Bij een gezond kind kan men die meelsoorten het allerbest met zuivere koemelk vermengd geven op lichaamstemperatuur, dus ca. 37 ° C.

Een gespeend kind, ouder dan 9 maanden, kan men het volgende diëet met goed gevolg laten nemen:

1^e *maaltijd* 's *morgens* 7 *uur*. Een flink bord pap, bereid uit een der bovenstaande meelsoorten, zooals men op de omhulsels aangegeven kan vinden.

2^e *maaltijd* 10 *uur*. Een flink glas melk, *al of niet* met toevoeging van gewone cacao of eikelcacao.

3^e *maaltijd* 1 *uur* 's *middags*. Een glas melk met een ei er in geklopt.

4^e *maaltijd* 5 *uur*. Gelijk aan 1^e.

5^e " 10 " " " 2^e.

Men kan dit diëet ook afwisselen met het hier volgende:

1^e *maaltijd* 's *morg.* 7 *uur*. Een eetlepel gelei van geparelde gerst, in een flink glas warme melk, en ietwat zoet gemaakt met suiker.

Deze gelei wordt als volgt verkregen:

Men laat geparelde gerst 6 uur lang koken; nadat het water voorzichtig afgegoten is, krijgt men na afkoeling een gelei, die gemakkelijk in warme melk oplost.

2^e *maaltijd* 10 *uur*. Een glas melk, al of niet met iets er in.

3^e *maaltijd* 1 *uur* 's *middags*. Een eierpudding, ongeveer op de volgende wijze gereedgemaakt. Kluts een ei flink met een grooten paplepel tarwebloem, voeg daaraan een voldoende hoeveelheid melk toe om een grooten kop te vullen. Doe dit mengsel in een zuiveren linnen lap, die daarna dichtgeknoopt wordt, zet dit in een pannetje met water en laat het dan twintig minuten koken. Men laat die pudding gebruiken met wat melk en suiker. Wordt het kind ouder, dan mag er meer tarwebloem in gedaan worden.

Het maal mag ook bestaan, inplaats van uitbovenstaande pudding, uit een kop bouillon met een sneedje brood of een beschuit er in geweekt.

4^e *maaltijd* 5 *uur*. Een bord pap, bereid en samengesteld als boven is aangegeven bij het eerste diëet.

5^e *maaltijd* 10 *uur* 's *avonds*. Gelijk aan 2^e.

Tusschen de maaltijden in mag geen voedsel, van welken aard ook, gegeven worden. Steeds moet men overvoeding vermijden, en de voeding geheel laten overeenstemmen met de behoeften van het lichaam.

Een gezond kind heeft op den leeftijd van 10—12 maanden ongeveer 1 L. melk nodig. Men kan deze melk gedeeltelijk afzonderlijk geven en voor een ander deel met het vaste voedsel vermengen.

3° Van de 12° tot de 18° levensmaand.

1e *maaltijd* 7 *uur* 's *morgens*. Eén beschuit of één sneedje brood van den vorigen dag met boter, daarbij een glas melk.

Het brood mag in de melk geweekt worden; maar wanneer het kind tanden heeft, is het beter het voedsel te laten kauwen, en de melk afzonderlijk te geven.

Tot het verkrijgen van goede tanden, en ook voor het tandvleesch is een goed gebruik van die tanden noodzakelijk.

2^e *maaltijd* 10 *uur*. Melk met of zonder cacao en daarbij een beschuit of een sneedje brood met boter.

3^e *maaltijd* 1 *uur* 's *midd.* b.v.: een pudding zooals hierboven beschreven is, of bouillon met een beschuit of sneedje brood.

4^e *maaltijd* 5 *uur*, gelijk aan 2^e.

Afwisselend met bovenstaand dieët kan men ook geven:

1^e *maaltijd* 7 *uur*. Een zacht gekookt ei, een boterham met boter, en een glas melk.

2^e *maaltijd* 10 *uur*. Een glas melk of cacacomelk met een sneedje brood en boter.

3e *maaltijd* 1 *uur*. Een beschuit of sneedje brood, gedoopt in melk, of melk en brood, afzonderlijk te gebruiken.

4e *maaltijd* 5 *uur*. Drie aardappelen, goed fijngemaakt, met wat vleeschnat, daarbij een weinig geraspt vleesch en één glas melk.

Na 5 à 6 uur 's middags heeft een kind niets meer nodig, en hoe vroeger het gaat rusten, des te beter. Bij zwakke kinderen mag desnoods 's avonds om 10 uur nog een weinig melk gegeven worden, bij gezonde kinderen is dit evenwel geheel overbodig.

Wordt het kind 's morgens vroeg wakker, dan moet zijn ontbijt gereed staan, en het is af te keuren het kind nog een uur of langer te laten vasten.

Voor vele kinderen tusschen 12 en 18 maanden, die gewend zijn groote maaltijden te gebruiken, is het beter maar driemaal per dag te eten, b.v.:

1^e *maaltijd* 8 *uur* 's *morgens*. Een halve kan melk, met de een of andere meelkost.

2^e *maaltijd* 1 *uur*. Een ei, vermengd met een eetlepel tarwebloem en een eetlepel havermout, daarbij een halve kan melk.

Het havermeel en de bloem worden met 4 eetlepels koud water aangemengd tot het een papje is, daarna wordt het goed geklopte ei er doorheen gemengd, daarbij voegt men de kokende melk, en dit mengsel moet blijven opkoken tot het dik is.

3e *maaltijd* 5 à 6 *uur* mag gelijk zijn aan den eersten. Indien het kind vroeg in den morgen of 's avonds om 10 uur nog iets noodig heeft, dan is een glas melk met een beschuit ruim voldoende.

4° Van 18 maanden tot 2 Jaar en ouder.

1e *maaltijd* 7 *uur* 30. Een glas melk, 1 à 2 sneedjes brood met boter. Het brood liefst van den vorigen dag.

2e *maaltijd* 11 *uur*. Een glas melk of 1 kop chocolade.

3e *maaltijd* 1 *uur*. Een glas melk met 1 à 2 sneedjes brood en boter. Daarbij mag men het kind nog een gekookt ei geven.

4e *maaltijd* 5 *uur*: 2 à 3 goed fijngemaakte aardappelen met vleeschnat, daarbij een klein stukje gebraden vleesch of hetzelfde vleesch geschaafd. Een weinig gestoofd fruit, of zachte groenten, zooals worteltjes of spinazie. Indien het kind nog niet kauwen kan, is het beter de groenten en het vleesch achterwege te laten en daarvoor een bordje rijst te geven en als drank melk met water.

Men kan ook maaltijd 3 en 4 verwisselen, al naar de plaatselijke gewoonten, en b. v. om 1 uur het gekookte eten laten gebruiken.

Een gezond kind boven de 18 maanden moet

slapen van 's avonds 6 uur tot 's morgens 6 uur zonder wakker te worden, en heeft behalve het bovenstaande niets noodig.

Ter afwisseling met bovenstaand dieët het volgende:

1° *maaltijd* 7 uur 30. Een glas melk, een zacht gekookt ei, een sneedje brood met boter.

2° *maaltijd* 11 uur. Eén glas melk.

3° 1 " Een glas melk met twee sneedjes brood en boter.

4° *maaltijd* 5 uur. Een kop bouillon, met een weinig gestoofde bloemkool of vermicelli. Daarna een bordje met vlade van melk en eieren, of wat pudding van de eene of andere meelsoort.

Tusschen het 2° en 3° jaar kunnen deze voedingsvoorschriften onveranderd gegeven worden, daarna mag men de hoeveelheden wat vergrooten en ook meer afwisseling aanbrengen. Men mag wat meer vleesch geven, of gekookte vruchten, marmalades enz. bij het voedsel toedienen. De ochtend- en avondmaaltijden moeten voornamelijk uit melk bestaan. Thee en koffie deugen niet voor kinderen, en het is het verstandigst daarmede te wachten tot na het 13^e of 15^e levensjaar.

Cacao is, indien ze goed toebereid is, een drank, die in iedere levensperiode na den zuigelingsleeftijd, gegeven kan en mag worden.

We hebben ons in dit en in het vorige hoofdstuk bezig gehouden met de voeding van het gezonde kind.

Een volgend hoofdstuk zal gewijd worden aan de voeding van het zieke kind, en aan de behandeling van ingewandsaandoeningen.

Het kinderziekenhuis Margu rite te Neuilly.

In een boekje, getiteld „Het werk der diaconessen te Parijs en zijne inrichtingen” vinden wij over het kinderziekenhuis „Margu rite” te Neuilly het een en ander medegedeeld, dat ons belangrijk genoeg voorkomt, om het onder de oogen van de lezers van ons Maandblad te brengen. Uit het daar medegedeelde blijkt opnieuw, hoe verstandig toegepaste hygiëne, gepaard aan een homoeopathische behandeling, de beste kansen geeft voor een duurzame genezing.

Dit kinderziekenhuis herinnert in geen enkel opzicht aan de ziekenhuizen onzer groote steden, waarvan de naam alleen reeds voldoende is, om velen met angst en vrees te vervullen. Daar, in de Rue Borgh se, behoeven de bezorgde moeders niet, gelijk elders, de uren te tellen, die hen van de voorgeschreven bezoeken scheidt, om hunne kleine patienten te bezoeken; telkens wanneer hunne dagelijksche bezigheden hen daartoe in de gelegenheid stellen, worden zij toegelaten.

Dit ziekenhuis, in November 1897 gesticht door de dames Etienne Mallet en Rey, staat tegenwoordig onder het bestuur van een damescomit , dat met grooten ijver en toewijding aan deze taak werkt onder leiding van Mevrouw de Gravin Paul de Pourtal s.

Geene andere dan acute ziekten worden in dit ziekenhuis toegelaten; chronische ongesteldheden zijn buitengesloten, behalve wanneer het acute verheffingen bij chronische gevallen geldt. Voor patienten, die

niet bepaald verplicht zijn het bed te houden, evenals voor gevallen van chirurgischen aard, is de inrichting niet toegankelijk; deze laatste worden poliklinisch behandeld op Maandag en Donderdag van 8¹/₂—10 ure. Het huis „Margu rite” neemt, zonder onderscheid van godsdienstige gezindte, alle kinderen, jongens en meisjes van 2 tot 12 jaar, op.

De inrichting heeft reeds vele belangrijke diensten bewezen, en zal, wanneer zij meer algemeen bekend wordt, er zeker nog veel meer kunnen bewijzen.

Zij wordt bestuurd door twee diaconessen uit het Diaconessenhuis van de Rue de Reuilly, bijgestaan door twee dienstboden en een waaker.

De aangenaam gelegen villa, omgeven van een uitgestrekte tuin en gebouwd in een van de gezondste streken rondom Parijs, biedt door hare inrichting alle mogelijke voordeelen eener uitstekende hygiëne.

De ijverige toewijding en zorg der beide geneesheeren Jousset, vader en zoon, en van dokter Clement Petit, evenals beide eerstgenoemden, homoeopaat, dragen niet weinig bij tot de genezing van een zeer groot aantal der lieve kleine patienten, die over zes kamers, elk van drie bedden, zijn verdeeld.

Van den dag der opening tot op 1 Januari 1902, dus gedurende een tijdsverloop van vier jaren, heeft men op 530 patienten niet meer dan 9 sterfgevallen te betreuren gehad en deze nog wel tengevolge van hersenvliesontsteking of tuberculose.

De 555 ziektebehandelingen buiten de inrichting gedurende het afgelopen jaar hebben gelukkig den inwendigen arbeid voltooid, door de begunstigers en weldoeners van het huis „Margu rite” met zooveel liefde en zelfopoffering voortgezet.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

A. v. O. te G. vraagt wat men onder Electro-Homoeopathie heeft te verstaan.

Aan ons antwoord op deze vraag moge voorafgaan wat men onder Homoeopathie verstaat: Homoeopathie is de geneeswijze, door Dr. Samuel Hahnemann uitgevonden en langs wetenschappelijken weg gegrondvest, door welke bij aauwending van een of ander geneesmiddel in bepaalde verdunning, ziekte-toestanden, die nog voor genezing vatbaar zijn, op snelle, zekere en duurzame wijze worden genezen. Het werkingsgebied van het toegepaste middel moet, om in overeenstemming te zijn met de grondregelen der Homoeopathie, m. a. w. om een zuiver homoeopathisch middel te zijn, door nauwkeurige proefnemingen op een gezond lichaam zijn aangetoond, en moet gelijksoortig zijn aan den groep van pathologische verschijnselen, dien men genezen wil. De Homoeopathie is derhalve een wetenschap en hare beoefening een kunst!

De Electro-Homoeopathie is eene geneeswijze, in het leven groepen niet door een geneesheer, maar door een leek, zekeren Graaf Mattei. Daarbij wordt een groot aantal middelen doorengemengd, volgens de bereidingswijze der homoeopaten verdund en vervolgens als een enkelvoudig middel aan de zieken toegediend. Deze middelen werden oorspronkelijk geheim gehouden. Enkele apothekers in Zuid-Duitschland en Zwitserland, hebben evenwel beweerd, het geheim der bereiding van bedoelde middelen te hebben ontdekt; zij hebben zelfs bekend gemaakt op welke wijze ze samengesteld en bereid worden, ofschoon Mattei daaromtrent nooit een enkel woord heeft uitgelaten. Hetgeen dienaangaande door hem is bekend gemaakt, is in lijnrechte tegenspraak met alle wetten der chemie, en de aanwending van dergelijke mengsels tot geneeskundige doeleinden, druist dan ook in

tegen al wat wij aangaande de natuurwetten weten. Wel is het mogelijk, dat vele zieken bij het gebruik van deze middelen genezen zijn, maar dit zal bij elke geneesmethode en bij het gebruik van alle middelen het geval kunnen zijn, wanneer slechts de natuurgeneeskracht door de aangewende middelen niet tegengewerkt wordt. Deze zoogen. Electro-homoeopathische methode heeft derhalve niets hoognaamd te maken met de Homoeopathie; en het is dan ook niet anders

dan eene misleiding van het publiek — hetzij dan uit onbekendheid met de wetenschappelijke homoeopathische geneeswijze of uit boos opzet — om den naam „Homoeopathie” te gebruiken ter aanduiding van deze geneeswijze. Indien ook al de zoogen. Electro-homoeopathie een beginsel heeft, dan is het zeker niet het door elken waren homoeopaat gehuldigde „Similia similibus curantur.”

ADVERTENTIËN.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

**Homoeopathische
A P O T H E K E N
te Arnhem.**

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulferman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

DOCTOR VOORHOEVE

is Donderdag 25 September
NIET te consulteren.

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma **D. DE ROOIJ,**
Apotheek **UTRECHT,**
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Bij **LA RIVIÈRE & VOORHOEVE**, Zwolle, zijn onderstaande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingesaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	"	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	"	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	"	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	"	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum	"	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie, Dr. Munting	"	- 0.60
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GOUDA in de Apotheek van WED. J. P. WEIJER.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,

Bellamykade G 11.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.

Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

De zorg voor de gezondheid in den winter. — Snelle hulp bij vergiftigingen. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten (III.) — „Logische gezinsingen.” — Varia. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

DE ZORG VOOR DE GEZONDHEID IN DEN WINTER.

De herfst staat weer voor de deur. Het koudere jaargetijde kluistert de menschen meer aan het huis en maakt voor de meesten een langdurig oponthoud in de frische lucht onmogelijk. Daarbij komt, dat in den winter gewoonlijk door het beroepsleven meer eischen aan de arbeidskracht van 't lichaam en vooral van den geest gesteld worden. De avonden zijn lang en worden veelal tot laat in den nacht gebruikt om allerlei schriftelijk werk op kantoor en bureau te doen, of worden door gezellige bijeenkomsten en genoegens van allerlei aard in beslag genomen.

Een bleeke gelaatskleur, een slappe, gerimpelde huid, diep in hunne kassen liggende oogen en een moede lichaamshouding zijn de bewijzen dat veelal in dezen tijd de kiemen van allerlei ziekten gelegd worden, die men dan in den zomer door kostbare badkuren of andere behandelingswijzen wederom tracht te genezen.

Ieder verstandig mensch zal zich daarom moeten afvragen, of het ook in den winter niet mogelijk is, een leefwijze te volgen, waardoor zulke schadelijke invloeden vermeden en het ontstaan van slepende ziekten en kwalen voorkomen wordt.

„Ziekten voorkomen is steeds beter dan ziekten

genezen”. Waar het aan den eenen kant soms al de kunst en bekwaamheid van den arts vereischt, om in een gegeven ziektegeval de juist aangewezen middelen uit te zoeken en toe te passen, is het aan den anderen kant niet minder aan te bevelen, zoo de geneesheer in gezonde dagen aan zijne patiënten goeden raad geeft, om zich zooveel mogelijk voor ziekten te bewaren — een verdienste, des te grooter, omdat de meeste menschen in hunne gezonde dagen zoo ongelooflijk onverschillig zijn op het punt van een rationeele zorg voor de gezondheid.

Mochten daarom deze regelen bij de lezers van ons Maandblad in goede aarde vallen, dan zullen zij zelven de vruchten er van plukken.

Vijf levenselementen zijn er, die de mensch tot instandhouding van een gezond en krachtig lichaam en tot behoud eener goede gezondheid noodig heeft. Het zijn: **licht, lucht, water, warmte en doelmatig voedsel**. Daarbij komt nog de afwisseling tusschen **beweging en rust**. Op deze zeven voornamen punten moeten wij dus ook in den winter onze aandacht vestigen, als wij gezond en frisch willen blijven.

De winterdagen zijn toch al zoo kort, het **zonlicht** schijnt zooveel minder dan in den zomer, dat wij elke gelegenheid, die zich aanbiedt, moeten aangrijpen, om ons aan de levenwekkende stralen der zon bloot te stellen. Daarom weg met alle zware en donkere gordijnen, die ons het in den winter toch al zoo schaarsche zonlicht nog meer versperren uit woon- en slaapvertrekken. Veel licht, zooveel mogelijk licht ook in den winter in onze woningen, onze vertrekken, onze kantoren en werkplaatsen, zij de leus van allen, die prijs stellen op een goede gezondheid ook in den winter.

Frissche **lucht** is ook in den winter een hoofdvereichte voor onze lichamelijke gezondheid. Uit den aard der zaak zijn wij gedwongen, in den winter meer binnenshuis te vertoeven dan in den zomer; maar het is niet noodig den winter door te brengen

in slecht geventileerde vertrekken, in muffige, dompige kamers, bezwangerd met rook en damp en menschelijke uitwasemingen. Wij kunnen evengoed in den winter voor een verstandige luchtverversching, voor frissche, reine, zuivere lucht in onze woningen en werkplaatsen zorgen.

Een zekere hoeveelheid **warmte** hebben wij natuurlijk in den winter noodig. Niets is verkeerder dan een zittend leven te leiden in een slecht verwarmde kamer. Maar warmte is nog niet hetzelfde als slechte lucht, en koude wil niet hetzelfde zeggen als goede lucht. Een koude kamer bevat evengoed slechte, voor de ademhaling ongeschikte lucht, als een warme kamer, *als zij niet geventileerd wordt*. Het is daarom van het grootste belang, van tijd tot tijd — zeggen wij alle 2 uren, bij een langdurig oponthoud in éénzelfde kamer of vertrek — een voldoende, grondige luchtverversching te weeg te brengen. Dit geschiedt het best door het *tegen elkaar openzetten van deuren en ramen*. Binnen vijf minuten is alle slechte, vuile, verbruikte lucht verdwenen, de schadelijke uitwasemingen zijn weggejaagd, en goede, reine, zuivere, zuurstofrijke lucht is in hare plaats getreden. Men zal er over verbaasd zijn, hoe spoedig de kamer dan na het sluiten van deuren en vensters hare behagelijke warmte weder verkrijgt, want reine, zuivere lucht verwarmt beter dan slechte, dikke en bedorven lucht.

Ook in den winter mogen wij het levenselement **water** niet veronachtzamen. Wel zijn de dikwijls herhaalde wasschingen en baden van het geheele lichaam, die wij in den zomer uitvoeren, in den winter niet op hun plaats, maar toch is het noodig, door een wekelijksch reinigingsbad of door een wassching van het geheele lichaam, in een verwarmde kamer uitgevoerd, voor de zoo noodzakelijke opening van de huidporiën te zorgen. Vooral zijn voetbaden in dezen tijd aan te raden voor dezulken, die om de een of andere reden in den winter niet gaarne volbaden nemen of deze niet kunnen verdragen.

Wat het **voedsel** betreft, zoo mag en moet dit in den winter wel vetrijker zijn dan in den zomer, maar het al te groote genot van scherp prikkelende en zwaar verteerbare, vette spijsen is toch in de meeste gevallen schadelijk voor de maag en dus ook voor het geheele lichaam. Daarbij komt, dat de *overrijke* menu's van de feesten en de gezelschapsdinners in den winter het hunne er toe bijdragen, om het kwaad nog te verergeren. Het is toch een feit, dat de meeste feesten, gezellige bijeenkomsten, toneelvoorstellingen en concertbezoeken, die meestal gepaard gaan met buitengewone maaltijden en laat opblijven, tot de weinige wintermaanden beperkt worden, hetwelk zeker niet in het belang van de gezondheid is. Vele menschen hebben in den winter geen tijd om *uit te slapen*, maar moeten dan in het voorjaar den tijd nemen, *om ziek te zijn*.

Onze plichten moeten wij natuurlijk in de aller-eerste plaats ook in den winter vervullen. Maar juist om dat te kunnen doen, moeten wij des te gemakkelijker van het een of andere genoeg kunnen afzien, om de noodige krachten door een gezonden slaap te herwinnen. Wie de eerste jeugd gepasseerd is, doet bovendien goed ook gedurende den dag een

korte pauze in zijn werk te maken en *een halfuurtje te slapen*, waardoor, om zoo te zeggen, de werkdag in twee gelijke deelen verdeeld wordt. Hij behoeft daarom niet bang te zijn, dat hij bij zijn werk te kort zal schieten; integendeel zal hij de ondervinding opdoen, dat hij met een *uitgerust* hoofd en *versterkte* zenuwen nog eens zoo snel en goed werkt als te voren.

Evenals voor voldoende rust, moeten wij ook voor dagelijksche **beweging** zorgen. Door het voortdurend gebukt zitten aan de schrijftafel, bij de naaimachine en de veel hoofdbreken veroorzakende handwerken der dames lijden zoowel de longen als de spijsverteringsorganen. De maag wordt te veel gedrukt; de bloedsomloop wordt traag; het hoofd wordt heet; de voeten worden koud. Dagelijksche beweging in de kamer en ook in de frissche lucht is dus noodig voor allen, die door hun beroep of werkzaamheid tot een zittende leefwijze gedwongen zijn. Voor kamerbeweging is de gymnastiek een uitstekend middel om den bloedsomloop te versnellen, de longen uit te zetten en alle spieren van het lichaam te oefenen; de bewegingen moeten echter zooveel mogelijk met geopende vensters gemaakt worden, daar de longen dan bij hare verhoogde werkzaamheid ten minste versche, zuurstofrijke lucht kunnen inademen. Deze oefeningen in de kamer kunnen bij zeer slecht weer de wandeling of de beweging in de buitenlucht eenigszins vervangen. Deze laatste beweging is echter steeds te verkiezen, en daarom moest iedereen, als hij maar eenigszins kan, dagelijks een kleine wandeling in de frissche lucht ondernemen. Het best er aan toe zijn zij, wier woning op een tamelijken afstand van hun kantoor, school of werkplaats is gelegen, daar zij gedwongen zijn door de lucht te gaan en wel onafhankelijk van het weder. Wandelingen in het bosch zijn des winters ook zeer aanbevelenswaardig en bovendien voor den natuurliefhebber buitengewoon aantrekkelijk en genotvol. Gevaren of nadeelen voor de gezondheid kunnen er niet door ontstaan, integendeel het geheele lichaam wordt daardoor tegen wind en weer gehard, en een ijzersterke gezondheid is de belooning voor de geringe moeite. Zij, die wat zwak op de borst, of over 't algemeen zwakkelijk zijn, moeten natuurlijk voorzigtiger zijn en er vooral steeds aan denken, in de koude buitenlucht den mond dicht te houden en door den neus te ademen, daar in dat geval de lucht steeds eenigszins verwarmd in de longen komt.

Beweging is ook het beste middel, om ons in den winter te verwarmen. Lijdt men in den winter aan koude voeten, dan moet men niet direct de toevlucht nemen tot stoven met vuur of warmwater-flesschen en kruiken, daar hierdoor de verweekelijking nog erger wordt. Neen, men make beweging, hetzij binnenshuis door gymnastische oefeningen, door het op- en neer bewegen van het lichaam op de voetpunten of door trappen te klimmen, hetzij buitenshuis door een flinke wandeling in de frissche lucht te doen. Komt men soms met natte en koude voeten thuis, dan is het 't best een kort, warm voetbad te nemen gevolgd door koude overgietingen en flink afwrijven. Trekt men daarna schoone wollen kousen aan, dan ondervindt men al spoedig den weldadigen invloed van deze eenvoudige kunstbewerking!

Ziedaar, waarde lezers, in het kort de voornaamste punten, die bij de zorg voor de gezondheid in den winter niet uit het oog mogen verloren worden. Wij leven wel niet, om voor onze gezondheid te zorgen, neen — het leven stelt grootere en hoogere eischen, maar toch is het waar, dat een gezond lichaam een onwaardeerbare schat is en zijn eigenaar in staat stelt, de hoogste krachtsinspanning in zijn beroep aan te wenden, hetgeen in den tegenwoordigen fellen strijd om het bestaan zeker niet gering is te schatten. Daarom zorgt voor uwe gezondheid, ook in den winter!

DR. J. V.

SNELLE HULP BIJ VERGIFTIGINGEN.

Een universeel middel tegen alle vergiftigingen bestaat er niet en zal ook wel nooit ontdekt worden, evenmin als een universeel middel tegen alle ziekten. Bij gevallen van vergiftiging, die lang niet zoo zelden voorkomen als men zou denken, is het steeds in de eerste plaats noodig, dadelijk naar geneeskundige hulp om te zien en den eersten, den besten dokter te laten roepen. Dikwijls gebeurt het evenwel, dat er geruimen tijd verloopt, eer de arts ter plaatse is; soms is er in 't geheel geen dokter te krijgen. In beide gevallen is het noodig, dat er onverwijld iets gedaan worde, om zoo mogelijk het bedreigde leven te redden. Het is daarom goed, als iedereen een eenvoudig middel weet, dat, aan de vergiftigde persoon toegediend, geen kwaad kan doen, en in vele gevallen zelfs onschatbare diensten kan bewijzen.

Wij wenschen onze lezers in de volgende regelen op zulk een eenvoudig middel te wijzen, dat bovendien nog de goede eigenschap heeft, goedkoop te zijn en meestal overal te krijgen is.

Wij bedoelen de melk. Wij zeiden hierboven, dat er wel nooit een universeel middel tegen alle vergiftigingen zal ontdekt worden en dat is zeker waar, maar als men van een middel spreken kan, dat in staat is, om een groot aantal vergiftige stoffen in ons lichaam onschadelijk te maken, dan is dit het geval met melk. Dit feit verdient meer algemeen bekend te worden. De melk beschut door haar vetgehalte: de boter, en door haar kaasstof: het caseïne, de slijmvliezen van de maag en de ingewanden tegen de bijtende werking van zuren, alkaliën en andere scherpe, vergiftige stoffen. Bij deze uitwendige, beschuttende werking der melk komt dan nog een zeer belangrijke, scheikundige werking, die in vele gevallen den schadelijken invloed van vergiften in het menschelijk lichaam opheft. De kaasstof der melk verbindt zich namelijk door stolling met de zuren en vormt met vele minerale vergiften scheikundige verbindingen, die door hunne onoplosbaarheid niet in het bloed kunnen opgenomen en derhalve onschadelijk gemaakt worden.

Men kan deze gunstige werking der melk nog verhoogen, door er een stof aan toe te voegen, die ook bijna overal te krijgen is en wel boorzure natron of gewone borax. Men heeft ontdekt, dat de verbinding van de bestanddeelen der melk met vergiften

sneller plaats heeft bij aanwezigheid van borax in het mengsel. Men kan derhalve zeggen, dat een oplossing van 5 % borax in melk zonder twijfel het beste en meest algemeene tegengemiddeld tegen vergiften is. De borax is zelf geen vergif en heeft de goede eigenschap, zich met vele minerale stoffen, waaronder enkele van de zwaarste vergiften, onoplosbare verbindingen te vormen.

Gelijk reeds gezegd, is dus deze oplossing van 5 % borax in melk een middel, dat een zoogenaamd universeel middel tegen vergiftigingen het meest nabij komt. In enkele gevallen doet het evenwel geen werking en het is goed deze uitzonderingen te kennen, opdat, in geval het vergift bekend is, geen tijd verloren ga met vruchteloze pogingen.

Het genoemde middel mist zijn werking bij de vergiftiging met blauwzuur, met chloorzuur, met salpeterzuur en met arsenikzuur. Is het vergif in zijn aard dus bekend als een der bovenstaande, dan moeten dadelijk andere maatregelen aangewend worden. Tegen blauwzuurvergiftiging kan tot de komst van den arts zwavelzuur-ijzeroxyd, dat in de apotheek te verkrijgen is, aangewend worden. Tegen vergiftiging met arsenik helpt magnesia, terwijl tegen de beide andere genoemde vergiften onschadelijke stoffen, die helpen, door den leek niet kunnen aangewend worden.

Bij vergiftigingen kan men dus in 't algemeen den raad geven, dadelijk melk met wat borax (ongeveer 5 deelen op 100 deelen melk) gemengd te drinken te geven, daar dit middel nooit kan schaden, maar in vele gevallen het leven kan redden. Is het mogelijk, van te voren den zieke door een of andere bewerking te laten braken, des te beter; maar gelukt dat niet spoedig, dan geve men onverwijld bovengenoemd middel. Bij vergiftigingen met plant-aardige vergiften, b.v. scheerling, vingerhoedkruid, enz. is het beste middel een 1 % oplossing van het overal te verkrijgen *overmangaanzure kali*, dat de meeste organische stoffen ontleedt en zoo de organische vergiften onschadelijk maakt.

DR. J. V.

Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

III.

Hebben wij ons in de vorige hoofdstukken met de gezonde zuigelingen en kinderen bezig gehouden, thans zullen wij ons, volgens belofte, met de behandeling van de zieken inlaten.

Voor dit maal zullen wij ons bepalen tot de voedingsstoornissen bij zuigelingen. Deze stoornissen zijn veelal de oorzaken van later lijden en sukkelen, indien de dood niet reeds vroegtijdig de lijdertjes wegneemt.

Met borstkinderen heeft men, indien de moeder

gezond is, in het algemeen weinig te tobben, mits men de kindertjes geen dotjes en fopspenen in den mond geeft. Tal van ingewandsaandoeningen zijn van deze afkeurenswaardige gewoonte het gevolg. Een tweede voorwaarde voor het gezondhouden dier zuigelingen is regelmaat. Vaak ziet men bij de lagere volksklassen, dat een kind bijna voortdurend aan de borst ligt; zelfs 's nachts ligt het kind tijdens den slaap met den tepel in den mond. Begint het te schreeuwen, indien het de borst even losgelaten heeft, direct dan maar weer den tepel in den mond, en zoo gaat het voort. Vaak ziet men zulke kinderen, ofschoon oorspronkelijk gezond, en niettegenstaande de moeder een gezonde vrouw is en volop zog heeft, wegwijnen. Het beste geneesmiddel is hier weer *regelmaat*, zooals wij dit in het vorig hoofdstuk hebben beschreven. Een paar dagen het kind op tijd aan de borst leggen, daarbij later te bespreken geneesmiddelen toedienen, en binnen één à twee weken is de zuigeling weer gezond.

Is de moeder ziek, dan wordt het kindje ook vaak ongesteld; wordt de moeder weer beter, dan is dit ook met het kindje het geval; het is vaak voldoende alleen de moeder in dat geval te behandelen.

Een bijzondere soort lijdtjes vormen de z.g. *mam-zieke* of zogzieke kinderen; d. w. z. kinderen, die alleen groot te brengen zijn met de moeder- of minneborst en zonder deze onherroepelijk te gronde gaan.

Meermalen is het ons voorgekomen, dat wij bij zulke kinderen alles probeerden, wat te probeeren was, totdat wij eindelijk ten einde raad, bij de rijkere een min lieten komen, bij de minder met aardse goederen bedielden een zoogend familielid of buurvrouw wisten te bewegen het kindje de borst te geven; en ziet, als met een tooverslag herleefde het reeds schijnbaar stervende kind.

Wij mogen ervan overtuigd zijn, dat de meerderheid der ten grave gebrachte kunstmatig gevoede lijdtjes te behouden waren geweest door een regelmatig toegediende *moeder- of minneborst*.

Vaak worden gezonde zuigelingen door domheid van de ouders en de bakkers bedorven. Meer dan eens is het ons voorgekomen, dat wij geroepen werden bij zuigelingen, die 5 à 8 dagen oud waren, en reeds ingewandsstoornissen vertoonden. De moeder was gezond, had prachtige, volle borsten, gevuld met het heerlijkste zog dat men zich maar denken kan. De oorzaak was niet anders dan het onnoodig toedienen, 's morgens en 's avonds, van een bordje griesmeel- of broodpap met boter en melk aangemaakt. Onthield men de zuigelingen dit voor hen absoluut ongeschikte voedsel, dan waren zij meestal in enkele dagen hersteld.

Nog vaker dan bij borstkinderen, treft men het toedienen van papsorten, het geven van dotjes en fopspenen aan bij kunstmatig gevoede kinderen. Wij behoeven hier niet nogmaals op het dwaze daarvan te wijzen. Een kind, dat geregeld zijn normaal voedsel krijgt, d. w. z. voedsel, geschikt voor zijn leeftijd, dus melk in de vereischte sterkte, heeft geen bijvoedsel noodig, of liever mag dit absoluut niet hebben. In ons vorig hoofdstuk gaven wij daarvoor de redenen op. Een fopspeen of dot maakt, dat het kind een groote hoeveelheid lucht

inslikt; dit heeft uitzetting der ingewanden tengevolge, met de daardoor teweeggebrachte ingewandskatarrhen en slechte spijsvertering. We zien dergelijke kindertjes niet alleen niet groeien, maar ook wegwijnen; ze huilen, en trappen met de beentjes, door de ingewandskrampen. Elke luijer, die afgedaan wordt, bevat stoelgang, die groen van kleur is, stinkende, onverteerde spijsresten of liever kaasklompjes bevat, en vaak met hevige gasontlasting geloozd wordt.

De biljetjes zijn rood en ontstoken, daar de faeces scherpe stoffen bevatten, die de omgevende huid rood maakt. Het allerbest is dergelijke patientjes dadelijk de ondoelmatige of, beter gezegd, slechte voeding te onthouden. Liever *geen* voedsel dan *slecht* voedsel.

Onze persoonlijke ervaring is, dat indien de ouders absoluut vertrouwen in hun geneesheer hebben, het kindje binnen 2 à 3 maal 24 uur genezen kan zijn. Het geheim schuilt in het feit, dat kinderen eenige dagen zonder voedsel kunnen, zonder dat hun leven in gevaar komt, mits men zorg drage, vloeistof in overvloedige mate toe te voeren.

In 1898 publiceerde MARFAN in „*Archives de Médecine des Enfants*” een stuk over „*La Diète hydrique*,” dit was het resultaat van een veeljarige ervaring met het z.g. *uitspoelen der ingewanden* bij zuigelingen met acute of chronische ingewandsaandoeningen, hetzij zij aan de moederborst waren of kunstmatig gevoed werden; sinds dien tijd pasten wij het herhaaldelijk met succes toe, ongeveer op de volgende manier:

Wij lieten de kinderen 24 à 36 uur niets dan warm, vooraf gekookt, water geven (35° C.), daarbij werden een paar korreltjes keukenzout en eenige korrels suiker in iedere flesch gedaan. Van dit water lieten wij de zieke zuigelingen drinken zooveel ze maar wilden, ieder half uur, ieder uur, iedere 2 uur, al naarmate ze schreeuwden, en daardoor uiting aan hun honger gaven.

In lichte gevallen krijgen ze dit dieët 12 tot 24 uur, in zware gevallen zelfs tot 48 uur toe.

Spoedig, binnen enkele uren, houdt reeds het braken op, en binnen 24 uur zijn meestal de luiers reeds zonder schadelijke bijmengselen. Een borstkind laten wij daarna om de 4 uur zeer kort aan de borst leggen, een fleschenkind geven wij in elke flesch 1 lepel gekookte melk meer en één lepel water minder, in de tusschenuren weer gewoon warm water met zout en suiker.

Worden de luiers weer leelijk, dan herhalen wij het absolute waterdiët gedurende 6 à 10 uren, totdat alles goed blijft. Dan laten wij hun op de vastgestelde uren de flesch weer geven, vermeerderen langzaam de hoeveelheid melk en verminderen de hoeveelheid water.

B.v. de eerste 2½ uur een flesch met 1 lepel melk, en 1 lepel water minder er in, den tweeden keer 2 lepels melk, en 2 lepels water minder, daarop blijven ze meestal den eersten dag; den tweeden dag na de kuur laten wij gewoonlijk tot half om half stijgen. Mag de zuigeling overeenkomstig zijn leeftijd 1 deel water en 2 deelen melk hebben of meer, dan laten wij dit eerst aan het eind van de eerste week bereiken.

Het resultaat van deze kuur is meestal absolute

genezing, mits de ouders doorzettings- en volhardingsvermogen hebben. Wij schrijven hier van volhardingsvermogen, want zij, die deze kuur meegemaakt hebben, weten, dat de kindertjes in die 24—48 uur kolossaal in gewicht afnemen, en daarbij, indien ze nog niet door de reeds kort of lang bestaande maag-darmkatarrh te veel verzwakt zijn, flink schreeuwen van den honger; telkens wanneer men hun een flesch geeft, meenen ze voedsel te krijgen, en in plaats daarvan is water hun deel. Er behoort veel vertrouwen in den geneesheer gesteld te worden bij het doorzetten van deze kuur; bovendien zonder advies van een geneesheer is het niet gewenscht deze behandeling toe te passen; daarbij moeten de ouders meestal één nacht hun rust opofferen, en bovendien doof blijven voor familieraadgevingen en buurvrouwpraatjes.

Geneesmiddelen zijn hierbij verder niet noodig, want het *keukenzout* (*natrum muriaticum*) in iedere flesch is ruim voldoende. Zijn de kinderen weer gezond, dan is het gewichtsverlies zeer spoedig weder ingehaald.

Sinds 1898 hebben wij herhaaldelijk deze methode toegepast en met veel succes. Een mislukking is vaak aan zwakheid der ouders te wijten; zij beginnen te vroeg met veel melk te geven, vooral de borst geven de moeders dan vaak te veel en te vroeg. Het gevolg is dan een langdurig getob.

Vaak gebeurt het, dat kinderen geen melk en water verdragen kunnen in de in het vorig hoofdstuk genoemde verhoudingen. Met veel succes gaven wij in dat geval in plaats van gekookt zuiver water een afkooksel van rijst z.g. *rijstewater*. Dit gaven wij dan, wanneer de zuigelingen te vaak hun luiers met faeces bevulden b.v. meer dan 3 maal per dag, wanneer die faeces daarbij groen van kleur waren, vermengd met kaaspropjes, van de niet verteerde melk afkomstig, en tevens stinkende gassen geloosd werden.

Het rijstewater werd in dezelfde verhouding bij de melk gevoegd, als men in normale gevallen met het gewone water deed. Hebben de kleintjes daarentegen uiterst taaien, tragen en vasten stoelgang, dan gaven wij vaak z.g. *gortewater*, een aftreksel van gort met water.

Soms ziet men dit mislukken, en dan zijn wij veelal geneigd, vooral wanneer de ouders de bovengenoemde *uitwasching der ingewanden* weigeren, direct met de *karnemelkvoeding* te beginnen. Ook bij deze voeding heeft men met vooroordeelen te kampen, maar flink doorgezet kan men vaak op uitnemende resultaten bogen. Veelal ziet men elke voeding mislukken en de kinderen wegwijnen; geeft men dan dit voedingsmiddel, dan groeien de kleintjes weder heerlijk.

De *karnemelk* wordt als volgt gereed gemaakt: „Men zet de karnemelk in een pannetje op een zacht vuur te koken; heeft men ze even aan den kook, dan voegt men, onder voortdurend omroeren, op elke kan karnemelk 1 lepel tarwemeel toe. Het tarwemeel moet men vooraf met koud water aanroeren, opdat geen kluitjes meel in de melk komen. Heeft men het tarwemeel bij de karnemelk gedaan, dan blijft men nog ruim 10 minuten roeren, terwijl

het mengsel op het vuur staat. Daarna roert men er flink suiker bij, totdat het mengsel aangenaam zoet van smaak is geworden. Lauw warm (30° C.—35° C.) wordt dit mengsel in de flesch gedaan, die noodig is voor den leeftijd van het kind; de grootte is reeds in het tweede hoofdstuk beschreven. Ook moet dit voedsel op de daar reeds vastgestelde tijden gegeven worden.

Het beste is, de karnemelk eens per dag gereed te maken; men bewaart ze in een goed toegedekt pannetje, roert ze vóór het gebruik even om, en verwarmt ze op een warm waterbad totdat de vereischte temperatuur verkregen is. Het is ook voldoende de gevulde flesch in een pan met warm water te zetten. Men kan, zonder dat de kinderen er voedsel bij noodig hebben, tot de 7 à 9 maanden met deze karnemelkvoeding voortgaan.

Ook met deze voeding verkregen wij uitmuntende resultaten. Bij de voedingsstoornissen der zuigelingen is niets gevaarlijker dan dwepen met een bepaalde voedingsmethode; bij elke methode krijgt men af en toe een mislukking. Zoo kwam het voor, dat wij onze toevlucht namen tot de voeding met *nutriciamelk*, en éénmaal gaven wij, nadat reeds vele voedingsmethoden geprobeerd, doch door eigenwijsheid van den vader mislukt waren, met veel succes *Kufeké's-meel*. Er zijn nog vele andere soorten van kindervoedsels, die men bij voedingsstoornissen kan toedienen, maar wijl wij daaromtrent geen ervaring hebben, meenen wij het verstandigst te doen, om hiermede van de zuigelingsvoeding afscheid te nemen.

Ken volgend maal zullen wij beginnen met de homoeopathische behandeling van aandoeningen van mond en darmkanaal bij zuigelingen en kinderen.

„LOGISCHE GENEZINGEN.”

Bekend is bij velen onzer lezers het propaganda-werkje der Homoeopathie: „Vijftig redenen, waarom ik homoeopaat geworden ben.” Ik voor mij heb er slechts twee redenen voor. Ten eerste bereikt men met de homoeopathische middelen minstens even goede resultaten, als de bekwame allopathische geneesheer met zijne artseniën verkrijgt. Daarbij heeft de Homoeopathie dan nog het voordeel, minder lastige neven-werkingen harer artseniën bij den zieke te zien optreden. Dit is de eerste reden, waarom men homoeopathisch arts kan zijn. De tweede reden is echter eene *algemeene*, welke Dr. Compton Burnett, de beroemde homoeopathische geneesheer, tot zijne *bijzondere* „Vijftig redenen” leidde; nl. 't feit, dat men met homoeopathische artseniën nog genezingen kan tot stand brengen waar de allopathie, watergeneeswijze, electriciteit, suggestie enz. geheel onvoldoende bleken.

Voorloopig wil ik twee zulke „redenen” geven, waarvan ééne een genezing betreft, welke letterlijk volgens het „*Similia similibus curantur*” schijnt te zijn verkregen.

Deze ga vooraf.

I.

2 Juli 1902 kwam op mijn spreekuur Mej. J. van H. te Gouda, 25 jaar oud, ongehuwd. In Nov. 1897 werd

zij te Leiden wegens een darmlijden (prolapsus recti) onder chloroform geopereerd. De operatie had tot heden geen succes. Daarentegen scheen de jonge dame door de operatie een psychischen schok gekregen te hebben. Wat gebeurde? Zoodra de patiënte na de operatie te huis gekomen was, trad bij haar van dien tijd tot voor een paar maanden het volgende verschijnsel periodiek op:

's Avonds vóór 't naar bed gaan werd patiënte door rillingen bevangen. Zij werd kortademig en benauwd op de borst. Wanneer zij dan naar bed ging, werd zij na ongeveer 5 minuten „geheel verlamd.” De oogleden kon zij niet meer oplichten: zij kon dus niet meer zien. Den mond kon zij niet openen: zij kon dus niet meer spreken, vooral ook niet, omdat bovendien de tong verlamd werd. Slikken kon zij niet. Geen arm of been, vinger of teen kon zij bewegen. Spieren waren zonder uitzondering verlamd. Zij scheen „als dood,” naar de eigen woorden der familie. Geen mimiek in 't gelaat. Pijn had zij niet. Haar bewustzijn en haar gehoor bleven ongestoord. Zij hoorde alles. Haar wil bleef vrij, maar alleen geestelijk: geen spier tot fysieke uitvoering eener wils-akte kon zij beheerschen.

Zoo duurde de aanval een half uur. De verlammingen hielden daarna langzamerhand op onder rommelingen, welke van af de plaats der vroegere operatie opstegen uit 't onderlijf naar boven.

Van November 1897 tot Februari 1902 had patiënte deze verschijnselen 3 of 4 maal in de week. Na Februari van dit jaar tot in 't begin van Juli had zij ze alle avonden!

Het lijden ging steeds progressief, werd steeds ernstiger!

2 Juli kwam patiënte dan voor 't eerst bij mij. Eenige allopathische artsen hadden haar al jaren behandeld: steeds zonder ook maar eenige verbetering te hebben aangebracht. Zeer langen tijd gebruikte zij joodkalium, naar de apotheker mij mededeelde.

Ik gaf patiënte *Curare*. Ik schreef haar de 6^e verwrijving voor, maar 't homoeopathisch dispensatorium had alleen de 4^e verwrijving van dit zeldzaam gebruikt geneesmiddel. Bij wijze van proef liet ik hiervan patiënte 's avonds voor 't naar bed gaan een half eierlepelje innemen. Bij wijze van proef, want ik liet duidelijk blijken, dat ik geen gouden bergen beloofde. Van werken op „de verbeelding,” van Commando-suggestie dus geen sprake! Ik achtte mij te machteloos tegenover dit ijselijk lijden.

Waarom ging het mij als met bliksemsnelheid door het hoofd: Bij deze vrouw moet ik *Curare* geven?

Omdat *Curare* een artsenij is, welke in grotere giften een *gelijkssoortig* lijden op gezonden veroorzaakt. *Curare* is een Zuid-Amerikaansch pijlgift der Indianen, dat de eigenschap heeft, om in kleine giften de uiteinden der bewegings-zenuwen van de spieren te verlammen, ter plaatse werkend, waar de zenuwen in de spierbundels eindigen.

De Indiaansche krijgers doopen hunne pijlen in 't sap van bepaalde *Strychnos*-planten (vooral uit de wortelschors) en treffen er hunne vijanden zoo mede, dat deze ter aarde storten en geen spier meer kunnen bewegen. In grotere doses veroorzaakt *Curare* prikkelings- en verlammingverschijnselen van de *centrale* deelen van 't zenuwstelsel er bij.

Ik dacht, dat de „verlammingen,” waarvan patiënte in haar leeken-taal sprak, misschien ook wel kramp-toestanden, een soort tetanus, der spieren zouden kunnen

zijn. Maar ook in dat geval was *Curare* homoeopathisch en zelfs *zuiver* homoeopathisch aangewezen. Te meer, daar patiënte over benauwdheden en kortademigheid klaagde, en *Curare* ook op de besproken wijze op de ademhalingspijnen werkt.

Ik schreef dus voor 't eerst mijns levens *Curare* voor, en beloofde patiënte eens op een avond te komen observeeren. Ongelukkigerwijze heb ik door groote praktijk-drukke dit verzuimd. Het spijt mij deernlijk, omdat mij aldus tal van bijzonderheden voor de mogelijke *Curare*-werking zijn ontgaan, te meer, omdat wij nog zoo weinig van de werking van *Curare* kennen.

26 Juli kwam patiënte terug: zéér hersteld; met slechts vermaningen van haar jarenlang lijden. Zij gevoelt zich langzamerhand en zeker verbeterden. Voortgaan met *Curare*.

16 Aug. kwam zij ten derden male: sedert een paar weken *geheel hersteld!*

En 30 Aug. kwam zij weder bij mij: *geheel hersteld* gebleven! Ik had haar namelijk verzocht nu en dan eens op 't spreekuur te komen.

De apotheker, die haar jaren heeft bediend, noemde 31 Aug. de genezing een „*logische!*”

Juist: „*Similia Similibus Curantur!*”

Want de patiënte werd hier spoedig, geheel, aangenaam en duurzaam genezen door een 10.000-voudige verdunning in den vorm van verwrijving van 't ingedikte sap der Indiaansche pijlgifplant Woorari of *Curare*.

En zelfs allopaten zullen volmondig moeten toegeven, dat de 4e tienvoudige verdunning van dit giftig sap nog wel degelijk werken kan.

II.

Ook bij mijn 2e „logisch” geval, om des apothekers woord te gebruiken, heeft de chirurgie een taak verricht.

5 Juni j.l. werd ik geroepen te Hazerswoude. Ik trof daar een man, die sedert drie jaar bijna voortdurend allerheftigste aangezichtspijnen had. Twee artsen hadden hem behandeld. Twee kiezen waren hem getrokken. Toen slikte hij over de 1000 pillen, 4 à 5 per dag. Daarna werd hij gedurende 3 weken loopend patiënt in 't Academisch Ziekenhuis te Leiden. In Juni 1901 werd hij daar geopereerd door Dr. B. d. H. Men heeft de zenuw in 't beenkanaal van de onderkaak bloot gelegd. Een zeer groot litteken draagt de man als souvenir. Toen 4 weken in 't ziekenhuis gelegen. Vele ouders geslikt (morphine?); „de dokter hield den pols vast, met 't horloge in de hand en controleerde de werking,” zegt patiënt.

De arme man had geen leven: elk uur van den dag de hevigste pijnen. Als hij drie maal den mond open deed om te spreken, te eten of te drinken, had hij stellig éénmaal pijn. Een aanzienlijk landbouwer der gemeente, getuige van ons onderhoud, kende zijn jarenlang lijden en had volle deernis met hem.

Ik was in een kwartier 5 maal getuige, dat hij als een ellendige door de kamer ging. Zelfmoordgedachten waren hem soms niet vreemd, maar zijn godsdienstig gevoel gaf hem kracht. Werken ging maar zoo zoo, en met arbeid moest hij 't brood verdienen. Als een dwaas liep hij langs de wegen.

Ik dacht hem Gelsemium te geven, maar herinnerde mij, hoe een geval, vroeger door mij in een onzer artsenijmiddelleeren gelezen, gelijksoortig aan 't zijne was. „Durch Operation maltrairt” had ik steeds onthouden

uit die beschrijving. „Door operatie gemaltraitteerd.” Nu wil ik volstrekt niet beweren en mag 't ook niet doen, dat dit bij den patiënt zoo was, maar ik herinnerde mij alleen die leuke Deutsche woorden en kwam zoo op Aconiet. Dat was een Aconitum-geval geweest. Ik had daar in 't dorpje geen boeken bij mij en kon de verdunning 2 maal per dag 6 druppels op een eetlepel water. Aconitum immers heeft physiologisch op gezonden in grootere doses soms aangezichtspijnen van bepaalde soort als heftig verschijnsel.

Veel troost gaf ik echter den armen kerel niet. Daarmede ben ik — volgens mijne ondervinding en de dikwijls gelukkig dankbare erkenning van sommige nabestaanden — eerst beter vertrouwd, gesteund door andere krachten, als de patiënten op sterven liggen.

J. M. — de patiënt — begon 7 Juni Aconitum in te nemen. 7 Juli kreeg ik een brief: „de krampen zijn „aanmerkelijk minder, ik kan weer eten en praten, en „pijn heb ik bijna niet meer.” —

Later, ik meen 10 Juli, kwam hij bij mij: hij was genezen, en ik hield hem ruim een half uur aan 't praten: geen enkele aanval kwam. Patiënt was vroolijk en opgeruimd!

Hij is tot heden genezen gebleven, anders had hij mij bericht gegeven, volgens nauwkeurige afspraak. Wel heeft hij in Augustus een andere patiënte uit Leiden tot mij gezonden, die aangezichtspijn heeft in een anderen tak der zenuw.

G.

DR. A. C. A. H.

V A R I A.

Voeding.

De groote arts Hippocrates zegt in zijne Aphorismen VII, 59: Menschen, die een te sappig vleesch hebben, moeten vasten, want de honger droogt 't lichaam uit. — Wij willen er nog bijvoegen, dat zij zich ook zooveel mogelijk voor toevoer van vloeistoffen van elke soort wachten, en alleen zooveel tot zich nemen moeten als voldoende is om juist den dorst te lesschen. Een saprijk, opgezet lichaam, zooals wij dit zien bij geregelde bierdrinkers en bij hen, die veel eten, is nooit gezond. Zulke mensen sterven vroeger, dan hun lot zou zijn bij meer matige en droge levenswijze.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

Er worden aan onze redactie menigmaal vragen gezonden, die wij met den besten wil in ons blad niet beantwoorden kunnen. Wanneer ons b. v. een zeker ziektegeval min of meer uitvoerig in een brief beschreven en dan het verzoek erbij gevoegd wordt door middel van het Maandblad raad te geven en het ons geschikt schijnende medicament voor te schrijven, dan kunnen wij aan dit verzoek tot ons leedwezen niet voldoen. In de eerste plaats toch is het voor een geneesheer, die zijne verantwoordelijkheid begrijpt, onmogelijk, zonder onderzoek van den zieke, raad te geven in een zeker ziektegeval; en in de tweede plaats zou deze raad — al werd hij gegeven in het eerstvolgende nummer van het Maandblad — toch in de meeste gevallen te laat komen. Dergelijke vragen kunnen wij derhalve niet beantwoorden.

Ook worden ons somtijds vragen gedaan, wier beantwoording alleen van belang is voor dengene, die de vraag stelt. In de meeste gevallen zullen wij genoodzaakt zijn, ook deze ter zijde te leggen, aangezien het ons voorkomt, dat alleen vragen, welke beantwoording voor alle lezers min of meer van nut geacht kan worden, in ons blad op hare plaats zijn.

Van algemeen belang echter is wél de vraag, die ons geruimen tijd geleden door een lezer van ons blad gedaan werd, en die wij gaarne met een enkel woord — al is het laat — willen beantwoorden. De geachte inzender schrijft het volgende:

„Hoewel ik er van overtuigd ben, dat het wenschelijk is, bij ongesteldheid niet zelf te „dokteren,” maar de hulp van een geneesheer in te roepen, kan het toch zijn nut hebben, dat een leek zich eenigszins zelf kan helpen.

Ten eerste zijn er toch van die lichte ongesteldheden, waarbij men er nu niet toe komt aanstonds een dokter te halen. Men helpt (?) in dat geval zichzelf dan maar met een huismiddeltje.

Ten tweede kan het, vooral op het platte land, voorkomen, dat een dokter ver weg woont en de omstandigheden het meebrengen, dat het zeer lang duurt, eer men den geneesheer bij zich aan huis heeft.

En ten derde zal, althans voor voorstanders der homoeopathische geneeswijze, het geval zich kunnen voordoen, dat men in 't geheel geen dokter kan krijgen, tenzij men hem uit de eene of andere stad laat overkomen. Iets waarmede uitteraard veel tijd heengaat.

Met het oog op al zulke gevallen nu is het wenschelijk, dat ook een leek, althans eenigermate zichzelf hulp kan verschaffen.

Nu heeft het Homoeopathisch Maandblad ons met het oog daarop reeds voortreffelijke diensten bewezen door ons een beschrijving en karakteristiek te geven van de meest gebruikte homoeopathische geneesmiddelen.

Twee bezwaren echter zijn voor den leek nog blijven bestaan n.l. wat betreft de *dosis* en de *herhaling* der dosis.

Immers wat baat het of men al weet dat of dat middel is voor mij goed, als men niet weet *hoeveel* (verwrijving, korrels, druppels) en *hoe vaak per dag* men er van moet gebruiken? Dan is men nog geen stap verder.

Op dien grond, geachte Redactie, is het, dat ik met de vraag tot u kom, of u ook in dat opzicht uw lezers nog niet eens van dienst zoudt willen zijn.

Ik begrijp wel, dat daaraan moeilijkheden verbonden zijn en dosis en herhaling moeten worden vastgesteld naar de afzonderlijke gevallen, maar toch komt het mij voor, dat wel zoodanige aanwijzigingen te geven zijn, dat men, niet alleen zonder schadelijke gevolgen, maar ook met enig succes in bovengenoemde gevallen, zelf van de homoeopathische geneesmiddelen kan gebruik maken.”

Ons antwoord hierop is dit:

In de eerste plaats behoort men bij de toepassing van homoeopathische geneesmiddelen in het oog te houden, dat de *keuze* van het *juiste* geneesmiddel het voornaamste en dat de *wijze* van toediening van ondergeschikt belang is. Heeft men het juiste geneesmiddel gekozen, dan doet het er dus tot op zekere hoogte niet zoo bijzonder veel toe, in welke potens men het geneesmiddel geeft, of men het voorschrijft in druppels, in poeder, of in korrels, ook niet hoeveel men telkens geeft van deze druppels, dit poeder of deze korrels, of hoe vaak men de dosis herhaalt. Het voornaamste is — het zij nogmaals gezegd — dát geneesmiddel te vinden, 't welk aan de bij den zieke voorkomende verschijnselen (zooewel subjectieve als objectieve) zoo veel mogelijk beantwoordt, welks werkingsgebied m. a. w. het meest overeenkomt met de aanwezigige, bij den zieke waarneembare ziekteverschijnselen. Toch is de wijze van toediening niet zonder belang. Aangezien evenwel in dit opzicht zoo veel afhangt van elk geval in 't bijzonder, kunnen wij slechts *geheel in het algemeen* zeggen:

1e. In chronische gevallen zijn de hogere potenzen, in acute gevallen de lagere potenzen te verkiezen.
 2e. In chronische gevallen geve men slechts een, twee of drie maal per dag (soms tijds ook om den anderen dag, of om de drie dagen of slechts éénmaal per week) een dosis.
 3e. In acute gevallen geve men alle twee uur of elk uur (soms in spoedeischede gevallen elk half uur, elk kwartier) een dosis.
 4e. Onder een dosis verstaan wij het volgende: Men ver-

menge ongeveer 4—6 druppels der verdunning of een kleine hoeveelheid der verwrijving ter grootte van een koffieboon, of — indien men een huissapotheek met geneesmiddelen in korrelvorm heeft — een twaalfal korrels in 6 dessertlepels (resp. theelepels) water, en geve daarvan zoo menigmaal als het noodig is, één dessertlepel (resp. een theelepel) vol.
 (In chronische gevallen kan men de korrels ook droog op de tong geven.)

ADVERTENTIËN.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
 BARMEN (Rheinland).

**Homoeopathische
 A P O T H E K E N
 te Arnhem.**

Miedema en Van Aalst,
 Roggestraat 3,
 A. Spruit, firma B. Miedema,
 Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
 Hoogstraat 237,
 ROTTERDAM.
 Interc. Telefoon No. 2305.

Homoeopathische Koffie

van Dr. ARTHUR LUTZE,
 per pakje van 4 ons . . . . . à 20 Cents.
 Verzendingen per 5 pak = 2 K.G. tegen
 rembours.
J. H. M. STEPHAN,
 Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. Willmar Schwabe
 in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
 Apotheek UTRECHT,
 OUDEGRACHT (Smebrug) 115.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch, ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
 's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Van dit Blad zijn nog verkrijgbaar de volgende Jaargangen:

		Prijs fr. p. post.			Prijs fr. p. post.			
met register.	Jaarg. 1 ontbreken	No. 1 en 5	f	0.80	met register.	Jaarg. 7 compleet	f	1.—
		Jaarg. 2 ontbreken				"	8 compleet	
	Jaarg. 3 compleet		1.—	"		9 id.		1.—
met register.	Jaarg. 4 compleet	"		1.—	met register.	"		1.—
		"		1.—		"	11 id.	
	" 2, 4, 5, 10, 11		0.50	"		12 id.		1.—
	" 6 compleet		1.—	"		13 ten vervolge		1.17
					"	1, 2, 3 in band		3.25
					"	4 en 5 in band		2.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de <i>Herten-Apotheek</i> van F. VAN DIJK Jzn.	NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS, Vijzelstraat 130.	VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.
GOUDA in de Apotheek van WED. J. P. WEIJER.	VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT, Bellamykade G 11.
GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.	
MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.	

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.
 Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
 Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCHE MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Hoofdpijn. — Eenige wenken over de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten. (IV.) — Tuberculose — Professor Lombroso homoeopaat. — Advertentiën.

HOOFDPIJN.

Hoofdpijn is een veelvuldig voorkomend euvel, dat de meesten onzer lezers wel uit ondervinding zullen kennen. Juist omdat deze pijn zoo algemeen voorkomt, is het goed, dat iedereen begrip heeft van de oorzaken er van en zoo mogelijk ook van de in gewone gevallen doeltreffende behandeling. Dat bij deze laatste onze beproefde homoeopathische geneesmiddelen goede diensten bewijzen, behoeven wij wel niet uitdrukkelijk te zeggen. Onze lezers, die voorstanders der Homoeopathie zijn, weten het uit eigen ondervinding. Zij, die deze regelen lezen en nog niet van de deugdelijkheid der methode van Hahnemann overtuigd zijn, kunnen de aangegeven middelen in voorkomende gevallen eens probeeren en zullen door het goede resultaat er misschien toe gebracht worden, een andere meening van de Homoeopathie te verkrijgen, dan zij tot dusver gehad hebben.

Evenals elke andere pijn, is ook de hoofdpijn geen op zichzelf staande ziekte, maar steeds een *symptoom* van een ziekte; zoo kunnen de meest verschillende, acute en chronische, koortsachtige en zonder koorts verlopende, op volbloedigheid of op bloedarmoede berustende ziekten door dit symptoom: hoofdpijn begeleid worden.

De meeste koortsachtige ziekten, b.v. influenza, longontsteking, diphtheritis, alle typhieuze ziekten

gaan met hoofdpijn gepaard. De behandeling der hoofdpijn valt hier samen met de geneeskundige behandeling van de ziekte, zonder dat er in vele gevallen iets bijzonders tegen de hoofdpijn behoeft gedaan te worden. Een eenvoudig middel, dat iedereen kent en vooral bij koortsachtige ziekten tegen de begeleidende hoofdpijnen van veel voordeel is gebleken te zijn, is het gebruik van dikwijls herhaalde koudwater-compressen op het voorhoofd of het aanwenden van een caoutchouc-blaas met koud water (geen ijs) onder het achterhoofd.

Bij ziekten van de spijsverteringsorganen, zowel van acuten als chronischen aard, is hoofdpijn een zeer veelvuldig optredend symptoom. Zoo ontstaat b.v. hoofdpijn bij een bedorven maag, na het bovenmatig gebruik van bier, wijn of sterken drank, en ook bij vele andere maagaandoeningen is het hoofd niet vrij. Hier past dikwijls het heerlijke homoeopathische middel *Nux vomica*, de bittere noot, die reeds menigeen uit bitteren nood heeft verlost!

Bij rheumatische aandoeningen van de hoofdhuid ontstaan de hevigste pijnen in de spieren en pezen van den schedel, zoodat een druk op het hoofd en bewegingen, zooals kauwen, het heen en weer draaien en buigen van het hoofd, spannende en trekkende pijnen veroorzaken, ja zelfs het aanraken van het haar kan bij zulke aandoeningen de hevigste pijnen te weegbrengen. Bij deze hoofdpijn zijn rust en warmte noodzakelijke vereischten.

Ook in de beenderen van den schedel kunnen hoofdpijnen voorkomen, zooals bij syphilis van de hoofdbeenderen, waarbij de hoofdpijnen dit eigenaardige hebben, dat zij des nachts het hevigst optreden. Bij ontstekingen en etterachtige processen in de neus- of voorhoofdholten ontstaat de zoogenaamde voorhoofdpijn, die dof en aanhoudend is en den lijder het leven kan verbitteren.

In vele gevallen hebben de hoofdpijnen hun zetel in de organen, die in den schedel gelegen zijn en

wel de hersenen en de hersenvliezen. Deze zoogenaamde hersenhoofdpijn zit dieper en wordt niet verergerd door op het hoofd te drukken, maar wel dikwijls door het schudden van het hoofd, door het snelle bukken of draaien van het lichaam, door hoesten, diepademen, niezen en door inspanningen van den geest en het gemoed.

Zulke hoofdpijnen kunnen gewoonlijk in twee klassen onderscheiden worden, wat hunne aanleiding betreft, en wel in hoofdpijnen, door *bloedaandrang* en hoofdpijnen door *bloedarmoede* veroorzaakt, waarbij men als derde klasse de hoofdpijnen, door *prikkeling* der hersenen ontstaan, zou kunnen voegen. Deze laatste hoofdpijnen ontstaan b.v. door te veel licht, door te scherpe brillen, door oorverdoovend gedruisch, door verwondingen en operaties, door het groeien van gezwellen in de hersenen, door vergiftiging van het bloed en door prikkelende genotmiddelen b.v. koffie, thee of tabak, in overmaat genoten.

De hoofdpijnen, door *bloedaandrang* of congestie naar het hoofd veroorzaakt, zijn herkenbaar aan de roodheid en opgezetheid van het gezicht, aan het zwellen der aderen van gezicht en hals en aan hun kloppend karakter. De behandeling dezer hoofdpijnen bestaat, behalve in het gebruik der doelmatige homoeopathische geneesmiddelen, in verwijdering, zoo mogelijk, van de oorzaken van den bloedaandrang naar de hersenen. Dit kan b.v. geschieden door het oprichten van het lichaam, door een verhoogde ligging van het hoofd, door het verwijderd houden van schel licht en gedruisch, door het bevrijden van den hals van alle eng aansluitende kleedingstukken, door koele dranken (limonade), door warme handen- en voetbaden en koude compressen op het hoofd. Tegen de chronische congesties naar het hoofd, die bij vele menschen voorkomen, welke aan verstopping en aambeien lijden of een zittende leefwijze hebben, helpt een verandering van leefwijze, het verharderen van het lichaam door koude wasschingen, doelmatige lichaamsbeweging, het vermijden van kromzitten en eng aansluitende kleedingstukken en het gebruik van een mild dieët, rijk aan vruchten en groenten en arm aan vette spijzen en prikkelende genotmiddelen. De zorg voor een koel hoofd en warme voeten is voor zulke patiënten een hoofdzaak.

De hoofdpijnen, door *bloedarmoede* veroorzaakt, worden door geheel andere verschijnselen gekenmerkt. Wij vinden ze bij menschen met bleeke lippen en bleek tandvleesch, bleeke tong en bleeke slijmvliezen der oogen, menschen met een dunne, doorschijnende, met blauwe aderen doortrokken huid, met een gevoel van algemeene vermoeidheid, matheid en slaperigheid. De oorzaak dezer hoofdpijnen is de algemeene bloedarmoede van het geheele lichaam of de plaatselijke bloedarmoede der hersenen. Zij komen derhalve veel voor bij bleekzuchtige en bloedarme meisjes, bij nerveuze en hysterische vrouwen, bij kamergeleerden, die zich slecht voeden en het hoofd veel inspannen. Bij deze hoofdpijnen moet natuurlijk het oog het meest gericht worden op een verbetering van het bloed en den algemeenen gezondheidstoestand door rust, oponthoud in de frissche lucht, doelmatig, licht verteerbaar en bloedvormend voedsel, waarover wij in een der vorige nummers van ons

Maandblad uitvoerig onder den titel: „Bloedarmoede” gesproken hebben.

Kindelijk moeten wij nog een soort hoofdpijn vermelden, die veel bij het vrouwelijk geslacht voorkomt en onder den naam: *migraine* of *zenuwhoofdpijn* genoegzaam bekend is. Deze hoofdpijnen treden periodiek op, soms alle 14 dagen, soms in grootere tusschenpoozen en duren gewoonlijk van 6 tot 24 uren achtereen. In den tusschentijd is de patiënt vrij van hoofdpijn. Deze aanvallen van hoofdpijn zijn gekenmerkt door drukkende, borende pijnen, gewoonlijk over ééne helft van het hoofd. Dikwijls is ook het oog aangedaan, traant en schijnt kleiner te zijn. Misselijkheid en braken komen veelal daarbij voor en een groote gevoeligheid tegen licht en gedruisch kenmerkt deze zenuwhoofdpijnen. Zij verbitteren het leven van menige vrouw. Gelukkig houden zij met de jaren meestal vanzelf op. Hun oorzaak is nog niet voldoende verklaard. Wel spelen erfelijkheid en een overlading van het bloed met urinezuur een groote rol bij het ontstaan der migraine. Gedurende den aanval is meestal het oponthoud in een donkere, rustige kamer met een horizontale ligging van het lichaam van groot nut. Soms kan ook de aanval gecoupeerd worden door het stijf binden van een doek om het hoofd, het drinken van een kop koffie of iets dergelijks, terwijl tegen het wederkeeren der aanvallen, nevens het gebruik van de passende homoeopathische middelen, die, zooals b.v. *Sepia* en *Calcarea carbonica* dikwijls wonderen verrichten, vooral een passend dieët en vermindering van opwindingen en gemoedsaandoeningen van het grootste belang zijn.

De lezers zien dus, dat het woord en het begrip *hoofdpijn* tal van verschillende ziekte-toestanden omvat en niet zoo eenvoudig is, als dit op 't eerste gezicht wel lijkt te zijn. De herkenning van den aard en de oorzaak van de eene of andere soort hoofdpijn vereischt dikwijls de gansche opmerkzaamheid en studie van den onderzoekenden geneesheer, en het is daarom vooral ook met het oog op een doeltreffende behandeling, bij alle gevallen van langdurige hoofdpijnen geraden, den raad van een kundig arts in te winnen.

Wat nu de homoeopathische *behandeling* der hoofdpijnen betreft, zoo is het, gelijk wij reeds zeiden, in alle langdurige gevallen raadzaam, een homoeopathisch geneesheer te raadplegen, daar van de juiste herkenning van den aard en de oorzaak der hoofdpijn zooveel afhangt. Toch kan het zijn nut hebben voor vele lezers van ons Maandblad, die op plaatsen wonen, waar geen homoeopathisch geneesheer gevestigd is, op eenige van de meest gebruikelijke homoeopathische middelen, die tegen hoofdpijn aangewend worden, te wijzen, waarbij wij evenwel nogmaals den nadruk er op leggen, dat het in alle gevallen van eenigszins langdurigen aard beter is, als de aangewende middelen niet helpen, een min of meer bezwaarlijke reis naar een homoeopathisch arts te ondernemen, dan de sterke allopathische middelen te gebruiken, die zooals b.v. phenacetine, antipyrine en migranine, wel voor een *oogenblik* helpen, maar *op den duur* het zenuwstelsel aangrijpen en de kwaal verergeren en hardnekkiger maken.

Om onze lezers een denkbeeld te geven van de groote uitgebreidheid en karakteristieke werking der homoeopathische middelen tegen hoofdpijn kunnen wij niet beter doen, dan hun een kort uittreksel te geven van een hoofdstuk over dit onderwerp uit een nieuw geschrift van den bekenden Amerikaanschen Professor Dewey, dat onder den titel: „Het voor-naamste uit de homoeopathische geneeswijze,” in Philadelphia in de Engelsehe taal is verschenen. Wij hebben in een der vorige nummers van ons Maandblad reeds kennis gemaakt met de uitnemende, praktische methode, die deze homoeopathische arts aanwendt, om de studie der homoeopathische geneesmiddelen te vergemakkelijken. Hij heeft deze methode van vragen en antwoorden ook toegepast op de belangrijkste hoofdstukken van de homoeopathische therapie. Vooral voor studenten der geneeskunde en allen, die in een kort overzicht een denkbeeld wenschen te krijgen van hetgeen onze geneeswijze in de ziektebehandeling kan presteeren, en ook ter overtuiging van eerlijke tegenstanders, is dit werkje van uitnemende waarde.

Laat ons daarom nu eens hooren, op welke wijze Dr. Dewey zich van de taak kwijt, ons een duidelijk, helder en gemakkelijk te onthouden overzicht te geven omtrent de homoeopathische geneesmiddelen, die het meest in gebruik zijn bij de behandeling der hoofdpijn. Wij geven een uittreksel der karakterbeschrijving van de middelen, die het belangrijkste zijn, terwijl wij sommige middelen, die in Amerika meer, bij ons daarentegen minder gebruikt worden, weglaten.

Geef de symptomen van Belladonna bij hoofdpijn.
De pijn is erger op de rechterzijde van het hoofd en wordt verergerd door te gaan liggen. Schel licht, geraas en hevige beweging verergeren. De pijnen hebben een kloppend, hamerend karakter en gaan vergezeld met een roode gelaatskleur.

Geef de symptomen van Sanguinaria bij hoofdpijn.
De echte zenuwhoofdpijn; zij begint in het achterhoofd, loopt over het hoofd heen en zet zich vast boven het rechteroog. Als de pijn op het ergst is, moet de zieke overgeven. Het braaksel bestaat uit gal en spijzen. De zieke kan geen gedruisch verdragen. Slaap verlicht de pijnen.

Noem eenige karakteristieke onderscheidingsteekenen tusschen Sanguinaria en Belladonna bij hoofdpijn.

Belladonna heeft verlichting door opzitten in bed; *Sanguinaria* door nederliggen.

Belladonna wordt gekenmerkt door het meer kloppend karakter en het heete hoofd.

Sanguinaria heeft meer het karakter, dat de pijn van het achterhoofd uitgaat en zich naar voren uitstrekt en past meer voor zenuwhoofdpijnen, die uit de maag komen.

Hoe is de hoofdpijn van Silicea?

De *Silicea*-hoofdpijn is ook van nerveuzen aard en wordt veroorzaakt door hevige inspanning van den geest. De hoofdpijn gaat ook van den nek uit en strekt zich uit over het hoofd naar den rechterkant. Erger door gedruisch en sterke beweging, beter door het binden van een doek om het hoofd.

Hoe is de hoofdpijn van Spigelia?

Spigelia heeft dezelfde betrekking tot de linker-

zijde van het hoofd, als *Silicea* tot de rechterzijde. De pijn zet zich vast boven het linkeroog en is ook van nerveuzen aard. De pijnen beginnen gewoonlijk des morgens vroeg, worden tegen den middag het ergst en nemen tegen den avond langzaam af.

Bij welke soort hoofdpijn is *Cocculus* van nut?

Bij hoofdpijn in het achterhoofd en het bovenste gedeelte van den nek. Het is een onzer belangrijkste middelen bij achterhoofdpijn.

Noem eenige symptomen van *Argentum nitricum* bij hoofdpijn.

Er is een gevoel, alsof het hoofd ontzaglijk groot is, daarbij veel duizelingen. De pijn is zoo erg, dat de zieke bijna bewusteloos wordt.

Wat is het onderscheid tusschen de hoofdpijn van *Silicea* en die van *Argentum nitricum*?

De hoofdpijn van *Argentum nitricum* wordt beter door het omwikkelen van het hoofd, niet zoo zeer door de warmte, als wel door den druk. Bij *Silicea* brengt de warmte, bij *Argentum nitricum* de drukking verlichting.

Hoe is de hoofdpijn van China?

Hoofdpijn met een gevoel, alsof de schedel uit elkaar moet barsten. Gevoel, alsof de hersenen in den schedel heen en weer golven. Het is een hoofdpijn, veroorzaakt door bloedarmoede.

Hoe is *Belladonna* hiervan te onderscheiden?

De hoofdpijn, die voor *Belladonna* karakteristiek is, wordt veroorzaakt door bloedaandring, door congestie, terwijl de hoofdpijn van China door bloedarmoede veroorzaakt is.

Hoe is de hoofdpijn van *Nux vomica*?

De hoofdpijn wordt veroorzaakt door stoornissen in de maag en treedt meestal des morgens op. Zij is gelokaliseerd in het achterhoofd of boven een oog en gaat dikwijls vergezeld van oprispingen en braken van zuurachtig slijm. Hoofdpijn, gepaard met verstopping en aambeïen.

Hoe is de hoofdpijn van *Sepia*?

Een scherpe pijn in het benedenste gedeelte der hersenen, die naar boven schiet. De zieke kan geen licht of gedruisch verdragen. Wordt beter door slapen. Past meestal beter voor vrouwen en gaat dikwijls gepaard met misselijkheid en braken.

Hoe is de hoofdpijn van *Gelsemium*?

Doffe pijn met gevoel van zwaarte in de oogleden. Erger des morgens, wordt beter door het waterloozen. De zieke is lusteloos, apathisch. Het gezicht is donkerrood. Gevoel van een band rondom het hoofd.

Noem eenige middelen, die dit laatste symptoom ook hebben.

Jodum, *Mercurius* en *Sulphur*.

Welke andere middelen hebben nog het symptoom, dat de hoofdpijn door waterloozing beter wordt?

Aconitum, *Silicea* en *Ignatia*.

Welke middelen hebben hoofdpijn met gedeeltelijke blindheid?

Gelsemium, *Causticum*, *Silicea*.

Welke zijn de hoofdpijn-symptomen van *Ignatia*?

Zwaarte in het hoofd, door bukken gebeterd. Hysterische toestand. Verergerd door het rieken van tabaksdamp. Gevoel, alsof er een spijker in het achterhoofd steekt.

Welke andere middelen hebben nog dit laatste symptoom?

Thuja en Coffea.

Beschrijf de hoofdpijn van Bryonia.

De pijn begint in het achterhoofd of ook wel in het voorhoofd en gaat dan naar het achterhoofd. De pijn is 's morgens erger en wordt verergerd door elke beweging. Zelfs de beweging der oogen verergerd de pijn. De stekende pijn strekt zich dikwijls uit tot den nek en den rug tusschen de schouders.

Hoe is de hoofdpijn van Ipecacuanha?

De hoofdpijn is van rheumatischen aard, met een gevoel, alsof de beenderen van het hoofd verbrijzeld zijn. Daarbij hevige misselijkheid en braking.

Hoe is de hoofdpijn van Cimicifuga?

Er bestaat een gevoel, alsof het bovenste gedeelte van het hoofd er af wil vliegen. Scherpe, schietende pijnen in en boven de oogen.

Hoe is de hoofdpijn van Glonoinum?

Een hevig kloppende hoofdpijn, die in elk gedeelte van het hoofd kan voorkomen. Het is net, alsof de bloedvaten moeten bersten en elke polsslag de pijn vermeerdert.

Noem het onderscheid tusschen Glonoinum en Belladonna.

Glonoinum heeft verlichting door het wegwerpen van elke bedekking van het lichaam. De hoofdpijn wordt erger door het buigen van het hoofd naar achteren en wordt beter in de frissche lucht.

Belladonna heeft verergering door het ontblooten van het lichaam, beterschap door het buigen van het hoofd naar achteren en verergering in de buitenlucht.

Wat is het karakter van Rhus bij hoofdpijn?

Hoofdpijn van rheumatischen aard. Een gevoel, alsof er een stijve band om het hoofd gebonden is. Pijnen in alle deelen van de schedelhuid en in de knobels van het achterhoofd.

Hoe is de hoofdpijn van Selenium?

Zenuwhoofdpijn over het linkeroog, verergerd door de zonnwarmte. Is vooral van nut bij hoofdpijnen, veroorzaakt door het bovenmatig gebruik van *thee*.

Welke zijn de hoofdpijn-symptomen van Coffea?

Congesties, halfzijdige hoofdpijn. Opgewonden toestand van het gemoed. Erger in de buitenlucht.

Wat is het karakteristieke hoofdpijn-symptoom van Antimonium crudum?

Hoofdpijn door baden. Alle symptomen van dit middel zijn erger na het baden.

Welke zijn de hoofdpijn-symptomen van Apls?

Hoofdpijn bij ontsteking van het hersenvlies, gekarakteriseerd door een plotseling opschrikken uit den slaap, gepaard met een schellen schreeuw. Vooral van nut, als de eene of andere huiduitslag is onderdrukt.

Hoe is de karakteristieke hoofdpijn van Ferrum?

Kloppende hoofdpijn diep in de hersenen. Gevoel, alsof het hoofd moet bersten. Congesties en kloppen in het hoofd, erger na middernacht, rood gezicht en koude voeten.

Hoe is de hoofdpijn van Pulsatilla?

Zij komt uit de maag of uit het onderlijf bij vrouwen. Meestal voorhoofdpijn, erger door warmte en door inspanning van het hoofd.

Wanneer is Phosphori acidum aangewezen?

Bij hoofdpijnen die bij schoolkinderen onder het leeren komen.

Dit korte overzicht van de geneesmiddelen, die de Homoeopathie in het veld voert tegen de algemeen verbreide kwaal der hoofdpijnen, kan onze lezers overtuigen van de veelzijdigheid onzer geneeswijze. De karakteristieke symptomen, die bij de verschillende middelen zijn aangevoerd, zijn niet alleen theoretisch gevonden door het beproeven van de geneesmiddelen op het gezonde menschelijk lichaam, maar zijn ook in de praktijk honderdvoudig bewaarheid geworden. Wij zien uit dit uittreksel uit het uitnemende boek van Dr. Dewey opnieuw, hoe de Homoeopathie bij elken zieke en elken ziekte-toestand individualiseerend te werk gaat, terwijl de Allopathie naar een schema met een paar middelen optreedt, die, wel is waar, tijdelijk hoofdpijn kunnen onderdrukken en verlichting in den oogenblikkelijken toestand kunnen brengen, maar nooit of nimmer een duurzame genezing kunnen bewerken. Daarom zij ook bij hoofdpijnen van elken aard onzen lezers het gebruik der homoeopathische geneesmiddelen warm aanbevelen!

DR. J. V.

**Enige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderzlekten**

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

IV.

Mondzlekten.

Het groote belang dat wij hebben bij het gezondhouden, en indien zij ziek zijn, bij het spoedig weer in orde brengen der spijsverteringsorganen, deden mij besluiten, de ziekten en de behandeling dezer organen het allereerst te behandelen.

Van die spijsverteringsorganen is de *mond* het eerste gedeelte, dat voor eene bespreking in aanmerking komt.

Een gebrek, dat bij pasgeborenen en zuigelingen nog al vaak voorkomt, is, dat het tongriempje te kort schijnt te zijn, waardoor de tong in haar beweging bij het zuigen belemmerd wordt. Hoewel deze afwijking niet in het kader van onze beschrijving past, daar het een aandoening is, die voor een chirurgische behandeling in aanmerking komt, zoo vond ik het niet overbodig, er, zij het ook terloops, op te wijzen.

Een andere mondaandoening moet hier wel uitgebreid behandeld worden: dit is de *spruw*.

Door gebrek aan zindelijkheid, na het zoogen en na het nemen van de flesch, zien we vaak bij zuigelingen op het slijmvlies van de mondholte, de

lippen, den binnenkant der wang, langs het tandvleesch, op het verhemelte en zelfs op de tong, witte kleine blaasjes ontstaan, die zich tot witte plekjes vergrooten. Deze witte plekken bestaan uit microscopisch kleine schimmels.

Vooral wanneer de vochten in de mondholte zuur zijn, is dat orgaan een heerlijke broedplaats voor deze vegetatie.

Het kan evenwel niet ontkend worden, dat het ééne kindje er vatbaarder voor is dan het andere. Zoo bestaat, bij een klierachtig zwak kindje, een zekere voorbeschiktheid voor het ontstaan van die ziekte.

Bij volwassenen treedt spruw af en toe op in het laatste tijdperk van uitputtende ziekten.

Hoofdzak bij het ontstaan van spruw is evenwel *onzindelijkheid*, d. w. z. dat men na de voeding den mond niet of slecht reinigt.

Behalve de reeds beschreven witte plekken in de mondholte, vertoont het kind bovendien dikwerf de volgende ziekteverschijnselen:

Lichte koorts-verschijnselen, het kind is kribbig, weigert borst of fleesch te nemen, omdat het zuigen pijn veroorzaakt. Gewoonlijk braakt het kindje, heeft een dunne, waterige diarrhee, doordien de ingewanden van streek geraken.

Plaatselijk vinden we de bovengenoemde witte plekjes, die op stukjes gestremde melk gelijken, soms zoo dicht opeen, dat men meent een diphtheritisch beslag van de tong, van het verhemelte, van de kaken en van het wangslimvlies voor zich te zien.

In ernstige gevallen bedekt de woekering niet alleen de geheele binnenvlakte van den mond, maar ook van de keel en zelfs van den slokdarm.

De billetjes van den kleine worden rood, en gaan stuk door de scherpe uitscheidingen.

Zijn de kindertjes overigens gezond en sterk, en is de spruw alleen aan onzindelijkheid te wijten, dan is dit lijden gemakkelijk en snel te genezen, door één of meer der straks te bespreken geneesmiddelen en door goede hygiënische maatregelen.

Wanneer de spruw optreedt als complicatie van een uitputtende ziekte, of na langdurig gebruik van onzuiver voedsel, waardoor de spijsvertering geheel van streek is geraakt, dan is de genezing moeilijker en het leven van den zieke vaak in gevaar.

Diarrhee, wat vooral bij zwakke kinderen niet zeldzaam is, verergert den ernst van het geval.

De voornaamste geneesmiddelen zijn *Borax* en *Mercurius*.

De aanwijzingen voor het gebruik der verschillende middelen zijn o. m. de volgende:

Arsenicum, wanneer de plekken donker gekleurd zijn en een akelige stank uit den mond komt, hevige diarrhee met groote lichaamzwakte optreedt;

Borax, de rust van het kind is zeer gestoord; speekselvloed; de spruwplekjes bloeden bij aanraking zeer gemakkelijk; mondje heet en droog;

Mercurius solub. speeksel druppelt voortdurend uit het mondje, stinkende adem, diarrhee met bloed er doorheen.

Wanneer dit middel toegediend wordt, zoodra er witte stippen verschijnen, dan is het vaak alleen reeds voldoende.

Sulphur, bij uitputtingstoestanden, en wanneer huiduitslagen ontstaan zijn.

Dit zijn enkele middelen uit de vele. Om geen verarring te stichten zullen we geen meerdere geneesmiddelen bij deze ziekte aangeven.

Het gekozen middel moet driemaal per dag gegeven worden.

Verder moet het mondje van het kindje geregeld driemaal per dag gepenseeld worden met een oplossing van *borax* in *glycerine* (1 gr. borax op 10 gr. glycerine); men moet daarbij oppassen, dat geen haartjes uit het penseeltje in het mondje kunnen achterblijven. Ook mag men het oude bakermiddeltje violenstroop niet bij den borax voegen, want daardoor wordt de spruw erger in plaats van beter.

In plaats van borax mag men ook andere stoffen gebruiken, mits ze het kindje maar niet kunnen schaden. Voor en na het penseelen moet het mondje gereinigd worden met een schoon linnen lapje, natgemaakt in warm water.

Van veel belang is de voeding.

Wanneer de spruw aan de eene of andere ziekte der moeder te wijten is, die niet spoedig genezen kan worden, dan moet het kind óf een min krijgen óf gespeend worden en kunstmatig worden gevoed, zooals we dit in de vorige hoofdstukken beschreven hebben (zie Homoeopathisch Maandblad van 15 Sept. en 15 October l.l.)

Aangezien voorkomen beter is dan genezen, moet men ook bij deze ziekte het eerste de hoofdrol laten spelen.

Alle papjes en meelvoeding zijn voor zuigelingen uit den boeze.

Strenge zindelijkheid is een dringende noodzakelijkheid. Na iederen maaltijd moet het mondje gereinigd worden, om ophooping van melkresten in de mondholte te voorkomen. Deze eenvoudige maatregel, waarvoor men alleen zuiver, koud water, een schoon linnen lapje en zindelijke handen noodig heeft, is meestal voldoende om spruw te voorkomen.

Eveneens moeten de tepels der moeder- of minneborsten voor en na iederen maaltijd van het kindje gereinigd worden.

Goed geventileerde kamers, overvloed van frissche lucht, en bij mooi weder de buitenlucht, zijn van bijzonder veel waarde om den algemeenen gezondheidstoestand van het kind gunstig te doen zijn en te doen blijven.

Stoornissen bij het Tandenkrijgen.

Om onzen lezers het herkennen van stoornissen in de *dentitie*, (d. i. het tandenkrijgen) gemakkelijk te maken, zullen we een overzicht geven van het normale verloop. Op zichzelf is de dentitie een proces, dat bij gezonde kinderen zonder stoornissen behoort te verloopen.

Er zijn twee soorten tanden en kiezen; de eerste soort noemt men de *melktanden*, de tweede soort vormen de *blijvende* tanden.

De melktanden verschijnen gedurende de eerste twee levensjaren, en vallen uit omstreeks het 7^e of 8^e levensjaar. Wanneer een melktand uitvalt, dan wordt hij door een blijvenden tand vervangen.

Het blijvende gebit is eerst compleet, wanneer het individu volwassen is.

De melktanden verschijnen gewoonlijk als volgt: omstreeks de 6^e levensmaand verschijnen de twee middelste snijtanden in de onderkaak, eenige weken daarna de twee overeenkomstige in de bovenkaak; daarna verschijnen de twee buitenste snijtanden in de onderkaak, en spoedig daarna die in de bovenkaak. Gewoonlijk, tenminste in normale gevallen, zijn deze snijtanden compleet, even voordat het kind 66n jaar oud is.

In het begin van het tweede levensjaar verschijnen achtereenvolgens de eerste vier groote kiezen, dan de oogtanden, en ten slotte de laatste 4 kiezen, zoodat tegen het eind van het tweede levensjaar het melkgebit voltooid is.

Wanneer er eenige afwijking in de volgorde van het verschijnen der tanden of kiezen optreedt, of wanneer de duur van het tandenkrijgen wat verlengd is, dan mag dit geen reden zijn om zich daarover beangst te maken.

Hoewel de *dentitie* een natuurlijk ontwikkelingsproces is, zoo is ze toch voor vele kinderen een tijdperk van zware beproeving, een tijdperk waarin zelfs doodelijk verloopende ziekten kunnen ontstaan.

Als gevolg van een verhoogde werking van het bloedvatenstelsel, gecombineerd met een vergroote zenuwprikkelbaarheid, die somtijds de dentitie verzegellen, kunnen plaatselijke of lichamelijke stoornissen ontstaan bij teere of klierachtige kinderen. Ook zijn er tal van ziekten, die reeds op zichzelf in staat zijn de dentitie te vertragen. Engelsche ziekte b. v. heeft een zeer ongunstigen invloed, want is deze aandoening reeds voor het begin der dentitie ontstaan, dan kan ze het ontwikkelen en het doorbreken der eerste tanden bemoeilijken en zeer vertragen.

Kinderen, lijdende aan Engelsche ziekte, ziet men vaak op den leeftijd van 2 jaar met een nog niet voltallig melkgebit. De weinige tanden, die zij hebben, zijn dan vaak reeds zwart en ontstoken. Bij tuberculeuze kinderen, of liever bij kinderen, die aanleg hebben tuberculeus te worden, ook bij kinderen met aangeboren syphilis, ziet men meestal de tanden reeds vroegtijdig gespleten, en dit nog wel voordat ze voldoende geconsolideerd zijn, om de noodige wisselingen te doorstaan.

De *ziekelijke verschijnselen*, die men soms bij kinderen bij het tandenkrijgen kan waarnemen, zijn:

Kuchen, met versnelden adem, rusteloosheid, opschrikken, afgebroken slaap.

Plotseling optreden van koorts; tandvleesch gezwollen, rood, heet aanvoelend; verhoogde speekselvloed; verschillende uitslagen op hoofd en lichaam; stoornissen in de spijsverteringsorganen, misselijkheid, diarrhee of constipatie, somtijds krampen en stuipen. Diarrhee en andere indigestiestoornissen komen het meest voor in den zomer en in den herfst.

De *oorzaken* vindt men o. m. in een scrophuleuze constitutie en in Engelsche ziekte.

Deaanleidendeoorzaken zijn: onregelmatige voeding, slechte voeding of overvoeding.

Vaak ziet men dentitiestoornissen optreden door voedselverandering, b.v. doordien men met de

moedermelk ophoudt en voedsel geeft, dat voor den leeftijd van het kind ongeschikt is.

Andere oorzaken kunnen zijn: het te warm inpakken van het hoofd, te weinig frissche lucht. Daardoor wordt het zenuwstelsel gestoord, de maag in de war gebracht, rusteloosheid, schreeuwen, krampen en zelfs stuipen kunnen het gevolg zijn.

Ontsteking van het tandvleesch, en een wanverhouding tusschen grootte van de kaak en stand en vorm der tanden, kan ook tot sukkelen aanleiding geven. Daarover later evenwel meer.

Vaak kunnen deze oorzaken vermeden en kan het lijden tijdens de dentitie tot een minimum verminderd worden, zelfs bij scrophuleuze gestellen.

Niet weinig gevallen van dentitiestoornissen zijn te wijten aan de moeder.

Zorg, angst, oververmoeienis, oververhitting, ziekten enz., kunnen het bloed van de moeder zoo bederven, dat, tenzij de moedermelk direct onthouden en het zoogen opgeschort worde, totdat de lichamelijke en geestelijke rust van de moeder hersteld is, ook het kindje lijdend wordt.

Stuipen, koorts, diarrhee, en zelfs plotselinge dood, kunnen hierdoor optreden.

Bij de *behandeling* van stoornissen in de dentitie moeten we bij de geneesmiddelen het eerst denken aan *Chamomilla*. Dit is het middel, dat in de meeste gevallen van dentitiestoornissen, bij afwezigheid van koorts in aanmerking komt.

Ook dan is het aan te raden, dit middel te gebruiken, wanneer de stoelgang gallig is, dus wijzend op prikkeling der ingewanden, het kindje kucht, en daarbij huilerig en onrustig is.

Verder komt soms in aanmerking:

Aconitum: het kindje is koortsig, rusteloos, en het tandvleesch is ontstoken;

Calcareo carbonica: het kindje heeft een slijmerige diarrhee. Vooral bij scrophuleuse (klierachtige) gestellen is dit het middel;

Kreosoot: bij kinderen, die wegwijnen, daarbij opgewonden, slapeloos zijn, ontstoken tandvleesch hebben, en geconstipeerd zijn. De tanden rotten bij hen weg, zoodra zij verschijnen.

Ook kan men soms noodig hebben:

Arsenicum: bij sterk vermagerde en uitgeputte kinderen, die erg dorstig zijn;

Belladonna: het gezicht van het kindje is rood, congestief, stuipachtig;

Mercur. solub. of *Mercur. dulcis*: wanneer de ontlasting groen en bloederig is;

Podophyllum: pijn in het lijfje bij aanvallen, daarbij schreien de kleintjes en trappen met de voetjes, uitzakking van den endeldarm;

Silicea: hoofdzweet, zoodra het kindje inslaapt.

Behalve het uitkiezen en toedienen van een dezer middelen, moet men het kind regelmatig en op tijd voeden en dan laten rusten; daarbij verkeerde gewoonten en ongesteldheden der moeder behandelen, wanneer die, wat vrij zeker is, het kind kunnen schaden.

Het hoofd koel houden en de voeten warm, is een gezondheidsregel, die evenals bij volwassenen ook hier van kracht is. Elken dag het kind met koud of afgekoeld water wasschen, is van zeer veel

nut; het kind veel in de vrije lucht laten zijn, is ook uitstekend, mits het weder mooi is.

Een volgend maal zullen wij over het vroegtijdig caries of weggroten der tanden en kiezen het een en ander mededeelen.

TUBERCULOSE.

Ongetwijfeld is het van groot belang bij besmettelijke ziekten, zooals mazelen, roodvonk, diphtheritis, te weten, op welke wijze de besmetting verspreid wordt, en hoe men zich 't best voor besmetting kan vrijwaren. Wij hebben daarop reeds vroeger de aandacht gevestigd. Met een enkel woord willen wij dit thans nogmaals doen ten opzichte der tuberculose van de longen, aangezien men in het algemeen nog zoo weinig doordrongen is van de noodzakelijkheid, om in den omgang met lijdens aan long-tuberculose uiterst voorzichtig te zijn.

De wijze, waarop de besmetting met tuberculose plaats heeft, geschiedt of door inademen van de ziektekiemen (de tubercel-bacillen), of door opname van tuberculeuze stoffen met het voedsel, of door het geraken van tuberculeuze stoffen in het bloed bij kleine verwondingen van de huid.

Verreweg het meest geschiedt de besmetting door inademen. Hoe is dit mogelijk?

Een lijder aan long-tuberculose geeft, indien de ziekte slechts eenigermate zich ontwikkeld heeft, slijm op. Dit slijm bevat ontelbare tubercel-bacillen. Wanneer nu dit slijm hier en daar op den grond of in zakdoeken wordt uitgespuwd, heeft het gelegenheid uit te drogen; daarbij kan het bij beweging der lucht als stof worden verspreid, en kunnen de tubercel-bacillen door anderen worden ingeademd.

Het is dus in de eerste plaats noodig, dat het spuwsel onschadelijk gemaakt wordt. De lijder aan long-tuberculose moet dus zijn spuwsel *niet* op den grond spuwen, noch in een zakdoek opvangen, maar het *steeds* in een schaal, kwispedor of in een zak-spuwfleschje uitspuwen. Om het uitspuwen van het slijm en het verstuiwen daarbij te voorkomen, moeten deze half met water, of nog beter met een oplossing van carbol of sublimaat, gevuld zijn. Met zand of zaagsel vulle men ze *niet*.

Sommige patiënten aan tuberculose hebben de gewoonte, vooral als de ziekte nog niet ver gevorderd is het opgehoeste slijm in te slikken. Dit is zeer gevaarlijk. De patiënt kan daardoor zichzelf tuberculose der darmen bezorgen.

Behalve in het sputum van den tuberculose-lijder bevinden zich ook tubercel-bacillen in de kleine druppeltjes speeksel, die bij het droge hoesten of zelfs bij luid spreken worden uitgeworpen. In de omgeving van den patiënt bevinden zich dus steeds tubercel-bacillen.

Daarom is het noodig, dat de kamer, waarin de tuberculose-lijder zich ophoudt, nu en dan aan een grondige ontsmetting wordt onderworpen. Eveneens is het zoowel voor den patiënt zelven als voor zijne omgeving hoogst gewenscht, dat een der ramen van het vertrek *dag en nacht* geopend blijft. Ook kieze men, indien eenigszins mogelijk, een kamer, die door de zon beschenen wordt.

Ten einde aan de bacillen zoo min mogelijk gelegenheid te geven, met het stof door de kamer verspreid te worden, mag het vertrek *niet* belegd zijn met een vloerkleed, mogen er geen gordijnen om het ledikant heen zijn, liefst ook niet aan de ramen. De vloer van het vertrek moet zoo glad mogelijk zijn, mag *steeds* slechts *nat* worden opgedweild. Meubelstukken waarin zich stof kan ophoopen, moeten verwijderd worden; eenvoudige houten meubelen zijn het meest te verkiezen.

Het te zamen slapen in één bed van een tuberculose-lijder met een gezonde is ongeoorloofd; evenzoo is het gevaarlijk, dat een teringlijder en een gezond persoon in twee dicht bij elkaar staande bedden slapen.

Ook zorgte men er voor, den lijder of de lijdere aan longtuberculose *niet op den mond* te kussen.

In het belang van allen, zoowel van de lijdens aan tuberculose zelven als van hunne omgeving, dringen wij er bij onze lezers op aan, aan deze noodzakelijke maatregelen hun bijzondere aandacht te wijden. Een ieder doe toch, wat in zijn vermogen is, om deze schrikkelijke ziekte te bestrijden!

PROFESSOR LOMBRISO HOMOEOPAAT.

Men weet, dat de wereldberoemde geneesheer prof. Lombroso te Turijn nauwelijks een jaar geleden op het internationaal crimineel-anthropologisch congres te Amsterdam door zeer vele allopathische hoogleraren als een der eerste geleerden gevierd werd.

Reeds langen tijd gingen er geruchten, dat de beroemde arts homoeopaat was. Om dienaangaande zekerheid te verkrijgen, schreef de homoeopathische arts Hoffman te Gouda aan prof. Lombroso zelven om inlichtingen. Dr. Hoffman ontving daarop het volgende schrijven uit Turijn, d. d. 20 Sept. 1902, in de fransche taal:

„Waarde Collega! Ik ben homoeopathisch geneesheer sinds dertig jaren. Ik was verplicht het te worden na de ontdekking van de oorzaak en de genezing (door arsenicum) van de pellagra, den geesel van ons land. Ik acht mij gelukkig, dat deze mededeeling u genoeg kan doen.”

(w. g.) Uw collega

LOMBROSO.

ADVERTENTIËN.

Dr. S. J. VAN ROIJEN,
Homoeopathisch Arts,

is verhuisd naar
Oudegracht bij Smebrug No. 119bis
UTRECHT.

SPREKRUUR: op Werkdagen van 1-2 uur.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen

in iedere grootte en vorm, wit of geel
glas, fijn uitgevoerd en op wensch
zuiver gereinigd, worden geleverd door
de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

**Homoeopathische
A P O T H E E K E N
te Arnhem.**

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

Bij **LA RIVIÈRE & VOORHOEVE**, Zwolle, zijn onderstaande werken verkrijgbaar; prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	"	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	"	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	"	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	"	- 0.25
Beknopt Homoeopathisch Vademecum	"	- 0.10
De vertegenwoordiging der Homoeopathie, Dr. Munting	"	- 0.60
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

In 't bloeiende zich snel ontwikkelende **Apeldoorn**, wordt door **vele** aldaar en in de omliggende dorpen wonende voorstanders der Homoeopathie, **sterk** verlangd naar de vestiging van een **Hom. geneesheer**.

Men is bereid een **garantiefonds** voor hem op te richten. Nadere informatie aan te vragen onder motto **Apeldoorn**, adres Uitgevers van dit Blad.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking **NIET MEER** bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KORK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BARRT,

Ritthemsche Markt F 189.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCHE MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Homoeopathie en Hypnose. — Is zand gezond? — Eenige wenken over de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten. (V.) — De Homoeopathie in de Tweede Kamer. — Advertentiën.

HOMOEOPATHIE EN HYPNOSE.

„De Homoeopathie is een bepaalde soort van hypnose. Zij brengt moeilijk te besturen individuen, die, door eigenwijsheid gedreven, de meening hebben gekregen, dat hun hoogst gewichtig lichaam buitengewoon onverklaarbare werkingen vertoont, onder bedwang. De Homoeopathie spot met wetenschappelijke verklaring en laat ieder eigenwijze zich zelf observeeren, zoodat de eigenwijsheid voldaan is en gerust. Die voldaanheid en gerustheid brengt de genezing.”

Aldus Dr. J. Borst in zijn voordracht, gehouden te Tiel den 13 Aug. 1902 en gepubliceerd in het Nederl. Tijdschr. v. Geneesk. van 22 Nov.

De lezers van het Maandblad, voorstanders der Homoeopathie, zullen het mij wel niet euvel duiden, dat ik de boven aangehaalde woorden uit de bewuste voordracht onder hunne aandacht breng. Mij dunkt, zij zullen de beschuldiging van te zijn, „moeilijk te besturen individuen” en „eigenwijzen” wel niet al te ernstig opvatten en rustig voortgaan, die „bepaalde soort van hypnose” op zich te laten toepassen. Immers

zij verkrijgen genezing, en dit blijft vooralsnog voor hen de hoofdzak. Al moeten zij dan ook vernemen, dat die genezing tot stand komt, omdat hunne eigenwijsheid voldaan is, ze weten het wel beter en ze zouden kunnen volstaan met hem, die zich aldus over Homoeopathie uitlaat, toe te voegen: „Gij weet van Homoeopathie niets af. Bestudeer haar eens ernstig; een ernstige studie der Homoeopathie zal uwe meening geheel wijzigen!”

Toch geloof ik, dat het zijn nut heeft, om telkens, wanneer we verkeerde opvattingen over Homoeopathie tegenkomen, ze te weerleggen. Zoo ook in dit geval, waar de tegenstander het ons waarlijk niet moeilijk maakt, hem het onjuiste van zijne meening aan te toonen. Immers de Homoeopathie is geen bepaalde soort van hypnose. Zij heeft met hypnose evenveel of even weinig te maken als andere geneeswijzen.

't Bewijs daarvoor is gemakkelijk te leveren:

1. De homoeopaat behandelt en geneest zieken, waarbij hypnose en suggestie bijna absoluut uitgesloten kunnen worden. Zouden zuigelingen en jonge kinderen wel sterk op hypnose reageeren? Zouden de homoeopathische veeartsen die hypnose wel veel noodig hebben, om moeilijk te besturen koeien en eigenwijze varkens in bedwang te houden? Antwoord: Neen.

2. De Homoeopathie rekent ook onder haar bereik de behandeling van die ziekten, waarbij de factor hypnose niet of nagenoeg niet in rekening moet gebracht worden.

Of zouden we bij de behandeling der cholera wel veel heil verwachten van de hypnose? En toch heeft de ondervinding geleerd, dat juist bij

cholera de homoeopathische geneeswijze haar schoonste triomfen viert. Zoo zijn er tal van ziekten, zooals: longontsteking, tuberculose, diphtheritis, dysenterie, malaria e. v. a. waarbij de hypnose geheel buiten spel blijft.

Verder geheel onjuist is de bewering: „De Homoeopathie spot met wetenschappelijke verklaring.” De wetenschappelijke verklaring is ons even veel waard als anderen, en in plaats van te spotten met wetenschappelijke verklaring, ziet de Homoeopathie gaarne den toets der wetenschap op zich toegepast, en de homoeopaten schromen niet, zelf hunne methode aan wetenschappelijk onderzoek te onderwerpen. Een ieder, die den arbeid van een Schulz, Arndt, Hueppe, v. Bakody, Griesselich, Paul Wolf, Kallenbach e. a. heeft bestudeerd, zal dit beamen, zoodat een uitspraak als: „de Homoeopathie spot met wetenschappelijke verklaring” niets anders is dan een verklaring van eigen onkunde.

Eveneens moeten wij de beschuldiging, dat de Homoeopathie toelaat, dat „ieder eigenwijze zichzelf observeert”, met nadruk van de hand wijzen.

Dat onze patienten nauwkeurig van al hunne ziekteverschijnselen melding moeten maken, is geen uiting van eigenwijsheid, maar noodig om tot de juiste geneesmiddel-diagnose te komen.

Aan de vermelding der subjectieve symptomen verbindt de homoeopaat intusschen een even nauwkeurig objectief onderzoek als elk ander geneesheer. Daardoor ontvangt hij het geheele ziektebeeld van den zieke, die zich aan hem toevertrouwt, en is daardoor in staat, wat betreft het geneesmiddel, de voeding en de hygiënische maatregelen, datgene aan te wijzen, wat hij acht 't meest in het belang van zijn patient te zijn.

Volgt dan op die behandeling de gewenschte geneezing dan is het ons een voldoening te weten, dat ze niet is tot stand gekomen als gevolg van hypnose, maar als de noodzakelijke consequentie van de door Hahnemann aan 't licht gebrachte natuurwet: *Similia similibus curantur*.

MIEG.

IS ZAND GEZOND?

Als wij het spreekwoord, dat bij het volk gebruikelijk is, gelooven, dan moet bovenstaande vraag bevestigend beantwoord worden. „Zand is gezond”, zeggen reeds de kleine jongens op de straat, „want zand schuurt de maag!” Hoe dikwijls hebben wij in onze schooljaren, als de boterham ongelukkig met den gesmeerden kant op den grond viel, liever het zand mede in den koop genomen, dan de boter van het brood afgestroken. Het knerste wel tusschen de tanden, maar: „kom, slik maar in; zand is immers gezond; zand schuurt de maag,” zeiden wij tot

elkander. Van bacillen en micrococcen hadden wij toen nog geen idéé; als wij geweten hadden, dat Professor Manfredi in één gram stof eener straat in Napels zestienhonderd acht-en-zestig millioenen van die bacteriën berekend heeft, dan zouden wij wel kippevel gekregen hebben van angst, bij de gedachte, zulk een kolonie parasieten met onze op den grond gevallen boterham ingeslikt te hebben. Intusschen wij leven nog en hebben van de reinigende en schurende werking van het zand geen blijvend nadeel ondervonden!

Doch, scherts ter zijde! Laat ons eens op wetenschappelijke wijze de vraag beantwoorden, of zand op de ééne of andere wijze voor ons lichaam nuttig kan zijn en of het soms in 'teen of andere geval van ziekte een gezondmakend geneesmiddel kan blijken te zijn!

Laat ons daartoe eerst de vraag beantwoorden: „Wat is zand?”

„Zand, zuiver, rein, bacillenvrij zand is het nietige overblijfsel van vroegere trotsche, hemelhooge bergen, wier hoeken en kanten door het wisselende weder, door koude en warmte, regen en sneeuw afgeslepen werden, tot hunne ruïnen in de schuimende bergbekken stortten, die daarvan ten slotte niets anders lieten overblijven dan de fijnkorrelige kiezelsteentjes, het zand, dat door het water wordt weggespoeld, dat door den wind wordt verjaagd! Men heeft de bergen het *skelet* der aarde genoemd; maar voor den tand des tijds kan *niets* bestaan. Ook de beenderen der aarde moeten voor dezen heerscher zwichten! Bergketenen verdwijnen, rotsen verwaaien! De oplosbare bestanddeelen dezer trotsche gevaarten gingen met de rivieren en beken weg, het onoplosbare gedeelte bleef als zand achter op de bedding en aan den oever der stroomende wateren en der golvende zeeën.

Wij noemen het zand, de *scheikundige* noemt het kiezelzuur en *silicaat*: dat is een verbinding van kiezelzuur met andere elementen. Wordt kiezelzuur, dat het reinste, zuiverste zand voorstelt, met *soda* en *kalk* in een bepaalde verhouding te zamen gemengd en gesmolten, dan ontstaat *glas*; neemt men alleen *soda*, dan ontstaat het zoogenaamde *waterglass*, een halfvloeiende stof, die, aan de lucht blootgesteld, hard wordt. Wij zien dus, dat er *oplosbare* kiezelzuur- of zandverbindingen bestaan. Maar zelfs het glas, dat wij in onze vensters hebben en waaruit wij drinken, is niet absoluut onoplosbaar in water, zoodat de *scheikundige*, als hij volkomen rein gedistilleerd water wil hebben, tot het bereiden daarvan geen toestellen, uit glas, maar uit platina vervaardigd, moet gebruiken.

In de natuur vinden wij overigens bewijzen genoeg, dat zand en zijne verbindingen in water oplosbaar zijn. Elke grashalm, elk spits blad, elke fijngepunte doorn hebben hun snijdende oppervlakte aan een dun overtreksel van *kiezelzuur* te danken. Daar de plant haar mineraalvoedsel door hare wortelen uit het aardrijk opzuigt, moet dus het kiezelzuur in het water, dat zij tot zich nam, opgelost geweest zijn. De harde huid, die het Spaansche riet zoo stijf en daarom zoo nuttig maakt, bestaat uit een fijn pantser van *kiezelzuur*.

Maar niet alleen de plant heeft kiezelzuur noo-

dig tot haar bouw en bestaan, ook het dierlijk en menschelijk organisme gebruikt dit interessante voorwerp onzer beschouwing. De scheikundige analyse heeft niet alleen in de asch van planten, maar ook in de asch van dierlijke en menschelijke organen kiezelzuur — *zand* — ontdekt. Dit kiezelzuur moet dus een bijzondere rol spelen in ons organisme, om de eenvoudige reden, dat het er anders zich niet in zou bevinden. Omtrent ijzer weten wij, dat het een bestanddeel van de roode bloedlichaampjes in het bloed is, van het fluor weten wij, dat het 't email der tanden helpt vormen, zoodat ervaren artsen opgemerkt hebben, dat in streken, waar fluor ontbreekt, de meeste menschen slechte tanden hebben, en omtrent kiezelzuur hebben de onderzoekingen van Dr. Schüssler in vroegeren tijd en van Prof. Schulz in den laatsten tijd aan het licht gebracht, dat het een zeer belangrijk bestanddeel voor het menschelijk organisme is. Armoede aan silicaten veroorzaakt achteruitgang en verschrompeling van de weefsels van het lichaam, vooral van het celweefsel. Rijkdom aan silicaten vermeerderd het weerstandsvermogen van het lichaam. Hier hebben wij inderdaad een *wetenschappelijk bevestigend* antwoord op de vraag, aan het hoofd van ons artikel geplaatst! Prof Schulz aan de Universiteit te Greifswald, die onzen lezers geen onbekende is, heeft in het begin van dit jaar het resultaat van zijne onderzoekingen omtrent het voorkomen van kiezelzuur en zijne verbindingen in het menschelijk organisme bekend gemaakt. Hij heeft bewezen, dat zich in het bindweefsel van jonge lieden meer kiezelzuur bevindt dan in de weefsels van oude lieden, en spreekt zijn overtuiging uit, dat het kiezelzuur of het *zand*, dat in ons lichaam voorkomt, niet als overtollige ballast te beschouwen is, maar integendeel, evenals ijzer, kalk en jodium, een belangrijk bestanddeel van onze organen vormt, waarvan het gemis of het ontoereikend voorkomen allerlei ziektestoornissen veroorzaakt, en spreekt voorts zijn vermoeden uit, dat het kiezelzuur geroepen schijnt te zijn, in verschillende ziekte-toestanden een belangrijk geneesmiddel te worden!

Honderd jaren na Hahnemann komt dus een professor aan een beroemde universiteit op grond zijner wetenschappelijke onderzoekingen tot het resultaat, dat kiezelzuur een belangrijk geneesmiddel kan blijken te zijn. Hier zien wij opnieuw het genie van den ontdekker der Homoeopathie glansrijk gerechtvaardigd. Op grond toch van den door hem ontdeekten therapeutischen regel. „*Similia similibus curantur*” heeft Hahnemann reeds voor meer dan honderd jaren het in de Homoeopathie beroemde *Silicea* in tal van ziekte-toestanden aanbevolen! Op grond van dienzelfden regel hebben honderden en duizenden zijner navolgers en aanhangers *Silicea* in ontelbare gevallen van voor de werking van dit groote geneesmiddel passende ziekte-toestanden als een onschatbare hulp leeren kennen. Waarlijk, opnieuw een bewijs, door een vertegenwoordiger der officieele geneeskundige school erkend, van den vooruitzienden blik onzes Meesters en van de deugdelijkheid en de waarheid van de door hem verdedigde en door ons aangenomen geneeswijze.

Het is de moeite waard, na te gaan, hoe het volk

en vroegere artsen over het gebruik van *kiezelzuur* als *geneesmiddel* denkt en dachten.

De oude artsen gebruikten het kiezelzuur, het zuivere zand, als geneesmiddel. Paracelsus, de voorlooper van Hahnemann, verstond de kunst om waterglas te bereiden. Door het koolzuur der lucht wordt het waterglas ontleed en scheidt een slijmachtige kiezelzuurverbinding af, die uitwendig eenige overeenkomst heeft met gekookte stijfsel. Paracelsus zegt daaromtrent: „Het leven der kwarts- en kiezelsteenen bestaat in een mucilagineuze materie (slijmachtige stof)”, waaruit blijkt, dat hij deze kiezelzuurverbinding kende. Hij maakte daaruit een preparaat, dat hij *fel terrae* of *aardgal* noemde en dat hij volgens zijne berichten tegen *tartarische* ziekten, d. w. z. tegen jichtachtige zwellingen der gewrichten en tegen steenziekten met uitstekend resultaat gebruikte.

Ook Goethe, de beroemde deutsche dichter, die eveneens scheikundige experimenten en studiën maakte, heeft dit *kiezelzuursap* of gelijk hij het noemt: den *Liquor Silicum* bereid en spreekt er van als van de „schoonste mineraalachtige vloeistof, die hij tot zijne grootste verwondering eenige malen gelijk een dierlijke gelei heeft zien ontstaan.”

In de helft der vorige eeuw beval de Franschman Socquet *natronsilicaat* tegen jicht, reumatiek en neuralgiën aan; Picot hield het voor een goed geneesmiddel bij zekere vormen van suikerziekte.

Wat het volk betreft, dat noch van Paracelsus noch van de genoemde Franschen iets afwist, het volk heeft van oudsher aan kiezelzuur en zijne verbindingen als bij instinct een plaats ingeruimd onder zijne geliefkoosde huis- en volksgeneesmiddelen. Zoo gebruiken bv. de landlieden in Zweden fijn gepulveriseerd kristalglas met goed gevolg bij de genoemde ziekten. Volgens een authentieke mededeeling van Zimmermann kreeg een man, die jaren lang door slechte spijsvertering en maagzuur werd gekweld, een onweerstaanbare lust naar zand en werd door het maanden lang voortgezette gebruik van een mespunt kiezelzand geheel genezen.

Ook in de planten wist het volk het kiezelzuur te ontdekken en te gebruiken. Zoo is bv. een afkooksel van de *kattestaart* (*Equisetum arvense*) gebruikelijk tegen jicht, galsteenen en steenziekte. Prof. Schulz, die alles onderzoekt, vond in zulk een afkooksel een voldoende hoeveelheid kiezelzuur, om de goede werking er van op het organisme verklaarbaar te maken. Ook het bij het volk tegen suikerziekte geprezen afkooksel van *boonenschillen* behoort hierbij, want in de asch van boonestroo is bijna 9 % kiezelzuur te vinden. En de goede werking van het ook in de Homoeopathie gebruikelijke *spongia marina tosta* tegen de kropziekte berust zeker voor een goed deel op zijn groot gehalte aan kiezelzuur, want dikwerf ziet men nog een goed resultaat van dit middel, als de in de Allopathie gebruikelijke Jodium-preparaten niet aanslaan.

Elk jaar, ja haast elke week worden door de chemische fabrieken nieuwe en allernieuwste geneesmiddelen tegen allerlei ziekten met groote reclame aangeprezen; de meesten hunner verdwijnen haast even spoedig van de oppervlakte, als zij verschenen zijn, omdat zij de gedane beloften niet vervullen, ja

dikwijls meer schade dan nut aanbrengen. Zou het daarom niet van pas zijn, als de allopathische geneesheeren eens wat meer aandacht schonken aan het aloude volksmiddel: **kieselzuur**, dat volgens Prof. Schulz geroepen schijnt te zijn, een belangrijk geneesmiddel te worden, en dat door de aanhangers der Homoeopathie reeds meer dan honderd jaren in tal van gevallen probaat werd bevonden?

Tegen den dood is wel is waar nog geen kruid gewassen, en er is nog geen geneesmiddel ontdekt, dat ons niet ook wel eens in den steek laat. Maar daar het zeker is, dat het kieselzuur een belangrijke rol in de samenstelling van ons organisme speelt, is het a priori reeds aan te nemen, dat het in ziekte-toestanden een genezende werking tot ondersteuning der natuurgeneeskracht kan uitoefenen; en dat het dit ook werkelijk doet, daarvan getuigen de talloze genezingen, die de homoeopaten met het polychrest: **Silicea** bewerken.

Ten slotte nog een korte karakteristiek van de werking van **Silicea** volgens onze homoeopathische grondbeginselen.

De karakteristieke indicaties van **Silicea** zijn: verergering der pijnen door beweging, door de geringste aanraking, door prikkeling der zenuwen. Beterschap der pijnen in het hoofd door warmte en omhulling van het hoofd.

Silicea beantwoordt aan de scrofuleuze constitutie. Zijne werking is diep en langdurig. Het is van het grootste nut bij langdurige etteringen, vooral van de beenderen.

Silicea helpt bij puistjes in de oogleden, bij etteringen van het oor, bij carieuze ziekten der beenderen, bij abscessen aan de wortels der tanden en tandfistels.

Silicea is van groote waarde bij etterende kliergezwellen van scrofuleuze kinderen en jonge lieden, bij etterende borsten der vrouwen en bij verhardingen der speekselklieren en der klieren van het onderlijf.

Silicea wordt met goed gevolg gebruikt bij abscessen in de longen en bij een ongezonde, tot huiduitslag en ettering gedisponeerde huid.

Silicea in één woord heeft genezende kracht bij alle ziekten der weefsels, die met ettering gepaard gaan, als de etterende plek niet wil genezen, zooals bij heupziekte, ziekte der wervels, karbonkels en gezwellen in het stadium der ettering.

Silicea heeft eindelijk ook nog een gunstige werking bij zekere zenuwziekten, die met een algemeen verval van krachten gepaard gaan.

Al te maal redenen genoeg, om het kieselzuur als een belangrijk geneesmiddel te waardeeren! Wij zien dus, dat het kieselzuur — het zuivere zand — waarvan wij als jongens plachten te zeggen, dat het gezond is, omdat het de maag schuurt, niet alleen een gewichtig bestanddeel van ons lichaam, maar nog meer, op de juiste wijze toebereid en in bepaalde ziektegevallen aangewend, een voortreffelijk geneesmiddel is!

Dr. J. v.

Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

V.

De wolf in de tanden (caries).

Vaak worden wij, medici, door ouders geraadpleegd voor hunne kinderen, wanneer deze reeds een gebit hebben, dat door ondoelmatige of slechte verzorging zoo bedorven is, dat er niets meer aan goed is te maken, en ons advies om een tandmeester te consulteren reeds te laat komt. Om bij de lezers en lezeressen van dit blad te voorkomen, dat zij door onwetendheid zondigen, zullen wij in dit nummer van het maandblad enkele wenken geven, hoe men het gebit van jonge kinderen goed in orde moet krijgen, en hoe men het goed moet houden.

De verrichtingen der tanden zijn van zoo veel belang, dat een goede verzorging van het gebit niet genoeg op het hart gedrukt kan worden; deze raadgevingen gelden dan ook niet alleen voor kinderen, maar ook voor volwassenen.

Hoevelen onzer, die thans reeds de kinderschoenen ontwassen zijn, hebben geleden door nalatigheid of liever door onwetendheid in onze jeugd. De zorg voor de tanden en voor den mond was 20 à 30 jaar geleden nog niet wat ze nu is; men besefte toen nog niet zoo algemeen, wat een goed gebit te beteekenen heeft voor het gezond houden van het organisme. Velen hebben het aan die nalatigheid te wijten, dat ze thans het twijfelachtig voorrecht genieten een valsch gebit te mogen dragen, 't welk evenwel slechts onvoldoende hun eigen gebit vervangt.

Een goed stel tanden en kiezen is een van de beste garantiemiddelen, die een kind kan hebben, om van een goede spijsvertering en van een uitstekende gezondheid te genieten.

Dit geluk is verkrijgbaar, wanneer de ouders reeds in den zuigelingetijd, bij het verschijnen der eerste tanden, zorg daarvoor gaan dragen.

Een groot gedeelte der patiënten, die zich aan onze zorg toevertrouwen voor verschillende ongesteldheden, lijden in mindere of meerdere mate aan een ziekelijken staat van hunne kiezen, tanden en van hun tandvleesch. Bovendien zijn tal van ingewandstoornissen en slechte voedingstoestanden aan een slecht onderhouden gebit te wijten.

Merkwaardig is het bovendien, dat tandmeesters met een veeljarige praktijk hebben waargenomen, dat het vroegtijdig carieus worden van tanden en kiezen toeneemt. Dit vroegtijdig verval is veelal te wijten aan te voorkomen oorzaken.

De voornaamste daarvan zijn de volgende:

a. *De tanden en kiezen zitten te dicht oopen.*

Bij sommige kinderen zijn de kaken zoo smal en

onregelmatig van vorm, dat er geen voldoende ruimte overblijft voor een goede ontwikkeling.

Het gevolg is dat de tanden schuin en scheef, vóór en boven elkaar groeien, op abnormale plaatsen door de tandkassen dringen enz. Het gevolg hiervan is weer, dat spijsresten zich gemakkelijk tusschen de tanden en kiezen ophopen en daar tot het ontstaan van caries aanleiding geven.

Wij moeten er hier tevens op wijzen, dat het zeer gewenscht is, de eerste tanden zoo lang mogelijk te laten behouden, en wanneer er de wolf inkomt, ze bijtijds te laten vullen. Het uittrekken van de eerste tanden veroorzaakt een verkleining van de kaken, waardoor voor het blijvende gebit te weinig ruimte overblijft.

Nu kunnen wel is waar de tandmeesters de kaken weer ietwat uittrekken, maar voldoende is dit meestal niet; daarom is het beter deze afwijking te voorkomen, wat gemakkelijk kan, als men den hieronder te geven raad opvolgt.

b. Het onvoldoende gebruiken der tanden.

Dit is een gevolg van het soort voedsel, dat gebruikt wordt, en van de bereiding er van.

Het veelvuldig gebruik van geweekt brood en van zachte, versche broodsoorten is bepaald schadelijk.

Het is van overwegend belang voor een kind, om met de snijtanden een korst hard brood door te snijden of op een beentje te knabbelen. Dit oefent en verhardt de tanden en het tandvleesch.

Het resultaat van een onvoldoend gebruik der tanden, is, dat de kaken onvoldoende ontwikkeld worden, het tandvleesch week en sponsachtig wordt en de tanden onregelmatig groeien, gemakkelijk loslaten en uitvallen. Het gaat met de tanden, evenals met alle lichaamsdeelen; hoe meer een lichaamsdeel gebruikt wordt voor het doel waarvoor het bestemd is, des te krachtiger zal het worden; hoe minder arbeid, des te slapper en zwakker wordt het. Weerstand en arbeid geeft *kracht!*

De weerstand, door taai voedsel geboden, brengt een gezonden druk teweeg, waardoor een verhoogde bloedtoevoer ontstaat naar de tandkassen en de tanden; de laatste worden daardoor steviger en vaster, zoodat het tandbeen tot meer in staat is, zelfs wanneer het email er is afgesleten.

c. Lichamelijke zwakte.

Wat het lichaam in het algemeen doet verzwakken, verzwakt ook ieder onderdeel er van.

Wanneer de gezondheidstoestand door slechte hygiënische maatregelen verzwakt is, of door andere oorzaken geleden heeft, dan lijden ook de tanden.

De tanden worden door den slechten voedingstoestand van het lichaam ook slecht en zwak.

Enkele middelen, die wij bij deze toestanden aanbevelen, zijn:

1° *Kreosotum*. Indien de mondsappen zuur zijn (bij de roode verkleuring van een blauw lakmoespapiertje mag men tot een zure mondreactie besluiten.)

De patientjes braken veelvuldig, het tandvleesch is pijnlijk en rood door ontsteking.

2° *Mercur. Solub.* De tanden staan los, het tandvleesch gaat gemakkelijk bij aanraking bloeden, en

omsluit niet geheel meer de tandkroon. De kinderen hebben veel last van speekselvloed en onaangenaam riekenden adem.

3° *Silicea*. De tanden en kiezen zijn week en brokkelen spoedig af; daarbij vindt men verschijnselen van Engelsche ziekte.

4° *Staphysagria*. De tanden zijn zwart, het tandvleesch is bleek, gezwollen, ontstoken, pijnlijk en vertoont hier en daar defecten.

De tanden staan los.

Van zeer veel gewicht is een voorbehoedende behandeling; uit de reeds genoemde oorzaken is het nut en de aard der behandeling gemakkelijk af te leiden.

Om te voorkomen dat de tanden opeengedrongen of schuin komen te staan, moet men zeer vroeg reeds een tandmeester raadplegen. Deze zal bij overmatigen groei de overbodige tanden uittrekken, en vooral die uitkiezen, die de meeste kans hebben carieus te worden. Ook kan hij bij jonge kindertjes door een toestelletje de wanorde weer in regelmaat veranderen.

De openingen, door het uittrekken der overbodige tanden ontstaan, worden weer spoedig aangevuld, doordien de overblijvende tanden recht gaan groeien en de opengekomen ruimte aanvullen.

Om te snelle verzwakking der tanden tegen te gaan, en dus ook het carieus worden te voorkomen, is oefening der tanden van groot gewicht.

Men moet daarom jonge kinderen op ivoren ringen, beentjes of kalmusworteltjes laten bijten.

Later is het eten van stevig brood b.v. het z.g. *bruinbrood* of ook het kropbrood nuttig en goed,

1° omdat het door zijn grootere hardheid een goeden prikkel op de tanden en het tandvleesch uitoefent; 2° omdat het aan dat lichaam meer phosphor- en kiezelzure verbindingen toevoert, die voor de vorming van het email en het tandbeen zoo noodig zijn.

Zoetigheden mogen slechts matig toegestaan worden, want zij maken de tanden ziek, niet, zooals verondersteld wordt, door een directe scheikundige inwerking, maar doordien zij de spijsvertering verstoren en de mondsappen bederven.

Zeer zure vruchten werken direct nadeelig op de tandsubstantie; sterke zuren, de meeste staalpreparaten en keeldranken zijn altijd schadelijk.

Om rotting te voorkomen is groote zindelijkheid een hoofdvoorwaarde.

De tandborstel is daarbij een onmisbaar instrument; de borstels daarvan moeten tamelijk zacht zijn, en niet te dicht opeenstaan.

Wijl het waarschijnlijk is, dat zich bij iederen maaltijd voedsel tusschen de tanden ophoopt, is het gewenscht na den maaltijd den borstel te gebruiken.

Niet alleen dierlijk voedsel, maar ook overblijfselen van brood geven aanleiding tot tandaandoeningen, en moeten daarom verwijderd worden.

Tandpoeder is onnoodig, behalve wanneer de tanden verwaarloosd zijn. Men gebruike het poeder alleen om de carieuse korsten van de tanden en kiezen te verwijderen, en is dit geschied, dan houde men met het gebruik op.

In ieder geval mag het tandpoeder niet zuur zijn en ook geen prikkelende stoffen bevatten.

Tandpoeder, dat tusschen duim en vinger gewreven, ruw en korrelig aanvoelt, mag absoluut niet gebruikt worden, omdat het email daardoor afgeschaafd en beschadigd wordt.

Zoodra bij de kindertjes de tandjes verschijnen, moet men beginnen deze met zuiver water te borstelen.

Niets anders is bij kinderen noodig!

De wrijving is uitstekend voor het tandvleesch en voldoende voor de verwijdering van voedselresten. Vooral deze overblijfselen geven, zooals wij boven reeds vermeldten, aanleiding tot een vroegtijdige caries.

De *zindelijkheid* van den mond, die bij deze reiniging op den voorgrond treedt, is even gezond als dit voor ieder ander lichaamsdeel het geval is.

Als voorbehoedmiddel, voor het gezond houden van het gebit, is ook *het slapen met gesloten mond* van veel gewicht.

Reeds van de eerste levensjaren moet men de kinderen wennen, met gesloten mond te slapen. Ook moet hun geleerd worden tijdens het waken den mond dicht te houden. Het spreekwoord „*spreken is zilver en zwijgen is goud*” is ook hier een waar woord, mits men er tusschen voegt „*met gesloten mond.*”

Ten slotte is een eenvoudig leven, beweging in frissche lucht en zindelijkheid, gedurende de geheele kindsheid noodzakelijk

Dan zal het kind gezond opgroeien, en zich flink ontwikkelen.

DE HOMOEOPATHIE IN DE TWEEDE KAMER.

Bij de beraadslaging over de artikelen van hoofdstuk V werd jl. Vrijdag 12 Dec. in de Tweede Kamer door den heer van Asch van Wijk (Amersfoort), naar aanleiding van een aangevraagde som van f 3500.— voor „Kosten van de Pharmacopee-commissie en van nieuwe vaststelling of wijziging van de Ned. pharmacopee,” de aandacht gevestigd op het onlangs aan de Tweede Kamer ingezonden adres door de „Vereeniging van hom. geneesheeren,” en in diezelfde zitting door denzelfden afgevaardigde gesproken over het vestigen van een homoeopathischen leerstoel aan een der Rijks-universiteiten. Aangezien hetgeen door den Minister van Binn. Zaken op beide punten geantwoord werd, het standpunt kenmerkt, hetwelk de Regeering tegenover de hom. geneeswijze inneemt, dunkt het ons van belang te zijn, én hetgeen de heer van Asch van Wijk zeide én hetgeen de Minister antwoordde, in zijn geheel op te nemen. Het volge hier:

De heer van Asch van Wijk: Ik wensch de aandacht te vestigen op het adres van de homoeopathische geneesheeren. Zij vragen aan den Minister, om bij algemeenen maatregel van bestuur een pharmacopee van homoeopathische geneesmiddelen vast te stellen.

Dit acht ik zeer noodig.

De voorschriften voor de bereiding van allopathische geneesmiddelen zijn bindend voor den artsijbereider, door de opname in de Nederlandsche Pharmacopee.

In deze Pharmacopee zijn niet opgenomen de voorschriften voor de bereiding van homoeopathische geneesmiddelen. Juist bij de homoeopathie komt het zeer aan op de bereiding der geneesmiddelen, vooral daar zij in verschillende verdunningen worden toegediend en de bereidingswijze zeer van de allopathische methode verschilt. Daarenboven kent de

homoeopathie honderd en meer geneesmiddelen die de allopathie niet kent.

Aangezien de voorschriften in de Pharmacopee ontbreken, is de apotheker niet verantwoordelijk voor de deugdelijkheid van de middelen die hij aflevert.

De noodzakelijkheid van aanvulling der Pharmacopee klemt te meer, daar de wet de aflevering van een geneesmiddel aan den geneesheer verbiedt in plaatsen waar een apotheker gevestigd is.

De homoeopathische geneesheeren zijn dus in plaatsen waar apothekers gevestigd zijn, afhankelijk meestal van hun welwillendheid en overgeleverd aan de niet gecontroleerde betrouwbaarheid dier apothekers.

In Duitschland bleken de homoeopathische apothekers niet altijd even betrouwbaar. De centrale bond van Deutsche homoeopathische vereenigingen wilde eens de proef nemen met de betrouwbaarheid der apothekers, en daartoe werden de recepten aangeboden waarop namen gezet werden die oppervlakkig aan geneesmiddelen deden denken. Men koos daartoe de namen *urticaria rubra* (netelroos), *pemphigus foliaceus* (blaarziekte) en *madaroma fraudulentum* (bedriegelijke kaalkop).

De meeste apothekers bereidden deze onmogelijke recepten en leverden ze af.

In Duitschland waren zij strafbaar. Bij ons niet, zoolang de Minister in den huidige toestand geen verandering heeft gebracht. Ik hoop dat de Minister spoedig in dezen toestand verandering zal brengen.

De Minister van Binnenlandsche Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank den heer van Asch van Wijk zeer dat hij ook in openbare vergadering de aandacht op deze aangelegenheid heeft gevestigd. De homoeopathische geneeskunde wordt feitelijk in ons land toegepast en daaruit volgt vanzelf dat ook homoeopathische geneesmiddelen gebezigd worden. Nu is het naar mij voorkomt niet aan twijfel onderhevig, of, waar nu eenmaal van Rijkswegen een zeker toezicht op de geneesmiddelen in het generaal wordt uitgeoefend door middel van de pharmacopee, het logisch is niet alleen op een deel, maar op alle geneesmiddelen datzelfde toe te passen. Gelijk in de Memorie van Antwoord staat, is deze vraag, door den geachten afgevaardigde gesteld, in overweging bij den centralen gezondheidsraad; hij zal mij toegeven dat de Regeering goed zal doen dit advies in te wachten alvorens de zaak verder te behandelen.

Later zeide de heer van Asch van Wijk: In het Voorloopig Verslag is aangedrongen op het vestigen van een leerstoel in de homoeopathie aan een der Rijks-universiteiten.

De Minister heeft geantwoord hieromtrent geen toezegging te kunnen doen.

Hoewel ik het zou toejuichen dat voor medische studenten de gelegenheid zou zijn geopend zich in de homoeopathische geneeswijze te bekwamen, meen ik dat het niet wenschelijk is over te gaan tot de benoeming van een hoogleeraar in de homoeopathie. Eerstens omdat in ons land daarvoor nu geen aangewezen man is en vervolgens omdat daardoor de beide richtingen allopathie en homoeopathie nog scherper tegenover elkander zouden staan.

De homoeopathische geneeswijze wijkt in vele opzichten af van die welke aan de Rijks-universiteiten uitsluitend wordt gedoceerd. Dit is een eenzijdigheid op wetenschappelijk gebied, die daar misplaatst is.

De officieele geneeskunde hier te lande loochent de waarheid en ontkent de waarheid van de natuurwet: „*similia similibus curantur*” op welke toepassing de homoeopathische geneesmethode berust: d. i. dat een bepaalde ziekte wordt genezen door een zoodanig middel, dat bij een gezond individu ziekteverschijnselen opwekt, gelijkende op die der bedoelde ziekte, of, zooals dr. Kuyper het eenmaal uitdrukte: „de homoeopathie wil de ziekte genezen door wat de ziekte teweegbrengt.”

Deze natuurwet is voor ruim een eeuw door dr. Samuel Hahnemann langs proefondervindelijken weg gevonden en sinds dien tijd door honderden geneesheeren in Europa en Amerika, velen met zeer uitgebreide praktijk, als waar erkend. In het meerendeel van de ziektegevallen die zij behandelde, hebben zij zich van die genezingswet kunnen bedienen.

Daaruit volgt echter niet, dat zij elken anderen regel, die hen kan leiden tot het doel: de gezondheid teruggeven of verlichting in het lijden te schenken, als waardeloos zouden beschouwen. Want alleen het feit, dat de officieele geneeskunde deze belangrijke genezingswet als valsch betitelt en de toepassing in de praktijk verwaarloost, noopt de eersten zichzelf den bijzonderen naam van homoeopathisch geneesheer toe te kennen.

Prof. Stokvis zegt in zijn „Voordrachten over de homoeopathie.“

„De homoeopaten van onzen tijd scheiden zich dan ook slechts van hun allopathische kunstbroeders af op het oogenblik, dat zij aan het ziekbed geneesmiddelen voorschrijven. Tot op dat oogenblik en in hun verder optreden als practische medici streven zij broederlijk langs denzelfden weg naar hetzelfde doel. In hun opleiding, in hun studien, in de methode van het onderzoek scharen zij zich volkomen onder de vanen der wetenschappelijke geneeskunde, maar als het op het genezen van zieken aankomt, dan betreden zij een afzonderlijken weg die volgens hen de eenige ware is.“

Dit laatste is niet geheel juist. Zij beschouwen de homoeopathische geneeswijze niet als de éénige mogelijkheid om ziekten te genezen. Zij wenschen niet een scheiding in de geneeskunde, integendeel, zij wenschen de komst te verhaasten van het oogenblik waarop geen arts zich in de praktijk zal begeven vóór hij de geneeskunde in haar vollen omvang, dus ook de homoeopathische, zal beheerschen.

Wat zal, indien nu reeds een homoeopathisch professoraat aan een der Universiteiten wordt gevestigd, daarvan het gevolg zijn?

Dat de bestaande en door de homoeopaten betreunde scheiding door deze Regeeringsdaad verscherpt wordt.

Wat kan den voorstanders der homoeopathie op dit oogenblik het meest dienstig zijn?

Prof. Stokvis heeft in zijn geciteerde voordrachten op bladz. 44 gezegd: „als de homoeopaten feiten, onloochenbare, door ieder duidelijk te constateeren feiten kunnen aangeven, die met hunne opvatting strooken en de onze te niet doen, dan zullen wij ons voor de kracht dier feiten hebben te buigen of wij willen of niet.“

Welnu, laat den homoeopaten de gelegenheid gegeven worden dat bewijsmateriaal te leveren.

Een klinische afdeling onder de leiding van een arts, die geacht kan worden en de officieele en de homoeopathische geneesmethode te kennen, en welke deel zou uitmaken van de universiteitskliniek, dus door het Rijk gesteund, zou daartoe den homoeopaten gelegenheid geven.

Daar kunnen de medische studenten de nieuwe methode leeren kennen en haar vergelijken met de oude; de resultaten voor zich zien. Is hun oordeel gunstig voor de homoeopathische geneesmethode, dan zal van hen de aandrang uitgaan om daarin onderwijs te mogen ontvangen.

Op deze wijze zal vanzelf kunnen verdwijnen een scheiding en disharmonie tusschen geneesheeren, die van nadeeligen invloed zou kunnen zijn.

Ik hoop, dat het er toe zal kunnen komen binnen niet te langen tijd, dat de therapie zal worden onderwezen door een hoogleeraar, die ook met de homoeopathische geneesmethode vertrouwd is en de waarde daarvan erkent.

De *Minister van Binnenlandsche Zaken*: Door den heer van Asch van Wijck is de zaak der homoeopathie ter sprake gebracht, en ik zal er wel niet aan behoeven te herinneren, dat zij mijn warme sympathie heeft. Door dien geachten afgevaardigde is de vraag aan de orde gesteld, op welke wijze het tot dusverre ter zijde gedrongen belang, dat in het algemeen onze volksgezondheid bij de homoeopathie heeft,

het best zou kunnen gebracht worden waar het zijn moet. Nu zegt de geachte afgevaardigde, dat er geen hoogleeraar moet worden benoemd, maar dat er zou moeten worden toegelaten een arts, die aan een deel der geneeskundige kliniek aan een van de Universiteiten de homoeopathische geneeswijze zou kunnen toepassen. Mag ik nu opmerken, dat het toch zoo niet kan? Men kan niet aan een arts zeggen: ga aan die academische kliniek de homoeopathische geneeswijze toepassen; zoodat dan naast elkaar de allopathie en de homoeopathie zouden worden toegepast. Men kan niet zoo maar een arts toelaten, want de man moet een titel hebben, hetzij van lector, hetzij van hoogleeraar; maar in de tweede plaats moet men niet vergeten, dat, wanneer men dat wenschte, ook een kliniek daarvoor beschikbaar zou moeten worden gesteld met de daarvoor noodige bedden. En waar nu reeds de strijd over de verpleegdagen tusschen de Regeering en de Universiteiten zoo heftig moet worden gevoerd, meen ik dat het geen zaak van weinig beteekenenden aard is, nog eens voor een afzonderlijke kliniek voor de homoeopathie een — laat mij het niet te hoog stellen — tienduizend verpleegdagen toe te staan.

Zou daarmede echter bereikt worden wat de geachte afgevaardigde wenscht? Zou daardoor niet bereikt worden dat de tegenstelling tusschen de allo- en de homoeopathie zich verscherpte? Ik weet niet of de geachte afgevaardigde heeft kennis genomen van den strijd, die indertijd is ontstaan in den boezem der medische faculteit, toen professor Middendorp de leer der homoeopathie verkondigde? Kan de geachte afgevaardigde zeggen, dat, toen die professor in oppositie kwam door zijn gedachten over de homoeopathie openlijk te verkondigen, de tegenstelling tusschen hem en de medische faculteit is verminderd? Ik geloof dat de tegenstelling juist scherper werd dan zij vroeger was.

De maatregel, dien de geachte afgevaardigde wenscht, zou ook naar mijn meening niet baten. De allopaten hebben eenmaal een beginsel en elk beginsel wil heerschen uit zijn aard, totdat het een tegenwicht ontmoet, dat, met gelijke kracht van een ander beginsel, een macht weerstaat en terugdringt. Daarom is het de allopathie volstrekt niet kwalijk te nemen, dat zij de homoeopathie niet als gelijkwaardig naast zich duldt, doch haar als een soort kwakzalverij beschouwt.

Van wie zal ook in deze weer de steun moeten komen?

Natuurlijk niet anders dan van het particulier initiatief, en waar wij weten, dat hier te lande de homoeopathie zoozeer onder de gegoede standen aanhangers vindt, n.l. onder die klasse der maatschappij, welke er niet tegen behoeft op te zien een tamelijke som jaarlijks voor zulk een doel beschikbaar te stellen — het is nu eens niet een quaestie zoogenaamd van de arme lui — laat dan de aanhangers iemand bezoldigen die als privaatsdocent aan een Academie optreedt.

Dan zal de weg gebaad zijn. Of wil men een anderen weg, dien, welken men in België heeft ingeslagen en die ook een uitnemende weg is? Dan werke men in een of andere gemeente, welke door het bezit van een hospitaal of gasthuis hiervoor geschikt is, op de gemeenteverkiezingen en dringe er bij den gemeenteraad op aan, dat een gelijk aantal bedden in het gemeentelijke ziekenhuis ter beschikking worde gesteld van de allopaten en van de homoeopaten. Het kan dan blijken, als in België, wie meer kracht hebben: de homoeopaten of allopaten en, gelijk wijlen professor Stokvis gezegd heeft, alleen door zulke feiten kan men verder komen.

Als men inderdaad in deze wil, wetende dat men bij den Minister van Binnenlandsche zaken op dit oogenblik op medewerking rekenen kan, zal men goed doen het moment niet voorbij te laten gaan, maar nu zijn geld bijeen te brengen, zijn man op te zoeken en te zien of men op de aangegeven wijze kan krijgen de positie waardoor men in staat is de geëischte bewijzen te leveren.

De heer van Asch van Wijck: Het schijnt dat de Minister

niet gelooft in de mogelijkheid om de twee richtingen: de homoeopathie en de allopatie, met elkander te verzoenen en de methode, door mij aangegeven, niet als deugdelijk beschouwt. Ik geloof dat indien de allopaten de homoeopathie voldoende onderzocht hadden en niet met kwakzalverij gelijkstelden, zij daar anders over zouden denken.

Professor Stokvis heeft de zaak onderzocht en den hand-

schoen aan de homoeopaten toegeworpen. En nu zeggen de homoeopaten: wij zullen het bewijs leveren, indien de Regeering de gelegenheid geeft dit te doen in een kliniek aan een der Universiteiten. Laat zij een doctor in de medicijnen of een arts, die homoeopaat is, tot privaet-docent aanstellen. Zeer zeker zal zich daartoe iemand aanmelden, als vaststaat dat de Regeering een kliniek beschikbaar wil stellen.

ADVERTENTIËN.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

Homoeopathische A P O T H E K E N te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

W. ROLVINK

Homoeopathisch Geneesheer,
ARNHEM, Willemsplein 9,
zal de beide Kerstdagen geen spreekuur houden.

On dergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.

Voor den meestbiedende te koop:

de Homoeopathische afleveringen van Jaargang 6, No. 1 tot en met Jaargang 13 No. 12 met registers, compleet.

Adres: C. ADRIAANSE,
Hoogstraat 1 127, Middelburg.

Homoeopathische Koffie

van Dr. ARTHUR LUTZE,
per pakje van 4 ons . . . . à 20 Cents.
Verzendingen per 5 pak = 2 KG.
tegen rembours.

J. H. M. STEPHAN,
Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM,

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCHE MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

✍ Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Nieuwjaarsoverdenking. — Lezing, gehouden door den arts P. L. v. d. Harst. — Eenige wenken over de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten. (VI.) — Advertentiën.

NIEUWJAARSOVERDENKING.

Opnieuw staan wij aan het begin van een nieuwen jaargang van ons Maandblad, eenerzijds onzen blik terugslaande op hetgeen in het afgelopen jaar op het gebied der Homoeopathie in ons land is voorgevallen, anderzijds ons oog vestigend op de toekomst met de vraag: Wat kan er tot bevordering der homoeopathische geneeswijze in ons land *verder* gedaan worden?

Indien wij onzen blik terugslaan, hebben wij waarlijk gegronde reden, ons te verheugen. Wel neemt de homoeopathische geneeswijze in ons land nog steeds een ondergeschikte plaats in, wel verbreidt zij zich niet zóó snel, als wij het in het belang der vele zieken wenschen zouden, maar toch — er is veel, dat er op wijst, hoe onze geneeswijze zich steeds verder baan breekt, en wellicht niet lang meer op werkelijke officiële erkenning zal behoeven te wachten. Dat onze geneeswijze zich steeds meer baan breekt, blijkt niet alleen uit het steeds toenemend aantal zieken, die zich homoeopathisch laten behandelen, maar vooral ook daaruit, dat er telkens artsen opstaan, die de Homoeopathie wenschen te leeren kennen,

en na ingesteld onderzoek zich scharen aan de zijde der volgelingen van Hahnemann.

Maar bovendien waren er teekenen waar te nemen, die bewijzen, dat een officiële erkenning der Homoeopathie niet langer als iets onbereikbaar behoeft beschouwd te worden. Immers werd aan een der homoeopathische geneesheeren, den arts Wouters te Arnhem, een plaats gegeven in den Centralen Gezondheidsraad, en daardoor nog wel niet de Homoeopathie, maar dan toch de homoeopathische arts officieel erkend. Ook werd in de Tweede Kamer, naar aanleiding van het door de „Vereeniging van homoeopathische geneesheeren in Nederland” ingezonden adres ¹⁾, door den Minister van Binnenlandsche Zaken het uitzicht geopend, dat ook op het bereiden en afleveren der *homoeopathische* geneesmiddelen van rijkswege toezicht zal worden gehouden, zooals dit ten opzichte van de geneesmiddelen in het algemeen door middel van de pharmacopee reeds geschiedt.

Ongetwijfeld is dit reeds *iets*, maar toch nog op verre na niet wat wij wenschen. Terugziende op het afgelopen jaar hebben wij derhalve wel reden tot tevredenheid; maar vestigen wij bij den aanvang van dit jaar onzen blik op hetgeen voor ons ligt, dan is er zeker reden, om met alle kracht, die in ons is, te trachten *meer* te bereiken. Daarvoor is het noodig, dat wij — voorstanders der Homoeopathie — niet stil zitten, maar met alle ons ten dienste staande middelen het zoover zien te brengen, dat de Homoeopathie inderdaad als geneeswijze erkend en dus theore-

¹⁾ Zie Hom. Maandbl. jaarg. 1902 pag. 31.

tisch en praktisch gedoceerd worde. Of de weg, die daartoe door den Minister van Binnenlandse Zaken is aangegeven, de juiste is, betwijfelen wij. Zooals onze lezers weten, heeft ZExc. den raad gegeven aan de voorstanders der homoeopathische geneeswijze, zelf een homoeopathisch arts door een jaarlijksche bezoldiging in staat te stellen, zich te wijden aan het doceeren der Homoeopathie aan een der Universiteiten. Inder-tijd heeft ook Minister de Savornin Lohman uitzicht gegeven op de benoeming van een docent, indien daartoe iemand zich aanmeldde. Edoch, zal ons de benoeming van een docent in de Homoeopathie inderdaad baten? Welke vruchten zal het bloote doceeren afwerpen, indien niet tevens door den docent aan het ziekbed kan worden aangetoond, dat zijne theoretische uiteenzettingen ook waarde hebben voor de *praktijk*? En zelfs indien, óók door particulier initiatief, een ziekenhuis werd opgericht, waar de benoemde docent de patiënten volgens het beginsel „similia similibus” kan behandelen, zou daarmede genoeg geschied zijn? Zullen de studenten, die door hunne allopathische leermeesters — tevens examinatoren — voor de Homoeopathie worden gewaarschuwd, den moed hebben, om de lessen van den homoeopathischen docent bij te wonen en zijne homoeopathisch-geneeskundige behandeling in het homoeopathisch ziekenhuis te volgen? En zoo dit al bij een enkelen het geval zal wezen, zal deze niet even goed zijn artsexamen voor de uit *allopathische* hoogleeraren bestaande staatscommissie moeten afleggen, en zal dus niet elke waarborg gemist worden, dat de op deze wijze tot arts bevorderde ook werkelijk volgens het *homoeopathische* beginsel zijne kranken behandelen kan?

Neen, de door ons te betreden weg moet onzes inziens een geheel andere zijn. Wij behooren aan te dringen op een zoodanige regeling, waarbij aan de Homoeopathie inderdaad officieële erkenning gegund wordt, hetzij deze plaats vindt volgens het oordeel van den arts J. Mieg ¹⁾ of volgens de in ons blad reeds herhaalde malen uitgesproken gedachten. ²⁾

En terwijl wij dat voorloopig ideaal ons voor oogen blijven stellen, behooren wij er naar te streven, aan de Homoeopathie steeds meer ingang te verschaffen, niet alleen in de maatschappij onder de zoogenaamde onbevoegden, maar vooral onder de geneesheeren. Daartoe werke een ieder van ons in zijne mate mede, daartoe wenschen ook wij in ons blad in het nu voor ons liggende jaar al onze krachten in te spannen!

Dr N. A. J. V.

¹⁾ Zie Handelingen van de Vereen. van hom. geneesh. Af. III, pag. 77.

²⁾ Zie o.a. Hom. Maandbl. 1901, No. 6 & 7.

LEZING

GEHOUDEN DOOR DEN ARTS P. L. V. D. HARST IN DE
BUITENGEWONE VERGADERING VAN DE AFDEE-
LING ALFEN EN OMSTR. VAN DE VEREEN. T./B.
DER HOMOEOPATHIE IN NEDERLAND,
OP 22 DECEMBER 1902.

Dames en Heeren!

In de laatste vergadering van de afdeling Alfen e. o. werd door sommige leden de wenschelijkheid betoogd, hier in Alfen eens een voordracht over de homoeopathische geneeswijze te houden, daar men meende dat 't eigenaardig wezen dezer geneeswijze te weinig bekend is en er bij velen, met wie men in aanraking komt, verkeerde, dikwijls vreemde opvattingen over deze methode bestaan. Het ligt in den aard der zaak, dat waar men sympathie gevoelt voor 'teen of ander, men ook bij anderen gelijke belangstelling wekken wil; en daar 't een eigenaardig feit is, dat de voorstanders der Homoeopathische geneeswijze over 't algemeen *warme* voorstanders zijn, die gaarne anderen opwekken tot dezelfde belangstelling, ligt het voor de hand, dat men 't medelid, den arts, verzocht die taak op zich te willen nemen. Van deze taak zal ik mij dezen avond kwijten. Ik zal beginnen met u te zeggen, wat ik mij voorstel u mede te deelen.

Eenvoudig dit: Ik zal u vertellen wat men onder Homoeopathie verstaat, zonder een oordeel te vallen over haar al of niet bestaande voortreffelijkheid boven andere methoden. Het feit alleen, dat ik hier voor u optreed, als lid der Vereeniging t. b. d. Hom^{ie} zegt op zichzelf reeds, dat ik er een voorstander van ben, en zij, mijns inziens, de beste geneeswijze is. Daardoor wordt als van zelf de gelegenheid om te discussieeren uitgesloten. Een samenkomst als deze is daartoe, naar mijne meening, dan ook allerminst geschikt.

Tot recht begrip zullen bij 't beantwoorden der vraag, die ik mij gesteld heb, als vanzelf kleine uitatapjes naar verschillende richtingen noodig worden.

Wat verstaat men onder de Homoeopathische geneeswijze? Men verstaat daaronder een geneeswijze, het eerst uitgewerkt door Dr. Samuel Hahnemann; ik zeg uitgewerkt, omdat reeds anderen vóór Hahnemann op 't beginsel de aandacht hadden gevestigd — uitgewerkt dus door Dr. Samuel Hahnemann, een beroemd geneesheer, die in 't laatst der 18^e en in 't begin der 19^e eeuw leefde, een man van buitengewone bekwaamheden op velerlei gebied.

Den 10^{en} April 1755 werd hij te Meissen in Saksen geboren. Zijn vader was een behoeftig porceleinschilder met een gezin van tien kinderen, niet in staat zijn jongen, waar wat in zat, te laten studeeren. Hiertoe werd deze echter in de gelegenheid gesteld door een zijner leermeesters.

Op 20-jarigen leeftijd toog hij met 20 thaler als eenig bezit naar Leipzig om te studeeren, waar hij zichzelf moest trachten te onderhouden door leeven en vertalen.

In '77 ging hij naar Weenen om klinieken te bezoeken, die in Leipzig niet waren, en werd daar een ijverig en bemind leerling van den lijfarts Freiherr von Quarin, die hem de betrekking van huisdokter en bibliothecaris van den Gouverneur van Siebenbürgen, Baron von Brückenthal te Hermannstadt, bezorgde. Later ging hij naar Erlangen, waar hij den 10^{en} Aug. 1779 promoveerde. In 1783 trad hij in het huwelijk met Henriette KÜchler, een stiefdochter van den apotheker Häsel, en kwam een jaar later in Dresden, waar hij bevriend raakte met den stadsgeneesheer Wagner, voor wien hij een jaar de praktijk in de stadsziekenhuizen waarnam. In '89 vinden wij hem weer in Leipzig. In 1792 was hij werkzaam in een krankzinnigengesticht bij Gotha.

Na nog in verschillende plaatsen gewerkt te hebben, zien we hem in 1811 weer te Leipzig terug, om daar aan de Universiteit lezingen te houden over zijne nieuwe geneesmethode. 't Jaar te voren toch had zijn „Organon der rationellen Heilkunde,” spottend wel de bijbel der homoeopaten genoemd, 't licht gezien.

In 1819 was hij genoodzaakt Leipzig te verlaten, omdat hem 't recht tot afgeven van eigen geneesmiddelen werd ontzegd, waardoor hem 't werken in die stad onmogelijk werd gemaakt. Hertog Friedrich Ferdinand zu Anhalt bood hem in Cöthen een toevlucht en volkomen vrijheid aan, waarvan hij dan ook in 1821 gebruik maakte.

In 1830 op den 31^{en} Maart stierf zijn vrouw, die 46 jaren al zijn lief en leed had gedeeld. Hij bleef in Cöthen, waar tal van lijders hem kwamen raadplegen. Zoo behandelde hij in 1834 de 34-jarige, zeer ontwikkelde Française Mélanie d'Hervilly Gohier, die Hahnemann, en waarschijnlijk ook omgekeerd, z66 boeide, dat hij het volgend jaar met haar in 't huwelijk trad. Zij wist hem over te halen, zijn vaderland te verlaten en zich in Parijs te vestigen, waar het onzen ouden Hahnemann uitstekend beviel en waar hij een gansche rij van volgelingen om zich heen verzamelde. „Ik zou niet weten,” schrijft hij aan één van zijn vrienden in 1840, „wanneer ik mij gezonder en gelukkiger gevoeld heb, dan hier in Parijs.”

Hij stierf den 4^{en} Januari 1843 op 88-jarigen leeftijd aan een bronchiaalcatarrh.

Hahnemann had een uitnemend karakter; wat hij aan den jongen Dr. Schreter in Lemberg, die zich zeer warm maakte tegenover zijn tegenstanders, schreef, is, dunkt mij, tekenend: „Gij moest dat niet doen,” schreef hij, „ge richt er niets goeds mee uit. Ge maakt u daarbij boos, een zeer ongewenschte gemoedstoestand, en daardoor veranderen de zaken toch niets eerder dan de goddelijke Voorzienigheid het op wonderbare wijze ongemerkt doen zal. Heb toch liever meelij met die arme blinden, die al genoeg getroffen worden, doordat ze niets degelijks tot stand kunnen brengen. Ga hen stil voorbij en volg in de praktijk eenvoudig en kalm uw eigen weg, zonder u van 't spoor te laten brengen, gij zult u dan met uw zuiver geweten heel wat gelukkiger gevoelen en in stilte opgewekt en dankbaar zijn.”

Hahnemann's kennis op alle mogelijk gebied buiten de geneeskunde moet bewonderenswaardig groot geweest zijn; hij kende vele talen, en wie een lijst van zijn werken overziet en de beoordeelingen, zelfs van

zijn tegenstanders, uit die dagen leest, staat verbaasd over den omvang van zijn kennis en bekendheid. Von Hartmann zegt dan ook: „Hahnemann's bewonderenswaardige en diepgaande kennis op alle gebied zijn, trots zijn zeldzame geestesgaven, alleen dan begrijpelijk, wanneer men weet, dat hij zulk een benijdenswaardige gezondheid bezat, dat hij om den anderen nacht kon doorwerken, en dat deed hij ongetwijfeld dikwijls.”

Wilt ge eenige bewijzen van 's mans groote kennis en bekendheid? Welnu, in 1784 vertaalde hij Demachy's werk: Delaborant in 't groot, of de kunst om scheikundige stoffen fabriekmatig te vervaardigen, en hij maakte hierbij zoovele opmerkingen en verbeteringen, dat in Crell's annalen de volgende beoordeeling stond: „Is ooit een boek de vertaling waard geweest, dan is het zeker dit, en het is een groot geluk voor alle lezers, dat het in zulke handen gevallen is, waardoor het nog tot grootere volmaaktheid is gebracht . . . . Dr. Hahnemann voegde er nog zeer vele uitvoerige inlichtingen, deels ter verklaring, deels ter completeering van het geschrevene, bij . . . . Met grond kan men beweren, dat er tot heden over de chemische fabrieksprodukten geen volkomener en beter boek dan dit bestaat. Hahnemann, de vertaler, heeft een bijzonder distillatie-apparaat, dat alle opmerkzaamheid verdient, beschreven. In het hoofdstuk over de bereiding van geest van zout zijn zijn opmerkingen omvangrijker dan de tekst zelf en ook belangrijker.”

In 1801 verscheen „Over arsenicumvergiftiging, haar behandeling en gerechtelijke aantooning”, dat door velen gunstig werd beoordeeld. Professor Henke roemt in Horn's Archiv 1817 het voor dien tijd classieke werk over het Arsenicum van Samuel Hahnemann, waardoor de toenmaals beste Arsenicumanalysen in de gerechtelijke geneeskunde werden ingevoerd. Tal van werken op scheikundig gebied van zijn hand zagen nog het licht, en vele vleiende woorden over Samuel Hahnemann vinden hier en daar een plaats. Zoo wordt o. a. gezegd: Dr. Hahnemann is iemand, die zich door vele eigene, uitstekende geschriften over scheikunde en door uitstekende vertalingen van belangrijke werken van buitenlanders voor de Deutsche natuurkundigen zeer verdienstelijk heeft gemaakt. In 1792 wordt Hahnemann in Crell's Annalen „deze beroemde scheikundige” genoemd, en prof. Götting noemt in de medic. chir. Zeitung 1794 Hahnemann en Gren twee mannen, aan wie de scheikunde reeds zoovele gewichtige ontdekkingen heeft te danken.

En hebben we nu eenige uitspraken opgesomd over den scheikundige, laten we er dan hier dadelijk eenige aan toevoegen over den geneesheer, komende van niet homoeopaten.

Prof. J. R. Bischoff schrijft b. v. in 1819: „Dr. S. Hahnemann heeft zich gedurende een tijd van volle 40 jaren een roemrijken naam op het gebied der geneeswijze verworven.”

Hufeland noemt hem: „de waardige vader der Homoeopathie.”

Dr. v. Wedekind, prof. der med. Kliniek aan de Universiteit te Mainz, zegt: „Hahnemann is mij bekend als een ervaren, geleerd, geniaal arts. Ver van mij

zij 't vermoeden, dat Hahnemann de duisterlingen zou willen dienen — het heldere hoofd zoekt het licht — mijn geleerde tegenstander — en elders: „Zoo verneemt dan, mijne H.H. collega's, het oordeel van Hahnemann, een oud, geleerd, ervaren, veelzijdig ontwikkeld en beroemd arts, over onze wetenschap en ons zelf. De wijze, waarop hij zijn zaken voordraagt, getuigt van zulk een ernstige, innige overtuiging, dat we aarzelen moeten het verwijt van charlatanerie tegen hem te laten hooren;” en verder: „Hoe ter wereld kon de beroemde, geleerde Hahnemann er toe komen zulk een leer te verkondigen. Hij gelooft aan zijne theorie; waar kunnen wij het middel vinden om dezen verdienstelijken geleerde homoeopathisch te genezen?”

Door Froriep wordt in 1829 Hahnemann met andere geniale mannen vergeleken. „Ofschoon het Hom. systeem,” zegt hij, „hoogst onvolkomen is, zoo is toch zijn schepper driewerf gelukkig te prijzen, omdat hij het punt gevonden heeft, van waaruit hij de geestelijke wereld met kracht in beweging heeft gebracht, en daarom door de nakomelingschap naast Galenus en Paracelsus en Brown met eerbied en bewondering genoemd zal worden;” en ten slotte hooren we E. A. Eschemayer, professor in Tubingen 1834 zeggen: „Hahnemann ondernam het groote experiment met een doorzettingsvermogen en omzichtigheid, die wij onze bewondering niet kunnen ontzeggen. Wat tot heden geschied is, is zóóveel, dat we met bewondering voor dezen reuzengeest vervuld zijn, die het plan tot hervorming der geneeskunde opvatte en zich naam maakte.”

Hooren we al deze beoordeelingen van vriend en vijand — en die over den geneeskundige zijn uitsluitend aan tegenstanders ontleend — dan zullen we moeten erkennen, dat onze meester Hahnemann niet de eerste de beste was, maar een *voorganger*, voor wien we, hoe meer we hem leeren kennen, des te grooter bewondering gevoelen; te veel heb ik derhalve daar straks niet gezegd, als ik hem een *beroemd* geneesheer noemde.

Wat heeft deze Hahnemann nu op geneeskundig gebied gedaan, waarom hij destijds, d. w. z. in 't begin der 19e eeuw, zulk een storm in de geneeskundige wereld teweegbracht, en, moeten we er dadelijk aan toevoegen, waarom wij ons na een eeuw, waarin op alle gebied zulk een ontzettende vooruitgang plaats vond, nog gaarne zijn volgers noemen?

Laten we daarvoor eerst eens zien, hoe het in zijn tijd met de geneeskunde stond, geneeskunde bedoeld in den zin van kunst om te genezen, en hoe het er tegenwoordig mee staat; wij zullen dan misschien beter 't eigenaardige van Hahnemann's richting begrijpen.

Zoo leerde L. Hoffman (1721—1807), dat de meeste ziekten door bedorvene en door zure sappen ontstonden, die uit het lichaam moesten verwijderd worden met antiseptische en verzoetende middelen.

Kampf (1726—1787) toont aan, dat de meeste ziekten haar oorzaak in den buik hadden en door „Infarcten” ontstonden. Onder infarct versta ik, zegt hij, dien tegennatuurlijken toestand der bloedvaten, waarbij zij hier en daar zijn opgevuld, volgepropt, uitgezet door eene, in haar loop verlangzaamde,

eindelijk opgehouden, slecht gemengde, en op verschillende wijzen bedorvene en van haar vloeibaarheid beroofde, dikke, taaie, gallige, polypachtige en verharde bloedmassa, of dien toestand, waarbij het verdikte serum er van zich in de klieren en het cellenweefsel ophoopt en met de bloedgist in de spijsverteringswegen vermoddert, verdroogt en op allerlei wijzen bedorven raakt.

Ter bestrijding van deze infarcten werden clysmas aangewend, uit allerlei stoffen saamgesteld. Dagelijks kunnen jaren achtereen, twee of drie clysmas genomen worden. Dikwijls, zegt hij, is het werk en het geduld van een Hercules noodig om zulk een verbazingwekkende ophooping, zulk een verjaard moeras schoon te vege en de versteende, als 't ware vastgeroeste, uit het bloed ontstane stoffen meester te worden. Ik heb menig zieke genezen, die meer dan vijf duizend clysmas noodig had, voor hij den infarct volkomen kwijt was.

Van Kampf's werk werd gezegd: Dat is nu weer eens een werk, waarop wij, Duitschers, trotsch kunnen zijn. Dank, warme dank zij den uitvinder gebracht!

In 't laatst der 18e eeuw breidde zich het systeem van John Brown (1736—1788) over Duitschland uit. Naar zijn eigen gedachte had eerst hij de geneeskunst tot een echte wetenschap verheven.

Volgens hem bezit ieder mensch een zekeren graad van prikkelbaarheid, en 't komt nu maar op den juiste graad van prikkelbaarheid aan, om gezond te zijn. Ziekte ontstaat door een overmaat van prikkelbaarheid (Sthenie), of door een gebrek aan prikkelbaarheid (Asthénie). De taak van den arts bestaat daarin, de te sterke prikkelbaarheid te matigen, de zwakke te versterken. Men had dan evenals bij de ziekten ook twee soorten geneesmiddelen — sthenische en asthenische. Bij de aandoeningen, die berustten op bovenmatige kracht, gebruikte men prikkelbaarheidverminderende middelen, die van 't rijtje af waren: Aderlating, koude, braken, purgeeren, zweeten. Bij de asthenische vormen gebruikte men sthenische middelen, van 't rijtje af: Vleesch, warmte, tegengaan van braken, purgeeren, zweeten door vleeschkost, specerijen, wijn, beweging; in hoogere graden van het lijden, vluchtige prikkels: Muskus, vluchtig alkali, kamfer, aether, opium, china.

Zóó eenvoudig is deze geneesmethode, zegt Brown, dat een arts aan het ziekbed maar drie dingen in 't reine heeft te brengen: 1e. Bepalen, of de ziekte algemeen of plaatselijk is; 2e. als zij algemeen is, uit te maken, of zij sthenisch of asthenisch is; 3e. uit te maken, welke graad van prikkelbaarheid er bestaat. Zijn hem deze drie dingen duidelijk, dan heeft hij slechts 't plan van genezing vast te stellen en de middelen, die hem dienstig lijken, te geven.

En zoo zou ik u nog iets kunnen vertellen over het natuurfilosofische systeem van Schelling, maar dat alles kost te veel tijd. Slechts één staaltje nog van den toestand, waarin zich toen ter tijd de physiologische scheikunde bevond.

In Hecker's annalen werd een pas verschenen boek besproken, dat tot titel had: Uitvoerig onderzoek naar en aantooning van de mogelijkheid der zelfverbranding. Deze ziekte uitte zich, naar men verhaalt, daarin, dat het menschelijk organisme plotseling

ontbrandde onder verschijnselen van vlammen, zoodat er alleen asch en kool en in één geval zelfs maar een vetvlak van het geheele lichaam overbleef. De scheikundige verklaring daarvoor was deze: Het geheele lichaam van den verbrande was in al zijn cellen doordrongen van waterstofgas, en bezat daarvan ten minste zooveel, dat het genoeg was voor de eerste ontvlaming en 't onderhoud van het vuur. Tegelijk was er een overmaat van andere brandbare stoffen, vooral van zwavel en phosphorus, aanwezig. Het op deze wijze in hooge mate brandbaar geworden lichaam was niet door uitwendig vuur, maar door een in zijn binnenste opgetreden electriche ontplofing aangestoken; de electriche vonk doordrong het met ontbrandbare stof gevulde lichaam met zeer groote snelheid. Hecker voegt er aan toe: Deze theorie der zelfverbranding is zóó bevredigend, als zij bij den tegenwoordigen stand van onze kennis en bij de voorhanden onvolkomen waargenomen feiten slechts gegeven kan worden.

De geneesmiddelen waren natuurlijk geëvenredigd aan de opvatting van de ziekten; men had verzoetende, verdikkende, verdunnende, oplossende, bloedreinigende, afkoelende, purgeerende, slijmdrijvende medicamenten. Men gaf niet één enkel medicament, maar een goed recept moest bestaan uit een basis, een constituens, een adjuvans, een corrigens en ten slotte een dirigens. Acht, tien en meer middelen kwamen in één recept voor; er bestonden geijkte formules, gecompliceerde mengsels tegen bepaalde ziekten, door autoriteiten saamgesteld en door de ervaring geheiligd, die in de apotheken voorhanden werden gehouden. En nu is er in de verloopende eeuw heel wat op geneeskundig gebied gebeurd: De kennis van de verrichtingen van het menschelijk lichaam — de physiologie — de kennis van de veranderingen der weefsels en organen bij ziekte-toestanden — de pathologische anatomie — de kennis der oorzaken der ziekten — de aetiologie — deze alle hebben zich ontwikkeld op ongewone wijze, en nog steeds gaat de wetenschap voort met ijzere vlijt bouwstoffen te verzamelen om door te dringen in 't wezen van ziekte en gezondheid.

Om u een denkbeeld te geven van den stand der geneeskunst in dezen tijd, zult ge het alleszins billijken, wanneer we voor een korte poos onzen onlangs overleden grooten geleerde, prof. B. J. Stokvis, aan het woord laten; want om te weten, waarom wij blijven vasthouden aan onzen meester Hahnemann, is het noodig aan te wijzen, waarin zijne methode verschilt van de heden ten dage gevolgde. Dat Hahnemann boven zijn tijdgenooten uitblonk, zegt voor ons niet veel, zijn leer moet de vergelijking met de tegenwoordige inzichten kunnen doorstaan, willen wij, zijn volgers, het recht hebben zijn voetstappen te drukken.

„Elke wetenschap — zegt Stokvis — is als een gebouw; slechts die gebouwen zijn betrouwbaar, houden stand en kunnen hooger en hooger worden opgetrokken, die op vaste grondslagen rusten. Vraagt gij u nu af, op welke basis de geneesleer — de therapie — berusten moet, dan luidt het antwoord, dat die basis geen andere kan zijn, dan de kennis, de volledige kennis der ziekten, van haar ontstaan,

hare voorwaarden en haren natuurlijken afloop. Stelt u voor, dat men een land, hetwelk in oorlog verkeert, wil ter hulpe komen, dan zal men allereerst moeten weten, hoe die oorlog ontstaan is, welke zwakke punten het land aanbiedt, over welke hulpmiddelen het beschikken, op welke hulptroepen het rekenen kan, om zegevierend uit den strijd te treden; maar buitendien zal men den vijand, die het land belaagt, moeten kennen, en geen bijzonderheid omtrent zijn sterkte, zijn karakter, zijn uitrusting zal u onverschillig moeten zijn. Met opzet vergelijk ik het zieke lichaam met een land in staat van oorlog. Geen vergelijking schijnt mij juist dan deze. In den toestand van oorlog (ziekte) zijn de samenstellende deelen der bevolking, (de verschillende organen en orgaangroepen) meer dan ooit saamverbonden; onder voor hen ongewone omstandigheden moeten zij samenwerken en tegenweer bieden, maar inmiddels staat de handel stil, wordt de welvaart van het geheel bedreigd en stijgen dag aan dag de moeilijkheden om elk der samenstellende deelen datgene te verstrekken, wat het, met het oog op hun eigen bestaan, of het ongeschonden behoud van het geheel, behoeft. Ook zonder hulp van buiten, op eigen risico — door eigen kracht en energie — kan de vijand worden afgeslagen, de welvaart hersteld, de vrede verkregen worden. Denkt er dus niet aan, hulp aan te brengen, vóórdat gij het land, den vijand en de hulpbronnen van beide kent. Wie genezen wil, moet bekend zijn met alle physiologische bijzonderheden, met alle pathogenetische en aetiologische momenten en met alle processen van compensatie en regulatie, waarover het organisme onder verschillende omstandigheden beschikt, om de verbroken harmonie der verrichtingen te herstellen.”

En nu volgt er iets, 't welk, mijns inziens van het grootste belang is uit zóó bevoegden mond te vernemen: „Niemand kan ontkennen, dat aan deze laatste kennis, de noodzakelijke grondslag der wetenschappelijke therapie, nog veel, zeer veel ontbreekt. Ondanks al onze mechanische natuurbeschouwingen, staan wij nog niet tegenover het levend lichaam, als de mechanicus tegenover het samengestelde instrument, dat hij stuk voor stuk uit elkaar kan nemen en bij voorhanden stoornis weer in elkaar kan zetten. Tusschen den mechanicus, die al de onderdeelen kent en hun onderling verband zelf heeft geregeld, en den medicus, die voor het menschelijk lichaam geplaatst is, is zulk een groot onderscheid, dat dit iedereen onmiddellijk in het oog springt. Zonder onze medewerking is het organisme ontstaan, duizende onderdeelen in zich bergend, die met elkander samenwerken en in elkander grijpen, en wier werking en onderling verband ons nog slechts zeer gebrekkig bekend zijn. Maar de zieke kan niet wachten, totdat wij met het leggen van onze grondslagen gereed zijn, en zoo splitst zich ons therapeutisch handelen al dadelijk in twee verschillende, uiteenloopende, maar niet tegenovergestelde richtingen. Slaan wij de ééne richting in, blijven wij op het gebied der rationeele kennis, en trachten wij evenals de ingenieur, de stoornis te vereffenen door het toepassen van wetenschappelijk vaststaande feiten, dan zijn wij volgelingen der rationeele, der wetenschappelijke

therapie en brengen kunsthulp aan als ware anthropotechnici, omdat wij, bij het bespieden en ontleden der natuurverschijnselen, wetten hebben leeren kennen, waarvan wij tot ons doel gebruik maken. Volgen wij de andere richting, den weg, dien de menschheid bewandeld heeft en bewandelen moest, dan rekenen wij ons gelukkig, indien wij verschijnselen als pijn, hoest, diarrhee, bloeding kunnen verbeteren, *beproeven* verschillende middelen, die *het toeval* ons in de hand speelt: kruiden, warm zand, kou, hitte enz., voegen onze ervaring bij die van onze voorgangers, komen zoo in het bezit van een schat van waarnemingen, waaruit wij, naar behoefte putten kunnen en brengen de empirische therapie in praktijk." En dan zegt de hoogleeraar verder: „Nog op dit oogenblik is de empirische richting in de therapie de overheerschende, en wij huldigen haar, wanneer wij b.v. malaria genezen met chinine, terwijl wij niet weten, dat is, niet in bijzonderheden de processen ontleden kunnen, waardoor dit geneesmiddel in staat is, de plasmodiën te doodden, onwerkzaam te maken, of het aangetaste lichaam voor hunnen invloed te vrijwaren. De ratio der genezing door chinine ontgaat ons in dit geval ten eenenmale, zooals in vele andere gevallen. Waar dus van een eigenlijke rationeele therapie nog geen sprake kan zijn, zoolang de twee grondlagen daarvoor, n.l. de kennis der ziekteoorzaken en verschijnselen, en de kennis van de wijze, waarop de ziekteoorzaak in het organisme ingrijpt, niet zijn gelegd, daar staat ons de empirische therapie steeds ter zijde. Beide: rationeele en empirische therapie, vullen derhalve elkaar aan, en streven naar hetzelfde doel, al loopen hare wegen vaak uiteen.”

Staan wij hier een oogenblik stil, dan zal ieder, die met aandacht dezen gedachtengang heeft gevolgd, daarin verschillende deelen hebben opgemerkt, die elkaar tegenspreken. — „Slechts die gebouwen houden stand en kunnen hooger opgetrokken worden, *die op vaste grondslagen rusten*. Die grondslagen voor de therapie moeten zijn: de volledige kennis van het ontstaan, de voorwaarden en den natuurlijke afloop der ziekten, — wie genezen wil, moet bekend zijn met alle physiologische bijzonderheden, met alle pathogenetische en aetiologische momenten en met alle processen van compensatie en regulatie, — maar . . . , „niemand kan ontkennen, dat aan die kennis, die noodzakelijke grondslag der therapie, nog veel, zeer veel ontbreekt,“ zegt Stokvis. Waar blijft dan een rationeele therapie? De basis is niet eens hecht en sterk — neen zij ontbreekt! Ieder, die bekend is met den tegenwoordigen stand onzer kennis, weet, dat nog veel, zeer veel op onderstelling berust en dat de inzichten wisselen, *iets zekers* voor den opbouw der therapie ontbreekt dus. Stokvis zegt het dan ook zelf: „Er kan van een rationeele therapie geen sprake zijn, zoolang de twee grondslagen daarvoor, niet zijn gelegd.” Er is dus geen rationeele therapie, al laat hij dan ook in den daaropvolgenden zin de rationeele therapie — die er niet is en niet zijn kan — de empirische therapie aanvullen. Wij zijn dus, volgens Stokvis, op een empirische therapie aangewezen, zonder meer. —

Eenige wenken

voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

VI.

In aansluiting aan hetgeen wij in het vorig nummer behandelden, zullen we ons thans nog eenige oogenblikken bezighouden met een veelvuldig voorkomend lijden, zoowel bij kinderen als bij volwassenen, n.l. met de overbekende *kiespijn*. Bij kinderen treft men veelal kiespijn aan ten gevolge van het carieus worden van *het melkgebit*.

De meest voorkomende aanleidende oorzaken zijn *snelle temperatuurswisselingen*, b.v. te koude of te heete dranken of spijzen. De blootliggende tand- of kieszenuwen worden daardoor geprikkeld en geven de gewaarwording van pijn.

De geneesmiddelen, die wij hierbij aanbevelen, zijn: *Aconitum*: de kiespijn wordt door koude teweeggebracht, en gaat met koortsverschijnselen gepaard.

Arsenicum: de kiespijn treedt bij tusschenpoozen op, verschijnt meest op bepaalde tijden. De pijnen zijn brandend en onuitstaanbaar; de patiënten hebben hevigen dorst en maken een ziekelijken indruk.

Belladonna: de pijn schiet uit naar de slapen, en zetelt vooral rechts, het gezicht is daarbij rood, brandend heet, er is kloppende hoofdpijn, het hoofd is eveneens heet, en daarbij zijn de voeten koud.

Bryonia: de pijn wordt teweeggebracht of verergerd door heet of koud voedsel, de wangen zijn gevoelig bij aanraking.

Chamomilla: onuitstaanbare pijnaanvallen, deze zijn 's nachts het ergst; daarbij is de eene wang rood, en de andere bleek.

Mercurius solubilis: wij hebben dit middel reeds in No. 12^e Jaarg. 1902 behandeld, maar moeten daar nog aan toevoegen, dat de pijn uit losstaande of carieuze kiezen des nachts opkomt en gepaard gaat met zweeten. Dit zweeten geeft evenwel geen verlichting. De pijn schiet uit naar de ooren; het tandvleesch is tevens gezwollen.

Kreosotum: (zie 1902 No. 12) bij bestaande caries een belangrijk middel, het tandvleesch is rood en pijnlijk, onaangenaam riekende adem.

Pulsatilla: de pijn zetelt vooral links en wordt teweeggebracht o. a. door het gebruiken van moeilijk verteerbaar voedsel, b.v.: vet.

Staphysagria: (zie 1902 No. 12) de kiespijn treedt op bij zwarte, carieuze tanden en kiezen; deze geven het gevoel van te lang te zijn.

Verder ziet men in het eene geval vaak verlichting van pijn optreden door het gebruik van warme dranken; en in het andere geval, wanneer de slapen hevig kloppen, verlicht een dronk koud water de pijn.

Daarbij moet men steeds letten op een regelmatige werking der ingewanden, en moet zeer heet en zeer koud voedsel vermeden worden.

In sommige gevallen is het eenige geneesmiddel uittrekken van kiezen of tanden, vooral dan, wanneer de tanden losstaan en absoluut ongeschikt voor het kauwen zijn. In de meeste gevallen zullen de bovenbehandelde middelen de pijn doen bedaren of verlichting geven.

In ieder geval moet men vooral bij kinderen, om de bovenvermelde redenen, niet te vlug zijn met extractie van tanden of kiezen.

Zetelt de pijn in het blijvende gebit, en is de wolf in de tanden of kiezen pas ontstaan, en nog weinig ingevreten, dan kan de tand nog vele jaren behouden blijven, wanneer men door een tandmeester den tand of kies laat vullen.

* * *

Na aldus vrij uitvoerig bij de tandaandoeningen te hebben stilgestaan, moeten we ons nu weder, zij het ook kort, met enkele aandoeningen van het slijmvlies der mondholte bezighouden.

Sommige van die slijmvlies-aandoeningen staan met die tandaandoeningen in een oorzakelijk verband, en kunnen ook omgekeerd weer gezonde tanden en kiezen ziek maken.

Over de spruw hebben we reeds in No. 11 van den vorigen jaargang het een en ander medegedeeld; we zullen thans ons bezighouden met de z.g. *Stomatitis*, waaronder in het algemeen verstaan wordt: een oppervlakkige ontsteking van het mondslijmvlies.

Deze aandoening kan ontstaan door *onzindelijkheid*. Wanneer de mond niet geregeld gereinigd wordt, en zich daardoor spijresaten tuschen en in de tanden en kiezen kunnen ophoopen; vooral wanneer zich daarenboven carieuze kiezen in den mond bevinden, leveren de holten daarin de ruimste voorraadschuren voor rottend materieel. Men bemerkt vaak bij individuen, die de gelukkige(?) eigenaars of eigenaressen van z.g. rotte kiezen zijn, dat hun mondslijmvlies zich in zieken toestand bevindt. Dikwerf ziet men deze slijmvlies-aandoeningen ook optreden bij lijdens van lijderessen aan acute of slepende ziekten, dus als complicatie; ook hier is ze evenwel vaak aan onzindelijkheid of slechte verpleging te wijten.

De verschijnselen, die door iedereen zeer gemakkelijk kunnen worden waargenomen, zijn:

Het slijmvlies van den mond voelt heet aan, is rood, droog, en hier en daar bezet met kleine zweertjes, die tevens zeer pijnlijk zijn. De tong is ietwat gezwollen en pijnlijk; ook het slijmvlies van den binnenkant der wangen en van het verhemelte is gezwollen. De adem verspreidt een zeer onwelriekenden geur, tevens neemt men menigmaal het uitloopen van speeksel uit den mond waar.

Meestal wijkt deze ziekte voor *Kali chloricum*, maar vaak moet men ook tot andere middelen zijn toevlucht nemen. De indicaties voor eenige der voornaamste geneesmiddelen zijn:

Hydrastis D²—D⁶. De tong is gezwollen, donkerrood en pijnlijk; het tandvleesch en het wanglijmvlies is eveneens gezwollen; men vindt zweertjes op de lippen en op de tong; in den mond is taai slijm aanwezig.

Kali chloricum D²—D⁶. Er is hevige pijn, de adem riekt zeer onaangenaam. Tal van zweertjes, overal

in de mondholte te vinden. Werkt vooral goed na allopathisch gebruik van kwik.

Mercurius solubilis D². In lichte gevallen; ook hier stinkende adem; daarbij een overvloedige waterachtige speekselvloed.

Driemaal per dag van het geïndiceerde geneesmiddel te nemen is voldoende. Wat betreft de niet-medicamenteuse behandeling, moeten wij aanbevelen: het herhaalde uitwasschen van de mondholte met gekookt water, of met glycerine en water: b. v. een eetlepel glycerine op een groot wijnglas water.

Vooraf bij slecht gevoede kinderen, van 2—6 jaar oud, wonende in lage, bedompte, vochtige, overvulde kamers, waar ze steeds bedorven lucht moeten inademen, ziet men af en toe, dat de bovenbehandelde slijmvliesontsteking „niet aan de oppervlakte blijft,” maar zich in de diepere weefsels uitbreidt en tot het ontstaan van een diepgaande, soms kratervormige zweer leidt. Niet alleen in de diepte heeft die uitbreiding plaats, maar ook in de omgeving wordt het weefsel ziek.

In het begin neemt men dan ongeveer het volgende waar: De slijmvliesontsteking begint meestal aan de randen van het tandvleesch naast de snijtanden der onderkaak. Dat tandvleesch wordt dan wit en sponsachtig, gaat los van de tanden. De verzuring begint en verspreidt zich ook langs het tandvleesch, totdat de kaken aangetast worden. Wanneer de ziekte voortschrijdt, wat gewoonlijk het geval is, dan zwelt ook het slijmvlies van wangen en lippen. Die swelling is niet alleen dik, maar ook hard. De tanden zijn op het punt uit te vallen, de adem wordt ondragelijk van reuk door den rottenden en zwerenden toestand, waarin het mondslijmvlies verkeert. De onderkaaksklieren zijn in het algemeen pijnlijk en vergroot. In hevige vormen van deze ziekte gaat het vernietigingsproces snel voort, zoodat in enkele dagen lippen, wangen, amandelen, verhemelte en zelfs het halve gezicht één rottende massa kan worden. De tanden vallen uit, een afschuwelijk riekend speeksel vloeit uit den mond en uit de zieke deelen.

Bij de behandeling komen in aanmerking:

Mercurius, een algemeen en specifiek middel tegen dit lijden.

Muriat. acid., een niet minder uitnemend middel.

Over de indicaties van deze twee en van een paar andere middelen het volgende:

Arsenicum: bij uitgebreide mondaandoening, buitengewoon verval van lichaamskrachten;

Mercur. solub. D² is het meest geschikte middel, dat zelden in den steek laat, tenminste indien de ziekte niet door allopathisch kwikgebruik is ontstaan;

Muriat. acid.: wanneer de ziekte een bijkomend lijden is bij mazelen, longontsteking enz.;

Sulph. acid.: wanneer de verzuring zich snel uitbreidt;

Sulphur: in chronische gevallen.

Plaatselijk moet het slijmvlies goed gereinigd worden, b. v. met $\frac{1}{2}$ % Sublimaat of $\frac{1}{2}$ % Carbopolplossing. Voor voeding is het voldoende, bouillon en eieren, geklutst door de melk, aan de kleine lijdens te geven.

Groote zindelijkheid op het voedsel en op den mond is een hoofdvoorwaarde, om het lijden te verzachten en de ziekte tot staan te brengen.

ADVERTENTIËN.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK
Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.
 Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.
J. W. SCHAFFERS,
 Apotheker.

FLESCHJES
 voor Homoeopathische middelen
 in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

Homoeopathische APOTHEKEN te Arnhem.
Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.
Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
 Interc. Telefoon No. 2305.

APELDOORN.
Homoeopathische Geneesmiddelen
 van Dr. W. SCHWABE
 in origineele verpakking zijn verkrijgbaar bij **Firma J. A. ROELSE,**
Dorpstraat 386.

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van **Dr. W. SCHWABE** in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor **GOUDA** en **Omstreken.**

Wed. J. P. WEIJER,
 Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.

Homoeopathische Geneesmiddelen
 van Dr. Willmar Schwabe
 in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smeebbrug) 115.

Homoeopathische Koffie
 van Dr. ARTHUR LUTZE,
 per pakje van 4 ons . . . . . à 20 Cents.
 Verzendingen per 5 pak = 2 KG. tegen rembours.
J. H. M. STEPHAN,
Nedorststraat No. 37, ROTTERDAM,

Van dit Blad zijn nog verkrijgbaar de volgende Jaargangen:

		Prijs fr. p. post.			Prijs fr. p. post.	
met register.	Jaarg. 1 ontbreken	No. 1 en 5	f 0.80	met register.	Jaarg. 7 compleet	f 1.—
					" 8 id.	- 1.—
	Jaarg. 2 ontbreken	No. 1, 2 en 3	- 0.70	" 9 id.	- 1.—	
met register.	Jaarg. 3 compleet	- 1.—	" 10 id.	- 1.—		
	Jaarg. 4 compleet	- 1.—	" 11 id.	- 1.—		
	" 5 ontbr. No.	" 2, 4, 5, 10, 11	- 0.50	" 12 id.	- 1.—	
	" 6 compleet	- 1.—	" 13 id.	- 1.—		
			" 14 ten verfolge	1.17		

Bij **LA RIVIÈRE & VOORHOEVE** te Zwolle, zijn onderstaande werken verkrijgbaar; de prijzen zijn berekend *met porto.*

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter	gebonden	f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter	ingenaaid	- 0.75
De Cholera en hare Homoeopathische behandeling	"	- 0.35
Aanwending geneesmiddelen voor uitwendig gebruik	"	- 0.55
De Homoeopathische behandeling van kiespijn	"	- 0.35
Korte behandeling van de ziekten der huisdieren	"	- 0.70
Vijftig redenen waarom ik Homoeopaat ben	"	- 0.25
Brochure Van Eden, besproken door Dr. Kallenbach	"	- 0.25

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde **Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER** bestaat. Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

- Hoofddepôt** te **ZAANDAM**, in de *Herten-Apotheek* van **F. VAN DIJK JZN.**
- AMSTERDAM** in de Apotheek van **L. WARMOLTS,** Vijzelstraat 130.
  - GRONINGEN** in de Apotheek van **S. SMEDING.**
  - MEPPEL** in de Apotheek van **I. KNOPPERS.**
  - NIJMEGEN** in de Apotheek van **W. PONTIER.**
  - VELP** bij **ARNHEM** in de Apotheek van **C. KOEK.**
  - VLISSINGEN** in de Apotheek van **C. G. BAERT,** Ritthemsche Markt F 189.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne **Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen**, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Lesing, gehouden door den arts P. L. v. d. Harst (vervolg.) — Eenige wenken voor de verpleging van zulgelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten. (VII.) — Ingezonden — Advertentiën.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Algemeene beschouwingen. — De voeding.

De *gezondheidsleer* is een belangrijk onderdeel der geneeskundige wetenschap. Vooral in den laatsten tijd heeft zij groote vorderingen gemaakt en vindt op elk gebied van het leven hare toepassing. En terecht, want de gezondheid is de grootste schat op aarde. Voor de gezondheid interesseert zich iedereen, zoowel de geleerde als de leek, en vooral zij, die op een of andere wijze reeds met ziekte of zwakte kennis gemaakt hebben. Want ook op dit gebied geldt de uitspraak van een fransch schrijver: „Nous n'apprécions les biens, que nous avons, qu'après les avoir perdus.” Hetgeen zeggen wil: „Wij waardeeren de voorrechten, die wij bezitten, dikwijls eerst dan, als wij op het punt staan ze te verliezen.” Het is dan ook waar, dat velen eerst dan beginnen zich om hunne gezondheid te bekommeren, als het te laat is, als zij hunne krachten en hun organisme door een verkeerde, onnatuurlijke leefwijze geruïneerd hebben. Honderden van voorbeelden zouden hiervoor zijn aan te halen. Elke arts kent ze uit zijne praktijk. Verkeerde leefwijze, het bovenmatig genot van prikkelende spijzen en dranken, het verwaarloozen van de eerste en belangrijkste regelen der

gezondheidsleer zijn in vele gevallen de oorzaken van langdurige en slepende, soms zelfs ongeneeslijke kwalen. Dan moet de arts helpen en wordt zijn hulp verwacht, terwijl hij dikwijls onmachtig is, de gewenschte hulp te verlenen. Elke geneeswijze heeft hare grenzen; waar de organen gedegeneereerd zijn, is geen herstelling meer mogelijk. „Ziekten voorkomen is daarom beter dan ziekten genezen,” hoewel dit laatste natuurlijk ook van groot belang is voor de *lijdende* menschheid. Het is voor de aanhangers der Homoeopathie een zekere voldoening, te weten, dat deontdekkeronzer geneeswijze: „SAMUEL HAHNEMANN”, die zooveel gedaan heeft om de ouderwetsche sleurmethode van aderlaten en purgeeren te reformeeren en daarbij de wetenschap met zulke belangrijke ontdekkingen verrijkt heeft, zooals het „Similia similibus curantur”, de proef van het geneesmiddel op het gezonde menschelijke lichaam, de aanwending van de kleinst mogelijke dosis, die, zonder te schaden, nog genezen kan, en nog vele andere — wij zeggen, het is ons een voldoening te weten, dat deze man ook op het gebied der *gezondheidsleer* zijn tijd ver vooruit was en in menig opzicht zulke heldere inzichten en denkbeelden omtrent dezen tak der geneeskundige wetenschap aan den dag gelegd heeft, dat wij ze nu nog na honderd jaren, als aan alle eischen der wetenschap voldoende, kunnen aannemen en gebruiken. Wij hebben over dit onderwerp reeds een artikel in een vorigen Jaargang van ons Maandblad geschreven en aangetoond uit de nagelaten geschriften van Hahnemann, dat deze Meester der Homoeopathie niet alleen op het gebied der geneeskunde een reformator van den eersten rang is geweest, maar ook als gezondheidsleeraar denkbeelden heeft ontwikkeld, die van een groote mate van gezond verstand en natuurlijke begaafdheid getuigen en die ook nu nog in vele opzichten, niettegenstaande den vooruitgang op dit gebied, volle geldigheid hebben. Onze lezers, die zich

daarvoor interesseeren, kunnen dit artikel vinden in No. 5 van den 11^{den} jaargang van het Homoeopathisch Maandblad. Wij toonden daarin aan, dat Hahnemann waarlijk een „Voorstander der Gezondheidsleer” genoemd kan worden.

De navolgers van dezen genialen man hebben ook steeds een open oog en een ruimen blik gehad voor alles, wat in verband staat met de gezondheidsleer, met de hygiënische regelen en eischen. Langen tijd voordat de allopathische artsen er aan dachten, hunnen patiënten een bepaald diët voor te schrijven, hebben de homoeopaten nauwkeurig bij elken ziekte-toestand het noodige en voor dat bijzondere geval passende diët voorgeschreven, hetgeen door sommigen zóó ver werd gedreven, dat het *homoeopathische diët* beroemd is geworden. Doch niet alleen op het gebied van het diët, ook op dat der natuurlijke leefwijze, der verpleging van de verschillende organen van ons lichaam zijn de homoeopaten hunnen allopathischen collega's vooruit; in elk geval kan men zeggen, dat de homoeopaten de groote waarde van de aanwending der gezondheidsregelen niet alleen in zieke, maar ook in gezonde dagen kennen en waardeeren. Wij zullen daarom trachten in dezen nieuwen jaargang van ons Maandblad onzen lezers een denkbeeld te geven van de algemeene regelen der gezondheidsleer en van hare toepassing op de verschillende toestanden van ons leven. Wij allen wenschen gaarne gezond te zijn en te blijven. Niet iedereen zal dit doel bereiken, ook al volgt hij de regelen der gezondheidsleer op; want de constituties zijn verschillend. De een heeft aanleg tot deze ziekte, de ander tot een andere. Menigeen heeft van zijn geboorte af een zwak gestel en is daarom meer dan anderen aan de schadelijke invloeden van gezondheidsstoornissen blootgesteld. Weer een ander is door zijn beroep of werkring op bijzondere wijze in gevaar om een bepaalde ziekte te krijgen. Maar toch is het waar, dat zij allen door een verstandige opvolging van de belangrijkste gezondheidsregelen tot op zekere hoogte er toe kunnen bijdragen om gezond te worden en te blijven. Mogen daarom ook deze artikelen medewerken om bij de lezers van ons Maandblad, die zoowel in de genezing als in de voorkoming van ziekten belang stellen, de kennis van de allernoodzakelijkste beginselen der hygiëne te bevorderen!

Wij zijn van plan alleen de *praktische* resultaten van de onderzoekingen der geleerden te vermelden en ons onderwerp zoo bevattelijk mogelijk voor elken leek te behandelen. Vele werken over gezondheidsleer, die ook zoogenaamd populair geschreven zijn, hebben niet het geringste nut voor de voorlichting van het groote publiek. Meestal beginnen zij met anatomische en physiologische beschouwingen, zoodat men al vermoed is, als men aan het eigenlijke hygiënische gedeelte komt. Andere bevatten weer te veel geleerde omschrijvingen en statistieken, die wel voor den vakman, voor den arts van belang zijn, maar op het niet zaakkundig publiek vermoedende werken. Wil men derhalve werkelijk op nuttige wijze de gezondheidsleer voor iedereen behandelen, dan moet men zooveel mogelijk de *praktische* resultaten van de onderzoekingen der geleerden

en de grondregelen, die daaruit voortvloeien, bespreken en daarop den nadruk leggen. Dit hopen wij zooveel mogelijk in het volgende te doen. Om onzen lezers een denkbeeld te geven van de belangrijkheid en de veelzijdigheid der gezondheidsleer, wenschen wij in het kort de onderwerpen op te noemen, die wij in onze artikelen zullen bespreken. Wij stellen ons voor achtereenvolgens de volgende onderwerpen te behandelen: **De Voeding; de Levensmiddelen uit het dierenrijk; de Levensmiddelen uit het plantenrijk; de Genotmiddelen; de Zorg voor de spijsverteringsorganen; de Zorg voor de ademhalingsorganen; Bloedreiniging; Kleeding; de Zorg voor het zenuwstelsel en de zintuigen; Rust en beweging en Gezondheidsregelen voor de verschillende leeftijden.** Dit is slechts een kleine bloemlezing uit het groote gebied der gezondheidsleer, maar toch is geen enkel belangrijk onderwerp vergeten. Laat ons dan onze beschouwingen beginnen met het belangrijkste, waarvan de mensch leeft, te weten *spijs* en *drank!*

De voeding.

De doelmatige voeding van het volk is een punt van algemeen belang. De wetenschap heeft bewezen, dat het gevaar om ziek te worden, zoowel voor den enkelen persoon als voor de menschheid in 't algemeen, des te geringer wordt, naarmate het lichaam door een voldoende voeding sterk en krachtig gemaakt wordt en een grooter weerstandsvermogen tegen ziekmakende invloeden bezit. Een groot aantal ziekten en epidemieën (wij herinneren bv. aan den hongertypus) hebben hunne oorzaak in onvoldoende of verkeerde voeding van het lichaam. Bij elke epidemie worden de slechtgevoede volksklassen het eerst en het ergst aangetast en vormen een soort middelpunt, van waar uit de ziekte zich hoe langer hoe meer uitbreidt.

Wij hebben tot instandhouding van ons lichaam en de vorming van gezond bloed, dat al de weefsels van ons organisme van voldoende en doelmatig voedingsmateriaal moet voorzien, vijf verschillende voedingsstoffen noodig en wel: **eiwit, suiker, zetmeel, vet en voedingszouten**, waarbij het water komt, dat het bloed vloeibaar maakt. Deze vijf verschillende voedingsstoffen komen in de verschillende voedingsmiddelen op verschillende wijze en in verschillende hoeveelheid voor. Een rationeele voedingswijze tracht nu deze vijf verschillende voedingsstoffen op zoodanige wijze uit de voedingsmiddelen, die ons ten dienste staan, te verkrijgen, dat daardoor het bloed zijn juiste samenstelling verkrijgt, tengevolge waarvan gezondheid en kracht onderhouden worden.

Vele menschen denken, dat het er niet op aan komt, wat zij eten, als het maar goed smaakt en de honger gestild wordt. Zoolang zij zich gezond en wel gevoelen, denken zij er niet aan, eenige aandacht te schenken aan de samenstelling en toebereiding van hun dagelijksch voedsel. Als de smaakzenuwen maar geprikkeld worden, is het hun om 't even, wat zij eten. Dikwijls zelfs vinden de spijzen meer bijval, naarmate zij scherper gekruid en gezouten zijn. Ontstaat er dan de een of andere ziekte, wat bij de hedendaagsche ongezonde en onnatuurlijke

leefwijze van 't grootste gedeelte der menschen zeer licht voorkomt, dan denkt men er niet aan, dat het voedsel, dat men gebruikte, de oorzaak zou kunnen zijn van deze of gene kwaal, (maagziekten bv. ontstaan meestal door verkeerd voedsel en een verkeerde wijze van eten en drinken,) maar schuift de schuld liever op een verkoudheid of iets dergelijks. Dat is ook gemakkelijker, want dan heeft men zelf geen schuld en kan de geliefkoosde leefwijze voortzetten.

Toch moet het zonder meer voor iedereen duidelijk zijn, dat de hoedanigheid van ons voedsel grooten invloed moet hebben op ons lichaam en onze gezondheid. Het duitse spreekwoord: „Der Mensch ist, was er isst” (d.w.z. het voedsel maakt den mensch) bevat zeer zeker een kern van waarheid. Welke groote nadeelen een verkeerde, eenzijdige voeding heeft voor de kracht en de gezondheid, kunnen wij duidelijk zien aan de Ieren, die voor 't grootste gedeelte van aardappelen leven. Kinderen met groote hoofden, dikke buiken en dunne beenen zijn het product van deze onvoldoende voeding. De naam „engelsche ziekte” voor dezen rhachitischen toestand der kinderen, is welsprekend. Klierziekten en zwakke toestanden van het beenderenstelsel komen veel voor bij kinderen en jongelieden, wier voedsel bijna uitsluitend uit brood en aardappelen bestaat.

Inderdaad is het bovenmatig of overheerschend gebruik van aardappelen als dagelijksch voedsel een groot gevaar voor de volksgezondheid. Daardoor verarmt het lichaam aan eiwit en vet en wordt verzwakt door te groot verbruik van zetmeel. De weefsels van het organisme worden waterrijk en opgezet, en juist deze toestand der weefsels maakt het lichaam veel lichter een prooi van allerlei epidemische ziekten, zooals dit bv. voor de cholera proefondervindelijk bewezen is. Het vele aardappelen eten is niet alleen door het gebrek aan eiwit en het te veel aan zetmeel een verkwisting van voedsel te noemen, maar leidt ook als 't ware tot zelfbedrog, daar het voortdurend gevuld zijn van de maag met groote hoeveelheden aardappelen een gevoel van verlangen naar beter voedsel, rijker aan gehalte, niet laat opkomen. Er bestaat een valsch gevoel van verzadigd zijn, dat veroorzaakt wordt, niet door de krachtige hoedanigheid der spijzen, maar door de hoeveelheid van het voedsel, die de maag geheel vult en ten slotte ook nog uitzet, zoodat er hoe langer hoe grooter hoeveelheden aardappelen moeten gegeten worden, om het hongergevoel te bevredigen.

Op gelijke wijze is het bijna uitsluitend gebruik van brood nadeelig en schadelijk voor het lichaam en de gezondheid. Voorts is hierbij nog op te merken, dat volgens de onderzoekingen van Prof. Voit gebleken is, dat een groot gedeelte van de enorme hoeveelheden aardappelen en brood, die menige arbeider verzwelgt, geheel onverbruikt weder uit het lichaam verwijderd wordt, zoodat zulk een voeding niet alleen schadelijk is door haar gebrek aan de vereischte voedingsstoffen en het overladen van de maag en ingewanden met nuttelooze stoffen, maar bovendien niettegenstaande hare goedkoopte toch nog duur is, daar een groot gedeelte er van verkast wordt en het lichaam als overtollige ballast verlaat. Voor de arbeidende klasse is het dus van

groot belang, de bijna uitsluitende voeding met aardappelen en brood op te geven en een meer rationeele voeding in te voeren. Goed ingerichte volksgaarkeuken kunnen hier uitstekende diensten aan het volk bewijzen, indien zij goede en rationeel samengestelde maaltijden voor geringen prijs aanbieden. Zij kunnen den arbeider aan doelmatig voedsel gewennen, als zij het goede voorbeeld geven en aantoonen, hoe men met de geringste uitgave aan geld een aan de eischen der gezondheidsleer voldoende middagmaal kan voorbereiden. Goedkoop en toch zeer te waardeeren volksvoedingsmiddelen zijn bv. erwten, linzen en boonen, voorts rijst, haring, gedroogde visch, het vleesch van konijnen en paardvleesch, waartegen weliswaar een algemeen vooroordeel bestaat, maar dat, van niet te oude en afgejakkerde dieren verkregen en smakelijk toebereid, volgens kenners niet voor rundvleesch behoeft onder te doen. Voorts behooren hier ook nog genoemd te worden groenten en saladen, die in sommige landen duur, maar in ons land gemakkelijk en goedkoop te verkrijgen zijn. Wij komen hierop nog nader terug bij de beschrijving van de verschillende levensmiddelen uit het dieren- en het plantenrijk.

Reeds lang hebben vele menschen het verkeerde van de hedendaagsche voeding ingezien, zoowel wat eenzijdigheid aan den eenen kant, als wat verfijning van de kookkunst en het bovenmatig gebruik van vleesch en prikkelende genotmiddelen aan den anderen kant betreft. Zij waren er op bedacht, het beste en voordeligste voedsel uit te zoeken en dit aan te bevelen. Door tal van onderzoekingen en vergelijkingen van het menschelijk lichaam, in 't bijzonder van de spijsverteringsorganen, met de lichamen en organen van plantenetende dieren kwamen zij er toe, de uitsluitende voeding met plantaardige voedingsmiddelen als de eenig ware voor den mensch aan te bevelen. Het *vegetarianisme* ontstond en werd door zijn aanhangers veelal op fanatieke wijze verdedigd. Een groote beweging ontstond op dit gebied. Vegetarische restauraties werden in alle groote steden opgericht, om op deze wijze deze voedingsmethode te populariseeren, wat evenwel niet gelukt is en nooit gelukken zal, daar deze methode tegen de natuurlijke neiging der meeste menschen indruischt. Alle heil wordt door de voorstanders dezer vegetarische leefwijze gezocht in het volkomen vermijden van vleesch en alles, wat van het gedoode dier komt. Enkele fanatieke aanhangers gaan zelfs zóó ver, melk, eieren, boter, kaas en honig te verwerpen, daar dit ook dierlijke producten zijn. Deze zonderlingen leven alleen van groenten, saladen, brood en vruchten. Hun systeem is evenwel gebleken geheel onhoudbaar te zijn en dienovereenkomstig staan de meeste vegetariërs het gebruik van bovengenoemde voedingsmiddelen, die van het *levende* dier afstammen, toe. Zeker is het, dat men volgens de leefwijze van deze laatste vegetariërs in enkele gevallen gezond kan blijven en oud worden, maar even zeker is het, dat in ons klimaat en onze luchtstreek de *uitsluitend vegetarische* voeding voor de meeste menschen niet geschikt is en op den duur, vooral bij zwaren arbeid, tot verzwakking en uitputting leidt. Wij zien dan ook, dat de volken, die uitsluitend van planten en

plantaardig voedsel leven, klein van gestalte en zwakkelijk zijn. Een *uitsluitend* gebruik van plantaardig voedsel is voor den mensch niet geschikt, daar zijn spijsverteringsorganen er niet op ingericht zijn. Daartoe zouden wij koeien-, paarden-, of schapenmagen en -tanden moeten hebben.

Aan den anderen kant is de *uitsluitende* of bijna uitsluitende voeding met *vleesch, bouillon* en *eieren* even schadelijk voor onze gezondheid, daar er te veel eiwit aan het lichaam wordt toegevoerd, hetgeen dan niet voldoende verwerkt wordt, zoodat volen dikbloedigheid, congesties, chronische ontstekingen en jicht ontstaan.

Gelijk wij gezien hebben, moeten wij tot instandhouding van ons lichaam en tot de vorming van gezond bloed voortdurend vijf verschillende voedingsstoffen opnemen en wel: eiwit, suiker, zetmeel, vet en voedingszouten. Het is nu niet alleen door het instictmatig gevoel der meeste menschen, maar door herhaalde en uitgebreide onderzoekingen, scheikundige experimenten en praktische proeven met verschillend voedsel bij tal van proefpersonen gebleken, dat wij het best doen, als wij deze vijf voedingsstoffen *zoowel aan het planten-, als aan het dierenrijk* ontleenen, m. a. w. voor den mensch is over 't algemeen de *gemengde kost*, d. i. voedsel, dat uit een bepaald mengsel van dierlijk en plantaardig voedsel bestaat, het meest geschikt. Elke eenzijdige voedingswijze, hetzij de eenzijdig plantaardige, hetzij de eenzijdig dierlijke, heeft een verkisting van voedingsmateriaal en een te groote inspanning onzer spijsverteringsorganen tengevolge. Door gemengden kost is het daarentegen mogelijk, een voedsel te verkrijgen, dat aan de spijsverteringsorganen een aan hunne krachten geëvenredigden arbeid verschafft en tegelijk het bloed voorziet van alle bestanddeelen, die het noodig heeft tot in standhouding van kracht en gezondheid. Men vindt dan ook in de geschiedenis, dat de krachtigste, meest ontwikkelde en vrijheidlievende volkeren steeds van gemengden kost geleefd hebben en nog leven.

Waar wij dus over 't algemeen aan gemengden kost de voorkeur geven, daar moeten wij toch in den loop onzer beschouwingen op allerlei verkeerdheden wijzen, die aan onze hedendaagsche gemengde voeding, zooals de meeste menschen die gebruiken, eigen zijn. Vooral waarschuwen wij tegen het *bovenmatig* gebruik van vleesch en zout, en bevelen een *ruim* gebruik van groenten en vruchten in verhouding met dierlijke voedingsmiddelen aan. Waarom wij dit doen, zal onzen lezers duidelijk worden als wij in onze volgende artikelen de verschillende voedingsmiddelen uit het planten- en dierenrijk de revue zullen laten passeeren!

D^r. J. V.

LEZING

GEHOUDEN DOOR DEN ARTS P. L. V. D. HARST.

(VERVOLG.)

En nu geven we het woord aan Hahnemann. Ik kies daarvoor eenige aanhalingen uit een opstel, dat ik vind afgedrukt in het 2e deel van de eerste uit-

gave van Hahnemann's: „Reine Arzneimittellehre, Dresden 1816,” wat drie jaar te voren, Maart 1813, in een tijdschrift was gepubliceerd, maar onopgemerkt scheen gebleven te zijn. Het is getiteld: „Geist der Homöopathischen Heillehre,” waarin in weinige woorden, dunkt me, Hahnemann's geheele bedoeling is uitgedrukt.

„Het is onmogelijk, zegt hij, *het inwendige wezen* der ziekten en wat in 't verborgen oorspronkelijk er door veranderd is, te kennen, en dwaas is het op vermoedens en veronderstellingen hare genezing te willen bouwen; onmogelijk is het de genezende kracht van geneesmiddelen naar chemische hypothesen, reuk, kleur, smaak, te bepalen, en dwaas, naar zulke vermoedens en onderstellingen deze bij misbruik zoo schadelijke stoffen, ter genezing te willen gebruiken. En moge zulk een wijze van doen ook nog zoo gebruikelijk geweest zijn en nog zoo algemeen ingevoerd en al sinds eeuwen het alleen gewilde, toch blijft het een tegennatuurlijk en verderfelij handelen, zich uit louter vermoedens een voorstelling te maken van het ziekelijke in 't inwendige van het lichaam en het met even hypothetische geneesmiddelenkrachten te willen bestrijden. Herkenbaar, duidelijk herkenbaar, moet het zich aan ons voordoen, wat bij elke ziekte moet worden weggenomen om er gezondheid voor in de plaats te zien treden, en duidelijk waarneembaar moet elk geneesmiddel toonen wat het werkelijk genezen kan, vóór men het tegen een ziekte aanwendt; eer zal de geneeskunst niet ophouden een lichtvaardig dubbelspel om menschenlevens te zijn, inplaats van de zekere redder uit ziekten. Ik zal u toonen wat aan ziekten onloochenbaar te genezen valt, en hoe men de genezende krachten der artsenijen duidelijk waarnemen kan en tot genezing kan aanwenden.”

En wat vindt Hahnemann nu te genezen aan de ziekte? Hij zegt: „Elke ziekte is alleen herkenbaar aan hare verschijnselen. Bij eene voor het leven zoo ernstige zaak als het cureeren, mag niets anders dan een duidelijk door ons waarnemingsvermogen herkenbare toestand van het zieke lichaam als genezingsobject aangenomen worden, daar de ziekten, als dynamische veranderingen van het leven, zich alleen door veranderingen van het gevoel en de verichtingen van ons lichaam kenbaar maken, wat zich alleen door een complex van waarneembare verschijnselen uitspreekt. Want, zijn alle verschijnselen weggenomen, wat blijft er dan anders dan gezondheid over?” Hahnemann maakte zich dus voor de „genezing” van ziekten los van alle mogelijke onderstellingen over aard en wezen der ziekte, omdat dit zeer wisselvallige zaken zijn, afhankelijk van den stand onzer kennis op een bepaald oogenblik en dus niet dienstbaar te maken aan een wetenschap, die in de eerste plaats behoefte heeft aan zekerheid; hij neemt als behandelingsobject alleen de waarneembare verschijnselen, die verschijnselen, die te zien, te voelen, te tasten zijn en alleen wisselen met het waarnemingsvermogen van den geneesheer en met de natuur van den patient. Het blijft daarom een kunst van den geneesheer.

Om het beeld der ziekte te ontwerpen, zegt hij, heeft de arts eenvoudig deze dingen noodig: Op-

merkzaamheid in het waarnemen en getrouwheid in het copieeren.

Vermoedens, het opdringen van waarnemingen aan den patient, suggesties moeten ver van hem zijn. Het inwendige wezen van iedere ziekte in ieder bijzonder ziektegeval, voor zoover het voor de *genezing* noodig is die te kennen, spreekt zich door de voorhanden verschijnselen uit, zoo als zij zich in hun geheel omvang, hun individueele sterkte, verbinding en opeenvolging aan den goeden waarnemer voordoen. Na dit uitvorschen van alle voorhanden bemerkbare verschijnselen der ziekte heeft de arts de ziekte zelf gevonden, heeft hij 't volledig voor haar genezing noodige begrip er van.

Om te genezen hebben we dus noodig een getrouw beeld van de ziekte in haar uitwendige verschijnselen en daarnevens, voor zoover dit mogelijk is, de kennis van de oorzaak van haar ontstaan, om naast de genezing door geneesmiddelen ook die oorzaak te kunnen wegnemen — door een verbeterde leefwijze b.v. — en een herhaling te voorkomen. Ziedaar dus het eigenaardig standpunt van Hahnemann: „Leer alle waarneembare verschijnselen kennen, en laten deze verschijnselen alleen u leiden bij uwe behandeling.” Het doet er voor uw kunst om te genezen niet toe, welke voorstellingen wij hebben omtrent het innerlijke wezen der ziekte.”

Wat hebben we nu verder noodig om te genezen? „Geneesmiddelen,” zegt Hahnemann, „die, evenals ziekteoorzaken, het vermogen hebben het lichaam te veranderen; ieder geneesmiddel heeft in meerdere of mindere mate het vermogen den inwendigen toestand van het lichaam te veranderen: een soort ziekte te weeg te brengen.”

„Wij zullen dan ook vinden” zegt hij verder, „dat de geneeskraft van de geneesmiddelen, en wat elk van hen in ziekten doen kan, op generlei wijze zich zoo zeker en duidelijk kenbaar maakt en nooit zuiverder en vollediger te onzer kennis komen kan dan door de ziekelijke verschijnselen en symptomen (een soort kunstmatige ziekte), die de geneesmiddelen bij gezonde menschen kunnen te voorschijn roepen. En hebben we nu eerst de door verschillende geneesmiddelen op gezonde menschen veroorzaakte, eigenaardige, kunstmatige ziekteverschijnselen nauwkeurig opgeteekend vóór ons liggen, dan hebben we alleen zuivere proefnemingen te laten beslissen, door welke geneesmiddelsymptomen bepaalde ziekteverschijnselen steeds snel en duurzaam worden genezen, om telkens van te voren te kunnen weten, welk van alle in hun eigenaardige verschijnselen bekende en onderzochte geneesmiddelen in een bepaald ziektegeval het zekerste geneesmiddel is.”

En zoo hebben we kennis gemaakt met een tweede eigenaardigheid van Hahnemann's geneesmethode. Hij stelt als eisch, om de geneeskraft van de geneesmiddelen te leeren kennen, ze te beproeven op den gezonden mensch. Geen methode, zegt hij, leert beter, zuiverder en vollediger kennen, wat we van een geneesmiddel verwachten mogen. Doet het niet goed, in Stokvis' geneesmiddelleer Deel I 1892 te lezen: „Slechts ééne zaak staat volledig vast, namelijk: dat bij den zieke geen andere organen of orgaangroepen op de ingebrachte scheikundige stof

zullen reageeren, dan die ook bij den gezonde onder dien invloed veranderingen in hunne functiën vertoonen. De kennis van de organen, die bij den gezonde op een bepaalde scheikundige stof reageeren, en van de wijze, waarop zich die reactie openbaart, is dan ook de eerste natuurlijke grondslag der pharmacotherapie (geneeswijze door geneesmiddelen), zoo als de vaak verguisde Hahnemann dit zoo juist heeft ingezien.”

Volgen we echter Hahnemann weer verder in zijn opstel. Hij gaat voort, na gezegd te hebben, wat hij onder ziekte verstaat, en hoe hij de geneesmiddelwerkingen wil leeren kennen: „Zoo vragen we dan de Ervaring, welke van de door geneesmiddelen waargenomen kunstmatige ziekte-elementen tegen bepaalde natuurlijke ziekte-toestanden met goed gevolg aan te wenden zijn.”

We vragen haar 1° of van zulke geneesmiddelen, die in een gezond lichaam een *ongelijksoortigen*, allopathischen, ziekelijken toestand kunnen te weeg brengen, als de te genezen ziekte is, de verandering in gezondheid, d. w. z. genezing 't zekerst en duurzaamst te verwachten is, of

2° dat zulke geneesmiddelen, die een aan de te genezen ziekte *tegengesteld* (enantiopathischen) toestand in den gezonden mensch opwekken kunnen, dat doen, of dat

3° die geneesmiddelen, die een op de natuurlijke ziekte *gelijkenden* (homoeopathischen) toestand kunnen te voorschijn roepen, de voorkeur hebben, en dan spreekt de ervaring zich daarover ondubbelzinnig uit. Ge ziet het, Hahnemann laat de ervaring spreken. Twee zaken stelt hij vast:

1° de ziekte, en hij maakt daarvan een begrip, dat onafhankelijk is van de gangbare voorstellingen en opvattingen omtrent 't wezen en den aard der ziekte;

2° de werking der geneesmiddelen op den gezonden mensch, die door proefneming kan worden vastgesteld en tot een groote mate van zekerheid kan worden opgevoerd, door een zoo groot mogelijk aantal menschen daaraan te onderwerpen, en hij vraagt de ervaring naar den sleutel, hoe deze zaken met elkaar in verband te brengen.

En de ervaring besliste ten gunste van 't homoeopathisch beginsel, altijd volgens Hahnemann — aan de ervaring de eenige beslissing.

En nu meenen ook wij, voorstanders van de homoeopathische geneeswijze, dat inderdaad de ervaring zich ondubbelzinnig heeft uitgesproken, en daarom is voor ons therapeutisch handelen het richtsnoer — „Laat het gelijke door het gelijkende genezen worden, Similia Similibus curantur.”

We hebben gezien dat Hahnemann's grondgedachte was: *de therapie onafhankelijk maken van wisselende onderstellingen*. Hij wilde zekerheid inplaats van vermoedens; maar onwillekeurig vragen we ons af, zou 't ook te bewijzen zijn, dat 't zoo moest, zooals Hahnemann's ervaring het aangaf? Ook Hahnemann zelf heeft het willen aantoonen, — hoewel hij de ervaring als eenig bevoegde beoordeelaarster erkende, en ik wil trachten u in korte woorden mede te deelen, hoe hij er over dacht.

„Ziet,” zei hij, „het levend organisme wordt ge-

makkelijker door artsenijen aangegrepen, dan door natuurlijke ziekteoorzaken, want, nietwaar, iederen dag werken een reeks van ziektemakende oorzaken op ons organisme in, maar de gezonde mensch kan zich meestentijds daartegen verweren en blijft gezond. Alleen in buitengewone omstandigheden, als ons lichaam een bijzonder zwakke zijde heeft, er een zekere dispositie bestaat, waardoor we vatbaarder zijn, worden we ziek. Zoo is het echter niet met artsenijen, de kunstmatige ziekteoorzaken; iedermensch, die ze inneemt, ondergaat er den invloed van, en als de hoeveelheid maar groot genoeg is, wordt hij ziek. Nu gaat hij verder en zegt: „het organisme, als eenheid, kan slechts als een eenheid op éénzelfde aandoening terugwerken. Geef ik in ziekte een middel, dat andere verschijnselen bij den gezonden mensch teweegbrengt, dan de ziekte veroorzaakte, dan voeg ik nieuwe verschijnselen bij de oude; geef ik een middel, dat tegengestelde veranderingen geeft, dan hef ik de ziekteverschijnselen op; maar — daar het organisme een levend organisme is, dat de oorzaak der opgewekte verschijnselen wil tegenwerken, komen na kortstondige verdwijning der eerste verschijnselen de vorige weer sterker terug, als uiting van de terugwerking van het organisme tegen de ingevoerde geneesmiddel-ziekte.

Geef ik een middel, dat gelijksoortige verschijnselen te voorschijn roept als de ziekte-oorzaak, dan zal het lichaam dien sterkeren prikkel met te grooter kracht willen weerstreven, 't lichaam kan niet reageeren op twee gelijksoortige prikkels tegelijkertijd, maar zal den sterksten weerstand willen bieden, den eersten, als 't ware, loslaten om zich van den tweeden te ontdoen, en daardoor zich tegelijkertijd in die reactie van de symptomen der natuurlijke ziekte ontdoen, gesteld altijd, dat 't lichaam nog tot een dergelijke krachtige tegenweer instaat is.

Iets dergelijks, zegt hij, gebeurt met het menschelijk gemoed. Gesteld, een meije heeft verdriet over den dood van haar vriendin; daar komt zij in een gezin, waar de arme, naakte kinderen kort geleden hun vader, hun eenigen verzorger, hebben verloren. Zij wordt door dezen treurigen aanblik van het verdriet van anderen niet nog treuriger, integendeel, zij wordt getroost over haar eigen kleiner ongeluk, ze wordt genezen van haar droefheid over haar vriendin, het gemoed kan op 't zelfde oogenblik slechts door één gevoel beheerscht worden en moet de eerste aandoening loslaten, als een sterkere gelijksoortige het aandoet — het is het Hom. geneesmiddel daartegen. Het kind zou over haar verdriet niet heenkomen, als de moeder boos op haar werd en haar beknorren zou, dit zou een allopathisch middel zijn, integendeel zij zou nog bedroefder worden; ook zou het kind niet geholpen worden, als men het door een feestje palliatief, wilde helpen, 't zou schijnbaar eenige uren helpen, maar later zou het er des te treuriger om zijn.

Geheel dezelfde verschijnselen, als de ziekte aanbiedt, moet de geneesmiddelziekte niet opwekken, maar gelijksoortige. Wekte het geheel dezelfde verschijnselen op, dan zouden, zegt Hahnemann, de ziekteverschijnselen slechts erger kunnen worden. Maar nu komt er nog iets bij, zegt hij verder, „wij

hebben gezien, dat het lichaam vatbaarder is, om door geneesmiddelen te worden aangegrepen dan door ziekteoorzaken; zoo is het lichaam in ziekte-toestanden nog oneindig vatbaarder voor de inwerking van een homoeopathische artsenij, omdat het lichaam in dezelfde richting reeds aangegrepen is, als het geneesmiddel doen zal, evenals een bepaalde abnormale zielstoestand 't gemoed ontvankelijker maakt voor indrukken van gelijksoortige aandoeningen. We moeten daarom ook slechts de kleinste giften van het geneesmiddel gebruiken, om een gunstig effect te krijgen, en 't is om zoo te zeggen meer de qualiteit, dan de quantiteit van het geneesmiddel, die hier 't nuttig effect teweegbrengt. Een te groote gift zou een te sterke geneesmiddelziekte veroorzaken, en dit is toch ook een ziekte. Als natuurlijk gevolg dus van het gelijksoortige van de ziekte-oorzaak en het geneesmiddel volgt, dat we slechts een zeer kleine gift van het geneesmiddel noodig hebben, om 't verlangde effect te bereiken.

**Eenige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderziekten**

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

VII.

De mondaandoeningen in engeren zin hebben wij, voorzover deze voor niet-artsen van direct belang zijn, hiermede behandeld, zoodat we ons thans nog kort zullen bezighouden met een paar ziekten van deelen, die tusschen mond en keelholte inliggen.

Na koude vatten ontstaat vaak z.g. *keelpijn*. Bezie men de geopende mondholte, dan treft ons een eigenaardige, gespikkelde roodheid van het slijmvlies van het harde verhemelte, van het zachte verhemelte en van de z.g. huid. De amandelen (tonsillen), die in een nis achter het voorste gedeelte van het zachte verhemelte liggen, zijn niet gezwollen en een hoogst enkele maal rood of met zweertjes bedekt. Dit laatste is vaak wel het geval met de eerstgenoemde deelen, daarbij doet het slikken pijn, en zijn de patientjes koortsig.

Aconitum moet direct gegeven worden, liefst één dosis alle twee uren.

De patientjes klagen, wanneer ze ten minste klagen kunnen, over een droog, scherp en heet gevoel in de keel. Ze zijn heesch en hebben koorts.

Helpt dit middel niet binnen enkele uren, dan geve men:

Belladonna. De keel of liever mondholte is helder rood; de patientjes hebben een ruw kriebelend gevoel, en tevens pijn bij het slikken.

Een paar andere middelen, die nog in aanmerking kunnen komen, zijn:

Dulcamara, wanneer de keel-resp. mondaandoening ontstaan zijn door nat worden, of door mistig weder.

Mercurius sol. De lijdertjes hebben het gevoel, alsof er een prop in de keel zit, dit is 's nachts

het ergst, daarbij is een verhoogde speekselvloed aanwezig met witte of gele plekken op de bovengenoemde deelen.

Zeer aan te bevelen is het verder, een warm compres om de keel te leggen; stoom te laten inademen; en vaak den mond te laten spoelen met een zeer slappe keukenzoutoplossing. Dit laatste lost het in den mond aanwezige slijm goed op.

Ontsteking der amandelen.

Vaak ziet men bij zeer jonge kinderen en nog vaker bij ouderen een blijvende vergroting van een of van beide amandelen. Dit ontstaat meestal, nadat bedoelde kinderen een of meermalen een acute ontsteking dier amandelen hebben doorgemaakt. De verschijnselen der acute ontsteking zijn, behalve de boven behandelde ontsteking van het slijmvlies van het zachte verhemelte, ook nog roodheid der amandelen en hare naaste omgeving, zwelling der amandelen, hevige kloppende pijn, heeschheid, moeilijk slikken en opgeven van slijm.

De slikbezwaren kunnen zoo hevig worden, dat de patientjes ternauwernood vloeibare spijsen naar binnen kunnen krijgen.

Er is hoofdpijn, pijn in den rug en in de ledematen, zeer beslagen tong, onwelriekende adem. Koude rillingen, en algemeene koortsverschijnselen.

Deze aandoening kan of overgaan in genezing zonder meer, of in ettering, waarbij, wanneer de ontstoken amandel openbreekt, veel bloederige etter ontlast wordt, of de amandel kan blijvend vergroot worden.

De oorzaken moet men zoeken, 1°. in een zekere voorbeschiktheid van het lichaam bij de z.g. *scrophuleuze* of klierachtige *constitutie*, waarover we later het een en ander zullen mededeelen; 2°. in stoornissen der spijsverteringsorganen.

De *aanleiding* tot het uitbreken der aandoening vindt men in temperatuursveranderingen, natte voeten e. a. oorzaken van koude vatten.

Wanneer men deze patientjes in een zeer vroeg tijdperk der ziekte, dus wanneer de aandoening zich nog aan het ontwikkelen is, onder behandeling krijgt, dan moet men hun een paar maal *Aconitum* geven en dit laten volgen door *Baryta carbon*.

Wanneer ettering onvermijdelijk is, dan moet *Hepar sulphur* toegediend worden.

De indicaties der in de eerste plaats in aanmerking komende middelen zijn:

Aconitum, zie hierboven.

Belladonna; roode keel, kriebelen en pijn, rood opgezet gelaat, kloppende hoofdpijn.

Baryta carbonica is, vroegtijdig bij acute gevallen gegeven, vaak zeer gunstig werkzaam. Ook is het zeer aan te bevelen bij chronische gevallen, dus daar, waar de amandelen reeds vergroot zijn.

Calcar. carbon.; dit is, vooral in chronische gevallen bij klierachtige kinderen, een middel van het hoogste belang.

Hepar sulphur; wanneer verettering der amandelen reeds is ingetreden.

Guajacum, in gevallen, die vergezeld zijn van pijnen, die op rheumatische zenuwpijnen gelijken.

Mercur-corros, bij belangrijke zwelling der aman-

delen, veel speekselvloed, zwelling van de tong, onwelriekende adem.

Silicea: dit middel is vooral uitnemend, om de neiging te bestrijden, die men bij vele individuen, kinderen zoowel als volwassenen, waarnemen kan, om bij den geringsten tocht of bij natworden met keelaandoeningen daarop te reageren.

Het is dus een voorbehoedmiddel.

Zeer gewenscht is het in een vroeg tijdperk van de ziekte een koud compres om de keel te leggen en dit alle twee uur te ververschen; daarbij af en toe een stukje ijs in den mond te geven.

Is verettering onvermijdelijk, dan is een heete lijnmeelpap om de keel zeer goed; en daarbij stoom inademen een uitnemend hulpmiddel.

Vloeibaar voedsel is het eenige voedsel, dat gebruikt moet worden.

I N G E Z O N D E N.

Mijnheer de Redacteur!

Ruim vier jaren ben ik lijdend geweest aan Struma (vergroting van de schildklier) en ik heb mij laten behandelen door acht allopathische doctoren, waaronder drie specialiteiten in keelziekten, zonder tot genezing te komen. Meestal werd mij Jod kali voorgeschreven, soms in oplossingen van 20 op 40: 3 × daags 15 druppels. Het gebruik had tengevolge, dat mijn lichaam vol uitslag kwam; maar er kwam geen genezing. Eens werd mij iets voorgeschreven, 't welk ik als leek niet ken; ik kreeg het in poeders, omdat het in tabletten in de apotheek niet aanwezig was, en het begon reeds na kortstondig gebruik te helpen, maar langzamerhand kreeg ik trillende handen, later begon mijn geheele lichaam te trillen, zoodat ik op geen ladder meer kon klimmen, uit vrees van er af te vallen; ook begon mijn pols vreeselijk te versnellen, tot 120 slagen per minuut, en ten slotte kreeg ik hartkloppingen. De dokter oordeelde, dat ik moest ophouden zonder genezen te zijn. Toen ik het gebruik staakte, gingen ook langzaam die onaangename verschijnselen weer over. Nog verschillende geneesmiddelen heb ik gebruikt, waaronder ook een kwikpreparaat, met een groote flech mondspoeling per dag, om de nadeelige werking van het kwik op de tanden tegen te gaan.

Ook ben ik twee maanden in een ziekenhuis geweest onder behandeling van een professor. Alles zonder genezing. Toen begon ik wel eens te denken aan de Homoeopathie, maar ik stelde er weinig vertrouwen in, denkende, dat waarzulke groote dosissen sterke medicijnen niet hielpen, die kleine hoeveelheden evenmin iets zouden uitrichten. Ten einde raad wendde ik mij dan toch tot een homoeopaat, een leek, van wien ik wist dat hij in het bezit was van den homoeopathischen huisdokter; ik vroeg hem: zegt dat boek ook iets van mijn ziekte? En ja, wij lazen: „het beste helpt Bromium in- en uitwendig.“ Ik gebruikte toen Bromium D 3, daarvan 3 × daags 5 korrels en Bromium tinctuur, 2 op 120, tweemaal per dag een half suikerlepeltje vol inwrijven. Wat was het gevolg? Toen ik het eenigen tijd gebruikt had ging ik eens naar den professor, die mij vroeger behandeld had, en liet het hem onderzoeken. Hij wist niet wat ik gebruikt had, maar zeide tot mij: „U kunt het als genezen beschouwen; er zit nog wel iets, maar dat is verhard weefsel, zooveel als een litteken.“ Toen ging ik ook naar een homoeopathisch geneesheer, en deze verklaarde na onderzoek hetzelfde. Het is nu al ongeveer twee jaren geleden, en ik heb er geen last meer van gehad.

Vanaf dien tijd heb ik veel vertrouwen gesteld in de homoeopathische geneesmiddelen.

B. V.

ADVERTENTIËN.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
APOTHEKEN
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.**J. T. WOUTERS,**Homoeopathisch geneesheer te ARNHEM
*zal van 25 FEBRUARI
tot 18 MAART niet te con-
sulteeran zijn.*Ondergeteekende deelt mede,
dat zij de Geneesmiddelen van
Dr. W. SCHWABE in origineele
verpakking voor eigen rekening
betreft voor GOUDA en Om-
streken.Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.**APELDOORN.**Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. W. SCHWABEin origineele verpakking zijn verkrijg-
baar bij Firma J. A. ROELSE,
Dorpstraat 386.**A. W. BRINK,**Secretaris der afdeling AMSTERDAM
*VERHUISD van
1e Helmersstraat 137, naar
Van Eeghendwaarsstraat 6.***„DE ROZIJNKORF”**

DORDRECHT.

Afdeling Apotheek.

Voorhanden:

Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN B^{zn}.Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabein origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.
Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:**Hoofddepôt** te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KORR.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.*Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG*

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Lezing, gehouden door den arts P. L. v. d. Harst (Slot.) — Polikliniek te Utrecht. — Advertentiën.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLAER.

Levensmiddelen uit het dierenrijk.

Bij de beschouwing van de levensmiddelen uit het dierenrijk onderscheiden wij twee klassen van voedingsmiddelen, te weten die, welke van het *levende* en degene, die van het *gedoode* dier afstammen.

Tot de eerste klasse der genoemde levensmiddelen behooren melk, boter, kaas, eieren en honig, tot de tweede vleesch, visch, worst, schaaldieren, enz.

Wij zouden desnoods wel kunnen leven zonder de levensmiddelen, die van het *gedoode* dier komen, maar geheel *zonder dierlijk* voedsel kunnen wij toch niet bestaan. Dit hebben de vegetariërs dan ook ingezien en zijn van hun oorspronkelijk standpunt teruggekomen, zoodat zij aan melk en eieren, boter, kaas en honig een plaats op hun spijskaart inruimen.

Melk wordt niet ten onrechte *wit bloed* genoemd, want zij gelijkt zeer veel op het bloed in hare samenstelling. Zij bevat alle voedingsstoffen: water, eiwit, vet, suiker en voedingszouten in een voor de voeding voldoende hoeveelheid. Zij is het ideale voedingsmiddel voor zuigelingen en kleine kinderen. Ook volwassenen gebruiken haar gaarne als voedingsmiddel, en zoo vinden wij dan ook bij alle volkeren de melk als spijs en drank voor jong en oud in gebruik. Toch kan een volwassen mensch op den

duur niet van melk leven, want weldra staat zij hem tegen, terwijl de zuigeling haar met het grootste genoegen en voordeel als uitsluitend voedingsmiddel tot zich neemt. Het groote gehalte der melk aan minerale stoffen, die voor het kind, dat nog moet groeien, van onmisbaar nut zijn voor den bouw van zijn organisme, vormt voor den volwassene een onnoodigen ballast, dien de maag op den duur als bij instinct weigert. Daarom zijn uitsluitende melkuren, die bij sommige maagziekten en zwakte-toestanden veel voordeel brengen, meestal zoo moeilijk door te zetten, als men niet bij de melk brood of beschuit gebruikt, waardoor ook tevens de vorming van groote klompen kaasstof, die zwaar te verteren zijn, vermeden wordt.

In onze streken wordt het meest de melk van koeien en geiten gedronken, in andere landen gebruikt men ook de melk van de ezelin, den kameel, het rendier en de lama. De vrouwenmelk is minder rijk aan vet en eiwit dan de melk der genoemde dieren; daarom moet men aan zuigelingen, die aan de borst onwend worden, de koemelk eenigszins verdund geven, aangezien zij in onverdunden toestand allicht spijsverteringstoornissen veroorzaakt. Het lichtst te verteren is de ezelinmelk, die daarom soms bij zwakke en ziekelijke kinderen met goed gevolg gebruikt wordt.

Het scheikundig onderzoek der koemelk toont aan, dat zij hoofdzakelijk uit water (89 %) bestaat, waarin eiwit, kaasstof, melksuiker, voedingszouten en extractiefstoffen opgelost zijn, terwijl het vet in den vorm van talloze, microscopisch kleine bolletjes, melk- of boterkogeltjes genoemd, in deze vloeistof zweeft en haar wit en ondoorzichtig maakt. Bij het staan der melk verzamelen zich deze vetbolletjes, daar zij lichter zijn dan water, aan de oppervlakte der vloeistof en vormen den room. Door schudden en staan, het zoogenaamde karnen, ontstaat hieruit de boter, die nog een zekere hoeveelheid kaasstof,

suiker en zouten bevat. De overblijvende vloeistof wordt *karnemelk* genoemd. Zij bezit nog een groot gedeelte van de voedingsstoffen der melk en is als voedingsmiddel niet te versmaden. Zij wordt dan ook veel gebruikt en is vooral als soep, gekookt met bloem van meel, een uitstekende spijs voor menschen met een zwakke maag.

Bij het koken van de melk wordt zij met een dun wit vliesje overtrokken, dat uit geronnen eiwit bestaat. Dit mag dus niet weggeworpen worden, daar het juist de voedzame bestanddeelen bevat.

Bij het zuurworden der melk wordt de melksuiker onder den invloed van een ferment, dat in de lucht zweeft, in melkzuur veranderd en vormt met de kaasstof der melk dikke, geleachtige klompen. Een heel kleine hoeveelheid van zulke zure melk kan een groote hoeveelheid versche melk in korten tijd zuur maken. Daarom is het vooral bij de voeding der zuigelingen met koemelk van het grootste belang steeds de zuigflesschen en alles, wat daarmede in verbinding staat, na gebruik zoo grondig mogelijk te reinigen, want zuur geworden melk kan bij kleine kinderen, vooral in den zomer, aanleiding geven tot gevaarlijke maag- en darmcatarrhen. Deze overgang van melksuiker in melkzuur, die ook in de maag plaats vindt, als deze niet geheel in normalen toestand verkeert, verklaart de zure oprispingen, waarvan sommige menschen na het gebruik van melk last hebben.

De kenteekenen eener goede melk zijn: schoone, witgele, niet blauwwitte kleur, ondoorschijnend, aangenaam riekend, mild en zoet smakend. Een droppeel goede melk moet bij het laten vallen in zuiver water naar beneden zinken en, op den vingernagel gebracht, een bolvormigen vorm behouden en niet uiteenvloeien. Vervalscht wordt de melk meestal door het toevoegen van water, soms tot op de helft. Daar hierdoor de melk een blauwwitte kleur krijgt en dun wordt, hebben de melkvervalschers weer allerlei onredelijke kunstgrepen om deze zichtbare fouten te verbeteren, wat zij met behulp van rijstewater, arrowroot, ja zelfs met fijn gewreven kalfshersenen trachten te bewerkstelligen. Om deze kunstmatige verdunning der melk te ontdekken, heeft men melkweggers, lactometer en lactoscoop genoemd, vervaardigd, die met groote zekerheid alle dergelijke vervalschingen aan het licht brengen. In de meeste groote steden bestaan tegenwoordig bijzondere inrichtingen, die zich met het onderzoek der melk op vervalschingen bezig houden. In Frankfurt is het door de stedelijke politie verboden, melk als volwaardige koemelk te verkoopen, die niet een bepaald gehalte aan vet bezit. Hiermede is voorzeker aan het vaak onkundige publiek een goede dienst bewezen, daar het zeker kan zijn, goede waar voor zijn geld te verkrijgen.

Nog enkele woorden over de melk als ziekteoorzaak. Talrijke waarnemingen van artsen bewijzen, dat door heftige gemoedsbewegingen der moeder het zuigende kind nadeelige gevolgen in zijne gezondheid ondervindt. Voorts is het schadelijk voor het kind, het door een zieke moeder of min te laten zoogen. Sterke artsenijen, b.v. kwikzilver, arsenik, gaan in de melk over; een moeder, die zoogt, mag dus in het belang van haar kind zulke

middelen in eenigszins sterke dosis niet innemen.

De koemelk kan dikwijls de oorzaak van ziekte worden. Herhaaldelijk zijn typhus, diphtheritis, roodvonk door het drinken van melk, die uit besmette plaatsen stamde, op gezonden overgebracht. In hoeverre de melk van tuberculeuze koeien schadelijk kan zijn voor den mensch, is nog niet met zekerheid uitgemaakt. In elk geval is het echter 't veiligst, de melk vóór het gebruik te koken, als men niet geheel zeker van haar herkomst van gezonde koeien is, want hierdoor worden al deze ziektekiemen onschadelijk gemaakt. Het is voldoende, de melk even op te koken. Al te lang koken is niet raadzaam, vooral niet voor kinderen, daar hierdoor de eiwitstoffen zwaarder verteerbaar worden en de melk ook haar goeden smaak verliest.

Boter, het uit de melk door 't karnen gewonnen vet, is zeer gezond, als zij versch is en zoet smaakt. Gezouten boter is moeilijker te verteren, maar toch ook nog een zeer goed voedingsmiddel. De boter bestaat uit 90 % vet en bevat bovendien steeds nog kleine hoeveelheden karnemelk en melksuiker. De dikte, kleur en smaak der boter wisselen, al naar gelang de behandeling bij het karnen, het voedsel der dieren en het jaargetijde variëert. Het ransig worden der boter wordt door plantaardige organismen veroorzaakt. Om dit te verhinderen wordt de boter gezouten, waardoor zij iets van hare lichte verteerbaarheid en goeden smaak verliest. Vervalscht wordt de boter door het toevoegen van zware stoffen, als meel, krijt, gips, aluin, borax en dergelijken en door het toevoegen van kleurstoffen als saffraan. In de laatste jaren wordt op groote schaal kunstboter of margarine vervaardigd, die door hare goedkoopste veel aftrek vindt. Als deze margarine uit zuiver rund- of schapenvet en een zekere hoeveelheid melk wordt gefabriceerd, is er tegen haar gebruik niets in te brengen, mits de koper wete, dat hij kunst- en geen natuurboter krijgt. Veelal wordt er echter bij de margarine-fabricatie op allerlei wijze geknoeid, wat er toe bijgedragen heeft, dit product eenigszins in miscrediet te brengen.

Kaas is eveneens een voedzame spijs, maar minder goed verteerbaar dan boter. Men onderscheidt vette en magere kaas. De eerste wordt uit niet afgeroomde melk gemaakt. Tot deze soort behooren Edammer-, Limburger-, Roquefort-kaas. De tweede soort, waartoe de gewone kaas behoort, wordt uit afgeroomde melk vervaardigd. Roomkaas wordt gemaakt uit overvette melk, d. i. niet afgeroomde melk, waaraan nog een zekere hoeveelheid versche room toegevoegd is. Zij heeft een aangename, milden smaak. Het zoogenaamde rijp worden der kaas, waarbij door het laten liggen een gedeelte van de kaasstof veranderd wordt, verleent aan de kaas een pikanten, krachtigen smaak. Te oude kaas is evenwel door haar gehalte aan scherpe vetzuren voor vele menschen niet geschikt, daar zij licht zure oprispingen en een drukkend gevoel in de maag veroorzaakt. Overigens is kaas in verbinding met brood en boter een uitstekend volksvoedingsmiddel, dat groote voedzaamheid met goedkoopste vereenigt. Ten slotte denke men nog aan het spreekwoord: „Kaas is 's morgens goud, 's middags zilver en 's avonds lood.”

Honig, het zoete product der vlijtige bij, is niet alleen een *genotmiddel*, maar ook een *voedingsmiddel* door zijn gehalte aan druivensuiker. Het is een uitstekende spijs, die, des morgens vroeg genoten, het lichaam van allerlei onreine stoffen reinigt. De honig is in vroegere tijden meer dan tegenwoordig als voedings- en genotmiddel bekend en gewaardeerd geworden. De Israëlieten verheugden zich over het land, dat van melk en honig overvloedige. De Grieken en Romeinen brachten honig als het beste, wat zij hadden, aan hunne goden ten offer. De oude Germanen bereidden uit den honig een nationalen drank, dien zij bij feestelijkheden dronken. Later verminderde het gebruik van den honig, waarschijnlijk ten gevolge van de invoering der suiker. In den laatsten tijd is men echter weer meer op dit van ouds bekende voedingsmiddel opmerkzaam geworden en leert men den honig meer naar zijn waarde schatten. Inderdaad hebben wij maar weinig voedingsmiddelen, die, wat lichtverteerbaarheid, voedingswaarde en aangenamen smaak betreft, het met den honig kunnen opnemen. De honig verdient meer dan tot dusverre geschiedt, in de huishouding bij het conserveren van vruchten, bij het bereiden van bakwerk gebruikt te worden. „Eet honig, mijn zoon, want hij is goed, en honigzeem is goed voor uw gehemelte.” (Spreuken 24 vs. 13.)

Eieren behoren in gekookten en ongekookten toestand tot de beste en voortreffelijkste voedingsmiddelen. Zij bevatten eiwit, vet en phosphor in licht verteerbaren vorm, bestanddeelen, die hoogst noodig zijn voor den opbouw van ons lichaam. De dooier van het ei is iets zwaarder te verteren dan het eiwit, daar er meer vet in voorkomt, daarentegen is hij ook voedzamer dan het wit van het ei. Een kippenei bevat in gewicht ongeveer zooveel voedingsstoffen als 150 gram melk of 40 gram vleesch of 20 gram magere kaas. Wat de verteerbaarheid der eieren betreft, kan gezegd worden, dat deze van hunne toebereiding afhangt. Het maagsap verteert het gekookte en ongekookte eiwit op dezelfde wijze. Gewoonlijk denkt men, dat het ongekookte eiwit het gemakkelijkst te verteren is. Dit is evenwel niet het geval, want het niet gestolde eiwit moet in de maag eerst stollen, voordat het maagsap het kan gaan bewerken en oplossen. Daarentegen hangt de lichtverteerbaarheid wel af van de meer of minder fijne verdeling van het gestolde eiwit in de maag. Om deze reden zijn zachtgekookte eieren lichter verteerbaar dan hardgekookte. Deze laatsten moesten eigenlijk niet gegeten worden, daar zij ook voor gezonde magen zwaar te verteren zijn. Moet men evenwel eens een hardgekookt ei eten, b.v. op reis, dan kauwe men alles zeer zorgvuldig en lette er op, geen groote stukken in te slikken, dan zijn zij gemakkelijker te verteren, daar het maagsap het fijn verdeelde eiwit beter kan bewerken dan groote klompen hard eiwit.

Bij het bewaren der eieren is het van belang te weten, dat zij, te lang aan de lucht blootgesteld, door verdamping water verliezen en langzaam uitdrogen. Worden zij dan nog langer bewaard, dan bederven zij door het optreden van rottingsbacteriën, die door de poriën der schaal in het binnenste van

het ei dringen. Wil men eieren dus lang conserveren, dan moet men ze van de lucht afsluiten. Dit bewerkt men door ze in kalkwater, zaagsel, asch, of zout te leggen. De eieren blijven dan langer goed, maar nemen toch een min of meer onaangenamen bijmaak aan, zoodat versche eieren steeds boven zulke geconserveerde te verkiezen zijn. Om versche van oude of bedorven eieren te onderscheiden, brengt men ze in een vijfprocentoplossing van zout in water. Drijft het ei daarin boven, dan is het niet meer versch.

Wij gaan nu over tot de levensmiddelen, die van het *gedoode* dier afstammen. Onder deze neemt het vleesch de voornaamste plaats in.

Vleesch behoort naast de melk tot de belangrijkste en voedzaamste levensmiddelen, dat, met mate genoten, door zijn hooge voedingswaarde en gemakkelijke verteerbaarheid veel er toe bijdraagt, om het lichaam van kracht en spankracht te voorzien, in overmaat gebruikt echter, allerlei gezondheidsstoornissen te weeg kan brengen, waarover wij nog spreken zullen. Het vleesch, dat wij eten, bestaat uit het spierweefsel der gedoode dieren. Behalve het vleesch der huisdieren (rund, schaap, zwijn, geit, konijn,) van het wild (haas, hert,) van de vogels (eenden, kippen, kalkoenen,) en visschen gebruikt de mensch ook nog het vleesch van schaaldieren, zooals oesters, kreeften, mosselen, terwijl er ook volkeren zijn, die met het grootste genot zich voeden met insecten, sprinkhanen, ja zelfs wormen en mieren!

Bij het vleesch zijn twee bestanddeelen van belang: het spierweefsel en het vleeschsap. Dit laatste vindt zich tusschen de vezels van het spierweefsel en geeft aan het vleesch zijn eigenaardigen geur en smaak. In het spierweefsel komt nog vetweefsel en peesweefsel voor. Vleesch is in hooge mate rijk aan licht verteerbare eiwitstoffen (16 tot 23 %), voorts bevat het behalve een groot deel water, vooral vet, lijmgewende stof en bloedzouten en een aantal eigenaardige stoffen, extractiestoffen genoemd, die een deels een aangenamen smaak hebben, anderdeels een prikkelenden en verhittenden invloed op het bloed en de zenuwen uitoefenen, waardoor juist het overmatig vleeschgebruik schadelijk op de gezondheid werkt.

Wat de verteerbaarheid van het vleesch betreft, hangt deze behalve van het soort dier, waarvan het vleesch stamt, vooral af van den meerderen of minderen graad van hardheid en taaiheid van de vleeschvezels. Bij jonge dieren zijn de spiervezels gemakkelijker oplosbaar dan bij oude dieren. Het vleesch van oude, afgewerkte dieren is daarom taai en zwaar te verteren. Door het kloppen van het vleesch, of het laten liggen in azijn, kunnen harde en taai spierweefsels eenigszins geschikter voor de spijsvertering gemaakt worden. Gebraden vleesch is gemakkelijker te verteren dan gekookt vleesch. Het gemakkelijkst te verteren is het fijn geschaafde rauwe spiervleesch, dat van zijn pees- en vetweefsel ontdaan is. Het gevaar, om bij het gebruik hiervan de eieren van lintwormen en andere parasieten in het lichaam te brengen, is evenwel niet gering te schatten, zoodat het gebruik van rauw vleesch over 't algemeen af te keuren is. Het staat ook den meesten menschen als bij instinct tegen.

Het vet, dat zich aan het vleesch bevindt, draagt bij tot verhooging der voedingswaarde. Het vet is een onontbeerlijk voedingsmiddel. Wij eten het als vleeschvet, als boter of als plantenvet. De verteerbaarheid van het vet hangt af van zijn vastheid en den graad van warmte, waarbij het smelt. Vetten, die bij de lichaamstemperatuur niet smelten, zijn natuurlijk het zwaarst te verteren. Daarom is boter gemakkelijker te verteren dan schapenvet. In de koude luchtstreken wordt meer vet genoten dan in de warme landen. Bekend is het, dat de Eskimo's met het grootste genot hun traan drinken en er zich gezond en wel bij gevoelen, ja hem niet kunnen missen.

Wat de verschillende soorten van vleesch betreft, die ons tot voedsel dienen, kunnen wij, gelijk reeds gezegd is, onderscheid maken tusschen het vleesch van *huisdieren*, *wild*, *gevogelte* en *vischen*. Het vleesch onzer *huisdieren*: rund, kalf, schaap en varken is rijker aan vet en milder van smaak dan het vleesch van *'t wild*: b.v. hert en haas. Doch dit laatste is rijker aan bloed en vleeschsap en bevat meer voedingszouten, hetgeen waarschijnlijk daarvandaan komt, dat deze dieren zich met de pittige, saprijke en krachtige kruiden der bosschen en velden voeden. Mits niet in den vergevorderden staat van ontbinding gegeten, die den „haut-goût-smaak” geeft, is derhalve het vleesch van wild een uitstekend voedsel, dat jammer genoeg alleen door de rijkeren kan worden genoten.

Het vleesch van *gevogelte*: kippen, duiven, eenden, enz. is zeer rijk aan eiwit, en vooral dat van eerstgenoemden zeer licht te verteren. Het past derhalve goed voor zwakken, ouden en herstellenden, maar ook de gezonden behoeven zich de gelegenheid, om een gebraden haan of kapoen als middagmaal te verorberen, niet te laten ontgaan. Bij de meesten onzer zal dit echter wel slechts nu en dan het geval zijn bij feestelijke gelegenheden, en dan smaakt het nog ééns zoo goed. *Konijnenvleesch* heeft veel overeenkomst met dat van *'t gevogelte* en is daarom als een goedkope plaatsvervanger zeer aan te bevelen.

Het vleesch van *vischen*, zoowel zee- als rivier- vischen is zeer licht verteerbaar in gekookten toestand, daarentegen zwaarder verteerbaar, als het gedroogd of gerookt is. Het visschenvleesch is zeer waterrijk, arm aan bloed en armer aan eiwit dan het vleesch onzer huisdieren. De verteerbaarheid hangt af van het vetgehalte. Daarom is b.v. paling, vooral als hij gerookt is, zwaar verteerbaar. Zeer verbreid is het gebruik van *haring*. Hij bezit door zijn groot eiwit- en vetgehalte en ook door zijn eetlust opwekkende eigenschappen groote waarde als volksvoedingsmiddel, vooral daar hij in verhouding goedkooper dan vleesch is. Over *'t algemeen* genomen is visch een zeer gezond voedingsmiddel, waarvan tal van volkeren bij gebrek aan vleesch leven.

Tot de vleeschspijzen worden ook nog de groote klieren en ingewanden van de huisdieren gerekend. Zij worden veel gegeten vooral door de armere bevolking, daar zij rijner in prijs zijn dan het spiervleesch. Hiertoe behooren de lever, de longen, de nieren en de hersenen van het rund, kalf en

schap. Zij bevatten minder eiwit en meer lijmgevende en vetachtige bestanddeelen dan het eigenlijke vleesch. Op smakelijke wijze toebereid, vormen zij een aangenaam voedsel, dat geschikt is het dure vleesch op menige tafel te vervangen.

In deze rubriek behooren ook de verschillende soorten worst, die uit fijngehakt vleesch, vet, lever, longen, enz. gefabriceerd en door zout en specerijen gekruid worden. Ongelukkigerwijze komt het veel voor, dat voor de worstbereiding slecht, voor geen ander doel bruikbaar vleesch en vet gebruikt wordt, ook wordt worst dikwijls met meel vervalscht; dit geldt vooral van de goedkope worstsoorten, wier gebruik zeer algemeen verbreid is, ook al omdat zij geen verdere omslachtige toebereiding noodig hebben. De duurere worstsoorten, b.v. cervelaatworst, zijn naar verhouding duurder dan versch vleesch. Als de worst uit zuiver en onbedorven materiaal is toebereid, heeft de gezondheidsleer tegen haar matig gebruik niets in te brengen.

De toebereiding van al deze besproken soorten vleesch voor het gebruik is van grooten invloed op het nut, dat ons organisme van dit voedingsmiddel heeft. De toebereiding heeft ten doel, de in het vleesch aanwezige voedingsstoffen zoo licht verteerbaar mogelijk te maken. Voorts moeten toevallig er in voorkomende parasieten, zoals b.v. trichinen, vóór het gebruik vernietigd, en het vleesch door toevoeging van vet en zout smakelijk gemaakt worden. Vele huisvrouwen denken, dat het vleesch des te malscher wordt, hoe grooter de hitte is, waaraan men het blootstelt. Dit is een dwaling, want evenmin als men een ei door lang koken zacht krijgt, is dit het geval met vleesch. Door de kookhitte stolt al het eiwit in het vleesch en de spiervezels worden hard en hoornachtig. Om het vleesch malsch en sappig te krijgen, moet het op een temperatuur van 60—70° Celsius gehouden worden. Door het braden in veel vet kan dit doel het best bereikt worden. Kleine stukken vleesch, b.v. beaf-stuk, coteletten moeten snel in zeer heet vet over het open vuur gebraden worden, terwijl grootere stukken in den braadoven op de genoemde temperatuur gehouden worden. Een middending tusschen koken en braden hebben wij in het stoven van *'t vleesch*, waarbij de ontwikkeling van damp in een gesloten pan met een weinig water op den bodem er van het vleesch week en gaar doet worden, zonder dat het veel sap verliest. Op deze wijze toebereid vleesch is zeer sappig, voedzaam en licht verteerbaar.

Wij spraken hierboven over de schadelijke werking van het vleesch, als het in ruime mate genoten wordt. Het vleesch bevat sommige stoffen, die in geconcentreerden toestand zeer prikkelend werken op onze zenuwen, en daarom moet reeds het bovenmatig gebruik van vleesch ontraden worden. Daarbij komt evenwel nog, dat het vleesch zoo rijk aan eiwit is, dat reeds geringe hoeveelheden aan de behoefte van het lichaam aan deze stof voldoen. Het men nu te veel vleesch, dan krijgt het lichaam te veel eiwit, weet niet, wat het er mede doen moet, en reageert daarop met ziekteverschijnselen.

Om onze lezers dit nog duidelijker te maken, willen wij even een uitstapje maken op het gebied der leer

van de verrichtingen der organen van het mensche-lijk lichaam.

Wij kunnen ons lichaam vergelijken met een kachel, waarin voortdurend een vlam brandt, die ons leven onderhoudt; die kachel moet gestookt worden met brandmateriaal. Het voedsel, dat wij tot ons nemen, kan hiermede vergeleken worden. Het verbrandt in ons lichaam en onderhoudt het leven en de levenswarmte. Krijgt het lichaam te *weinig* brandmateriaal, dan zinkt de levenskracht en de warmte; wordt er te *veel* gestookt met spijzen en dranken, dan ontstaan stoornissen in den normalen gang van het organisme. Nu weet iedereen, dat de beste brandstoffen, de beste kolen, niet *geheel* verbranden, maar een overblijfsel achterlaten, *dat als asch in de aschlade valt en hieruit moet verwijderd worden*, indien men wil, dat de kachel niet verstopt wordt en goed zal blijven branden.

Precies hetzelfde heeft in ons lichaam plaats bij onze spijsverteringsprocessen. Het voedsel, dat wij elken dag tot ons nemen, wordt in de maag fijn verdeeld; in de darmen verder verteerd en tot in de fijnste deeltjes van onze weefsels en organen gebracht. Maar — mag de spijszê nóg zoo fijn en goed verdeeld zijn — elk voedsel bevat *onverteerbare* bestanddeelen. Elk voedsel vormt een soort asch, daar het niet geheel verbrand kan worden. Alle voedingsmiddelen bevatten zulke stoffen, die niet door onze spijsverteringsorganen kunnen verteerd worden; de visch bevat zijn graten; boonen en erwten bevatten houtachtig weefsel. Al deze bestanddeelen kunnen niet in ons lichaam blijven, zij vormen de asch van het brandmateriaal! Die asch moet elken dag geregeld verwijderd worden! Ons lichaam bewerkt dit door de uitscheidingsorganen: *longen, nieren, darm en huid* in den vorm van *koolzuurgas, urine, ontlasting en zweet*. Is de invoer van voedsel geëvenredigd aan den uitvoer van het verbruikte, nuttelooze materiaal, dan loopt de machine goed, dan zijn wij gezond. Is de uitvoer gestoord door slechte functie van een der uitscheidingsorganen, dan lijdt het geheele lichaam er onder en wij gevoelen ons onbehagelijk en onplezierig. Wordt er te veel ingevoerd, zoodat de afvalproducten niet snel genoeg door de uitscheidingsorganen kunnen verwijderd worden, dan blijft de asch gedeeltelijk in ons lichaam en veroorzaakt er allerlei stoornissen en chronische ziekten.

Juist het bovenmatig gebruik van vleesch en bouillon bezwaart ons lichaam met schadelijke afvalproducten, zoodat de uitscheidingsorganen hun vollen dienst niet meer kunnen verrichten. Onder deze afvalproducten, die bij de bewerking van het vleesch in de spijsverteringsorganen ontstaan, behoort het *urinezuur*, dat uit een onvoldoende stofwisseling ontstaat. In den laatsten tijd zijn vele wetenschappelijke onderzoekingen gedaan, die bewezen hebben, dat dit urinezuur, dat in het lichaam kan voorkomen in den vorm van kleine kristalletjes, die in de gewrichten gedeponneerd worden, de bekende verschijnselen van acute en chronische jicht met al hunne bezwaren en pijnen veroorzaakt. Maar niet alleen jicht, ook reumatiek, zenuwpijnen, hevige hoofdpijnen, migraine, steenziekte en meer kwalen

kunnen ontstaan door het blijven van urinezure kristalletjes in het lichaam. Lijders aan dergelijke ziekte-toestanden zullen dus goed doen, een tijd lang het gebruik van *vleesch* en *bouillon* geheel te vermijden of althans te beperken, en daarentegen een overvloedig gebruik van *groenten* en *vruchten* te maken, die de voedingszouten bevatten, welke noodig zijn, om aan het bloed die samenstelling te geven, waardoor zulke kristalletjes van urinezuur weer opgelost en door de uitscheidingsorganen uit het lichaam verwijderd kunnen worden.

Om volledig te zijn, moeten wij aan het slot van onze beschouwingen over de levensmiddelen uit het dierenrijk nog enkele woorden over de *bouillon* zeggen. Vele menschen denken, dat zij al de kracht van het vleesch bevat. Dit is een dwaling. De voedingswaarde van bouillon, zooals zij gewoonlijk toe bereid wordt, is *zeer gering*. Eiwit bevat zij haast niet, daar dit in het gekookte vleesch gestold achterblijft, of als schuim, dat bij het koken ontstaat, door de huisvrouw wordt weggeworpen. Daarentegen bevat zij een groot aantal *extractiefstoffen*, die aangenaam reiken en smaken, en is daardoor bijzonder geschikt, om den eetlust op te wekken en een gevoel van vermoeienis weg te nemen. Dezelfde stoffen zijn echter ook prikkels voor de zenuwen en het hart, (vooral van de kalizouten, die in bouillon voorkomen, kan dit gezegd worden,) en daarom is het *geregeld* gebruik van sterke bouillon niet aan te bevelen. Vooral voor kleine kinderen is zij nadeelig. Wil men een *waarlijk voedende* en versterkende bouillon verkrijgen, die niet alleen prikkelt, maar ook *voedsel* is, dan moet het in kleine stukken gesneden vleesch in een glas gedaan en dit glas in een pot met water op den haard gezet worden, waardoor het vleesch *langzaam* uit het vleesch getrokken wordt, *zonder dat het eiwit stolt*. Deze zoogenaamde „vleesch-thee” is vooral voor zieken, zwakken en herstellenden van onschatbare waarde!

D^r. J. V.

LEZING

GEHOUDEN DOOR DEN ARTS P. L. V. D. HARST.

(SLOT.)

De waarnemingen van Hahnemann zijn nu in den lateren tijd min of meer bevestigd geworden.

In 1892 verscheen het 1e deel van professor Dr. Rudolf Arndt's „Biologische Studiën”; daarin wordt een z.g. „Eerste wet van het leven” ontwikkeld. Een belangwekkend boek. Die levenswet luidt: zwakke prikkels blazen de levenswerkzaamheid aan, middelmatige bevorderen ze, sterke belemmeren ze en zeer sterke heffen ze op; individueel echter is 't, wat een zwakke, middelmatige, sterke of zeer sterke prikkel is.

Laat ik u, ter verduidelijking een eenvoudig voorbeeld geven. Het is u bekend, dat de gist bestaat uit levende wezentjes, die 't vermogen hebben, suiker om te zetten in alcohol en koolzuurgas. Ook is het tegenwoordig ieder bekend, dat de sublumaat een zeer sterk werkend vergift is, dat in een oplossing van 1 : 1000 bijna alle lagere organismen doodt, we

wenden het dan ook aanhoudend in de praktijk voor ontsmetting aan.

Welnu, brengt men gist in een suikeroplossing, waaraan sublimaat is toegevoegd in de genoemde sterkte, dan ontstaat er geen koolzuurvorming, de gistcellen worden gedood; gebruikt men een zwakere sublimaatoplossing, dan oefent deze bij een bepaalde sterkte geen invloed uit op de koolzuurvorming, de gistcelletjes ontwikkelen evenveel koolzuurgas alsof geen sublimaat aanwezig ware; maar voegt men bij een suikeroplossing een hoeveelheid sublimaat, zoodat de verhouding wordt 1:500.000, dan treedt een stormachtige koolzuurontwikkeling op, als uiting van een verhoogde werkzaamheid der gistcelletjes. Sublimaat 1:1000 doodt dus, 1:20000 is onverschillig voor de gistcellen, maar 1:500.000 is een krachtige, levenwekkende prikkel.

Deze wet is eveneens waar, wat betreft de werking der geneesmiddelen; maar, zegt prof. Hugo Schulz, in zijn pharmacotherapie, 1898, voor 't zieke organisme is er eenige uitbreiding noodig. Deze geeft de z. g. Ritter Vallische wet, die zegt: „Zieke organen bevinden zich in een toestand van verhoogde prikkelbaarheid. Prikkel, die anders zonder een spoor van hunne werking achter te laten, voorbijgaan, op welke wij tevergeefs eenige reactie zouden verwachten, worden reeds door werkingen van verschillende intensiteit gevolgd, ja kunnen zelfs schadelijk werken. De ervaring bewijst dat dagelijks.” Laten de H. H. rookers er maar eens aan denken, hoe de sigarenrook, die hen goed smaakt en 't gehemelte aangenaam streelt, een onaangenaam prikkelende stof wordt, wanneer door de eene of andere oorzaak een ontsteking van het mond- of keelslijmvlies bestaat; en zien we niet dagelijks, hoe lieden, die ontstoken oogen hebben, 't lieve, levenwekkende zonlicht met een klap moeten afwerpen, omdat het onaangenaam en pijnlijk aandoet.

Ge ziet het, de eerste wet leert, dat kleine prikkels tegengesteld werken aan groote; de tweede, dat, om op een ziek orgaan in te werken, veel kleiner prikkels al voldoende zijn, dan in gezonden toestand. Hiermede is wel is waar het Similia similibus van Hahnemann niet verklaard, want het staat nog niet boven allen twijfel vast, dat deze wetten onomstootelijke waarheden zijn. Indien zij het echter zijn, dan ware men reeds een heel eind ver, want men zou aldus kunnen redeneeren: Wanneer bij het gezonde organisme de kleine en groote prikkel omgekeerd werken en dit bij het zieke ook het geval is, dan moet een prikkel, die in groote giften dezelfde verschijnselen teweeg brengt, als de een of andere ziekte vertoont, in zeer kleine giften de tegengestelde in 't leven roepen en aldus de ziekte-verschijnselen opheffen. Maar hoe het zij, ik wil nog even eenige regelen van Prof. Stokvis aanhalen. Hij vraagt: „Zijn er dan op het tegenwoordig standpunt der wetenschap geen algemeene beginselen, waarnaar ons therapeutisch handelen is ingericht? Geen algemeene gezichtspunten, waaronder wij onze therapeutische ervaringen kunnen samenvatten? Heeft onze tijd geheel met de algemeene therapie gebroken?” En dan lees ik: „Nee, punten van uitgang, die tot een nieuwe algemeene therapie zouden kunnen leiden, zijn onmiskenbaar

aanwezig. Zoo kunnen wij bij ons therapeutisch handelen een directe en een indirecte geneesmethode onderscheiden. De directe heeft ten doel, de ziekte-oorzaak, de voorhanden stoornis rechtstreeks aan te tasten en uit den weg te ruimen, (zooals ook Hahnemann wilde); bij het toepassen van de indirecte bereikt men dit doel eerst langs een omweg. Wilt gij voorbeelden van de directe behandelingsmethode, let dan op de chirurgische behandeling, het meest eclatante voorbeeld der directe therapie.” En verder:

„In de groote meerderheid der gevallen vindt echter de directe therapie geen toepassing, en moeten wij ons met een indirecte therapie behelpen. Dit is overal het geval, waar wij met aandoeningen van inwendige organen, die aan onzen directen invloed onttrokken zijn, te doen hebben. Slechts langs een zeer grooten omweg kunnen wij het zieke orgaan bereiken. En dan nog kunnen wij op dat orgaan slechts zeer middellijk een invloed uitoefenen, en beperkt zich onze geheele behandeling tot eene poging, om zijne functie quantitatief te wijzigen, haar aan te zetten of integendeel te verminderen.”

„In deze twee laatste pogingen ligt de α en ω van het therapeutisch optreden van den internen medicus; hij tracht de organen te sparen, hun rust te geven, daar waar zij te sterke functie verrichten of in hunne functie gestoord zijn; hij tracht het orgaan, dat te weinig functioneert en waarvan krachtiger werking tot herstel der harmonie van het geheel zou kunnen bijdragen, tot die krachtiger functie aan te zetten. De geheele indirecte therapie bestaat, zooals Hoffmann het zoo duidelijk heeft uiteengezet, in niets anders dan in oefenen en sparen der organen. Zoowel bij de directe als bij de indirecte therapie laten wij ons geheel leiden door onze kennis van het natuurlijke gezingsproces. Andere grondbeginselen, die op ratio berusten, bezit onze therapie niet. Doch dit neemt niet weg, dat er in den loop der tijden ook andere beginselen zijn verkondigd. Zoo is het waarneming der natuur en der natuurlijke gezingsprocessen geweest, die tot de twee diametraal tegenover elkander staande stelsels geleid heeft, door onzen grooten landgenoot J. B. van Helmont reeds zoo uitnemend geschetst, en waarvan het ééne het „Contraria Contrariis” het andere het „Similia Similibus” in zijn vaandel draagt. Het laatste stelsel, door Hahnemann tot Homoeopathie geprononceerd, wil bij de behandeling dezelfde reeks processen in het leven roepen, die in het zieke orgaan of de zieke orgaangroepen reeds aanwezig zijn. Het beveelt slechts geneesmiddelen aan, die in het gezonde lichaam dezelfde reeks stoornissen teweegbrengen, als in het zieke lichaam bestreden moeten worden, grijpt bij de behandeling van koorts naar koortswekkende middelen, bij die van diarree naar purgerende medicamenten enz. De voorstanders van dit stelsel mogen ons vrijelijk ingekankerde dogmatici en verwoede „Principiënreiter” noemen, wij blijven volhouden, dat geen evenwicht hersteld kan worden door den verbroken evenwichts-toestand te onderhouden of in dezelfde richting te versterken, wij beweren, dat in de homoeopathische praktijk geen waarborgen voor het volgen van het stelsel te vinden zijn. Indien wij een stelsel zouden willen volgen,

dan zou slechts het „*Contraria contrariis*” bij directe en indirecte therapie onze leus kunnen zijn.”

Wanneer ge u de daareven genoemde wetten, die de huidige wetenschap ons gebracht heeft, nog goed herinnert, dan zult ge inzien, dat met een dergelijke redeneering de homoeopathische therapie niet is omvergeworpen. We willen in het zieke orgaan niet dezelfde processen in 't leven roepen, Hahnemann zei al, dat dezelfde processen verergering zouden geven — gelijkende, geen gelijke, wilde hij hebben. Wij grijpen bij de behandeling van koorts niet naar koortswekkende middelen, want het al of niet koorts verwekken hangt van het quantum af; niet naar purgerende middelen bij diarrhee; de middelen, die wij gebruiken, kunnen zoowel diarrhee bestrijden als verstopping, alweer afhankelijk van de hoeveelheid. Daar de werking van een middel zich kan omkeeren, afhankelijk van de hoeveelheid, behoeft het geneesmiddel, al geeft het in een bepaalde hoeveelheid gelijkende verschijnselen als de ziekte zelf — dus versterking in dezelfde richting — in andere hoeveelheid die werking volstrekt niet te versterken, maar kan deze tegengesteld zijn.

Zoals Hahnemann 't verklaarde, of trachtte te verklaren, is 't voor ons niet duidelijk, maar wel is 't duidelijk, dat de tegenwerking van Stokvis bij den huidigen stand van onze kennis niet steekhoudend is.

De geneesmiddel-hoeveelheden, die de homoeopaten aanwenden, zijn klein, zeer klein in vergelijking met die, welke de andere richting gebruikt. Ik hoop er in geslaagd te zijn u een idee te hebben gegeven, dat deze kleinheid de geneesmiddelkracht niet tot werkeloosheid hoeft te doemen. Zou men over 't algemeen vermoeden, dat de hoegrootheid der werking evenredig was aan de hoeveelheid, de wet van Arndt heeft u gezegd, dat in 't leven een zeer groote hoeveelheid dooden kan, waar de kleinste hoeveelheid ten leven wekt, dat dus in de uitwerking ten goede weinig vaak meer kan doen dan veel. Tusschen deze beide uitersten ligt een onverschillige dosis. Ja, ik zou haast durven zeggen, hier ligt het zwaartepunt van het verschil tusschen de allopathische en de homoeopathische geneeswijze. De eerste rekent slechts met de werkingen der artsenijen aan den opstijgenden kant der onverschillige dosis, de andere ook met die aan de afdalende zijde, waar de eerste slechts werkeloosheid vermoedt. Als men u dan ook toevoegt, dat de allopathische geneeswijze toch tegenwoordig ook veel minder geneesmiddelen gebruikt dan vroeger, om dit als een soort van overeenkomst met de Homoeopathie te doen voorkomen, dan weet ge, dat *dit* weinig, met *ons* weinig niets te maken heeft. Bovendien bergen we in het geneeskundig arsenaal tal van geneesmiddelwapenen, aan de andere richting volkomen onbekend, of als verouderd naar de rommelkamer verwezen.

Over de hoegrootheid der geneesmiddel-dosis doet, als over alles, de ervaring uitspraak, en de homoeopaten schromen niet ook in allopathischen zin groote doses te gebruiken, waar de ervaring uitspraak heeft gedaan; maar evenmin schromen zij verdeelingen en verdunningen aan te wenden, die boven onze bevatting gaan, als de ervaring zich slechts ondubbelzinnig heeft uitgesproken.

Waar de oude richting vaak vraagt: hoeveel kunnen wij gebruiken, opdat het middel onzen zieke niet schaadt? daar vraagt de homoeopaat: hoe weinig kan ik geven, dat de zieke er nog van profiteert? Op één zaak wil ik ten slotte nog wijzen.

Daar de homoeopaat bij de keuze van zijn geneesmiddel de verschijnselen der ziekte heeft te vergelijken met de verschijnselen der geneesmiddelziekten en dat geneesmiddel heeft te kiezen, welks ziekte-symptomen zoo nauwkeurig mogelijk overeenkomen met de symptomen der natuurlijke ziekte, zoo ligt het ook voor de hand, dat hij meestentijds slechts één geneesmiddel te gelijk aanwendt. Zeker is dit ook de beste wijze om te weten te komen, wat elk geneesmiddel in een bepaalde ziekte doet. De eenvoudigheid der homoeopathische voorschriften is een zeer opvallend verschil tusschen deze en de voorschriften, door de allopathische geneeswijze gedictieerd. Het zou mij te ver voeren, ging ik u opsommen, tot welke eigenaardigheden de toepassing van het homoeopathisch beginsel en de lessen der ervaring hebben gevoerd; hoe in de Homoeopathie de subjectieve verschijnselen meestal den doorslag geven bij de keuze van het geneesmiddel, in tegenstelling van de andere richting, waar het objectieve den voorrang heeft. Edoch, het essentiële van de leer meen ik u te hebben meegedeeld, en 'k hoop daardoor u een inzicht te hebben gegeven in 't wezen van de zaak, en u misschien onverklaarbare zaken iets begrijpelijker te hebben gemaakt.

De Homoeopathie is een wetenschap van ervaring; ervaring kan ons alleen zeggen, wat ze waard is, daarom hebben we hospitalen noodig. Eén zieke-huis, waar onze kranken naar de leer van Hahnemann kunnen worden behandeld, zou reeds veel zijn. Waren wij nog eens zoo gelukkig, dat de Regeering onze zaak ter harte nam, of de rijke particulieren in de beurs tasten, naar onze meening tot heil van velen, de ervaring zou kunnen beslissen, of de kosten er van weggeworpen geld was.

Maar wij, voorstanders der homoeopathische geneeswijze, gelooven vast, neen we weten, dat de uitkomst hier evenals in andere landen, een welsprekend getuigenis zou afleggen voor de superioriteit van Hahnemann's geest; want velen onzer meenen duidelijk meermalen in ons leven heerlijke ervaringen te hebben opgedaan.

Toch hoop ik voor u allen, dat ge zoo min mogelijk in de noodzakelijkheid zult verkeeren met uw lichaam een bewijs te geven voor het:

„*Similia similibus curantur.*”

POLIKLINIEK TE UTRECHT.

In het jaar 1902 is de geneeskundige hulp vermeerderd door de toetreding van den heer de Groot, zoodat nu twee artsen op verschillende dagen zitting houden. Sedert den 30sten Juni was het aantal zittingsdagen met drie vermeerderd en wel zoo, dat Dr. van Roijen as vroeger des Dinsdags en Vrijdags, Dr. de Groot des Maandags, Donderdags en Zaterdag zitting hielden. Het bleek, dat slechts weinigen van den Zaterdag gebruik maakten, waarom den 30sten Augustus die dag weder is afgeschaft.

In 1902 zijn behandeld 584 patiënten, waarvan 34 overgenomen van het vorige jaar. Er zijn afgegeven 1595 recepten. Nieuw ingeschreven zijn 550. In 1901 zijn behandeld 402 personen met 1192 recepten; er is dus eene vermeerdering van 182 personen en 403 recepten.

Zeer verdienstelijk heeft zuster W. S. Blom zich weder gemaakt door hare zeer gewaardeerde hulp.

ADVERTENTIËN.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
A P O T H E E K E N
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE te Zwolle, zijn onderstaande werken verkrijgbaar; de prijzen zijn berekend met porto.

De toezending geschiedt alleen na ontvangst van het bedrag per postwissel of in postzegels.

De Homoeopathische Huisdokter . . . . . gebonden f 3.20
De kleine Homoeopathische Huisdokter . . . . . ingenaaid - 0.75
De Homoeopathische behandeling van kiespijn . . . . . " - 0.35

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.**Homoeopathische Geneesmiddelen**
van Dr. Willmar Schwabein origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.**„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.**
Afdeeling Apotheek.Voorhanden:
Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN B^{zn}.**Homoeopathische Koffie**
van Dr. ARTHUR LUTZE,
per pakje van 4 ons . . . . . à 20 Cents.
Verzendingen per 5 pak = 2 KG.
tegen rembours.J. H. M. STEPHAN,
Nadorststraat No. 37, ROTTERDAM,**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland.**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK JZN.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BARET,
Ritthemsche Markt F 189.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van kinderziekten. (VIII.) — Adresboek van homoeopathische Artsen. — Homoeop. Polikliniek te Amsterdam. — Advertentiën.

17de ALGEMEENE VERGADERING.

Het Hoofdbestuur vestigt de aandacht van de leden en Begunstigers der Vereeniging op de jaarlijksche algemeene vergadering, welke, volgens de annonce in dit nummer, zal plaats vinden op Woensdag, 29 April e.k. des namiddags ten 1½ uur, in het gebouw „Irene”, Keistraat te Utrecht, en noodigt allen, die belangstellen in den bloei onzer Vereeniging en in de bevordering der Homoeopathie in ons land, dringend uit, door hunne tegenwoordigheid en deelneming aan de besprekingen, van die belangstelling te doen blijken.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Levensmiddelen uit het plantenrijk.

De levensmiddelen uit het plantenrijk zijn uiterst talrijk. Wij hebben ze maar voor 't grijpen! Om een overzicht over deze belangrijke voedingsmiddelen te hebben, zullen wij ze in eenige klassen verdeelen, te weten de zaden, waartoe alle korensoorten, tarwe, rogge, gerst, boekweit, haver, maïs, rijst, sago, enz. behooren; de peulvruchten, wier vertegenwoordigers vooral erwten, linzen en boonen zijn; de groenten, waartoe ook de aardappelen en saladen behooren, en eindelijk de vruchten of het ooft.

Het koren neemt de voornaamste plaats in onder

de voor de menschelijke voeding bestemde planten. Slechts in weinige landstreken der aarde is de korenbouw onmogelijk. Overal elders, waar menschen wonen, is de landbouw het fundament, waarop de menschelijke samenleving berust. Het land, dat genoeg koren bouwt, om in de behoeften van zijne inwoners te voorzien, is in betere conditie dan een staat, die koren moet invoeren. De Vereenigde Staten van Noord-Amerika hebben hun bloei en opkomst voor een groot deel aan hunne kolossaal rijke en overvloedige oogsten van de laatste jaren te danken. Als de landman een goeden oogst heeft, krijgt hij geld, en als de landman geld heeft, bloeien handel en industrie.

Het koren levert ons het meel, waaruit het brood, het dagelijksch voedsel van de meeste menschen, bereid wordt. De voornaamste bestanddeelen van het meel zijn water, zetmeel en eiwit, benevens een kleine hoeveelheid vet, houtstof en minerale zouten. Het koren bevat vijfmaal meer zetmeel dan eiwit. Zetmeel bestaat uit microscopisch kleine korreltjes, wier grootte en vorm bij de verschillende meelsoorten van elkaar afwijken en die zoo eigenaardig zijn, dat men alleen door het microscoop een vervalsching van de eene meelsoort met een andere gemakkelijk kan herkennen. Door hitte en gisten wordt het zetmeel in dextrine omgezet; in onze maag wordt dit wederom met behulp van het speeksel in suiker veranderd.

Om goed, smakelijk en voedzaam brood te bereiden moet het meel de volgende eigenschappen bezitten: het moet een aangename geur hebben, niet vochtig zijn, en met water vermengd moet het weldra hard worden. Als men een handvol meel samendrukt en op de tafel legt, mag het niet dadelijk uiteenvallen. Bij het liggen wordt het meel gauw vochtig, daar het waterdamp uit de lucht aantrekt; het wordt dan muffig en schimmelig en is schadelijk voor de gezondheid. Het meel moet daarom op een droge, luchtige plaats bewaard worden.

Het voornaamste voedingsmiddel, dat uit meel bereid wordt, is het brood. Van oudsher heeft het brood de belangrijkste rol gespeeld onder het voedsel der menschen. Daarom is de juiste toebereiding van het brood zoo oneindig belangrijk. Tegenwoordig wordt er meestal meer gelet op mooi uitzien en fijnen smaak, dan op waarlijk voedzaam brood, dat aan de eischen der gezondheidsleer voldoet. Het verfijnde wittebrood, de fransche broodjes, de kadetjes en dergelijke smaken wel heel lekker, maar hebben lang niet die waarde voor een rationeële voeding en het onderhoud eener goede gezondheid als het grovere roggebrood, het vermengde brood en het grahambrood. De fijne, witte broodsoorten worden uit zeer fijn gemalen en herhaaldelijk gezuiverd koren gebakken. Het is daarom wel lichter verteerbaar dan brood, dat uit grover gemalen en minder gezuiverd meel wordt bereid, maar mist een belangrijk gedeelte van het koren, namelijk de stoffen uit de buitenste lagen van de korenvrucht, die uit phosphore zouten en eiwit bestaan en juist van zooveel belang voor de voeding zijn. Wittebrood geeft bleeke wangen, donker brood doet de wangen gloeien met den blos der gezondheid. Als bleekzuchtige meisjes wat minder broodjes en fijn gebak en wat meer grof brood of graham-brood wilden eten, zouden zij spoedig de bleekzucht kunnen uitslachten. Het fijne wittebrood heeft bovendien nog het nadeel, dat het gemakkelijk verstopping veroorzaakt, ook een modekwaal van tal van menschen met een zittende leefwijze. Voor dezulken is grof tarwebrood, roggebrood en grahambrood onbetaalbaar. Wie het niet geloofst, neme er de proef van; dan zal hij zelf ondervinden, dat wij gelijk hebben. Wij willen hiermede nu niet zeggen, dat het wittebrood en de broodjes geheel van onze tafel moeten verbannen worden. Dat is niet noodig. Wij wenschen slechts, dat ook het grovere brood, het roggebrood, het gemengde brood en het graham-brood meer tot hun recht komen.

Dit laatste soort brood verdient nog een nadere beschrijving. De Engelsche geleerde Graham heeft er het eerst op gewezen, van hoe groot gewicht voor de voeding juist de zemelen zijn, die bij het malen van het koren ontstaan, daar zij minerale stoffen bevatten, die voor den opbouw van ons lichaam noodzakelijk zijn. Hij liet daarom brood bakken uit meel plus de zemelen en wel zonder gist, daar hij meende dat hierdoor het brood eer bedorven dan goed gemaakt werd. Sinds dien tijd noemt men zulk brood grahambrood. Men kan het bereiden zoowel uit tarwe als uit rogge. Het eerste is het meest gebruikelijke, daar het laatste voor vele magen te zwaar verteerbaar is. Het meeldeel wordt gevormd uit grof gemalen meel, waaronder zich de zemelen in fijn verdeelden toestand bevinden. Het moet langzaam zonder gist of zuurdeeg gebakken worden. Zulk brood bevat niet alleen zetmeel, dat aan elk brood zijn voedingswaarde geeft, maar ook nog een goede portie eiwit en minerale stoffen. Bovendien werkt het nog door zijn gehalte aan houtvezeltjes, die van de zemelen afkomstig zijn, in de eerste plaats op de maag, zoodat er meer maagsap wordt afgescheiden, en in de tweede plaats op de darmen, zoodat deze beter hun dienst verrichten

en verstopping met al hare voor de gezondheid zoo schadelijke gevolgen vermeden wordt. Van groot gewicht is het, dit brood vooral goed te kauwen, zoodat het overal met het speeksel in aanraking komt. Tegenwoordig komt het graham-brood meer en meer in gebruik; in haast elke stad zijn bakkers, die er bijzonder werk van maken, zulk brood goed en smakelijk toe te bereiden, want al is dit brood grover en donkerder dan het fijne wittebrood, daarom behoeft men toch niet bang te zijn voor den smaak, want deze is inderdaad heerlijk! Grahambrood heeft dus de onschatbare waarde, voor alle menschen tegelijk voedings- en geneesmiddel te zijn. Als men dit brood voortdurend eet, behoeft men geen ricinus-olie of andere purgeermiddelen meer. Kan men het niet goed alléén eten wegens het verwende gehemelte, dat fijn brood verlangt, welnu, dan staat er niets in den weg, om het met wittebrood te zamen te eten. De smaak wordt er niet minder, eer beter door.

Behalve brood vervaardigt men uit meel nog tal van andere spijzen, zoals koeken, pasteiën, pudding, vermicelli, die door hun toevoegsels van melk en eieren een hooge voedingswaarde hebben en over 't algemeen ook goed verteerbaar zijn, mits zij niet met al te veel vet worden toeberaid. Wat tal van voedzame, aangenaam smakende en gezonde spijzen kan men bereiden uit gerst, rijst, mais, sage en andere zaden! Waarlijk, wij behoeven om afwisseling niet verlegen te zijn. De rijst speelt een belangrijke rol bij de volksvoeding der Japannezen en Chinezen, evenals de mais bij de Italianen. De laatsten koken uit hun krachtig maïskoren de geliefkoosde *polenta*, een soort brij, die, met wat vet en melk genoten, den hoofdschotel vormt op den disch van den Italiaanschen arbeider.

Een bijzondere vermelding verdient nog de gort van haver, die als brij gekookt en met melk en suiker gegeten, wel het beste ontbijt vormt, dat men zich denken kan. Onze voorvaderen voedden zich des morgens met haverbrij en zij waren sterk als boomen. Haver bevat alle stoffen, die wij noodig hebben voor den bouw van ons lichaam, behalve vet, en daarom juist is de verbinding van haverbrij met melk zoo voordeelig. Vooral voor kinderen is gort van haver of ook wel gruttensoep het beste voedsel, dat men zich denken kan, om sterke beenderen en spieren te verkrijgen.

De peulvruchten vormen de tweede soort van de door ons genoemde levensmiddelen uit het plantenrijk. Hun voornaamste vertegenwoordigers zijn erwten, linzen en boonen. Zij bevatten veel zetmeel (ongeveer 52 %) en veel eiwit (22 %). Zij kunnen dan ook in verbinding met vet de plaats van de vleeschvoeding innemen. Bij dikwijls herhaald gebruik staan zij echter velen tegen, en bovendien vereischt het uitsluitend gebruik van deze peulvruchten als hoofdmaaltijd een sterke maag, veel beweging in de open lucht en veel handenarbeid. Voor menschen met een zittende leefwijze zijn zij niet zoo geschikt, daar zij door hun groot gehalte aan cellulose al licht een gevoel van drukking en stoornis in de spijsvertering veroorzaken. Voor den werkman daarentegen, die door zijn arbeid alle spieren van het lichaam in krachtige beweging zet, zijn zij een goede, voedzame en goedkope spijs. Steeds moeten zij echter met

vet te zamen genoten worden om een voldoende voedsel te vormen. De Chinezen bereiden uit erwten een soort *kaas* (Fao-foo genoemd), die in verbinding met visch en rijst hun hoofdschotel voor het middagmaal vormt. In den Fransch-Duitschen oorlog werd een zoogenaamde *erwten-worst*, uit erwten, spek, uien, zout en specerijen toebereid, in het veld gebruikt en deed uitstekende diensten als voedzame en gemakkelijk te bewaren spijs. Van de drie genoemde peulvruchten zijn linzen het meest aan te bevelen, daar zij de noodige voedingszouten in beter samenstelling bevatten dan erwten en boonen.

De *toebereiding* der peulvruchten als spijs heeft veel invloed op den meerderen of minderen graad van verteerbaarheid er van. Door het koken in hard water b.v. blijven de peulvruchten hard en onverteerbaar, omdat de schillen met een laagje kalk overtrokken worden. Het toevoegen van azijn, hetgeen zeer veel geschiedt, maakt een gedeelte van het eiwit, de zoogenaamde *plantaardige kaasstof* onoplosbaar en is derhalve door het maagsap hoogst moeilijk te verteren. Linzen worden het best op de volgende wijze toebereid. Men wascht ze des avonds af met water en laat ze dan den geheelen nacht in water weeken. Den volgenden morgen kookt men ze in hetzelfde water, waarin zij gedurende den nacht gestaan hebben. Men werpe dit water dus niet weg, zooals veelal gedaan wordt, want daarin bevinden zich juist voedingsstoffen, die er door het weeken der linzen in getrokken zijn. Nadat de linzen in dit water zacht gekookt zijn, kunnen zij voor het gebruik met zout en boter gereed gemaakt worden. Voor menschen met een gevoelige maag kan men ze dan nog door een zeef roeren, zoodat de schilletjes, waarin zich de cellulose of houtstof bevindt, achterblijven. Op deze wijze toebereid zijn linzen een uitstekend voedsel, dat ook door personen met een zittende leefwijze met voordeel kan genoten worden. Men ete er wat salade bij, als men ze krijgen kan. Deze combinatie zal een ieder bevallen, die ze beproefd heeft!

Wij gaan nu over tot de bespreking van de overige levensmiddelen uit het plantenrijk, te weten de **groenten** en het **ooft**.

Deze voortbrengselen uit het plantenrijk zijn voor onze voeding van buitengewoon gewicht. Gewoonlijk worden zij als bijkomstige artikelen beschouwd. Ten minste als men eens nagaat, wat er al zoo aan de table-d'hôte in een hôtél den gasten aangeboden wordt, dan vindt men, dat vleesch, vleesch en nog eens vleesch in allerlei vorm en toebereiding den hoofdschotel vormt, terwijl groenten en ooft meer de rol van aschepeetster spelen en meestal gebruikt worden, als de maag al vol is met andere spijsen. Dan is het geen wonder, dat men bezwaren in de spijsvertering ondervindt en de schuld daarvan aan de sla of de vruchten geeft, die het laatst gegeten zijn. Ook in het huisgezin wordt nog steeds het hoofdgewicht van de voeding op het vleesch gelegd.

Onze lezers weten, dat wij voorstanders van de gemengde voeding zijn en dus het vleeschgebruik volstrekt niet verwerpen. Wat wij echter laken en geeselen, is het *overdadig gebruik van vleesch* en het *te veel verwaarloozen van groenten en vruchten*. Bij

elk middagmaal moesten groenten en vruchten in gekookten of ongekookten vorm gegeten worden. Liever wat minder vleesch, als de beurs niet toelaat, zich aan beide te goed te doen.

Groenten, saladen en vruchten bevatten, benevens een kleine hoeveelheid eiwit, suiker en gomachtige stoffen, in meerdere of mindere mate de voor ons bestaan hoogst belangrijke *minerale voedingszouten*, wier waarde voor onze gezondheid pas in den laatsten tijd erkend en wetenschappelijk bewezen is. Eiwit, vet en zetmeel zijn hoogst belangrijke voedingsstoffen voor al onze organen en weefsels, waardoor zij vernieuwd en versterkt worden, maar zonder de *voedingszouten* kunnen zij de taak niet volbrengen, waartoe zij bestemd zijn. Een maaltijd van vleesch, linzen en aardappelen ligt menigeen zwaar in de maag, vooral als de linzen op een verkeerde manier toebereid worden; men ete echter eens vleesch, linzen en sla te zamen, waarbij de nadruk op een goede toebereiding der linzen gelegd moet worden, gelijk wij die hierboven aangegeven hebben, dan zal men een geheel ander, aangenaam gevoel in de maag bespeuren en van vol zijn en oprispingen geen last hebben. De voedingszouten in de sla helpen het eiwit van het vleesch en de linzen verteren en maken het meer geschikt, om in het bloed opgenomen te worden.

Wij onderscheiden *knol*-, *wortel*- en *bladgroenten*. Tot de eerste behooren de algemeen als volksvoedingsmiddel in gebruik zijnde *aardappelen*, waarover wij eenigszins moeten uitweiden. De aardappelen groeien in bijna elk klimaat; hun gebruik is dan ook over de geheele beschaafde wereld verbreid. Wegens hun groot gehalte aan water (70 tot 80 %) en zetmeel (16 tot 20 %) in tegenoverstelling met een zeer klein gehalte aan eiwit (1 tot 2 %) zijn zij totaal ongeschikt, om als uitsluitend of bijna uitsluitend voedsel te dienen. Wilde een volwassene man uit aardappelen alleen de voor hem noodige hoeveelheid stikstofhoudend voedsel nemen, dan zou hij in 24 uren 10 pond aardappelen moeten eten, een massa, die de spijsverteringsorganen niet dan met de grootste moeite zouden kunnen verwerken. Uitsluitend of overwegend gebruik van aardappelen, gelijk die bij armere lieden en in sommige landen, bv. in Ierland voorkomt, leidt dan ook tot allerlei ziekten der stofwisseling. Scrophuleuze en rhachitische kinderen zijn het product van deze voeding, want daar aardappelen zeer arm zijn aan minerale bestanddeelen, vooral aan de twee belangrijkste voedingszouten *natron* en *kalk*, wordt door hun uitsluitend gebruik een normale ontwikkeling van het beenderenstelsel verhinderd en ontstaan de bekende kindergestalten met kromme beenen, dikke buiken en waterhoofden.

In verbinding met andere levensmiddelen te zamen genoten, bv. met vleesch en groenten, met visch, eieren, kaas, of ook wel met karnemelk, kunnen de aardappelen door hun groot gehalte aan zetmeel deze spijsen aanvullen en zijn derhalve als toespijs zeer hoog te schatten. Kookt men de aardappelen met de schil, dan stolt het eiwit, dat zich vlak daaronder bevindt, en wordt bij het gebruik mede genoten, terwijl het bij de gewone bereidingswijze der aardappelen verloren gaat.

Licht te verteren, ook voor zwakke magen, is brij van gestampte aardappelen, met melk aangemengd. Als aardappelen in den winter bevrozen, worden zij na het ontdooien zoet, daar een gedeelte van het zetmeel in suiker veranderd is. Men kan deze aardappelen eten, als zij nog niet aan 't rotten zijn, maar moet ze dan dadelijk na het ontdooien gebruiken. Onrijpe of vroegrijpe aardappelen zijn zwaar te verteren en in alle gevallen schadelijk voor de gezondheid. Nog schadelijker zijn kiemende, waterachtige en kleverige aardappelen, vooral als zij in water of soep bovendrijven.

Verdere vertegenwoordigers van de knolgroenten zijn *selderij*, *worteltjes*, *knollen*, *ramenas*, enz. Het zijn goede voedingsmiddelen, maar zij mogen niet te oud zijn, daar zij dan te veel onverteerbare houtstof of cellulose bevatten, die voor menige maag te zwaar te verteren is. Jonge worteltjes zijn een zeer goed voedsel voor zieken en zwakken, daar zij zeer licht verteerbaar en door hun groot gehalte aan suiker ook voedzaam zijn. *Uien* en *knoflook* behooren ook tot deze groep. Zij worden minder als voedsel dan wel tot het kruiden der spijzen gebruikt en zijn als zoodanig zeer te waardeeren.

Tot de bladgroenten behooren de bekende koolsoorten: *savoye-kool*, *groene kool*, *roode kool*, *bloemkool*, *asperges*, *spinazie* en de verschillende saladen, als *kropsla*, *veldsla*, *andijvie-sla*, enz. Al deze groenten en saladen bevatten een groot gehalte aan minerale bestanddeelen, zoo noodig voor de juiste samenstelling van ons bloed. De verhouding van de voedingszouten: *kali*, *natron*, *kalk*, *magnesia*, *ijzer*, *phosphor* en *kiezelen* is verschillend bij de verschillende groenten. De beste verhouding en den grootsten rijkdom aan natron en kalk, de twee belangrijkste voedingszouten, vinden wij in de *spinazie*, die daarom als een der ideale groenten kan genoemd worden, uit het oogpunt der gezondheidsleer beschouwd. Om het meeste nut van deze groenten te hebben, moeten zij echter ook op de juiste wijze toebeleid worden, en daaraan hapert het in vele gevallen. Want wat helpt het, of wij een uitstekende groente, rijk aan voedingszouten voor ons hebben, en wij bederven haar door het afkoken en weggoien juist van de belangrijkste stoffen? In dit opzicht heeft menige huisvrouw nog veel te leeren. De beste wijze om groenten toe te bereiden is die, waarbij geen voedingszouten verloren gaan en een verdunning daarvan met water vermeden wordt. Het *smoren* der groenten verdient daarom de voorkeur boven het koken en weggieten van het kookwater. Voor een klein huisgezin doet men 't best de bladgroenten met de daaraan nog hangende droppels van het spoelwater, waarin zij gemengd zijn, in een sluitbaren pot op een matig warme plek van den haard te zetten en deze dan al naar gelang de groenten door den zich ontwikkelenden damp water uitzweeten, dichter bij het vuur te schuiven. Nadat de groenten goed week zijn geworden, maakt men ze met een boter- of melksaus of met wat bouillon klaar voor het gebruik. Op deze wijze gaat niets van het gehalte der groenten aan minerale zouten verloren; de groenten smaken veel pittiger en krachtiger, dan de op de gewone wijze toebeleide, en zij veroorzaken ook geen

oprispingen. Zout behoeft men er haast niet aan toe te voegen, daar zij zout in zich hebben, dat bij het smoren den smaak aan het geheel geeft. *Savoye-kool* en *jagerskool* op deze wijze toebeleid, zijn kostelijke spijzen van krachtigen geur en smaak. De kleur is donkerder dan die van de op de gewone wijze toebeleide kool. Hierdoor behoeft zich echter geen huisvrouw te laten afschrikken om de kool op deze wijze toe te bereiden, want de hoofdzaak is niet het mooie uiterlijk, maar het gehaltrijke innerlijke der spijzen.

Ten slotte nog eenige woorden over het *ooft* of de *vruchten*. Zij zijn in gekookten en ongekookten vorm een wel niet geconcentreerd, maar toch voortreffelijk voedingsmiddel. Ooft bevat, behalve een groot gehalte aan water (80 tot 90 %), vooral *suiker*, *plantenzuren* en *voedingszouten*. In verbinding met andere voedingsmiddelen, bv. brood en vleesch, dient het om de vertering der eiwithoudende stoffen te bevorderen. Kinderen eten ooft met voorliefde, hun natuurlijk instinct doet er hen naar verlangen, maar ook volwassenen eten het gaarne. Steeds schreef men aan het ooft een bloedreinigende werking toe, zonder te weten waarom. De leer van de waarde der voedingszouten heeft onze kennis in dit opzicht verrijkt, zoodat wij nu weten, waarom het ooft zulk een uitstekende werking op onze gezondheid heeft: het verschaft ons goed en rein bloed, daar het de spijsvertering bevordert, de stofwisseling opwekt en het bloed helpt voorzien van de noodige minerale bestanddeelen, die het elken dag opnieuw noodig heeft. Door zijn gehalte aan *water* en *plantenzuren*, bv. *appelzuur*, *citroenzuur*, werkt het bovendien verkoelend en verfrisschend en is daarom van onschatbare waarde bij koortsachtige ziekte-toestanden, waar het betere diensten bewijst dan wijn en cognac. Daarom schrijven de dokters bij koorts dan ook gaarne allerlei vruchten, vruchtensappen en limonaden voor. Het onderscheid in smaak en geur der verschillende ooftsoorten ligt, behalve aan hun verschillend gehalte aan suiker en plantenzuren, vooral aan de aromatische, uit etherische oliën samengestelde bestanddeelen.

Wij onderscheiden steenooft, bv. perziken; kernooft, bv. appels, en bessenooft, bv. druiven. De natuur biedt ons een ruime keuze op dit gebied. Daar staan ons in onze luchtstreken *appelen*, *peren*, *kersen*, *pruimen*, *abrikozen*, *perziken*, *druiven*, *aardbeien*, *aalbessen*, *kruisbessen*, *frambozen*, *boschbessen* en meer andere ten dienste, en uit de verre landen importeeran wij *vijgen*, *bananen*, *dadels*, *rozijnen*, *citroenen* en *sinaasappelen*!

Al deze ooftsoorten zijn goed voor de gezondheid. De een geeft de voorkeur aan deze vrucht, de ander aan gene. Steeds echter bedenke men, dat te veel ook hier schaad. Vooral kinderen gaan zich licht te buiten bij het eten van ooft en benadeelen zich dikwijls door het eten van *onrijpe* of *verrotte* vruchten, wat in elk geval schadelijk is. Doch met mate genoten en als toespijs gebruikt bij andere voedingsmiddelen, zijn onze vruchten heerlijke natuurproducten, geschapen om onze gezondheid te bevorderen en onze levensenergie te verhoogen. Voor zwakke magen zijn sommige ooftsoorten soms te zwaar om

ongekookt te worden gegeten wegens de cellulose, die er in voorkomt; voor dezulken is het raadzaam het ooft gekookt, als moes of compôte, of ook wel de vruchtensappen te gebruiken, die niet minder gezond te noemen zijn.

Een bijzonder rijk gehalte aan minerale zouten en plantenzuren bevatten de *citroenen*, die in den zomer veel gebruikt worden en die ook als geneesmiddel tegen reumatisch goede diensten bewijzen. Van alle vruchten bevatten *aardbeien* en *kruisbessen* het meeste organisch gebonden *ijzer* en zijn daarom aanbevelenswaardig bij bloedarmoede en bleekzucht. Het meeste *kalk* bevatten eveneens *aardbeien* en *kruisbessen* en voorts ook de *druiven*, die daarom ook gaarne bij longziekten in den vorm eener druivenkuur gebruikt worden. *Appelen* zijn zeer rijk aan *phosphor* en *natron* en hebben daarom groote waarde voor de voeding der zenuwen en hersenen. Alle menschen, die een zittend leven lijden, moesten geregeld appelen, gekookt of ongekookt eten. Door het *appelzuur*, dat zij bevatten, wordt de spijsvertering bevorderd en traagheid in de darmen tegengegaan. Bij alle ziekte-toestanden, die met dik bloed en tragen bloedsomloop gepaard gaan, is een zeer ruim gebruik van appelen aan te bevelen. Zoo zien wij, dat de appelen niet alleen een hoogelijk te waardeeren voedings- en genotmiddel, maar ook een natuurlijk geneesmiddel zijn.

D. J. V.

Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

VIII. Darmaandoeningen.

Wij hebben reeds in den vorigen jaargang van dit maandblad het een en ander medegedeeld over voedingsstoornissen en ingewandsaandoeningen bij zuigelingen en de behandeling daarvan. We moeten dit thans uitbreiden ook tot den kinderleeftijd. Veel van hetgeen wij daar mededeelden, is ook van toepassing op de darmaandoeningen bij kinderen en zelfs bij volwassenen. Vaak ziet men des zomers en in het najaar bij kinderen *acute darmkatarrhen* optreden, zich kenmerkend door diarree en zelfs braken. Ditzelfde ziet men ook vaak geschieden in de dentitie (de periode van het tandenkrijgen); het heeft dan op de constitutie van het kind een bepaald schadelijken invloed, zelfs is een verhoogde sterfte er aan te wijten. Dikwerf ontstaat een darmkatarrh ook door oorzaken, die gemakkelijk weg te nemen zijn, en die ook kunnen vermeden worden. Ditzelfde is ook met het braken, dat als afzonderlijk en alleenstaand lijden kan voorkomen, het geval.

De diarree zelf kan in allerlei vormen en overgangstoestanden voorkomen, en draagt dan ook verschillende namen, b.v. *catarrhale*, *nierontstekingsachtige*, *cholera-achtige*, verder *ontstekingsdiarree* en *dyssenterie*.

Een eenvoudige diarree, waarbij buitengewoon dunne of liever vloeibare drekstoffen ontlast worden, kan, wanneer de ontlastingen snel en veelvuldig na elkaar optreden, *cholera-achtig* worden. Wanneer slijm van den dikken darm met de drekstoffen vermengd is, (dit geschiedt meestal, als de diarree lang blijft aanhouden,) dan wordt zij ontstekingsachtig; komt er pijn bij de ontlasting en wordt ze met bloed vermengd, dan spreekt men van *dyssenterie*.

Wijl deze verschillen hoofdzakelijk berusten op de hevigheid en op den duur van het lijden, en ze alle in meerdere of mindere mate onmerkbaar in elkaar kunnen overgaan, zoo zullen wij voor ons doel alleen onderscheid maken in *acute* en *chronische darmaandoeningen*, of wel in *acute* en *chronische diarree*.

Tal van omstandigheden kunnen een aanval van diarree, al of niet gepaard met braken, teweegbrengen, en het herkennen dier omstandigheden geeft vaak tot veel moeilijkheden aanleiding. Toch moet zooveel mogelijk naar de eventuele oorzaken van het lijden gezocht worden, wijl deze invloed op de behandeling kunnen uitoefenen.

Tot de meest voorkomende bronnen van kinderdiarree behoort *onzuiver* en *ongeschikt voedsel*. Dit hebben we reeds lang en breed behandeld bij de voeding van den zuigeling, zoodat we dit hier slechts even hebben aan te stippen. Vooral het te vroegtijdig geven van *meelkost* aan kinderen, die pas beginnen te slikken, is een groot kwaad. Het voortdurend passeeren van onverteerde en onverteerbare meelspijzen langs het digestiekanaal veroorzaakt ontsteking van de gevoelige slijmvliezen, waardoor vroeger of later diarree en braken ontstaat. Een groot kwaad is slechte of bedorven melk, eveneens is dit met vuile eetgereedschappen het geval.

Ook een minderwaardige moedermelk kan schadelijk werken, vooral is dit het geval bij moeders, die tijdens het zoogen de periode terugkrijgen. Suiker is ook hinderlijk, vooral wanneer daarvan veel in het voedsel wordt gedaan. Verschillende voedingsstoffen, die op hooger leeftijd onschadelijk zijn, kunnen het jonge kind ziek maken en de kindersterfte verhoogen. Zeer schadelijk is ook het geven van onrijpe en ongekookte vruchten, groenten enz.

Dat ook een verwaarloozing der allernoodigste hygiënische voorschriften een ernstig darmlijden kan teweegbrengen leert ons de dagelijkse ervaring.

Zoo hebben wij een meisje van ca. 5 jaar behandeld, aan chronische dyssenterie lijdend, dat naar ik meen driemaal 24 uur in een *trein* van *Pretoria* naar *Kaapstad* had doorgebracht, zonder voldoende voeding, en wat ze dan nog kreeg was vuil, zonder voldoende ligging en zonder voldoende reiniging. Een jonger broertje was kort na de reis bezweken, en het kind zelf is thans eerst, na 3 jaar, hersteld, na af en toe aan de gevolgen van het bovenstaande te hebben geleden, en door verschillende medici te zijn behandeld.

De *verschijnselen*, die zich aan ons voordoen, zijn buitengewoon wisselend, zelfs in gevallen, die nog maar pas begonnen zijn.

Wanneer de melk bedorven was, dan zien wij bij zuigelingen en zeer jonge kinderen vaak dat de ontlasting eerst op roereieren gelijkt en later op bedorven eieren. Daarbij lijden de kindertjes aan

winden en krampen. De winden verspreiden een stank, op dien van bedorven eieren gelijkend.

In andere gevallen en bij oudere kinderen krijgt men meer copieuse en veelvuldige ontlastingen, zonder pijn, maar wel van veranderde samenstelling.

In hevige gevallen wordt de stoelgang pijnlijk en zeer veelvuldig, soms dun vloeibaar, de ontlasting vindt vaak ettelijke malen per uur plaats en wordt met veel geweld uitgeworpen. De ontlasting is dan vaak groen van kleur of ook spinazieachtig. Wordt de darmaandoening beter dan verandert die kleur langzamerhand in een gele, later donkerbruine.

Zeer vaak bevat de ontlasting overblijfselen van kaasstof, van onverteerde melk in den vorm van witte stukken, soms vindt men de andere voedingsmiddelen er zelfs onverteerd in terug. In nog heviger gevallen is de ontlasting zelfs met bloed en slijm vermengd. In het algemeen lijden de patiëntjes aan dorst, misselijkheid en braken.

Een acute darmkatarrh pakt de kleintjes hevig aan. De spieren worden slap, en indien het bovenmatig vochtverlies door de diarrhee hevig is, dan merkt men in twee of drie dagen, dat de kinderen zeer in kracht zijn afgenomen. De oogen zijn ingevallen en staan hol, de gelaatskleur is bleek blauw, de pols is snel, zwak en bijna niet te voelen, de extremiteiten koud en verwelkt.

Aan den anderen kant kan men waarnemen, dat, na het ophouden van den acuten aanval, het verloren vleesch en de kracht snel weder terugkeeren, en het kind *spoedig* zijn oude kleur en kracht terugkrijgt.

Bij de behandeling moet men er op bedacht zijn, dat de lichte gevallen alleen met eene diëetregeling weder in een paar dagen in orde zijn. Zoodra de gezondheid er evenwel onder gaat lijden en er schadelijke gevolgen optreden, moeten geneesmiddelen gegeven en een *strange diëetregeling* vastgesteld worden. De verschillende in aanmerking komende middelen zijn:

1° *Antimonium crudum*: de tong is met een dik, wit beslag bedekt, er is groote dorst, de maagstreek is pijnlijk bij druk, geen eetlust, misselijkheid, oprispingen, galbraken met diarrhee.

2° *Arsenicum*: bij verwaarloosde of vergevorderde gevallen, waar de toestand 's nachts steeds verergert en een onleschbare dorst bestaat; wanneer de verschillende genomen maatregelen nutteloos schijnen te zijn, en het bleeke ingezonken gelaat den indruk geeft, dat de ziekte een ernstigen keer zal nemen. Het is het meest aangewezen in den chronischen, een volgend maal te beschrijven vorm, niet in den acuten.

3° *Chamomilla*: diarrhee, vooral tijdens de dentitie, of door koude vatten; de patiëntjes zijn knorrig en rusteloos. Zij hebben koliekpijnen, groenachtige, waterdunne, schuimende en kwalijkriekende ontlasting; het wit van de oogen is geel van tint, en de huid is vaal geel.

4° *Ipecacuanha*: eenvoudige diarrhee, de ontlasting is soms pijnlijk, met bloedstrepen er door heen gemengd. Ze gaat meestal gepaard met misselijkheid en braken, vooral van slijm. Deze laatste verschijnselen treden zelfs meer op den voorgrond dan de diarrhee.

De verschijnselen zijn ontstaan door maagoverlading, of ook wel door zeer warm weder.

5° *Iris versicolor*: gallige stoelgang, met misselijkheid, vooral bij de z.g. kindercholera, met heftig en veelvuldig braken.

6° *Mercurius corrosivus*: de ontlasting bevat bloed, en wordt onder hevige pijn, *vóóraf* en er na, geloosd.

7° *Mercurius dulcis*: ontlasting groen, soms witachtig en kleiachtig, af en toe waterachtig of vermengd met slijm, pijnlijkheid bij de ontlasting, dorst en misselijkheid.

8° *Podophyllum*: profuse, veelvuldig geloosd wordende, stinkende en uitputtende ontlasting, het ergst des morgens en in den voormiddag; zeer veelvuldig looze brakingen; de patiëntjes zijn suf, steunen, zijn rusteloos, hun hoofd is met zweet bedekt. *De diarrhee is 's nachts beter.*

9° *Veratrum album*: cholera-achtige diarrhee. Veelvuldig, waterachtige ontlasting, vergezeld van braken en sterk verval van krachten. Kuitkrampen, koud zweet op het voorhoofd, en koud onderlijf.

Dit middel is vaak van veel gewicht, wanneer andere middelen zonder baat aangewend zijn.

Ten aanzien van de diëtetische maatregelen kunnen we tamelijk kort zijn, omdat we daarover bij de voedingsstoornissen van den zuigeling reeds genoeg hebben medegedeeld, wat met geringe wijzigingen ook voor grootere kinderen bruikbaar is.

In zeer lichte gevallen moeten we trachten de diarrhee te genezen door een goede diëetregeling, want vaak schuilt, zooals we boven reeds zeiden, de oorzaak in slechte voeding. Is de voeding geregeld, dan verdwijnt de diarrhee vaak vanzelf in 2 à 3 dagen.

Als een vaste regel moeten we hier vooropstellen, dat *meelkost eerst aan het kind toegediend mag worden*, wanneer de *eerste tanden* verschenen zijn. Voor dien tijd worden de ingewanden er te veel door geprikkeld.

De temperatuur van het voedsel is van veel gewicht. Is het kindje koortsig, dan moet het voedsel koud zijn, zelfs mag er ijs bijgedaan worden. Zoo mag bij melk ook ijswater of liever in de melk mag een stukje ijs worden gedaan.

Wanneer misselijkheid op den voorgrond treedt, dan moet men gedurende eenige uren geen melk of melkpraeparaten geven, maar is enkel water het best, daarna bouillon, indien de misselijkheid bedaard is. Bij hevige gevallen met neiging tot polszwakte en andere verschijnselen, die er op wijzen, dat het leven in gevaar is, moeten de voeten en de buik goed warm gehouden worden.

Zindelijkheid en frissche lucht bevorderen het herstel.

ADRESBOEK VAN HOMOEOPATHISCHE ARTSEN.

Ofschoon een weinig laat, wenschen wij toch onze lezers nog in kennis te stellen met het onlangs te Dresden bij A. Villers verschenen adresboek der homoeopathische geneesheeren, overtuigd dat het daarin medegedeelde velen onzer lezers belang zal inboezemen.

Dit adresboek geeft de nauwkeurige adressen van

bijna alle homoeopathische geneesheeren van Europa, Voor-Indië, China, Australië, Zuid- en Middel-Amerika en Noord-Amerika. Alleen de adressen der Vereenigde Staten ontbreken, niettegenstaande juist daar over de 4000 hom. artsen moeten zijn. Het adresboek is overigens zeer volledig en nauwkeurig. Alleen wettige artsen zijn opgenomen. De voornaamste en meest bekende arts is in 't adresboek zeker wel Professor Lombroso, de beroemde psychiater.

Onder de bekende homoeop. artsen geeft 't adresboek voorts op: Prof. Gustaf Jäger uit Stuttgart, de „wolman.”

Uit 't adresboek blijkt, dat 't Deutsche rijk enkele honderden homoeop. artsen telt. In Berlijn zijn 23, Brealau 5, Dresden 2, Elberfeld 4, Essen 2, Frankfort 5, Halle 3, Hannover 5, Kiel 4, Keulen 4, Leipzig 5, Maagdeburg 3, Mainz 4, München 9, o. w. 1 hoogleraar der universiteit, Prof. Mahn, Munster 2, Neurenberg 3, Oldenburg 2, Stettin 4, Stuttgart 11, Weimar 2, Wiesbaden 2 en in enkele honderden plaatsen elk één homoeop. arts.

Ook gediplomeerde homoeop. vee-artsen worden opgegeven. Tevens de homoeop. apotheken, waarvan enkele honderden bestaan.

In België praktiseeren 39, o. w. te Brussel 12, Antwerpen 4, en Gent 4 homoeop. artsen.

In Engeland zijn nog meer homoeop. artsen dan in Duitschland. Te Londen zijn er 58, Liverpool 11, Birmingham 7, Glasgow 3, Dublin 4, Manchester 6, Edinburgh 2. In geheel Engeland ± 400.

In Frankrijk zijn er ook betrekkelijk velen. Te Parijs praktiseeren er 60, o. w. een dame. Te Lyon zijn 9, Bordeaux 7, Marseille 5, Nice 5. In ruim 100 andere plaatsen 1, 2 of 3 homoeop. artsen.

Bij ons in Nederland zijn er 18, wier adressen alle juist zijn opgegeven. Men weet, in Amsterdam zijn 3, Rotterdam, den Haag, Utrecht en Arnhem 2. Een onzer homoeop. artsen is gemeente-arts, nl. die te Alfen.

In Oostenrijk—Hongarije zijn ook betrekkelijk vele homoeop. artsen. Te Weenen zijn 11 en te Budapest 9.

In Denemarken zijn maar 8, van wie 5 te Kopenhagen. Merkwaardig is, dat in dat land één officieele homoeopathische veearts is: in Jutland.

In geheel Zweden en Noorwegen is maar één hom. arts: te Stockholm. En ook maar één apotheek met een homoeop. afdeling.

In Rusland staat 't weer anders. In Petersburg zijn 15, Moscou 7, Warschau 5, Riga 3, Odessa 3, Kiew 3 hom. artsen, enz.

In Zwitserland praktiseeren 23, nl. te Bazel 4, Bern 3, Genève 2 en Zurich 3 homoeop.-artsen.

In betrekkelijk zeer sterk aantal zijn de homoeop. artsen werkzaam in de meeste Romaansch-Katholieke landen der wereld. In Spanje en Zuid- en Middel Amerika, benevens in Mexico, vinden wij er velen. In Barcelona b.v., een stad ter grootte van Rotterdam, zijn 43 homoeop. artsen. In Mexico zijn zelfs 16 homoeop. staats-hoogleraren.

In Italië oefenen ook vele artsen de praktijk volgens de homoeopathische beginselen uit. Te Napels zijn 12, Rome 5, Genua 4, Milaan 3, Turijn 5, o. w. Prof. Dr. Lombroso.

In Nieuw-Holland werken 27, op Nieuw-Zeeland nog 2 en in Tasmanië 5 hom. geneesheeren.

In Canada of Britsch Noord-Amerika treft men ruim 100 hom. artsen aan, o. w. een dame.

In de Kaapkolonie is er één. In China zijn 2. In Voor-Indië zijn 37 homoeopaten, o. w. 27 alleen te Calcutta.

In West-Indië, Barbados, zijn 5 hom. artsen. De „Bond van hom. artsen in Noord-Amerika” telt over de 3000 leden, of bijna drievierden van alle hom. artsen in de Ver. Staten. Hunne adressen zijn evenwel in dit adresboek niet opgenomen.

De adressen zijn overigens volledig, de geboorte- en promotie-plaatsen, de spreekuren en de telefoonnummers, zelfs der Australische heeren, zijn opgenomen.

Het adresboek geeft voorts de redactie-adressen der hom. vakbladen, ten bedrage van een paar honderd. Voorts de lijst der hom. hospitalen, die in Zuid- en Noord-Amerika meestal staats-hospitalen en in Europa veelal klooster-hospitalen zijn.

Homoeop. Polikliniek te Amsterdam.

Van het bestuur der afdeling Amsterdam van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland ontvingen wij aangaande de aldaar opgerichte kosteloze homoeopathische polikliniek eene circulaire, die wij hier gaarne ter kennis van onze lezers brengen.

De opening dezer polikliniek had plaats in Juni 1902, bij het begin van den zomer, in het jaargetijde waarin men weinig zieken aantreft. Dit verhinderde echter niet, dat er reeds van den eersten dag der opening gebruik werd gemaakt van de gelegenheid, om in de Polikliniek door homoeopathische behandeling zoo mogelijk herstel van verloren gezondheid te erlangen. Zooals het begon, is het ook voortgegaan: den eenen dag meer, den anderen dag minder patiënten, maar toch elken dag druk bezoek. De H.H. Doctoren gaven hiervan navolgende opgave, welke U duidelijk doet zien in cijfers, wat de beteekenis is dezer Polikliniek.

Gedurende de zes maanden van haar bestaan, van af 2 Juni tot en met 30 November, waren er 116 zittingdagen: aantal personen die raad inwonen 466; aantal consulten 1172; aantal voorgeschreven recepten 1293.

Zooals uit dit overzicht blijkt, is het getal consulten gemiddeld tien per dag; de laatste twee, drie maanden is dit getal tot het dubbele, ja, soms tot 30 per zittingsuur gestegen. Dat dit een lang uur zal zijn, waarin zooveel patiënten moeten geholpen, behoeft geen nader betoog. Blijft echter deze toeloop aanhouden, dan is men verplicht een bewijs van *onvermogen* te laten overleggen, om zoodoende te *grooten* toeloop, of misbruik van *kosteloze* behandeling te voorkomen.

Wij hebben, aldus zegt het bestuur, reden om te kunnen constateeren:

1e dat onze *kosteloze* Polikliniek heeft bewezen levensvatbaarheid te bezitten, en

2e dat zij voorziet in eene groote behoefte voor onze arme medemenschen.

Wat de finantieele zijde der zaak betreft, deelt het bestuur daarop mede, dat de oprichtingskosten, waarvoor eene som van f 460 was uitgetrokken, gedekt zijn, maar dat er ten aanzien van de jaarlijksche exploitatiekosten een aanzienlijk *tekort* is. Met het oog daarop, doet het bestuur een beroep op allen, die nog *geen* lid of begunstiger zijn van deze Polikliniek, om toe te treden, opdat zij kunnen voortgaan met het werk, waarvan zij reeds bij aanvang zulke goede resultaten zagen en waarvan zij mogen verwachten, waardoor eenmaal te zullen komen tot het doel, dat zij zich voor oogen stellen: de oprichting van een Homoeopathisch Ziekenhuis.

Wie aan dit dringend verzoek gehoor wencht te geven, wende zich tot den penningmeester der afdeling, den heer J. D. DRESSLHUIS, Jacob van Campenstraat 40, Amsterdam, of tot het bestuur zelf.

ADVERTENTIËN.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
APOTHEKEN
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.Jaarlijksche Algem. Vergadering
van de

Ver. tot bevordering d. Hom. in Nederl.

op Woensdag 29 April,
des nam. ten 1½ uur, in het gebouw
„IRENE,” Keistraat, UTRECHT.A. J. VAN WIJK, *Secretaris.***„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.**

Afdeling Apotheek.

Voorhanden:

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE.

Firma J. ROMIJN B^{zn}.

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. Willmar Schwabe

in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.**DOCTOR VOORHOEVE**Is Donderdag, Vrijdag en Zaterdag,
16, 17 en 18 April NIET te consulteren.W. ROLVINK, Arts, Homoeop. Geneesheer
te ARNHEM,
zal AFWEZIG zijn van 27 April—25 Mei.De Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe te Leipzig zijn
te Haarlem verkrijgb. bij de Apothekers:

BEGEMANN & SNETJES, Janstraat 27.

R. DUIJM, Kelzerstraat 6.

C. G. LOOMEIJER & Zoon, Barteljorisstraat 11.

MONS & GRIJSELS, Lange Voorstraat 16.

Wed. H. L. A. OFFERHAUS, Kleine Houtstr. 57.

FIRMA VAN HEEB

H. REMMERS & Zoon, Kruisstraat 20.

L. SCHOORL, Frans Halsstraat 9.

Firma VANTUBERGEN, P. Adama v. Scholtema Jr
Grootte Houtstraat 141.Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Genees-
middelen van Dr. W. SCHWABE in origineele
verpakking voor eigen rekening betreft voor
GOUDA en Omstreken.Wed. J. P. WEIJERS, Apotheek.
GOUDA, Gouwe C165.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.*Hoogachtend,*DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van kinderziekten. (IX.) Algemeene Vergadering. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Genotmiddelen.

De genotmiddelen kan men in twee klassen verdeelen: die, welke alleen dienen tot verhooging van het levensgenot en het streelen van het gehemelte en zulke, die tevens als voedingsmiddelen dienst doen. Tot de eerste behooren b.v. *thee* en *koffie*, tot de laatste *suker* en *chocolade*.

De werking der genotmiddelen kan men vergelijken met de machineolie, die wel geen drijfkracht levert, maar alle bewegingen der machine gemakkelijker doet plaats vinden. Op gelijke wijze bewijzen de genotmiddelen aan het proces der spijsvertering en aan andere verrichtingen van het lichaam onbetaalbare diensten, hoewel de meesten dezer stoffen niet in staat zijn, het lichaam te voeden of van levende kracht te voorzien. Vele genotmiddelen bewerken door den eigenaardigen smaak en reuk, dien zij aan onze spijzen en dranken bijzetten, een verhoogde afscheiding van de spijsverteringssappen en bevorderen daardoor de vertering en de voeding. Op deze wijze werken de specerijen en de aromatische stoffen, die bij het koken en braden van de spijzen ontstaan, stoffen, die b.v. aan kaas, aan gebraden vleesch, aan gesmoorde groenten hun eigenaardigen, den eetlust opwekkenden en het gehemelte

streelenden smaak verleen. Deze natuurlijke genotmiddelen maken de spijzen eerst werkelijk tot voedsel, *dat ons goed bekomt*. Hunne beteekenis voor de voeding is derhalve niet gering. *Spijzen zonder genotmiddelen staan ons niet aan*. Wij hebben er geen lust in. Deze genotmiddelen zijn dus bepaald noodig voor een goede voeding en een dienovereenkomstig gunstige stofwisseling.

Een ander soort genotmiddelen hebben wij niet bepaald noodig voor den vlotten gang der spijsvertering of de bevordering van de stofwisseling. Zij bereiden ons in zekeren zin aangename gewaarwordingen. Zij wekken de werkzaamheid van het hart en den bloedsomloop op en prikkelen de zenuwen en de hersenen. Hiertoe behooren *thee* en *koffie*, *tabak* en *wijn*, wier opwekkende eigenschappen algemeen bekend zijn. Een matig gebruik van deze genotmiddelen verhoogt het levensgenot en werkt dikwijls in toestanden van vermoeidheid of gedrukte gemoedsstemming kracht- en moedgevend; misbruik er van veroorzaakt echter de grootste stoornissen in onze gezondheid en allerlei chronische en moeilijk te genezen ziekten, waarop wij later nog terugkomen. De gezondheidsleer breekt dus niet den staf over de genotmiddelen; integendeel zij erkent het nut en voordeel er van tot op zekere hoogte, waar-schuwt echter tegen het *al te dikwijls herhaald en overdreven gebruik* zoowel der **voedzame genotmiddelen** als der *genotmiddelen in engeren zin*: de **specerijen** en de reeds genoemde **aromatische en alcoholische dranken**, want daardoor ontstaan **maagcatarrhen** en **zenuwziekten**, om niet te spreken van het onnoemelijk leed, dat het misbruik van alcohol over tal van menschen en families gebracht heeft en nog brengt.

Specerijen en kruiden.

De eigenlijke kruiden en specerijen zijn nooit voedingsmiddelen en kunnen ook niet als surrogaten van voedingsstoffen dienen. Zij zijn alleen prikkels

voor de smaak- en spijsverteringsorganen. Zij dienen om de afscheiding van het speeksel en het maagsap te bevorderen en zijn noodig om aan de spijzen een aangename smaak te geven. In groote hoeveelheid genoten, veroorzaken zij echter overprikkeling van de slijmvliezen der maag en hebben een nadeeligen invloed op den bloedsomloop en de werkzaamheid der zenuwen. Vooral voor kinderen en jongelieden zijn scherpe kruiden nadeelig en moeten door hen liefst in 't geheel niet gebruikt worden. Tot de milde inheemsche kruiden behooren *peterselle*, *anijs*, *selderij*, *salbei*; scherpere inheemsche kruiden zijn: *wien*, *knoflook*, *radijs*, *mosterd*; het scherpst en het minst aanbevelenswaard zijn de uit de heete landen stammende specerijen: *peper*, *kaneel*, *nootmuskaat*, *vanille*, *gember*. Deze laatsten mogen slechts in zeer geringe hoeveelheden en dan nog niet eens dagelijks genoten worden, als men op den duur stoornissen der gezondheid wil vermijden.

Het **keukenzout** kunnen wij ook tot deze categorie van genotmiddelen rekenen, evenals de **azijn**. Het zout vormt een bestanddeel van ons bloed en is als zoodanig een onontbeerlijk *voedingsmiddel*. Het wordt door de huid en de nieren voortdurend uit ons lichaam verwijderd, zoodat wij genoodzaakt zijn, het onophoudelijk wederom met spijzen en dranken op te nemen. Voorts ondersteunt het zout de spijsvertering, daar het de afscheiding van de spijsverteringssappen en de oplossing van de eiwitachtige stoffen en zware vetten bevordert. Het zout is echter ook een *genotmiddel*, daar het de smaakzenuwen prikkelt en de spijzen hartiger maakt. Als zoodanig verleidt het ons licht tot een overmatig gebruik — het gevaar bij alle genotmiddelen. Doordat het zout te zijner oplossing aan het bloed water onttrekt, veroorzaakt het dorst en noopt ons tot drinken. Het is nu door onderzoekingen van den laatsten tijd bewezen, dat zowel het hovenmatig gebruik van zout, als het vele drinken van vloeistoffen van allerlei aard schadelijk werkt op het bloed, de weefsels van het lichaam sponsachtig opzetten en het organisme in zijn weerstandsvermogen tegen ziekten verzwakken. Niemand minder dan de groote geleerde Bunge, die een klassisch leerboek over de physiologie des menschen geschreven heeft, zegt over het misbruik van zout o.a. het volgende: „Voorts moet ik er opmerkzaam op maken, dat de hoeveelheden zout, die wij aan onze spijzen toevoegen, *veel te groot zijn*. Het keukenzout is niet alleen een voedingsmiddel, maar ook een genotmiddel en daarom licht vatbaar voor misbruik. De onderzoekingen van de samenstelling onzer algemeen gebruikelijke voedingsmiddelen toonen ons aan, hoe gering de hoeveelheid zout is, die wij er aan moeten toevoegen, om ze in verhouding met de samenstelling van melk en bloed te brengen. Bij een voeding met peulvruchten, b.v. linzen, zijn 1 tot 2 gram zout per dag genoeg, bij een voeding met rijst kunnen wij met nog minder volstaan. In plaats daarvan gebruiken de meeste menschen 20 tot 30 gram zout per dag en soms nog meer. Wij vragen ons af: zijn onze nieren er werkelijk op ingericht, om dagelijks zulke groote hoeveelheden af te scheiden? Overladen wij ze daardoor niet met

arbeid, en zou dit geen schadelijke gevolgen kunnen hebben? Geen orgaan wordt zoo mishandeld als onze nieren. De maag protesteert al heel gauw tegen overlading. De nieren moeten zich alles laten welgefallen. Daarbij komt nog, dat het onmatig gebruik van zout den dorst opwekt en tot het drinken van alcoholische dranken verleidt, zoodat de eene schadelijkheid de andere tengevolge heeft.”

Tot zoover Bunge; wij kunnen er nog aan toevoegen, dat daar het scherpe zouten en kruiden der spijzen de oorzaak van den dorst is, deze als onnatuurlijk moet beschouwd worden en daarom het beste middel, om het vele drinken van water bij het eten tegen te gaan, dat vooral door kinderen met graagte geschiedt, en dat zoo nadeelig is voor de spijsvertering, daarin bestaat, dat de spijzen slechts *zwak gezouten* en met *milde inheemsche* kruiden smakelijk gemaakt worden.

De **azijn** dient ter conserveering van bepaalde voedingsmiddelen, die hij voor gisting en verrotting bewaart. Hij bevordert ook de verandering van zetmeel in suiker, vooral als daarbij tegelijk nog vetten aanwezig zijn, en is derhalve in zekeren zin bij de spijsvertering nuttig werkzaam. Hij veroorzaakt echter zeer licht, in grotere hoeveelheden genoten, stoornissen in de spijsvertering en *beverkt bloedarmoede en vermagering*. Redenen genoeg waarom alle zwakke en bloedarme personen hem den oorlog moeten verklaren. Een uitstekend plaatsvervanger hebben zij in het *citroensap*, dat ook tot het aannemen der sla kan gebezigd worden. Het bezit de goede eigenschappen van den azijn, zonder zijne slechte te hebben.

Voedzame genotmiddelen.

Tot de genotmiddelen, die tevens voedingsmiddelen zijn, rekenen wij als de meest bekende: **suiker**, **chocolade** en **cacao**, **boter**, **vet** en **olie**. De laatsten, die wij bij de bereiding onzer spijzen gebruiken, dienen tot verbetering van den smaak van vele voedingsmiddelen en hebben tevens een hooge voedingswaarde. Brood zonder boter smaakt niet bijzonder; brood met verse boter *smaakt* niet alleen goed, maar is ook *gemakkelijker verteerbaar* dan droog brood, daar het vet der boter het zetmeel van het brood in suiker helpt veranderen. Men heeft ten minste proefnemingen gedaan, die bewijzen, dat brood en boter te zamen genoten sneller verteerd worden, dan droog brood alleen. Daarom worden ook aardappelen gemakkelijker verteerd, als zij met boter, vet of een vettige saus gegeten worden. Zoo dient ook de olie op de sla niet alleen als middel, om den goeden smaak der sla te verhoogen, maar ook als voedings- en tevens hulpmiddel voor de spijsvertering. Te vette spijzen, te veel boter op het brood, te veel olie in de sla werken echter schadelijk, daar de vetten de spijsvertering storen, als zij in zulke groote hoeveelheden gebruikt worden, dat zij de andere spijzen als 't ware omhullen, zoodat het maagsap deze niet doordringen en voldoende oplossen kan. Een zwaar drukkend gevoel in de maag en zure oprispingen zijn het gevolg van het gebruik van te vette spijzen. Vooral maagzieken moeten zeer voorzichtig zijn met vet; 't best is voor hen verse roomboter, in niet te groote hoeveelheden gebruikt.

Sulker en verwante genotmiddelen, als *stroop* en *honig*, zijn eveneens onontbeerlijke genot- en voedingsmiddelen. De suiker prikkelt de maagklieren tot afzondering van het maagsap en ondersteunt, door zijn geleidelijke verandering in melk en boterzuur, de vertering van de eiwitachtige en ijzer- en kalk-bevattende voedingsmiddelen. De suiker wordt uit het suikerriet of de suikerbieten gewonnen, maar wij vinden haar ook in een groot aantal levensmiddelen uit het plantenrijk, vooral in de worteltjes en de vruchten, in natuurlijke toestand. In groote hoeveelheden gebruikt bederft suiker tanden en maag. De tanden tast zij aan door vorming van zuren, die het email aangrijpen, en de maag bederft zij door het ontstaan van te veel zure sappen, die maagcatarrh veroorzaken. Uit snoepzucht suiker te eten is dus schadelijk voor de gezondheid. Taarten en koeken mogen daarom ook alleen bij uitzondering en niet dagelijks gegeten worden.

Chocolade en **cacao** zijn door hun groot gehalte aan vet en zetmeel werkelijke voedingsmiddelen en worden wegens hunne opwekkende eigenschappen en hun gehalte aan *theobromine* tot de genotmiddelen gerekend. De geschildre cacao boon bestaat uit de volgende bestanddeelen:

Theobromine	2 deelen
Planteneiwit	20 "
Vet (cacaoboter)	51 "
Zetmeel en Gomachtige stoffen	22 "
Water	5 "
	100 deelen.

Hieruit blijkt, dat cacao een hooge voedingswaarde heeft. Zij is vooral op reis en bij expedities in verre landen wegens hare duurzaamheid en gemakkelijke toebereiding zeer gewaardeerd. Het theobromine is een prikkelende stof, die, evenals de alcaloïden van koffie en thee, opwekkend op het zenuwstelsel werkt, evenwel niet in denzelfden graad. Het voortdurend gebruik van cacao is daarom niet bijzonder schadelijk, hoewel zij velen menschen ten slotte gaat tegenstaan en op den duur ook verstoppend werkt. Uit de cacao wordt door toevoeging van suiker en kruiden (vooral vanille en kaneel) ook wel van melk (vooral in Zwitserland) de *chocolade* gefabriceerd, die een aangenaam smakend genotmiddel en geconcentreerd voedingsmiddel is, dat vooral op toeren en voetreizen goede diensten bewijst. Dat het gebruik van cacao en chocolade in den laatsten tijd ontzaglijk is toegenomen, bewijzen de talrijke chocolade-fabrieken met hunne vaak lastige reclames.

De eigenlijke genotmiddelen.

Tot deze klasse van genotmiddelen rekenen wij de *aromatische* genotmiddelen: *koffie*, *thee* en *tabak*, en de *alcoholische* genotmiddelen: *bier*, *wijn*, *likeuren* en *sterke dranken*. Beide soorten werken opwekkend, prikkelend op het zenuwstelsel, de laatstgenoemde, in groote hoeveelheden genoten, bedwelmend.

Laat ons eerst eenige opmerkingen over de alcoholische genotmiddelen of dranken maken, die een groote, helaas veel te groote rol spelen in het leven van haast alle beschaafde volkeren.

De *alcoholische* dranken ontstaan uit suikerhou-

dende vloeistoffen, (natuurlijke of kunstmatige vruchtensappen) waarbij door het proces der gisting uit suiker alcohol gevormd wordt. Uit het sap der druiven en der vruchten (aalbessen, kruisbessen, appels enz.) ontstaan de wijnen en vruchtenwijnen; uit de kiemende zaden der graanvruchten wordt door toevoeging van hop en gist het bier bereid, en door overhaling of distillatie van alcoholische vloeistoffen ontstaan de likeuren en brandewijnen, die het rijkst aan alcohol zijn. Het gemiddelde gehalte der verschillende alcoholische dranken aan wijngeest is zeer verschillend. De volgende opgave maakt dit duidelijk.

Licht bier	bevat	1— 3	%	alcohol.
Zwaar, Beiersch bier	"	3— 5	%	"
Engelsch bier (Ale en Porter)	"	7— 8	%	"
Bessenwijn	"	5— 6	%	"
Rijnwijn	"	8—10	%	"
Bordeauxwijn	"	9—10	%	"
Champagne	"	10—12	%	"
Madeira	"	18—19	%	"
Sherry	"	20—22	%	"
Likeur	"	25—60	%	"
Brandewijn, jenever	"	45—60	%	"
Cognac	"	60—65	%	"

In verschillende sterke dranken en likeuren komen, behalve de eigenlijke alcohol, nog andere alcohol- en etherachtige stoffen voor, die vooral als foezel zeer bedwelmend en schadelijk op het lichaam werken.

De werking van den alcohol op het menschelijk lichaam is als volgt: De maagslijmvliezen worden geprikkeld en met bloed overvuld; het maagsap wordt in grootere hoeveelheden afgescheiden. Daarom is alcohol, matig en in verdunnen toestand genoten, een op de spijsvertering weldadig werkend genotmiddel. Dit geldt vooral van den wijn, die reeds door den apostel Paulus bij maagziekten werd aanbevolen. In grootere hoeveelheden en onverdund gebruikt, bewerkt de alcohol echter een stolling van de eiwithoudende voedingsstoffen en heeft dus een tegenovergestelde werking op de spijsvertering, n.l. een vertragende en bemoeilijkende werking. Wat de onmiddellijke gevolgen van het zich te buiten gaan aan alcoholische dranken zijn, weten wij allen, daar wij er de voorbeelden van dikwijls genoeg in onze straten en stegen zien. Een opwindend stadium met aanvallen van woede gaat aan de eigenlijke roes of bedwelming vooraf. In dezen laatsten toestand zijn de ongelukkige slachtoffers der dronkenschap niet gevaarlijk voor andere menschen, daar zij de heerschappij over hun geestelijke en lichamelijke vermogens verloren hebben. Niet zoo zelden is het einde van een hevigen roes hartverlamming of beroerte; die gevallen komen in alle groote steden van tijd tot tijd voor. Minder bemerkbaar voor den leek, maar daarom niet minder nadeelig is het lang voortgezette misbruik van alcoholische dranken. De alcohol werkt bij voortgezet misbruik *ontaardend* op alle organen en weefsels van het menschelijk lichaam. Hij veroorzaakt chronische maagcatarrhen, gepaard met gebrek aan eetlust, slijmopgeven des morgens, misselijkheid. De huid wordt geelachtig, er wordt (vooral bij het misbruik van bier) een ongezone-

laag vet afgezet (de smeerbeuken der bierdrinkers!), het aangezicht en de neus (jeneverneus) worden hoogrood of blauwachtig gekleurd, de uitdrukking van het gelaat is slaperig, verstoord, mismoedig. Bij voortgezet misbruik worden de edele organen aangetast: er ontstaan hartzwakte en hartkloppingen, bloedopgeven, jichtachtige pijnen in de gewrichten, vergrooting en ongeneeslijke verharding der lever, nier- en blaasziekten en een totale ontarding van het zenuwstelsel, die zijn toppunt bereiken kan in het zoogenaamde „delirium tremens”, waarbij alle ledematen trillen en beven en waanzinnige voorstellingen van gedochten en wilde dieren het ongelukkige slachtoffer van den drank dag en nacht pijnigen. Onberekenbaar is het zedelijk nadeel, dat door het misbruik van alcohol wordt teweeggebracht. Het familieleven wordt verbroken, de zaken gaan achteruit, het huiselijk geluk vervliegt, de kinderen groeien op in verwaarloozing, en het einde, dat de drinkers maar al te vroeg bereiken, is kerkhof, gevangenis of krankzinnigengesticht. De arbeider, die denkt door de jeneverkracht te verkrijgen, daar hij na het gebruik een aangenaam, warm gevoel in de maag en een zekeren opwekkenden invloed bespeurt, bedriegt zichzelf en gevoelt zich, nadat de werking als van een stroovuur voorbijgegaan is, loom en mat. Hij moet, wil hij opnieuw een zeker gevoel van kracht verkrijgen, een hernieuwde dosis alcohol nemen en komt al heel licht op deze wijze er toe, een slaaf van den drankduivel te worden. Hij gelijkt op iemand, die zijn kapitaal in plaats van de rente verbruikt. Het kapitaal — de lichaamskracht — raakt spoedig uitgeput en het bankroet van het lichaam is onvermijdelijk.

Wij zien dus, dat de alcoholische dranken allen min of meer prikkelende genotmiddelen zijn, die, in overmaat gebruikt, door hun gehalte aan alcohol zeer schadelijk op de gezondheid en de lichaamskracht werken. Voor kinderen en jonge menschen passen zij in 't geheel niet. Het allergevaarlijkst is voor jonge lieden de brandewijn.

Van alle alcoholische dranken is

Bier

wel het minst schadelijk, als het niet in te groote hoeveelheden gedronken wordt, daar het betrekkelijk weinig alcohol bevat en door zijn gehalte aan suiker, gomachtige stoffen, vet en zouten ook nog in zekeren zin tot de voedingsmiddelen kan gerekend worden. De groote beteekenis van bier voor het volkswelzijn ligt daarin, dat het tot op zekere hoogte het gebruik van den gevaarlijken brandewijn beperkt. De alcohol komt in het bier slechts in geringe hoeveelheid en zeer verdund voor en is daarom lang niet zoo gevaarlijk voor de gezondheid als brandewijn en sterke drank. Toch staat men aan alle schadelijke invloeden van den alcohol bloot, als men bier, vooral de gewone biersoorten, in overmaat drinkt. Van veel belang voor de gezondheid is het, goed bier te drinken. De jong bier veroorzaakt gewoonlijk stoornissen in de spijsvertering, dikwijls ook blaaskramp en catarrh van de blaas. Goed bier moet volkomen helder en doorzichtig zijn, een zekeren

glans hebben, het mag geen bezinksel laten vallen als het een tijd lang gestaan heeft, het mag niet zuur smaken en moet een eenigszins kleverigen en niet waterachtigen smaak hebben. Vooral is het noodig er aan te denken, dat *ijskoud bier*, zoals dit in den zomer zoo dikwijls gedronken wordt, *steeds nadeelig* voor het lichaam is. Goed bier te brouwen is een kunst, die vooral in Duitschland inheemsch is. In geen land ter wereld wordt dan ook zooveel bier gedronken als daar. In Beieren is het bierverbruik gestegen tot op 246 liter per jaar en per hoofd der bevolking. Om het bier een pikanten en aromatischen smaak te geven, worden er soms *jeneverbessen*, *korianderzaad* of *spaansche peper* aan toegevoegd, welke stoffen echter maagontsteking en buikpijnen kunnen veroorzaken en evenals de bedwelmende toevoegsels: *dollekervel*, *bilsenkruid*, enz. geheel en al verwerpelijk zijn van het standpunt der gezondheidsleer. Zeer voedzaam en licht verteerbaar is de *biersoep*, die door het koken van bier onder toevoeging van eieren en suiker bereid wordt. Als men er zich aan gewend heeft, is zij ook een *smakelijk* genotmiddel, dat aanbeveling verdient, daar men er niet licht te veel van gebruikt.

Wijn,

op natuurlijke wijze en in geringe hoeveelheden gebruikt, is een uitstekend genotmiddel vooral voor zwakken en ouden van dagen. Hij verfrist de maag en de zenuwen en is van groote beteekenis bij de behandeling van verschillende ziekten. In de zuidelijke landen, waar hij groeit, is hij een volksdrank geworden; bij ons kunnen wegens den hoogen prijs, slechts de rijkeren zich het gebruik van wijn veroorloven.

De meeste wijn wordt uit *druivensap* bereid, maar ook uit vele andere vruchten: *aalbessen*, *kruisbessen*, *kersen*, *appelen*, enz. wordt veel wijn gemaakt, daar het sap dezer vruchten veel druivensuiker bevat. De oude Germanen bereidden uit honig een soort wijn, de „moe”, dien zij als dagelijkschen drank gebruikten en waaraan zij hunne kracht en gezondheid toeschreven. Behalve alcohol en water bevat wijn nog verschillende plantenzuren en zouten in geringe hoeveelheden; verder suiker, tannine, glycerine en zekere etherische oliën, die aan de verschillende wijnsoorten hun verschillende smaak geven. De „bloem” of het „bouquet” van den wijn is wat voor kenners het meeste waarde heeft. Deze ontwikkelt zich vooral bij het laten liggen van den wijn. Daarom wordt aan oude wijnen meestal de voorkeur gegeven. Overigens hebben de druivensoor, waaruit de wijn gemaakt is, het klimaat, de bodem, het weder gedurende het rijp worden der druiven, grooten invloed op de waarde van den wijn en wordt een zekere jaargang van een bepaald gewas dienovereenkomstig soms veel duurder betaald dan een andere jaargang van hetzelfde gewas.

Over 't algemeen onderscheidt men *roode* en *witte*, *zoete* en *scherpe* wijnen. De roode wijnen bevatten meer looizuur en verdienen daarom aanbeveling bij darmcatarrhen. Vooral de *blauwhessenswijn* is in deze gevallen van onschatbare waarde. De zoete wijnen b.v. Muscato en Tokayer, bevatten veel suiker en alcohol en zij mogen daarom slechts in geringe

hoeveelheden gedronken worden. Er wordt veel misbruik van gemaakt, vooral als zoogenaamde versterkende middelen bij kleine kinderen, die ze liefst in 't geheel niet en dan alleen op voorschrift van den arts moesten krijgen. De schuimwijnen b.v. champagne, bevatten behalve suiker en alcohol veel koolzuurgas, waardoor zij mousseeren. Zij hebben een aangename, prikkelende smaak en zijn, behalve als genotmiddel voor de rijken dezer aarde, van veel waarde voor de ziektebehandeling, daar zij een aangenaam opwekkenden invloed op het hart uitoefenen.

Dr J. v.

**Eenige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderziekten**

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

IX. Chronische kinderdiarrhee.

In het vorig nummer behandelden wij de acute *kinderdiarrheën*, thans zullen wij de *chronische* of *slepende vormen* beschouwen.

De *chronische kinderdiarrhee* verloopt minder stormachtig dan de acute, maar is daarom toch niet minder ernstig, soms is zij zelfs veel gevaarlijker.

In het begin is deze ernstige stoornis menigmaal zoo sluipend, dat zij vaak over het hoofd gezien wordt, totdat het lichaamsverval zoo ver gevorderd is, dat men van het aanwezig zijn van de eene of andere slepende ziekte overtuigd wordt, die het lichaam ondermijnt.

Bij deze sluipende vormen is koorts absoluut afwezig van het begin af, de ontlastingen hebben drie tot vijfmaal per dag plaats — zijn van kleur en samenstelling ongeveer gelijk aan stopverf, gaan vergezeld van pijn en worden onder hevige inspanning geloosd.

De uitscheidingen bestaan ten deele uit onverteerd voedsel, en wanneer er hevige krampen bij zijn, zelfs uit slijm en bloed.

De faeces rieken vaak zuur en allernaangenaamst, het kind ziet er bleek en slaperig uit, maar is schijnbaar overigens vrij wel.

Deze vorm van diarrhee kan weken, ja zelfs maanden lang aanhouden; de bijkomende verschijnselen zijn o. m. verval van krachten, van kleur en van activiteit. Ten slotte ontstaan meer kenmerkende verschijnselen: De defaecatie wordt waterig, slijmerig, leemkleurig of grasgroen, en verspreidt in toenemende mate een allernaangenaamsten reuk. De vermagering neemt toe, het voedsel wordt met tegenzin genomen, en schijnt de darmen van het kind te passeeren, zonder verteerd te worden; het kind ligt lusteloos en hulpeloos ter neer, en schreit op zwakken, meewarigen toon. Het kind trekt de beentjes op, om den buik te ontspannen, die door ophooping van gassen in de darmen uitgezet is. De huid is droog en in ruime plooiën op te tillen, de gelaatstreken zijn verschrompeld, en het patientje ziet er als een oud mannetje

of vrouwtje uit. De beenderen steken uit en het kind lijkt op een *skelet*. De defaecatie geschiedt van 15—20 maal per 24 uur; er verschijnt spruw, het patientje gaat doorliggen, en ten slotte maakt de dood een eind aan het lijden.

Vaak ziet men vooraf nog zucht der voeten optreden en de oogleden zuchtig opzwellen, of er ontstaan vochtuitstortingen in de borstkas. Dikwerf gaan koortsen en stuipen aan de ontbinding van het leven vooraf. Wordt de defaecatie evenwel vaster en door gal bruiner gekleurd, en toont het lichaam dus nog eenige levenskracht, dan bestaat er nog eenige hoop op herstel. De defaecatie wordt minder kwalijkriekend, en verstopping kan op de diarrhee volgen. In dit geval keeren de lichaamskrachten langzaam terug.

Het ontstaan der chronische diarrhee is meestal aan drie reeksen van oorzaken te wijten:

- 1°. slechte hygiënische voorwaarden;
- 2°. atmospherische invloeden;
- 3°. slecht behandelde acute ziekten.

Hoe jonger het kind is, des te gemakkelijker ondervindt het de gevolgen van verwaarloozing der zindelijkheid, van gebrek aan zuiver voedsel, aan frissche lucht en zonlicht; des te meer is het wegnemen dier schadelijke invloeden tot algeheel herstel noodzakelijk.

Het afkeurenswaardig gebruik om het kind rhabarberstroopjes, dotjes met boter en suiker of z.g. fopspeen te geven, moet ook gerekend worden tot de oorzaken der diarrhee.

Niet minder moeten wij de moeders en kinderverzorgsters ernstig waarschuwen tegen het blootstellen der kinderen aan weersveranderingen. De mode leert hier wel is waar anders, en op gevaar af van voor ouderwetsch te worden uitgekreten, moeten wij een woord van protest aantekenen tegen het overdrijven der z.g. *harding* van kinderen.

Na tal van acute besmettelijke ziekten kan diarrhee voorkomen.

Ontstekingen van den dikken darm, waarbij de faeces vaak een dysenterisch karakter krijgen; zweeren op het slijmvlies der dunne darmen, en tuberculeuse buikvlies- en darmontstekingen leiden ook tot *chronische diarrhee*.

Wanneer de ziekte ontstaan is enkele dagen na de geboorte, of wanneer het begin samenvalt met het speenen of met het gebruik van ongeschikt voedsel, dan heeft men zeer waarschijnlijk met een eenvoudige ingewandskatarrh te doen.

Bij deze chronische ingewandsaandoeningen is bijna altijd de temperatuur lager dan in gezonden toestand. Wanneer de aandoening op een acute ziekte volgt, dan gaat ze meestal gepaard met koorts, pijn in den buik, matheid en veelvuldig braken.

Deze verschijnselen verdwijnen langzamerhand en laten dan alleen de chronische diarrhee achter.

Tuberculeuse darmontsteking is een van de meest gevaarlijke darmaandoeningen, en daaraan moet men steeds denken, wanneer er 's avonds een telkens terugkeerende temperatuursverhooging is.

Wanneer de diarrhee spoortjes van bloed bevat, en het onderlijf gevoelig bij druk is, dan is meestal een verzwerfing van het darmvlies aanwezig.

De ernstigste vormen van chronische diarrhee zijn

meestal die, welke volgen op ontstekingsziekte, of wanneer de ontlasting groen is, ongeveer als spinazie, of wanneer ze bruin is, erg stinkend, en op een vuile vloeistof gelijk, vermengd met etterig slijm en bloed, de tong daarbij ruw en droog is, in den mond spruw, of zuchtige verschijnselen aanwezig zijn. Ook een groote gevoeligheid van den buik is van gewicht bij het beoordeelen van den toestand.

Wanneer evenwel aan den anderen kant de ontlasting meer homogeen wordt en dikker, zelfs al hebben er veelvuldige ontlastingen plaats, dan mag men nog op een gunstigen afloop rekenen.

Een gunstig teeken is ook, wanneer ondanks de ziekte, de natuurlijke tandontwikkeling gewoon voortgaat; wanneer er tranen verschijnen, en zelfs wanneer de eene of andere huiduitslag ontstaat.

De *homoeopathische middelen*, die in aanmerking kunnen komen, zijn o. m. de volgende:

Arsenicum: Een blauwe of witte tong; *hevige*, onleschbare dorst, braken; uitzetting van en pijn in den buik; diarrhee erger na gebruik van voedsel, vooral na middernacht optredend; de defaecatie waterachtig, slijmerig, donker, groen, witachtig, of bloedbevattend, daarbij zeer veelvuldig en met kleine beetjes tegelijk geloosd wordend; zwakte en vermagering; groote rusteloosheid en slapeloosheid; bleek gelaat, en koude ledematen.

Calcarea carbonica: diarrhee bij zwakke, bleeke, vermagerde kinderen, die klierachtig zijn, die daarbij klierzwellingen hebben, en bij de geringste afkoeling koude vatten; de defaecatie is onverteerd, zuur, papperig, schuimend, stinkend, of treedt vaak onwillekeurig op; pijnlijke gedurende den stoelgang, en zwakte daarna.

Carbo vegetabilis: zeer onaangenaam riekende diarrhee; dorst na een stoelgang; veel gasloozing, last van zuur. Onaangenaam van humeur.

Cina: diarrhee bij een kind dat aan wormen lijdt; opschrikken en gillen in den slaap en andere wormverschijnselen.

China: diarrhee, erger na het eten; gele, waterachtige, onverteerde, zwartachtige of etterige defaecatie. Veel gasloozing; gebrek aan eetlust; overgroote zwakte.

Croton tiglium: de stoelgang is dun, geelbruin en etterig, wordt met geweld uitgeworpen en ontstaat direct na het eten, wordt er als het ware door opgewekt; gedurende den slaap onwillekeurige defaecatie.

Jodium: dunne, stinkende ontlasting, met uitzetting der ingewanden door gasvorming; vermagering door het niet verteren van het voedsel; hektische verschijnselen (d. w. z. 's avonds temperatuursverhooging.)

Voor al bij de diarrhee van klierachtige kinderen van veel nut.

Mercurius jodatus: chronische diarrhee, met hardheid en uitzetting van den buik; soms kan men zelfs de klieren in den buik met de hand voelen. Dit middel is vooral uitstekend voor de achterlijke en slecht gevoede kinderen van zeer zwakke ouders, vooral ook wanneer scrofuleuze abscessen enz. bestaan.

Mercurius solubilis: zeer veelvuldig loozen van schuimend slijm, of witachtige, groene, stinkende of bloedbevattende faeces; rondom de aarsopening is de huid stuk gegaan door die faeces; hevige pijn; soms ook geling. Indien er hevige krampen zijn

met andere dysenterische verschijnselen, dan moet men aan *Mercurius corrosivus* de voorkeur geven.

Phosphorus: chronische diarrhee bij kinderen, die een teringachtig gestel hebben; de oogen en de huid hebben een geelachtigen tint; de kinderen zijn zeer zwak, en vertoonen borstcomplicaties.

De *diëtetische maatregelen*, die men nemen moet, zijn niet moeielijk, wanneer men daarbij nagaat, wat we reeds vroeger over darmaandoeningen hebben medegedeeld.

Voor kinderen is melk en water bij dit lijden het beste voedsel, soms moeten we ook bouillon geven. Bij oudere kinderen is gemalen, geparelde gerst, gemalen rijst in versche melk gekookt van uiterst veel gewicht.

Tijdens het herstel is het gebruik van kuiken, duif en niet vette visch, indien er niet teveel van gegeven wordt, uitstekend.

Rauwgeklutste eieren, of halfzacht gekookte eieren en andere voedzame stoffen zijn noodzakelijk om de kinderen weer op krachten te helpen.

Ook fijngeraspte biefstuk, of uiterst fijngesneden, zeer gaar vleesch, mits sappig en gemengd met broodkruim en een weinig zout, mogen beproefd worden.

Hiervan mogen dagelijks één tot drie ons, al naar den leeftijd van het kind, gegeven worden. Warme buikcompressen, en wrijvingen van den wervelkolom of van het geheele lichaam, zijn eveneens noodzakelijk.

Een buikband van flanel is vaak zeer nuttig. Later moeten de kinderen warm gekleed worden om ze voor recidieven door atmosferische invloeden te behoeden. *Niet verwennen!*

DE ALGEMEENE VERGADERING.

De 17^e jaarlijksche Algemeene Vergadering van de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, den 29sten April 1.1. te Utrecht gehouden, werd bijgewoond door 23 leden, waaronder 8 van de in ons land gevestigde hom. geneesheeren.

Nadat de voorzitter de vergadering met een woord van welkom tot de aanwezigen geopend had, werd door hem verslag uitgebracht omtrent den toestand en de werkzaamheden der Vereeniging gedurende het afgelopen jaar.

In de eerste plaats deelde spreker mede, dat een drietal artsen bij het H.B. aanvraag heeft gedaan om voor rekening der Vereeniging de Homoeopathie in het Buitenland te gaan bestudeeren; twee hunner trokken hun verzoek weder in, en de derde was voorloopig nog niet in de gelegenheid aan zijn voornemen uitvoering te geven. Omtrent twee andere artsen, die zich onlangs met hetzelfde verzoek tot het H.B. hebben gewend, is nog geen besluit kunnen genomen worden.

De beide studenten, die, gelijk in het vorig verslag werd medegedeeld, gedurende hun studietijd door de Vereeniging worden gesubsidieerd, ontvingen die subsidie ook dit jaar en zullen zich waarschijnlijk binnen korten tijd aan het arts-examen kunnen onderwerpen.

Aan het verzoek van twee andere medische studenten om finantiëlen steun tot voortzetting hunner studiën heeft het Bestuur gemeend, bij uitzondering te moeten voldoen, waardoor eenigszins is afgeweken van het besluit, geen studenten finantiëel te steunen, vóór zij het arts-examen hebben afgelegd. Het H.B. heeft zich bij zijne besprekingen laten leiden door de hoogst gunstige informatiën, omtrent beiden verkregen, en door de groote waarschijnlijkheid, dat zij later de gelederen der homoeop. geneesheeren in ons land zullen versterken.

Uit het finantiëel gedeelte van het verslag bleek, dat er een vrij aanzienlijk batig saldo aanwezig is, tengevolge der geringe uitgaven aan reis- en verblijfkosten aan de eene zijde en het ontvangen van een legaat van f 1000 anderzijds. Spreker hoopte een volgend maal te kunnen mededeelen, dat dit saldo door het verleen van finantiëlen steun aan artsen tot onderzoek der Hom. in het Buitenland geheel *verduenen* was.

Het aantal leden en begunstigers der Vereeniging is in het afgelopen jaar eenigszins achteruitgegaan. In 1901 toch telde zij 398 leden en 332 begunstigers en in 1902 362 leden en 316 beg. Deze achteruitgang, aldus betoogde de voorzitter, is hoofdzakelijk het gevolg van een geest van moedeloosheid of ontevredenheid onder vele voorstanders der Hom., die, het wachten op de vestiging van een Hom. arts moede geworden, voor hun lidmaatschap bedanken.

Intusschen blijkt uit het door mij én nu én bij vroegere gelegenheden medegedeelde, dat daarvoor allermint oorzaak is; maar men *blijve volhard* en geve den moed niet op, totdat voor iedere gemeente in ons land, waar men uitziet naar de vestiging van een homoeop. arts, die wensch vervuld is. En moge het dan ook, zooals in ons land zoo menigmaal, *langzaam* gaan; als het dan maar *zeker* gaat, kunnen wij tevreden zijn.

Meer en meer blijkt toch uit eene vergelijking van het voorheen en thans op het gebied der Homoeopathie, dat met haar wel degelijk rekening wordt gehouden, ook door tegenstanders van het simile-beginsel. Daartoe hebben ongetwijfeld niet het minst bijgedragen de gunstige resultaten, door de verschillende hom. geneesheeren bij de behandeling van vaak moeilijke gevallen verkregen.

De vereeniging tot bev. der Homoeop. en die der Homoeopathische geneesheeren in Nederland streven naar hetzelfde doel: de uitbreiding der homoeop. geneeswijze in ons land, ten einde daardoor aan steeds meerdere zieken de zegeningen eener homoeopathische behandeling te kunnen verzekeren!

Ten slotte uitte spreker den wensch, dat dit groote doel, de bevordering der geneeswijze, die tuto, cito et jucunde hulp verleent, ook bij de besprekingen op deze vergadering allen aanwezigen moge voor oogen staan, opdat ook deze samenkomst een steentje moge bijdragen tot het tot stand komen van het groote gebouw der Homoeopathie!

In aansluiting aan dit verslag en met het oog op de moed gevende verschijnselen voor de goede zaak deelt Dr. Hoffman van Gouda mede, dat het aantal homoeop. geneesheeren in ons land sedert de vorige Algem. Verg. met één vermeerderd is door Dr. Bouman te Groningen, die van allopaat homoeopaat is geworden.

Bij de hierop aan de orde gestelde bespreking van de op de Agenda voorkomende *voorstellen*, gaf allereerst het voorstel van de Afd. Rotterdam aanleiding tot een levendige discussie.

Dit voorstel hield in eene wijziging der statuten in dier voege, dat voortaan de contributiën der leden rechtstreeks door den Penningmeester van het Hoofdbestuur zouden worden geïnd. Het werd evenwel, door den voorz. in stemming gebracht, met een kleine meerderheid van stemmen verworpen.

Het voorstel van de afd. Delft om den afdeelingbesturen meer vrijheid te laten over de beschikking der contributiegelden, werd, met verwijzing naar art. 26 der statuten, eveneens verworpen.

Bij de behandeling van het voorstel der afd. Dordrecht, dat n.l. het H.B. zou trachten, door het doen houden van lezingen door H. H. geneeskundigen, de homoeop. geneeswijze te verbreiden, stelde de voorz. in het licht, dat dit niet ligt op den weg van het Hoofdbestuur, maar dat de afdeelingbesturen zich daartoe moeten wenden tot de homoeop. geneesheeren. Dr. Hoffman uit Gouda vertrouwt, ook uit naam zijner collega's te kunnen verklaren, dat deze gaarne bereid zullen zijn, hunne medewerking te verleen. Het finantiëel bezwaar, door enkele leden geopperd, wordt ook in dit geval opgeheven door herinnering aan voormeld art. 26 der statuten.

Voorstel 2 van dezelfde Afd. om het jaarverslag vóór het houden der Alg. Verg. te verzenden, werd met 14 tegen 7 stemmen verworpen.

Het voorstel van het Hoofdbestuur, betreffende het in bruikleen afstaan van enkele werken uit de bibliotheek der Vereeniging aan die van de Vereeniging van Hom. geneesheeren in Ned. wordt bij acclamatie aangenomen, waarna Dr. S. J. van Roijen, voorz. van laatstgenoemde Vereeniging, verklaart, dat hij gaarne bereid is, de boeken ter beschikking der leden te stellen.

Als plaats van samenkomst voor de volgende algem. verg. werd hierop bij meerderheid van stemmen Amsterdam aangewezen, terwijl het H.B. in overweging zal nemen of het voorstel van enkele leden, om deze vergadering, bij wijze van proefneming, in de Paaschweek te houden, wenschelijk en uitvoerbaar is.

Nadat Dr. S. J. van Roijen als de oudste der aanwezige geneesheeren namens de vergadering den voorzitter had dank gezegd voor de leiding der besprekingen, werd de vergadering gesloten.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

Wanneer het gebruik van koffie gedurende een geneeskundige behandeling verboden wordt, kan in plaats daarvan zeer goed gebruik gemaakt worden van Cacao, hetzij met water, hetzij met melk aangemengd, of ook van de zoogen. homoeop. koffie.

A D V E R T E N T I E N.

Rust-, Herstellings- en Vacantieoord te ZANDVOORT-BAD.

Prosp. circ. met refer. worden gaarne verstrekt door
Mevr. H. M. KÖNIG,
ex-directrice v/h kinderziekenhuis te Groningen.

☞ Aanbevolen door Dr. J. MIEG, Med. Doct. Arts, te Haarlem.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
APOTHEKEN
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.**Homoeopathische Koffie**van Dr. ARTHUR LUTZE,
per pakje van 4 ons . . . . . à 20 Cents.
Verzendingen per 5 pak = 2 KG.
tegen rembours.J. H. M. STEPHAN,
Nadorststraat No. 37, ROTTERDAM,**„DE ROZIJNKORF”
DORDRECHT.**Afdeling Apotheek.
Voorhanden:Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN Bzn.Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabein origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.W. ROLVINK, Arts,
HOMOEOPATHISCH GENEESHEER
te ARNHEM,
zal tot 25 Mei AFWEZIG zijn.Verschenen bij A. H. ADRIANI te
Leiden:Paczkowski. Zelfvergiftiging van het
lichaam . . . . . f 1.25
Paczkowski. Zuivering en verversing
van het bloed . . . . . f 0.90
Te bekomen in elken boekhandel
en op ontvangst van bedrag direkt
franco v. d. Uitgever.Ondergeteekende deelt mede,
dat zij de Geneesmiddelen van
Dr. W. SCHWABE in origineele
verpakking voor eigen rekening
betreft voor GOUDA en Om-
stroken.Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofdepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK Jzn.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.
GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.
MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KORR.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

I N H O U D.

Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van kinderziekten. (X.) — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Brandewijn en likeuren

worden door distillatie uit wijngeesthoudende vloeistoffen verkregen, b.v. cognac uit de resten van champagne. Daarbij worden zij in vele gevallen nog vermengd met *etherische oliën* en *specerijachtige stoffen*, zooals *anijs*, *vanille*, *kaneel*, *absinth* enz. en bevatten ook veelal de hoogst schadelijke *foezelolie*. Door hun groot gehalte aan alcohol zijn alle sterke dranken sterk prikkelende en bedwelmende genotmiddelen, wier aanhoudend gebruik *zeer schadelijk* voor de gezondheid, zoowel van het lichaam als van den geest, is en daarom liefst geheel en al vermeden moest worden. Het *misbruik* van jenever en brandewijn voert zeker tot lichamelijk en zedelijk verval en is een der ergste sociale plagen van onzen tijd. De toename van het gebruik van alcoholische dranken is vooral in Frankrijk in de laatste jaren zóó opvallend geworden en heeft zulke nadeelige invloeden vooral op de bevolking van Bretagne uitgeoefend, dat de regeering onlangs openlijk gewaarschuwd heeft tegen de gevaren van het alcoholisme. Eenige doktoren hebben een onderzoek ingesteld naar het verbruik van alcohol in die streken. Zij bevonden dat in een enkel departement het verbruik van

sterken drank in de laatste 20 jaren verdriedubbeld is. In een dorpje van 300 inwoners werden in ééne maand 1000 liters brandewijn verkocht! Een groot aantal achtjarige kinderen werden verhoord; zij vertelden dat zij elken morgen bij het ontbijt een kop koffie met brandewijn kregen! Door de vrijheid van belasting, die er voor het vervaardigen van brandewijn „voor eigen gebruik” in Frankrijk bestaat, is deze jenever-epidemie (zoo zou men het haast kunnen noemen) bevorderd. In de noordelijke provincien van Frankrijk drinken burger en boer dagelijks bij hun koffie een karafje zelf gefabriceerden brandewijn, die naarmate hij slechter toe bereid is en veel foezelolie bevat, des te schadelijker werking heeft. En wat is het resultaat van deze brandewijnpest? De sterfte der bevolking is in de laatste 20 jaren van 22 op 26 per duizend inwoners gestegen, de tuberculose neemt hand over hand toe, het aantal zelfmoorden is van 12 tot 46 per 100.000 inwoners geklommen en de gevangenis en krankzinnigengestichten zijn overvuld! Zoo kan een volk zinken, dat zich den drankduivel in de armen werpt! Mocht dit voorbeeld onze natie ter afschrikking dienen, want ook in ons land wordt nog zoo ontzaglijk veel sterke drank gedronken!

Om het nog eens te recapituleeren, is dus van het standpunt der gezondheidsleer tegen het genot van een glas licht bier niets in te brengen; het gebruik van wijn als opwekkend middel na vermoeienissen en als feestdrank niet te verwerpen, mits met de noodige beperking, en het drinken van brandewijn, likeur en sterken drank liefst geheel te vermijden, daar deze genotmiddelen, zelfs bij matig gebruik, schadelijke gevolgen voor de gezondheid hebben en maar al te licht aanleiding geven tot het verslaafd raken aan den alcohol met al zijne nadeelige gevolgen.

Nu nog enkele woorden over de *aromatische genotmiddelen*: *koffie*, *thee* en *tabak*, wier gebruik in bijna alle landen der aarde gekend en op prijs ge-

steld wordt. Het zijn genotmiddelen, die wel niet onontbeerlijk zijn, maar toch in zooverre genoemd kunnen worden, als zij niet dien schadelijken invloed op het lichaam uitoefenen, als het geval is bij de sterke alcoholische dranken. Velen (vooral enkele vegetariërs en de voorvechters der zoogenaamde natuurgeneeskunde) verwerpen ook het gebruik dezer aromatische genotmiddelen geheel en al, maar zij gaan onzes inziens daarin te ver, daar het blindelings verwerpen van *alle* genotmiddelen van het standpunt der gezondheidsleer *niet* aan te bevelen is. Het kan geen kwaad, als de machine van het menschelijk lichaam, die met degelijk voedingsmateriaal gestookt wordt, van tijd tot tijd eens gesmeerd wordt met olie. Dit bevordert den goeden gang en onderbreekt de eentonigheid van het gewone. Deze genotmiddelen, mits matig gebruikt, kunnen daarom tot aanmoediging der levenskracht en tot verhooging van het krachtsgevoel dienen. Wie kent niet de aangename stemming, opgewekt bij het drinken van een kop aromatische koffie? Menige zorg, die ons drukt, scheen ons lichter te zijn bij het rooken van een geurige sigaar! Waarom zouden wij ons dan deze genoegens ontzeggen? Natuurlijk schaadt het misbruik ook hier. Even schadelijk als het is onmatig te zijn in het opnemen van voedsel, even verkeerd is het bij het gebruik der aromatische genotmiddelen de perken te buiten te gaan. Wij hebben hier een goede gelegenheid, ons in zelfbeheersching te oefenen.

Koffie

wordt bereid door het gieten van kokend water op gebrande en gemalen koffieboonen. Deze zijn het uit de vruchten geschilde zaad van den koffieboom (*coffea arabica*) en bevatten behalve veel water, eenige zouten en geringe hoeveelheden suiker en vet, het werkzame bestanddeel der koffie: de *coffeïne*. De koffie, waarvan de jaarlijksche produktie op 7 miljoen centenaars geschat wordt, is een der belangrijkste genotmiddelen, daar zij de opwekkende, verfrisschende eigenschappen van den alcohol zonder zijne schadelijke, bedwelmende hoedanigheden heeft. Zij is daarom in 't bijzonder voor de arme volksklassen geschikt, om den brandewijn te vervangen en het misbruik daarvan tegen te gaan. Te veel en vooral te sterke koffie veroorzaakt echter hartkloppingen, zenuwachtigheid, beven, slapeloosheid en krachteloosheid. Ook kan het misbruik er van tot allerlei stoornissen van het zenuwstelsel aanleiding geven. Als men dus dergelijke symptomen bij zichzelf bemerkt, is het in de eerste plaats noodig te onderzoeken of het gebruik van koffie of thee daaraan schuld kan zijn, en doet men goed deze genotmiddelen een tijdlang geheel te vermijden. Ook zijn er personen, die een matig gebruik van koffie, zelfs al is zij met melk vermengd, niet verdragen kunnen hetzij wegens hun maag, hetzij wegens hart of zenuwen. Dezulken moeten dit genotmiddel natuurlijk ter zijde stellen en kunnen zich behelpen met de eikelkoffie, gezondheidskoffie en andere surrogaten, die bovendien nog het voordeel hebben, goedkoop te zijn.

Thee

als drank is het aftreksel van kokend water op de gedroogde bladeren van den theestruik (*Thea chinensis*), die in China en Japan inheemsch is. Het bereiden van een lekker kopje thee vereischt eenige voorzorgen. De *theïne*, die met eenige aromatische oliën aan de thee haar geur geeft, moet in het water *opgelost*, doch niet *gekookt* worden. Dit kan men het best bereiken door de thee in een vooraf goed verwarmde kan met een kleine hoeveelheid kokend water op een zwak vuurtje te zetten en 5 minuten te laten trekken. Daarna giet men een grootere hoeveelheid water er bij en laat ze nog eenige minuten trekken. De drank bevat dan al het aroma, dat de thee kan leveren.

De thee wordt veelvuldig en met alle mogelijke hulpmiddelen vervalscht, daar de echte soorten zeer duur zijn. Door den reuk en den smaak, alsmede door het microscoop kan de geoeffende vele dezer vervalschingen ontdekken. Een eenvoudig middel, dat vrij zeker is, heeft men in het volgende: men neme een nauwkeurig afgewogen hoeveelheid thee in een tinnen lepel, houde die boven een vlam, tot al de bladeren verbrand zijn en wege daarna de overgebleven asch. Goede thee laat slechts 5—6 % asch achter, terwijl slechte soorten dikwijls 30—40 % asch geven.

De werking van de theïne op het lichaam heeft veel overeenkomst met die der *coffeïne*, maar wordt gewoonlijk niet zoo spoedig bemerkt, daar zij in veel meer verdunnen toestand dan de *coffeïne* gebruikt wordt. Het drinken van thee vóór het te bed gaan is niet aan te raden, daar slapeloosheid daarvan dikwijls het gevolg is. Overigens is de thee een der aangenaamste en onschadelijkste genotmiddelen, die ook nog dit voordeel heeft, dat zij op de uitscheidingsorganen (de nieren) opwekkend werkt, waardoor schadelijke producten van de stofwisseling uit het lichaam verwijderd worden.

Tabak

eindelijk is wel naast den alcohol het meest verbreide genotmiddel voor het mannelijk geslacht. Het jaarlijksch verbruik van tabak op de geheele aarde wordt op 1000 miljoen kilogram geschat; daarvan komt per jaar op elk hoofd der bevolking in Engeland 0.6, in Frankrijk 0.95, in Duitschland 1.5, in Oostenrijk 2.1, in de Vereenigde Staten 2.3 en in Nederland 2.9 kilogram. Het Hollandsche volk heeft dus den roem(?) de sterkst rookende natie der wereld te zijn!

De tabak toont zijne werking, al naar hij gerookt, opgesnoven of gekauwd wordt, eerst op de smaak- en reukorganen, dan op de maag en longen, en eindelijk op de zenuwen, die hij eerst prikkelt en daarna verdooft door zijn gehalte aan *nicotine*, een uiterst vergiftige stof, die zelfs in zeer kleine hoeveelheden misselijkheid, duizeligheid en beven veroorzaakt, zooals de meesten der lezers wel bij hunne eerste rook-experimenten zullen hebben ondervonden. In zeer korten tijd gewent zich het lichaam aan de werking van het tabaksvergift.

Voortgezet onmatig gebruik van tabak heeft echter

een zeer schadelijken invloed op het lichaam. Er ontstaan hartkloppingen, slapelootheid, duizelingen, beven der ledematen, zwakte der spieren, ja zelfs verlammingen en blindheid kunnen het gevolg zijn van nicotine-vergiftiging. Vroegtijdig rooken verhindert den normalen groei en legt den grond voor zenuwziekten en zwakten. Daarom is het rooken allen jongelingen beneden 17 à 18 jaren te ont-raden en te verbieden. Tegen het matig gebruik van tabak door volwassenen, 3 à 4 sigaren per dag, heeft de gezondheidsleer evenwel niets in te brengen, daar de ondervinding leert, dat deze hoeveelheid door de meeste mannen goed verdragen wordt. Bepreurt men er echter nadeel van of lijdt men aan hoest, long- keel-, maag- of oogziekten, dan is het rooken, zoowel wegens den invloed van de nicotine als wegens den rook, die de oogen en de slijmvliezen der ademhalingsorganen prikkelt, te vermijden.

In vroegere tijden was het rooken een misdrijf tegen de goede zeden. De pausen ijverden er tegen met hun banvloeken; in Rusland werden den rookers neuzen en ooren afgesneden! Doch de tijden veranderen, en nu kan ook de Russische boer zijn pijpje rooken zonder gevaar voor het sieraad van zijn aanzicht!

Zorg voor de spijsverteringsorganen.

Wij hebben in onze vorige artikelen gezien, welke levensmiddelen uit het dieren- en plantenrijk en welke genotmiddelen ons ten dienste staan en wij hebben vernomen, welke waarde deze spijszen en dranken voor onze voeding en het behoud eener goede gezondheid hebben. Onze beschouwingen over dit belangrijk onderwerp zouden evenwel niet volledig zijn, als wij niet nog eenige wenken gaven over de juiste wijze van eten, het aantal der maaltijden en de zorg voor de instandhouding van gezonde spijsverteringsorganen.

In de eerste plaats mogen eenige opmerkingen over de zorg voor de spijsverteringsorganen hier een plaats vinden. Deze organen hebben een groote beteekenis voor ons welzijn, daar zij de voeding van het lichaam bewerken. Zijn de spijsverteringsorganen ziek of zwak, dan helpt dikwijls het beste voedsel niets, om aan het lichaam kracht te geven, daar het niet op voldoende wijze geassimileerd, d. w. z. in het bloed opgenomen wordt. Het is daarom van het grootste belang, voor gezonde spijsverteringsorganen te zorgen, voor zoover dit in onze macht staat. Daartoe is het noodig, dat wij de spijsverteringsorganen rationeel behandelen, niet bovenmatig inspannen, geen verkeerde, schadelijke stoffen toevoeren en voor de noodige afwisseling tusschen rust en arbeid zorgen. Het is toch zonder meer voor iedereen duidelijk, dat een maag, die altijd overladen en met zwaar verteerbare spijszen getrakteerd wordt, op den duur verzwakken moet en in hare kracht verlamt.

Tot de spijsverteringsorganen behooren de mondholte met de tanden, de slokdarm, de maag en de darmen. Over elk dezer afdelingen wenschen wij eenige opmerkingen te maken, die van algemeen belang zijn voor het behoud eener goede gezondheid.

In de mondholte zetelt de smaak en heeft reeds

een begin der spijsvertering plaats, daar de spijszen er door het kauwen met het speeksel in innige aanraking gebracht worden. Dit speeksel heeft de eigenschap het zetmeel der voedingsmiddelen in druiven-suiker te veranderen, waardoor het geschikt wordt om in het bloed opgenomen te worden. **Fliink kauwen** is derhalve noodig, niet alleen om de spijszen in fijn verdeelden toestand te brengen, zoodat het maagsap er beter in kan doordringen, maar ook om ze met het speeksel te vermengen, waardoor de maag in haar zwaren arbeid verlicht wordt. Het is dus duidelijk, dat haastig eten en naar beneden slokken van het eten, zonder het behoorlijk te kauwen, op den duur hoogst schadelijk op de maag moet werken. Van groot belang is voorts de dikwijls herhaalde reiniging van den mond met frisch water, vooral des morgens en des avonds, waardoor de slijmvliezen van de mondholte gereinigd en gesterkt worden, zoodat zij bij het kauwproces hun dienst beter kunnen verrichten. Bij verwaarloosde mondhygiëne vermeerderen zich de bacteriën, die zich in elken mond bevinden en veroorzaken, vooral bij kleine kinderen, spruw en kleine zweertjes, waardoor de opname van voedsel bemoeilijkt wordt en zelfs het leven in gevaar kan gebracht worden. Niet minder belangrijk is de zorg voor het behoud van gezonde tanden en kiezen. Wij allen weten, dat een schoon, gaaf gebit een sieraad van het aangezicht is, en toch veronachtzamen de meeste menschen de zorg voor de tanden of beginnen er mede, als er niets meer aan te verliezen valt. Het is de taak der moeders in de eerste plaats, om hunne kinderen van jongs af aan een geregelde, doelmatige reiniging der tanden en der mondholte te gewennen. Wat men vroeg leert, behoudt men meestal als een gewoonte gedurende het gansche leven. Het poetsen der tanden en het uitspoelen van den mond met frisch water behoort bij het morgen-toilet evengoed als het wasschen van gezicht en handen. Door een behoorlijke reiniging met behulp van een niet te harden tandenborstel worden de overgebleven spijsresten uit den mond verwijderd en wordt ook het ontstaan van cariës der tanden — de gewone oorzaak van kiespijnen en het hol worden der tanden — verhinderd. Voor de verpleging der tanden en der mondholte worden door vindingrijke fabrikanten tal van tandpoeders en mondwaterjes met veel reclame aangetreft, die alle min of meer schadelijk zijn, vooral als zij puimsteen of salicyl-zuur bevatten, daar deze stoffen het email der tanden afslijten en aangrijpen. Wel maken zij voor het oogenblik de tanden mooi wit, maar ten koste van hunne duurzaamheid. Een tandpoeder, dat aan de eischen der gezondheidsleer voldoet, mag geen bestanddeelen bevatten, die als zuren werken of zuren voortbrengen, daar deze het email oplossen. Het moet *alcalisch* zijn. Daarom is een tandpoeder uit *fijn gepulveriseerde magnesia* of *geprecipiteerde kalk* aan te bevelen. Het kan met een paar droppels *pepermuntolie* op aangename en onschadelijke wijze geparfumeerd worden. Iedereen kan zich deze tandpoeders voor eenige stuivers zelf bereiden. Als mondwater kan een zeer zwakke oplossing van *overmangaanzure kali* (een paar kristalletjes in een glas water opgelost, waardoor een *helder* roode vloeistof moet ontstaan)

aanbevolen worden. Het is onschadelijk en heeft toch de kracht, alle bacteriën en parasieten der mondholte, die schadelijk op de tanden kunnen werken en die zich vooral in holle kiezen en in spijsresten tusschen de tanden ontwikkelen, te vernietigen. Aan den hals der tanden en kiezen, dat is dat gedeelte der tanden, dat zich vlak bij het tandvleesch bevindt, zet zich zeer dikwijls een harde stof aan, tandsteen genoemd, die uit het speeksel wordt afgescheiden en op den duur het tandvleesch doet ontsteken en de tanden los maakt. Deze tandsteen moet daarom van tijd tot tijd voorzichtig afgekrabt worden, als hij niet door het gewone borstelen der tanden verwijderd kan worden. Vloeistoffen, die dezen tandsteen oplossen, mogen niet aangewend worden, daar zij het email aangrijpen. Onder de spijzen en dranken, die wij genieten, zijn vooral de *zure vloeistoffen*, als *azijn*, *citroensap* en voorts de suiker schadelijk voor de tanden. Bekend zijn de slechte tanden der suikerbakkers en van kinderen, die veel bonbons en zoetigheden eten. Na het genot van dergelijke dingen is het derhalve noodig, den mond ter dege met frisch water uit te spoelen, zoodat er geen resten dezer stoffen in de mondholte achterblijven. Zijn er reeds holle kiezen aanwezig, dan moet de verpleging van den mond, gelijk wij die aangegeven hebben, nog nauwgezet gehandhaafd worden, daar elke holle of carieuze kies of tand een bron van besmetting voor zijn gezonde collega's is. Het beste is, om holle kiezen door een tandarts te laten plombeeren, als dit nog mogelijk is; wil men dit niet, of zijn de kiezen reeds te erg verrot, zoodat plombeeren niet meer doenlijk is, dan late men ten minste den mond eens door een vakman flink reinigen en verzorge dan dagelijks zijn gebit op de besproken wijze. Men kan dan nog jaren lang conserveren, wat er te redden was, tot het eindelijk toch bij velen tot het aanschaffen van een kunstmatig gebit moet komen. Als men op deze wijze zijn mondholte dagelijks rationeel verpleegt (wat nog niet eens zooveel tijd vereischt, als het hier neer te schrijven) dan kan men tot op vergevorderden leeftijd een gezond, krachtig gebit bewaren, *dat uitstekende diensten verricht tot instandhouding eener krachtige spijsvertering en eener goede gezondheid*. Daardoor wordt ook in de meeste gevallen de slechte lucht vermeden, die ons soms tegemoet stroomt uit de mondholte van menschen, die de verpleging hunner tanden en kiezen verwaarloozen en daardoor zoo dikwijls de reukorganen hunner medemenschen beleedigen.

De *slokdarm* brengt de spijzen en dranken van de mondholte naar de maag. Hij wordt zelden door gevaarlijke ziekten aangetast. Het meest nog door ontsteking tengevolge van het inslikken van scherp-kantige voorwerpen, b.v. graten of beentjes, of van te heete spijzen of dranken. Blijft een te groote spijsbrok, b.v. een stuk aardappel, in den slokdarm steken, dan kan daardoor verstikkingsdood intreden. Men grijpe terstond met een vinger in de keel en trachte den brok naar beneden te stooten, hetgeen meestal tot verlichting van den onvoorzichtigen eter gemakkelijk geschiedt. Ook het kloppen op den rug tusschen de schouders helpt dikwijls in het eerste gevaarlijke oogenblik. Bij het zogenaamde verslikken,

dat ontstaat doordat kleine hoeveelheden spijzen of vloeistof, die den slokdarm moeten passeeren, in het strottenhoofd geraken, is het beste middel, beide armen dadelijk omhoog te strekken, waardoor de lastige hoest en prikkeling gewoonlijk zeer snel ophouden.

De *maag* is het belangrijkste deel der spijsverteringsorganen. Een gezonde en sterke maag is een hoofdvereischte voor een goede gezondheid. Wie een goede maag heeft, kan ook gemakkelijker de eene of andere chronische of slepende ziekte, die hem mocht overvallen, doorstaan, daar de maag steeds weder voor de vorming van deugdelijk voedingsmateriaal en nieuw bloed zorgt. Om de maag gezond en krachtig te houden, moeten wij haar in de eerste plaats de *noodige ruimte verschaffen*, om zich gedurende de spijsvertering te kunnen bewegen, te verwijderen en samen te trekken. Gedurende en na het eten moeten daarom alle nauwsluitende kleedingstukken, die de maag drukken, zooals riemen en banden, nauwsluitende vesten en dergelijke verwijderd of losgemaakt worden. Bovendien is het *steeds* schadelijk, zulke nauwe kleedingstukken te dragen, daar hierdoor de maag en de ingewanden samengeperst en gedrukt worden. Het corset der vrouwen in zijn ouden, door de mode geheiligden vorm, die de zogenaamde wespentaille als schoonheidsideaal aanbeveelt, is daarom van het standpunt der gezondheidsleer een *onding*, dat in de rommelkamer moest geworpen worden. Een corset, dat aan de eischen der hygiëne voldoet, moet buigzaam, poreus en wijd zijn, het moet met draagbanden over de schouders bevestigd zijn en knopen hebben voor het aanknopen der rokken. Dan houdt het mishandelen van maag en lever op, de ingewanden kunnen hunne natuurlijke ligging bewaren, en het gewicht van de zware rokken wordt niet meer door de taille, maar door de van nature daartoe bestemde sterkere en bredere schouders gedragen.

In de tweede plaats is het van groot belang, *overvulling van de maag te vermijden*, vooral met moeilijke verteerbare spijzen. Bij het gebruik van te groote hoeveelheden voedsel, vooral van vleesch en aardappelen, wordt de maag bovenmate verwijd en door het te lang vertoeven van de spijsbrei bezwaard, terwijl bovendien de spijsvertering gestoord wordt en een gedeelte der spijzen onverteerd en onverbruikt afgaan. Daar er door een onvoldoende spijsvertering een groot aantal overtollige afvalsproducten ontstaan, die op de eene of andere wijze uit het lichaam verwijderd moeten worden, worden ook de uitscheidingsorganen, vooral de nieren, meer dan behoorlijk ingespannen en ondervinden daarvan de schadelijke gevolgen, die des te nadeeliger zijn, naarmate zij herhaaldelijk voorkomen. Het gevolg van het *dagelijksche te veel eten en drinken* is daarom maagverwijding en zwakte en ziekte van nieren en hart. Het beste is, niet meer te eten dan noodig is, om den honger te stillen en het tot den volgenden maaltijd te kunnen uithouden. De fout van het „te weinig” eten kan gemakkelijk goed gemaakt worden, daarentegen heeft men nog lang na den maaltijd met de gevolgen van het „te veel” te kampen. Heeft men zich aan het veel eten gewend en daardoor reeds

een zekeren graad van maagverwijding verkregen, dan verlangt de maag telkens meer, om het honger-gevoel te stillen, waarvan chronische maagkwalen zeer dikwijls het gevolg zijn, daar de natuur het op den duur niet verdraagt, verkeerd behandeld te worden. Het beste middel, om zich het veel eten af te wennen, is dagelijks iets van de gewone hoeveelheid spijsen af te doen en dadelijk van tafel op te staan, als men het begin der verzadiging gevoelt. Zoo lang men namelijk aan de volbezette tafel blijft zitten, is men steeds geneigd nog meer te eten. Vooral voor menschen met een zwakke maag is het zeer belangrijk op te houden met eten, zoodra zij een gevoel van verzadiging bespeuren. Aan den anderen kant is het natuurlijk verkeerd, *te weinig te eten*, daar hierdoor het lichaam verzwakt wordt en de noodige stoffen voor zijn instandhouding moet ontberen. In de fout van te weinig eten vervallen wij echter niet zoo gemakkelijk; het was daarom noodig, uitvoeriger op de nadeelen van het te veel eten te wijzen.

Nadeelig voor de maag is het gebruik van *te scherp prikkelende kruiden en specerijen*, zooals b.v. spaansche peper, mosterd, mixed pickles, enz., tenminste als deze genotmiddelen in groote hoeveelheden en dagelijks gebruikt worden, daar door de overprikkeling van de slijmvliezen chronische maagkwalen kunnen ontstaan. Om dezelfde reden is ook het pruimen van tabak af te keuren. Het is een hoogst schadelijke en onaesthetische gewoonte. *Zeer koude spijsen en dranken*, zooals b.v. ijs en ijskoud bier, zijn eveneens schadelijk, zoowel voor de maag als voor de tanden. Hevige ontstekingen van de maagslijmvliezen volgen dikwijls op het gebruik dezer genotmiddelen in den zomer. In sommige steden van Duitschland bestaat het in 't belang der volksgezondheid te waardeeren verbod van het verkoopen van ijskoud bier in herbergen en restauraties. Wie daar dus toch op deze wijze zijn maag wil ruineeren, moet het tehuis doen. Het allerverderfelijkt voor de maag en ingewanden is te schielijke opeenvolging van het gebruik van zéér heete en zéér koude spijsen en dranken, b.v. het drinken van ijskoud water na het eten, het gebruik van kokend heete soep, zooals in Amerika zeer veel geschiedt, tengevolge waarvan dan ook nergens zoo veel maagkatarrhen en chronische maagziekten voorkomen als in het land der Yankee's, die behalve deze schadelijke gewoonte ook nog de ondeugd van het te haastig eten hebben. Zij gunnen zich geen tijd om hun voedsel behoorlijk te kauwen en verergeren daardoor het kwaad. Als de maag dan eindelijk rebelleert' en onaangename bezwaren gaat veroorzaken, dan worden er allerlei geheimmiddelen geprobeerd, die natuurlijk niet de gevolgen van een verkeerde leefwijze kunnen verbannen.

Wat de *darmen* of ingewanden betreft, is op te merken, dat zij zeer gevoelig zijn voor groote temperatuurwisseling. Door verkoeling van het onderlijf ontstaat dikwijls diarrhée met hevige buikpijnen. Ook de kinder-cholera wordt veelal door kouwatten veroorzaakt. Het is daarom een eisch der gezondheidsleer den buik of het onderlijf *warm te houden*. Vooral voor kleine kinderen is dit van groot belang, daar maar al te dikwijls gevaarlijke ziekten ontstaan

tengevolge van verkoeling van het onderlijf door het drinken van ijskoud water, door het zitten op koude steenen en vloeren of op den natten grond, of in het voorjaar door het te vroeg uitlaten der winterkleeren. Een ander punt van belang bij de zorg voor dit gedeelte der spijsverteringsorganen betreft de *regelmatige ontlasting*, die veel tot het behoud eener goede gezondheid bijdraagt. Langdurige verstopping werkt nadeelig op het onderlijf door stoornissen in den bloedsomloop en kan aambeien en hypochondrie veroorzaken. Het is evenwel verkeerd zich aan laxeer- of purgeermiddelen te gewennen, daar deze op den duur den darm verzwakken en de verstopping hoe langer hoe hardnekkiger maken. Beter is het, zich aan een geregelden tijd te gewennen, waarop de ontlasting moet plaats hebben, en door natuurlijke middelen, zooals het eten van vruchten en graambrood, de neiging tot hardlijvigheid te voorkomen. Dat daarbij lichaamsbeweging niet veronachtzaamd mag worden, spreekt vanzelf, want het is een bekend feit, dat de hardnekkigste verstoppingen juist bij menschen voorkomen, die door hun beroep genoodzaakt zijn, een zittend leven te leiden. Ten slotte wijzen wij er nog op, dat het *inslikken van kleine, scherpkantige voorwerpen*, zooals b. v. sinaas-appelpitten, soms de gevaarlijke ontsteking van den blinden darm kan veroorzaken, zoodat het in elk geval geraden is, kinderen voor het gevaar van het inslikken van dergelijke pitten te waarschuwen.

Vatten wij nu hetgeen wij in dit en de vorige artikelen omtrent de voedings- en genotmiddelen gezegd hebben, te zamen, dan kunnen wij de volgende vier hoofdregelen voor een rationeele voeding opstellen:

I. **Men gebruike een behoorlijk gemengde en voedzame kost**, opdat het lichaam alle voedingsstoffen, die het tot zijne instandhouding noodig heeft, in de juiste hoeveelheid en verhouding ontvangt. Daar de eiwitstoffen in de dierlijke en de zetmeel- en suikerstoffen in de plantaardige voedingsmiddelen bij voorkeur voorkomen, en groenten en ooft vooral de zoo noodige voedingszouten en veel water bevatten, gedijt de mensch het best bij een *gemengde kost*, waarbij tegen het overmatig gebruik van vleesch en bouillon gewaarschuwd en de nadruk op het genot van groenten en vruchten gelegd moet worden.

II. **Men gebruike een voldoende hoeveelheid voedingsmiddelen**, niet te weinig, maar ook niet te veel. De hoeveelheid richt zich eensdeels naar het hongeren of dorstgevoel, zoolang deze binnen de natuurlijke grenzen blijven en niet door kunstmatige middelen (specerijen, alcohol, zout) bovenmatig geprikkeld worden, anderdeels naar de levendigheid van de stofwisseling, die bij verschillende menschen geheel verschillend kan zijn onder den invloed van het beroep, de lichaamsbeweging, de lichamelijke en geestelijke inspanning, het geslacht en den leeftijd.

III. **Men bevordere zoo veel mogelijk de verteerbaarheid der voedingsmiddelen**. Dit geschiedt door een doelmatige samenstelling en toebereiding der spijsen, door het gebruik van milde, inheemsche genotmiddelen, door het matig gebruik van dranken gedurende en na de maaltijden, door het behoorlijk

kauwen der spijsen en door het vermijden van te heete en te koude spijsen en dranken.

IV. Men vermijde het gebruik van schadelijke stoffen. Hiertoe behooren vooral de scherpe kruiden en specerijen, het keukenzout, als het in te groote hoeveelheden aan de spijsen wordt toegevoegd, de sterke alcoholische genotmiddelen en de schadelijke stoffen, waarmede de voedings- en genotmiddelen zoo dikwijls vervalscht worden. — Dr J. V.

**Eenige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderziekten**

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Behalve de in de vorige nummers van dit maandblad behandelde vormen van ingewandslijden, moeten wij ons in dit en het volgend nummer nog in het kort met eenige darmziekten bezighouden.

In de eerste plaats zullen wij de *ontsteking der ingewanden* bespreken.

Bij deze ziekte zijn alle darmweefsels ziek. De verschijnselen, die zich aan ons voordoen, zijn: koude rillingen, gevolgd door een droge heete huid; snelle harde pols, dorst, braken of misselijkheid en vaak constipatie.

De patiënt klaagt over hevige buikpijn, vooral rondom den navel; deze wordt zelfs bij geringen druk heviger. De patiënt ligt daarbij op den rug met de knieën opgetrokken. Diarrhee komt ook veelvuldig voor.

De oorzaak van dit lijden moet meestal gezocht worden in dieftfouten, het gebruik van sterkwerkende purgeermiddelen, in ingewandswormen en in algemeene ziekten.

Wat de behandeling betreft, moeten wij aanraden bij het begin der ziekte, direct *Aconitum* te geven, vooral wanneer er hevige koorts is en de huid heet en droog is.

Vooraf ook dan is dit middel goed, wanneer de ziekte door koudevatten ontstaan is.

Het tweede middel, dat in aanmerking komt, is: *Arsenicum*: vooral bij hevig brandende pijnen rondom den navel zetelend; daarbij heftig braken en bijzonder groot verval van lichaamskrachten.

Colocynthis: de buik is sterk uitgezet, hevige krampen, galbraken. Dit middel is vooral goed, wanneer de dikke darm en de endeldarm zijn aangedaan.

Kali bichromicum: de tong is met een dikke, bruine vacht bedekt, er is een bittere smaak in den mond, bleeke stoelgang. Vooral bij aandoening van het bovenste gedeelte der ingewanden is dit middel van veel gewicht.

Mercur. corros.: de buik is hard, uitgezet en zeer gevoelig; daarbij zeer onaangenaam riekende, waterige stoelgang, en voortdurende aandrang tot defaecatie, gevolgd en voorafgegaan door hevige pijnen. De stoelgang bevat slijm en bloed.

Podophyllum: diarrhee, ontlasting van faeces, die voortdurend van kleur en aard veranderen, steeds

in aantal toenemen, en vooral des morgens het hevigst zijn. Neiging tot geling.

Verder moeten wij aanbevelen op den buik heete pappen of warmwater-compressen aan te wenden. De patiënt mag daarbij af en toe een stukje ijs in den mond nemen, en ook kleine slokjes ijswater drinken. Het diëet moet bestaan uit melk en water; indien de aandrang aan het bedaren is, dan vleeschnat en nog iets later meelspijsen.

Een lijden, dat een enkel maal bij volwassenen, maar zeer veelvuldig bij kinderen voorkomt, is het *uitgaan* of het *uitzakken van den endeldarm*.

Dit is niet anders dan het uitzakken van het slijmvlies van het onderste gedeelte van den endeldarm door de aarsopening heen. Dit geschiedt meestal bij het persen tijdens de defaecatie. Het slijmvlies gaat of vanzelf terug, of kan gemakkelijk weer teruggeduwd worden na den stoelgang.

De *oorzaken*, waardoor dit verschijnsel ontstaat, moet men zoeken in langdurige verstopping of in langdurige diarrhee; het overmatig gebruik van sterk werkende purgeermiddelen; in krampen, ontstaan door de prikkelende werking van ingewandswormen, of door een steen in de blaas; verder door een *slappen, zwakken lichaamsbouw*.

Meestal berust dit verschijnsel dan ook op een verzwakking der weefsels van de ingewanden; en gewoonlijk gaat dit gepaard met een teer, zwak lichaamsgeest, zoo vaak voorkomend bij *Engelsche ziekte* en bij *Scrophulose*.

De *behandeling* van dit lijden moet allereerst gericht worden op de *lichaamsconstitutie*. Bij kindertje, lijdende aan *Engelsche ziekte* of aan *Scrophulose*, moeten deze ziekten behandeld worden volgens de later door ons aan te geven methoden. Daarmede zal dan tevens het lijden, waarvan hier sprake is, verdwijnen.

Wanneer de uitzakking optreedt na een zeer inspannenden stoelgang, dan moet ze teruggedrukt worden. Het best geschiedt dit, door het kind op den schoot te nemen, en dan met de vingers, die vooraf door olie glad gemaakt zijn, een zachten druk op het uitgezakte deel uit te oefenen. Vooral moet geweld worden vermeden.

Door dat drukken moet men trachten het uitgezakte slijmvlies terug te brengen achter den samsnoerenden ring, die door de kringluitspier van de aarsopening gevormd wordt. Gelukt dit niet, dan moet een *arts* ontboden worden.

Een uitzakking, door ingewandswormen ontstaan, zal verdwijnen, indien het gelukt, de ingewandswormen te verdrijven. Daarover in een volgend nummer meer.

Constipatie moet op later te beschrijven wijze behandeld worden.

Verder is het zeer gewenscht het kind na den stoelgang een poosje op den rug te laten liggen.

Het diëet moet versterkend maar niet prikkelend zijn. De zitdeelen iederen morgen met koud water wasschen; ook inspuiten van niet te koud water is zeer goed.

De *geneesmiddelen*, die in aanmerking komen, zijn: *Arsenicum*: wanneer er pijnlijke, dunne defaecatie is, gepaard met hevigen kramp en dorst.

Calcar. carbon: in chronische gevallen, bij *klier-*

achtige kinderen en bij kinderen, lijdende aan *Engelsche ziekte*.

Lycopodium: bij ontstoken endeldarm, met veel gasvorming in het onderste gedeelte van den dikken darm.

Merc. corros: hevige pijnen vóór en na de defaecatie, met bloed in de ontlasting.

Podophyllum: uitsakken van den endeldarm, dunne bruingekleurde faeces, die een scherp zure lucht verspreiden.

Een meer chirurgisch lijden, al heeft men den speciaal chirurg er niet bij nodig, is de *navelbreuk*.

Door den navelring puilt een klompje vet, of een gedeelte van het buikvlies, een enkel maal een darmlisje, uit de buikholte naar buiten, evenwel steeds door de buikhuid bedekt blijvend. Het vormt een zacht, eivormig gezwelletje, dat bij druk gemakkelijk verdwijnen kan.

Soms is het aangeboren, maar meestal ontstaat het spoedig na het afvallen van den navelstreng, door hevig schreeuwen van het kind, of door krampen, wijl de weefsels, die den navelring afsluiten en later den navel vormen, nog niet voldoende ontwikkeld zijn.

De *behandeling* is de volgende: Zoodra er bij of na de geboorte eenige teekenen van uitstulping zijn, dan moet op de ronde opening een klein rond stukje kurk gelegd worden ter grootte van den navel. De kurk moet aan beide zijden ietwat bol gesneden, en omwoeld worden met zacht zeemleder, dit wordt daarna door middel van een navelbandje op den navel vastgehouden.

In plaats van een stukje kurk kan men ook een ivoren knoop gebruiken. Wanneer het aldus bevestigde stukje kurk of de knoop van de opening afglijpt, dan doet men verstandig, ze door middel van een hechtpleister vast te houden. Wanneer men dit 3 à 4 maanden goed heeft aangewend, dan is het navelbreukje meestal genezen.

Door middel van een gift *Nux vomica* 's avonds en *Sulphur* des morgens te geven, kan men, wijl deze middelen een uitstekende werking op de darmen hebben, en daardoor een geregelde darmontlediging van faeces en van gasen tengevolge hebben, de genezing ondersteunen. —

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

H. v. E. te O. — Uwe vraag of de homoeopathische geneesmiddelen, die tot één der drie categorieën: het planten-, dieren- of mineralenrijk behooren, ongeschikt zijn, om *des avonds in te nemen*, kan in het algemeen bevestigend noch ontkennend beantwoord worden. Er bestaan hieromtrent geen bindende regelen, allerminst zulke, die zich over zulk een breede groep van geneesmiddelen uitstrekken. Wel heeft de ervaring geleerd, dat sommige middelen, b. v. *Nux vomica*, beter werken als zij des morgens vroeg, andere wederom, b. v. *Sulphur*, beter werken, als zij des avonds worden ingenomen, maar algemeen geldende regelen zijn ons niet bekend.

Mevr. de Wed. M. te A. — Dat de maan invloed heeft op sommige zenuwgestellen en in sommige ziekte-toestanden b. v. bij het zoogenaamde nachtwandelen, is niet te ontkennen; de meening evenwel, dat er een geregelde

invloed van de maan op den *haargroei* zou bestaan, zoodat de haren bij toenemende maan sterker groeien dan bij afnemende maan, moeten wij naar het rijk der fabelen verwijzen. Wetenschappelijk is alleen bewezen, dat de haren in den zomer sneller groeien, dan in den winter. — Men vermijde, het haar te laten knippen bij scherpe Noorden- of Noordoosten winden, daar vele menschen hierdoor kou vatten. Na het knippen worde de hoofdhuid ingewreven met een spiritueuze oplossing van *China-tinctuur*. Deze beschut voor kouvatten en werkt gunstig op den haargroei.

Mevr. S. te U. — Het is een geheel natuurlijke zaak, dat de hoofdharen uitvallen. Deze natuurlijke haarwisseling bij den mensch ontstaat daardoor, dat het haar, als het een bepaalde lengte bereikt heeft, te zwaar wordt voor de haarpapille, welke het haar bevat, zoodat deze het niet langer dragen kan. Het haar valt dan uit, en in de papille begint dadelijk weer een nieuw haar zich te ontwikkelen. Dit is dus een geheel natuurlijk, physiologisch proces. Bij verschillende ziekte-toestanden van de hoofdhuid of van het geheele organisme vallen de haren evenwel te vroegtijdig uit, of er ontwikkelen zich geen nieuwe haren, zoodat de haarbos dunner en het hoofd kaal wordt. Hier moeten geneesmiddelen aangewend worden, die het geheele lichaam versterken en den haarbodem zijn normalen toestand hergeven. Dikwijls is de oorzaak van het te snelle uitvallen van 't haar in te groote afsluiting van het haar van de frissche lucht te zoeken. Het haar moet gelucht worden, vooral het vrouwenhaar, dat door zijn lengte en zwaarte een krachtigen haarbodem vereischt. Dagelijks kammen en borstelen en in den zomer blootshoofds in de lucht gaan is zeer bevorderlijk voor een flinken, gezonden haargroei. Eens per week mag het haar gewassen worden met warm water en een milde zeep; daarna moet het flink afgedroogd worden en wrijf men Arnica-haarolie, verkrijgbaar in elke homoeopathische apotheek, met een klein sponsje in de hoofdhuid in.

Wat uwe andere vraag betreft, is het niet nodig, dat, bij de toepassing van een geneesmiddel, *alle* symptomen, die dit middel bij den gezonden mensch veroorzaakt, overeenkomen met de ziekte-symptomen. Wel is dit wenschelijk en zal de werking van het middel des te zekerder en sneller zijn, naarmate het *simillimum* getroffen wordt, maar in de praktijk komt dit niet zoo dikwijls voor; men vergenoegt zich er mede, wanneer de hoofd-symptomen van het middel met die der ziekte overeenkomen. Als dus in uw geval *Sulphur* voor uw gestel past en met de meeste symptomen van uwe kwaal overeenstemt, behoeft u het gebruik er van niet te laten, omdat het ééne door u genoemde symptoom niet past.

C. te B. — Zeer zeker kan *neurasthenie* tot krankzinnigheid overgaan; dit is echter alleen bij de gevaarlijkste vormen het geval. In de meeste gevallen gelukt het, door een doelmatige behandeling deze ziekte in haar begin te genezen, hoewel het niet te ontkennen valt, dat daartoe veel geduld, zoowel van de zijde van den arts als van den patiënt, vereischt wordt. Van het grootste belang is daarbij een levens- en voedingswijze, zooals wij die in No. 2 en 3 van den vorigen jaargang in het artikel: „Bloedarmoede” hebben beschreven.

ADVERTENTIËN.**HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK**

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen

in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
APOTHEKEN
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.**J. MIEG, Med. Doct's, Arts,
HAARLEM,**is van 15 Juni tot 13 Juli niet
te consulteeren.**„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.**

Afdeling Apotheek.

Voorhanden:

Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN Bzn.Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabein origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.H. VAN ROIJEN, Arts
Goudsche Singel 120, ROTTERDAM,
is van 18 Juni—21 Juni
niet te Consulteeren.**Doctor VOORHOEVE**is aanst. Donderdag, Vrijdag en
Zaterdag 18, 19 en 20 Juni
niet te Consulteeren.Ondergeteekende deelt mede,
dat zij de Geneesmiddelen van
Dr. W. SCHWABE in origineele
verpakking voor eigen rekening
betreft voor GOUDA en Om-
streken.Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882
de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van
het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek,
doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde
Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK Jzn.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KORK.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van kinderziekten. — Fonds ter verpleging van on- en minvermogende zieken. — Berichten. — Advertentiën.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Zorg voor de spijsverteringsorganen.

Enkele vragen, die in verband met ons onderwerp soms gedaan worden, zooals b.v. hoeveel maaltijden per dag men moet nemen, op welken tijd van den dag de hoofdmaaltijd moet vallen, enz. wenschen wij nu nog te beantwoorden. Eerst nog eenige opmerkingen over de **juiste wijze van eten**, daar ook deze van groot belang is voor onze gezondheid. Wat leeren ons de onderzoekingen der natuurvorschers in dit opzicht? Men heeft gevonden, dat er in de werkzaamheid van de maag een zekere regelmatigheid bestaat, dat zij op bepaalde tijden grootere hoeveelheden maagsap afzondert en dat op andere tijden de spijsvertering bij gebrek aan maagsap bemoeilijkt is. Deze eigenaardigheid hangt met de gewoonte van het menscheijk geslacht, om maaltijden op bepaalde tijden te nemen, te zamen. De gewoonte is als het ware tot een tweede natuur geworden en noodzaak ons bijna, om bepaalde etenstijden vast te stellen. De afscheiding van het maagsap, dat zoo belangrijk is voor de spijsvertering, heeft wel is waar voortdurend in de maag plaats, maar is toch het sterkst, als er zich spijzen in bevinden. Tegen den gewonen etenstijd begint de maag het maagsap in grootere

hoeveelheden af te zonderen, hetgeen in verband met de samentrekkingen der maagwanden het *hongergevoel* veroorzaakt. Misschien heeft elk onzer dat wel eens op onaangename wijze gemerkt, als de maag van honger *knorde*. Krijgt de maag nu geen voedsel, dan gaat dit afgezonderde maagsap in den darm over en het hongergevoel verdwijnt. Men is dan „over den honger” heengegaan. Eet men nu naderhand toch nog en wel snel en veel, om het verzuimde zoo mogelijk in te halen, dan treden allerlei onaangename verschijnselen op. In plaats van het anders zoo aangename gevoel van verzadiging, maken zich hoofdpijn, een gevoel van druk in de maag, oprispingen bemerkbaar. Deze uitingen van een mishandelde maag kan men tot op zekere hoogte verhinderen, als men den maaltijd, dien men verzuimd heeft en wil inhalen, met een dunne soep begint, die men *zêér* langzaam eet. Dan komt de eetlust weer te voorschijn en ook de afscheiding van nieuw maagsap wordt door de prikkelende stoffen van den bouillon bevorderd. Het is dus in 't belang uwer gezondheid, waarde lezers, als gij *op tijd* bij de maaltijden aanwezig zijt en *niet te laat* komt, afgezien daarvan, dat gij daarmede ook uwen huisgenooten, vooral den vrouwen onder hen, een dienst bewijst!

Wat nu het aantal der dagelijksche maaltijden betreft, beveelt de gezondheidsleer over 't algemeen **drie maaltijden** per dag voor *gezonde volwassenen* als het voordeeligst aan. Menschen, die zwaren lichamelijken arbeid moeten verrichten, kinderen, bloedarmen, zwakken en van een ziekte herstellenden doen goed, tusschen de drie hoofdmaaltijden nog twee nevenmaaltijden te nemen, een des voor- en een des namiddags. Deze nevenmaaltijden bestaan het best uit brood met boter en wat vruchten.

Wanneer en hoe nemen wij nu 't best de drie hoofdmaaltijden? Een hoofdregel bij het bepalen van den tijd en den omvang der maaltijden luidt aldus: *des morgens en des avonds de maag niet met*

moeilijk te verteren spijsen te overladen. De behoefte aan voedsel is des morgens niet zoo bijzonder groot, daar gedurende den slaap de stofwisseling vertraagd is en door de rust krachten zijn vrij geworden, die het organisme des morgens vroeg nog te zijner beschikking heeft. Wie daarom niet dadelijk des morgens na het opstaan een duidelijk hongergevoel heeft, doet beter, niet terstond te ontbijten, maar eerst zich eenige lichaamsbeweging te verschaffen, totdat de behoefte aan voedsel zich door den honger bemerkbaar maakt.

Het ontbijt wordt dan tusschen 7 en 9 uur gebruikt en bestaat het doelmatigst uit melk of thee met brood, boter, kaas of honig of de een of andere warme meelspijs, zooals haverbrij of gruttensoep, waarbij eenige vruchten, die het jaargetijde oplevert, als toespits aangenaam smaken en een uitstekende combinatie vormen.

De hoofdmaaltijd valt in den middag tusschen 12 en 1 uur. Het woord middagmaal duidt reeds aan, dat deze maaltijd voor dien tijd bestemd is. Het middageten moet uit *voldoende, voedzame en warme* kost bestaan. De zoogenaamde huismanskost: soep, vleesch, aardappelen en groenten is voldoende. Een goede en smakelijke toebereiding is niet alleen noodig tot verhooging van het etensgenot, maar ook ter bevordering van de spijsvertering, want wat ons goed smaakt, verteert beter, omdat de afzondering van het speeksel (het „watertanden”) en ook van het maagsap daarbij overvloediger plaats heeft, dan bij het eten van spijsen, die ons tegenstaan of slecht zijn klaar gemaakt. Wie over een beurs beschikt, die niet ruim genoeg is, om elken dag vleesch te kunnen betalen, vindt een goeden plaatsvervanger in de peulvruchten: erwten, linzen en boonen, die met sla genoten, een uitstekend middagmaal vormen. Ook de goedkope haring en stokvisch kunnen het vleesch gedeeltelijk vervangen.

In sommige landen en standen bestaat de gewoonte, den hoofdmaaltijd tegen den avond tusschen 5 en 7 uur of nog later te verleggen en in den middag-tijd slechts een zoogenaamde koude lunch te gebruiken. Wie zich bij deze leefwijze wel gevoelt en van kind af er aan gewend is, moge ze voortzetten en kan er gezond bij blijven. Van het standpunt der gezondheidsleer evenwel is het beter, den hoofdmaaltijd op het midden van den dag te leggen, daar vooral voor lichamelijk hard werkende menschen, het lichaam na den inspannenden arbeid van den ganschen morgen een warme, voedzame spijs noodig heeft, om de verbruikte krachten te herstellen en voor het overige gedeelte van den dag weer nieuwe krachten voor den arbeid op te doen. In elk geval is het verkeerd, het middageten (in dit geval moest men het dan liever avondeten noemen) zóó laat te gebruiken, dat de spijsvertering voor het te bed gaan nog niet geëindigd kan zijn.

Het avondeten moet dus ongeveer vier uur voor het te bed gaan, het best om 7 uur genomen worden en mag niet uit zwaar te verteren spijsen bestaan. Men kan een lichte soep of meelspijs nemen, hetgeen vooral voor kinderen aanbevelenswaardig is. Volwassenen gebruiken meestal liever brood met koud vleesch of worst en eieren, waarbij als drank een

kop thee of een glas bier past. Zooals bekend is, heeft gedurende den slaap de stofwisseling veel minder levendig plaats dan over dag bij den arbeid. Dienovereenkomstig is ook het proces der spijsvertering gedurende den slaap zeer verlangzaam. Als men dus des avonds laat voor het te bed gaan nog zwaar te verteren spijsen eet, rebelleert de overladen maag, en een onrustige slaap, zware droomen en nachtmerrie kunnen het gevolg zijn van dit zondigen tegen de natuur. Men zij dus voorzichtig en gebruike het avondeten niet later dan drie uren vóór het te bed gaan. Daarentegen kan het gebruik van een appel of een andere vrucht onmiddellijk voor het te bed gaan geen kwaad, integendeel is dit bevorderlijk voor een rustigen slaap en heeft een bloedreinigende werking.

Een vraag, die dikwijls gedaan wordt, is deze: *Is het goed bij het middageten te drinken?* De gezondheidsleer antwoordt hierop: Gedurende het eten veel te drinken, is verkeerd! Het maagsap wordt daardoor te veel verdund en verliest van zijn spijsverterende kracht. Daarom is ook het eten van een groote hoeveelheid dunne soep bij het begin van het middageten verkeerd. Een *weinig* bouillon of soep bij den aanvang van het diner werkt daarentegen zeer gunstig door bevordering van de afscheiding van het maagsap. Is de spijsvertering zoo ver gevorderd, dat er een dikke spijsbrei gevormd is, dan is het goed iets te drinken, hetzij water, bier of wijn, al naar gelang smaak en beurs voorschrijven. Tegen het einde of na den maaltijd kan het drinken dus niet schaden, als men zich aan den regel houdt, de hoeveelheid er van door het dorstgevoel te laten bepalen. Nooit „boven den dorst” te drinken, vooral niet bij het eten, is een regel der gezondheidsleer. Drinkt men water, wat eigenlijk de beste drank is, dan komt men niet zoo licht in de verzoeking „boven den dorst” te drinken. Andere dranken, thee, koffie, wijn en bier worden evenwel dikwijls zonder dorst en in geheel onnoodige en schadelijke hoeveelheden gedronken. Wie hierin de wijze middelmaat kan behartigen, heeft geleerd zich zelf te beheerschen en ondervindt er de goede gevolgen van tot zijn eigen voldoening!

Een ander punt van belang, waarop wij nog de aandacht willen vestigen, is de regel: *nooit iets te eten, waarvan men vooruit weet, dat het niet goed bekomt.* Een ieder heeft hierin de ondervinding als zijn besten leermeester. Zeer gezonde menschen kunnen somtijds zekere spijsen of dranken niet verdragen, die anderen zonder eenig bezwaar genieten. Het heeft geen zin, zich met geweld aan deze spijsen te willen wennen, want er zijn immers nog genoeg andere, die men kan eten. Het is daarom verkeerd, iemand en vooral kinderen te willen dwingen, van spijsen te eten, die hun tegenstaan. Professor Jäger zegt hieromtrent eenige behartigenswaardige woorden: „Het is een zeer verbreide, maar verkeerde gewoonte, gasten en kinderen tot eten te dwingen, vooral van spijsen, die hun niet smaken. Dikwijls brengen onverstandige ouders de gezondheid hunner kinderen in gevaar, door hen met geweld te noodzaken tot eten. Zeer zeker moet een kind leeren, te *proeven* van alles, wat op tafel komt, want dikwijls ontstaat de tegenzin slechts uit

onbekendheid met de spijzen, maar laat het zijn *honger* slechts met die spijzen stillen, die hem goed smaken. Zoo staan b.v. een huisvrouw, als zij het middageten klaar gemaakt heeft, soms de gekookte spijzen tegen, daar de voortdurende inademing van de kooklucht haar den eetlust voor de spijzen, die zij zelf toebereidt, heeft weggenomen. Dikwijls zou het haar dan beter bekomen, als ze in plaats van met tegenzin te eten, iets anders gebruikte, b.v. brood en boter met wat ooft, waarin zij trek heeft. Juist in de standen, waar de huisvrouw zelf het middageten moet koken, komen bij de vrouwen vele maagziekten voor. Dit komt veel daardoor, dat de vrouwen genoodzaakt zijn, met tegenzin de spijzen te eten, die zij zelve gekookt hebben en voor welke zij door het voortdurend inademen van de kooklucht den eetlust verloren hebben." Zoo erg zal het nu over 't algemeen wel niet zijn met den tegenzin tegen gekookt eten bij de vrouwen, als Prof. Jäger het voorstelt, maar toch kunnen wij uit zijne woorden de leering trekken, dat het verkeerd is, iemand te dwingen tot het eten van spijzen, waartegen hij bepaalden tegenzin ondervindt.

Van belang is het verder bij de vraag, hoe wij eten en drinken moeten, *niet altijd hetzelfde voedsel te gebruiken*. Afwisseling in het eten is van groot voordeel voor het lichaam. Gelijk een land niet altijd met hetzelfde zaad mag bebouwd worden, mag ook een maag niet altijd hetzelfde voedsel krijgen. Het is noodig, dat het lichaam *alle* voedingsstoffen verkrijgt, die het moet hebben tot den wasdom en het gedijen van alle organen en weefsels. Deze stoffen nu kan het 't best uit afwisselend voedsel verkrijgen. Plantaardig en dierlijk voedsel vermengd en in hunne toebereiding afwisselend, voldoen het best aan dezen eisch.

Ten slotte nog enkele woorden over de *hygiënische gedragslijn vóór en na het eten*. Men vermijde het, onmiddellijk na een buitengewone inspanning van lichaam en geest of na een gemoedsaandoening, bv. schrik, te eten. De afzondering van het maagsap wordt dan verhinderd, en het eten ligt als een steen in de maag. Bloedarme, zenuwachtige en zwakke mensen doen goed, vóór het middageten een kwartiertje te rusten, daar dan de maag krachten verzamelt, om den arbeid der spijsvertering naar behooren te verrichten. Direct na het middageten vermijde men eveneens groote inspanning van lichaam en geest. Na het eten bestaat er bij de meeste mensen een gevoel van moeheid, dat gerespecteerd moet worden. Een dutje na het eten is niet te ontraden voor degenen, die er behoefte aan gevoelen, en is vooral voor ouderen van dagen noodzakelijk, terwijl de jeugd het meestal kan ontberen. Het moet evenwel bij een dutje blijven; een kwartier of half uur sluimeren is genoeg. Dit verfrischt het geheele lichaam. Lang slapen na het eten is daarentegen in ieder geval schadelijk, daar hierdoor het proces der spijsvertering wordt gestoord en vertraagd. Men gevoelt zich daarna loom en lusteloos.

Wij zijn aan het einde gekomen van onze beschouwingen over de voeding van het menschelijk lichaam en alles, wat daarmede in verband staat. De belangrijkheid van het onderwerp rechtvaardigt de uit-

voerige behandeling er van. Wat de sociale vraag in het leven der menschen is, dat is de diëtetische vraag in het bestaan van den enkelen persoon. **Het diëet, de juiste voeding is een hoofdfactor voor het behoud en het verkrijgen eener goede gezondheid!**

Zorg voor de ademhalingsorganen.

Op het proces der ademhaling, waardoor ons bloed in aanraking gebracht wordt met de zuurstof der lucht, berust het leven. Ons leven is dadelijk in gevaar, als wij geen goede atmosferische lucht hebben om in te ademen of als onze ademhalingsorganen in hunne functies in eenigszins omvangrijke wijze gestoord zijn. De instandhouding van ons lichaam en de zorg voor een goede gezondheid is dus op het nauwste verbonden met *goede, gezonde en sterke ademhalingsorganen*. De longen zijn daarom zoo belangrijk, omdat zij voortdurend, dag en nacht, hetzij wij waken of slapen, arbeiden of rusten, onophoudelijk het bloed van nieuwe zuurstof voorzien, die het noodig heeft, om de organen en weefsels van ons lichaam behoorlijk van levenwekkend voedingsmateriaal te voorzien.

Een korte uitweiding over de rol, die de longen in ons leven spelen, moge ons het groote belang van de zorg voor gezonde ademhalingsorganen duidelijker maken.

Gelijk onzen lezers wel bekend zal zijn, neemt het bloed zijn omloop door het lichaam (hetgeen jaren lang door de geleerden gelochend werd, tot eindelijk de leer van den bloedsomloop door den Engelschen onderzoeker Harvey op onweerlegbare wijze werd bewezen), voert aan elk orgaan en elk weefsel van ons organisme versch voedsel toe en neemt de verbruikte stoffen er uit mede, om deze door het hart naar de longen, nieren en huid te brengen, waar zij uitgescheiden worden. De longen hebben dus een dubbele taak te vervullen: 1° *het bloed van nieuwe zuurstof te voorzien* en 2° *de verbruikte stoffen, vooral het schadelijke en voor de ademhaling ongeschikte koolzuurgas uit het bloed te verwijderen*. Deze taak vervullen zij door hunne talloze longblaasjes, die een sponsachtig weefsel vormen en door zeer kleine bloedvaten omgeven zijn. In deze bloedvaatjes en longblaasjes vindt nu een uitwisseling van stoffen plaats. De lucht in de longblaasjes geeft aan het bloed haar zuurstof af en het bloed geeft zijn koolzuurgas af, waarmede bezwangerd de aldus veranderde lucht weer uitgeademd wordt. Men kan de longen dus als 't ware de filtreermachines voor het bloed noemen. Door de zuurstof, die de longen uit de lucht opvangen en die in de longblaasjes in aanraking komt met het verbruikte bloed, wordt dit gereinigd, waardoor het helderder wordt en van nieuw voedingsmateriaal voorzien naar het hart stroomt. Van hier uit wordt dit gereinigde, van zuurstof voorziene bloed door de grootere en kleinere slagaderen door het geheele lichaam naar de organen en weefsels gevoerd, waar het de bevruchtende kracht levert tot voeding, sterking en ontwikkeling van ons lichaam. Door de nauwe aanraking met deze weefsels neemt het bloed nu

weder op zijn beurt de verbruikte stoffen, waaronder het koolzuurgas een groote rol speelt, op en stroomt in donkerder vorm als veneus bloed naar het hart terug, dat het wederom naar de longen stuurt, waar het koolzuurgas afgegeven en uitgeademd wordt.

Wij zien dus, dat het van het grootste belang voor de instandhouding van ons lichaam en eener goede gezondheid is, *eenerzijds* onze ademhalingsorganen goed te verzorgen, zoodat zij zich krachtig kunnen ontwikkelen 'en de hun opgedragen taak kunnen vervullen en *anderzijds* voor het inademen van een reine, zuivere lucht, rijk aan zuurstof en vrij van alle schadelijke bijmengselen te zorgen. Wanneer wij ons in een enge ruimte bevinden of in een lokaal, waar vele menschen te zamen zijn, zonder dat er voor een behoorlijke ventilatie gezorgd is, wordt de lucht door onze uitademing steeds meer met koolzuurgas en de gasvormige verbruikte producten van onze stofwisseling bezwangerd. Tengevolge daarvan wordt de ademhaling bemoeilijkt, het bloed wordt blauwer, daar het zijn koolzuurgas niet kan kwijt raken, hoofdpijnen, duizeligheid, flauwvallen treden op als kenteekenen van een vergiftiging van het bloed met koolzuurgas, en de dood kan het gevolg zijn, als er niet spoedig voor het toestroomen van versche, zuurstofrijke lucht gezorgd wordt.

Zuivere, reine lucht is dus een hoofdmiddel tot instandhouding eener goede gezondheid. Dagen, ja weken lang zouden wij zonder voedsel kunnen leven, zooals de hongerlijders Tanner en Succì hebben bewezen, maar zonder lucht kunnen wij geen halfuur zijn zonder het grootste gevaar voor ons leven. Voedsel en drank nemen wij slechts eenige malen per dag, maar lucht ademen wij 15 tot 20 malen in de minuut of ongeveer 1200 malen in het uur!

Het is hier de plaats eenige wetenswaardigheden mede te deelen omtrent de *lucht* of de *atmosfeer*, die ons omringt, die wij inademen, waarin wij ons, om zoo te zeggen *baden*, want gelijk der visschen element het water is, zoo is voor ons, menschen, luchtschepselen die wij zijn, de lucht een onontbeerlijk middel van bestaan.

De Lucht

is een mengsel van verschillende gassen en wel in hoofdzaak van 21 deelen zuurstofgas en 79 deelen stikstofgas met geringe bijmengselen van waterdamp, koolzuurgas en ammoniakdamp. Ook vaste lichamen komen in zeer fijn verdeelden stofvormigen toestand in de lucht voor, zooals microscopisch kleine plantenkieren, bacteriën en infusiediertjes, waarvan enkele soorten een groote rol spelen in de verspreiding van besmettelijke ziekten.

De *stikstof* is een gas, dat zijn naam ontleent aan de eigenschap, het organische leven uit te blussen, te verstikken. Een plant in een glazen klok met stikstof geplaatst, verwelkt binnen korten tijd, en een muis sterft er terstond in. Wij zouden dan ook niet kunnen blijven leven, als niet ongeveer $\frac{1}{5}$ der atmosfeer uit *zuurstof* bestond, die het levensproces van planten, dieren en menschen onderhoudt. Zonder zuurstof gaat de lamp uit; zonder zuurstof kan de kachel niet branden, al is zij ook nog zoo

goed voorzien van brandstoffen. Zonder zuurstof kunnen wij niet ademen, van daar terecht de naam: *levensgas*, dien de ouden er aan gaven.

Hoe komt het nu, dat de zuurstof der atmosfeer, die gedurende zoovele duizenden jaren, dag aan dag, door millioenen levende wezens wordt ingeademd en verbruikt, toch niet afneemt, en dat de onderzoekingen der lucht op verschillende tijden en plaatsen een tamelijk constant gehalte aan zuurstof opleveren? De oplossing van dit raadsel ligt in de plantenwereld. De planten nemen het door menschen en dieren uitgeademde *koolzuurgas* uit de lucht in zich op en splitsen het onder den invloed van het zonlicht in *koolstof* en *zuurstof*. Het eerste gebruiken zij tot hun eigen wasdom, het laatste geven zij weder aan de atmosfeer af, waardoor de voorraad zuurstof vernieuwd wordt. Wij begrijpen nu, waarom een morgenwandeling door het groene bosch zulk een opwekkenden invloed op ons gestel uitoefent. De reine, zuivere lucht, met zuurstof bezwangerd, doet ons dieper ademen, om het levensgas met volle teugen te genieten. Het bloed vloeit sneller door de aderen en de mensch gevoelt zich als herboren!

Het gehalte aan koolzuurgas is de maatstaf voor de min of meer groote reinheid en zuiverheid der lucht. Hoe meer koolzuurgas de lucht bevat, des te onreiner is zij, hoe minder, des te reiner. De buitenlucht in bosschen en op bergen bevat ongeveer $\frac{1}{2}$ duizendste deel koolzuurgas. De kamerlucht in vertrekken mag niet meer dan 1 duizendste of 0.1 % koolzuurgas bevatten. Bevat zij meer, dan is zij onrein en op den duur ongeschikt voor de menschelijke inademing. Zeer schadelijke bijmengselen en verontreinigingen van de lucht zijn de *organische stoffen*, die bij de menschelijke en dierlijke uitwasemingen gevormd worden en de oorzaak zijn van de bekende „stiklucht” in vertrekken, die slecht geventileerd en met een groot aantal personen gevuld zijn. Voorts wordt de lucht verontreinigd door tabaksrook, hout- en kolendamp, onder welke het *kooloxydgas* het gevaarlijkst is, daar het, zooals genoegzaam bekend is, zeer dikwijls de oorzaak van vergiftiging door den verstikkingsdood is, (de bekende fransche schrijver Emil Zola, de ijverige verdediger van den ongelukkigen Dreyfus verloor op deze wijze het leven.) Ook het *lichtgas*, dat uit lekkende gaspijpen ontsnapt, verontreinigt de lucht en kan aanleiding tot gevaarlijke ontploffingen geven. In zoverre is dit gas evenwel niet zoo gevaarlijk, als men de aanwezigheid er van spoedig door den reuk waarneemt en bijtijds voorzorgsmaatregelen kan nemen. Het beste is dan, de hoofdkraan af te draaien, deuren en vensters te openen en vooral het aansteken van licht, al ware het ook maar een lucifer, te vermijden.

Een bijmengsel der lucht, dat van groot belang voor onze ademhalingsorganen is, is de *waterdamp*, die zich steeds in meerdere of mindere mate in de atmosfeer bevindt. Al te droge, zoowel als al te vochtige lucht is schadelijk voor de gezondheid. *Het oponthoud in vochtige huizen is daarom dikwijls de bron van allerlei ongesteldheden.* Het bewonen van sterk verhitte kamers droogt de weefsels uit en prikkelt de ademhalingswerktuigen; *het is daarom*

noodzakelijk vooral des winters, als de kachel brandt, voor de noodige verdamping van water in de kamer te zorgen.

Enige bijzonderheden omtrent den toestand onzer atmosfeer wenschen wij hieraan nog toe te voegen. Door het gewicht der atmosfeer oefent de lucht een druk uit op alle lichamen. De barometer is een instrument, dat dient om dien druk te bepalen. Naarmate de luchtdrukking grooter of kleiner is, stijgt of daalt de kwikzilverzuil in de luchtleidige buis. Wij kunnen hierdoor veranderingen in den toestand der atmosfeer, zooals storm en onweder, vooruit bepalen. De druk, dien de atmosfeer op het lichaam van een volwassen mensch uitoefent, bedraagt ongeveer 15000 kilogram. Dat wij hiervan niets bemerken, komt, omdat deze druk van alle kanten zoowel van binnen als van buiten werkt en daardoor in evenwicht gehouden wordt. Hoe hooger men stijgt op bergen of in luchtballons, des te geringer wordt de luchtdrukking, totdat eindelijk de lucht zoo dun geworden is, dat de mensch het zonder gevaar voor het leven niet meer kan uithouden, (er ontstaan dan duizelingen, hartkloppingen en neusbloedingen.) Wat den toestand der lucht betreft, zoo vinden wij, dat zij steeds in beweging is; zelfs bij volkomen windstilte beweegt zij zich toch nog met een snelheid van $\frac{1}{2}$ meter in de seconde. Deze luchtstrooming heeft een groote beteekenis voor het zuiver houden der atmosfeer en het wegvoeren der schadelijke stoffen. Heviger luchtstroomingen veroorzaken wind. Koude en droge noordenwinden werken over 't algemeen verfrisschend op den mensch, ofschoon zij schadelijk zijn voor zwakke longen. Warme en vochtige zuiden- en westenwinden verminderen de uitwaseming der huid en hebben een verslappende uitwerking. Als wij nu vragen, wat is de hoofdregel der gezondheidsleer ten opzichte van de ademhaling en de zorg voor de ademhalingsorganen, dan is het deze: **steeds en ten allen tijde zoowel bij dag als bij nacht voor het inademen eener frissche, zuivere lucht te zorgen.** Het genot eener reine, zuivere, niet te droge en niet te vochtige, niet te warme en niet te koude lucht is een ware lufenis voor lichaam en geest. Er gaat niets boven frissche lucht, zoowel binnen- als buitenshuis. Doch hoe ziet het er in werkelijkheid uit? Maar al te dikwijls wordt tegen dezen grondregel der gezondheidsleer gezondigd, zoowel uit onverstand als uit onverschilligheid. In onze huizen, kantoren en werkplaatsen is de lucht in vele gevallen in hooge mate verontreinigd juist met die stoffen, die het schadelijkst voor onze gezondheid zijn, zooals koolzuurgas en de organische, menschelijke uitwasemingen. Vooral in de groote steden met hunne huurhuizen, fabrieken en kantoren, waar een groot aantal menschen in kleine ruimten uren lang in benauwde en voor de gezondheid schadelijke lucht moeten doorbrengen, wordt in dit opzicht ontzaglijk veel tegen de regelen eener rationeele gezondheidsleer gezondigd. De gevolgen blijven dan ook niet uit. De bleeke gezichten van zulke kamerbewoners spreken meer dan lange bewijsvoeringen. De slepende ziekten, zooals tuberculose, vinden hunne offers voor het grootste gedeelte juist bij zulke personen, die altijd

in een dergelijke ongezonde atmosfeer leven en ademen.

Professor Reclam, een beroemd leeraar der hygiëne, zegt terecht: „Jammer, maar wáár is het, dat in onze groote steden goede lucht moeilijker en slechts met grootere kosten te verkrijgen is dan de kostbaarste en heerlijkste spijzen en dranken.” *Lucht is het brood der longen.* Niemand zou vuil brood willen eten, maar *bedorven lucht* wordt bereidwillig door iedereen ingeademd. Wel is de neus de wachter voor de long, om te onderscheiden of de in te ademen lucht rein en zuiver, dan wel bedorven en stinkend is, maar het reukorgaan van den modernen mensch is op beklagenswaardige wijze afgestompt tegen alle mogelijke geuren, in vele gevallen zelfs voor stank ongevoelig geworden. Ook zoeken velen de hun slecht schijnende lucht door eau de cologne of allerlei odeurs te verbeteren. Welk een dwaasheid! Daardoor wordt de neus, de wachter der longen, afgestompt en verdoofd en weet ten slotte slechte lucht van goede niet meer te onderscheiden. Het nadeel er van ondervindt het bloed, dat de drager van het leven is, en op den duur wreekt zich de gewoonte van het inademen van slechte lucht door het ontstaan van allerlei gezondheidsstoornissen en slepende ziekten, die des te hardnekkiger zijn, naarmate zij langzamer ontstaan.

Gezonde, zuivere lucht kan nooit en nimmer door het verbranden van allerlei zoogenaamde *luchtverbeteringsstoffen* verkregen worden, maar alléén en uitsluitend door een van tijd tot tijd herhaalde *ventilatie*, die het best verkregen wordt door het tegen elkaar openen van deuren en vensters. Zuivere, reine lucht is een hoofdvereischte voor het instandhouden eener goede en sterke gezondheid, en daarom is een rationeele

Luchtversching

in onze woningen en vertrekken onontbeerlijk voor ieder, wien het er om te doen is, gezond en sterk te blijven en te worden. Daarom zijn te kleine kamers, vooral slaapkamers, als zij door meerdere personen bewoond moeten worden, nadeelig. De lucht berderft er sneller dan in hooge, ruime vertrekken. Een kamer van 5 meter lengte, 3 meter breedte en 3 meter hoogte, dus van 45 kubieke meter inhoud, is voldoende voor één persoon, om er in te wonen of te slapen; wat daar beneden blijft, is volgens de uitspraak van een beroemd arts een concessie aan den dood. Als geringste ruimte verlangt de gezondheidsleer voor elken bewoner in ziekenhuizen 40, in woningen 25, in scholen 7 kubieke meter lucht. Bij het bouwen van huizen, fabrieken, kantoren en werkplaatsen wordt nog te weinig acht gegeven op het te dezen opzichte hygiënisch noodzakelijke, hoewel dankbaar erkend moet worden, dat in den laatsten tijd op dit gebied groote vooruitgang te bespeuren is, dank zij het toezicht van de gezondheids-politie in vele groote steden. Woningen en werkplaatsen moeten zoo ruim mogelijk gebouwd worden, ook het licht moet door tal van vensters, die niet te klein mogen zijn, kunnen binnenvallen.

Voldoet nu een woning aan den eisch, dat zij ge noegzame luftruimte aan hare bewoners biedt, dan is de tweede eisch der gezondheidsleer, dat de lucht

gedurende ons oponthoud in de vertrekken voldoende en zoo dikwijls mogelijk ververscht wordt. Dat dit veelal voor weinig beteekenend wordt gehouden, bewijst de mufte lucht van tal van kantoren, die ons bij het binnentreden tegemoet komt, of de stanklucht van vele slaapkamers, waarin men als arts het geluk of het ongeluk heeft des morgens vroeg geroepen te worden. Vele menschen verbeelden zich, dat een kamer goed gelucht is, als zij eenige oogenblikken een venster geopend hebben. Maar dit is geenszins het geval. Als men in een glas troebel slootwater een lepel vol zuiver water giet, wordt het troebele water daardoor niet beter of zuiverder gemaakt. Precies dezelfde verhouding hebben wij bij het ververschen van de slechte kamer- of kantoorlucht, door het korten tijd openzetten van een raam, doch met dit onderscheid, dat men bij de lucht niet kan zien, hoe vuil zij is. Omdat men niet kan zien, hoe verontreinigd en ongeschikt de lucht voor de ademhaling is, en omdat de reukorganen van vele volwassenen niet geleerd hebben, slechte van goede lucht te onderscheiden, bemerken de meeste menschen het niet eens, als de kamerlucht bedorven is, of beschouwen het als een onvermijdelijk kwaad.

D^r. J. V.

Eenige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderziekten

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Zeer veelvuldig komen bij kinderen en ook bij volwassenen de z.g. *ingewandswormen* voor.

Men treft ze aan in drieërlei vormen, en wel als de z.g. *maden*, de *gewone ronde wormen* en de *lintwormen*.

De beide eersten vindt men het meest bij kinderen, de derde zelden bij kinderen onder de 3 jaar, maar wel veelvuldig bij volwassenen.

De *maden* zijn kleine witte wormpjes, circa 1 à 2 cM. lang; zij bewegen zich zeer snel en bevinden zich het meest in het onderste gedeelte van den endeldarm; zij veroorzaken daar veel jeuk en prikkeling. De *ronde, lange worm* is 12—20 cM. lang, gelijkt veel op den gewonen aardworm, maar is bleeker van kleur. Hij leeft van het melksap, dat in de dunne darmen uit het voedsel bereid wordt, en voor den opbouw van het menschelijk lichaam dienen moet.

Soms komen deze *ronde wormen* ook in de maag, en worden dan door braken daaruit verwijderd, soms gaan ze ook omlaag, en worden dan met den stoelgang uitgedreven.

De *lintworm* is wit, plat en geleed, wisselend in lengte van 1 à 2 tot 5 à 6 meters.

Meestal is er maar één tegelijk in de *ingewanden*

aanwezig. De verschijnselen, door de wormen teweeggebracht, zijn bij de *maden*: jeukte en prikkeling rondom de aarsopening. Dit is vooral 's avonds en 's nachts het hevigst; bij kleine meisjes komt het ook vaak voor, dat ze in de scheede kruipen en daar jeuk veroorzaken, wat weer tengevolge heeft, dat de kindertjes met de vingertjes er in gaan boren, waardoor o.a. ontsteking, gepaard met witten vloed, en roodheid tusschen de schaamlippen ontstaat. De eetlust is slecht, af en toe is er grooten honger, en dan weer tegenzin in eten. De adem is vaak zeer onwelriekend; de kinderen peuteren in den neus; hun gelaat is opgezet, enz.

Bij de ontlasting klagen die kindertjes vaak over pijn, en daarbij komt de endeldarm gemakkelijk naar buiten.

De kinderen zijn tijdens den slaap zeer onrustig en schrikken soms met een gil uit den slaap op.

Merkwaardig is het, dat, wanneer een *made* in de ontlasting gevonden wordt, men er zeker van is, dat er steeds meerderen zijn, en wel vaak in groot aantal.

Dit is ook bij de *ronde wormen* het geval.

De buik is bij aanwezigheid van dezen wormsoort opgezet en pijnlijk, de stoelgang slijmerig; er is pijn vóór en na de ontlasting; buitendien vaak chronische diarrhee, die 's nachts het ergst is, waarbij een geringe hoeveelheid dunne en erg onwelriekende stoelgang ontlast wordt.

Het gelaat is geelbleek, de pupillen zijn wijd, de kinderen knarsen tijdens den slaap zeer vaak met de tanden, daarbij zijn ze stuiperig, ze hebben blauwe kringen onder de oogen. De verschijnselen, door den *lintworm* teweeggebracht, zijn weinig kenmerkend. Gevoel van zwaarte in den buik, opgezetheid van den navel, groote eetlust, en daarbij vaak vermagering.

In het algemeen kan men eerst zeker zijn van de aanwezigheid van wormen, wanneer ze in de ontlasting gevonden worden.

De aanleidende oorzaken voor het ontstaan van ingewandswormen moeten onder meer gezocht worden in een slijmerigen toestand der kinderlijke ingewanden, waarbij gevoegd moet worden het gebruik van onzuiver en ongeschikt voedsel. Wanneer de voorwaarden voor de ontwikkeling der eitjes dier ingewandswormen gunstig zijn, dan ontkiemen zij, en vinden dan in het lichaam een goeden bodem om te groeien en voort te telen.

De *behandeling* van kinderen met *maden* of *ronde wormen* kan zeer goed en vaak, met veel succes aangevangen worden met *Cina*. Meestal komt men hiermede tot een goed eind-resultaat.

De *lintworm* vereischt meestal een meer ingrijpende behandeling met *mannetjesvaren* of met *Panna*, waarvan dikwerf zelfs groote doses noodig zijn. Daarom is het zeer gewenscht een *lintwormkuur* niet zonder advies van een geneesheer te ondergaan.

De indicaties van deze en andere middelen zijn o. m. de volgende:

Antimonium crudum: de tong is wit beslagen, de patientjes hebben af en toe witte, slijmerige diarrhee.

Cina: de lijdertjes peuteren voortdurend in den neus; ze hebben blauwe kringen onder de oogen; ze schrikken op uit den slaap, met gillen en schreeuwen.

De kindertjes hebben veel last van misselijkheid en braken; ze hebben jeukte in den aars; de urine is wit en dik; zelfs komen af en toe stuipen en aanvallen van vallende ziekte voor. Ook tal van andere zenuwstoornissen worden bij hen waargenomen.

Merc. sol. 6: witte groenachtige of bloederige ontlasting, papperig van samenstelling.

De kindertjes hebben pijn vóór en na den stoelgang; de buik is opgezet, vooral de onderbuik; de adem is zeer onwelriekend, daarbij hevige speekselvloed; en vooral des nachts overgrootte rusteloosheid.

Sulphur: vooral bij wormkoliek, daarbij hevige verstopping.

Het is ook het middel om de kuur tot een goed einde te brengen.

Urtica urens: hevige jeukte in en om de aarsopening, vooral 's nachts het ergst. Dit wordt meestal door maden te weeg gebracht.

Verder kunnen nog in aanmerking komen, *Arsenicum*, *Calcar. carbon.*, *Ignatia*, *Pulsatilla*, *Santonine*, *Teucrium* en *Naphtaline*. Vooral dit laatste middel hebben wij bij aanwezigheid van maden uitnemend zien werken.

Wanneer er veel jeukte is in den endeldarm, is een inspuiting van zout en water (één theelepeltje keukenzout op een liter water) vóór het naar bed gaan van veel nut, indien dit verscheidene dagen achtereen herhaald wordt. Ook een aftreksel van knoflook werkt als inspuiting zeer goed. Verder kan men nog inspuiten olijfolie of lijmwater.

Een volksmiddel is het leggen van een stuk spek tegen de aarsopening 's avonds voor het naar bed gaan. Dit laatste middel zou volgens zeggen het kind in enkele dagen van de maden bevrijden. Het dieët moet bestaan uit goed gekookt dierlijk voedsel, wit en rood vleesch met voldoende zout erbij.

Geen koekjes of snoeperijen, ook geen aardappelen of varkensvleesch mogen toegediend worden, evenmin als rauwe en ongewassen vruchten.

FONDS TER VERPLEGING VAN ON- EN MINVERMOGENDE ZIEKEN.

Reeds langen tijd is bij de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland een fonds aanwezig voor de oprichting van een eigen homoeopathisch ziekenhuis. Dit fonds is echter nog veel te klein, om in de eerste jaren ook maar eenige kans te kunnen geven op de uitvoering van dit plan. Ook zouden in een dergelijk ziekenhuis voor het grootste gedeelte alleen die zieken verpleegd kunnen worden, in wier woonplaats het werd gevestigd. Op de jaarvergadering in 1901 gaf de arts J. I. A. B. van Roijen het denkbeeld aan de hand, om in verschillende plaatsen fondsen op te richten, waaruit de verpleegkosten voor on- en minvermogenen, wier ziekte een ziekenhuisbehandeling vereischte, zouden kunnen worden bestreden. Dit denkbeeld werd in eene ledenvergadering der afdeling Rotterdam besproken; en nadat op de daarvoor circuleerende lijst was ingeteekend voor twee giften in eens, samen f 125.—, en 14 jaarlijksche bijdragen tot een gezamenlijk bedrag van f 500.— als maximum, werd in de Bestuursvergadering van 5 September 1902 een reglement ontworpen, dat in de ledenvergadering van 4 November 1902 werd vastgesteld.

De titel is:

Verplegingsfonds voor on- en minderbemiddelde zieken der afdeling Rotterdam der Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.

De inhoud van het reglement komt hierop neer, dat het fonds dus is een onderdeel van de afdeling; dat het financieel beheer in handen is van haren penningmeester, terwijl de homoeopathische geneesheeren bepalen, welke personen voor verpleging op kosten van het fonds in aanmerking komen, na overleg met den penningmeester.

Geheel onbemiddelden worden kosteloos verpleegd, minder goeuden dragen een deel der verpleegkosten.

De opname heeft plaats in de bestaande ziekeninrichtingen ter plaatse, waarvoor wij te Rotterdam in vier inrichtingen gelegenheid hebben.

Zoodoende zullen ook de minder met aardsche goederen bedeelde aanhangers van onze geneesmethode, bij ernstige ziektegevallen, of waar de verpleging te huis veel te wenschen overlaat, naast de door hen verkozen behandeling, tevens eene goede verpleging kunnen genieten en niet, om dit laatste te verkrijgen, in allopathische behandeling behoeven over te gaan.

Het is te hopen, dat dit voorbeeld in meerdere plaatsen van ons land navolging moge vinden.

Rotterdam, Juli 1903.

H. VAN ROIJEN,
Arts.

BERICHTEN.

De homoeopathische arts, Dr. Wulker meldt ons, dat hij zich gevestigd heeft te Ringen bij Ahrweiler, waar hij als gemeentearts is aangesteld. Daar Ringen drie kwartier uur verwijderd is van Neuenahr, zullen vele patienten, die naar Neuenahr gaan, aan dezen hollandsch sprekenden arts zeker gaarne de voorkeur geven. Ringen is van Neuenahr gemakkelijk te voet of per rijtuig te bereiken; het ligt iets hooger dan Neuenahr, de weg daarheen stijgt echter slechts zeer langzaam.

De Vereeniging voor Physische Therapie te Amsterdam, goedgekeurd bij Kon. Besluit van 9 Maart 1903 No. 2, heeft het plan, in Amsterdam een inrichting te doen verrijzen, waar de physische therapie, o.a. waterbehandeling, geneeskragtige baden, electriciteit, warmte, licht en oefening in hunne verschillende vormen, zal worden toegepast. Zij wekt allen, die in deze geneesmethode belangstellen, op, haar plan te steunen door het nemen van aandelen in eene leening van f 80.000, welke som h. i. noodig is voor de onkosten van bouw, inventaris, etc. Voor nadere inlichtingen wende men zich tot den Secretaris dezer Vereeniging, den heer I. van Breemen, arts, Weesperzijde 18, Amsterdam.

ADVERTENTIEN.

Gevestigd te ALFEN z.-h.

J. MUNTING, Arts,

Homoeopathisch Geneesheer.

Spreekuur: alle werkdagen (behalve Woensdag)
van 1½—2½ uur.

J. MIEG, Med. Doct., Arts,

HAARLEM,

is vanaf heden weder te consulteren.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijs-courant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

Homoeopathische A P O T H E K E N te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.

„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.
Afdeling Apotheek.

Voorhanden:
Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN B^{zn}.

Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.

Doctor VOORHOEVE
is gedurende de maand Augustus
NIET te consulteeren.

Arts H. VAN ROIJEN,
Goudsche Singel 120, ROTTERDAM,
is van 25 Juli—9 Augustus
niet te Consulteeren.

Dr. M. L. van der Stempel
Heerengracht 555, AMSTERDAM,
is van 16 Juli tot 10 Augustus
niet te consulteeren.

Doctor D. K. Munting Jr.
zal vermoedelijk van 8 Augustus
tot 8 September a. s. NIET te con-
sulteeeren zijn.
AMSTERDAM, Weteringschans 102.

J. T. WOUTERS, Arts
te Arnhem,
is AFWEZIG van 25 Juli tot en met
1 Augustus.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.

AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KORK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne be-
stellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een
der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage**.

I N H O U D.

Een Homoeopathische leerstoel. — Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Uitbreiding der Homoeopathie in Noord-Amerika. — Advertentiën.

EEN HOMOEOPATHISCHE LEERSTOEL.

Amice Collega!

Gij vraagt mij, u mijne gedachten te zeggen over het al of niet wenschelijke van het oprichten van een homoeopathischen leerstoel aan een onzer Universiteiten. Gaarne wil ik dit doen, te meer daar er in den laatsten tijd over deze zaak zoo veel gesproken en geschreven is.

Dat het oprichten van een zoodanigen leerstoel door de „faculteit” niet gewenscht wordt, behoeft u en mij niet te verwonderen; wij toch kennen eenigermate de bittere vijandschap, welke de allopathische collega's van Hahnemann's dagen af tot op onzen tijd tegenover de door ons beoefende homoeopathische geneeswijze aan den dag hebben gelegd. Wel is waar — dit moet worden erkend — valt er over 't algemeen in de laatste jaren onder onze allopathische collega's, ten minste in ons land, eenige toenadering te bespeuren, en heerscht er ook ongetwijfeld onder hen een mildere opvatting ten aanzien van onze drijfveeren; maar dat men zich toch ook nu nog met hand en tand verzet tegen een officiële erkenning der homoeopathische geneeswijze, blijkt ten duidelijkste uit hetgeen van de zijde der faculteit naar aanleiding van een niet geheel onmogelijke benoeming van een homoeopaat als hoogleeraar in de pharmacognosie en pharmaco-

dynamiek aan de Universiteit te Leiden geschreven werd. Ik roep u daartoe in de herinnering, dat van een zoodanigen hoogleeraar gesproken werd als van „een doodeter op het gebied van geneeskundig onderwijs”, die „als ornament (?) aan de geneeskundige faculteit” zou worden toegevoegd, en dat men zich niet ontzag, den wensch uit te spreken, dat „bij de bestaande groote behoefte aan opbouwend onderwijs, de faculteit (te Leiden) gespaard mocht blijven voor een hoogleeraar, wiens roeping het zou moeten zijn af te breken of verwarring te stichten.” Zeker, gij hebt gelijk, indien gij mij toevoegt, dat men later toegegeven heeft — nadat van homoeopathische zijde tegen dergelijke uitdrukkingen met klem was opgekomen — te kras te hebben gesproken; evenwel, vergeet niet, dat men bij dit „bakzeil-strijken” zich wel niet geheel afkeerig heeft getoond tegenover de benoeming van een wetenschappelijk homoeopaat, maar dat men onder een dergelijk wetenschappelijk homoeopaat schijnt te verstaan, iemand, die wel de leer van Hahnemann bestudeerd heeft en ze dus huns inziens doceeren kan evenals Prof. Stokvis, die er voordrachten over hield, maar niet iemand, die werkelijk de leer van Hahnemann is toegedaan, een overtuigd voorstander dezer leer, iemand, die deze leer ook toepast in de praktijk en zich homoeopaat durft noemen.

Door de medische faculteit wordt derhalve de benoeming van een homoeopaat als hoogleeraar stellig niet wenschelijk geacht. Zij acht het niet noodig, niet eens wenschelijk, dat aan medische studenten de beginselen der homoeopathische geneeswijze — de wijze waarop deze de artsenijen op het gezonde lichaam van den mensch onderzoekt, de wijze, waarop zij door hem bereid worden, en de regelen, volgens welke deze op den gezonde *beproeft* en op geheel eigenaardige wijze *bereide* artsenijen aan het ziekbed worden toegepast — worden uiteengezet. Ja, men kan zelfs het vermoeden niet onderdrukken,

dat de faculteit te Leiden het zelfs *schadelijk* acht voor den medicus, indien hij met deze beginselen in kennis wordt gesteld. Hoe toch zou men anders den wensch kunnen uitspreken, dat men gespaard zou mogen blijven voor de benoeming van een hoogleeraar, die alleen in *afbrekend onderwijs* en in *verwarring stichten* zijn heil zou moeten zoeken?

Voor mij, en ik denk ook voor u, is het evenwel niet het voornaamste te weten wat de faculteit van een dergelijke benoeming denkt, maar wel of het oprichten van een homoeopathischen leerstoel aan een Universiteit, waar tot nog toe in de medische faculteit alleen niet-homoeopathische hoogleeraren het woord voerden, inderdaad voor ons — homoeopaten — wenschelijk, d. w. z. in het belang der Homoeopathie, ter bevordering en verspreiding der homoeopathische geneeswijze, is.

En dan moet ik u, waarde collega, zeggen, dat het mij — na lang en ernstig over de zaak nagedacht te hebben — voorkomt in het waarachtig belang der Homoeopathie te zijn, dat H. M. de Koningin aan ééne onzer Universiteiten een homoeopaat benoemt, aan wien opgedragen wordt de geneesmiddelleer te doceeren, d. w. z. de pharmacognosie en de pharmacodynamiek, doch aan wien *niet* een gedeelte van het Universiteits-Ziekenhuis gegeven wordt, om aldaar de patiënten volgens de door hem erkende en beoefende geneeswijze te behandelen.

Ik weet wel, dat sommigen onder ons een homoeopathisch hoogleeraar te midden van louter allopathische confraters niet op zijn plaats achten, dat zij het wenschelijker zouden vinden, indien er geheel afgescheiden van de faculteit, een homoeopathische kliniek werd opgericht en tevens een docent werd benoemd, die aan studenten, welke daartoe lust zouden gevoelen, de beginselen der homoeopathie èn theoretisch èn praktisch kon uiteenzetten. Maar mij wil het schijnen, dat het onder de gegeven omstandigheden — nu de Regeering niet ongenegen is, aan ééne der universiteiten een homoeopaat te benoemen — meer vruchten zal afwerpen, indien een homoeopathisch hoogleeraar te midden van de andere medische hoogleeraren het recht zal hebben te *doceeren*, en wat tevens van uitnemend belang is, ook te *examineeren*. In dit geval — in het geval nl. dat de homoeopaat als hoogleeraar in de pharmacognosie en de pharmacodynamiek officieel zal zijn aangesteld — zullen *alle* studenten — niet alleen *enkele* die er lust toe bespeuren — maar *alle* studenten verplicht zijn, de lessen van den homoeopathischen hoogleeraar te volgen, en zullen zij tevens *allen* door den homoeopathischen hoogleeraar worden geëxamineerd in de door dezen gedoceerde vakken. Op deze wijze zullen tal van medici — in ieder geval alle medische studenten van die ééne universiteit — in kennis worden gebracht met de beginselen en de leer van Hahnemann, en zullen *ongetwijfeld* zeer velen de begeerte uitspreken, niet alleen theoretisch, maar nu ook praktisch te worden onderwezen in de aanwending der in het planten-, dieren- en mineralenrijk voorkomende artsijen aan het ziekbed volgens het beginsel Similia Similibus.

Gij zult zeggen: „Maar daartoe bestaat dan toch

geen gelegenheid, indien volgens uw wensch de homoeopathische hoogleeraar alleen de pharmacognosie en de pharmacodynamiek zal doceeren. Bij het onderwijs geven in deze vakken zal hij wel de homoeopathische beginselen kunnen bespreken, zal hij naast de opvatting der allopaten over den aard van de werking der geneesmiddelen voornamelijk de homoeopathische geneesmiddelleer doceeren; maar dit alles is toch alleen *theoretisch* onderwijs; aan het ziekbed zal hij zijne theoretische uiteenzettingen niet kunnen bewijzen juist te zijn; *praktisch* onderricht zal hij niet kunnen geven.”

Ik stem u dit natuurlijk onmiddellijk toe. Evenwel, zooals de zaken nu liggen, is het niet mogelijk, dat een homoeopaat ook als clinicus benoemd wordt. Wat zou dan moeten geschieden? Een gedeelte van het Universiteits-Ziekenhuis zou dan aan hem moeten worden afgestaan. In het ééne gedeelte van dit ziekenhuis zouden dan de patiënten homoeopathisch, in het andere gedeelte allopathisch behandeld worden. Dit nu is m. i. van onzen kant een onmogelijke eisch. Men mag niet in een ziekenhuis, waar tot nog toe alleen allopathisch behandeld werd, plotseling een gedeelte der patiënten dwingen, zich op een geheel andere, en wel door de andere medische hoogleeraren afgekeurde wijze te laten behandelen. Dit is naar mijne overtuiging immoreel, en zal alleen daardoor reeds tot de grootste moeielijkheden, tot de onverkwikkelijkste tooneelen en tot de bitterste teleurstellingen leiden.

Neen, het *praktisch onderricht* in de aanwending der geneesmiddelen volgens homoeopathische beginselen moet gescheiden zijn, *geheel* gescheiden van de faculteit. Dit onderricht moet, wanneer eenmaal de homoeopathische hoogleeraar benoemd is, gegeven worden buiten de faculteit om, hetzij door hemzelve, hetzij — wat nog beter zou zijn — door een ander, door een kundig arts, tot wiens beschikking dan een homoeopathische polikliniek en later ook een homoeopathisch ziekenhuis zou moeten worden gesteld.

Mij dunkt, Amice, dat wij op deze wijze kunnen vooruitkomen. Wij hebben dan *eerst* het theoretisch onderwijs in de homoeopathische geneeswijze, het doceeren van de geneesmiddelleer volgens de beginselen der Homoeopathie, waarbij de opvatting der allopaten aangaande de werking der geneesmiddelen niet over 't hoofd gezien mag worden. Aan dit onderwijs moeten alle studenten deelnemen, aangezien zij in deze vakken geëxamineerd worden. Als gevolg hiervan worden *alle* studenten bekend met de leer van Hahnemann. Velen zullen zich door het vuur en den ijver, waarmede de homoeopathische hoogleeraar hun deze leer voorstelt, en niet minder ook door de ideale beschouwing over de werking der geneesmiddelen aangetrokken gevoelen. Zij zullen lust krijgen, om deze leer beter te leeren kennen. Zij zullen behoefte gevoelen, te gaan onderzoeken, of deze beginselen ook praktisch kunnen worden toegepast. Zij zullen de lessen van den buiten de faculteit doceerenden homoeopaat gaan bezoeken, zij zullen diens polikliniek, diens klinische lessen gaan bijwonen. En — wat zal het slot zijn, het eindresultaat? Dat onder die velen, welke dit onderzoek hetzij reeds vóór, hetzij eerst na hun arts-examen

instellen, *verscheydenen* zullen *overtuigd* worden van de waarheid van het Similia similibus, die dan met ons de leer van Hahnemann zullen verdedigen, en die — wat het meest van gewicht is — hunne patiënten dan ook zullen behandelen volgens die geneeswijze, die alleen in werkelijkheid tuto, cito et jucunde *geneest*.

Ziedaar, collega, mijne opvatting over deze zaak. Ik stel mij volstrekt niet voor, dat gij, dat al mijne homoeopathische collega's hier in ons land alles toestemmen wat ik ter neer schreef. Edoch, *wat* ik u hier als mijn oordeel mededeelde, is, zooals ik u reeds zeide, de vrucht van een herhaald en ernstig onderzoek, en daarom meen ik wel te mogen verwachten, dat gij er uwe ernstige aandacht aan wilt wijden, en dat gij — mocht gij in eenig opzicht een beslist andere overtuiging hebben — wel zoo goed zult willen zijn, mij dit mede te deelen.

Met collegiale groeten,

Dr. N. A. J. V.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Zorg voor de ademhalingsorganen.

Op welke wijze kan men dan het doelmatigst ventileren? Op tweeërlei wijze kan dit bereikt worden: 1° *door het veroorzaken van doortocht* en 2° *door mechanischen druk op de lucht*. De eerste wijze is geheel voldoende voor woon- en slaapvertrekken, terwijl de tweede wijze in groote lokalen, fabrieken, kazernen, hospitalen, kerken, theaters, enz. wordt toegepast. In onze huizen vindt vanzelf voortdurend een natuurlijke luchtverversching plaats door de kieren en reten van deuren en vensters, die des te sterker is, naarmate het verschil in temperatuur der binnen- en buitenlucht grooter is. Zij is evenwel geheel onvoldoende bij een langer oponthoud van meer menschen in een kamer. Hier kan overdag alleen een doelmatige luchtverversching plaats hebben door het van tijd tot tijd openzetten van deuren en vensters tegen elkander. Op die wijze wordt de bedorven lucht *gedwongen*, den aftocht te blazen en kan de reine, zuivere buitenlucht hare intrede doen. Vijf minuten op deze wijze geventileerd, heeft meer waarde dan een uur lang het raam op een kier te zetten. Is men bang voor kouvatten in dien doortocht, (hoewel het gevaar daarvoor niet zoo groot is, als men niet bezweet is,) dan ga men zoolang uit de kamer, maar verzuime niet, uit overdreven angst voor de frissche lucht, zulk een weldadige luchtverversching, die bepaald van tijd tot tijd noodzakelijk is, als men gedwongen is, uren achterein in hetzelfde vertrek te zitten of te arbeiden. Gedurende den nacht kan men gerust een raam half open zetten, als het bed niet te dicht bij het venster staat en men niet in een streek woont, waar de nachtlucht met miasmen bezwangerd is, zooals het geval is in de nabijheid van stilstaande wateren of op moerassigen bodem. De frissche nachtlucht is niet ongezond, zooals veelal

beweerd wordt, integendeel zij is reiner dan de daglucht, vooral in groote steden, waar gedurende den dag tal van schoorsteenen de lucht verpesten met hun rook. In de moderne sanatoriën voor longlijders, die toch bijzonder vatbaar geacht worden voor de nachtlucht, heeft men dan ook reeds tamenlijk algemeen het systeem der luchtkuur bij dag en bij nacht ingevoerd. Overdag liggen deze patiënten een groot aantal uren goed ingepakt in wollen dekens op beschutte waranda's in de open lucht, zelfs bij wind en sneeuwvlagen, en des nachts slapen zij goed toegedekt met open ramen. En bij deze behandeling genezen velen dezer lijders en zetten dan tehuis deze levenswijze voort, die gebroken heeft met den nog zoo veel verbreiden angst voor frissche lucht.

In de reeds genoemde groote lokalen, kerken of theaters, waar vele menschen vergaderd zijn, kan deze wijze van luchtverversching door tocht alleen niet aangewend worden. Men bedient zich dan van mechanischen druk, om de lucht voortdurend te verscheren. Dit geschiedt door waaiers, windvleugels (zooals b.v. in vele Amerikaanse restauraties) of door ventilatoren. Prof. Pettenkofer heeft een ventilator aanbevolen, die eenvoudig en geheel voldoende is. Hij bestaat uit een wijd luchtkanaal van zinken pijpen, dat zich van den kelder naar het dak uitstrekt en vertakkingen heeft naar de verschillende plaatsen, die geventileerd moeten worden. In den hoofdgang van dit kanaalsysteem, die boven het dak uitmondt, bevindt zich een ventilator, die uit twee wieken bestaat, welke loodrecht op twee uiteinden van een draaiende as zitten en zich in een hoek van 60 graden naar elkaar toeneigen. Door de eene of andere aanwezige kracht, bv. een motor of een warmtebron, worden deze wieken in beweging gebracht en zorgen voor een voortdurende ventilatie.

Hebben wij op deze of gene wijze er voor gezorgd, dat in onze woon- en slaapvertrekken steeds frissche en reine lucht aangetroffen wordt, dan hebben wij voorzeker reeds aan een belangrijken eisch der gezondheidsleer voldaan. Doch daarmee mogen wij ons niet vergenoegen. Integendeel moeten wij zoo veel mogelijk de buitenlucht genieten. Deze heeft nog een geheel andere werking op lichaam en geest dan de nog zoo zuivere kamerlucht. Gaat daarom wandelen in de vrije natuur, zooveel uw tijd en werkzaamheden het veroorloven! Onder de menschen, die veel of meestal in de buitenlucht vertoeven, zooals landlieden, matrozen, houtvesters, jagers, vinden wij de modeziekten van onzen tijd: zenuwachtigheid en bloedarmoede, haast niet vertegenwoordigd. Daarentegen vinden deze ziekten en tal van andere slepende chronische kwalen hunne meeste slachtoffers onder die arme menschen, die dag aan dag, jaar in jaar uit, de frissche lucht en het heerlijke zonlicht moeten ontberen. Wij behoeven slechts een wandeling te doen door de achterbuurten eener groote stad en een blik te slaan in die donkere, vuile en dompige kamers en werkplaatsen, die den naam van holen verdienen, of in de van alle licht verstoken kelderwoningen, waarin soms talrijke families samenleven, om het ontzaglijk nadeel van het gemis aan frissche lucht en voldoende licht te beseffen. Streef er daarom naar, als gij tot uw on-

geluk soms een sombere, dompige, lage woning, kantoor of werkplaats hebt, waarin gij het grootste gedeelte van uw leven moet doorbrengen, een lichte, luchtige en ruime woning te verkrijgen! Bekrimp u liever wat met andere uitgaven, om daarvoor een woning te verkrijgen, waarin lucht en licht ruimen toegang hebben! Maak van uwe vrije oogenblikken zooveel mogelijk gebruik, om de buitenlucht te genieten en u door de zon te laten beschijnen! Zoek het bosch, de weiden en het veld op, daar krijgt gij nieuwe kracht om te werken, daar kunt gij uw bloed vernieuwen en uw lichaam verfrissen. Want zonder reine lucht is er geen gezond bloed mogelijk en zonder bloed geen leven. Laten wij allen er voor zorgen, *ten eerste*: aan licht en lucht in onze woningen en werkplaatsen zooveel mogelijk toegang te verschaffen, en *ten tweede*: onze vrije oogenblikken te gebruiken tot het oponthoud in de vrije natuur, waar beide, licht en lucht om niet te verkrijgen zijn. Wij zullen er de goede vruchten van plukken — een aangenaam gevoel van gezondheid, kracht en levenslust ondervinden!

Er blijft ons nu nog over, enkele opmerkingen te maken over de

Zorg voor de ademhalingsorganen

in het bijzonder. Want al voldoen wij ook aan den eisch, steeds en ten allen tijde goede, reine en frissche lucht te genieten, dan zullen wij daarvan toch niet al de voordeelen kunnen hebben, als onze ademhalingsorganen in slechten toestand verkeerden. Ook in dit opzicht worden de regelen eener verstandige gezondheidsleer dikwijls verwaarloosd. De longen en de borstkas, die belangrijke deelen onzer ademhalingswerktuigen, worden veelal reeds van kindsbeen af in hunne ontwikkeling en werkzaamheid belemmerd. Door het te vaste inwikkelen der zuigelingen kan een blijvende schade voor de borstkas en de longen ontstaan. Hoe dikwijls wordt een gezonde werkzaamheid van longen en borstkas bemoeilijkt door het corset, door het te stijf binden der rokken, door te enge vesten en ceinturen, door nauwe uniformen, door het vele krom- en scheefzitten bij het schrijven, naaien en handwerken! De meeste menschen veronachtzamen een behoorlijke uitzetting van de borstkas geheel en al! En toch is deze zoo belangrijk voor het behoud van krachtige longen, voor een gezonde ademhaling, en ook zoo gemakkelijk te bereiken door een rechte houding, door krachtig en diep ademen en door doelmatige gymnastische oefeningen! Alles wat de ontwikkeling van de borstkas bevordert, komt aan de longen ten goede. Bij het zitten heeft slechts een oppervlakkige ademhaling plaats. De longtoppen worden daarbij haast niet in beweging gebracht en komen derhalve niet in aanraking met de frissche lucht. Het feit, dat de longtuberculose meestal in de longtoppen haar aanvang neemt, geeft ons in dit opzicht te denken. Willen wij derhalve onze longtoppen voldoende ventileren, dan moeten wij diepe ademhalingen doen. Deze worden vanzelf gedaan bij lichamelijke beweging, bij gymnastieoefeningen, bij wandelingen op stijgende wegen. Wie een zittende leefwijze heeft, sta van tijd tot tijd op van zijn werk

en make met over het hoofd geslagen armen bij het geopende venster eenige diepe ademhalingen. Vooral is dit noodig voor degenen, die van nature zwakke longen hebben, hetzij als erstuk, hetzij door voorgekomen ziekten en aandoeningen der longen. Door zulk een *consequent voortgezette ademgymnastiek* gelukt het zeer dikwijls, zwakke longen te versterken en een enge borstkas te verwijderen. Daardoor worden ook de ademhalingspielen, die zich tusschen de ribben bevinden en die dienen, om bij uit- en inademing de borstkas regelmatig enger en wijder te maken, ontwikkeld, hetgeen vooral voor bloedarme menschen van groot belang is, daar bij hen de ademhalingspielen zoo zwak kunnen zijn, dat kortademigheid optreedt, waardoor dezulken soms voor longlijders gehouden worden, zonder het te zijn.

De longen zelve als de eigenlijke luchtreservoirs en vernieuwingswerkplaatsen van het bloed moeten wijd en ruim zijn, voldoende samentrekbaar en uitzetbaar en van een geregelden bloedsomloop voorzien zijn. De hoofdvereischten voor een gezonde werkzaamheid der longen zijn derhalve: een goed gebouwde en bewegelijke borstkas, krachtige ademhalingspielen en goede lucht. Een weldadigen invloed op de longen kan men uitoefenen: door langzaam en diep in- en uitademen in reine lucht, door hardop lezen, door zingen. Ook het lachen, het geeuwen en zuchten kan als onwillekeurige ademgymnastiek beschouwd worden, die den bloedsomloop in de longen bevordert. Vooral het *zingen* is een voortreffelijk middel, om de borst te ontwikkelen en te versterken en behoeft in belangrijkheid met de gymnastieoefeningen niet onder te doen. Onderzoekingen hebben aangetoond, dat de omvang der borst en de uitzetbaarheid der borstkas bij zangers grooter zijn dan bij niet-zangers, en dat beide met den ouderdom van den zanger toenemen. Wij kunnen dus het zingen als een uiterst gezonde en heilzame ademgymnastiek beschouwen.

Om de ademhalingsorganen zooveel mogelijk

voor ziekten te bewaren,

moeten wij in de eerste plaats voor het inademen van reine, frissche lucht, zonder schadelijke bijmengselen zorgen en het inademen van te heete en te koude lucht vermijden. Dit geldt vooral gedurende den slaap des nachts. Men moet daarom de kinderen van de vroegste jeugd af er aan gewennen *door den neus te ademen* en niet met open mond te slapen, daar de koude lucht, die door de slijmvliezen van den neus strijkt, op die wijze verwarmd wordt, eer zij in de meer gevoelige longen komt. Om dezelfde reden is de al te plotselinge overgang van warme in koude lucht en omgekeerd schadelijk voor hals en longen. Heeft men daarom een tijdlang in een verhit lokaal vertoefd en daarbij nog gesproken of gezongen, dan moet men bij het naar buiten gaan den mond gesloten houden en *door den neus ademen*, zoodat de koude buitenlucht niet direct in de verhitte longen dringt. Voorts vermijde men alles, wat den bloedsomloop in de longen bovenmate vermeerdert. Hiertoe behoort alles, wat sterke hartkloppingen veroorzaakt, zooals te hard loopen, te snel bergetijden, onzinnig lang dansen, roeien, zwemmen, enz. Zeer dikwijls

zijn bloedspuwingen en andere gevaarlijke verschijnselen het gevolg van dergelijke buitensporigheden. Ook sterke afkoelingen van den rug en de voeten, vooral als het lichaam bezweet is, veroorzaken dikwijls longziekten. Het is daarom noodig zich tegen verkoudheden te harden door het dragen van passende onderkleeders en het gewennen van de huid aan temperatuurswisselingen door koude wasschingen, baden en wrijvingen. Op dit laatste onderwerp zullen wij nog gelegenheid hebben terug te komen bij onze verdere artikelen over de gezondheidsleer, daar dit ook een belangrijke factor is bij de zorg voor een goede gezondheid.

De hoofdpunten, die wij bij de zorg voor onze ademhalingsorganen moeten in acht nemen, zijn dus nogmaals in 't kort weergegeven, de volgende:

I. Zorg steeds voor reine, frissche lucht in woon- en slaapkamer, kantoor en werkplaats.

II. Geniet zooveel mogelijk de buitenlucht, zoo dikwijls tijd en werkzaamheden het toelaten.

III. Zorg voor een goede ontwikkeling en oefening van longen en borstkas, vooral van de longtoppen door diepe en langzame ademhalingen in de frissche lucht.

IV. Oefen de ademhalingspielen door wandelingen op hellende wegen en gymnastiekoefeningen.

V. Oefen u in hardop lezen en zingen, twee uitstekende wijzen van ademgymnastiek.

VI. Adem steeds door den neus; houd den mond gesloten bij den overgang van verhitte lokalen in de koude buitenlucht.

VII. Vermijd bovenmatige inspanning der longen en zorg voor doelmatige harding tegen kouvatten.

Bloedreiniging en verpleging der huid.

Het bloed is de drager van het leven. Door het bloed worden alle organen en weefsels van ons lichaam van nieuwe voedingsstoffen voorzien. Het bloed neemt de verbruikte stoffen uit deze organen en weefsels op, om ze door middel van de zoogenaamde uitscheidingsorganen uit het lichaam te verwijderen. Zoo deze afvalsproducten der stofwisseling niet uit het lichaam verwijderd worden ten gevolge van slechte functie of gestoorde levenskracht der uitscheidingsorganen, verontreinigen zij het bloed, veranderen het in zijne samenstelling en maken het ongeschikt, om ons lichaam behoorlijk te voeden en op te bouwen; het is dus van groot belang het bloed rein te houden van dergelijke afvalsproducten. Bij den gezonden mensch met een gezond hart en gezonde uitscheidingsorganen geschiedt dit op geheel natuurlijke wijze, om zoo te zeggen, zonder dat hij er iets van merkt. Zijn evenwel de uitscheidingsorganen verzwakt of in hunne werking gestoord, is het hart door ziekte niet meer in staat, voor een normalen bloedsomloop te zorgen, dan treden allerlei ziekteverschijnselen op, die verschillend zijn, naar gelang de verschillende

organen niet meer op natuurlijke wijze hunne taak verrichten. De bloedsomloop kan bovenmate vertraagd of versneld zijn, het bloed kan overladen worden met koolzuurgas en andere afvalsproducten der stofwisseling, het bloed bezit niet meer zijn normale samenstelling, en het geheele lichaam ondervindt daarvan de nadeelige gevolgen.

Aan het onder het volk verbreide denkbeeld der bloedreiniging ligt dus zeer zeker een waarheid ten grondslag. Gewoonlijk bestaan echter daaromtrent in zooverre verkeerde begrippen, als men meent door het drinken van bloedreinigings-thee of het slikken van laxeer- en purgeermiddelen het lichaam eens flink te moeten reinigen en daarin veelal een panacée tegen alle mogelijke ziekten en kwalen ziet. De waarheid is, dat onze uitscheidingsorganen op geheel natuurlijke wijze voor een normale bloedreiniging zorgen, en dat wij er dus slechts voor te zorgen hebben, deze organen in gezonden toestand te houden en ze niet door een verkeerde leefwijze te verzwakken. Dan verrichten zij hun taak, zonder dat wij onze toevlucht behoeven te nemen tot allerlei kwakzalversmiddelen, die bovendien door hunne te sterk prikkelende werking dikwijls direct schade kunnen veroorzaken. Wanneer de geheel natuurlijke bloedreiniging gestoord is en ten gevolge daarvan allerlei gezondheidsstoornissen optreden, moeten wij daarom niet blindelings naar zulke zoogenaamde bloedreinigingsmiddelen grijpen, maar ons afvragen, of wij niet door onze leefwijze tegen de regelen der rationeele gezondheidsleer gehandeld hebben, of wij niet door gemis aan reine, zuivere lucht onze longen verzwakt en het bloed verontreinigd hebben, of wij niet door onmatigheid in eten en drinken onze spijsverteringsorganen mishandeld hebben, en of wij niet door gebrek aan een doelmatige verpleging der huid tot deze verontreiniging van het bloed hebben bijgedragen. Want als wij ons herinneren, dat de huid niet alleen uitwasemt, maar ook inzuigt, dat derhalve nadeelige stoffen, die zich in hare onmiddellijke omgeving bevinden, in het bloed opgenomen worden, dan wordt het ons duidelijk, dat een gemis aan behoorlijke verpleging der huid alleen reeds de oorzaak van allerlei ziekten kan zijn. Inderdaad zien wij, dat door het openen der poriën van de huid, door wasschingen, wrijvingen en baden menige ongesteldheid op geheel natuurlijke wijze genezen kan worden.

Op welke wijze heeft nu de natuurlijke reiniging van ons bloed plaats? Het bloed wordt, gelijk wij in een vorig artikel gezien hebben, in de longen van nieuwe zuurstof voorzien en als arterieel bloed door de grootere en kleinere slagaderen van ons lichaam naar al de organen en weefsels van ons lichaam gevoerd. Hier geeft het zijne voedende bestanddeelen af, neemt de verbruikte stoffen op en keert als versch, met koolzuurgas beladen bloed naar het hart terug. Vandaar wordt het weder naar de longen gedreven, om opnieuw gereinigd te worden. De longen zijn dus belangrijke uitscheidingsorganen. Behalve in de longen wordt het bloed nog gedurende zijn omloop door het lichaam in de nieren, de lever en de huid gereinigd en van allerlei schadelijke bestanddeelen bevrijd. Wij zien

dus, dat tot de normale bloedreiniging, die zoo uiterst belangrijk is voor het behoud eener goede gezondheid, een gezonde toestand en goede werkzaamheid van het hart — de pompmachine of de drijvende kracht van den bloedsomloop en van de uitscheidingsorganen: longen, lever, nieren en huid — bepaald noodzakelijk zijn. Zijn deze organen gezond en kan het bloed ongehinderd door de haarvaten stroomen, dan heeft de bloedreiniging op ongestoorde wijze plaats. Op dezen bloedsomloop in het geheele lichaam en in de uitscheidingsorganen in het bijzonder kunnen wij in zooverre een gunstigen invloed uitoefenen, als wij voor een rationeele verzorging, voeding en instandhouding dezer organen zorgdragen.

De taak, die de gezondheidsleer in dit opzicht voorschrijft, vervalt dus in twee onderdeelen:

I. *De bloedsomloop in het lichaam en in de uitscheidingsorganen in het bijzonder moet in goede orde gehouden worden door de zorg voor het circulatieorgaan: het hart.*

II. *De uitscheidingsorganen zelve moeten door een rationeele verpleging in gezonden toestand gehouden worden.*

Het hart,

als het middelpunt en de drijfkracht van den bloedsomloop, vraagt onze aandacht in de eerste plaats, aangezien stoornissen in zijn bouw en functie niet alleen op den bloedsomloop, maar ook op het bloed zelf en op de stofwisseling in het geheele lichaam, de nadeeligste gevolgen hebben. Stoornissen in den bloedsomloop hebben, al komen zij ook in een klein deel van ons lichaam voor, dadelijk stoornissen in de voeding, den bouw en de werkzaamheid van dat lichaamsdeel of orgaan tengevolge. Niet zelden is ook een verhindering van den bloedsomloop in een of ander orgaan de oorzaak, dat de geheele samenstelling van het bloed verandert. Zoo kan het afsterven van een vinger of een teen door gestoorde bloedcirculatie tot een levensgevaarlijke bloedvergiftiging aanleiding geven. De hoedanigheid van het bloed heeft in zekeren zin ook invloed op den bloedsomloop, daar dik bloed langzamer vloeit dan dun bloed, en allicht verstoppingen in de kleinere bloedvaten kan veroorzaken. Wij moeten dus voor een voldoende hoeveelheid vloeistof in het bloed zorgen door het drinken van water. Het natuurlijke dorstgevoel is daarvoor de maatstaf. De bloedsomloop kan voorts bevorderd worden door diepe in- en uitademingen en door krachtige bewegingen van alle lichaamsdeelen. Beweging, flink ademen en water drinken zijn dus de hoofdmiddelen voor de instandhouding van een normalen bloedsomloop. Den toestand van het hart, dat in hoofdzaak den bloedsomloop regelt, kunnen wij tamelijk goed beoordeelen aan het al of niet optreden van hartkloppingen. In gezonden toestand en bij normale functie maakt het hart zich niet bemerkbaar. Bij ziekten of stoornissen der functie door bovenmatige lichamelijke inspanningen of gemoedsaandoeningen treden hartkloppingen op, die bij langen duur en veelvuldig voorkomen gevaarlijk kunnen worden, daar zij aanleiding kunnen geven tot hart-

vergrooting en de daarmede verbondene gevolgen. Wij moeten dus alles vermijden, wat het hart te veel inspant: onzinnig hard loopen, bovenmatige krachtsinspanning, hartstochtelijke gemoedsaandoeningen; maar aan den anderen kant ook een middelmatige krachtsinspanning niet schuwen, daar de hartspier hierdoor geoefend en gesterkt wordt.

Door de uitscheidingsorganen: longen, lever, nieren en huid wordt de reiniging van het bloed bewerkt. Door de stofwisseling, die voortdurend in ons organisme plaats heeft, worden onze organen en weefsels gevoed en opgebouwd. Bij dit proces ontstaan er echter ook onbruikbare stoffen, de zoogenaamde afvalsproducten der stofwisseling, die gelijk de asch uit den haard, dagelijks moeten verwijderd worden. Deze stoffen zijn voornamelijk koolzuurgas, water, urinestof en een aantal organische stoffen van ten deele zeer gecompliceerde samenstelling. De genoemde uitscheidingsorganen hebben elk een bepaalde taak te vervullen. De longen scheiden het koolzuurgas en een weinig waterdamp af; de lever vormt de gal, die een rol speelt bij de vorming der uitwerpselen, die het lichaam door de darmen verlaten; de nieren scheiden hoofdzakelijk water en urinestof af, en de huid zorgt door de vorming van het zweet tot verwijdering van het overtollige water, koolzuurgas en de organische stoffen. De werking dezer uitscheidingsorganen is op bewonderenswaardige wijze onder den invloed van het zenuwstelsel geregeld, en het eene orgaan kan in bepaalde omstandigheden tot op zekere hoogte de functie van het andere orgaan overnemen. Bij groote hitte b.v. is de werkzaamheid der huid zeer vermeerderd, (rijklijk zweeten) terwijl de nieren minder ingespannen werken; bij groote koude heeft het omgekeerde plaats. Bij een ziekte van nieren of longen tracht de huid de schadelijke stoffen, die anders in het lichaam zouden blijven, door zweeten uit het organisme te verwijderen, en zoo zouden wij nog tal van voorbeelden kunnen opnoemen van een wederkeerige, plaatsvervangende werkzaamheid der uitscheidingsorganen. Wij erkennen daaraan het groote belang der bloedreiniging, daar het lichaam bij beschadiging van een uitscheidingsorgaan er op bedacht is, in alle geval zich van de afvalsproducten der stofwisseling te ontdoen, en dit ook bereikt door een verhoogde werkzaamheid der andere organen. Het is dus van groot nut gezonde, en krachtige uitscheidingsorganen te hebben en zooveel in onze macht staat er voor te zorgen, dat deze organen behoorlijk kunnen arbeiden. Wat de verpleging der

Longen

betreft, die gelijk wij gezien hebben, hoofdzakelijk het bloed van nieuwe zuurstof moeten voorzien en tevens als uitscheidingsorgaan voor het koolzuurgas moeten dienen, hebben wij in ons vorig artikel: „De zorg voor de ademhalingsorganen” uitvoerig op de eischen der gezondheidsleer ten opzichte dezer belangrijke organen gewezen, en verwijzen wij daaromtrent op de 7 gezondheidsregelen aan het slot van dat artikel.

De lever

heeft een belangrijke rol te vervullen, zowel bij de

spijsvertering als bij de reiniging van het bloed. De lever is een groote klier, aan de rechterzijde van het onderlijf gelegen. Zij weegt 1½, tot 2 kilogram en is in vier leverlappen verdeeld. Tusschen twee lappen draagt zij aan hare onder- en voorzijde de galblaas, die de gal bevat, welke door de lever onafgebroken in een hoeveelheid van 500 tot 1000 gram in 24 uren geproduceerd wordt. De gal dient eenerzijds om de vertering der vetten in de spijsbrij te bevorderen, anderzijds om een groot aantal onbruikbare afvalsproducten van de stofwisseling met de ontlasting uit het lichaam te verwijderen. Is de afzending der gal gestoord, zooals b.v. bij geelzucht het geval is, dan lijdt het geheele lichaam er onder en de huid neemt een eigenaardig citroengele kleur aan tengevolge van het verblijven van de galkleurstoffen in het bloed. Door stoornissen in den bloedsomloop der lever kunnen voorts de zogenoemde haemorrhoiden of aambeien ontstaan, (verwijdingen van aderen van den endeldarm, die dikwijls tot hevige bloedingen aanleiding geven.) Lijders aan dergelijke stoornissen worden gewoonlijk zwartgallig en pessimistisch. Het is dus voor iedereen van het grootste belang, om voor een normalen bloedsomloop in de lever en de onderlijsorganen te zorgen. Dit kunnen wij bereiken door dagelijksche lichaamsbeweging, het vermijden van aanhoudend zitten, het vermijden van druk en knelling van de maag- en buikstreek door nauwe kleederen, en het vermijden van sterk verhittende spijsen en dranken, zooals scherpe specerijen en alcoholische dranken. Het veelvuldig gebruik van appels en het drinken van een glas frisch water des avonds voor het te bed gaan oefent een zeer gunstigen invloed uit op den bloedsomloop en de werkzaamheid van de lever.

De nieren

zijn van het grootste belang voor de reiniging van het bloed, daar zij dagelijks een groote hoeveelheid verbruikte en voor het organisme schadelijke stoffen uit het lichaam verwijderen. In 24 uren wordt in normale omstandigheden 1 tot 1½ liter water door de nieren afgescheiden; dit bevat 30 tot 40 gram orinestof, een stof, die even gevaarlijk voor ons organisme is als het koolzuurgas; zij wordt voortdurend gevormd als afvalproduct van de stofwisseling en moet daarom onafgebroken uit het lichaam verwijderd worden. Nierziekten zijn daarom zoo gevaarlijk, omdat daardoor de nieren verhinderd worden deze en dergelijke schadelijke stoffen af te scheiden, waardoor het bloed verontreinigd wordt en bloedvergiftiging het gevolg kan zijn, als het niet gelukt langs anderen weg, b.v. door sterk zweeten, die stoffen te verwijderen. Om onze nieren in gezonden en krachtigen toestand te bewaren, is het noodig alles te vermijden, wat hen onnoodig zou kunnen prikkelen. Daartoe behooren sterke alcoholische dranken, overmatig gebruik van zout en het innemen van sommige sterke allopathische geneesmiddelen. Het drinken van frisch water op bepaalde tijden van den dag, vooral des morgens en des avonds, draagt er toe bij, de nieren door te spoelen. Van veel belang is het, vooral bij kinderen er acht op te geven, dat de behoefte om het water te loozen, niet onderdrukt wordt,

want daardoor ontstaat ten eerste overvulling en verlamming der blaas, en voorts kunnen slepende nierziekten het gevolg zijn van deze schadelijke gewoonte, waarmede zelfs vele volwassenen behept zijn.

Dr. J. V.

UITBREIDING DER HOMOEOPATHIE IN NOORD-AMERIKA.

Telkens worden er zoowel hier als vooral in het buitenland pogingen aangewend, om het publiek diets te maken, dat de homoeopathische geneeswijze eigenlijk geen recht van bestaan heeft. Als bewijs hiervan wordt dan aangevoerd, dat deze geneeswijze in verschillende landen — naar men beweert — achteruitgaat en er om die reden door de voorstanders der Homoeopathie wanhopige pogingen in 't werk gesteld worden, ten einde aan deze geneeswijze officiële erkenning te verschaffen.

Dat van een achteruitgang der Homoeopathie evenwel geen spraak is, zouden wij voor bijna alle landen gemakkelijk kunnen aantoonen. Voor dit oogenblik volstaan wij er echter mede, dit beweren ten aanzien van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika te ontzenuwen, door eene mededeeling van den in homoeopathische kringen zoo gunstig bekenden Dr. Haupt.

Deze wijst in de „Leipziger populäre Zeitschrift für Homöopathie“ op de in den herfst van het vorige jaar verschenen „Transactions“ van de 58ste vergadering van het „American Institute of Homoeopathy.“ Volgens de daarin voorkomende statistische opgaven waren er in 1902 in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika:

31	homoeopathische medische tijdschriften.
193	„ gezeleenschappen, vereenigingen en clubs.
84	„ ziekenhuizen.
61	„ private en speciale ziekenhuizen.
58	„ sanatoria.
56	„ poliklinieken.
66	inrichtingen (asylen, toevluchtsoorden etc.) onder homoeopathische behandeling, en
20	homoeopathische universiteiten, waar gedurende den cursus 1901—02 944 studenten werden ingeschreven, en 227 studenten promoveerden.

Hoe zeer de Homoeopathie aldaar voortschreed, blijkt o. a. zonneklaar uit het feit, dat het „Amerikaansche Homoeopathische instituut“ bij de oprichting in het jaar 1844 slechts 40 leden telde, thans (1902) meer dan 2000 leden, en dat er vóór een halve eeuw in de Vereenigde Staten nauwelijks 300 homoeopathische geneesheeren waren, terwijl thans ruim 15000 arseen de praktijk volgens homoeopathische beginselen uitoefenen.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
A P O T H E K E N
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2306.**„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.
Afdeling Apotheek.**

Voorhanden:

Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN B^{zn}.

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.C. F. AALSMEER, Arts,
Smidswater 27 — DEN HAAG.
Spreekuur dagelijks
(behalve Zon- en Feestdagen) van
1—2 uur.Dr. M. L. van der Stempel
Heerengracht 555, AMSTERDAM,
heeft de praktijk weder hervat.
Spreekuur op werkd. van 2—3 uur.Doctor D. K. Munting Jr.
is tot en met 9 September a.s.
NIET te consulteren.

AMSTERDAM, Weteringschans 102.

Arts J. I. A. B. VAN ROIJEN
Haringvliet 26, ROTTERDAM,
is tot en met 6 September NIET
te consulteren.Doctor VOORHOEVE
is gedurende de maand Augustus
NIET te consulteren.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK Jzn.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.

VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.

VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,

Ritthemsche Markt F 189.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.

Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

Stoomdruk — LA RIVIÈRE & VOORHOEVE — Zwolle.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

Een Homoeopathisch docent. — Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van kinderslekten. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

EEN HOMOEOPATHISCH DOCENT.

Geachte Collega!

Dat gij mij op zulk een uitvoerige wijze uwe gedachten hebt willen mededeelen over de wenselijkheid van het bezit eener gelegenheid, om de homoeopathische geneeswijze te kunnen doceeren, deed mij veel genoegen. Met belangstelling heb ik uwen brief gelezen en uwe uiteenzettingen gevolgd. En ik gevoel dan ook in de eerste plaats behoefte u dank te zeggen voor de moeite, die gij u hebt willen getroosten.

Toch kan ik niet nalaten, eenige bedenkingen te opperen tegen het bezetten van een leerstoel door een homoeopaat in een allopathische faculteit. Zoals gij mij schrijft, zoudt gij het in het waarachtig belang der Homoeopathie achten, indien er aan ééne onzer universiteiten een homoeopaat benoemd werd als hoogleeraar in de pharmacognosie en pharmacodynamiek. Maar, geachte collega, op welke wijze zal een zoodanig hoogleeraar deze vakken moeten doceeren? Wat het eerste vak — de pharmacognosie — aangaat, is het antwoord niet moeielijk. Dit vak toch kan even goed door een allopaat als door een homoeopaat worden onderwezen. Maar het tweede — de pharmacodynamiek? Van welk gezichtspunt uit zal dit vak door hem worden gedoceerd? Gij zegt: „Natuurlijk van een homoeopathisch gezichts-

punt uit”. Goed, ik geef dit toe; maar indien hij dit doet, indien hij de homoeopathische geneesmiddelleer doceert, zooals dit behoort, zal hij dan niet telkens en telkens in botsing komen met de van de onze geheel verschillende opvatting der allopaten aangaande de werking der geneesmiddelen, en zal dit niet een groote verwarring te voorschijn roepen in de hoofden der studenten, die op de colleges, door de andere allopathische hoogleeraren gehouden, geheel andere theorieën aangaande de werking der geneesmiddelen hooren verkondigen? De opvatting der allopaten ten aanzien van de werking der geneesmiddelen kan hij niet verzwijgen; hij is — hoewel homoeopaat — een hoogleeraar in een allopathische faculteit en staat tegenover studenten, die voor het meerendeel allopathische neigingen hebben en de geneesmiddelleer willen leeren kennen, zooals deze door de hoogleeraren in de pharmacodynamiek aan andere hoogeschoolen geleeraard wordt. En — al kon hij het verzwijgen, hij zou het niet *mogen* doen. Want de Homoeopathie bevindt zich mijns inziens in de noodzakelijkheid oppositie te maken en aanvallend op te treden. Hij, die haar onderwijzen wil, kan er niet van tusehen, telkens vergelijkingen te maken tusschen de allopathische en de homoeopathische opvatting, telkens aan te toonen, hoe *zwak* de bewijsvoeringen zijn der allopaten, en hoe *sterk* de Homoeopathie daartegenover staat met haar *Similia similibus*; hij zal genoodzaakt zijn, telkens front te maken tegen hetgeen de andere hoogleeraren van dezelfde faculteit den studenten als waarheid voorhouden, en daardoor een zóó onverkwikkelijke verhouding in het leven roepen tusschen zichzelf en zijne collega's, dat hij het zelf weldra moe zal worden, totdat een aanvraag om ontslag als hoogleeraar het droevige einde van een overrijd besluit zal zijn.

Neen, geachte collega, naar het mij voorkomt, moet er een andere weg worden ingeslagen. Op het

tot stand komen van een homoeopathischen leerstoel aan eene onzer universiteiten moeten wij *niet* aandringen. Wat wij doen moeten, is dit: Wij moeten trachten de Regeering te bewegen een flinken arts, die de homoeopathische geneeswijze met hart en ziel is toegedaan, die de homoeopathische geneesmiddelleer grondig kent, en die bovendien de geschiktheid heeft, hetgeen hij zelf weet en denkt, anderen op aangename, onderhoudende wijze mede te deelen, als docent te benoemen aan een onzer hoogeschoolen. Dezen docent moet dan de gelegenheid worden opgesteld in een homoeopathisch ziekenhuis te kunnen aantoonen, dat zijne theoretische uiteenzettingen zich gronden op de ervaring aan het ziekbed. Wel is waar zullen dan niet *alle* studenten zijne lessen gaan volgen, daar zij niet daartoe genoodzaakt zijn en de docent ook geen examinator is; maar er zullen toch ongetwijfeld *enkele* zijn, die dit doen. Waarlijk, geachte collega, ik verzeker u, dat er in den laatsten tijd meer studenten zijn dan gij denkt, die gaarne met de beginselen der Homoeopathie zouden kennis maken, en die het ook ongetwijfeld *zullen* doen, zoodra hun daartoe de gelegenheid geboden wordt. Het is niet meer de tijd van ruim 20 jaar geleden, toen men in het Weekblad van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde terneerschreef, dat gij door een verblijf van enkele maanden te Berlijn en te Stuttgart de ervaring hadt opgedaan, dat de Allopathie geen toekomst had . . . of ten minste voor u niet opleverde.*) Dergelijke insinuaties hoort men thans niet meer. Men vindt het niet meer zoo vreemd, indien een jong arts de homoeopathische geneeswijze wil gaan bestudeeren, als in dien tijd, toen een bekend hoogleeraar u afraade, de Homoeopathie, „den *Schwindel*,” zooals ZHG. u schreef, te bestudeeren. Men noemt de homoeopathische artsen thans niet, zooals toen, òf bedriegers met opzet òf bedriegers zonder opzet, m. a. w. dus òf ware bedriegers, òf domkoppen. Deze tijden zijn voorbij, en ik geloof voor goed. Er is nu meer toenadering gelijk gij zelf in uwen brief zegt; er is ook meer belangstelling in de medische kringen ten aanzien van hetgeen de homoeopaten te zeggen hebben, en deze meerdere belangstelling zult gij het meest vinden onder de iongere collega's en het allermeest onder de studenten.

Daarom nog eens: Laat ons trachten een bekwaam docent te krijgen, die met waren ijver en edele toewijding datgene zal gedaan kunnen krijgen wat wij wenschen, nl. vele jonge artsen en vele medische studenten tot de overtuiging te brengen, dat de beginselen der Homoeopathie in overeenstemming zijn met de eischen der wetenschap, en — toegepast in de praktijk — tot de heerlijkste en schoonste resultaten leiden!

Collegialiter

T. C.

*) Inderdaad vindt men in dit Weekblad (1880 No. 48) de volgende mededeeling onder Binnenland: „Wij vernemen, dat de heer N. A. J. Voorhoeve, arts en onlangs aan de Leidsche Universiteit gepromoveerd, zich als homoeopaat te 's-Gravenhage gevestigd heeft. Door een verblijf van enkele maanden aan de homoeopathische eholen te Berlijn en te Stuttgart heeft hij naar het schijnt de ervaring opgedaan, dat de Allopathie geen toekomst heeft . . . . of wellicht voor hem niet oplevert.”

[Red.]

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

De verpleging der huid

eindelijk is voor het instandhouden eener goede gezondheid van het grootste belang. Want afgezien van de diensten, die zij het lichaam als tastorgaan en als beschutting tegen invloeden van buiten bewijst, draagt zij door hare uitwaseming en zweetafscheiding veel tot de natuurlijke bloedreiniging bij en behoort daarom reeds zorgvuldig verpleegd te worden. Worden de poriën der huid door vuil, stof, ingedroogd zweet of huidvet verstopt, dan wordt de behoorlijke afscheiding van verbruikte stoffen verhinderd; het bloed wordt onrein en het lichaam lijdt schade. Van zóóveel gewicht is deze huidafscheiding, dat het bedekken van de geheele huid met een luchtdicht vernis of het verbranden van $\frac{1}{3}$ van de oppervlakte der huid in de meeste gevallen den dood ten gevolge heeft. Wij moeten dus steeds voor een vrije, ongestoorde werking der huid als afscheidingsorgaan zorg dragen en haar tevens tegen de wisselingen van het weer trachten te harden, daar hierdoor het ontstaan van verkoudheidsziekten verhinderd wordt.

Dit doel bereiken wij door de warme en koude wasschingen en baden, alsmede door het veelvuldig wisselen der onderkleeren. Wasschingen van het geheele lichaam zijn voor het welzijn van den mensch in onze hedendaagsche samenleving van het grootste gewicht. Bij de wilde volkeren en de zwerfende nomadenstammen, tot welke ook de Zigeuners gerekend kunnen worden, staat het baden niet in groot aanzien, ja velen hebben er bepaald een afschuw van. Als wij zien, dat zij, niettegenstaande deze verwaarloozing van de huidverpleging, toch over 't algemeen een goede gezondheid genieten, dan moeten wij dit toeschrijven aan hunne eenvoudige leefwijze en het bijna voortdurend oponthoud in de frissche lucht, waardoor hun huid, die meestal slechts op hoogst primitieve wijze bekleed is, den ganschen dag aan de inwerking van licht, lucht en zonneschijn blootgesteld is en daardoor op andere wijze gehard wordt. Voor de bewoners onzer beschaafde landen, vooral der groote steden en middelpunten van verkeer en industrie, die geene gelegenheid hebben zulk een buitenleven te leiden, is de verpleging der huid door wasschingen, baden en afwrijvingen een onontbeerlijk onderdeel der gezondheidsleer. Dr. Niemeijer, een bekende autoriteit op het gebied der hygiëne, schrijft over dit onderwerp de volgende interessante opmerkingen: „Als men bedenkt, dat zelfs een in de kamer staand gipsbeeldje na korten tijd zijn frisschen glans verliest, dan kan men zich een denkbeeld maken van den toestand der huid eens arbeiders, die den ganschen dag in een stoffige werkplaats moet vertoeven. Een nog levendiger voorstelling verkrijgt men, als men een slag tegen de kleederen van zulk een fabrieksarbeider geeft: een ware stofwolk stijgt omhoog! Welk een

lucht verspreiden dikwijls de daagsche kleeren van deze klasse van menschen! Stof en zweet vereenigen zich, om de poriën der huid, wier getal op twee millioen geschat wordt, te verstoppen, de uitwasing te verhinderen en de huidzenuwen te prikkelen! Uitslag, hardnekkige zweren en etterende wonden zijn de meest voorkomende gezondheidsstoornissen in deze kringen. Maar ook de inwendige organen lijden schade door de onderdrukking van de huidafscheiding, en op deze wijze kunnen vele chronische kwalen bij dergelijke menschen verklaard worden. Maar niet alleen de stof, die blijft zitten, is schadelijk; ook bij dezulken, die zich dikwijls wasschen, wordt het waschwater, na een reiniging der huid, vuil. Dit wordt veroorzaakt door de huidschilfertjes, die bij iedereen ontstaan, door de zouten en het organische vuil, dat door de huid afgescheiden wordt. Ook deze stoffen moeten geregeld verwijderd worden, wil men de huid en het lichaam in gezonden toestand houden."

Wasschingen van het geheele lichaam zijn daarom voor ons lichamelijk welzijn van het grootste gewicht. Zeep is bij die wasschingen onmisbaar, omdat zij het vetachtige vuil, dat water alleen niet kan wegnemen, oplost en verwijdert. Volgens de uitspraak van Liebig staat het verbruik van zeep in directe verhouding tot de beschaving der volkeren, en de zindelijkheid in dezelfde directe verhouding tot de gezondheid.

Warme baden en wasschingen verdienen als reinigingsmiddel de voorkeur, daar hierdoor, in verbinding met het gebruik van zeep, het vuil het best opgelost en verwijderd kan worden. Wat de temperatuur van het water betreft, is een warmte van 26 tot 28° R. het meest aan te bevelen. Voor de meeste menschen is één reinigingsbad in de week voldoende; dengenen, die door hun beroep op buitengewone wijze met vuil en stof in aanraking komen, is een reinigingsbad na afloop van het dagelijksche werk zeer aan te bevelen. De badinrichtingen en volksbaden, die in onzen tijd in alle groote steden zijn opgericht, waarin men tegen geringen prijs een bad kan nemen, zijn daarom van groot gewicht voor de volksgezondheid en als een groote vooruitgang op hygiënisch gebied te beschouwen. Het meest aangrijpend werken de *dampbaden* en de *russische baden*, die door een zeer hooge temperatuur het zweeten kolossaal bevorderen en daarom steeds min of meer verslappend zijn. Zij moeten steeds door een koude douche gevolgd worden. Zij kunnen door gezonde en sterke menschen van tijd tot tijd zonder gevaar genomen worden; voor zwakke menschen en lijdens aan hart- en borstkwalen zijn zij uiterst nadeelig.

Koude baden en wasschingen verdienen de voorkeur in den zomer bij groote hitte en ook als middel om de huid te harden tegen de wisselende invloeden van de weersgesteldheid. Over 't algemeen geldt de regel, dat, hoe kouder het water is, des te korter en minder dikwijls het bad genomen moet worden. Een *zêr koud* bad van 12° R. mag slechts ééne minuut duren en kan hoogstens éénmaal in de week genomen worden. Men bereikt door deze baden den hoogsten graad van sterkte der huid, doch men vergeete niet, dat te lang en te veel van

deze baden de huid overprikkelt en schadelijke gevolgen heeft. Hetzelfde geldt van de zeer koude douches, die ook niet meer dan ééns in de week genomen mogen worden en altijd door behoorlijke afwrijving en lichaamsbeweging gevolgd moeten worden, zooals trouwens alle baden. Een *middelmatig koud* bad van 13° tot 15° R., zooals het rivierwater dit in het voor- en najaar oplevert, kan 3 tot 5 minuten duren en door hen, die er aan gewend zijn, tweemaal per week genomen worden. Een *koud* bad van 16° tot 20° R., de gewone temperatuur van het rivier- en zeewater in de heete zomerdagen, is in den zomer een ware lafenis voor het vermoeide lichaam en kan zonder eenig gevaar elken dag genomen worden, zoo het niet langer dan 10 minuten duurt. *Zeebaden* werken door hun zoutgehalte en den golfslag zeer krachtig, maar kunnen over 't algemeen door zwakke, bloedarme en zenuwachtige menschen niet goed verdragen worden. Bij verschillende chronische ziekten worden zij met goed gevolg gebruikt, waarvan de in den zomer druk bezochte badplaatsen menig voorbeeld kunnen aanwijzen.

Het is misschien voor onze lezers niet van belang ontbloomt, juist in dezen tijd van 't jaar, waarin het baden aan de orde van den dag is, de 10 geboden voor baders en zwimmers, zooals die door de „Hamburger Vereeniging voor Hygiëne" zijn opgesteld, te vermelden. Zij luiden als volgt:

1. Baad niet na hevige gemoedsaandoeningen.
2. Baad niet, zoo gij u niet geheel wel gevoelt.
3. Baad niet na hevige lichaams-inspanning.
4. Baad niet met een volle maag en na het drinken van alcoholische dranken.
5. Loop niet hard, op weg naar de bad- of zweminrichting.
6. Informeer naar de diepte en strooming van het water.
7. Kleed u langzaam uit, maar ga dan *dadelijk* in het water.
8. Spring met het hoofd vooruit in het water, of duik ten minste dadelijk onder, als gij het eerste niet kunt of wilt.
9. Blijf niet te lang in het water, vooral als gij niet sterk zijt.
10. Wrijf het lichaam na het bad goed af, kleed u snel aan en doe daarna een kleine wandeling.

Niet iedereen is evenwel in de gelegenheid te baden, en velen kunnen het ook niet goed verdragen. Denzulken raden wij, behalve het wekelijksche reinigingsbad, de dagelijksche koude wasschingen, gevolgd door afwrijvingen, of de droge afwrijvingen zonder wasschingen als een uitstekend middel aan, om de huid te harden en gezond te houden. Velen meenen, dat zij aan de eischen der zindelijkheid en der gezondheidsleer voldaan hebben, als zij des morgens gezicht en handen met koud water wasschen, terwijl zij de weldaad van een bad of een koude wassing aan het overige gedeelte hunner huid slechts zelden gunnen. Bij den een komt dit voort uit onbekendheid met de voordeelen van het wasschen en baden, bij den ander uit de dwaze vrees voor kouvatten, bij den derde uit gemakzucht. En toch zijn deze koude wasschingen, gevolgd door

flinke frotteeringen van het lichaam, het beste middel, om de huid ongevoelig te maken voor plotselinge veranderingen van de temperatuur en zoodoende het lichaam te bewaren voor catarrhen, rheumatiek en neuralgie, die zoo dikwijls bij het omslaan van het weer bij verweekelijkte personen ontstaau. Zij verhoogden het weerstandsvermogen van het lichaam tegen de ongunstige en vijandige invloeden die het omringen. Daarbij geven zij een aangenaam gevoel van kracht en frischheid, die het leven als verjongt, en bewerken een gezonden eetlust en verkwikkenden slaap. Met zulke koude wasschingen vange men *des zomers*, nooit *in den winter* aan, en ga langzamerhand van warme tot koele en koude temperaturen over. Is men er eenmaal aan gewend, dan kunnen deze wasschingen ook in den winter met groot voordeel voortgezet worden. Zij moeten dan evenwel in een verwarmd vertrek gedaan worden. Natuurlijk moet ook op dit gebied overdrijving als schadelijk vermeden worden. Bij kleine kinderen, oude menschen, zwakke, bloedarme personen en borstlijders richten proefnemingen om zich te harden dikwijls meer schade aan, dan zij voordeel brengen. Voor dezulken zijn de droge afwrijvingen van het lichaam met een groven frotteerhanddoek elken morgen na het opstaan zeer aanbevelenswaard. Zij verwijderen de huidschilfertjes en prikkelen de huid tot verhoogde werkzaamheid, zoodat een aangenaam gevoel van warmte het lichaam doorstroomt. *Voor gezonde en sterke menschen daarentegen zijn de koude wasschingen en baden, met verstand en inzicht gebruikt, een uiterst werkzaam middel, om de huid ongevoelig te maken voor de snelle wisselingen van het weer en zoodoende tot instandhouding eener goede gezondheid mede te werken!*

De Kleeding.

Een niet onbelangrijk onderdeel der gezondheidsleer betreft de **kleding** van het lichaam in gezonden en zieken toestand. Een juiste, aan de eischen der hygiëne voldoende onder- en bovenkleeding draagt er veel toe bij, onze gezondheid in stand te houden. Zij beschut ons tegen het te groote verlies van warmte, zij bevordert de uitwaseming van schadelijke stofwisselproducten, zij dient als middel om de huid tot grootere werkzaamheid te prikkelen en tevens te harden. Een ondoelmatige, dwaze, aan de grillen der mode willekeurig onderworpen kleeding kan echter juist het tegenovergestelde bewerken van hetgeen, waartoe zij bestemd moet zijn. Vele menschen verweekelijken zichzelf door bovenmatig dikke kleederen aan te trekken, anderen kleeden zich te dun, vooral in den overgangstijd van voor- en najaar, weer anderen mishandelen hunne organen door nauw sluitende corsetten, ceinturen en kragen. Al te veel wordt er door de meeste menschen bij de kleeding naar mode en smaak gevraagd, zonder op *doelmatigheid* en *natuurlijkheid* te letten. Wel is een smaakvolle, sierlijke kleeding uit een schoonheids-oogpunt beschouwd niet te verwerpen, maar zij mag er toch niet toe leiden, van ons lichaam een modepop te maken en alle hygiënische regelen in het aange-

zicht te slaan. Trouwens, dit is ook niet noodig. Het is zeer wel mogelijk, een kleeding te dragen, die gezond is en tegelijk voldoet aan de eischen van schoonheid en harmonie.

De kleeding dient in hoofdzaak, om het lichaam tegen de veranderingen van het weer te beschutten en als slechte geleider van de warmte voor het instandhouden van een gelijkmatige lichaamstemperatuur te zorgen. Het is dus duidelijk, dat de kleeding in de verschillende klimaten geheel verschillend moet zijn en dat zij zelfs op onze breedte met de weersgesteldheid en de eigenaardige klimatische verhoudingen van elke landstreek in overeenstemming moet gebracht worden. Bovendien verschilt de kleeding in aard en omvang bij de verschillende leeftijden, het geslacht en het beroep der menschen, terwijl ook op de constitutie, het lichaamsgestel van den enkelen persoon, hetzij zwak of sterk, hetzij gezond of ziekelijk, acht gegeven moet worden.

Met een gepaste kleeding kan de mensch zich zoowel aan de grootste koude als aan de grootste warmte zonder gevaar voor leven en gezondheid blootstellen. De temperaturen, waarin de Negers en de Eskimo's wonen, verschillen wel 40° tot 50° C van elkaar, en toch is de temperatuur van het bloed bij beiden gelijk, daar zij hunne kleeding (en ook hunne voeding) naar de omstandigheden regelen. In zijn kleeren draagt dus de mensch het klimaat, dat voor hem passend is, bij zich om, tot in de hoogste breedtegraden. Want door het regelen van de eigen warmte en de uitwasemingen van het lichaam is de kleeding zoowel in het koude als heete klimaat, zoowel bij droge als bij vochtige lucht een belangrijk hulpmiddel om den mensch in staat te stellen, de bijzondere weersgesteldheden van de verschillende hemelstreken te trotseeren. De mensch is dan ook het eenige levende wezen, dat zich overal op aarde, in het barre noorden, zoowel als in het tropische zuiden of in de wisselvallige gematigde luchtstreken kan acclimatiseeren en leven. Natuurlijk moet hij daartoe zijne kleeding ook met de temperatuur en het vochtigheidsgehalte der lucht in overeenstemming brengen en naar gelang van dikte, vorm en kleur der kleeding variëeren.

Bij de kleeding komt het er dus in de *eerste* plaats op aan, dat zij een *slechte warmtegeleider* is, want daardoor wordt zoowel bovenmatige afkoeling als gevaarlijke verhitting van het lichaam vermeden. Zij mag de warmte van het lichaam slechts langzaam aan de buitenlucht afgeven en omgekeerd de warmte of koude der lucht slechts geleidelijk aan onze huid mededeelen. Onder de meest gebruikelijke stoffen, waaruit wij onze kleeding vervaardigen, nemen *wool* en *zijde* de eerste plaats in als slechte geleiders der warmte, terwijl *linnen* een goede warmtegeleider is. Het veroorzaakt een gevoel van koude op de huid, daar het de lichaamswarmte afsleidt. *Katoen* houdt het midden; in den winter houdt het warmer dan linnen en in den zomer beschut het voor kouvatten.

Onze kleeding vormt dus om zoo te zeggen onze tweede huid, aan welker oppervlakte het warmteverlies, zonder het voor onze werkelijke huid zoo onaangename gevoel van rilling en koude, onafgebroken

plaats heeft. Bij een juist gekozen kleeding koelt onze huid niet beneden 24° tot 30° C. af, en daarbij gevoelen wij ons wel en gezond. Als het onderscheid van temperatuur tusschen onze huid en de buitenlucht zeer groot is, trekken wij instinctmatig meer bovenkleederen aan, om de warmte-onttrekking nog verder van onze huid af te doen plaats hebben.

In de *tweede* plaats heeft de kleeding een groote rol te spelen als *regulateur voor de uitwasemingen van het lichaam*. Behalve de zichtbare *transpiratie*, die vooral bij lichaamsbeweging en in den zomer duidelijk merkbaar is, heeft er ook een voortdurende *perspiratie*, d. w. z. een uitwaseming van gasvormige bestanddeelen uit ons lichaam door middel van de zweetkliertjes plaats. Als deze onderdrukt wordt, lijdt het geheele lichaam schade. Het bedekken van de geheele huid met een luchtdicht vernis heeft den dood tengevolge. Als de kleeding niet voldoet aan den eisch poreus te zijn, dan behoeven wij ons dus niet te verwonderen, als allerlei chronische ziekte-toestanden en slepende kwalen het gevolg zijn van dit veronachtzamen van de voorschriften der gezondheidsleer. Uit dit oogpunt beechouwd is *wol*, in den vorm van *tricot* geweven, te verkieszen boven *flanel*, dat veel minder poreus is en moeten de *gesteven* linnen hemden onderdoen voor *losgeweven katoenen* ondergoed.

In de *derde* plaats moeten wij bij de keuze der stoffen, waaruit de kleeding vervaardigd wordt, letten op hunne *hygroscopische eigenschap*, d. w. z. op het vermogen water op te zuigen en weder te laten verdampen. Dat dit van groot belang is weet een ieder, die kou gevat heeft door te snelle afkoeling na flink gezweet te hebben. Een linnen hemd, doornat van 't zweeten, veroorzaakt al spoedig een onaangenaam gevoel van koude op de huid, terwijl dit met een wollen hemd in dezelfde omstandigheden lang niet zoo het geval is. Dit komt daar vandaan, dat het linnen, dat wel is waar niet zooveel vochtigheid in zich opneemt als wol, deze vochtigheid echter veel sneller loslaat en dus aan de huid sneller een groote hoeveelheid warmte onttrekt, die gebruikt wordt, om het water te doen verdampen. Wollen onderkleederen, op de bloote huid gedragen, beschutten dus in zekeren zin voor kouvatten, daar zij het zweet opzuigen, slechts langzaam laten verdampen en de huid voor te plotselinge afkoeling bewaren. Zij zijn daarom voor menschen, die gemakkelijk en veel zweeten, voor sportlieden en in de heete maanden aan te bevelen. Op den duur verwekelijken zij echter de huid, daar zij haar opprikkelen, terwijl linnen en katoen dit minder doen. Wie derhalve zulke wollen onderkleederen op de bloote huid draagt, moet zich aan koude afwasschingen en frotteeringen gewennen, om de door de wol veroorzaakte verwekelijking eenigszins tegen te gaan. Wil men beide factoren combineeren en zoowel voor een langzame verdamping der vochtigheid als voor een passende wrijving der huid ter vermindering van verwekelijking zorg dragen, dan is het aanbevelenswaard, op het bloote lichaam een *poreus geweven katoenen hemd* en daaroverheen een *dunnen borstrok van wol-tricot* te dragen. Dit is inderdaad een onderkleeding, die aan alle eischen der gezondheidsleer

voldoet en zoowel in den zomer als in den winter passend is, als men de dikte van het wollen weefsel met het jaargetijde in overeenstemming brengt. Wij zien dus, dat het linnen als onderkleeding over 't algemeen niet zoo zeer aan te bevelen is, (het verliest dan ook veel aan terrein,) terwijl katoen en wol, op doelmatige wijze geweven, zoodat het weefsel poreus *blijft*, beiden meer gewaardeerd moeten worden. *Zijde* is ook uitstekend materiaal voor onderkleeding, maar zal wegens den hoogen prijs en de moeielijkheid als tricot geweven te worden, wel geen algemeene verbreiding vinden.

Wat de *bovenkleeding* betreft, spelen katoen en wol de grootste rol en zijn ook bijna uitsluitend in algemeen gebruik. Of men het eene of het andere kiest, hangt af van den tijd van 't jaar en van het klimaat. De meest gebruikelijke stoffen voldoen allen aan den eisch slechte warmtegeleiders te zijn, en zijn gewoonlijk ook poreus, zoodat zij de uitwaseming van het lichaam niet verhinderen. De voering van vele kleederen, die door een zekere bewerking — appretuur genoemd — stijf gemaakt wordt, vermindert echter veelal de hygiënische waarde der bovenkleeding, en het is derhalve een verblijdend verschijnsel, dat vele fabrikanten van dergelijke stoffen er in den laatsten tijd toe overgaan, ook hierin op het poreuze karakter acht te slaan en de ongezonde appretuur met stijfsel en andere bestanddeelen weglaten, zonder dat daarom aan de schoonheid van de stof afbreuk gedaan wordt.

Waterdichte stoffen, als caoutchouc, gutta-percha, mackintosh, zijn om de bovengenoemde redenen ongeschikt, om op den duur gedragen te worden, daar zij de uitwaseming van het lichaam verhinderen en een onbehagelijk gevoel van lastige, vochtige warmte veroorzaken. Men trekke daarom gutta-percha-regenmantels en overschoenen, die zeer zeker voor korten tijd goede diensten bewijzen, zoo spoedig mogelijk na het gebruik weer uit.

De *kleur* der kleedingsstoffen werkt in zooverre op ons lichaam, als donkere, vooral zwarte stoffen, de licht- en warmtestralen in zich opzuigen, terwijl lichtgekleurde, vooral witte stoffen, de meeste lichtstralen terugkaatsen en de warmte van buiten af niet in het lichaam laten dringen. De eerstgenoemde stoffen passen daarom in den winter, de laatste in den zomer en in tropische landen. Zwart goed neemt reukstoffen en besmettelijke ziektekiemen gemakkelijker op dan licht goed, daarom is het zwarte gewaad der diaconessen *niet* aan te bevelen.

De *vorm* der kleeding, vooral het nauw of wijd zijn, oefent op ons welzijn een niet te miskennen invloed uit. Wijde en aan verschillende plaatsen open kleedingsstukken veroorloven een gestadigen af- en toevoer van lucht en uitwaseming, waardoor het verdampen van het zweet en de afkoeling van het lichaam bevorderd wordt. Zij passeh dus in den zomer en in tropische streken. Nauwsluitende kleedingsstukken houden voortdurend een luchtkolom om het lichaam ingesloten, die als slechte warmtegeleider dient; zij passen dus in den winter en in koude klimaten. Zijn zij echter *te nauw*, dan maken zij juist de aanwezigheid dezer luchtkolom onmogelijk, (zooals wij zien bij nauwe schoenen en handschoenen, die,

zoals bekend is, niet zoo warm houden als wijde,) en zijn bovendien hoogst schadelijk voor de gezondheid wegens den druk, dien zij op belangrijke organen uitoefenen, waardoor een vrije bloedcirculatie bemmerd wordt. Het gevaarlijkste voor de gezondheid is in dit opzicht het te nauw omsnoeren van den hals, de borsten de maag, gelijk dit zoodikwijls geschiedt door nauwe, staande kragen, corsetten en ceinturen.

Wat de bekleeding van de verschillende deelen des lichaams betreft, die natuurlijk al naar gelang van den tijd van 't jaar, het klimaat, den ouderdom, het beroep en de constitutie verschillend gekozen moet worden, kan in 't algemeen als regel gelden, dat het onderlijf en de voeten warmer gekleed moeten worden dan het bovenlijf. Bij het laatste is het vooral de rug, die warm gehouden moet worden. Door te dunne bekleeding van den rug kunnen allerlei slepende ziekten, b.v. nierziekte, tengevolge van kou-vatten ontstaan. Het is daarom vooral voor degenen, die in dit opzicht wat gevoelig zijn, goed, hierop te letten. Op de eenvoudigste wijze kunnen mannen hiervoor zorgen, als zij het ruggedeelte der vesten met wol of flanel, in plaats van met het gewone geappreterde linnen laten voeren. Kleine kinderen en oude menschen gevoelen zich bij een warme kleeding het best; de jeugd en de middelbare leeftijd dragen een matig warme kleeding. Ook overdrijve men het harden door dunne kleeding niet, want daardoor kan men zich schaden en men gewenne de huid slechts langzamerhand aan de koude.

Dr. J. V.

Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Een bij volwassenen niet alleen, maar ook bij kinderen veelvuldig voorkomend lijden is de *constipatie* of *verstopping*.

De oorzaken van te tragen stoelgang bij kinderen moeten bijna altijd gezocht worden in slechte of, duidelijker nog, in voor den leeftijd ongeschikte voeding. Vooral het vroege gebruik van meelkost, waarop we reeds herhaalde malen gewezen hebben, geeft aanleiding tot verschillende stoornissen. Ook onregelmatigheid in de voeding van de moeder of van de min van het zogende kind, evenzoo het gebruik van purgeermiddelen, kan tot constipatie leiden.

Bij koorts kan het een bijkomend verschijnsel zijn, eveneens bij lever- en hersenziekte. De constipatie zal in dat geval verdwijnen tegelijk met de genezing dier ziekte. Dit geschiedt dikwijls zonder speciale behandeling.

Vooral in de eerste jeugd lijden de kindertjes er zeer onder. De lijdertjes worden bleek, schrikken 's nachts in den slaap op, of klagen op iets verderen leeftijd over hoofdpijn; ze zijn rusteloos, koortsig, de buik is opgezet; vaak pogen ze de darmen te ontle-

digen, maar vruchteloos; soms zelfs is de aandrang tot stoelgang absoluut afwezig. Soms komt er nog vanzelf ontlasting om de 2 à 4 dagen.

Braken is dikwijls ook een verschijnsel van hardnekkige constipatie. Een enkel maal prikkelen de harde drekballen dermate de ingewanden, dat er diarrhee ontstaat, die bij kinderen zelfs een doodelijk verloop kan nemen.

Door het persen, dat de kleinen herhaaldelijk doen, kan het *stijmvlies* van den endeldarm uitzakken, bij zeer jeugdige kinderen ontstaan zelfs navelbreuken.

De *behandeling* van dit bij uitstek hardnekkig lijden is niet gemakkelijk. In bijna alle gevallen is het beginnen met *Sulphur*, één dosis 's avonds en één dosis 's morgens, gedurende 4 à 5 dagen zeer aan te bevelen. De daarna meest in aanmerking komende middelen zijn: *Bryonia* en *Nux vomica*.

De indicaties zijn:

Bryonia: de kindertjes zijn prikkelbaar, klagen over hoofdpijn, of indien ze niet klagen kunnen, grijpen ze met de handjes naar het hoofd; de tong is bruin beslagen, taasie ontlasting, die met moeite verwijderd wordt, soms gelijkend op knikkers.

Lycopodium: dit middel is vooral nuttig, wanneer er veel gasvorming plaats heeft.

Mercur. solub.: de huid is vaal, het wit der oogen is geelachtig getint, groote speekselvloed, de kinderen hebben een bleeke, witachtige ontlasting.

Nux vomica: de lijdertjes hebben vaak aandrang tot stoelgang, zonder bepaald effect, ze hebben een rusteloozen slaap en zijn zeer prikkelbaar.

Opium: er bestaat absoluut geen *neiging* tot stoelgang, harde knollige ontlasting, indien er iets geloofd wordt, hoofdpijn, duizeligheid, de lijdertjes zijn soezig, en er bestaat geene of weinig urineloosing.

Plumbum: in hardnekkige gevallen zeer aan te bevelen, vooral daar waar de geloofde faeces donker gekleurd zijn, en uit zeer kleine drekballen bestaan.

Podophyllum: bleeke of stopverfachtige defaecatie; constipatie, volgend op diarrhee, vale huidkleur, rustelooze slaap, *Prolapsus ani* of uitzakken van het endeldarmvlies tengevolge van het persen.

Sulphur: pijnlijke opzetting van den buik, habitueele obstipatie.

Er zijn nog wel andere middelen o. m. *Alumina*, *Hydrastis*, maar we achten het bovenstaande voor de eerste hulp ruim voldoende.

Het dieet is een groote factor; dit moet goed geregeld worden. Jonge kinderen, dit herhalen we hier voor de zooveelste maal, mogen geen meelkost hebben; ook te veel koemelk kan schadelijk werken.

Oudere kinderen mogen geen kaas hebben, of een te groote hoeveelheid vleesch.

Versche groenten, koolsoorten, rapen, uien, rijpe vruchten, groentesoep, havermeelpap met stroop en bruinbrood mogen in ruime hoeveelheid aan de tweede categorie gegeven worden. Onder ruime hoeveelheid moeten we natuurlijk niet zooveel verstaan, dat de maag en de ingewanden er door van streek raken.

Een teug water bij het opstaan en bij het naar bed gaan werkt zeer gunstig.

Wrijvingen hetzij met de warme hand of met olijfolie over den rug en den buik geven vaak een

goed resultaat, en zijn niet alleen bij jonge maar ook bij oudere kinderen zeer aan te bevelen.

Bij hardnekkige constipatie of bij aanwezigheid van ingewandswormen zijn lavementen met warm water of warme zeepsop in het algemeen aan te bevelen.

Vooraf moet men de kinderen gewennen iederen morgen, liefst op hetzelfde uur, de darmen te ontledigen.

Purgeermiddelen zijn streng af te keuren.

Een tweede ziekte, waarmede wij ons voor dit maal zullen bezighouden, is de **Geling**.

Deze ziekte ontstaat dikwijls dooreen aandoening der gal-afvoerende wegen, en is gekenmerkt door het geelgekleurd worden van de verschillendelichaamsweefsels.

De *verschijnselen*, die men kan waarnemen, zijn gele tint, eerst van het wit der oogen, dan van de nagelwortels, daarna van het aangezicht en den Hals, en eindelijk van den romp en de ledematen. De urine wordt donkergeel tot donkerbruin van kleur, en kleurt het linnen ondergoed; de stoelgang wordt kleiachtig en stopverfuit van kleur. Daarbij bestaat constipatie. De lijdertjes zijn vermoeid, angstig, hebben maagpijn, een bitteren smaak in den mond, en hebben algemeene koortsverschijnselen. De ingewanden zijn vaak uitgezet en verstopt door het niet voldoende verteerd voedsel, en worden daardoor geprikkeld. Gewoonlijk gaat de geling gepaard met een gedrukte gemoedsstemming, groote zwakte en zeer langzamen pols.

De *oorzaken* der geling vindt men vaak in functiestoornissen der ingewanden, in atmosferische veranderingen, gemoedsaandoeningen, diëtfouten en ook, maar dan is het lijden van ernstigen aard, in leverziekten. Af en toe worden kinderen geboren, lijdende aan geling. De lever heeft bij deze jonggeborenen haar werkzaamheid als bloedzuiverend orgaan nog niet voldoende opgevat.

Wat de *behandeling* betreft, zal men in een groot aantal gevallen volstaan kunnen met *Mercur. solub.* Van dit middel geve men alle 3 uur een dosis, tenzij een ander middel geïndiceerd is.

De *indicaties* der verschillende in aanmerking komende middelen zijn:

Aconitum: geling, door schrik of koudevatten ontstaan, de patient heeft koorts en veel pijn onder de ribben;

Chamomilla: geling, door gemoedsbewegingen ontstaan;

China: geling, door het gebruik van onverteerbare stoffen ontstaan, oververmoeienis, koude vatten, wanneer daarbij de ziekte een intermitterend (tusschenpoozend) karakter aanneemt; wanneer allopathisch groote doses *Mercur* (kwik) gegeven zijn, waardoor de geling is ontstaan.

Mercur. solub.: dit is, gelijk we reeds boven hebben vermeld, een van de meest nuttige middelen, tenminste wanneer de patient vooraf geen kwik, onder allopathische behandeling, heeft gehad.

Nux vomica: pijn in de leverstreek, misselijkheid, hardlijvigheid.

Bij *chronische* gevallen kunnen ook in aanmerking komen *Chelidonium*, *Digitalis*, *Hydrastis*, *Nitri-acid*, *Phosphorus* of *Podophyllum*.

Aangenaam voor den patient is vaak het appliceren

van warme compressen op de leverstreek, vooral in zware gevallen geeft dit verlichting van pijn! In lichte gevallen doet ook een koude compres zeer aangenaam aan.

Het dieet moet absoluut *vetrij* zijn, daar het vet niet verteerd kan worden tijdens de geling.

Als voorbehoedmiddel is het gewenacht, dat de kinderen steeds regelmatig leven, en er vooral geen excessen met eten, drinken en snoepen plaats grijpen; veel frissche lucht is goed, doch aan groote weersveranderingen moet men ze niet te veel blootstellen.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

J. B. te K. vraagt of *Avena sativa*, *Hamamelis-extract* en *Aqua nucis vomicae* allopathische middelen zijn. Een antwoord hierop te geven is niet zoo eenvoudig. Het *laatst* genoemde middel (*Nux vomica*) wordt in den vorm van *Aqua nucis vomicae* door den homoeopaat niet gebruikt, wel als *tinctura nucis vomicae*, waaruit de verschillende verdunningen van *Nux vomica* bereid worden; de beide eerste middelen (*Avena sativa* en *Hamamelis-extract*) wendt de homoeopaat daarentegen zeer dikwerf aan. Daarmede is echter nog niet uitgemaakt, of zij allopathische of homoeopathische middelen zijn. Het feit, dat een medicament door een allopaat of door een homoeopaat aangewend wordt, maakt het niet tot een allopathisch of homoeopathisch middel; maar wel het beginsel volgens hetwelk het gekozen en voorgeschreven wordt. Indien b. v. een arts Opium voorschrijft met het doel zijn patient een rustigen slaap te bezorgen, dan handelt hij *allopathisch*, en kan men dus in dat geval het Opium een allopathisch middel noemen; maar indien een arts Opium voorschrijft bij toestanden, waar groote slaperigheid, slaapzucht, enz. op den voorgrond treden, dan handelt hij *homoeopathisch*, en kan men dus van Opium als van een homoeopathisch middel spreken. Een medicament wordt met één woord alleen dan een homoeopathisch medicament, indien het gekozen wordt naar het beginsel *Similia similibus*. Dit beginsel nu sluit, zooals men weet, in zich, dat de verschijnselen, welke de zieke vertoont, moeten gelijken op de verschijnselen, welke het te geven medicament te voorschijn roept, wanneer het aan een gezonde wordt gegeven. Indien derhalve een arts de bovengenoemde middelen (*Nux vomica*, *Avena sativa*, *Hamamelis*) volgens *dit* beginsel toedient, handelt hij homoeopathisch en kunnen deze middelen dus ook homoeopathisch, d. i. naar het homoeopathisch beginsel *Similia similibus* gekozene middelen genoemd worden. Handelt hij daarentegen niet in overeenstemming met dit beginsel, maar geeft hij deze middelen volgens een anderen regel, b. v. om opwekkend of versterkend of bloedstillend te werken, dan handelt hij *niet* homoeopathisch, en kan men derhalve deze middelen in dat geval geen homoeopathische noemen.

ADVERTENTIËN.

Gevestigd te LEIDEN,
Plantage N° 10,

P. L. van der Harst, Arts.
Spreekuur: Iederen werkdag te één uur,
behalve Woensdag.

C. F. AALSMEER, Arts
Smidswater 27, DEN HAAG.
Spreekuur dagelijks (beh. Zon- en Feestd.) van 1—2 uur.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscurant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
A P O T H E K E N
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.**„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.
Afdeeling Apotheek.**

Voorhanden:

Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN B^{zn}.

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.**Homoeopathische Koffie**van Dr. ARTHUR LUTZE,
per pakje van 4 ons . . . . . à 20 Cents.
Verzendingen per 5 pak = 2 KG.
tegen rembours.J. H. M. STEPHAN,
Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM.**De firma HERDINGH & BLANKEN
APOTHEKERS**LEIDEN (Broestraat 156)
bericht dat van af heden in hare
Apotheek ook voorhanden zijn
Homoeopathische Geneesmiddelen.**Homoeopathische Apotheken
te GOUDA.**APOTHEKERS:
FIRMA WED. WEIJER, Gouwe 165.
LATENSTEIN, - - - Kleiweg 100.
LUGER, - - - - - Markt 134.
DISPENSATORIUM:
FIRMA DE RAADT, West Haven 200**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat. Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de Herten-Apotheek van F. VAN DIJK JZN.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.

Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.

Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage**.

I N H O U D.

Hoogleeraar of Docent. — Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zulgelingen en iets over de homoeopathische behandeling van kinderziekten. — Advertentiën.

HOOGLEERAAR OF DOCENT?

Ten aanzien van de vraag, of het in het belang der Homoeopathie zou zijn, dat aan een onzer Universiteiten een homoeopaat tot hoogleeraar in de pharmacognosie en pharmacodynamiek benoemd wordt, dan wel of het vooralsnog niet eerder op onzen weg zou liggen, te trachten een docent te doen aanstellen, wensch ik nog een enkel woord in het midden te brengen. Te meer gevoel ik mij daartoe gedrongen, nu Prof. Straub in het Weekblad van het Nederl. Tijdschr. voor Geneeskunde, naar aanleiding van de beide in ons blad verdedigde meeningen, zijn gevoelen over deze kwestie uitsprekt. Hetgeen Z.H.G. zegt is te merkwaardig, om het hier niet in hoofdzaak weer te geven.

Na als zijne meening vooropgesteld te hebben, dat het onmogelijk is een wetenschappelijk homoeopaat te vinden voor het bezetten van een leerstoel, aangezien de homoeopaat gebonden is aan een stelsel, en zich van dat stelsel niet vrij *mag* maken, zegt Z.H.G., dat hem het geheele betoog van T. C., die *geen* heil ziet in het benoemen van een hoogleeraar, maar *wel* in het aanstellen van een docent, zeer sympathiek is.

„Het voorstel van T. C. — aldus Prof. Straub — past in het stelsel der bijzondere hoogleeraren van het thans in behandeling zijnde ontwerp van Wet op het Hooger Onderwijs, een stelsel waartegen, naar ik

meen, in universiteitskringen wel oppositie bestaat maar dat een zeer gelukkige oplossing geeft van de vraag, hoe terecht of ten onrechte onderdrukte minderheden het oor der opgroeiende generatie kunnen bereiken. Er zijn minderheden, die verkondigen wat voor een volgend geslacht waarheid zal zijn. Niemand kan weten, of een thans bestaande minderheid in dat zeer benijdenswaardige geval verkeert. Men kan van de meerderheid niet vergen, dat zij op grond dezer mogelijkheid hare beginselen prijs geeft en zich laat overheerschen. *Maar wel moet er angstvallig worden zorg gedragen, die minderheid niet te belemmeren.*” *)

„De meerderheid der geneeskundigen meent, dat de homoeopaten aan de scheikundige geneesmiddelen meer waarde hechten dan ze toekomt, dat zij voortreffelijke en beproefde geneesmiddelen verwerpen of ten minste moeten verwerpen, als zij hun stelsel willen volhouden, dat zij, reeds door zich aan een stelsel te binden, zichzelf veroordeelen.”

„Maar,” aldus gaat Prof. Straub verder, „door de geheele wereld vindt die minderheid aanhangers. Minstens genomen geeft zij ons de niet overbodige les, dat ook zonder chemische geneesmiddelen een zieke genezen kan. Zij dwingt ons tot kritiek van eigen te licht aanvaarde overtuiging. Wellicht is er eenige wijsheid in haar dwalingen. Wellicht geeft de ten onrechte gegeneraliseerde grondregel in sommige gevallen een goed geneesmiddel aan de hand. Welnu, geef die minderheid gelegenheid zich te doen hooren. Indien zij er in slaagt een docent aan te wijzen, die op dat ééne punt, het stelsel, ons een doorn in het oog blijft, maar overigens als zelfstandig onderzoeker en als klinisch waarnemer de positie van privaat-docent, lector of bijzonder hoogleeraar dragen kan, laat dan die docent het jonge geslacht zijn meeningen voordragen.”

*) Ik cursiveer.

„Als de rechtzinnige wetenschap dat niet velen kan, dan zou zij zelf zoo zwak op haar grondvesten staan als zij meent dat met de Homoeopathie het geval is.”

Prof. Straub wil derhalve, dat aan de voorstanders der homoeopathische geneeswijze de gelegenheid gegeven worde zich uit te spreken; hij geeft toe, dat wij — ofschoon minderheid — het recht hebben een privaats-docent aan te wijzen, die ten aanhoore van de studeerende jongelingschap de beginselen der Homoeopathie uiteenzet. Alhoewel het Z.H.G. een doorn in het oog blijft, dat deze docent, rector of bijzonder hoogleeraar door een „stelsel” gebonden is, zich van dat „stelsel” niet *mag* vrijmaken, en daardoor voortreffelijke en beproefde geneesmiddelen *moet* verwerpen, desniettegenstaande meent hij, dat er angstvallig moet worden zorg gedragen, dat eene minderheid als de Homoeopathie *niet* belemmerd worde, en gaat hij derhalve mede met T. C., waar deze pogingen wenschte aangewend te zien bij de Regeering, om een kundig en ervaren homoeopathisch arts als docent te benoemen.

Inderdaad, ik moet zeggen, dat ik mijne oogen haast niet gelooven kon, toen ik het uitermate wellikend geschreven woord van prof Straub doorlas. Een hoogleeraar aan een onzer Universiteiten, waar tot nog toe de Homoeopathie als kwakzalverij gebrandmerkt werd, gaat mede met het betoog van T. C., een warm voorstander der Homoeopathie, waar deze het goed recht der homoeopaten bepleit om gehoord te worden en deswege een docent verlangd aan een der hoogeschoolen! Wie had zoo iets durven denken? Al is het dan, dat deze hoogleeraar aan geen homoeopaat het recht toekent, om een leerstoel in te nemen, daar een homoeopaat nooit een wetenschappelijk man kan zijn, en men aan de hoogeschoolen alléén wetenschappelijke mannen wenschte, die zich vrijmaken of *trachten* vrij te maken van de meeningen van leermeesters, scholen en traditiën, toch *erkent* hij de homoeopathische geneeswijze, en dit is voor ons een groote stap vooruit. Hij *erkent* die geneeswijze als eene geneeswijze, die recht van bestaan heeft, die gelegenheid behoort te hebben, zich te doen hooren, tusschen welker dwalingen wellicht toch eenige wijsheid te vinden is, waarvan de grondregel in sommige gevallen wellicht een goed geneesmiddel aan de hand geeft. Ja, Prof. Straub spreekt het zelfs uit, dat er minderheden zijn — en de Homoeopathie is een minderheid! — die thans verkondigen wat voor een volgend geslacht waarheid zal zijn!

Prof. Straub wil dus evenals T. C. een homoeopathisch privaats-docent.

De reden, waarom T. C. dezen weg op wil, versta ik zeer goed. Blijkbaar acht hij het niet gewenscht, wellicht zelfs niet uitvoerbaar, dat een homoeopaat tegelijkertijd de allopathische en de homoeopathische geneesmiddelleer onderwijst. Ik stem toe, dat dit moeilijk is, maar niet onuitvoerbaar. Een homoeopaat kan m. i. zeer goed de geneesmiddelleer doceeren, zooals deze volgens de meening der homoeopathische pharmacologen behoort gedoceerd te worden, en daarbij tevens recht laten wedervaren aan de daarvan afwijkende opvattingen aangaande den aard der werking

der geneesmiddelen van andere pharmacologen, zooals wijlen Prof. Stokvis. Zulk een doceeren behoeft volstrekt niet tot verwarring aanleiding te geven in het brein der studeerende jongelui. Ik ben het met Prof. Straub eens, dat de studenten er tegen bestand moeten zijn, wanneer er tegenstrijdigheid heerscht in hetgeen zij van verschillende leermeesters vernemen.

Daarom nog eens, ik blijf bij mijne opvatting, dat het in het belang der Homoeopathie zou zijn, indien aan een onzer hoogeschoolen een homoeopathisch gezind hoogleeraar benoemd werd. Vooral ook om de volgende reden acht ik dit van belang. Ik vrees toch dat, wanneer alleen een *privaats-docent* benoemd wordt, het hier gaan zal, zooals indertijd in Budapest het geval was, dat namelijk slechts enkele studenten gebruik zullen maken van de aangeboden gelegenheid om de Homoeopathie te leeren kennen, terwijl, wanneer een *hoogleeraar* benoemd wordt, *alle* studenten diens lessen zullen volgen.

Zooals ik zeide, begrijp ik het betoog van T. C. zeer goed. Ja, ik moet zelfs zeggen, dat wanneer het waar is, wat hij beweert, dat er *vele* studenten zullen gevonden worden, die de lessen van een docent over de homoeopathische geneesmiddelleer gaarne zullen volgen, de benoeming van een dergelijken docent ons weder een groote schrede verder zal brengen.

De reden, waarom Prof. Straub geen hoogleeraar wil, begrijp ik evenwel *niet*. Steekhoudend acht ik deze allerminst. Er zou geen homoeopaat kunnen benoemd worden, want deze is noodzakelijkerwijze gebonden aan een stelsel. Maar is dit zoo? Is de homoeopaat gebonden aan een stelsel? In geen deele. Zeker, hij gaat bij de behandeling van inwendige ziekten uit van den wensch, dat geneesmiddel te vinden, 't welk volgens zijn werkingsgebied bij den gezonde zoo veel mogelijk overeenkomst toont met het ziektebeeld, dat de zieke vertoont, omdat hij uit ervaring weet, dat een zoodanig geneesmiddel de meeste kansen biedt tot genezing van den lijder. Maar hij *verwerpt* de andere geneeswijzen niet. Het is hem zeer goed bekend, dat naast de curatieve geneeswijze ook een palliatieve geneeswijze staat, en hij zal in gevallen, die een behandeling volgens het similia similibus onmogelijk maken, tot deze zijne toevlucht nemen. *)

Neen, *gebonden* aan een stelsel is de wetenschappelijk gevormde homoeopaat *niet*. En daarmede vervalt de reden, waarom Prof. Straub een homoeopaat tot het bezetten van een leerstoel onbekwaam acht. Z.H.G. zal dit, indien hij leest wat van onzen kant geschreven is, moeten toestemmen, en zal dan, waar hij nu reeds gekomen is tot de meening dat aan een homoeopaat de gelegenheid behoort gegeven te worden, als *privaats-docent* op te treden, overhellen tot de meening, dat het in het belang is van de ontwikkeling der geneeskunde in het algemeen, indien aan een homoeopaat een catheder aan een onzer Universiteiten wordt ingeruimd.

D^r. N. A. J. V.

*) Men leze over deze kwestie mijn artikel „Wat is Homoeopathie?” in de Handelingen van de Vereen. van hom. geneesh. in N. (Afl. I.)

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

De kleeding.

Het hoofd, dat door zijn haardos reeds goed beschut is, zij steeds zoo luchtig mogelijk bedekt en worde slechts voor bovenmatige hitte, zonnesteek, koude, wind en vochtigheid bewaard. Het hoofdbedeksel moet daarom met het klimaat der verschillende landen in overeenstemming zijn. In de heete landen draagt men stroohoeden met een witten aluier, waarbij een onder den hoed gelegd versch koolblad het hoofd tegen de heftige werking van de tropische zon zeer goed beschut. In de poolstreken daarentegen draagt men kapoetsen uit kameelhaar of pelsmutsen uit zeehondenvel vervaardigd. In onze luchtstreek is het goed, er aan te denken, dat hoeden en andere hoofddeksels, die uit niet poreuze stoffen gemaakt zijn, van ventilatie-gaatjes moeten voorzien zijn, daar zij anders gemakkelijk zweeten van de hoofdhuid en dientengevolge haarziekten en haaruitvallen kunnen veroorzaken.

Den hals gewenne men zich, zoo mogelijk van kind af aan, bloot te dragen. In elk geval mag hij niet door nauwe kragen en boorden geperst worden, want hierdoor ontstaan zeer licht hoofdpijnen en oogziekten. Men moet gemakkelijk met twee vingers tusschen hals en boord kunnen grijpen.

De borst moet zich in de kleeding vrij en ruim kunnen bewegen. Het meest wordt in dit opzicht bij de vrouwelijke kleeding gezondigd, waarop wij straks nog terugkomen. Hoe menige jeugdige schoone brengt hare gezondheid aan een slanke taille ten offer!

Het onderlijf moet evenals de voeten goed warm gehouden worden. Elastieke kousebanden zijn af te keuren, vooral voor meisjes. Wie aan zweetende voeten lijdt, drage wollen kousen of sokken.

Het moderne schoeisel is veelal in strijd met een rationeele, natuurlijke voetbekleding. Wanstaltigheden aan de voeten, het over elkaar groeien der teenen, scheeve houding der voeten, blazen en eelt aan de hielen, en voornamelijk de zoozeer gevreesde eksterooogen en likdoorns zijn allen het gevolg van de moderne schoenen- en laarzen-verfraaiingsmethode! De ontelbare middelen, tegen laatstgenoemde kwelgeesten der elegante wereld aangeprezen, hebben dan ook hoegenaamd geen succes, zoolang men er niet toe kan besluiten, de nieuwe, puntige, stijve laarzen te verwisselen voor een voetbekleding, waarin de voet tot zijn recht komt, in al zijne bewegingen vrij is en niet als in een pantser op onnatuurlijke wijze bekneeld blijft.

Er blijft ons nu nog over, eenige opmerkingen te maken over de vrouwelijke kleeding, daar deze in vele gevallen, uit een hygiënisch oogpunt beschouwd, nadeelig voor de gezondheid geacht moet worden. Het is niet te veel gezegd, dat vele vrouwen een menigte van bezwaren en ten deele gevaarlijke ziekten aan hare ondoelmatige en voor de gezondheid

schadelijke kleeding te wijten hebben, daar deze eensdeels zelf als ziekmakende oorzaak werkt, anderdeels het lichaam verzwakt, zoodat het gemakkelijker aan andere ziekmakende invloeden ten prooi valt, waardoor niet zelden de grond voor een zwakke en ziekelijke nakomelingschap gelegd wordt. Het zijn vooral de ademhalings-organen, het hart en de groote bloedvaten, de spijsverterings-organen, die door een verkeerde kleeding min of meer in hun werkzaamheid belemmerd worden. Het nadeel kan zoowel door de onder- als door de bovenkleeding veroorzaakt worden. Het korset in zijn hedendaagschen vorm als bewerker der zoogenaamde schoone wespen-taille, verdient eer den naam van een modern folterwerktuig, dan van een vrouwelijk kleedingstuk. De maag- en hartstreek, de onderste ribben worden er door in een onnatuurlijken vorm geperst, die den schadelijksten invloed heeft op de inwendige edele organen, zoodat de dood door hartverlamming meer dan eens het gevolg geweest is van dit onzinnig overtreden van de wetten der natuur. Maagkwalen, bleekzucht, leverziekten, chronische ontsteking van de vrouwelijke organen zijn honderden malen veroorzaakt geworden en worden veroorzaakt door het dragen van te nauwe korsetten.

Wil men het korset behouden — hetgeen door de voorstanders der reform-kleeding als niet noodzakelijk wordt beschouwd — dan moet het in elk geval zóó zijn ingericht, dat het niet meer als samenpersend pantser dient, maar als gedeeltelijke steun voor den rug en de borsten, en als drager der rokken. Draagbanden, aan het boveinde van het korset aangebracht en over de schouders loopend, maken het mogelijk, het korset op zijn plaats te houden zonder dat het noodig is, het om het lijf nauwsluitend te maken. De beste maatstaf voor het al of niet te nauw aanleggen van het korset heeft men daarin, dat men beproeft of het in *liggende* houding mogelijk is, een hand gemakkelijk tusschen het lichaam en het korset door te steken. Is dit het geval, dan ligt het korset ook in zittende of staande houding niet te nauw aan en kan het zonder gevaar voor de gezondheid gedragen worden. Men zal dan echter vinden, dat het korset een steun moet hebben door de schouderdraagbanden, daar het anders naar beneden zakt. De rokken kunnen dan over het korset gebonden of nog beter er aan vastgeknoot worden, zonder dat zij het onderlijf te zeer beknellen. Wij raden onzen lezeressen in het belang van hare eigene gezondheid aan, haar onder- en bovenkleeding volgens deze aanwijzingen zóó in te richten, dat de bloedsomloop in borst, maagstreek en onderlijf niet belemmerd wordt en dat de edele organen, in deze streken gelegen, niet in hunne werkzaamheid gehinderd worden. Vele bezwaren en gezondheidstoornissen, wier oorzaak misschien niet eens vermoed wordt, zullen door het opvolgen van dezen eenvoudigen hygiënischen regel als vanzelf verdwijnen en plaats maken voor een vroeger ongekend gevoel van kracht en gezondheid! Voor het overige gelden natuurlijk ook voor de vrouwelijke kleeding dezelfde regelen en opmerkingen, wat betreft de stoffen, waaruit zij vervaardigd zijn, den vorm, enz., die wij hierboven over de kleeding in 't algemeen

gegeven hebben. Een kleeding, die voldoet aan de eischen der gezondheidsleer, behoeft nòch opvallend, nòch leelijk te zijn, maar zij draagt in elk geval er toe bij, gezondheidsstoornissen te voorkomen en is derhalve een belangrijke factor voor het behoud en het verkrijgen eener goede gezondheid!

De zorg voor het zenuwstelsel en de zintuigen.

Het zenuwstelsel speelt een hoogst belangrijke rol in het menschelijk organisme. Alle organen en weefsels van ons lichaam staan direct of indirect onder den invloed van de zenuwen en de hersenen, het eigenlijke centraal-orgaan van het geheele zenuwstelsel. Door middel van de zenuwen gaan de functies van ons lichaam zelfs in den slaap op geregelde wijze haar gang. Een gezond, krachtig zenuwstelsel is derhalve van het grootste belang voor het behoud eener goede gezondheid, van arbeidskracht en levenslust. Met sterke zenuwen zijn wij, zelfs bij een over 't geheel genomen zwak lichaam, in staat arbeid te verrichten en moeilijkheden te overwinnen, waarvoor iemand met zwakke zenuwen terugschrikt.

De normale werkkraft van het zenuwstelsel hangt af van de volgende voorwaarden: 1°. Van de juiste scheikundige samenstelling van het zenuwweefsel, 2°. van de geregelde stofwisseling in dit weefsel, 3°. van den voldoende toevoer van zuurstofhoudend bloed, 4°. van den onafgebroken afvoer van de schadelijke afvalsproducten der stofwisseling en 5°. van een passende afwisseling tusschen arbeid en rust, daar zoowel te groote krachtsinspanning van het zenuwstelsel als te langdurige rust schadelijken invloed uitoefenen op zenuwen en hersenen.

Door het ontbreken van een of meer van bovengenoemde voorwaarden ontstaan allerlei zwakte- en ziektoestanden van het zenuwstelsel, die vooral in den tegenwoordigen tijd meer dan vroeger aan de orde van den dag zijn. Terwijl vele besmettelijke ziekten, zooals b.v. pokken en de terecht gevreesde tuberculose, door de verbeterde levensvoorwaarden van gansche klassen van menschen en de hygiënische maatregelen van den nieuweren tijd langzamerhand afnemen, zijn vele zenuwziekten op schrikbarende wijze toegenomen. Wij wijzen slechts op het toenemend aantal der lijders aan neurasthenie, hysterie en gemoedsziekten. Voor een deel ligt dit verschijnsel in het haastige leven onzes tijds met zijn opwindende jacht naar geld en genot, voor een deel in een verkeerde behandeling van het zenuwstelsel en voor een ander deel in de verwekelijking der opgroeiende jeugd. Bij kinderen wordt dikwijls in *lichamelijk* opzicht door een niet voldoende voedsel, door prikkelende en narcotische spijzen en dranken, zooals koffie, thee, bier, en in *geestelijk* opzicht door te vroegtijdige overspanning van de hersenen tegen de hygiëne van het zenuwstelsel gezondigd. *Volwassenen* zondigen dikwijls tegen de regels eener verstandige verpleging van het zenuwstelsel door het misbruik van alcohol en tabak, door het toegeven aan neigingen en grillen van het eigen-ik, door zinnelijke uitpattingen, door

het overspannen van de hersenen door arbeid des geestes en door het verzuimen van het inacht nemen van de afwisseling tusschen arbeid en rust. Iemand, die den ganschen dag sigaren rookt of halve nachten opblijft, om te studeeren of genietingen na te jagen, behoeft zich niet te verwonderen, als zijne zenuwen zwak worden. Velen streven er met al hunne kracht naar, om zoo spoedig mogelijk rijk te worden en moeten dan dikwijls, als zij hun doel bereikt hebben, de rest van hun leven onder de behandeling van een dokter of in een sanatorium voor zenuwlijders doorbrengen. Dat voorts de erfelijkheid bij de verbreding der zenuwziekten een rol speelt, is buiten kijf; het is daarom van het grootste belang, dat kinderen van zenuwzwakke ouders op bijzonder zorgvuldige wijze gevoed en opgevoed worden.

Wat nu de verpleging van het zenuwstelsel betreft, kunnen op grond van de hierboven genoemde voorwaarden voor normaal werkende zenuwen de volgende regelen aanbevolen worden.

Men zorgte voor een rationeele voeding, zooals wij die in onze vorige artikelen besproken hebben. Door lichtverteerbare eiwit- en vethoudende spijzen, in verbinding met zulke voedingsmiddelen, die, zooals groenten en vruchten, een groote hoeveelheid voedingszouten aan het bloed toevoeren, zorgte men voor de juiste samenstelling van het zenuwweefsel. Prikkelende genotmiddelen, zooals koffie, thee, alcohol en tabak zijn bij kinderen en jeugdige personen te vermijden en mogen door volwassenen slechts in geringe hoeveelheden genoten worden. Hoewel vele menschen het rijkelijk gebruik van alcohol en tabak langen tijd goed schijnen te verdragen, treden toch bij de meesten vroeg of laat ziekteverschijnselen op, die aan het misbruik dezer genotmiddelen zijn toe te schrijven. De gezondheidsleer is dus verplicht, in 't algemeen tegen het overmatig gebruik van koffie, thee, tabak en alcohol te waarschuwen.

Men zorgte voor een geregelde stofwisseling in het zenuwstelsel, zoodat de zenuwen voortdurend van versch, zuurstofrijk bloed voorzien en de schadelijke, verbruikte stoffen verwijderd worden. Krachtige lichaamsbeweging, lichamelijke arbeid en diepe ademhalingen zijn hiertoe uitstekende hulpmiddelen.

Men zorgte voor een voldoende, verkwikkenden en diepen slaap, want niets is zoo zeer in staat een vermoeid zenuwstelsel te herstellen als de ongestoorde nachtrust. Waar het aan een gezonden slaap hapert, neme men niet de moderne slaapmiddelen, zooals sulfonal en andere, maar trachte op natuurlijke wijze den slaap te bevorderen door het volgen eener rationeele leefwijze, het vermijden van prikkelende genotmiddelen en nachtwerk en door veel ophoud in de frische lucht. Een glas suikerwater, voor het te bed gaan gedronken, is zeer dikwijls een uiterst werkzaam, eenvoudig slaapmiddel en werkt kalmeerend op een opgewonden gemoedsstemming.

Men geniete zooveel mogelijk frische lucht en make, voor zoover de dagelijksche arbeid het veroorlooft, wandelingen in de vrije natuur. De frische lucht is een weldaad voor zwakke zenuwen! Dit ondervinden allen, die het geprobeerd hebben. De

meeste zenuwziekten komen dan ook niet voor bij matrozen, houtvesters en menschen, die door hun arbeid in voortdurende aanraking met de buitenlucht zijn, maar bij degenen, die door hun beroep aan kantoor of werkplaats gebonden zijn. Wil men sterke zenuwen verkrijgen of behouden, dan zorg men dus voor frissche lucht in de huizen, in de werkplaatsen, voor reine lucht in de slaapkamers, maar bovenal voor oponthoud en lichaamsbeweging in de buitenlucht, in Gods vrije natuur!

Men harde het zenuwstelsel door een doelmatige verpleging der huid, die, zooals wij in ons vorig artikel gezien hebben, van zoo groot belang is voor het in stand houden eener goede gezondheid. Men wachte zich echter hierin te overdrijven, daar hierdoor overprikkeling der zenuwen veroorzaakt en het tegenovergestelde van het bedoelde bereikt wordt. Vooral bloedarme, zwakke en ziekelijke personen moeten met koude baden en wasschingen zéér voorzichtig zijn.

Men lette er vooral bij de opvoeding der jeugd op, dat alles vermeden wordt, wat het zenuwstelsel prikkelt. In dit opzicht zijn vooral het gebruik van prikkelende genotmiddelen, laat opblijven, het overspannen van den geest met te moeilijken schoolarbeid, het lezen van slechte romans en het verhitte der verbeeldingskracht, klippen, waarop zoo menig levensscheepje strandde, eer het nog in de groote wijde zee was uitgevaren.

Meer dan alle andere zenuw-apparaten hebben de

Hersenen

een rationeele verpleging en verstandige regeling hunner werkzaamheid noodig. De hersenen zijn de zetel van het verstand, van de wilskracht en het geheugen. Kinderen, die met een misvormden schedel geboren worden of bij wie de hersenen zich niet voldoende kunnen ontwikkelen door een te vroegtijdige verbeening van den weeken schedel, blijven hun geheele leven idiotoot en zwak van geest; hetzelfde resultaat kan ontstaan, als kinderen te vroeg hun geest moeten inspannen en daarbij tevens niet het geschikte voedsel tot versterking der hersenen ontvangen. Uit dien hoofde is het verkeerd, bloedarme kinderen, wier hersenen door het gemis aan krachtig bloed niet voldoende gevoed worden, even sterk in te spannen als gezonde kinderen en hen aan te sporen, even snel in de school vooruit te komen. Nadeelige gevolgen van zulk een onverstandige behandeling van het edele orgaan der hersenen blijven dan gewoonlijk niet uit in den vorm van hoofdpijn en vermindering van geheugen en verstand. De taak der verstandelijke opvoeding van het kind is een zeer moeilijke en gecompliceerde. Zij is gewoonlijk met het schoolonderwijs verbonden. In dit opzicht wordt vaak nog te veel op eenzijdige wijze het hoofdgewicht gelegd op de ontwikkeling van het *geheugen*, terwijl de vorming van het begripvermogen, het oordeelsvermogen en het vermogen om gevolgtrekkingen te maken niet tot haar recht komt. Daarom valt het velen zoo moeilijk, juist en logisch te denken. Bij de oefening van deze vermogens moet men steeds van lichtere tot zwaardere oefeningen overgaan, want nergens wreekt zich overdrijving en

overspanning meer dan juist bij de hersenen. Aan den anderen kant is voortdurende rust der verstandelijke vermogens niet minder nadeelig. Gelijk elk ander orgaan van ons lichaam door traagheid en luiheid in kracht en volhardingsvermogen afneemt, zoo gaat het ook met onze hersenen, als wij ze niet inspannen; zij verliezen dan langzamerhand hun bevattings- en oordeelsvermogen.

Ter vermindering van de zenuwachtigheid, een der grootste plagen van onzen tijd, moet reeds bij de opvoeding der kinderen, zoowel op lichamelijk als op geestelijk gebied, elke verwekelijking vermeden worden. De kinderen moeten krachtig, doch eenvoudig gevoed worden, mogen geen prikkelende genotmiddelen krijgen en moeten aan koude afwasschingen en gymnastieoefeningen gewend worden. Overspanning van den geest moet vermeden worden. Daarentegen gewenne men het kind aan gehoorzaamheid en zelfbeheersching. Door het eerste wordt het bewustzijn der plicht verhoogd, door het laatste leert het kind pijn en teleurstellingen gemakkelijker te verdragen en zal van beide in zijn later leven de goede vruchten plukken. De indrukken van de vroegste jeugd zijn de belangrijkste en kunnen dikwijls de beweeggrond worden van alle handelingen van het geheele leven!

De volgende regelen eener rationeele

Hersens-hygiëne

zijn dus zoowel voor de jeugd als voor den volwassen leeftijd van fundamenteel belang:

1. **Men zorg voor een goede voeding der hersenen met gezond krachtig bloed.** Daartoe zijn een rationeele keuze der voedingsmiddelen en behoorlijke werkzaamheid der longen hoofvereischten.

2. **Men zorg voor een behoorlijke bloedcirculatie in de hersenen.** Men vermijde daarom nauwe kragen en dassen. Men houde het hoofd koel en de voeten warm.

3. **Men oefene de hersenen door een verstandige afwisseling tusschen arbeid en rust.** Men wissele ook met het hoofdwerk af en houde zich niet uitsluitend met één enkel gebied van den geestesarbeid bezig. Men zorg voor een rustigen slaap.

4. **Men vermijde zooveel mogelijk hevige prikkelingen der hersenen, vooral dezulke, die lang duren of zich vaak herhalen.** In dit opzicht is het misbruik van alcohol het schadelijkst, maar ook uitspattingen, hartstochten, overprikkeling van 't gehoor en het gezicht werken uiterst schadelijk op dit edele orgaan.

5. **Men beware de hersenen voor hevige schuddingen.** Een slag of val op het hoofd kan niet zelden de aanleidende oorzaak van zenuwziekten en krankzinnigheid worden.

6. **Men beware het hoofd, vooral der kinderen, voor groote koude of hitte, daar hierdoor dikwijls hersen- en hersenvlies-ontstekingen (zonnesteek) kunnen ontstaan.**

7. **Men oefene zich in zelfbeheersching, een deugd, die haren bezitter te midden van de wisselvalligheden des levens en tegenover vijandige menschen groot voordeel brengt.**

Na deze beschouwingen over de hygiënische behandeling van het centraal-orgaan: de hersenen en

het overige zenuwstelsel, blijft ons nog over eenige woorden te zeggen over

De verpleging der zintuigen.

De zintuigen staan namelijk in nauw verband met het centraalorgaan van ons zenuwstelsel. De indrukken, die onze zintuigen van de buitenwereld ontvangen, worden door middel van de zenuwen naar de hersenen overgebracht, waar zij tot ons bewustzijn komen. Gezonde zintuigen zijn dus ook voor de ontwikkeling van het verstand noodig. Wie geen normale en gezonde zintuigen heeft, moet een groot deel van het genot, dat het leven biedt, missen, is in vele gevallen niet in staat, in den strijd om het bestaan mede te kampen, en moet meestal bij in dit opzicht meer bevoorrecht achterstaan. Het gemis van een goed gezichtsvermogen, een goed gehoor of een verstaanbare spraak is een groote belemmering in de uitoefening van menig beroep en bedrijf. Als wij van nature met gezonde zintuigen bedeed zijn, is het daarom onze plicht, deze, zooveel in onze macht staat, gezond en krachtig te houden en alles te vermijden, wat ze kan verzwakken of ziek maken. Menigeen heeft te laat berouw gehad, in dit opzicht nalatig geweest te zijn.

Het gehoor

stelt ons in staat, met onze medemenschen te verkeeren en de geluidsindrukken der ons omringende wereld op te nemen. Een scherp gehoor is in verschillende beroepen en bedrijven onontbeerlijk. Wat moeten wij doen, om ons gehoororgaan tegen schadelijke invloeden te beveiligen? Men vermijde al te sterke geluiden, of opene, zoo dit niet mogelijk is, den mond, opdat, zooals b.v. bij kanonschoten, de drukking der lucht aan beide zijden van het trommelvlies gelijk zij, zoodat er minder gevaar voor het springen van dit vlies is. Zij, die door hun beroep genoodzaakt zijn, voortdurend sterke geluiden te hooren, zooals smeden, machinisten, blikslagers, doen het best, de ooren met watten vol te stoppen. daar hierdoor de trillingen der lucht verzwakt worden. Dikwijls ontstaat bij hen echter toch geheele of gedeeltelijke doofheid. Overprikkeling van het gehoor door aanhoudend inspannend luisteren, zooals bij pianostemmers, verzwakt het gehoor. Daarentegen is een matige *beoefening der muziek* het beste middel, om het gehoor te scherpen.

Gevaarlijke oorontstekingen kunnen ontstaan door het indringen van vreemde voorwerpen in den uitwendigen gehoorgang, zooals b.v. erwten, boonen, kralen, die door kinderen bij voorkeur in de ooren gestopt worden, verder door het reinigen der ooren met potlooden, pennehouders en dergelijke ongeschikte instrumenten. Bij het verwijderen van zulke in het oor gedrongen voorwerpen moet men zich van alle geweldadige maatregelen onthouden, daar hierdoor het kwaad nog verergerd wordt. Men beproeve voorzichtige uitspoelingen van het oor met lauwwarm water, waardoor het dikwijls gelukt het ingedrongen voorwerp te voorschijn te brengen. Gelukt het op deze wijze niet, dan roep men dadelijk de hulp van een oorzakts in.

Daar de koude de grootste vijand van het gehoor-

orgaan is, moet het zitten in den tocht, vooral als men bezweet is, of het laten knippen der haren in guur weder, vooral door gevoelige personen vermeden worden, daar verschillende oorziekten, met verzwaking van het gehoor als gevolg, daardoor ontstaan kunnen. Daarom komen oorziekten en doofheid ook meer in koude dan in warme landen voor.

D^r. J. V.

Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR

DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Een der meest kwellende ongesteldheden, niet zoozeer lichamelijk, dan wel geestelijk, is het *bedwateren*. Tal van kinderen niet alleen, maar ook meisjes en jonge mannen, die den volwassen leeftijd reeds bereikt hebben, zijn daaraan lijdend.

Het is geen ziekte op zichzelf, maar meestal een verschijnsel, een gevolgttoestand, waarvan de oorzaken veelal moeilijk te ontdekken zijn. Het is het geheele of gedeeltelijke verlies aan kracht om de urine op te houden.

Meestal treedt dit verschijnsel 's nachts op, een enkel maal ook des daags.

Wanneer we ons in hoofdzaak tot kinderen bepalen, dan moeten we opmerken, dat het kind soms een voortdurenden aandrang heeft om te urineeren. Kan het daaraan niet voldoen, dan volgt een pijnlooze onwillekeurige urineloozing. Hoest het kind, dan wordt dit ongemak nog verergerd, want bij iedere hoestbui ontsnapt urine.

Het lijden komt het meest voor, zooals we reeds boven hebben vermeld, bij kinderen van 3—4 jaar, maar ook tot 16 à 18 jaar toe.

Het meest treft dit lijden meisjes, zeldzamer, hoewel toch nog vaak genoeg, jongens.

Het is mijzelf reeds eenige malen voorgekomen, dat ik meisjes boven de 20 jaar onder behandeling heb gehad, één zelfs wilde uit wanhoop haar verlovings verbreken. Ik raadde haar dit af, en thans is zij een gezonde vrouw.

De *oorzaken* moet men vaak zoeken in prikkeling der blaas door wormen, klierachtige constitutie, het gebruik van veel warme dranken des avonds, het gebruik van voedsel en drank, die een zure reactie der urine verwekken en te veel de slijmvliezen van de blaas prikkelen, steentjes, gezwollen en aangeboren vernauwing van de voorhuid.

De *genesmiddelen*, die o. m. in aanmerking komen zijn:

Belladonna: het best werkend, wanneer het lijden het meest des nachts voorkomt.

Acid. benzoicum: er wordt donker gekleurde, sterk riekende urine geloosd.

Calc. carb.: bij scrofuleuze patiënten, wormen.

Cantharis: Roodachtige urine, brandend en pijnlijk bij de loozing; koortsig.

Chamomilla: Indigestie, moeilijk urineeren.

Cina: door ingewandswormen ontstaan.

Ferrum: onmogelijkheid om de urine des daags op te houden.

Gelsemium: bedwateren des nachts; de urine wordt ook onwillekeurig in het ondergoed geloosd des daags.

Phosph. acid.: buitengewoon bleeke, waterige, alkalische urine.

Zeer goed zijn ook *Plantago major* en *Rhus aromatica*.

Wijl het bedwateren, etc. in het algemeen het gevolg is van ziekte, moet de geneeskundige behandeling, met de algemeene samenvallen, om het lijden te bestrijden en te genezen.

Alle zoute, prikkelende, zure spijzen, spiritualiën, koffie en thee moeten vermeden worden. Vleesch mag in kleine hoeveelheden worden toegestaan, ook kleine hoeveelheden vruchten, maar gasvormend voedsel mag vooral niet worden toegestaan. 's Avonds moeten ook geen warme dranken gebruikt worden. Alleen water, water en melk, en chocolademelk zijn de geschikte, geen hinder veroorzakende dranken. Koud water vermindert de zure eigenschappen der urine. De moeder of de kinderjuffrouw moet er zich van overtuigen, dat het kind de blaas geheel ontledigt vóór het naar bed gaan, want een kind, dat zeer vermoeid en slaperig is, is zeer geneigd, de urine op te houden.

Tot de oorzaak weg is, moet het kind een of tweemaal per nacht opgenomen worden om te urineeren.

Het kind moet slapen op een harde matras, licht toegedekt zijn, en mag tijdens den slaap niet op den rug liggen. Voor het naar bed gaan mag het af en toe een lauwarm zitbad hebben (32°—35°C). Sommigen raden ook aan, vóór het naar bed gaan, de kindertjes met een spons met warm water het onderste deel van den rug af te wasschen. De patienten moeten veel beweging in de open lucht nemen, en iederen morgen met koud water afgewasschen worden. Die geheele bewerking, het flink afdrogen met een ruwen handdoek meegerekend, mag slechts enkele minuten duren.

Kinderen, die aan bedwateren lijden, moeten verhinderd worden in een zeer diepen, vasten slaap te geraken; want dan juist komt de onwillekeurige urineeloozing. Zwaren slaap kan vermeden worden door die patientjes te wekken, ongeveer aan het eind van het 2^e uur dat ze in slaap zijn.

Lichaamsstraffen zijn bij dit lijden *ten strengste* af te keuren. Met hardheid wordt niets bereikt, het kind wordt daardoor angstig en zenuwachtig gemaakt, wat den ernst van het lijden verhoogt.

Alleen dan kan straf iets uitrichten, wanneer luiheid de oorzaak is, dat aan de natuurlijke behoeften niet voldaan wordt.

Een lijden van juist tegenovergestelden aard is de *onmogelijkheid*, de urine, die zich verzamelt in de blaas, te loozen.

De verschijnselen, die zich daarbij voordoen, zijn: het kind is rusteloos, huilerig, en loost slechts een kleine hoeveelheid urine, hoewel er veelvuldig aandrang is tot urineeren; of er is voortdurende loozing van kleine hoeveelheden, sterk naar ammoniak riekende urine. De urine kan bloed bevatten of ook

slijm en etter. In slepende gevallen kan er een etterige nieraandoening volgen, waarvan het eind den dood is.

Bij dit lijden kan een geneesheer niet gemist worden, want voor de diagnose is een nauwkeurig onderzoek noodig. Is er belemmerde urineeloozing, dan is de blaas meestal uitgezet en kan in den buik gevoeld worden. Dit voelen vereischt veel oefening. Wordt een catheter ingebracht, dan volgt direct loozing van urine. Is de blaas niet vergroot, en vindt men met den catheter geen urine in de blaas, dan wordt door de nieren geen urine afgescheiden, of tenminste er wordt geen urine door de urineleiders naar de blaas afgevoerd. Dit is een ernstig en gevaarlijk lijden.

De *oorzaken* van dit lijden kunnen zijn: koude vatten; acute koortsige ziekten; beleediging van de wervelkolom; ontsteking van blaas en urinebuis; het te lang ophouden der urine; verlamming van de blaas; blaassteen; krampen en zenuwlijden. De *geneesmiddelen* zijn o. m.:

Aconitum: retentie door koude vatten, bij koorts, of ontsteking. Heete, droge huid, dorst enz.

Cannabis sativa: geringe loozing met persen dik vloeibare urine.

Cantharis: herhaalde aandrang, met geheele opheffing der urineafscheiding; of de afscheiding is pijnlijk, en slechts enkele druppels bloederige urine worden geloosd.

Gelsemium: krampachtige retentie; soms wordt de urine zonder moeite geloosd.

Nux vomica: constipatie, hitte in den onderbuik, patienten met een gallig temperament.

Pulsatilla: de darmen zijn verslapt, gevoel van hitte in den onderbuik; patienten hebben een zacht, zeer gevoelig gestel.

Het kind moet een warm bad hebben, gevolgd door een flinke afwrijving, vooral van de wervelkolom. Niet prikkelende dranken mag men het gerust geven. Het gebruik van den catheter moet beperkt blijven tot die gevallen, die hun oorzaak vinden in het ruggemerg, of in een ander organisch lijden.

ADVERTENTIËN.

C. F. AALSMEER, Arts

Smidswater 27, DEN HAAG.

Spreekuur dagelijks (beh. Zon- en Feestd.) van 1—2 uur.

H A V E R - C A C A O (FAVARGER.)

Aanbevolen door Dr. N. A. J. Voorhoeve, een licht verteerbaar en smakelijk voedingsmiddel, vooral voor kinderen en herstellenden. Verkrijgbaar in:

BUSSEN.

PAKJES.

250 Gr.	f 0.70	500 Gr.	f 1.25
125 „	- 0.40	250 „	- 0.65
		125 „	- 0.35

Bestellingen worden, na ontvangst van postwissel, door J. BOVELANDER Paulus Potterstraat 392 's-Gravenhage, onmiddellijk uitgevoerd.

Bestellingen vanaf f 5.—, franco huis.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
APOTHEKEN
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.**„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.
Afdeling Apotheek.
Voorhanden:
Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. WILLMAR SCHWABE.
Firma J. ROMIJN Bzn.**

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.**Homoeopathische Geneesmiddelen**
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smeeburg) 115.**Homoeopathische Koffie**
van Dr. ARTHUR LUTZE,
per pakje van 4 ons . . . . . 40 Cents.
Verzendingen per 5 pak = 2 KG.
tegen rembours.
J. H. M. STEPHAN,
Naderstraat No. 27, ROTTERDAM,**De firma HERDINGH & BLANKEN
APOTHEKERS
LEIDEN (Hooge Woerd 143)**
bericht dat van af heden in hare Apotheek ook voorhanden zijn Homoeopathische Geneesmiddelen.**Homoeopathische Apotheeken
te GOUDA.**
APOTHEKERS:
FIRMA WED. WEIJER, Gouwe 165.
LATENSTEIN, . . . Kleiweg 100.
LUGER, ... Markt 134.
DISPENSATORIUM:
FIRMA DE RAADT, West Haven 200.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogaachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 'tjaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.
GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.
MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KOEK.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BARBT,
Ritthemsche Markt F 189.Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.
Hoogaachtend,**DR. WILLMAR SCHWABE.**
Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post *f* 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Geen Leerstoel. — Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen, enz. — Advertentiën.

GEEN LEERSTOEL. *)

Geachte Collega,

Na met belangstelling de gedachtenwisseling gelezen te hebben, die tusschen U en Collega T. C. over de kwestie van een leerstoel voor de Homoeopathie openbaar gemaakt werd, en na kennisneming van hetgeen Gij nu weder over deze zaak in het Maandblad van 15 October geschreven hebt, verzoek ik U, ook mijne zienswijze in deze aan de lezers van dit blad mede te deelen, niet twijfelende, of Gij zult het billijk vinden, dat ook de stem van den oudsten homoeop. arts ten onzent gehoord worde, al is hij het met U niet eens.

In de eerste plaats heb ik uit een algemeen gezichtspunt te bemerken, dat ik bij ons in Nederland de kansen op verkrijging van een leerstoel voor de Homoeopathie volstrekt niet gunstiger acht, dan zij in de andere Staten van Europa volgens de ondervinding gebleken zijn. Terwijl in Saksen, de bakermat der Homoeopathie, in Pruisen, Oostenrijk, Baden, Wurtemberg, Zwitserland, Frankrijk, Engeland, enz. onze geneeswijze reeds vele artsen telde, haar goede naam bij de bewoners lang gevestigd was en zij er gedeeltelijk zelfs over ziekenhuizen beschikte, in een tijd, waar zij ten onzent nog bijna onbekend was, hebben toch in al deze landen haar talrijke voorstanders en vrienden, niettegen-

staande onvermoeide pogingen, het nooit gedaan kunnen krijgen, dat de Homoeopathie aan eene of andere Hoogeschool als officieel leervak werd toegelaten. Nog in den laatsten tijd zijn in Wurtemberg, waar de vooruitzichten wegens de groote waardeering, die zij zelfs, tot in den kring der Koninklijke familie gevonden had en nog steeds vindt, bijzonder gunstig schenen te zijn, alle inspanning en invloedrijke voorspraak, om een leerstoel voor haar te verkrijgen, op den tegenstand van de geleerde lichamen afgestuit. Geen regeering heeft het nog gewaagd, in tegenovergestelden zin van de adviezen der vertegenwoordigers van de medische wetenschap te beslissen. Wat nu geeft ons het recht in dit opzicht meer toegevendheid of een beter gehoor te wachten?

Nadat in de tweede helft van de vorige eeuw de Homoeopathie ten onzent 40 jaar lang als kwakzalverij aan de kaak gesteld was en een kwijnend leven geleid had, is zij pas sedert 15 jaren belangrijk vooruitgekomen en thans door een achttiental artsen vertegenwoordigd. Dit cijfer van 18, tegenover dat van bijna 3000 geneeskundigen in ons land, beteekent dan toch een zoo kleine minoriteit, dat zij zeer zeker door getalsterkte niet imponeren, laat staan dan vergen kan, dat haar geheel afwijkende zienswijze op medisch gebied door de overgroote majoriteit als juist erkend worde.

Behalve in de partikuliere praktijk heeft de Homoeopathie ten onzent, helaas, nog zoo weinig gelegenheid gehad, om in het openbaar, bij genootschappen, klinieken, gemeentelijke instellingen, enz. ten behoeve van zieken, haar uitstekende diensten te kunnen aantoonen, dat zij uit dit oogpunt niet eischen mag, om door de wetgevende machten gehoord te worden, en op een officieelen leerstoel vertegenwoordigd te zijn. Zelfs in het Eldorado van de Homoeopathie, in Noord-Amerika, zou nog geen professor voor haar op een leerstoel beroepen zijn,

*) Gedachtig aan het „audi et alteram partem” — luister ook naar anderer meening — wenschen wij het ingezonden stuk van Dr. Kallenbach in zijn geheel als hoofdartikel te plaatsen, ons voorbehoudende, op de hierin uitgesproken gedachten in een volgend nummer nader terug te komen. [Red.]

indien ook ginds, zoo als bij ons, de Hooggeleerde Heeren er over te beschikken hadden, want de zich noemende wetenschap is overal even exclusief.

Intusschen zult gij, geachte Collega, misschien mij tegenwerpen, dat wij thans op de macht en den invloed van een minister mogen staat maken, die een groot voorstander van onze geneeswijze is, en dat een zoo gunstige gelegenheid in langen tijd wel niet weder zal voorkomen. Zeer zeker, daarin hebt Gij gelijk, maar zoudt Gij meenen, dat het met ons zoo zeer op den voorgrond geplaatst beginsel van *vrijheid* strookt, als de medische faculteiten van de Hoogescholen, die dan toch de lichaamde vertegenwoordigers der wetenschap zijn, door de regeering gedwongen kunnen worden, om eene door hen als geheel onwetenschappelijk veroordeelde geneeswijze naast zich te dulden, en vooral, als deze ook nog met het privilegium bedeed is, dat de studeerenden examina in haar leerstellingen moeten afleggen? Niets zou meer het verzet van de tegenpartij kunnen opwekken dan juist een zoodanige dwang, en haar inwilliging zou stellig niet verkregen worden. Maar dit daargelaten, geachte Collega, staat, ondanks alle verwijten van gindsche zijde, al moge in enkele eenige waarheid zijn, de Homoeopathie in onze waardeering niet veel te hoog, hebben wij niet een zoo volledige overtuiging van haar zegenrijke werking voor de lijdende menschheid, dat wij het harer onwaardig moeten achten, om door gunst, kunst en dwang op de been te moeten worden gehouden? Onze kans van goeden, gestadigen vooruitgang ligt mijns inziens niet op den weg van protectie en dwang van boven; neen, door eigene inwendige kracht, door de zegevierende waarheid van onze geneesleer moeten wij, al is het dan ook in een langzaam tempo, het doel van de algemeene erkenning trachten te bereiken.

Indien waar is, wat prof. Straub zegt, dat een wetenschappelijk man van leermeesters, scholen en tradities vrij en aan geen stelsel gebonden moet zijn, dan is, ik moet het bekennen, de homoeopaat geen zoodanig man. Hij is in die kwaliteit wel degelijk aan zijn stelsel en aan de daaruit afgeleide voorschriften van de homoeop. school gebonden, en beantwoordt daardoor niet aan de door dien Hoogleeraar geformuleerde eischen voor een wetenschappelijk man. Maar, niet genoeg met dit verwijt, wordt het ons ook nog als een tegenstrijdigheid, eene desertie van onze vlag, als een soort van overspel aangerekend, indien wij in onze kwaliteit van wetenschappelijk-gevormde artsen, naar eisch van de omstandigheden, van alle hulpmiddelen der geneeskunst gebruik maken, en dan wel eens precies als onze allop. collega's handelen en behandelen. Deze dubbele onrechtvaardigheid wortelt in de bepaling van de kenteekenen, die door prof. Straub van den wetenschappelijken man gegeven zijn. In dien algemeenen zin genomen gaan zij niet op, en derhalve ook niet de gevolgtrekkingen daaruit aangaande ons gemaakt. Immers ieder arts, die van eene bijzondere methode van behandeling, bijv. met electriciteit, koud water, massage, gymnastiek enz. gebruik en studie maakt, is bij de toepassing van zijn hulpmiddel aan zekere voorschriften, regels en lessen

gebonden, die het resultaat van overleg en onderzinking, en eindelijk *traditie* geworden zijn. Met die te volgen zijn dan toch al die artsen niet onwetenschappelijk, te minder, omdat zij slechts de voor hunne methode geschikte ziekten er mede trachten te herstellen. Welnu, hetzelfde is bij ons het geval. Nadat eens geconstateerd was, dat eene artsenij, wier werking op den gezonde met de verschijnselen van een ziekte overeenkwam, deze ziekte ook genezen kan, heeft men door voortgezette studie en waarneming ten slotte in deze verhouding van gelijksoortigheid een zeer vertrouwbaaren geneesweg, zoo niet zelfs een geneeswet ontdekt. Deze similestelling is echter als een wapen, dat, om den vijand, de ziekte, goed te kunnen overwinnen, voorbereid, gescherpt, naar zijn bijzondere soort gehandhaafd en gericht moet worden. En zoo zijn de artsen, die er gebruik van maken, evenals andere therapeuten, door overleg, studie en waarneming aan voorschriften, regels en lessen gekomen, zonder welke zij niet met vrucht kunnen strijden. Terwijl het hun daarenboven niet in het hoofd komt, te beweren, dat zij met hunne wijze van doen alles kunnen en willen genezen, en zij hun wapen slechts toepassen, daar waar het van dienst kan zijn, is het onbegrijpelijk, hoe een zoo vernuftig en volstrekt wetenschappelijk handelen met den naam van het tegendeel kan gebrandmerkt worden. De geheele kwestie draait echter om de beteekenis van het *similia similibus curantur*, of het een natuurwet is of niet. Wij zeggen van ja en hebben deze affirmatie sedert een eeuw door de ervaringen van de praktijk ten naastenbij gestaafd, onze bestrijders beweren van neen en hebben deze negatie evenlang door geen onderzoek gesteund. Bij de nu eenmaal gegeven wederzijdsche verhouding kunnen de professoren van de medische faculteit den homoeopaat geen burgerrecht in deze toestaan. Aan den anderen kant, zoolang zij zich niet overtuigd hebben, dat de strekking van onze grondstelling eene zeer veel grootere is, dan zij meenen, en dat de ware geneeskunstenaar met het meeste recht homoeopaat en wetenschappelijk gevormd arts in één persoon mag zijn, zoolang kunnen wij zelve niet eens wenschen, naast die heeren op een leerstoel vertegenwoordigd te zijn.

Even als gij het zijt, ben ook ik zeer ingenomen met de welwillende houding door prof. Straub in deze kwestie tegenover ons aangenomen, en met de tegemoetkoming, die hij ons betoont, door ons, wel niet voor een leerstoel, maar dan toch, ten einde wij als minoriteit niet onderdrukt zouden kunnen schijnen, voor het toestaan van een privaattoelichting of iets dergelijks waardig te achten. Terwijl wij, homoeopaten, niet verwend zijnde, nu ook dit bewijs van professorale inschikkelijkheid dankbaar aanvaarden, moeten wij toch niet uit het oog verliezen, dat prof. Straub slechts een enkel lid van een van de vele hooge tribunen van Inquisitie is, die ons van allerlei moreele en intellectueele tekortkomingen beschuldigen en ons als ketteren zonder nader onderzoek tot den vuurdood der onwetenschappelijkheid veroordeelen. Met Z. H. G. denken, wel is waar, nog enkele andere van onze rechters, maar tegenover de groote majoriteit van hen en de kwaadwilligheid

van het gros der artsen komen zulke zeldzame bewijzen van toenadering nauwelijks in aanmerking. Even als vroeger, valt ons ook nu nog steeds minachting en vijandige gezindheid te beurt, al uit zij zich slechts weinig meer in lage scheldwoorden. De enkele arts, ons op medisch of neutraal gebied bejegenend, geeft zich nog gaarne een air, alsof er een luchtje aan ons was, en nog onlangs heeft een geheel genootschap van 42 collega's, de Rheinische Aertzekammer, de homoeopaten zwart op wit met kwakzalvers gelijk gesteld. Heusch, geachte Collega, onder zulke ongunstige verhoudingen kan vooral nog een leerstoel voor de Homoeopathie wenschelijk noch nuttig zijn!

Uwe meening, dat het onderwijs in de allopathische en de homoeopathische artsenijmiddelleer best samen kan gaan, is ook al niet de mijne, en ben ik het meer met T. C. eens, dat dit uiterst moeilijk is. Immers het generaliseeren van de werking der artsenijen, hunne rangschikking naar nosologische categorieën, hunne in hoofdzaak door de toxische werking begrensde en voornamelijk tot symptomatische palliatieven strekkende doseering aan de eene zijde, het scherp individualiseeren van de werking, de niet zoo zeer de ziekte als veel meer den zieke tot object nemende behandeling, de kleinheid en fijne verdeling van de doses, die meer door kwaliteit dan door kwantiteit van de artsenij moeten werken en hunne slechts curatieve strekking aan de andere zijde, al deze kenmerken van de beide artsenijmiddelleeren zijn zóó uiteenlopend en tegenstrijdig, dat eventueel de homoeop. professor ze nauwelijks in een leerplan samenvatten kan en de studeerenden er door in verwarring moeten komen.

Neen, geachte Collega, laten wij liever niet op een leerstoel aandringen! Gegeven onze zwakke minoriteit, de minachting en vijandige gezindheid der tegenpartij, gegeven het afdoende verschil van opvatting aan deze en gindsche zijde over de strekking van onze grondstelling, en het „non possumus” van de Hooggeleerde Heeren, om hare door een eeuw bevestigde waarheid te erkennen, en de voor ons daaruit volgende netelige positie tegenover de hedendaagsche wetenschap; gegeven daarentegen onze volledige overtuiging van de degelijkheid en waarheid van de Homoeopathie en op grond daarvan ons vast vertrouwen in haar eindelijke zegepraal, gegeven de dwang, die op de faculteit van de Hoogeschool en op de studeerenden zou moeten worden uitgeoefend, gegeven ten slotte de haast onoverkomelijke moeilijkheid voor den leeraar, om de beide artsenijmiddelleeren naar eisch te onderwijzen en de niet geheel uitgesloten kans van een door hem te lijden échec, om alle die redenen acht ik het verkrijgen van een leerstoel voor ons wenschelijk noch doeltreffend.

Daarentegen ga ik mede met de zienswijze van T. C. De habilitatie of benoeming van een hom. privaadocent aan een van onze Hoogescholen, gerugsteund zoo mogelijk door een ziekenhuis, en wiens auditorium uit jonge artsen en vrijwillig opkomende studeerenden bestaat, zou vooral nog het meest in het belang van den vooruitgang onzer geneeswijze kunnen werken.

Collegialiter

DR. KALLENBACH.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Het reukorgaan

is daarom van gewicht voor onze gezondheid, omdat wij daarmede de zuiverheid der lucht, die wij inademen, en die, zooals wij weten, een levenselement is, kunnen beoordeelen. De verpleging van de neusslijmvliezen is daarom ook van belang, vooral bij kinderen, waar zij dikwijls geheel verwaarloosd wordt. Geregeld voorzichtig opsnuiven van een weinig koud water uit het holle der hand draagt er toe bij om de slijmvliezen van den neus te harden tegen verkoudheden en katarrhen en bevordert de fijnheid van den reuk. De reukzenuwen staan in verbinding met de hersenen; zoo kunnen wij begrijpen, hoe het reuk van sterke geuren soms bedwelmend en bezwijming, ja zelfs schijn dood kan veroorzaken. De schadelijke gewoonte van het snuiven stompt den reukzin af.

Het smaakorgaan

bevindt zich in den mond en wel voornamelijk in de tong. Door den smaak hebben wij genot van spijzen en dranken en kunnen tot op zekere hoogte schadelijke bestanddeelen, die met of zonder opzet in het voedsel gekomen zijn, ontdekken. Men beware de tong voor aanraking met zeer prikkelende, bijtende en brandende stoffen, voor te heete en te koude spijzen en dranken en voor verwondingen door scherpe, afgebroken tanden. Door het herhaalde uitspoelen van den mond met koud water blijft de smaak fijn, terwijl misbruik van alcoholische dranken, scherpe kruiden en tabak den smaak afstompt.

De tastzin,

die in de huid zetelt en vooral in de vingertoppen sterk ontwikkeld is, kan door oefening verfynd worden. Gelijk bekend is, brengen de blinden het hierin zeer ver. Het gevoel vervangt bij hen tot op zekere hoogte het gezicht. De langdurige inwerking van zeer groote koude of hitte vermindert de fijnheid van het gevoel en moet daarom vermeden worden.

Het gezichtsorgaan

eindelijk is het belangrijkste van alle zintuigen. De blinde is veel ongelukkiger en hulpelooser dan de doove! Hoe dikwijls is blindheid het gevolg van eigen schuld! Groot is het getal dergenen, die door verzwakking hunner oogen in de uitoefening van hun beroep bemoeijkt en verhinderd worden. Dit behoefde in vele gevallen niet zoo te zijn, als de kennis omtrent een juiste verpleging en behandeling van het gezichtsorgaan meer algemeen verbreid ware. Wij besluiten daarom dit hoofdstuk der gezondheidsleer met eenige wenken over de hygiënische verpleging onzer oogen.

Van de zoogenaamde blindgeborenen wordt slechts een klein aantal werkelijk blind geboren. De meesten

worden op zeer jeugdigen leeftijd blind ten gevolge van een boosaardige oogziekte, die in haar begin door geneeskundige hulp *haast altijd te genezen is*, maar door onverstand en nalatigheid der ouders verwaarloosd en de oorzaak van de latere ongeneeslijke blindheid wordt.

Van groot belang is het, de oogen der kleine kinderen, die zich nog in ontwikkeling bevinden en daarom zwak en teer zijn, voor te snelle afwisseling van licht en donker te bewaren. Gedurende den schooltijd moet er op gelet worden, dat de oogen niet te lang en aanhoudend ingespannen worden. Het vooroverzitten met gebukt hoofd bij het lezen en schrijven is zeer nadeelig en veroorzaakt *bijziendheid*. Nooit mogen kinderen bij onvoldoend licht in de schemering lezen, schrijven of teekenen. *Niets bederft de oogen zóó zeer, als het zondigen tegen dezen regel, en juist tegen dezen regel wordt het meest gezondigd.*

Bij het kiezen van een beroep is het zaak, meer acht te slaan op den toestand van het gezichtsvermogen, dan veelal geschiedt. Een oogarts kan alleen uitmaken, of een jongeling aan bijziendheid of zwakte van het gezichtsvermogen lijdt: twee zaken, die gewoonlijk met elkaar verwisseld worden en toch geheel verschillend zijn. Wie gezonde oogen heeft, moge zijn beroep naar welgevallen kiezen — menschen met zwakke oogen moeten voorzichtig zijn in deze keuze, zoo zij niet spoedig door oogziekten in de uitoefening van hun beroep verhinderd willen worden.

Volwassenen hebben ook verplichtingen jegens hunne oogen. Gezonde oogen kunnen in korten tijd door ondoelmatige inspanning bedorven worden. Van groot nadeel is het scherp staren op kleine punten, zooals bij het lezen en schrijven van klein schrift, bij fijn naai- en borduurwerk, wanneer dit te aanhoudend en bij slechte verlichting geschiedt. De natuur zelf vermaant ons door het gevoel van branding en drukking, dat in de oogen ontstaat, op te houden en onzen gezichtsorganen rust te gunnen.

Alle plotselinge overgangen van het duister tot het schelle licht zijn nadeelig. Het invallen der zonnestralen in de slaapkamer, zoodat de ontwakende oogen worden getroffen, moet daarom vermeden worden. Het werken met de oogen in onmiddellijk zonlicht, in de avondschemering, bij flinkerend kaars- of lamplicht, verzwakt de gezichtskracht. Zij, die veel lezen en schrijven of naaien en handwerken moeten, hebben bijzonder hierop acht te geven, zoo zij hunne oogen gezond en sterk willen houden. Het beste is, de tafel waaraan men werkt, zóó te plaatsen, dat het licht van de linkerzijde valt of de lamp aan de linkerhand te plaatsen. Lezen in bed of in den spoorrein werkt schadelijk op de oogen.

Middelen om het gezichtsvermogen te ontwikkelen en te versterken zijn de volgende:

1. Men oefene de oogen in de vrije natuur in het ver zien. Vooral het zien op groene vlakten is versterkend en ontspannend.
2. Men oefene de oogen in het scherp en duidelijk van nabij zien bij een goede verlichting en alle vermoeienis vermijgend.
3. Men wassche de oogen dagelijks des morgens en des avonds met koud water. Koude oogbaden zijn zeer

versterkend. Er is inderdaad geen beter middel, om de zenuwkracht van het oog te versterken en bloed-aandrag naar de oogen te verhinderen, dan deze koude wasschingen en oogbaden, die ook des daags meermalen kunnen herhaald worden, als men veel oogenwerk moet verrichten. Zij beloonen ons voor de geringe moeite door het gevoel van verfrissching en hernieuwde kracht in de oogen!

Arbeid en rust.

In de voorafgaande artikelen over de gezondheidsleer hebben wij herhaaldelijk op het grootte voordeel van de *afwisseling tusschen rust en beweging* voor de goede functie van de verschillende organen van ons lichaam gewezen. Wij wenschen thans in een bijzonder hoofdstuk nog eens met nadruk op dezen belangrijken regel der hygiëne te wijzen, waarvan de opvolging zéér veel kan bijdragen om onze gezondheid te bewaren en lichaam en geest krachtig en frisch te houden.

De juiste afwisseling tusschen arbeid en rust is zoowel voor het lichaam als voor den geest van het grootste belang! Overdrijving naar den éénen, zoowel als naar den anderen kant is nadeelig. De organen, die niet of niet geheel aan onzen wil onderworpen zijn, zooals het hart, de ademhalingswerktuigen, de spijsverteringsorganen hebben, door de wijze inrichting der natuur, vanzelf een doeltreffende afwisseling tusschen arbeid en rust. De organen daarentegen, die onder den *onmiddellijken* invloed van onzen wil staan, zooals de spieren, de zenuwen, de zintuigen, zijn zeer dikwijls niet zóó sterk en krachtig, als zij konden zijn, wanneer wij ze met betrekking tot de juiste mate van arbeid en rust met de noodige kennis en inzicht behandelden.

Laat ons in de eerste plaats eenige opmerkingen over den

Arbeid

maken, die volgens een oud, waar spreekwoord, „het leven zoet maakt.” De pas overleden groote geschiedschrijver Theodor Mommsen heeft den arbeid „de geliefde zijns levens” genoemd; vele groote mannen stemmen hiermede overeen, dat een arbeid, die met alle krachtsinspanning verricht wordt, niet alleen nauw te zamen hangt met geluk en tevredenheid, maar ook een veelbetekenenden invloed heeft op ons lichamelijk en geestelijk welzijn. „Slechts hij, die zijne krachten gebruikt, leeft,” zeide de wijsgeer Seneca. Hoe waar zijn deze woorden! Ons lichaam is er op ingericht, om te werken, te arbeiden! Onze krachten zijn er op berekend, zich te doen gelden! Onze geest heeft spankracht, om zich boven de redelooze dieren te verheffen!

Voor elk mensch is, evenals voor elk volk, een arbeidzaam leven niet alleen een plicht, maar tevens een vereischte tot instandhouding van het lichamelijk en geestelijk welzijn. Arbeid en beweging zijn zeer belangrijke hulpmiddelen tot het bewaren eener goede gezondheid, vooral als de arbeid en beweging van onze *lichamelijke* en *geestelijke* krachten in harmonische afwisseling plaats heeft. Er bestaat een uiterst nauw verband tusschen lichaam en geest. Een gezond lichaam werkt op weldadige wijze op

den geest en op het gemoed. Omgekeerd kan een krachtige geest in ziekte-toestanden het lichaam te hulp komen en door zijn opwekkenden invloed lichamelijke bezwaren helpen te boven komen. Zoo houdt dan ook de *lichamelijke* arbeid nauw verband met den *geestelijken* arbeid. Wie meestal met de handen moet arbeiden, verzuime niet, nu en dan ook *geestelijke* inspanning, arbeid met het hoofd te verrichten. Teveel inspanning van den geest, teveel nadenken, studeeren en peinzen oefent daarentegen een schadelijken invloed op de hersenen uit en kan ziekten der hersencellen veroorzaken, die tot verlies van het verstand kunnen leiden. Arbeiders, die met het hoofd werken, moeten derhalve ophouden, als zij zich vermoeid en afgemat gevoelen en liever ter afwisseling eenigen lichamelijken arbeid ondernemen of een flinke lichaamsbeweging maken, b.v. wandelen, bergen beklimmen of gymnastiek uitoefenen. Een zóó gewichtig orgaan als de hersenen wordt door het bloed rijkelijk gevoed, en de bloedtoevoer moet des te krachtiger zijn, naarmate de hersenen meer moeten werken. Hoe reiner het bloed, hoe beter zijne samenstelling, hoe meer het alle bestanddeelen bevat, die een normaal gezond bloed moet bevatten, des te beter worden de hersenen gevoed, des te meer kunnen zij zich inspannen, des te meer kan hij, die met het hoofd werkt, er van verlangen. Wie derhalve veel met het hoofd moet werken, zorg voor het inademen van reine, zuurstofrijke lucht, die het bloed van de zoo hoog noodige levenskracht voorziet, zorg steeds voor doeltreffende ventilatie zijner studeervertrekken, voor een passende, licht verteerbare, krachtige voeding en eindelijk voor een goede spijsvertering door lichamelijke beweging. Zulke beweging kan men b.v. verkrijgen door het verrichten van allerlei nuttige bezigheden in den tuin, b.v. graven, spitten, snoeien, onkruid uitroeien, enz. Wordt daarentegen het bloed verarmd door slechte voeding, door het gebruik van te zwaar verteerbare, prikkelende spijzen en bedwelmende dranken, wordt de toevoer van zuurstof, die zoo hoogst noodzakelijk is, om het verbruikte bloed in nieuw, versch bloed om te zetten, verminderd, wordt de afscheiding van koolzuurgas verhinderd, zoodat er allerlei schadelijke bestanddeelen in het bloed blijven, die op normale wijze hadden verwijderd moeten worden, dan heeft er een verkeerde stofwisseling plaats en dan kunnen er al heel licht allerlei hoofd- en hersenziekten het gevolg van zijn, zoodat dit helaas! zoo dikwijls met hoofdarbeiders het geval is.

Op alle organen en stelsels van ons lichaam oefenen *arbeid* en *beweging* een *gunstigen* invloed uit. Wij zagen reeds, van hoe groot gewicht lichamelijke beweging voor de gezondheid van den *geest* is. Maar ook voor de *longen*, voor den *bloedsomloop* en de werkzaamheid van het *hart* is een juiste maat van arbeid en beweging van veel belang. De *longen* hebben de taak om het bloed van koolzuurgas te reinigen en van zuurstof te voorzien. Arbeid en beweging veroorzaken echter een grooter verbruik van zuurstof en meer afscheiding van koolzuurgas. Bij beweging en arbeid moeten daarom wij vanzelf dieper en sneller ademen. Dat is tevens een groot voordeel voor de ontwikkeling van onze longen en van de

borstkas. Door een verstandige longgymnastiek kan men derhalve zwakke longen op wonderbare wijze versterken en de gezondheid bevestigen. Maar ook voor lijders aan stoornissen van den *bloedsomloop*, gekenmerkt door koude handen en voeten, door hoofdpijn en bloedaandrang naar het hoofd, is regelde lichaamsbeweging en arbeid, die voor hunne krachten berekend zijn, van groot belang, daar hierdoor de werkzaamheid van het *hart*, de pompmachine voor den bloedsomloop, verhoogd, geoeft en gesterkt wordt.

De eigenlijke organen van de lichamelijke beweging en den lichamelijken arbeid zijn de *spieren*. Elke spier bestaat uit een groot aantal spiervezeltjes. Op een spier, die de dikte van een vinger heeft, komen wel 90 tot 100.000 van zulke spiervezeltjes. Bij elke beweging, die wij maken, komen de spiervezeltjes nu eens van dezen dan weer van genen spiergroep in beweging. Bij elken arbeid des lichaams, zoodat b.v. houthakken, graven, roeien, zwemmen komen een menigte spieren tegelijkertijd in beweging. Daarom zijn de spieren dan ook de eigenlijke organen van de lichamelijke beweging. Hoe meer nu de spieren werken, des te meer worden zij voorzien van bloed, des te meer scheiden zij koolzuur af en nemen zuurstof op, in één woord, des te krachtiger heeft de stofwisseling in hen plaats.

Daar ook de *beenderen* aan de wet der stofwisseling zijn onderworpen, hebben arbeid en beweging ook op deze lichaamsdeelen invloed. Bij elke soort van lichaamsbeweging worden de spieren en beenderen ontwikkeld en versterkt. De bewegingsspelen der jeugd zijn daarom van uitnemende waarde voor hare gezondheid. Zoodra een kind heeft geleerd, zijne spieren te gebruiken, maakt zich een drang naar beweging merkbaar, die zich als 't ware met de kracht van een natuurlijk instinct openbaart. Evenals het gevoel van honger en dorst wil ook deze behoefte aan beweging bevredigd worden. Snelle lichaamsbeweging is daarom voor kinderen een behoefte. Zij wandelen niet gaarne, maar loopen en springen bij voorkeur. Door het snelle loopen worden alle spiergroepen in levendige beweging gebracht en de longen worden verwijd en gesterkt. Van bijzonder gewicht is dat voor de toppen der longen, die bij langzame lichaamsbeweging ten gevolge van een zittende leefwijze bijna niet in werkzaamheid komen.

Arbeid en beweging zijn ook het probate middel, om onze *eigenwarmte*, die 37 graden Celsius moet bedragen, op de juiste hoogte te houden. Als wij koud worden en rillen, is het beste middel, dat wij instinctmatig gebruiken, snelle en krachtige lichaamsbeweging. Hierdoor wordt dan tevens de *huid* verzorgd, die door de zweetafscheiding een groote factor is bij de reiniging van het bloed van allerlei verbruikte stoffen. Hoe minder wij de huid verwekelijken door dikke kleeding en afsluiting van de atmosferische lucht, hoe meer wij voor een rationeele lichaamsbeweging en voor behoorlijken lichamelijken arbeid zorgen, des te krachtiger vervult het huidorgaan zijne plichten en des te gezonder wordt het geheele lichaam.

Wij hebben gezien, dat *arbeid* en *beweging* *onontbeertlijk* zijn voor ons welzijn. In de tweede plaats

moeten wij nu nog enkele oogenblikken onze aandacht aan de

Rust

wijden, want deze is *eveneens* van groot belang voor gezondheid en leven. Even waar als het is, dat onze lichamen, onze organen, door niets doen, door luieren, door gemis aan de noodige beweging en arbeid, zwak en ziekelijk, krachteloos en slap worden, even waar is het aan den anderen kant, dat *te* veel arbeid, *te* inspannende beweging schadelijk is, en even waar, dat rust en uitspanning na arbeid en inspanning onontbeerlijke factoren zijn voor ons welzijn.

Als ons lichaam een zekeren tijd gewerkt, als onze geest genoeg gearbeid heeft, verlangen beide naar rust, om het verbruik aan krachten en stoffen weder aan te vullen. Het verlangen naar rust openbaart zich bij ons op dezelfde wijze als het verlangen naar beweging, naar voedsel en drank, het is een instinctmatig verlangen. Wij gevoelen ons vermoeid. De één sneller dan de ander. De constitutie, de gewoonte doet hier veel. Maar toch komt er een oogenblik, dat ook de sterkste man behoefte aan rust gevoelt. De

Slaap

is de natuurlijkste voldoening aan deze behoefte. De slaap is onmisbaar, zoowel voor het lichaam als voor den geest. Niemand kan zich lang aan den weldadigen invloed van den slaap onttrekken, zonder de grootste nadeelen voor zijne gezondheid te ondervinden. Om verkwikkend en versterkend te zijn, moet de slaap *diep* zijn en niet door opwindende droomen gestoord worden. Het lichaam bevindt zich dan in een toestand van *volkomen rust*. Het ademen geschiedt rustig en regelmatig. De pols gaat langzaam en alle spieren bevinden zich in een toestand van verslapping. De verkwikkendste slaap is gewoonlijk vóór middernacht. Over het al of niet lang slapen en vroeg opstaan hoort men dikwijls verschillende meeningen uiten. De gezondheidsleer verlangt voor kinderen, bejaarde en zwakke personen 10 tot 16 uren slaap, terwijl volwassenen en gezonde menschen met 6 tot 8 uren volstaan kunnen. Te lang slapen is ongezond en verzwakt het lichaam. Vroeg opstaan is zéér goed voor gezonden, terwijl bloedarme, zenuwachtige en zwakke menschen zich beter bevinden, als zij niet al te vroeg opstaan. Van véél belang is het, *niet met een volle maag* te bed te gaan en prikkelende dranken, zooals koffie, thee en wijn, kort vóór het slapen te vermijden.

Wat de *ligging* bij het slapen betreft, kan opgemerkt worden, dat het liggen op den rug allicht droomen en snorken veroorzaakt, terwijl het liggen op de linkerzijde dikwijls aanleiding geeft tot hartkloppingen, daar de lever door zijn gewicht op maag en ingewanden drukt. De beste ligging is dus op de rechterzijde. Ook legge men bij het slapen de armen en handen niet onder het hoofd, daar hierdoor de normale bloedsomloop belemmerd wordt.

D^r. J. V.

Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Slijmhoest — Kinkhoest.

De winter is in aantocht, en daarmede treden tal van aandoeningen der ademhalingsorganen bij kinderen op den voorgrond. Een dier thans veelvuldig voorkomende ziekten is de *kinkhoest* of *slijmhoest*. Ouders zoowel als geneesheeren zien met angst en beven dit lijden bij hunne lievelingen en patientjes optreden. Bij dit lijden mag zeker gelden: „men weet wel wanneer het begint, maar niet wanneer het eindigt;” en is het geëindigd, wat dan?? Weken, maanden soms blijven de kinderen invalide niet alleen, maar vaak is de kinkhoest de wegbereider voor zeer ernstige naziekten.

Wat is *kinkhoest*? Het is een hoest, die bij aanvallen komt en bestaat uit hevige, krampachtige, elkaar snelopvolgende hoestbuien, afgebroken doorscherpgerende inademen. Zoo'n hoestbui eindigt meestal met braken, of met het opgeven van taai, dik slijm. *Slijmhoest* of *kinkhoest* komt vaak epidemisch voor en moet bepaald onder de besmettelijke ziekten gerekend worden. Berucht zijn de schoolepidemieën. Een kind b.v. in een klasse komt met een lichten hoest op school, welke hoest later blijkt slijmhoest te zijn. Het gevolg is dat de geheele klasse, het eene kind voor en het andere kind na, kinkhoest krijgt. Meermalen is een dergelijke epidemie door schrijver dezes reeds waargenomen en was de bron van besmetting, in dit geval het eerst lijdende kind, aan te wijzen.

De grootste ellende hierbij is, dat niet alleen het schoolgaande kind, maar ook broertjes en zusjes ziek worden. Ouders en geneesheeren, die hunne kinderen en patientjes weken en maanden zagen aftobben, vaak zonder voldoende voedsel en niet minder vaak zonder voldoende nachtrust, weten wat dit lijden beteekent. Kinderen onder de drie jaar zijn het vatbaarst, zelden worden kinderen boven de tien jaar besmet. Een enkele maal is het mij zelfs voorgekomen, dat de moeder, die hare lijdende kleintjes verzorgde, kinkhoest kreeg.

Hoe jonger het kind is, des te gevaarlijker de ziekte. Vaak ziet men zulke kinkhoest-epidemieën optreden na een mazelen-epidemie, en alhoewel geen jaargetijde tegen dit lijden beschut, toch neemt men de meeste gevallen waar in het voorjaar en in den herfst.

De duur van het lijden wisselt van enkele weken tot vele maanden, dit hangt veelal af van het gestel van het kind, maar zeker ook van de behandeling.

Mijne persoonlijke ervaring evenwel is, dat een homoeopathische behandeling den duur van het lijden aanmerkelijk bekort, en zelfs bijkomende ziekten zijn dan zeldzamer en minder te vreezen.

De werkelijke oorzaak van het lijden is onbekend. Zeker is het, dat door de atmosfeer, door kleederen, die met lijdertjes in innige aanraking zijn geweest, door kussen enz., de ziekte kan worden overgebracht. Vaak ziet men kinkhoest na mazelen en waterpokken optreden.

Wanneer we nog even het ziekteverloop nagaan, dan moeten we er vooral de aandacht op vestigen, dat slijmhoest schijnbaar als een onschuldige verkoudheid begint. De kinderen kuchen, hebben vaak een lossen hoest, welke hoest toch al verdacht is, want ze komt meestal met tusschenpoozen van eenige uren terug. Na een week reeds worden die tusschenpoozen korter, de buien komen sneller terug, duren langer en worden heviger. Is de ziekte op het hoogst, dan krimpt het kind ineen, wordt bont en blauw, en schijnt te zullen stikken. De longen zijn tijdens zoo'n bui bijna geheel luchtledig. Neemt de bui af, dan vullen zij zich weder, en dit gaat gepaard met een *luid gierende* inademing. Deze gier is het teeken, dat het kind veilig door de bui heen, en dat de stikkingsnood geweken is. Meestal beginnen ze daarna te huilen.

In lichte gevallen komen de buien om de 3 à 4 uur, in hevige gevallen zelfs 24 tot 48 in 24 uur. Bloed komt dan vaak uit mond, neus en ooren.

De opeenvolgende buien eindigen meestal met het opgeven van een taai, eiwitachtig slijm, vaak ook met braken.

Tusschen de aanvallen zijn de kinderen vrij van pijn, en kunnen zelfs gemakkelijk ademen. Vaak zijn ze dan levendig en vrolijk.

Door het herhaalde braken, (de bui ziet men vaak na voedselopname ontstaan,) worden de lijdertjes zwak en mager, daarbij dikwerf angstig en gejaagd, doordien zij een nieuwen aanval vreezen.

De hoest is meestal des nachts het ergst, zoodat het verminderen van het aantal nachtelijke buien een gunstig voor teeken is.

Een bepaald ongunstig verschijnsel is het plotseling verminderen of zelfs ophouden der buien, terwijl de kindertjes daarbij zeer kortademig blijven. Dit wijst op een complicatie en wel voornamelijk van een bijkomende *longaandoening*. Ook *hersenaandoeningen*, *stuipen* enz, kunnen in het verloop van den kinkhoest ontstaan. Een sluimerende aanleg tot tuberculose van longen of buikorganen ziet men door de kinkhoest tot uiting komen. Daarom moet men zich door herhaald onderzoek op de hoogte stellen van den toestand der kleintjes.

De meeste kinkhoestgevallen eindigen met genezing. Toch is er steeds gevaar, en dit is in het koude jaargetijde grooter dan des zomers; ook jonge, klierachtige kinderen zijn aan meer gevaren blootgesteld.

Tijdens het herstellingstijdperk moet men uiterst voorzichtig zijn, en de kleintjes niet te vroeg aan weersveranderingen blootstellen. Goede voeding en verzorging is een dringende eisch tot spoedig en algeheel herstel.

De *behandeling* van dit ernstig kinderlijden, dit moet ik nog eens herhalen, is langs homoeopathischen weg met veel grooter succes bekroond dan langs allopathischen. In mijn vóórhomoeopathischen tijd bereikte ik met het toedienen van Bromoform, Tussol, Antipyrine, Tannas chinini enz. enz. lang niet hetgeen ik wenschte. Ernstige complicaties kwamen veelvuldig voor. Het was juist de kinkhoestbehandeling, die mij *homoeopaat* heeft gemaakt.

De homoeopathische middelen, die het meest in aanmerking komen, zijn:

1°. *Aconitum*. Dit is een middel, dat meest in een vroeg stadium gegeven kan worden, vooral wanneer men nog niet met den waren aard van het lijden bekend is.

De lijdertjes zijn koortsig, hebben een drogen kuchen, en daarbij een pijnlijk brandend gevoel in de keel.

2°. *Ipecacuanha*. Dit is een middel, dat eveneens in een vroeg stadium in aanmerking komt, maar eerst na *Aconit*. De kindertjes hebben een drogen hoest en braken na elke hoestbui hun voedsel uit.

3°. *Belladonna*. De kindertjes hebben een drogen hoest, zijn hevig benauwd tijdens de hoestbui, de keel is rood; hun gelaat is donkerrood tijdens den aanval en opgezet; de oogen rood en soms met bloed doorloopen. *Stuipen*.

4°. *Cuprum*. De aanvallen gaan vergezeld van dreigenden stikkingsnood, braken, reutelend geluid in de borst. *Stuipen*.

5°. *Drosera*. Dit middel vertoont veel overeenkomst met *Cuprum*. De stuipen ontbreken evenwel.

Er zijn natuurlijk meerdere middelen, die in aanmerking kunnen komen, maar voor ons doel zijn de vijf bovenstaande middelen voldoende. Teveel zou slechts tot verwarring aanleiding geven.

Bij warm, mooi weder, mag de patiënt iederen dag een korten tijd beweging in de open lucht nemen. Bij noorden- en noordoosten wind mag dit evenwel absoluut niet. Ook bij mistig, vochtig of koud weder is dit niet geoorloofd. De huid is zeer verslapt, en zeer gevoelig voor koude. Vooral na een aanval baadt het kind in zweet, en de gevolgen zouden niet uitblijven, indien men een zoo hevig verzwakt kind dan in de koude buitenlucht liet verkeerden.

Warm kleeden is noodig.

Ook moet men vermijden het onnoodig boos maken der patiëntjes, want indien dit geschiedt, ziet men vaak een hevige bui optreden.

Kleine kinderen moeten feitelijk dag en nacht bewaakt, en wanneer een aanval op komt is, opgenomen en in een goede positie gehouden worden. In hardnekkige gevallen kan luchtverandering noodzakelijk worden.

Ook is in sommige gevallen het inademen van damp, afkomstig van pijnboomolie, of van zoutwater zeer nuttig.

Een ander hulpmiddel, dat goed werkt, is het invrijven van borst en rug van den kleinen lijder met olijfolie. 's Morgens en 's avonds moet dit geschieden.

Ook het wrijven van den ruggegraat is uitstekend.

Het *voedsel* moet licht verteerbaar zijn en in kleine hoeveelheden, maar vaak gegeven worden.

Geroosterd brood, in melk of water geweekt, bouillon en melk, is in het tijdperk der stuipen voldoende. Te veel vloeibaar voedsel geeft evenwel ook braken.

A D V E R T E N T I E N.

HAVER-CACAO (Favarger.)

Aanbevolen door Dr. N. A. J. Voorhoeve, een licht verteerbaar en smakelijk voedingsmiddel, vooral voor kinderen en herstellenden.

Verkrijgbaar in bussen van 250 Gram f 0.70; 125 Gram f 0.40, in pakjes van 500 Gram f 1.25; 250 Gram f 0.65; 125 Gram f 0.35.

Bestellingen worden, na ontvangst van postwissel, door J. BOVELANDER, Paulus Potterstraat 392 's-Gravenhage, onmiddellijk uitgevoerd. Bestellingen vanaf f 5.—, franco huis.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.**FLESCHJES**

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).**Homoeopathische
APOTHEKEN
te Arnhem.**Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.**Homoeopathische Apotheek.**Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
hoek der Stadhuissteeg,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2308.**„DE ROZINKORF”
DORDRECHT.**

Afdeling Apotheek.

Voorhanden:

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE.

Firma J. ROMIJN B^{zn}.

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betreft voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.Ter overname aangeboden een Hom. Huis-apotheek (60 middelen) korrels en een dito met vloeibare geneesmiddelen voor uitwendig gebruik benevens een Handboek der Geneeskunde, getiteld: „Dr. Merckens Homoeopathische huisdokter. Resp. gekost hebbende, f 12.50, f 4.75, f 3.25. Voor 2/3 der genoemde prijzen.
Fr. br. lett. Adv. bur. Gebr. SCHRÖDER Rokin 50, Amsterdam.**De firma HERDINGH & BLANKEN**

APOTHEKERS

LEIDEN (Hooge Woerd 143)

bericht dat van af heden in hare Apotheek ook voorhanden zijn Homoeopathische Geneesmiddelen.

**Homoeopathische Apotheken
te GOUDA.**

APOTHEKERS:

FIRMA WED. WEIJER, Gouwe 165.
LATENSTEIN, - - - Kleiweg 100.
LUGER, - - - - - Markt 134.

DISPENSATORIUM:

FIRMA DERAADT, West Haven 200.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.**Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland**

deel ik bij dezen mede, dat het sedert 't jaar 1895 in de Internationale Apotheek te Amsterdam gevestigde Generaal-Depôt mijner Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakking NIET MEER bestaat.

Daarentegen heb ik de volgende nieuwe Depôts opgericht, die direkt met mij in verbinding staan:

Hoofddepôt te ZAANDAM, in de *Herten-Apotheek* van F. VAN DIJK JZN.AMSTERDAM in de Apotheek van L. WARMOLTS,
Vijzelstraat 130.

GRONINGEN in de Apotheek van S. SMEDING.

MEPPEL in de Apotheek van I. KNOPPERS.

NIJMEGEN in de Apotheek van W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM in de Apotheek van C. KORK.
VLISSINGEN in de Apotheek van C. G. BAERT,
Ritthemsche Markt F 189.Ik richt daarom tot de aanhangers der Homoeopathie in Nederland het beleefd verzoek hunne bestellingen op mijne Homoeopathische Geneesmiddelen in Origineele Verpakkingen, voor het vervolg bij een der genoemde depôts te doen.
Hoogachtend,

DR. WILLMAR SCHWABE.

Homoeopathische Centraal-Apotheek, LEIPZIG

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post f 1.17; enkele nummers à 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Verschil en overeenstemming. — Eenige hoofdstukken der gezondheidsleer. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen, enz. — Privaat-Doцент in de Homoeopathische Geneeswijze. — Iets over hooge verdunningen. — Belangrijk bericht. — Beantwoording van vragen. — Advertentiën.

VERSCHIL EN OVEREENSTEMMING.

Met een enkel woord wensch ik nogmaals terug te komen op hetgeen door Dr. Kallenbach in het vorige nummer van dit blad gezegd werd aangaande het niet wenschelijke van het bezetten van een leerstoel aan eene onzer Universiteiten door een homoeopaat.

Dr. K. vraagt — na vooropgesteld te hebben, dat nog geen regeering in Europa het gewaagd heeft, in tegenovergestelden zin van de adviezen der tegenwoordigers van de medische wetenschap ten gunste van de homoeopathische geneeswijze te beslissen — wat ons het recht geeft, in dit opzicht meer toegevendheid of een beter gehoor te verwachten. In hetgeen de geachte schrijver in het verdere gedeelte van zijn betoog zelf zegt, ligt het antwoord reeds gereed. Inderdaad, wij mogen op de macht en den invloed van een Minister staat maken, die een groot voorstander van onze geneeswijze is. Daarin ligt de reden, waarom wij een beter gehoor konden verwachten, en indien dan ook de door ons geschikt bevonden candidaat geen overwegende redenen gehad had, om zich niet beschikbaar te stellen voor het bezetten van een leerstoel, zou reeds nu een homoeopathisch arts tot hoogleeraar benoemd zijn. Dat een dergelijke benoeming het bewijs zou zijn, dat de Homoeopathie door „gunst, kunst en dwang”

op de been gehouden moet worden, kan ik waarlijk niet inzien. Wat toch is méér rechtvaardig, dan dat eindelijk ook eens aan de voorstanders der homoeopathische geneeswijze gelegenheid gegeven worde, zich ten aanhoore van de medische wereld uit te spreken, de grondstellingen van Hahnemann's leer bloot te leggen, en de homoeopathische geneesmiddelen te doceeren? Wat is méér in overeenstemming met de billijkheid, dan dat naast de vele andere hoogleeraren ook een hoogleeraar benoemd wordt, die de Homoeopathie is toegedaan en haar wensch te leeren en te verdedigen?

De benoeming van een homoeopaat tot hoogleeraar zal zeer zeker niet volkomen strooken met den wil en den wensch der medische faculteit, want hoe zal ooit een medische faculteit, voor het meerendeel bestaande uit hoogleeraren, die tegenover de Homoeopathie positie nemen, geheel vrijwillig op de benoeming van een homoeopaat aandringen? Maar, staat dit gelijk met het uitoefenen van dwang? En indien ook al, is dit een ongeoorloofde dwang? Is het niet plicht en roeping der Regeering, ook aan minderheden recht te verschaffen? En zou het verzet der faculteit zoo ver gaan, dat zij alles op haren en snaren zet, en als uiterste middel van tegenweer dreigt met een collectief ontslag? Ik voor mij geloof het niet, en meen voor deze opinie grond te vinden in hetgeen Prof. Straub aangaande deze kwestie geschreven heeft, en in het aanbod, dat thans door Prof. Koster gedaan is in het Weekblad van het Nederl. Tijdschrift van Geneeskunde.

In het verdere gedeelte van zijn artikel zegt dr. Kallenbach, dat de homoeopaat gebonden is aan zijn stelsel en aan de daaruit afgeleide voorschriften van de homoeopathische school, en dat hij derhalve niet beantwoordt aan de door prof. Straub gestelde eischen voor een wetenschappelijk man, die volgens Z.H.G.'s zeggen vrij moet zijn van scholen, leermeesters en tradities. Daarentegen had ik in mijn

artikel „Hoogleeraar of Docent” beweerd, dat de homoeopaat in geenen deele gebonden is aan een stelsel. Van waar dit verschil? Naar het mij voorkomt is het verschil van meening slechts schijnbaar. Dr. Kallenbach toch zegt, dat de homoeopaat *in die kwaliteit* gebonden is aan zijn stelsel, in zijn kwaliteit als homoeopaat dus. Dit beaam ik ten volle. Als homoeopaat is hij gebonden aan het Similia similibus, maar een homoeopathisch geneesheer is in de eerste plaats arts, daarna homoeopathisch geneeskundige, en is als geneesheer dus aan geen stelsel gebonden. Daarom schreef ik in mijn artikel: „Wat is Homoeopathie?” „Dat wij in de eerste plaats artsen, en niet homoeopathische geneeskundigen zijn, daarover zullen wij het allen eens zijn. In vele opzichten toch verschillen wij niet van onze allopathische collega's. Alhoewel op het gebied der chirurgie en obstetrie veelal de aanwending van homoeopathische artsenijen zal te pas komen, zijn wij toch geen homoeopathische chirurgen en obstetrici. Zelfs zijn wij, waar het de algemeene therapie der interne ziekten geldt, volstrekt niet alleen homoeopaten, maar gaan ook op dat uitgestrekte gebied bij allerlei gevallen op dezelfde wijze te werk als de geneeskundigen van andere scholen.” En later: „Wij onderscheiden ons dus van andere geneeskundigen op een beperkt gebied. Tegenover andersdenkende collega's dit te constateeren, kan zijn nut hebben.”

Blijkens zijn verdere uiteenzetting is Dr. K. het hiermede eens, zoodat waar Dr. K. zegt, dat de homoeopaat *in die kwaliteit* gebonden is aan het beginsel Similia similibus, terwijl ik beweere, dat hij als arts niet gebonden is, maar vrij, mijns inziens van een meeningsverschil geen sprake is.

Dat Dr. K. de benoeming van een homoeopathisch privatdocent aan een van onze Hoogescholen wenschelijk en in het belang van den vooruitgang onzer geneeswijze acht, verheugt mij zeer. Evenwel, ik zie niet in, dat er een *principieel* verschil bestaat tusschen de benoeming van een hoogleeraar en die van een privatdocent. Heeft men, zooals Dr. K., *principiele* bezwaren tegen de benoeming van een hoogleeraar, dan moet men ze ook tegen de aanstelling van een privatdocent hebben. Of men staat tegenover het eerste of tegenover het tweede, in beide gevallen blijft bestaan „onze zwakke minoriteit, de minachting en vijandige gezindheid der tegenpartij, het afdoende verschil van opvatting over de strekking van onze grondstelling, het „non possumus” der Hooggeleerde heeren, om onze door een eeuw bevestigde waarheid te erkennen, en de voor ons daaruit volgende netelige positie tegenover de hedendaagsche wetenschap!” Intusschen, het verblijdt mij, dat de geachte schrijver niettemin den laatsten weg op wil, en een privatdocent gaarne aangesteld zou zien. Dit zal dan ook wel de weg zijn, dien wij nu hebben in te slaan. Heeft toch de Minister van Binnenlandsche Zaken reeds in zijne Memorie van Antwoord op het Afdeulings-Verslag medegedeeld, dat wel overwogen is, of rechtstreeks in de behoefte van een leerstoel in de Homoeopathie te voorzien is, maar, overmits de daarvoor in aanmerking komende artsen geen benoeming wenschten aan te nemen en het aanstellen van iemand van twijfelachtige weten-

schappelijke beteekenis schadelijk zou zijn voor den naam der Leidsche Universiteit en voor de Homoeopathie zelve, *daarvan is afgezien.*”

Laat ons derhalve hopen, dat, nu de benoeming van een hoogleeraar in de Homoeopathie *niet* zal plaats vinden, spoedig een man moge gevonden worden, die, gerugsteund door een ziekenhuis, op te richten door de voorstanders der Homoeopathie in ons land, in staat en willens zal zijn, de homoeopathische geneeswijze theoretisch en praktisch te doceeren!

Dr N. A. J. V.

EENIGE HOOFDSTUKKEN DER GEZONDHEIDSLEER.

Van groot belang is het voorts, een oogenblik stil te staan bij onze

Slaapkamers en bedden.

Slechts weinige menschen hebben een begrip van het groote hygiënische voordeel van een luchtige, ruime slaapkamer. De mooiste kamers in de woning worden gewoonlijk voor woonkamer en salon uitgezocht, terwijl de minder gunstig gelegen en kleinste kamers voor slaapvertrekken moeten dienen. Dit is een groote dwaasheid. In den salon bevindt men zich slechts zelden, in de slaapkamer brengen wij bijna het derde gedeelte van ons leven door. Daarom moet men als slaapkamer het mooiste en grootste vertrek der woning nemen, een kamer, die hoog, ruim en luchtig is en zoo mogelijk op het zuiden ligt. De slaapkamer moet voorts zoo min mogelijk gemeubileerd worden en mag slechts de hoogst noodzakelijke voorwerpen bevatten.

Men zorge voor goede, frische lucht in de slaapkamer. De bodem moet dagelijks gereinigd worden, nadat de bedden zijn opgemaakt. In den zomer moeten de ramen den ganschen dag open zijn, en ook des nachts zorge men voor frische lucht door het openen van een venster in de slaapkamer of in een daaraan grenzende en er mede in verbindingstaande kamer. Bij groote koude is het niet noodig, de ramen des nachts open te laten, omdat door het groote verschil van de temperatuur binnen- en buitenshuis voldoende luchtverversching door de reten van deuren en vensters, ja zelfs door de poriën der muren plaats heeft. Want hoewel het van het grootste belang is, steeds frische lucht in de slaapkamer te hebben, is het nadeelig voor de gezondheid, als de lucht in de slaapkamer te koud wordt. Velen meenen: hoe kouder het in de slaapkamer is, des te beter. *Dit is niet het geval.* Slechts zeer enkele krachtige, geharde gestellen kunnen het op den duur verdragen, in ijskoude slaapkamers te slapen. De meeste menschen bevinden zich het best bij een temperatuur der slaapkamer van 10 tot 12 graden Celsius. Het is ook dáárom goed, dat er in den winter van tijd tot tijd eens een vuurtje in de slaapkamer of de daaraan grenzende en er mede in verbinding staande kamer gemaakt wordt, omdat in

een kamer, waar nooit gestookt wordt, de lucht in de muren steeds blijft hangen en niet ververscht wordt, hetgeen juist in een slaapkamer zeer nadeelig is, daar wij hier vooral reine, frissche lucht noodig hebben, die niet bezwangerd is met menschelijke uitwasemingen en stofwisselprodukten.

Van veel gewicht is voorts een **goed bed**. De legerstede moet voldoende lang en breed zijn, niet te hard en niet te week, niet te koud en niet te warm. Veeën bedden zijn nadeelig, daar zij de zweetafscheiding te veel bevorderen. Ook verhinderen zij de uitwaseming van de huid en de luchtbeweging op de huid gedurende den slaap. Voeg daarbij nog het feit, dat veeën bedden moeilijk te luchten zijn en soms jarenlang niet gereinigd worden, zoodat zij ware kweekplaatsen van bacteriën worden, dan is het nadeel der veeën bedden voor de gezondheid voldoende aangetoond.

Het *Steinersche reformbed*, dat tegenwoordig meer en meer in gebruik komt, *voldoet aan alle eischen der hygiëne*. Het bestaat uit een ijzeren ledikant met een bodem van staalveeren, die elastisch en toch sterk zijn en het gewicht van den zwaarsten man gemakkelijk dragen. Daarop komt een stroommatras en daaroverheen een driedeelige matras van zee gras of houtwol of paardenhaar. Tot het toedekken dienen in den zomer een of twee wollen dekens, in den winter een of twee dito dekens en een zoogenaamde katoenen deken, met natuurwol gevuld. Op de voeten komt dan nog een licht plumeau, dat evenwel ook door een dubbelgeslagen deken kan vervangen worden. De kussens bestaan bij het reformbed ook uit wol of paardenhaar met een omhulsel van tricot-wol. Met de beschrijving van dit bed is niet bedoeld, elk ander bed, dat hiervan eenigszins afwijkt, voor de gezondheid schadelijk te verklaren; het is, om zoo te zeggen het ideaal-bed, dat aan alle eischen der hygiëne voldoet. In hoeverre zijn bed hieraan beantwoordt, kan ieder voor zichzelf uitmaken. De hoofdvereischen, die aan een goed bed gesteld moeten worden, zijn in 'tkort: „goede verwarming van het lichaam van den slaper,” „ongehinderde luchttoevoer zoowel aan de longen als aan de huid” en „vrije bevordering van de uitwasemingen van het lichaam.”

Behalve bij het slapen kunnen wij nog op vele andere wijzen **rust genieten** na arbeid en beweging. Want de rust behoeft, behalve in den slaap, niet altijd een *volkomen* rust te zijn. Ook *afwisseling van den arbeid* is dikwijls een uitspanning. Eenzijdige arbeid is de vermoeiendste. Wij gevoelen dat als vanzelf. Bij aanhoudend zitten of staan gevoelen wij na een zeker verloop van tijd de behoefte, van houding te veranderen, ons te bewegen of te gaan zitten. Een aanhoudende bezigheid van den geest met hetzelfde onderwerp vermoet sneller dan afwisseling in den geestesarbeid. Het is een uitspanning voor den kamergeleerde, den beambte, om na het doorbrengen van een groot deel van den dag in zijn studeervertrek of kantoor, een wandeling in de frissche lucht te doen. Deze beweging van het lichaam is, als tegenwicht van den voorafgeganen arbeid des geestes, als een *rust*, een *uitspanning* te beschouwen en heeft de goede werking, dat zij de

spankracht van den geest verhoogt. Aan den anderen kant begroet een man, die den ganschen dag in de frissche lucht op het land gewerkt heeft in het zweet zijns aanschijns, de kleinste hut met vreugde, daar zij voor hem een afwisseling van den gewonen lichaamsarbeid, een *rust*, een *uitspanning* beteekent.

Doch nog meer — na een periode van zes dagen arbeid is het goed voor den mensch, een **geheel rustdag** in te schuiven. De onderzoekingen van geleerden hebben vastgesteld, dat de arbeidskracht van den mensch in een soort spankracht of energie bestaat, die gedurende een periode van zes dagen aanhoudt, doch op den zevenden dag merkbaar verslapt, zoodat er een geheele rustdag noodig is, om haar op de vroegere hoogte te brengen. Het is wetenschappelijk bewezen, dat de Zondagsrust de arbeidskracht, den levensduur en de gezondheid, zoowel van menschen als van dieren verhoogt.

Bij gelegenheid van een debat over het vaststellen van den arbeidstijd in fabrieken in het Engelsche parlement, zeide het parlementslid Dr. Farre ongeveer het volgende behartigenswaardige over dit onderwerp: „Ik beschouw den Zondag als een *onontbeerlijken* rustdag, waardoor de in ons wonende kracht der zelf-vernieuwing en zelf-genezing gesterkt wordt. Is die macht eenmaal gebroken, dan helpt geen medicijn meer. Wel worden de krachten door den slaap hersteld, maar niet op voldoende wijze. Daarom heeft de Voorzienigheid één dag uit zeven als een rustdag ingesteld en als hulpmiddel de nachtrust gegeven, waardoor onze uitgeputte krachten kunnen hersteld worden. De schadelijke werking van onafgebroken arbeid zonder rustdag is bij den mensch wel is waar niet zóó spoedig merkbaar als bij het dier, maar hij zakt dan ook ten slotte des te sneller ineen. De instandhouding van één rustdag na zes werkdagen is een noodzakelijkheid der natuur en geen willekeurige instelling.”

De waarheid dezer woorden vinden wij bevestigd, als wij den gemiddelden levensduur der menschen in de verschillende beroepen nagaan. Daaronder hebben de artsen den allergeingsten gemiddelden levensduur, daar zij door den aard van hun beroep dikwijls gedwongen zijn, zoowel de nachtrust als de Zondagsrust op te offeren in het belang van de aan hun zorgen toevertrouwde zieken. Het overwerken der beambten bij de telegrafie, de post, de spoorwegen, die haast nooit meer dan om de twee of drie weken één vrijen dag hebben, heeft zeer dikwijls schadelijke gevolgen voor hunne gezondheid, zooals artsen getuigen kunnen, die dergelijke beroepszieken moeten behandelen. Velen worden reeds vroeg ongeschikt voor hunnen dienst en moeten vroegtijdig gepensionneerd worden. In vele gevallen draagt hiervan alleen de te groote lichamelijke en geestelijke inspanning in publieken en privaten dienst de schuld. Het ontbreken van de Zondagsrust gedurende een reeks van jaren wreekt zich ten slotte door lichaams- en zenuwuitputting.

Ten slotte is ook nu en dan een **uitspanning**, afgezien van de *dagelijksche* rust des slaaps en de *wekelijksche* Zondagsrust, voor alle menschen noodig, die meer met den geest dan met de handen arbeiden, dus voor het gansche heir der beambten, kooplieden,

geleerden en staatslieden. Zulk een jaarlijksche uitspanning, in den vorm van een kleinere of grootere reis naar het eene of andere schoone oord, geeft vernieuwde kracht en lust tot den arbeid, sterkt de zenuwen en het hoofd en maakt lichaam en geest frisch en opgewekt. Niet iedereen kan natuurlijk een vacantiereis ondernemen; daartoe zijn bij velen de middelen niet voorhanden; maar dezulken kunnen toch allicht een paar vacantiedagen gebruiken, om een grootere of kleinere voetreis in de nabijheid hunner woonplaats te ondernemen. Zulk een voetreis, in aangenaam gezelschap gedaan, is waarlijk wel een der schoonste en heerlijkste uitspanningen, die men kan bedenken en dikwijls van veel meer waarde voor het herstel der krachten en het behoud eener goede gezondheid dan het oponthoud in de eene of andere modebadplaats met haar zenuwverlappende drukte en genoegens.

In den jongsten tijd heeft men in den vorm van zoogenaamde „vacantie-kolonies” veel goeds gesticht voor de jeugd der groote steden, die veelal zwak en ziekelijk is door gebrek aan goede lucht en gezonde beweging. In elke groote stad zijn er zulke ongelukkige kinderen, die den stempel der verwaarloozing op het bleeke gezicht dragen! Welk een vreugde voor zulke kinderen, in gezelschap van huns gelijken, door wandelingen door veld en bosch, goed voedsel, frische lucht en gezonde beweging gesterkt en verkwikt te worden, en beter geschikt gemaakt te worden voor hun dagelijkschen arbeid! Waarlijk, zulken armen, kleinen slaven van het leven in een groote stad is deze „uitspanning” van hartete gunnen! Eere den mannen, die zich moeite geven, om zulke uitspanningen voor de opgroeiende jeugd, de hoop des Vaderlands, toegankelijk te maken! Zij kunnen zeker zijn van den dank van alle weldenkende menschen, en de vroolijke gezichten van de huiswaarts keerende juichende kinderschaar zijn welsprekender dan woorden!

D^r. J. V.

**Eenige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderziekten**

DOOR DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Neusverkoudheid.

Zeker niet minder dan de in het vorig nummer behandelde kinkhoest, komt in dit gure, veranderlijke jaargetijde de *neusverkoudheid* voor.

De neusverkoudheid is een ontstekingsachtige aan-doening van het neusslijmvlies, gepaard gaande met bijzonder hevige slijmafscheiding. Deze slijmafscheiding kan somtijds zoo overvloedig worden, dat de ademhaling, en bij zuigelingen daardoor tevens het zoogen belemmerd wordt.

De oorzaken zijn meestal te zoeken in koude vatten, snelle weersveranderingen, natte voeten enz.

De *verschijnselen* zijn ongeveer de volgende:

De kindertjes worden meest ongesteld met koude rillingen, een pijnlijk zwaar gevoel in het hoofd; er ontstaat roodheid en jeuk der oogen, verstopping van een of beide neusgaten, gepaard gaande met een verhooging van de natuurlijke slijmafscheiding uit den neus. De afscheiding is *scherp zuur*, vandaar dat de bovenlip en de neusopeningen rood, pijnlijk en ruw worden.

Verwaarloost men deze verschijnselen, of liever slaat men er geen acht op, dan volgt spoedig keel-pijn, slijm opgeven, heeschheid, niezen, droge hoest, koude rillingen, daarbij algemeene zwakte met meer of minder koorts en snellen pols. Daarbij hebben de *patientjes* geen eetlust.

De *behandeling* kan in een zeer vroeg tijdperk begonnen worden met *Camphora*.

Bij zeer jonge kinderen mag men het laten inhaleeren. Twee of drie druppels van de tinctuur kunnen op een theelepeltje gedruppeld en dit kan gedurende een minuut bij de neusopeningen gehouden worden. Dit herhaalt men om de twintig minuten, drie of vier maal. Ouderen kinderen kan men het toedienen op suiker. Faalt dit geneesmiddel en wordt de uitbreiding van het ziekteproces niet belet, dan kan men tot een ander zijn toevlucht nemen; b.v.: menthol, etc.

De indicaties der geneesmiddelen zijn:

Aconitum: dit moet toegediend worden reeds zeer vroegtijdig, indien men koortsverschijnselen waarneemt, en er swelling en roodheid van het neusslijmvlies, vooral dicht bij de openingen is.

Arsenicum: waterige, wondmakende uitvloeiing.

Camphora: alleen van nut in het tijdperk der rillingen.

Dulcamara: wanneer de ziekte door mistig, vochtig weder ontstaan is.

Euphrasia: wanneer men een overvloedige tranen-afscheiding uit de oogen waarneemt.

Mercurius solub: vooral dan goed, wanneer de uit-scheiding ietwat etterig is.

Nux vomica: dit middel is soms ook van nut, vooral wanneer er *pijn boven* de oogen is.

Verder moet het patientje in een kamer blijven, waarin de temperatuur steeds gelijkmatig en aangenaam is. Vóór het naar bed gaan mag men het kind een warm bad geven (30 ° C), daarna moet men het flink afdrogen, en het in een wollen deken wikkelen. Dit bevordert eene vrije en goede werking van de huid.

Na en gedurende het bad mag men het kind gesust koud (niet te koud) water laten drinken.

Bij kinderen moet men de neusopeningen geregeld met vaseline of een andere onschadelijke zalf insmeren om het vormen van harde korsten te voorkomen. In chronische gevallen is een neusdouche zeer aanbevelen.

Indien het zoogen moeilijk of onmogelijk is, moet men het kind de melk met een lepel geven, tot de ongesteldheid voorbij is. Dit kan ook met de moeder-melk geschieden. Men haalt eerst met een zogpomp de melk uit de borst en geeft ze daarna direct aan het kind.

Behalve bij zwakke, tengere kinderen en bij kin-

deren vóór de derde levensmaand, is een koel bad of koude afwassing een uitstekend voorbehoed-middel om te voorkomen dat kinderen, die veelvuldig aan de koude buitenlucht of aan weersveranderingen zijn blootgesteld, koude vatten. Voor zwakke kinderen is het 't allerbest eerst met warme baden te beginnen, en daarvan langzamerhand de temperatuur te verlagen. Het bad zelf moet kort duren. Verder moeten de kinderen elken dag in de buitenlucht, daardoor krijgt het lichaam meer weerstandsvermogen tegen wisselingen der atmosfeer.

Bij het kleeden moet er vooral op gelet worden, dat de buik en de onderste ledematen goed warm bedekt zijn. Ten slotte moeten de kinderen er aan gewend worden, door den neus en niet door den mond te ademen. Men kan hiermede niet te vroeg beginnen, want de gewoonte is moeilijk af te leeren, indien men er te lang mede wacht.

PRIVAAT-DOCENT IN DE HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEER.

Geachte Collega!

Met groote belangstelling heb ik in het Maandblad de gedachtenwisseling tusschen U, T. C. en Dr. K. gevolgd omtrent de vraag, of in de tegenwoordige omstandigheden, nu er een gunstige strooming voor de officiële erkenning der Homoeopathie bij de regeering schijnt te bestaan, de benoeming van een homoeopaat als hoogleeraar in de pharmacognosie en pharmacodynamiek wenschelijk is, of wel de benoeming van een privaat-docent in hetzelfde leervak te verkiezen is in het belang der Homoeopathie in het bijzonder en der geneeskunde in het algemeen.

Op zichzelf is het reeds een verblijdend bewijs van den vooruitgang der Homoeopathie in ons land, dat deze twee mogelijkheden openlijk besproken kunnen worden. Twintig jaren geleden zou dit niet het geval hebben kunnen zijn. Dit is een bewijs, dat de Homoeopathie zich in dien korten tijd een toenemend aantal aanhangers onder het publiek, zoowel bij hoog als bij laag, verworven heeft. En als wij de uitlatingen in het Nederl. Tijdschrift voor Geneeskunde van toen (1880) en thans (1903) vergelijken, vinden wij in plaats van persoonlijke aanvallen een welwillend woord over de Homoeopathie van een hoogleeraar der faculteit. Dit is een bewijs, dat ook in kringen van Nederlandsche artsen niet meer die soort vijandschap tegen hunne homoeopathische collega's heerscht, die aan andersdenkenden lage motieven toeschrijft.

Er is dus vooruitgang op te merken, zoowel in het toenemen van het aantal voorstanders der Homoeopathie als in de waardeering der homoeopathische artsen door hunne collega's van de andere school. De groote voordeelen der homoeopathische ziektebehandeling, die in steeds wijdere kringen bekend worden, de waarheid, die aan deze geneeswijze ten

grondslag ligt, en de krachtdadige verdediging der Homoeopathie in de 14 afgelopen jaargangen van het Homoeopathisch Maandblad hebben zeker elk het hunne tot dit verblijdend resultaat bijgedragen.

Bij de beoordeeling nu van de vraag, of het in dit stadium van publieke belangstelling, waarin de Homoeopathie thans in ons land getreden is, wenschelijk is, dat deze geneeswijze aan de eene of andere Universiteit officieel vertegenwoordigd wordt, zijn allen het hierover eens, dat dit op zichzelf wenschelijk is, alleen over de wijze, waarop dit zou kunnen geschieden, verschillen de meeningen.

Vergun mij, hieromtrent mijne gedachten aan de voorstanders der Homoeopathie in Nederland mede te deelen.

Vooraf wensch ik eenige opmerkingen te maken over de plaats, die de homoeopathische therapie in de geneeskunde inneemt.

De fundamenteele leerstelling, waarop de gansche geneeskunde berust, luidt: „Natura medicatrix”, d. i. „het organisme geneest de ziekte.” Dit axioma, door Hippocrates, den vader der geneeskunde, opgesteld, is eeuwenlang onder den invloed der school van Galenus begraven geweest, doch in onzen tijd weder aan het licht gebracht als het rationeele uitgangspunt van alle therapie. Het berust op de klinische waarneming, dat alle ziekten, voor zoover zij geneeselijk zijn, zonder eenige behandeling genezen *kunnen*. Toch hebben ten allen tijde de menschen geneeskundige hulp in meerdere of mindere mate niet kunnen ontberen.

Op welk standpunt moet nu de geneesheer staan, die, gedachtig aan deze leerstelling en vrij van vooroordeelen, het beste voor de aan zijne zorg toevertrouwde zieken wil doen?

Hippocrates zegt het ons: „Medicus interpres et minister naturae”, d. i. „de arts moet de tolk en dienaar der natuur zijn.” Als *tolk* moet hij alle verschijnselen der ziekte bestudeeren en alle eigenaardigheden der constitutie trachten te begrijpen en verklaren. Als *dienaar* moet hij in elk geval de in dat bijzondere geval passende middelen aanwenden, dus individualiseeren. Deze middelen kunnen zijn: regeling van het diët, rust, beweging, luchtverandering, een palliatieve of een curatieve artsenij, een operatie, een hydrotherapeutische aanwending, de electricische stroom of een ander agens. Meestal zal een combinatie van sommige der genoemde factoren wenschelijk zijn.

De verklaring van de werking van de meeste, zoo niet al deze geneeskundige maatregelen is mogelijk volgens twee reeds aan Hippocrates bekende grondregels der therapie: *de wet der tegenstrijdigheid* en *de wet der gelijksoortigheid*. Deze twee grondregels drukte die geniale man uit in de twee formules: „Contraria contrariis curantur” en „Similia similibus curantur.” De toepassing van deze twee grondregelen in de daarvoor passende gevallen, bij de behandeling met artsenijen, of met andere geneeskundige maatregelen maakt het handelen van den arts in hooge mate bevredigend voor hemzelf en gelukkig voor zijne patiënten. Wij zijn er door in staat, aan de eischen der *prophylaxis*, der *palliatieve* en der *curatieve therapie* te voldoen.

Terwijl in de verloopende eeuwen onder den machtigen invloed van Galenus de grondregel: „*Contraria contrariis*” bijna alleenheerschend in de therapie geweest is, werd door den verdienstelijken arbeid van Hahnemann de grondregel: „*Similia similibus*” honderd jaren geleden aan de vergetelheid ontrukkt en wordt sedert dien tijd door een steeds toenemend aantal geneeskundigen meer en meer op den voorgrond geplaatst.

Wanneer wij nu willen onderzoeken, welke van deze twee grondregels het meeste vertrouwen verdient, dan worden wij daardoor opmerkzaam gemaakt op het groote onderscheid tusschen de twee richtingen in de geneeskunde, wier vertegenwoordigers dikwijls zoo vijandig tegenover elkander staan. Het ligt in de menschelijke natuur, dat het zoo moeilijk is, aan een tegenstander recht te laten wedervaren. Bedenkt men, dat de studenten aan de universiteiten niets vernemen van de groote beteekenis van het: „*Similia similibus*” en geen gelegenheid hebben, de resultaten van de homoeopathische behandeling aan het ziekbed gade te slaan, dan begrijpt men, dat de overgrootste meerderheid der artsen in hunne praktijk niets van de Homoeopathie wil weten. Aan den anderen kant bestaat soms in homoeopathische kringen de neiging, om met een zekere eenzijdige voorliefde alle methoden en geneesmiddelen, die bij de genezing van ziekten min of meer succes hebben, volgens den grondregel: „*Similia similibus*” te willen verklaren, om daardoor dezen regel tot een voor alle gevallen geldige natuurwet te maken. Daardoor wordt in de oogen van den onbevooroordeelden onderzoeker het aanzien der Homoeopathie niet bevorderd, want het kan niet geloofd worden, dat ook de grondregel: „*Contraria contrariis*” in de geneeskunde recht van bestaan heeft. Want evenals het „*Similia similibus*” ons in vele gevallen een uitstekend *palliatief* geneesmiddel verschaft, doet ook de toepassing van het „*Contraria contrariis*” ons soms een *curatief* geneesmiddel aan de hand.

Wij zien dus, hoe gewenscht het is, dat de aanwending van de geneesmiddelen volgens deze beide grondregelen der therapie aan alle artsen bekend is. De tijd zal zeker komen, dat dit het geval is. Vooralsnog bevinden zich de artsen, die den grondregel: „*Similia similibus*” in de allermeeste gevallen in hunne praktijk toepassen, in de minderheid. Daar wij, homoeopaten, op grond van onze ondervinding aan het ziekbed, intusschen overtuigd zijn, dat de algemeene toepassing van dezen therapeutischen regel door de artsen tot grooten zegen voor de kranke menschheid zal zijn, wenschen wij, dat het opkomend artsengeslacht zooveel mogelijk met de grondbeginselen der Homoeopathie bekend gemaakt wordt en wél niet door een tegenstander, maar door een overtuigd voorstander dezer geneeswijze.

Hiermede ben ik genaderd tot het punt in kwestie. Zooals de omstandigheden nu zijn, komt bij het doceeren der geneesmiddelleer aan onze Universiteiten het grondbeginsel der Homoeopathie: „*Similia similibus curantur*” niet tot zijn recht. Wordt er een homoeopaat tot hoogleeraar in dit leervak benoemd, dan zou de officiële wetenschap met recht kunnen klagen over achteruitzetting. Het meest gewenschte

zou dus zijn, dat er naast den hoogleeraar in de pharmacognosie en pharmacodynamiek een hoogleeraar in de homoeopathische geneesmiddelleer werd benoemd met dezelfde rechten en plichten als zijn collega. Beide hoogleeraars zouden dan van hun gezichtspunt uit hun leervak doceeren, en alle studenten zouden een uitstekende gelegenheid hebben, leerrijke vergelijkingen te maken.

Stuit deze oplossing der vraag — gelijk waarschijnlijk het geval zal zijn — op onoverkomelijke moeilijkheden, hetzij wegens de meerdere onkosten, hetzij door de tegenkanting der faculteit, hetzij wegens de onmogelijkheid, een homoeopaat te vinden, die zulk een geëxponeerde stelling kan en wil aanvaarden, dan dunkt het mij het meest, zoowel in het belang der Homoeopathie als in dat der geneeskunde in 't algemeen, te zijn, de regeering te verzoeken een *privaat-docent in de homoeopathische geneesmiddelleer te benoemen*. Hierdoor wordt toch ook tot op zekere hoogte het recht der Homoeopathie op officiële vertegenwoordiging aan de Universiteit erkend; hierdoor wordt de mogelijkheid geopend het homoeopathische grondbeginsel wetenschappelijk te doceeren; hierdoor wordt aan onbevooroordeelde studenten en jonge artsen voor de eerste maal in ons land de gelegenheid gegeven nader kennis te maken met de zienswijze van een geneeskundige minderheid, die wellicht verkondigt, wat voor een volgend geslacht waarheid zal zijn.

De kans is nu schoon om dit doel te bereiken. Misschien gelukt het den te benoemen *privaat-docent* de faculteit te interesseeren voor de waarheid van het „*Similia similibus curantur*,” misschien kan hij voor een groot aantal artsen en studenten een wijziger zijn op het wijde gebied der therapie, dat met dezen grondregel in verband staat; maar zelfs als deze verwachtingen niet of niet geheel vervuld worden, zal toch deze benoeming een schrede verder zijn op den weg van de eindelijke erkenning der Homoeopathie als wetenschappelijke geneeswijze.

Het komt mij daarom voor, dat het in de gegeven omstandigheden op den weg zoowel der homoeopathische artsen in Nederland als op dien der „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland” ligt, bij de regeering aan te dringen op de benoeming van een *privaat-docent* in de homoeopathische geneesmiddelleer aan een van onze Universiteiten.

Met collegiale hoogachting,

D.

IETS OVER HOOGVE VERDUNNINGEN.

Het zal voor de lezers van dit Maandblad zeker interessant zijn, kennis te nemen van de resultaten, waartoe het onderzoek van radium, thorium en uranium in de laatste jaren heeft geleid. Al is een bespreking der gedane proefnemingen hier niet op haar plaats, toch is het van gewicht er hier op te wijzen, dat deze proefnemingen genoopt hebben tot conclusiën, die in alle takken van wetenschap en

ook voor de homoeopathie de verst strekkende gevolgen kunnen hebben.

Waar wel niet denkbaar is, dat de best geconstrueerde balans ooit zal kunnen worden neergedrukt door hoeveelheden stof kleiner dan $\frac{1}{1000}$ milligram, en zelfs de spectroscop weinig meer zal kunnen leeren omtrent het al of niet aanwezig zijn van quantiteiten stof minder dan $\frac{1}{1000000}$ milligram, is in den electroscoop een instrument gevonden, dat niet alleen hoeveelheden stof kan aantoonen, doch zelfs meten, welke aan den spectroscop ontsnappen.

Door deze verfijnde wijze van onderzoek is men er in geslaagd, eene hoeveelheid stof aan te toonen, die men tot voor korten tijd zich nog als niet bestaanbaar had gedacht. Het is duidelijk geworden, dat de z.g.n. atomen nog deelbaar moeten zijn en niet in twee of drie, maar in milliarden onderdeelen.

De onderzoekingen met thorium hebben de chemici gedwongen tot aannahme van een *bijna oneindige deelbaarheid der stof*.

Wat de homoeopaten dus zoovele jaren geloofd hebben of op een andere wijze hebben getracht te verklaren, wordt hier bevestigd.

Men kan ons nu niet meer voor de voeten werpen, dat er b.v. in de 30^e verdunning volgens de atoomtheorie geen stof meer aanwezig kan zijn.

Een tweede punt, dat in mijn oog voor een wetenschappelijke verklaring (of proeve daarvan) der hooge verdunningen van nog meer gewicht kan zijn, is, dat er werd aangetoond, dat er bij het uiteenvallen der atomen een ontzaglijke massa arbeidsvermogen in vrijheid wordt gesteld.

In minime hoeveelheden stof blijkt een hoeveelheid arbeidsvermogen te zijn vastgelegd, waarvan men tot voor korten tijd zelfs niet durfde droomen.

Beide bovengenoemde resultaten werpen een geheel nieuw licht op onze beschouwing der hoogste verdunningen en zullen mettertijd wellicht hunne hechte theoretische basis vormen.

U.

DE GROOT.

BELANGRIJK BERICHT.

In de Memorie van Antwoord op het Verslag der Tweede Kamer deelt de Minister van Binnenlandsche Zaken mede, dat de samenstelling van een homoeopathisch supplement op de pharmacopee zal worden opgedragen aan eene commissie van homoeopathische genees- en artsensijbereidkundigen.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

Mevr. C. N. te K. vraagt, naar aanleiding van hetgeen Dr. M. L. v. d. Stempel in ons vorig nummer over de behandeling van „Kinkhoest” schreef, op welke wijze en in welke hoeveelheid men de aldaar genoemde geneesmiddelen aan kinderen beneden 3 jaar geven moet. Op deze vraag kan alleen *in het algemeen* geantwoord

worden. Naar het ons voorkomt, is de beste wijze van toediening der homoeopathische artsenijen bij kinkhoest *deze*, het medicament, hetzij in korrels, hetzij in droppels of in verwijving, telkens na afloop van een hevige hoestbui te geven. Wij zelf geven van de 6de cent. verd. telkens 2 of 3 korrels, en vonden daarbij meer baat dan wanneer wij sterkere doses toedienden.

Aan J. S. te L. antwoorden wij, dat een kamer waarin iemand, die aan tuberculose der longen leed, gewoon heeft, zeer goed te ontsmetten is volgens de bekende ontsmettingsmethode met formaldehyde.

Een lezeres uit M. vraagt, welk verschil er bestaat tusschen Sulphur en tinct. Sulphuris (Schulz). Er bestaat alleen verschil in de wijze van bereiding tusschen de gewone tinct. Sulphuris en de tinct. Sulphuris Schulz; deze hier te beschrijven zou hier niet op zijn plaats zijn. Men late de leuze over aan den behandelenden geneesheer, en wende — wanneer men verstoken is van de hulp eens zoodanigen geneesheers — in daartoe geschikte gevallen het gewone Sulphur aan.

DR. MENDE-ERNST.

Aangezien over dezen homoeopathischen arts reeds meer dan eens in de dagbladen geschreven is, als zou hem een professoraat in de pharmacognosie en pharmacodynamiek te Leiden zijn aangeboden, ja nu zelfs aan „Het Volk” gemeld wordt, dat deze arts in een groot aantal Zwitsersche bladen adverteert, dat hem wel een hoogleeraarszetel is aangeboden, maar dat hij dezen afgeslagen heeft, acht ik het noodzakelijk mede te deelen, dat aan Dr. Mende-Ernst geen leerstoel is aangeboden, maar dat hij alleen — evenals andere bekende homoeopathische geneesheeren in Duitschland, Frankrijk en Engeland — gepolst is, of hij — *indien* hem een professoraat werd aangeboden — geneigd zou zijn, de benoeming aan te nemen. Indien Dr. Mende niet zoo onvoorzichtig geweest ware, zich over deze voorloopige correspondentie tegenover anderen uit te laten, zou hem nu de onaangename mededeeling bespaard zijn geworden, dat hij voor eene benoeming *niet* in aanmerking kwam, en dat er dus ook van een afslaan van een hem aangeboden hoogleeraarszetel geen sprake kan zijn.

D^r. N. A. J. V.

A D V E R T E N T I E N.

Gevestigd te **DORDRECHT**

Dr. G. A. BOS, Homoeopathisch Arts
Wollewevershaven 33.

H A V E R - C A C A O (Favarger.)

Aanbevolen door Dr. N. A. J. Voorhoeve, een licht verteerbaar en smakelijk voedingsmiddel, vooral voor kinderen en herstellenden.

Verkrijgbaar in bussen van 250 Gram f 0.70; 125 Gram f 0.40, in pakjes van 500 Gram f 1.25; 250 Gram f 0.65; 125 Gram f 0.35.

Bestellingen worden, na ontvangst van postwissel, door J. BOVELANDER, Paulus Potterstraat 392 's-Gravenhage, onmiddellijk uitgevoerd. Bestellingen vanaf f 5.—, franco huis.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK

Ferd. Bolstraat 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van DR. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. W. SCHAFFERS,
Apotheker.

FLESCHJES

voor Homoeopathische middelen in iedere grootte en vorm, wit of geel glas, fijn uitgevoerd en op wensch zuiver gereinigd, worden geleverd door de fabriek van

E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland).

Homoeopathische APOTHEKEN te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49.

Homoeopathische Apotheek.

Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
hoek der Stadhuissteeg,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305.

**„DE ROZIJNKORF”
DORDRECHT.**

Afdeeling Apotheek.

Voorhanden:

Homoeopathische Geneesmiddelen

van Dr. WILLMAR SCHWABE.

Firma J. ROMIJN Bzn.

Ondergeteekende deelt mede, dat zij de Geneesmiddelen van Dr. W. SCHWABE in origineele verpakking voor eigen rekening betrekt voor GOUDA en Omstreken.

Wed. J. P. WEIJER,
Apotheek.
GOUDA, Gouwe, C 165.

Homoeopathische Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking verkrijgbaar bij
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
OUDEGRACHT (Smebrug) 115.

Homoeopathische Koffie

van Dr. ARTHUR LUTZE,

per pakje van 4 ons . . . . . à 0 C ostb.
Verzendingen per 5 pak = 2 KG.
tegen rembours.

J. H. M. STEPHAN,
Nadorststraat No. 27, ROTTERDAM,

D. J. VAN DRIESUM

APOTHEKER

Firma J. A. VAN DE LAAR & ZOOH
Mare 76, LEIDEN

bericht dat van af heden in hare Apotheek ook voorhanden zijn Homoeopathische Geneesmiddelen.

Homoeopathische Apotheken te GOUDA.

APOTHEKERS:

FIRMA WED. WEIJER, Gouwe 165
LATENSTEIN, - - - Kleiweg 100
LUGER, - - - - - Markt 134
GRENDDEL, - Korte Tiendeweg 14

DISPENSATORIUM:

FIRMA DE RAADT, West Haven 200.

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE, voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-Gravenhage, 22 Ged. Burgwal.

Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, moeder-tincturen, vloeibare verdunningen, verwijfingen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz., door den

Hoofd-depôthouder voor Nederland

F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Docts. Apotheker, HERTEN-APOTHEEK, ZAANDAM.

Verder door de Depôts te

AMSTERDAM . .	in de Apotheek van	L. WARMOLTS, Vijzelstraat 130.
GRONINGEN . .	" " " "	L. SMEDING.
MEPPEL	" " " "	I. KNOPPERS.
NIJMEGEN . . .	" " " "	W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM	" " " "	C. KOEK.
VLISSINGEN . .	" " " "	C. G. BAERT, Ritthemsche Markt F 189.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks f 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is f 1.— per jaargang; franco per post in Nederland f 1.17; voor het buitenland f 1.30, *bij vooruitbetaling*; losse nummers 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels f 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

I N H O U D.

De vooruitsichten van eene vertegenwoordiging der Homoeopathie aan de Hoogeschoolen. — Gezondheidsleer voor de verschillende leeftijden. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen, enz. — Onderzoek van homoeopathische geneesmiddelen bij Cataract. — Beantwoording van Vragen. — Bericht. — Vriendelijk verzoek. — Advertentiën.

De vooruitsichten van eene vertegenwoordiging der Homoeopathie aan de Hoogeschoolen.

„Gutta cavat lapidem, non vi sed saepe cadendo.”

Zooals de lezers van dit blad weten, zijn de pogingen, om ten onzent de benoeming van een homoeopaat tot hoogleeraar aan de Universiteit van Leiden te doen gelukken, in hoofdzaak daarop afgestuit, dat geen van onze meest vermaarde artsen die betrekking aanvaardden wilde. Er bestaat helaas geen twijfel, of deze weigering zal door onze tegenstanders in ongunstigen, ja zelfs hatelijken zin uitgelegd worden. Zij zullen dezen uitslag als een échec bestempelen, dat wij op wetenschappelijk gebied geleden hebben, en er zich inwendig over verneukelen. Van hun bekrompen standpunt gezien zou het kunnen schijnen, als of zij eenigszins gelijk hadden met dat oordeel te vellen, maar uit het volgende zal blijken, dat hun standpunt geheel onjuist is, omdat de genoemde weigering door de nu eenmaal gegeven omstandigheden plaats moest hebben. Het blijft daarom niet minder jammer, dat wij nauwelijks anders konden, dan ons aan den te wachten uitslag bloot te stellen.

Afgezien van de minder gunstige beschouwingen der officiële artsen en van hunne talrijke napraters onder het publiek, zullen voorzeker ook velen van

onze eigene partijgenooten vreemd opgekeken hebben, toen zij vernamen, dat er geen homoeopaat voor den aangeboden leerstoel kon worden gevonden. Zij zullen zich daarbij, en niet ten onrechte, afgevraagd hebben, wat daarvan toch de reden kan zijn, en sommigen zullen bij het zoeken daarnaar misschien tot voor ons, homoeop. artsen, niet vleiende gevolgtrekkingen gekomen zijn. Immers, met het oog op het aan onzen kant telkenmale billijk uitgesproken verwijt, dat de ons als onwetenschappelijk veroordeelende tegenstanders bedroefd weinig, zelfs meestal niet meer van de leer van Hahnemann af weten dan de blinde van de kleuren, hadden de homoeopaten gretig van de gelegenheid moeten gebruik maken, om op een openbaren leerstoel zich te doen hooren, de in de artsen-wereld heerschende onjuiste opvattingen over de Homoeopathie te wederleggen, en de degeelijkheid en wetenschappelijkheid er van in een helder daglicht aan te toonen! Deze schoone kans voorbij te laten gaan getuigt juist niet voor offervaardigheid en vertrouwen in eigen krachten. Hoe is dit te verklaren?

De oorzaken zijn, wel is waar, in een paar betoogen over het onderwerp van den leerstoel, die in voorafgaande nummers van dit blad verschenen, reeds gedeeltelijk aangeduid, maar zullen hier nog nader en vollediger uiteengezet en toegelicht worden.

Deze oorzaken schuilen zoo wel bij de faculteiten van de Hoogeschoolen als bij de homoeopaten, doch de eerste geven den doorslag. Het college van professoren, vertegenwoordigend ten een of anderen tak van wetenschap aan een Hoogeschool, zal en kan het lidmaatschap slechts toestaan aan hem, die eveneens als man van de wetenschap erkend is. Wie naar hunne meening niet aan die voorwaarde beantwoordt, zal bij de geleerde heeren niet in aanmerking kunnen komen. Een voorstel tot het benoemen van een zoodanigen kandidaat zal dus nimmer van de faculteit uitgaan, en, als het

door de regeering gedaan is, bestreden worden. Zij stelt dan ook, en met recht, als waarborg den eisch, dat de te benoemen man door kunde of praktische bekwaamheden en door geleerde geschriften reeds van te voren naam gemaakt heeft en uitblinkt. Speciaal voor de geneeskundige faculteit staat het nu echter rotsvast, dat de Homoeopathie en hare artsen den keur der wetenschap niet verdienen. Hetzelfde afkeurende oordeel ondergaat de geheele, buitengewoon rijke, door een reuzenarbeid bijeengebrachte litteratuur van de homoeopaten. Nu is het niet tegen te spreken, dat deze nooit op een anderen akker dan op den homoeopathischen geploegd, gewerkt en geoogst hebben. Van het begin af uitgestooten, geminacht, vervolgd en verdrukt, in hunne eigen vesting op dood en leven aangevallen, hadden zij al hunne krachten, al hun tijd noodig, om zich tegen de overstelpende meerderheid van de artsen der oude school, tegen de geweldige macht der traditie van tweeduizend jaren staande te houden, en tevens voortdurend hun nieuwe leer te bevestigen en te volmaken. Alhoewel zij in hunne pogingen geslaagd en zoo ver vooruitgegaan zijn, dat wij thans een belangrijk gedeelte van de wereld veroverd hebben, kon deze uitkomst toch slechts door een vermoeienden strijd in de elkander opvolgende generaties der laatste eeuw bereikt worden, waarbij de tegenpartij den meesten tijd van de slechtste wapenen gebruik maakte. Zij moesten het doel van hun streven, de erkenning van de Homoeopathie, trachten te bereiken door hunne artseneijmiddelleer steeds meer te verdiepen en te verbeteren, door uit hunne veel betere en talrijker genezingen dan die der allopaten, in de praktijk te doen blijken, dat de simile-stelling een groote waarheid is, terwijl zij tevens, op deze ervaring steunende, onvermoeid de tekortkomingen, verkeerdheden en gebreken van de heerschende therapeutische richting trachten aan te wijzen. En omdat de homoeopaten met deze moeilijke, ook thans nog op hen rustende taak belast waren en zijn, moesten zij in het belang van deze zaak, die ook de zaak van de lijdende menschheid was, onafgebroken werkzaam zijn, en konden en kunnen ook thans nog geen tijd vinden, om ook nog op eenig ander gebied van de geneeskunde wetenschappelijk op den voorgrond te treden. Zulks hebben zij uitsluitend in de ontwikkeling, verrijking en bevestiging van hunne eigen geneeswijze gedaan, ten einde deze het haar toekomend recht te verschaffen. De duizenden en nog eens duizenden betoogen, dagblad-artikelen, studies, brochures en lijvige boekdeelen, door homoeopaten geschreven, die gezamenlijk een omvangrijke bibliotheek vormen, geven een welsprekend blijk van hun herculischen arbeid. Dat deze door de geneeskundige faculteiten voor onwetenschappelijk verklaard worden, is het gevolg van hunne vooringenomenheid en verblindheid en is niet te wijten aan de homoeopaten, maar is daarom niet minder de oorzaak van het onrechtvaardige feit geworden, dat deze voor de bezetting van een officieelen leerstoel bij de faculteiten niet in aanmerking komen. Ten einde hun tegen den wil van de laatsten die eereplaats toch te verschaffen, zou

dus slechts de beslissende tusschenkomst van de machthebbende regeering overschieten.

Kan men nu bij den hier voorgestelden stand van zaken verwachten, laat staan eischen, dat de homoeopaten een hun door een minister aangeboden professoraat bij een Hoogeschool zouden aannemen? Zijn de moeilijkheden daaraan verbonden niet zoo zwaar wegende, dat zij haast onoverkomelijk moeten schijnen? Natuurlijk worden in de eerste plaats slechts de kundigste, de meest uitstekende en geziene homoeopathische artsen gepolst, of zij eventueel de officieele betrekking zouden willen aanvaarden. Deze allen nu verheugen zich in een schitterenden werkkring, waarin zij de achting en waardeering, het vertrouwen en de toegenegenheid bij alle klassen der maatschappij volop genieten, en vinden daarenboven nog in de goede, dikwijls zelfs treffende uitkomsten van hunne behandeling een zedelijke vergoeding voor de moeilijkheden en onvermijdelijke teleurstellingen van hun beroep. En wat zou een zoodanig man in ruil daarvoor krijgen? Een slechts noode hem toegestane positie, waar hij door zijne ambtgenooten als een onwelkom, niet waardig indringer beschouwd wordt, in een dampkring van ijkoude hoffelijkheid en onwelwillendheid, van wantrouwen en spotzieke nieuwsgierigheid, terwijl hij er tevens op voorbereid moet zijn, dat zoowel in als buiten de collegezaal elke aanleiding zal te baat genomen worden om hem te discrediteeren. Waar is de man, die onder soortgelijke ontzenuwende omstandigheden zijn onderwerp met geestdrift, beredeneerdheid en de vereischte overtuigingskracht zou kunnen voordragen?

En dan nog, welk een onderwerp! Alsof dit niet ten allen tijde voor knoeierij versleten of met kwakzalverij gelijkgesteld ware, en het niet tot het laatst toe als eene dwaling, zoo niet als eene dwaasheid beschouwd werd! De inhoud toch is in vele opzichten lijnrecht in strijd met de van ouds in de geneeskunst heerschende beginselen en met de dagelijkse praktijk. Botsingen met de gezaghebbende zienswijze zouden dus niet kunnen uitblijven, en verwarring in de hoofden van de studeerenden moeten er het gevolg van zijn. Hoe moeten deze in de eerste plaats niet verbaasd staan over de homoeopathische artseneijmiddelleer, die hen met artseneijwerkingen bekend maakt, waarvan de meest beroemde pharmacologen nooit iets vermeld hebben of melden? De talrijke, zuiver subjectieve symptomen, dan die, welke eene wijziging in het intellectueele of het gevoelsleven aantoonen, vervolgens de verbeteringen en verergeringen, naar gelang van meteorologische invloeden, van leefwijze en bezigheid, van dag en nacht, morgen en avond, van eten en drinken en van nog andere omstandigheden, eindelijk ook de individualiseerende karakteristiek van de artseneijen, al deze in de officieele artseneijmiddelleer ten eenenmale ontbrekende of verwaarloosde werkingen, die voor het genezen als onbruikbaar beschouwd werden, en trouwens ook wegens de eenzijdige proefnemingen niet voor den dag konden komen, moeten voor de toehoorders eene „terra incognita” zijn, waar zij het spoor kwijt raken en naar den gids met wantrouwen of een spottenden glimlach omzien.

Vervolgens zal hunne verbazing, hun twijfel niet minder worden, als zij vernemen, dat het nauwgezet objectief onderzoek van een patient met alle methoden van onzen tijd wel noodig is tot erkenning van den aard der ziekte, maar geheel onvoldoende om het juiste geneesmiddel te vinden, aangezien slechts de zoo groot mogelijke overeenkomst van de symptomen van den te behandelen zieke met die van eene artsenij juist deze als het ware geneesmiddel aanwijst. Zij leeren dus, dat zij tot bereiking van dit doel, volgens den stelregel van het *similia similibus*, gedwongen zijn, om zich, behalve met het onderzoek van de ziekte ook nog met dat van den patiënt bezig te houden en bij dezen naar de bovengenoemde karakteristieke, meer subtiele symptomen te vorschten. En deze eischen moet de nieuwe leeraar stellen aan jonge lieden, die onder de leiding van hunne professoren reeds in geheel andere begrippen over de opvatting van ziekte en geneesmiddel geschoold zijn!

Ten slotte worden zij aan de hand van het simile nog in het wonderrijk van de kleine, zeer kleine en allerkleinste doses ingevoerd, waar de contrôle op de artsenij uitgesloten is en slechts het verkregen geneesresultaat de conclusie van de werking op haar oorzaak toelaat. En op die wijze moet het hun eindelijk duidelijk worden, dat niet zoo zeer de theorie van de Homoeopathie, maar de ervaring en steeds weder de ervaring in de praktijk het meest afdoende bewijsmiddel voor hare waarheid is.

Ja, de Homoeopathie is bij uitnemendheid eene ervaringsgeneeskunst, opgebouwd uit de resultaten van de praktijk, en harerzijds deze verklarende en bevestigende! En daarom, nu men zich na al de vooraf genoemde bezwaren niet ontveinen mag, dat de homoeopathische professor als vergoeding voor zijne werkzaamheid slechts weinig jongelieden, — hetzij naar geestelijken aanleg daartoe geschikt, hetzij door voorafgegane gunstige invloeden reeds voorbereid — den kiem van de nieuwe leer zal kunnen inplanten of hunne sympathie daarvoor opwekken, om die reden, zeg ik, is het dan ook duidelijk, dat hij beter zal slagen, als hij of een medecollega aan een homoeop. ziekenhuis in de praktische uitkomsten van de behandeling de proef op de som kon leveren. Intusschen, hoe noodig ook zoodanig hulpmiddel voor de meerdere erkenning van de Homoeopathie is, men make zich toch ook daarvan geen te ver gedreven illusies! De groote ziekenhuizen in Weenen, Parijs en Londen, die reeds sedert jaren bestaan, hebben voorzeker veel nut voor de verspreiding en vestiging der leer van Hahnemann gesticht, maar zijn toch op verre na niet in staat geweest, om de groote majoriteit van de andere artsen van gevoelen te doen veranderen of hun tegenstand te breken. Wanneer ziekenhuizen niet reeds dadelijk op een ruime schaal zijn ingericht en met vele bedden toegerust, brengen zij niet de verwachte beslissende uitkomsten. Ja, zelfs hunne statistieken zijn dikwijls nog niet voldoende, om den doorslag voor de grootere voortreffelijkheid van de een of andere behandeling te geven, of kunnen althans door de tegenstanders sterk bestreden worden.

Wanneer men vervolgens nog bedenkt, dat van de studenten, bij welke de lessen over de Homoeopathie

in een goeden bodem gevallen zijn, later eenige, door welke invloeden dan ook, daarvan toch weder zullen terug komen, en slechts enkele, en dan pas na volbrachte studie als artsen, bekeerlingen worden, dan zal men moeten toegeven, dat een zoodanig, pas na jaren zichtbaar wordend resultaat een al te schrale vergoeding zou zijn voor de moeilijkheden, ontberingen en onaangenaamheden, die de eventuele homoeopathische waardigheidsbekleeder zich zou moeten getroosten. Zulks valt voor hem des te zwaarder, daar billijkheidshalve niet over het hoofd mag worden gezien, dat hij voor zijne financieel zeer gunstige positie als homoeopathisch arts de veel minder gesalarieerde van professor zou moeten inruilen.

Al de hier aangehaalde bedenkingen en bezwaren bijeen genomen, moet naar mijn overtuiging ieder homoeopathisch arts, die als candidaat voor de betrekking van professor aan een Hoogeschool, zowel ten onzent als elders, geïnterviewd wordt, de aanvaarding er van eenvoudig weigeren. Zou evenwel nog iemand van een andere meening zijn, en met zedelijke verheffing en gepaste theatrale stembuiging in het midden willen brengen, dat, hoe zwaarder de offers zijn, hoe moeilijker de taak, hoe heviger de worstelstrijd is, die een rechtgeaard man in het belang van een goede zaak troeseeren moet, des te grooter ook de innerlijke voldoening over het behaalde succes, des te rijker ook de oogst van roem, eer en dankbaarheid van zijne vrienden zal zijn, dan gelijken, met het oog op de feitelijke omstandigheden, zulke schoone woorden toch zeer op een holle phrase.

Uit een en ander blijkt, dat thans de tijd voor een officieele vertegenwoordiging van de Homoeopathie nog niet rijp is. Wanneer die komen zal, is voorshands nog niet uit te maken. Wij mogen nauwlijks iets anders verwachten, dan dat de langzame maar gestadige ontwikkelingsgang van de vorige eeuw ook ons het doel zal doen naderbij komen. Zoodaals de vallende druppel den steen uitholt, moet eindelijk ook het waarheidsbeginsel van onze leer het rotsblok van de oude therapie afslijten en zich ruimte verschaffen. Die taak is evenwel nog vrij groot. Thans kunnen twee elkander zoo tegenstrijdige geneeswijzen, waarvan de eene overmachtig den scepter zwaait, nog niet naast elkander op de leerstoelen onderwezen worden, zonder dat zulks verwarring, misstanden en teleurstellingen zal aankweken. Hij, die meent, dat het wél kan, houdt mijns inziens niet genoeg rekening met de groote principieele verschillen tusschen de twee partijen op het gebied van de artsenijmiddeltherapie. De oude haalt de indicaties voor haar artsenijen overal van daan, steunende óf op experimenten aan dieren, die uit den aard der zaak gebrekkig moeten blijven en niet als maatstaf voor den mensch kunnen dienen, óf op ervaringen in ziekten opgedaan, óf op aanbevelingen en overlevering. Zonder eenig vast beginsel past zij dezelfde middelen toe met het voorgewend, schijnbaar zeer wetenschappelijk doel, om de oorzaak van de ziekten te treffen, terwijl deze óf onbekend is óf slechts vermoed kan worden óf het gevolg van eene nog verder gelegen niet te verklaren oorzaak, terwijl de laatste oorzaak, het leven zelf, geheel

onnaspeurbaar is. De op dezen dwaalweg gevonden indicaties voor de artsijnen hebben de oude therapeutische school in de meeste gevallen tot de palliatieve handelwijze geleid, nl. tot het wegnemen of onderdrukken van enkele symptomen of symptomengroepen, die veelal slechts nuttige tegenwerkingen van het organisme zijn, en tevens tot het toedienen van groote, vaak schadelijke artsijn doses. Haar onzekerheid aan den eenen en de verbazende vooruitgang van de chirurgie aan den anderen kant, hebben daarenboven het gevolg gehad, dat te veel werk van de verwijdering van de produkten der ziekten gemaakt en het ware doel van de geneeskunst, het genezen, uit het oog verloren wordt, hetgeen door het bekende woord: „*Die Medicin muss immer chirurgischer werden*”, treffend geïllustreerd wordt.

De Homoeopathie daarentegen bezit, nadat Hahnemann door inductie de natuurwet van de gelijksoortigen ontdekt had, in deze wet den meest vertrouwbaren draad van Ariadne, om uit den doolhof van de ziekten den weg tot het genezen te vinden. In het totaal van *alle* symptomen, objectieve en subjectieve, erkent zij de openbaring van alle, ook van de verst gelegen oorzakelijke stoornissen in het zieke organisme, die niet minder duidelijk eveneens in de goede homoeopathische proefnemingen van de artsijnen uitgedrukt zijn; en in het door vergelijking gevonden, het meest overeenstemmend symptomenbeeld van eene artsijn wordt haar deze als het geneesmiddel aangewezen, hetwelk daarenboven, in de kleinst mogelijke therapeutische dosis toegediend, nimmer schadelijk worden kan.

Eene wijziging als hier omschreven, niet slechts in de uiterlijke physionomie, maar ook in het innerlijke wezen van de geneeskunst, zooals de Homoeopathie eischt, kan slechts geleidelijk en onder voortdurenden strijd plaats vinden. Er is echter reeds veel bereikt, en wij gaan steeds vooruit. Reeds herhaaldelijk zijn in onzen tijd, aan den kant der tegenpartij, stemmen opgegaan van verlichte mannen en gezaghebbende geleerden, die onbeschoord de waarde van de homoeopathische grondstellingen bepleiten. Er bestaat eene, al is het dan ook nog lichte, toch onmiskenbare strooming, die naar de geneeshaven van onze leer leidt. Wachten wij dus in onvermoeide arbeidskracht in vertrouwen onzen tijd af, steeds waakzaam en strijdvaardig, om onrechtvaardige aanvallen af te slaan, totdat wij nog meer terrein gewonnen hebben, totdat een veel grooter aantal artsen in de aantrekkingsfeer van de similewet vastzitten. Dan zal, door hunne samenwerking en door de openbare meening gedwongen, als vanzelf de tegenpartij bezwijken en de Homoeopathie door officieele vertegenwoordiging aan de Hoogeschoolen tot het haar toekomende volle recht van erkenning geraken.

Apeldoorn.

D^r. F. W. O. K.

GEZONDHEIDSLEER VOOR DE VERSCHILLENDE LEEFTIJDEN.

De *houselijke opvoeding* heeft betrekking op het opnemen van *voedsel*, den *slaap*, de *bewegingen*, de *zindelijkheid*. Het voedsel moet op vaste tijden

gegeven worden, en deze orde mag niet dan in buitengewone gevallen door het schreeuwen en dwingen van het kind gestoord worden. Men late natuurlijk den zuigeling geen honger lijden, maar denke er aan, dat schreeuwen dikwijls een andere oorzaak heeft, b.v. koude, vochtigheid, steken van spelden, ongemakkelijke ligging, enz. en zoek daarom de oorzaak er van op. Ook bij het *slapen* moet op een zekere regelmatigheid gelet worden. In het begin slaapt de zuigeling bijna voortdurend. Langzamerhand vermindert de neiging tot slapen, en eindelijk moet het kind een bepaalden tijd wakker, blijven en een anderen bepaalden tijd ('s nachts en na het drinken) slapen. Het kind slape in zijn eigen bedje, blijve goed toegedekt en worde niet aan allerlei middeltjes om in te slapen gewend (b.v. aan wiegen, zingen, licht in de kamer, het vasthouden van de hand der moeder, enz.) Is het kind in dit opzicht reeds verwend, dan moet men het deze slechte gewoonten weer afwennen, desnoods bij oudere zuigelingen door eenige klappen. Een andere slechte gewoonte, die afgewend moet worden, is het *zuigen op den duim*, waardoor misvormingen van de tandenrijen kunnen ontstaan. De *bewegingen*, die het kind zelf *actief* maakt of die het *passief* ondergaat, zijn ook niet zonder beteekenis voor zijn welzijn. Het dragen, schommelen, wiegen om een gezond kind te doen slapen, is af te keuren, daarentegen is het dragen of rijden in den kinderwagen, om het kind de frissche lucht te laten genieten, in den gunstigen tijd van 'tjaar zeer aan te bevelen. Zeer schadelijk voor de lichamelijke ontwikkeling van den zuigeling zijn de te vroeg begonnen proefnemingen, om het kind te laten staan of loopen. Het best is, af te wachten tot het kind uit eigen kracht probeert zich op te richten. Dit geschiedt gewoonlijk in de 10de of 11de maand. Het zitten leert het kind meestal veel vroeger. Als hoofdregel voor de bewegingen van den zuigeling gelde: men voorloove het kind van de geboorte af aan, zijne ledematen zoo vrij mogelijk te bewegen en late het aan zijn eigene zelfstandige inspanning over te leeren zitten, staan en loopen. Daardoor wordt tegelijkertijd ook de wilskracht van het kind opgewekt en geoefend. Menschen, die als kinderen altijd door anderen geholpen moesten worden, zijn gewoonlijk in hun later leven zwak, onzeker en onzelfstandig van karakter. De deugd der zindelijkheid moet het kind reeds vroeg ingeprent worden.

De *verstandelijke opvoeding* van den zuigeling heeft voornamelijk ten doel de zintuigen en de waarnemingsorganen in gezonden toestand te houden en behoorlijk te oefenen. Met behulp dezer organen wordt het verstand langzamerhand ontwikkeld. Het oog staart in het begin van het leven des zuigelings zonder eenig doel in het rond, weldra wendt het zich naar het licht en toont opmerkzaamheid voor de omgeving. Het kind leert personen en voorwerpen kennen en begint zich voorstellingen te maken. Het eerst schijnt het kind het gezicht zijner moeder te herkennen. Op gelijke wijze ontwikkelen zich het gehoor en de *tastzin*. Het kind wordt opmerkzaam op geluiden, luistert naar de stem en begint voorwerpen te grijpen, het leert deze aan te vatten en

naar grootte, vorm en afstand te schatten. De *spraak* is in 't begin stamelend, later leert het enkele woorden naspreken, en eerst veel later krijgt het begrip van een samenhangenden zin. De geleidelijke ontwikkeling van zulk een kinderverstand gade te slaan is een genot voor de ouders en geeft ons eenigszins een begrip van de macht en wijsheid des Scheppers, die reeds in het kind de kiem gelegd heeft van wat later de mensch zal worden.

De hoofdregel bij de verstandelijke opvoeding van den zuigeling, zoowel als van het kind, is deze: *alles van het kind verwijderd te houden, waaraan het niet gewend mag worden, daarentegen alles, wat hem tot een tweede natuur moet worden, met geduld en volharding te herhalen.* Gewoonte, goede gewoonte is derhalve een groote macht bij de opvoeding. Zij wordt ondersteund door het nabootsings-vermogen van het kind. Vriendelijkheid in stem en gelaat en in het geheele gedrag der omgeving oefent een grooten invloed uit op de gemoedsontwikkeling van het kind. Vroolijke moeders, die met hunne kinderen schertsen en lachen, oefenen daardoor onbewust een weldadigen invloed uit op hun gemoedsleven en hun geheele wezen. Van een *eigen wil* is langen tijd bij het kind geen sprake. Als het kind beproeft door eigen inspanning te zitten, staan en loopen, begint de geleidelijke ontwikkeling van de wilskracht. Waar het aan den eenen kant goed is, deze door doelmatige oefeningen te versterken, daar moet aan den anderen kant reeds vroeg alle eigenzinnigheid en willekeur in toom gehouden worden. Daarbij kan niet elk kind op dezelfde wijze behandeld worden, bij het eene bereikt men meer door vriendelijkheid, bij het andere door gestrengheid. In elk geval is het goed, dat het kind reeds vroeg leert gehoorzamen, daar niets zich later meer wreekt dan zwakheid en willekeur der ouders bij de opvoeding der kinderen.

De *zuigelingleeftijd* gaat over in den *kinderleeftijd*, en deze wederom in den *jongens- en meisjesleeftijd*, die in onze streken bij jongens tot in het 16de jaar, bij meisjes tot in het 14de jaar reikt, om dan bij het begin der puberteit of manbaarheid door den *jongelings- en jongedochtersleeftijd* vervangen te worden. De eigenlijke

Kinderleeftijd!

strekt zich uit van het einde van het eerste levensjaar tot aan het wisselen der tanden in het 7de jaar en kan ook de *leeftijd der melktanden* genoemd worden. Het kind wordt ongeveer een meter groot en 20 kilogram zwaar. In verhouding tot den romp neemt de grootte van het hoofd af en die der ledematen toe, hoewel de hersenen in den schedel voortdurend groeien en aan gewicht toenemen. Het hart slaat ongeveer 85 tot 90 malen in de minuut. Deze leeftijd wordt gekenmerkt door een tamelijk voorspoedige lichamelijke en verstandelijke ontwikkeling en kan gevoegelijk weder in twee afdelingen onderscheiden worden, den *eersten* en den *tweeden kinderleeftijd*.

D^r. J. V.

Eenige wenken

voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten

DOOR DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Ontsteking der luchtpijpen.

(a. ACUTE BRONCHITIS.)

De acute ontsteking der luchtpijpen is een diffuse ziekte; d. w. z. in meerdere of mindere mate worden de groote en kleine luchtpijpen en luchtpijpjes van de beide longen ziek. Wij bespeuren dus hierin een verschil met de z.g. *gewone verkoudheid*, daar bij deze laatste aandoening alleen de slijmvliezen van neus en keel aangetast worden.

Bronchitis komt op alle leeftijden voor, maar als kinderziekte is ze van veel belang, vooral ook door de veelvuldigheid waarmede ze voorkomt, ook omdat ze zoo gemakkelijk een longontsteking ten gevolge heeft. In ernstige bronchitisgevallen kan men zelfs geen verschil vinden met een *katarrhale longontsteking*. Op zeer jeugdigen leeftijd heeft dit lijden vaak den dood ten gevolge, aangezien bij aandoening der fijnste luchtpijptakjes een soort verstikking optreedt.

De *oorzaken* moet men zoeken in het blootstellen aan tocht, in onvoldoende kleding en in het inademen van stof, rook of andere prikkelende stoffen. Ook kan *bronchitis* ontstaan in het verloop van andere ziekten, zooals *mazelen*, *kinkhoest*, dus als complicatie. Vooral bij zwakke of verzwakte kinderen is dit een zeer ernstige zaak.

Bronchitis begint meestal als een gewone verkoudheid, d. w. z. de verschijnselen zijn daarop gelijkend. De patientjes zijn koortsig; indien ze klagen kunnen, klagen ze over hoofdpijn; zij hoesten, zijn hangerig en vermoeid. Deze verschijnselen worden spoedig gevolgd door een gevoel van beklemming of van samensnoering van de borst. De ademhaling wordt moeielijk en versneld; daarbij hoort men, zelfs op een afstand van den patiënt staande, een piepend, fluitend of zingend geruisch, dat uit de borst voortkomt, gepaard met hevige kuchen of hoesten. In het eerst is de hoest droog en pijnlijk, later geven de patientjes, tenminste indien ze niet al te jong zijn, een taai, kleverig, glazig slijm op. Zeer jonge kinderen slikken het opgehoopte slijm in. Langzamerhand wordt dit slijm dikker van samenstelling, daarbij geel en etterig. De pols is snel en vaak zeer week; de urine wordt in kleine hoeveelheden geloosd, is donker gekleurd en bevat veel zaksel; de tong is beslagen; kloppende pijnen in het voorhoofd zijn aanwezig, ook kloppende pijnen in de oogen, verergerd door hoesten.

Zuigelingen kunnen slechts met moeite de tepels pakken en vasthouden, door de kortademigheid laten ze telkens de borst los, werpen het hoofdje achterover en gaan hoesten en huilen.

Zeer ongunstige verschijnselen zijn: koud zweet op de huid; bleekblauwe wangen en lippen; koude ledematen; zeer snel ademen; de neusgaten zich bij elke ademhaling sterk verwijdend; slaperig of liever soezerig; buitengewoon snel verval van krachten; reutelend geluid uit de borst voortkomend; algeheele, langzamerhand zich ontwikkelende, gevoelloosheid. Wanneer deze verschijnselen aanwezig zijn, dan volgt meestal spoedig de dood. Ook het optreden van stuipen wijst op een longverlamming en naderenden dood.

In gunstig verlopende gevallen begint de ziekte tusschen den 4^{en} en 5^{en} dag aftenemen, en onder een goede behandeling en verzorging is de patient zeer spoedig genezen.

De behandeling is ongeveer de volgende:

Bij het begin van de ziekte is het allerbest direct zijn toevlucht te nemen tot het veel gebruikte maar ook misbruikte *Aconitum*. Men geeft een dosis om de twee uur. Vaak komt de ziekte door dit middel alleen reeds tot stilstand. Ziet men evenwel na 36 uur geen resultaat, of is de ziekte reeds te ver gevorderd, voordat er voldoende aandacht aan geschonken werd, dan kan men één der andere, straks te bespreken geneesmiddelen aanwenden, hetzij alleen, hetzij in afwisseling met *Aconitum*, indien er duidelijke koortsverschijnselen aanwezig zijn. Men moet evenwel tusschen het toedienen der twee verschillende middelen minstens een paar uur laten verstrijken.

De speciale indicaties der middelen zijn:

Aconitum: de kindertjes hebben een korten, harden, drogen hoest; ze hebben prikkeling in de luchtpijpen en in de borst; ze hebben een brandend, pijnlijk gevoel in de borst bij het hoesten; voorhoofdshoofdpijn; koortsverschijnselen.

Antimonium tartaricum: hijgen; hoestbuien, waarbij de patientjes dreigen te stikken; daarbij overvloedig slijmopgeven; soms misselijk door het vele slijm; kortademigheid en hoofdpijn.

Ipecacuanha: dit middel komt bij de voorafgaande verschijnselen eveneens in aanmerking, mits het braken of liever de braakneiging overwegend is.

Bryonia: dit middel is vooral van veel gewicht, wanneer rheumatische spierpijnen voorafgingen, of tijdens de ziekte aanwezig zijn; de hoest is zeer pijnlijk.

Phosphorus: wanneer de bronchitis zich uitstrekt tot de fijnere luchtwegen en ook het longweefsel aandoet, dan is dit middel van zeer veel belang.

Om verwarring te voorkomen zullen wij hier niet meer middelen vermelden, daar men meestal met de hier vermelde middelen tot een goed resultaat komt. Andere te nemen maatregelen moeten thans nog even besproken worden.

De patient moet in een matig verwarmd vertrek liggen, de kamertemperatuur moet ongeveer zijn 19—22° Celsius. Zeer aan te bevelen is het, in de kamer water te laten verdampen, of liever een z.g. croupketeltje te laten stoomen. Heeft men zoo'n croupketeltje niet bij de hand, dan kan men water in een ketel op een kachel of spiritusvlam

laten koken; de uit den ketel ontsnappende stoom is dan voldoende.

Zeer aan te bevelen is ook, in het te verdampen water wat keukenzout op te lossen.

Zorg voor een goede luchtverschieving is van zeer veel gewicht.

Warme waterverbanden om borst en rug zijn veelal nuttig en geven veel verlichting; om de 2 à 3 uur te ververschen.

Wat het *diet* betreft, is het allerbest melk, bouillon en geklopte eieren te geven. Ook af en toe een teugje koud water is nuttig, en bevordert het transpireeren en derhalve een goede huidfunctie.

Bij zwakke kinderen krijgt men spoedig uitputting, en dan moet sterkere voeding hulp verschaffen.

Tijdens het herstellingstijdperk moet men oppassen de patientjes niet te veel aan weersveranderingen bloot te stellen, tenzij hun gestel reeds zoo verterkt is, dat ze tegen een stootje kunnen. Het best is de kinderen eerst warme baden te geven, en deze langzamerhand koeler te maken.

Alle plotselinge overgangen zijn na de herstelling ten strengste te vermijden.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

Een lezer te Z vraagt, of het reinhouden der tanden door het gebruik van een tandpoeder, bestaande uit een mengsel van fijn gestampt *houtschool* en *melksuiker*, aanbeveling verdient. Onzes inziens kan een dergelijk tandpoeder inderdaad worden aanbevolen, en is het niet juist — wat onzen lezer door een tandarts gezegd werd — dat het glazuur der tanden er door aangetast wordt. Dr. Goullon (zie Hom. Maandblad 11de Jaargang, pag. 101) spreekt zich zeer gunstig uit over dit tandpoeder, en beveelt het, gesteund op een veertigjarige ervaring, zeer warm aan. Van een aantasten van het glazuur der tanden is hem, evenmin als ons, ooit iets gebleken.

Men kan evenwel ook andere tandpoeders aanwenden, mits zij geen salicylzuur bevatten. Dr. J. Voorhoeve (zie Hom. Maandblad 14de Jaargang, pag. 139.) beveelt een tandpoeder aan, bestaande uit *fijn gepulveriseerde magnesia* of *gepraecipiteerde kalk*, 't welk met een paar druppels pepermuntolie op aangename en onschadelijke wijze kan geparfumeerd worden.

Na de tanden met een van deze tandpoeders door middel van een niet te harden tandenborstel geborsteld te hebben, spoel men den mond met lauw water meerdere malen uit of gebruike daartoe een mondwater, bestaande uit een zwakke oplossing van *overnangaanzure kali*. Dit mondwater, 't welk men gemakkelijk zelf bereiden kan door enkele kristalletjes van dit zout in een glas water op te lossen, waarbij het water zich helder rood kleurt, is geheel onschadelijk en strekt tot vernietiging van alle bacteriën in de mondholte.

Mevr. P. te B. verzoekt ons een middel aan te geven tegen *voordurende en hardnekkige constipatie*. Dit is niet gemakkelijk, eigenlijk onmogelijk, daar bij constipatie niet één, maar vele homoeopathische geneesmiddelen in aanmerking komen. Welk geneesmiddel aangewend moet worden, hangt geheel af van de constitutie van den patient, van den aard der constipatie en de verschillende omstandigheden, die er mede gepaard gaan. Zoo zal in het ééne geval *Nux vomica*, in een ander *Sulphur*, in weder andere gevallen *Graphites* of *Natrum muriaticum* of *Lycopodium* aangewezen zijn; en inderdaad zal het menigmaal gelukken, door de aanwending van een dezer middelen een reeds jaren lang be-

staande hardnekkige constipatie *zonder andere hulpmiddelen* te genezen, mits het aangewende middel inderdaad homoeopathisch geïndiceerd is. Wij herinneren ons hierbij een geval, waarbij Nux vomica in de 30ste cent. verd. een hardnekkige constipatie, die reeds jaren lang bestaan had, en die alleen door dagelijks ingenomen laxeerpillen dragelijk gemaakt werd, *onmiddellijk en voor goed* genas. Niet altijd gaat het evenwel zoo snel. Meestal is er tijd en geduld noodig, en van den kant der patiënten én van den kant van den dokter. In zulke gevallen is het niet anders mogelijk dan, behalve de toediening van het meest aangewezen homoeopathisch geneesmiddel, ook andere maatregelen in het werk te stellen.

In de eerste plaats is daartoe aan te bevelen het dagelijks uitspoelen van den darm met een clyso pomp of irrigator. Men neme daartoe warm water van 30 °C., en verwijdere liefst vooraf de in den endeldarm aanwezige stoffen door een klein lavement. Treedt gedurende het inbrengen van het water een pijnlijke aandrang in, dan wachte men enkele oogenblikken met het inspuiten, totdat de aandrang voorbij is, en ga er daarna langzaam mede door, totdat 1 à 1½ liter ingebracht is. Worden deze water-lavementen in 't geheel niet verdragen, dan kan men kleinere lavementen van 100 gram aanwenden met een theelepels-vol glycerine.

In de tweede plaats is het van veel belang, op het dieët te letten, d. w. z. in 't algemeen spijzen te vermijden, die verstoppend werken, daarentegen meer gebruik te maken van alles wat de peristaltiek der darmen aanzet, b.v. bruin

brood, groenten, vruchten, (rauw, gestoofd of gekookt.) Ook het gebruik van een glas koud water des morgens en des avonds is zeer aan te bevelen in dergelijke gevallen, tenzij dit voor den patiënt om andere redenen niet dienstig mocht zijn.

Dat bij al deze voorschriften het gebruik van *laxeermiddelen* absoluut verboden is, behoeven wij wel niet te zeggen. Toch doen wij het, aangezien er nog zoo velen zijn — ook onder hen, die zich homoeopathisch laten behandelen — die het gebruik van laxeerpillen, rhabarberpoeder, wonderolie, of cascara sagrada hoogst onschuldig achten, en daarom van dergelijke gemakkelijk te nemen middelen telkens gebruik maken, terwijl toch door die laxeermiddelen niets anders bereikt wordt, dan dat de constipatie hardnekkiger wordt. Laxeermiddelen heeft een mensch — wij beweren dit ten stelligste — *niet* noodig; men beginne er dus nimmer aan, en geve b.v. zijn kinderen nooit stroopies of dergelijke dingen tot bevordering der ontlasting. Is men er evenwel helaas reeds aan gewend, dan trachte men er door het opvolgen van de boven gegeven voorschriften van af te komen, waarbij het zeker in de meeste gevallen noodig zal zijn, een homoeopathisch geneesheer te raadplegen ten einde de geïndiceerde homoeopathische geneesmiddelen te kunnen aanwenden.

B E R I C H T.

Van af 1 Jan. verschijnt bij den Uitgever W. C. v. Heusden te 's-Hertogenbosch 2 maal per maand „Het Nieuws,” geneeskundig overzicht der laatste dagen onder redactie van Th. A. Qunjer, arts te Rijswijk (Z.-H.)

A D V E R T E N T I Ë N.

Ondergeteekenden, Apothekers te DORDRECHT, geven kennis, naar aanleiding der vestiging van Dr. G. A. BOS, *Homoeopathisch geneesheer* alhier, dat de homoeopathische geneesmiddelen bij hen verkrijgbaar zijn.

- FIRMA P. BISSCHOP.
- J. M. BAUMANN.
- FIRMA K. G. W. DE BOSSON.
- G. W. VAN DEN BOVENKAMP.
- P. A. GILTAY.
- FIRMA KLUIT & v. D. VEN.
- FIRMA PRINS & GILTAY.
- D. VOGELENZANG. (40)

ONDERZOEK VAN HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN BIJ CATARACT.

Uit de dagbladen weten onze lezers reeds, dat Prof. Koster te Leiden zijn aanbod aan Dr. de Groot, om in zijne polikliniek patiënten, die aan beginnende verduistering van de lens lijden, met homoeopathische geneesmiddelen te behandelen, heeft moeten intrekken, aangezien h.h. curatoren een onderzoek naar de mindere of meerdere waarde van een bepaalde geneeswijze niet achten in overeenstemming te zijn met het doel, dat met de oprichting van poliklinieken beoogd wordt. Dit doel toch is, volgens h.h. curatoren, de zich aldaar aanmeldende patiënten te *behandelen*, niet een zekere behandelingsmethode op hen te *beproeven*. Door dit laatste te doen, zou men, altijd volgens h.h. curatoren, zijn goedkeuring hechten aan een soort vivisectie op menschen.

Naar ons medegedeeld wordt, zal evenwel dit onderzoek naar de werking van homoeopathische geneesmiddelen bij beginnende staar toch doorgaan. Prof. Koster heeft thans het plan opgevat, dit onderzoek *zelf* te doen, en zich daarbij van de hulp van Dr. de Groot te bedienen. Te dien einde zal Dr. de Groot zich gedurende 1 à 2 jaar eenmaal in de week naar Leiden begeven, daar met Prof. Koster de lijders aan cataract, die nog niet voor eene operatie in aanmerking komen, aan een behandeling volgens het homoeopathisch beginsel onderwerpen, en met Z.H.G. de uitwerking der aangewende homoeopathische geneesmiddelen gadeslaan, om later de uitkomsten van het aldus ingestelde onderzoek — 't welk *geenszins* een soort vivisectie op menschen kan genoemd worden — openbaar te maken.

VIJFTIG REDENEN, waarom ik Homoeopaat ben, door J. Compton Burnett. Franco tegen toezending van een postwissel, groot 30 cent, verkrijgbaar bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE (8) Zwolle.

Homoeop. Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe in origineele verpakking verkrijgbaar bij (8) de firma D. DE ROOIJ, Apotheek UTRECHT, Oudegracht (Smebrug) 115.

P E N S I O N.

Rust-, Herstellings- en Vacantieoord voor Families en Kinderen te Zantvoort-Bad.

Circ. met refer. worden gaarne verstrekt door Mevr. H. M. KÖNIG, Ex-Directrice v/h. Kinder-Ziekenhuis te Groningen. (16)

☞ Aanbevolen door J. NIEG, Med. Doct., Arts te Haarlem.

J. C. ENDERMAN, APOTHEKER,

Firma E. J. VAN DER MHEEN, De Riemerstraat 154, Den Haag.

Alle Homoeopath. Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig in origineele verpakking voorradig. (20)

Firma J. P. WEIJER,

APOTHEKER, Gouwe C 165, Gouda, betreft de Homoeopath. geneesmidd. rechtstreeks uit Leipzig van (10) Dr. Willmar Schwabe.

Homoeopathische Apotheek Ferd. Bolstr. II, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant van Dr. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.

J. H. SCHAFFERS, (10) Apotheker.

Als **DEPÔTS** van onze **HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN, HUISAPOTHEKEN ETC.** bevelen wij aan:

Amsterdam . . .	de apotheek van J. Mebius, Nassaukade 36.
Apeldoorn . . .	" " J. A. Roelse, Dorpstr. 386.
Arnhem . . .	" " A. Spruit, Steenstraat 49.
's-Gravenhage "	" " E. Sybolts, Riouwstraat 48.
" " "	" " Wed. Vrijdag Zijnen, Ged. Burgwal 22.
Groningen . . .	" " H. J. Sieman.
" " "	" " T. E. v. Dijk, Gr. Markt 3
Haarlem . . .	" " J. W. Florijn, Groote Houtstraat 78.
Leiden . . .	" " C. B. Duyster.
Rotterdam . . .	" " Wed. Bulterman & Cohen, Hoogstraat 237.
Zaandam . . .	" " A. Baaker Joh ^{zn} .

De vereenigde apotheken van **Täschner & Co.**, hom. centraal-apotheek, **A. Marggraf's** homoeopathische officin en **Carl Gruner's** homoeop. officin. (40)

De firma **HERDINGH & BLANKEN** APOTHEKERS

LEIDEN (Hooge Woerd 143)

bericht, dat van af heden in hare Apotheek ook voorhanden zijn **Homoeopathische Geneesmiddelen.** (10)

HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

van **Dr. W. SCHWABE**, Leipzig.

Firma **J. D. DINGEMANS, M. Boekwijt**

APOTHEKER

Vischmarkt 8 — LEIDEN. (20)

HOMOEOP. APOTHEEK.

Wed. **Bulterman & Cohen,**

Hoogstraat 237,

hoek der Stadhuissteeg,

ROTTERDAM.

Interc. Telefoon No. 2305. (10)

Homoeopathische Koffie

van **Dr. ARTHUR LUTZE**,
per pakje van 4 ons. . . à 20 Cents.
Verzendingen per 5 pak =
2 KG. tegen rembours of
postw. van f 1.20 franco.

J. H. M. STEPHAN,

NADORSTSTRAAT No. 27,
ROTTERDAM. (10)

Dr. J. VOORHOEVE

te DILLENBURG,

vaste Medewerker van het **Hom. Maandblad**,
schrijft ook geregeld **populaire artikelen** in het
Geïllustreerd Weekblad „TIMOTHEÛS“ onder
den titel:

„De Vriend der Gezondheid.“

Men vrage eens eenige proefexemplaren van dit
weekblad aan bij den Uitgever **J. N. VOORHOEVE**
te Den Haag.

Gratis en franco worden ze toegezonden, zon-
der dat men zich door de aanvraag tot iets
verbindt. (50)

Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen **moeder-tincturen, vloeibare verdunningen, ver-
wrijvingen, korrels en gecompriëerde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN**, voorzien van nevenstaande
fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz., door den

Hoofd-depôthouder voor Nederland

F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct. Apotheker, HERTEN-APOTHEEK, ZAANDAM.

Verder door de Depôts te

AMSTERDAM . . .	in de Apotheek van L. WARMOLTS , Vijzelstraat 130.
GRONINGEN . . .	" " S. SMEDING Szn. (Apoth. v. Wermskerken.)
MEPPEL . . .	" " I. KNOPPERS.
NIJMEGEN . . .	" " W. PONTIER.
VELP bij ARNHEM " " "	" " C. KOEK.
VLISSINGEN . . .	" " C. G. BAERT , Ritthemsche Markt F 189.

(80)

Homoeopathische Apotheek
ZWOLLE.

Origin. verpakkingen v. **Dr. Willmar Schwabe**
te Leipzig.

G. B. J. DE BARBANSON, Apotheker,

Bethlehemsche Kerkplein.

Telefoonnummer 140. (10)

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van **Dr. W. SCHWABE**,
voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.

(30)

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post in Nederland *f* 1.17; voor het buitenland *f* 1.30, *bij vooruitbetaling*; losse nummers 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve** te Zwolle, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

I N H O U D.

Algemeene Vergadering. — Onderzoek bij Cataract. — Gezondheidsleer voor de verschillende leeftijden. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen, enz. — De Homoeopathie in Amerika. — Verslag van de Homoeopath. polikliniek te Utrecht over het jaar 1903. — Wat hebt gij persoonlijk gedaan tot bevordering van de Homoeopathie? — Advertentiën.

DE ALGEMEENE VERGADERING.

Het Hoofdbestuur vestigt de aandacht van de Leden en Begunstigers onzer Vereeniging op de Jaarlijksche algemeene vergadering, die volgens de annonce in dit nummer zal plaats hebben op Woensdag 6 April, des namiddags ten 1½ ure, in het gebouw „de Eensgezindheid,” Spul 12 te Amsterdam, en noodigt allen, die in den bioel der Vereeniging en in de bevordering der Homoeopathie in ons land belangstellen, dringend uit, door huane aanwezigheid en deelneming aan de besprekingen, van die belangstelling te doen blijken.

Het zij ons vergund, hierbij nogmaals te herinneren, dat ook de vrouwelijke leden der Vereeniging de vergadering kunnen bijwonen en aan de besprekingen deelnemen.

ONDERZOEK BIJ CATARACT.

In ons laatste nummer maakten wij melding van een ons verstrekte mededeeling, dat het onderzoek naar de werking van homoeopathische geneesmiddelen bij beginnende verduistering van de lens (cataract) toch zou doorgaan, aangezien Prof. Koster van plan was, dit onderzoek zelf in te stellen en zich daarbij van de hulp van Dr. de Groot te bedienen. Deze mededeeling was volkomen juist en werd door ons eerst geplaatst, nadat wij ons én bij

Prof. Koster én bij Dr. de Groot van hare juistheid vergewist hadden.

Enkele dagen nadat dit belangrijke bericht, dat ook door vele dagbladen werd overgenomen, door ons geplaatst was, kwam Prof. Koster evenwel op zijn besluit terug, en deelde Z.H.G. in het Weekblad van het Nederl. Tijdschrift voor Geneeskunde mede, dat hij zijne betrekkingen tot den arts de Groot had afgebroken, daaraan toevoegende: „Het kwam mij voor, dat zijn (Dr. de Groot's) blik niet onbevangen genoeg was, zoodat een wetenschappelijk onderzoek daardoor zeer belemmerd en ten slotte onmogelijk gemaakt zou worden.”

Waarom Prof. Koster den blik van den arts de Groot niet onbevangen genoeg acht voor een dergelijk onderzoek, is ons inderdaad niet duidelijk. Wel is het gebleken, dat Dr. de Groot zich op een referaat, voorkomende in het werk van Dr. Hughes, aangaande de behandeling van cataract door den oculist Dr. Knox Shaw te Londen, beroepen heeft als bewijs dat de geneesbaarheid van cataract door de aanwending van homoeopathische geneesmiddelen meer is dan „een veel verspreide homoeopathische bewering”, zonder het origineele artikel van Dr. Knox Shaw, 't welk toen nog niet in zijn bezit was, te hebben geraadpleegd; wel is het tevens aan den dag getreden, dat dit referaat de conclusies, door Dr. Knox Shaw getrokken, onjuist weergeeft; wel is buitendien door Prof. Koster beweerd, dat Dr. de Groot niet eens het referaat juist gelezen heeft; maar dit alles dunkt ons toch niet het scherpe oordeel van Prof. Koster aangaande Dr. de Groot's ongeschiktheid te rechtvaardigen, Prof. Koster moge een beroep op een referaat uit een werk, dat men niet zelf in zijn bezit heeft, onvoorzichtig noemen; Z.H.G. moge een andere meening hebben aangaande hetgeen de schrijver met het inlasschen van dat referaat bedoeld heeft; toch blijkt *daaruit* nog geenszins, dat Dr. de Groot voor een wetenschappelijk onderzoek niet de geschikte man is, te meer waar Prof. Koster kon

weten, dat Dr. de Groot steeds onder de eersten èn op het gymnasium èn aan de universiteit geweest is. Onzes inziens kan dan ook bezwaarlijk in den niet voldoende onbevangen blik van Dr. de Groot de eenige reden gelegen zijn, dat Prof. Koster zich niet verder met Dr. de Groot wenschte in te laten. Vraagt men ons, waarin de reden dan wél ligt, zoo moeten wij ons tegenover een man als Prof. Koster, wien het stellig te doen was om een onpartijdig onderzoek, van het uitspreken van een bepaald oordeel onthouden, in de verwachting, dat Z.H.G. een anderen weg zal weten in te slaan, om tot de door Z.H.G. zelve gewenschte zekerheid te geraken, of cataract inderdaad onder den invloed van homoeopathische medicamenten tot stilstand te brengen en te genezen is.

DE REDACTIE.

GEZONDHEIDSLEER VOOR DE VERSCHILLENDE LEEFTIJDEN.

De eerste kinderleeftijd

omvat het 2de, het 3de en bij sommige achterlijke kinderen ook het 4de levensjaar. De hoofdzakelijke uitingen van het leven van het kind in dezen leeftijd bestaan in *loopen, spelen en spreken*. De sterfte in dezen leeftijd is nog tamelijk groot, maar het weerstandsvermogen van het kind tegen schadelijke invloeden van buiten af neemt van maand tot maand en van jaar tot jaar toe.

Wat de gezondheidsregelen voor dezen eersten kinderleeftijd betreft, moet het hoofdgewicht gelegd worden op *geschikt voedsel, oponthoud in frissche lucht* met vermindering van scherp, ruwen wind en tocht, *veel slaap en zindelijkheid van lichaam en kleding*.

Het *voedsel* moet in het begin van dezen leeftijd voornamelijk uit goede, vetrijke, gekookte *koemelk* bestaan, waaraan langzamerhand brood en meel-spijzen, pap, goed gekookte, doorgezeefde *bladgroenten* en gekookte *vruchten* toegevoegd worden. Ook sap van allerlei niet te zure vruchten, b.v. sinaasappelen, appelen, aardbeziën enz. kan met veel voordeel door kleine kinderen gebruikt worden, als hunne spijsvertering in orde is. Met aardappelen en vleesch zij men in het begin voorzichtig en gewenne de kleine kinderen er niet te vroeg aan, veel van deze voedingsmiddelen te eten. Vooral op aardappelen zijn zij verzot. Deze mogen ook in kleine hoeveelheden, vooral in den vorm van aardappel-purée met melk toeberaid, gegeven worden, doch men bedenke, dat overmaat van deze zetmeelhoudende spijs dikwijls den grond legt tot allerlei stoornissen der gezondheid (zwakte der beenderen en scrofuleuze ziekten.) Vleesch kan zoo nu en dan in kleine hoeveelheid gegeven worden, daarentegen is het gebruik van *bouillon* voor kleine kinderen te ontraden, daar deze slechts weinig voedzame bestanddeelen bevat en door zijn extractiefstoffen te prikkelend op hart en zenuwen werkt. Geheel en al verkeerd is het, aan kleine kinderen aan tafel van alles te geven, wat de ouders gebruiken. Reeds vroeg moeten de kinderen er aan gewend

worden, dat zij niet van alles mogen medeeten. Zwakheid der ouders in dit opzicht wreekt zich door maagziekten en stoornissen der spijsvertering. Absoluut verboden voor kleine kinderen is het gebruik van *scherpe specerijen* (peper, veel zout, mosterd), zure augurken of salade, voorts van alle *prikkelende spijszen* en *dranken*, (bier, wijn, koffie, thee.) Een uitstekende spijs, die de kinderen ook dolgraag eten, is goede *natuurhonig*. Brood met honig bemeerd is een uitstekend voedsel voor kleine kinderen. Hoe eenvoudiger het voedsel is, hoe ongekunstelder en natuurlijker, des te voordeeliger is het voor den kleinen wereldburger, des te gezonder blijven maag en ingewanden, des te krachtiger ontwikkelt zich het spier- en beenderenstelsel. Zoetigheden, lekkernijen en dergelijken brengen meer na- dan voordeel, en men geve ze daarom den kinderen slechts bij uitzondering en veroorlove ook anderen niet, hun daarmede de maag te bederven.

De *lucht*, waarin het kind ademt, (vooral des nachts) moet zuiver en vrij van stof en rook zijn. De slaapkamer moet in den winter iets verwarmd zijn, doch men vermijde bovenmatige hitte, daar zij te veel vochtigheid aan het lichaam onttrekt en dit verweekelijkt. Bij mooi weer late men de kinderen veel buiten zijn, in den tuin of op beschutte wegen; bij ruw, guur weder is het beter kleine kinderen thuis te houden in een goedgeluchte, verwarmde kamer, waar zij kunnen spelen en springen, daar de ademhalingsorganen der jeugdige kinderen tamelijk gevoelig zijn, en allicht door het oponthoud op straat bij scherpe oostenwind katarrh, croup en longontsteking ontstaan. Veel wordt er in dit opzicht gezondigd, doordat men meent kleine kinderen à tout prix te moeten harden, door ze bij allen wind en weer op straat te sturen. Kleine kinderen hebben nog veel behoefte aan warmte, en het aanwenden van te koude, dikwijls herhaalde wasschingen of het oponthoud in te koude lucht en scherp wind heeft de schadelijkste gevolgen voor de latere gezondheid van het kind tengevolge. Aan den anderen kant zij men ook weder niet overdreven voorzichtig. De middenweg is in dit opzicht, gelijk in zoovele dingen, de veiligste en beste.

Van groot belang voor kleine kinderen is een *gezonde slaap*. Zij moeten vroeg naar bed en moeten tenminste in de eerste levensjaren ook overdag eenige uren slapen. Men gewenne de kinderen aan het slapen op een bepaalden tijd van den dag, en wel in hun eigen bedje, half of geheel uitgekleed. De slaap moet rustig en diep zijn en niet gestoord worden door droomen, daarom vermijde men eten, opwindingen, wild spelen kort voor het gaan slapen.

Zindelijkheid in kleding en van het lichaam is een belangrijke gezondheidsregel bij de opvoeding van kleine kinderen. Men gewenne de kinderen reeds vroeg aan zindelijkheid en prente hun het onaangename van bevulde kleding in. Dagelijksche wasschingen van het geheele lichaam dragen veel bij tot verhooging van de stofwisseling en van den algemeenen gezondheidstoestand, daar zij den arbeid der huid ondersteunen. Men neme het water evenwel niet te koud, althans in den winter. Men gewenne het kind aan zindelijkheid bij het eten en

drinken en bij het voldoen aan zijne behoeften; want wat het eenmaal in dit opzicht in zijn vroegste jeugd geleerd heeft, blijft hem als een tot tweede natuur geworden gewoonte op lateren leeftijd bij.

De **kleeding** van het kind moet warm, doch niet zwaar zijn. Vooral de voeten en de buik moeten warm bekleed zijn, terwijl hoofd en hals liefst geheel vrij moeten blijven. De kleertjes moeten kort zijn, zoodat het kind in zijne bewegingen niet belemmerd wordt, de onderkleeren moeten niet door banden om het lijf gesnoerd, maar aan een lijfje, dat met draagbanden op de schouders rust, vastgeknoopt worden. Daardoor wordt een onbelemmerde bloedsomloop in de edele organen van buik en borst gewaarborgd. Als materiaal voor onderkleeren is zeer goed poreus katoenen weefsel, desnoods in den winter met een wollen borstrok gecombineerd.

Men veroorlove den kinderen, zoodra zij loopen kunnen, zich ook naar behooren te **bewegen**. Het lange rechtop zitten in een kinderstoel is nadeelig, daar hierdoor vooral bij zwakke kinderen verkrommingen van den ruggegraat kunnen ontstaan. Te lang aanhoudende en te spannende bewegingen zijn daarentegen ook schadelijk, o.a. het te lange wandelen, te veel trappen klimmen enz. Juiste afwisseling tusschen rust en beweging is het heilzaamst voor de lichamelijke ontwikkeling der kleine kinderen. Het instinct van het kind leidt hem er toe zich te bewegen, te springen, te loopen, te spelen, en men gunne daarom den kinderen deze gezonde beweging, al is zij dan ook soms, vooral in den winter, als de kinderen meestal in de kamer moeten vertoeven, met onaangenaamheden voor de ouders of verplegers verbonden. Men bedenke, dat een kind onmogelijk den geheelen dag stil kan zitten, en dat kinderen, die in 't geheel geen natuurlijke drang tot beweging hebben, gewoonlijk zwak en ziekelijk zijn.

Wat de **verstandelijke opvoeding** van het kind in den eersten kinderleeftijd betreft, moet het hoofdgewicht gelegd worden op het gewennen van het kind aan gehoorzaamheid. De voornaamste deugd van een kind is *gehoorzaamheid*, waardoor een vast fundament gelegd wordt voor de latere opvoeding. Men verlange niets van het kind in een oogenblikkelijke luim of opwelling en verbiede vooral niets, wat men niet werkelijk kan verhinderen. Men gebiede niet lachend of schertsend, maar rustig en met weinig woorden. Wat een kind *eens* verboden is, moet *steeds* verboden blijven, en elk gebod moet *dadelijk* opgevolgd worden. Wat een kind zich niet mag aanwennen, moet niet slechts *eens*, maar *dikwijls*, herhaaldelijk verboden worden, totdat het verkeerd doen hem als van zelf onmogelijk wordt. Is eenmaal het fundament der onvoorwaardelijke gehoorzaamheid gelegd, dan kan daarop met hulp van een goed voorbeeld, van een liefderijke behandeling en van een vroolijke omgeving het verstand en het gemoed van het kind verder ontwikkeld worden. Reeds in de vroegste jeugd prente men den kinderen eerbied voor God en zijn gebod in. Terwijl men aan den eenen kant in dezen jeugdigen leeftijd tot het 7de jaar alles moet vermijden wat men gewoonlijk onderwijs noemt, is juist aan den

anderen kant deze leeftijd uitermate belangrijk voor de ontwikkeling en vorming van het *zedelijk bewustzijn* en het *karakter*. De ouders mogen geen gebreken, geen fouten, geen ondeugendheden door de vingers zien, veel minder nog er om lachen en zoo het kind in zijne verkeerdheid bevestigen. Als de ouders de straf willen sparen, totdat het kind later „zijn verstand krijgt” zooals men het noemt, dan hebben zij dubbelen arbeid te verrichten en zeer dikwijls de treurige gevolgen van hunne nalatigheid zelf te dragen. Wat de straf zelf betreft, deze moet met wijsheid en overleg opgelegd worden. Niet alle kinderen kunnen op dezelfde wijze behandeld worden. Daarom is een goede opvoeding een praktische zaak, die niet door theorieën, maar door den omgang met kinderen geleerd wordt. Elke straf moet, om doeltreffend te zijn, van te voren voor een bepaalde overtreding bedreigd zijn. Als zij uitgevoerd moet worden, geschiede dit niet in opwinding of toorn, maar met kalm overleg en bedaardheid. Als de straf voltrokken is, vergete men het gebeurde, spreke er niet meer over en neme aan, dat het kind zich gebeterd heeft, tot het tegendeel blijkt. Overigens kunnen een menigte straffen gespaard worden, als men het kind van zijn vroegste jeugd af aan gehoorzaamheid gewent en geen gelegenheid laat, zich het verkeerde aan te wennen. Daarom is onophoudelijke bezigheid, spelen en omgang met de kinderen een goede bewaring voor een menigte fouten en gebreken. Men prente het kind *achting voor het eigendom van anderen* in, gewenne het aan *orde* en aan *waarheidsliefde*, welke laatste men daardoor het best bereikt, dat men zelf in alle dingen waar is en niet over de kleine leugens van het kind lacht of er genoeg in vindt.

Dr. J. v.

**Eenige wenken
voor de verpleging van zuigelingen en iets
over de homoeopathische behandeling
van Kinderziekten.**

DOOR DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Longontsteking.

Deze ziekte is een plotseling optredende ontsteking van de longweefsels, vergezeld van koorts en meer of minder pijn. De verschijnselen ontstaan meestal plotseling, d. w. z. een kind gaat b. v. vrij goed naar bed, en wordt 's nachts wakker met hevige pijn in de borst. In gunstige gevallen verdwijnt de ziekte zeer snel; voor het oor van den onderzoekenden geneesheer blijven evenwel nog verschijnselen achter, waaruit hem blijkt, dat de ziekte wel tot stilstand is gekomen, maar de longen nog niet genezen zijn. Het verdwijnen van die overblijfselen der ziekte kan aanvangen den 5en ziektedag, maar ook wel later.

Longontsteking kan één of beide longen aantasten, en kan gecompliceerd worden met een *pleuritis* of *borstvliesontsteking*, indien de ziekte van de longen zich voortzet op het borstvlies.

De achterste, onderste deelen der longen worden het meest aangetast door de ziekte.

De verschijnselen, die men kan waarnemen, zijn: koorts, rusteloosheid, brandend droge huid, vooral in de okselstreek; korte, versnelde ademhaling, deze is bij dit lijden sneller dan bij pleuritis, maar gaat meestal niet met zulk een hevige pijn gepaard als bij deze laatste ziekte; verder hoort men herhaald droog kuchen; in het begin of liever in de eerste dagen der ziekte wordt daarbij weinig of niets opgegeven, langzamerhand krijgt men een taai, kleverig, wit slijm, dit wordt allengs geler, en na den 5en of 7en dag zelfs roestkleurig door bloed, dat er bij gemengd is.

Kinderen beneden de drie jaar geven zelden slijm op, want ze slikken het, na het ophoesten, door.

De neusvleugels bewegen zich snel, ze zijn niet vochtig; ook treft het, dat in de oogen geen traan verschijnt. De dorst is hevig, de stem is afgebroken, de pols wisselend, de urine is donker, hooggekleurd en wordt in geringe hoeveelheden geloosd; het kind ligt daarbij op de zieke zijde of op den rug, het ademt met open mond, waardoor deze droog wordt.

Een weeke, onregelmatige en draadvormige pols, blauwe tint van het aangezicht, buitengewoon moeilijke ademhaling, blauwe lippen en groot verval van krachten zijn zeer *ongunstige* verschijnselen.

Aan den anderen kant zijn een gemakkelijker worden van de ademhaling, overvloedig opgeven, vochtig worden van huid en mond, plotselinge overvloedige urineloozing *gunstige* voorstekens.

Zelfs een neusbloeding of diarrhee tijdens de z.g. crisis mogen hoop geven op een gunstigen afloop.

Deze ziekte eindigt meestal met een z.g. *crisis*, d. i. alle ernstige verschijnselen verdwijnen binnen enkele uren, en daarna begint langzaam het herstel.

Over de plaatselijke verschijnselen heb ik hier niets medegedeeld, omdat m. i. bij deze ziekte de hulp of het toezicht van een geneesheer onmisbaar is. Voor de velen, die ver van een homoeopathisch geneesheer verwijderd zijn, geven we hier slechts de allernoodigste wenken. Vóór alles moet een geneesheer constateeren, of men met een zuivere longontsteking te doen heeft, of dat er complicaties bij zijn gekomen, zooals bijv. pleuritis. De ziekte ontstaat meestal na koude vatten.

De *behandeling* zal ik slechts aanstippen in overeenstemming met het hierboven door mij uiteengezette persoonlijke standpunt. Niet meer dan wenken geef ik, die evenwel een geneesheer niet overbodig maken.

Indien het zeer vroeg toegediend wordt, schrijft men aan *Aconitum* de eigenschap toe, den voortgang der ziekte te kunnen stuiten. Is dit niet het geval of niet meer mogelijk, dan geve men *Phosphor*, hetzij alleen of in afwisseling met *Aconitum*.

De *speciële indicaties* van enkele middelen zijn:

Antimon. tartari.: veel reutelende geruischen in de borst, daarbij veel en gemakkelijk opgeven.

Belladonna: korte, droge kuch, rood gezicht, hoofdpijn. Dit middel komt hier zelden in aanmerking.

Bryonia: wanneer de aandoening met hevige pijnen gepaard gaat.

Phosphorus: opgeven van roestkleurig slijm, moeilijke ademhaling, pijn onder het borstbeen.

Sulphur: gedurende het herstellingstijdperk.

Wat betreft de andere te nemen maatregelen, moeten we er op aandringen, dat de kamer waarin het kind ligt, matig warm (60—65° F.) en goed geventileerd zij; daarbij mag het kind slechts luchtig toegedekt worden. Koude lucht prikkelt de longen te veel, maar bedorven lucht niet minder. Zwarte dekens maken de huid heeter en droger, en voegen dat ongemak bij het gevaar voor de ziekte.

De kleine patiënt moet niet plat op den rug liggen, maar ietwat in halfzittende houding; deze houding, die bij alle borstaandoeningen gewenscht is, voorkomt een stilstand van het bloed in de onderste longdeelen, zij bevordert een vrijeren bloedsomloop en maakt, dat de patiënt dieper en gemakkelijker kan ademen.

Zeer aanbevelenswaard zijn ook warme Priessnitsche omslagen om borst en rug, welke omslagen om de 2 à 4 uur ververscht moeten worden.

Rust en kalmte zijn voor den patiënt dringend noodig. De voeding moet vloeibaar of zeer dun zijn.

DE HOMOEOPATHIE IN AMERIKA.

(Uittreksel uit een brief van Dr. James Searson, assistent-geneesheer v/h. Homoeop. Ziekenhuis te Londen.)

Door de British Homoeopathic Association (Britsche Homoeop. Vereeniging) uitgenoodigd om een bezoek te brengen aan Amerika, ten einde aldaar de homoeopathische geneeswijze te bestudeeren en daaromtrent verslag uit te brengen, vertrok ik op 19 Sept. l.l. per stoomboot *Minnehaha* uit Engeland en kwam den 28sten dier maand na eene voorspedige reis te New-York aan. Onder de talrijke brieven, die mij bij aankomst reeds aan boord werden ter hand gesteld, was er ook een van Dr. W. Harvey King, Deken van het „*New-York Homoeopathic Medical College*”, die mij uitnoodigde voorloopig ten zijnen mijn intrek te nemen. Gedurende de eerste week van mijn verblijf in Amerika mocht ik dan ook van Dr. King en zijne echtgenoot eene groote mate van vriendelijkheid en gastvrijheid ondervinden, en verzochten zij mij, ook verder hun huis als het mijne te beschouwen. Intusschen had mijne zending een tweeledig doel, nl. om door het bijwonen van cursussen, lezingen en proefnemingen op het gebied der Homoeopathie mijne eigene kennis dier geneeswijze te vermeerderen, maar ook om, na mijn terugkeer, een nauwkeurig en grondig verslag uit te brengen omtrent de verschillende methoden, die in de colleges en ziekenhuizen bij het onderwijs worden gevolgd, ten einde daarvan in de toekomst ook voor ons eigen vaderland te kunnen gebruik maken.

Daar de colleges eerst in de week, volgende op die mijner aankomst, weer zouden beginnen, kon ik mij deze eerste week van mijn verblijf ten nutte maken om eenige algemeene inlichtingen te verzamelen betreffende de homoeopathische beweging in Amerika. Daartoe vooral verschafte mij het verblijf in Dr. Kings gastvrije woning ruimschoots gelegenheid, daar mij dit in staat stelde niet alleen

tot belangrijke gesprekken met hemzelf, maar ook omdat ik in zijn huis en door zijne introductie in persoonlijke aanraking kwam met vele homoeopathische genees- en heilkundigen te New-York en indirect met de toongevers op homoeopathisch gebied in vele andere steden der Vereenigde Staten. Zoo kwam ik tot de kennis van algemeene feiten betreffende de numerieke sterkte van de Homoeopathie in Amerika. Ik vernam, dat er ongeveer 15000 homoeop. geneesheeren in de Vereenigde Staten zijn, 100 homoeopathische ziekenhuizen met ten naastenbij 8000 bedden, en ongeveer 20 homoeop. colleges, van welke jaarlijks gemiddeld 650 studenten bevorderd worden.

In diezelfde week bezocht ik ook het Hahnemann-Hospital met 100 bedden; het Flower-Hospital met ruim 100 bedden, en grenzende aan het New-York College, waar in hoofdzaak het klinisch onderricht wordt gegeven; het New-York oogheilkundig ziekenhuis, en het Metropolitan Hospital met 1300 bedden, allen onder homoeopathisch bestuur. De lessen aan het New-York College werden in de eerste week van October hervat. Gedurende deze eerste woonde ik niet alleen de lezingen bij over geneesmiddelleer en therapie, maar ook nog zoovele op het algemeen gebied der geneeskunde als ik kon bijhouden. Het onderwijs in iedere afzonderlijke afdeling kwam mij voor, volkomen naar de eischen des tijds te zijn; er wordt veel werk gemaakt van pathologie en scheikunde; anatomie en physiologie worden op uitstekende wijze behandeld, en het meer klinisch gedeelte, genees- en heilkunde en gynaecologie, is aan hoogst bekwame professoren toevertrouwd.

Het trok mijne aandacht, dat op het onderwijs in de geneesmiddelleer en de therapie bijzonder gewicht wordt gelegd; deze onderwerpen worden behandeld door verscheidene lectoren, die zich niet zoozeer ten doel schenen te stellen een lezing te houden als wel te doceeren, waardoor de cursussen praktisch, helder en leerzaam gemaakt werden.

De lectoren beginnen geregeld met het doen van vragen naar aanleiding van vroegere lezingen. Bij het voortzetten der lezing hadden de studenten vrijheid om allerlei vragen te doen, aan- en opmerkingen te maken en zelfs critiek te oefenen; de groote vrijheid van beweging in de verhouding tusschen professoren en studenten maakte dan ook een allergeunstigsten indruk. Het *Organon* wordt aan het New-York College gedoceerd door Dr. Edmund Carleton; alle studenten zijn in het bezit van een exemplaar daarvan. Verschillende gedeelten van het werk worden gelezen, verklaard en nader toelicht.

Dr. Carleton leidt ook des Zaterdagmiddags een homoeopathische therapeutische kliniek, waar de geneesmiddelen met groote zorg en nauwgezetheid worden gekozen.

In het Flower-Hospital wordt de klinische therapie geheel afzonderlijk onderwezen; een groep van vier oudere studenten vergezelt den geneesheer bij een reeks van ziektegevallen in de zalen. De geschiedenis van het verloop der ziekten wordt voorgelezen, vragen worden gesteld en de diagnose voor ieder geval vastgesteld. Vervolgens begeven zij zich naar een ander vertrek, waar de studenten het geneesmiddel moeten

opgeven voor elk afzonderlijk geval, en de gronden waarop hun advies steunt. De Woensdag namiddag is aangewezen voor het klinisch onderricht in het Metropolitan Hospital.

De eerste zes weken van mijn reis hield ik mij hoofdzakelijk op in New-York, waar ik het grootste gedeelte van den tijd doorbracht in het Chapter House van de Alpha Sigma Broederschap, 431, East 58th Street, en gaarne maak ik van deze gelegenheid gebruik om den Voorzitter en de leden der Broederschap, allen ijverige voorstanders en beoefenaars der Homoeopathie, mijn dank te brengen voor hunne vriendschap en welwillendheid, en hun de verzekering te geven, dat ik steeds met groote voldoening en erkentelijkheid zal terugzien op de gelukkige dagen, die ik in hun midden mocht doorbrengen en op de toen aangeknoopte vriendschapsbetrekkingen.

Het geheele studentencorps maakte op mij een hoogst gunstigen indruk. Zij werkten met grooten ijver en waren allen besliste homoeopaten; en ik houd mij overtuigd, dat de sterke positie van de Homoeopathie in Amerika voor een groot deel is toe te schrijven aan de latere praktijk en den invloed der studenten, die in de verschillende colleges hunne opleiding ontvingen.

Later bracht ik een week door te Philadelphia. Daar vond ik een zeer uitgebreid college met een groot aantal studenten en een uitstekend ingericht ziekenhuis; de arbeid, daar verricht, en het onderricht dat daar gegeven wordt, staan op zeer hoogen trap, en de homoeopathische beweging heeft alle redenen om trotsch te zijn op het college te Philadelphia. Vooral trof mij, zoowel daar als overal elders in Amerika, de wijze, waarop de jonge mannen worden vooruitgebracht; en het beste bewijs voor het uitstekend onderwijs, dat aan het Philadelphia college wordt gegeven, wordt geleverd door die mannen, welke, daar hunne opleiding genoten hebbende, nu op hun beurt hoogst bekwame leden zijn van den staf van leeraren, wier lezingen door degelijkheid en helderheid uitmunten, zoodat het een waar genot is die bij te wonen.

De voorkomendheid en gastvrijheid, die ik ook in Philadelphia mocht ondervinden, zijn boven allen lof verheven, en ik heb geen woorden om mijne erkentelijkheid uit te drukken jegens Dr. Clarence Bartlett (uitgever van de *Hahnemann Monthly*), Dr. Van Lennep, professor in de heilkunde, en andere collega's, die mij zooveel vriendschap hebben bewezen.

Bijna drie weken bracht ik door te Chicago, waar drie homoeopathische colleges zijn, het Hahnemann-, het Chicago Homoeopathic- en het Heringcollege. Elk dezer colleges telt een groot aantal studenten. Aan laatstgenoemd college wordt veel werk gemaakt van het onderricht in geneesmiddelleer en therapie door de lectoren Dr. J. T. Kent, Dr. H. C. Allen en Dr. Tomhagan, die allen groote belangstelling toonden voor de mededeelingen, welke ik op hun verzoek deed betreffende de Homoeopathie in Engeland. Ook aan de beide andere genoemde colleges woonde ik enkele lezingen bij.

De collega's te Chicago waren niet minder voorkomend dan die, welke ik reeds in andere plaatsen

had leeren kennen, en met groote voldoening herinner ik mij de aangename gesprekken, o.a. met Dr. Gatchell, secretaris der Amerikaansche Vereeniging voor de Homoeopathie. Tot mijn leedwezen was ik door verschillende oorzaken niet in de gelegenheid met enkelen der meest bekende geneesheeren te Chicago persoonlijk kennis te maken, o.a. met den Voorzitter en Deken van het Chicago Homoeopathic College; daarentegen had ik het voorrecht, verscheidene professoren van het Hahnemann College, en den Voorzitter Dr. Shears meermalen, zoowel in gezelschappen als op wetenschappelijk terrein, te ontmoeten.

Dit college schijnt, zooals trouwens met alle colleges aldaar het geval is, het groot aantal studenten, dat de lessen bijwoont, op uitstekende wijze voor te bereiden, terwijl mannelijke en vrouwelijke studenten gelijktijdig onderricht ontvangen.

Een der meest belangrijke ervaringen mijner reis was wel mijn bezoek aan de *Michigan University, Ann Arbor*. Hier werd ik officieel ontvangen door Dr. Hinsdale, Deken van de homoeopathische afdeling der Universiteit; Dr. Dewey, uitgever van de *Medical Century* en professor in de geneesmiddelleer; Dr. Copeland, professor in de oogheelkunde, en Dr. Westphall, die mij overal rondleidden. Hier deed zich het zeker geheel eenig verschijnsel voor, dat homoeopathische en allopathische studenten in de beste verstandhouding bezig waren aan hunne studiën, en dat openlijk erkend werd, dat de eerstgenoemden, ofschoon getrouw blijvende aan het speciaal onderricht hunner eigene school, voor de allopathische makkers niet behoeftten onder te doen, waar het betrof de algemeene takken van het wetenschappelijk onderwijs.

Op mijn terugreis bezocht ik Washington, een stad die men met recht het El Dorado der homoeopaten zou kunnen noemen. Men vindt hier een in alle opzichten uitstekend ingericht ziekenhuis, waar dagelijks een groot aantal ziektegevallen wordt behandeld, en dat voor een aanmerkelijk bedrag gesteund wordt door eene subsidie van de Regeering. Onlangs is een groot stuk grond aangekocht voor een nieuw en grooter ziekenhuis, dat binnenkort zal worden gebouwd. Ook vindt men hier een zeer schoon standbeeld voor Hahnemann, dat, ook uit een artistiek oogpunt, de stad tot sieraad strekt.

De laatste dagen van mijn verblijf in Amerika moest ik te New-York doorbrengen, waar ik nog vele bezoeken had af te leggen en veel correspondentie met Amerikaansche vrienden af te doen.

Den 11^{den} December, den avond vóór mijn vertrek naar huis, had er in het Chapter House van de Alpha Sigma Broederschap eene groote receptie plaats, om van den vertegenwoordiger der Britsche Homoeopathische Vereeniging afscheid te nemen. Mr. Shedd fungeerde als voorzitter, de studenten waren in grooten getale aanwezig, terwijl het college van professoren was vertegenwoordigd door Dr. Norton, wiens naam ook in Engeland zoo wel bekend is, en aan wiens groote vriendelijkheid de schrijver van dit verslag meer te danken heeft dan hij hier zeggen kan; Dr. Roberts, Secretaris van het New-York College, Dr. E. Porter, redacteur van het *North American Journal of Homoeopathy*, Dr. Dieffenbach, Dr. Rankin, Dr.

Wilson, Dr. Austin, Dr. Hutchinson en verscheidene anderen.

Het ontbrak niet aan welsprekende en hartelijke toespraken, getuigende van groote belangstelling in den toenemenden bloei der Homoeopathie in Engeland. Niet zonder een gevoel van weemoed zag men wederzijds het uur van scheiden tegemoet, en den volgenden morgen vertrok ik huiswaarts met de hartelijkste groeten en welgemeende wenschen der Amerikaansche homoeopaten aan hunne Britsche broeders.

Aan het einde gekomen van dit verslag wensch ik gaarne hulde te brengen aan de groote voorzitter, die ik mocht ondervinden van Dr. Irving, *Townsend*, Voorzitter van de *New-York County Homoeopathic Medical Society* en van den Secretaris, Dr. Walter, *Sands Mills*. Op verzoek van deze beide heeren had ik het genoegen in dit genootschap een kort overzicht te geven omtrent den tegenwoordigen toestand en de werkzaamheden der Homoeopathie in Engeland.

Ik ben verzekerd, dat al onze collega's, die wellicht later Amerika zullen bezoeken, daar op de meest hartelijke wijze zullen worden ontvangen, en dat ook zij van een dergelijk bezoek groot voordeel zullen trekken; maar ook meende ik onze broeders aan gene zijde van den Atlantischen Oceaan de verzekering te mogen geven, dat wij allen het ons tot een eer en voorrecht zullen rekenen, bij een eventueel bezoek hunnerzijds, alles in het werk te stellen om hunne onbekrompen gastvrijheid en welwillende gezindheid te beantwoorden. Dergelijke wederzijdsche bezoeken zullen ongetwijfeld krachtig medewerken om de banden, waardoor wij in de gemeenschappelijke zaak der Hom. reeds verbonden zijn, nauwer toe te halen.

De praktische voordeelen, die de opgedane ervaring mij persoonlijk heeft verschaft, kan ik niet genoeg op prijs stellen. Dat de Britsche Homoeop. Vereeniging o. a. in haar programma heeft opgenomen de uitzending van geneesheeren tot onderzoek der Hom. in Amerika, is naar mijne overtuiging reeds meer dan voldoende reden voor haar bestaan. Zulk een jaarlijksch bezoek door een behoorlijk gevolmachtigd vertegenwoordiger der Homoeopathie in Engeland moet den gekozene in alle opzichten ten goede komen en zijne kennis vermeerderen, waarvan ook de zegenrijke gevolgen voor de homoeopathische beweging in het algemeen ongetwijfeld niet zullen achterblijven.

Verslag van de homoeopathische polikliniek te Utrecht over het jaar 1903.

Het doet mij genoegen te kunnen medeelen, dat ook in dit jaar de homoeopathische polikliniek blijkbaar in een bestaande behoefte heeft voorzien.

Tijdens de zittingen op Dinsdag en Vrijdag werden behandeld 325 personen, aan wie zijn afgegeven 984 recepten; op de zittingen van Maandag en Donderdag 248 personen met 460 recepten; een totaal derhalve van 573 personen met 1444 recepten.

Het meerendeel der patienten was hier ter stede woonachtig, maar ook een aantal behoorde te huis in andere gemeenten dezer provincie en in aangrenzende gedeelten van Noord- en Zuid-Holland en Gelderland.

Voor een aanzienlijk gedeelte waren de gevallen van slependen aard, niet zelden oud en verouderd; des te meer voldoening was het voor de behandelende artsen, dat het hun gelukte een belangrijk getal dier patienten van een soms jaren oud lijden te bevrijden. Aangenaam was het ook, dat velen als nieuwe patienten werden ingeschreven, die voor een paar jaren als hersteld waren ontslagen, en nu wegens een andere ongesteldheid hulp in onze kliniek zochten.

Ook in dit jaar mochten wij ons verheugen in de zeer gewaardeerde hulp van zuster W. H. Blom. Zelfs gedurende eene ziekte is zij behulpzaam geweest, door voor eene plaatsvervangster te zorgen.

Dr. S. J. VAN ROIJEN.

Wat hebt gij persoonlijk gedaan tot bevordering van de Homoeopathie?

Een patiënt van den beroemden Dr. Burnett te London vroeg hem bij zekere gelegenheid: „Wat moeten we toch doen, dokter, als we u eens niet meer hebben om ons in onze ongesteldheden te helpen?” Dr. Burnett beantwoordde deze vraag met de wedervraag: „Wat hebt gij gedaan, mijn vriend,

om de Homoeopathie meer onder het bereik van alle menschen te brengen?” De vrager had niets gedaan, maar toen bestond in Engeland nog niet de sedert opgerichte vereeniging, over wier werkzaamheid in ditzelfde nummer het een en ander te lezen staat. Terwijl echter in Nederland de Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie sedert 1886 bestaat, zijn er nog zeer velen, die op de vraag: „Wat hebt gij persoonlijk gedaan voor de bevordering van de geneeskunde, die bij zeer velen nog onbekend is, maar die door u voor uzelf en voor uwe huisgenooten begeerd wordt, en waarvan gij en zij de zegenrijke gevolgen hebben ondervonden?” moeten antwoorden: „Ik heb *niets* daarvoor gedaan.”

Wanneer deze hierover nadenken, zullen zij zich dan niet genoopt gevoelen om zich aan te sluiten en te trachten, een ieder naar zijn vermogen, die Vereeniging te steunen? Men bedenke, dat het *doel* der Vereeniging in de eerste plaats is *het aanmoedigen van de wetenschappelijke beoefening der Homoeopathie*, en dit doel het best bereikt wordt *door geneeskundigen in de gelegenheid te stellen, deze geneeswijze theoretisch en praktisch te leeren kennen* (art. 3 der statuten), opdat zij, door een deugdelijk onderzoek van de waarheid der homoeopatische geneeswijze overtuigd, zich bereid zullen verklaren, zich als homoeopathische geneesheeren in ons land te vestigen.

Voor hen, die het nog niet weten, deelen wij nogmaals mede, dat de jaarlijksche contributie voor leden bedraagt f 5.—, voor begunstigers minstens f 1.—, waarbij tevens kan vermeld worden, dat *alle leden* en alle begunstigers, die minstens f 2.50 bijdragen, het Hom. Maandblad gratis ontvangen.

K. W. T.

ADVERTENTIËN.

**JAARLIJKSCHE
ALGEMEENE VERGADERING**

van de
Vereeniging tot Bevordering der
Homoeopathie in Nederland,
op Woensdag 6 April, des namiddags
ten 1² ure,
in het gebouw „de Eensgezindheid,”
Spui No. 12 te Amsterdam.
De Secretaris,
A. J. VAN WIJK.

Dr. HOFFMAN
te GOUDA
is van 1 tot 18 April
niet te consulteeren. (7)

Homoeop. Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking ver-
krijgbaar bij (10)
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek UTRECHT,
Oudegracht (Smebrug) 115.

**Homoeopathische
APOTHEKEN**
te Arnhem.

Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49. (15)

**Homoeopathische
APOTHEEK**
firma Wed. J. RAYE,
Groote Markt, (8)
Z W O L L E.

Firma J. P. WEIJER,
APOTHEKER,
Gouwe C 165, Gouda,
betreft de Homoeopath.
geneesmidd. rechtstreeks
uit Leipzig van (10)
Dr. Willmar Schwabe.

DANKBETUIGING.

Hierdoor brengen wij *onzen hartelijken dank* aan alle lezers en lezeressen van het „Homoeopathisch Maandblad,” die in antwoord op ons *vriendelijk verzoek* in het vorige nummer ons een aantal adressen opgaven, wien wij ter kennismaking een proefnummer met prospectus en inteskenbiljet toezonden. Tot hunne en onze voldoening kunnen wij mededeelen, dat verscheidenen zich als abonné lieten inschrijven.

Mochten er onder onze geachte lezers en lezeressen nog zijn, die op deze wijze willen *medewerken in het belang der Homoeopathie*, dan houden wij ons ten zeerste aanbevolen voor de toezending van *geschikte adressen*. Een groot aantal proefnummers is nog beschikbaar.

Hoogachtend
LA RIVIÈRE & VOORHOEVE, Zwolle.

PENSION.

Rust-, Herstellings- en Vacantieoord voor Families en Kinderen te Zantvoort-Bad.

Circ. met refer. worden gaarne verstrekt door Mevr. H. M. KÖNIG, Ex-Directrice v/h. Kinder-Ziekenhuis te Groningen. (16)

⚡ Aanbevolen door J. NIEG, Med. Doct., Arts te Haarlem.

J. C. ENDERMAN,
APOTHEKER,
Firma E. J. VAN DER MHEEN,
De Riemerstraat 154, Den Haag
Alle Homoeopath. Geneesmiddelen van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig in origineele verpakking voorradig. (20)

Als **DEPÔTS** van onze **HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN, HUISAPOTHEKEN ETC.** bevelen wij aan:

Amsterdam . . . de apotheek van **J. Mebius**, Nassaukade 36.
Apeldoorn . . . " " **J. A. Roelse**, Dorpstr. 386.
Arnhem . . . " " **A. Spruit**, Steenstraat 49.
's-Gravenhage " " **E. Sybolts**, Riouwstraat 48.
 " " " **Wed. Vrijdag Zijnen**,
 Ged. Burgwal 22.
Groningen . . . " " **H. J. Sieman**.
 " " " **T. E. v. Dijk**, Gr. Markt 3
Haarlem . . . " " **J. W. Florijn**,
 Grootte Houtstraat 78.
Leiden . . . " " **C. B. Duyster**.
Rotterdam . . . " " **Wed. Bulterman & Cohen**,
 Hoogstraat 237.
Zaandam . . . " " **A. Baaker Joh^{zn}**.

De vereenigde apotheken van **Täschner & Co.**, hom. centraal-apotheek, **A. Marggraf's** homoeopathische Officin en **Carl Gruner's** homoeop. Officin. (40)

De firma HERDINGH & BLANKEN APOTHEKERS

LEIDEN (Hooge Woerd 143)

bericht, dat van af heden in hare Apotheek ook voorhanden zijn **Homoeopathische Geneesmiddelen**. (10)

HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN

van **Dr. W. SCHWABE**, Leipzig.

Firma J. D. DINGEMANS, M. Boekwijt

APOTHEKER

Vischmarkt 8 — LEIDEN. (20)

HOMOEOP. APOTHEEK.

Wed. Bulterman & Cohen,

Hoogstraat 237,

hoek der Stadhulsteoeg,

ROTTERDAM.

Interc. Telefoon No. 2305. (10)

Homoeopathische Koffie

van **Dr. ARTHUR LUTZE**,
 per pakje van 4 ons . . . à 20 Cents.

Verzendingen per 5 pak =
 2 KG. tegen rembours of
 postw. van f 1.20 franco.

J. H. M. STEPHAN,
NADORSTSTRAAT No. 27,
ROTTERDAM. (10)

Dr. J. VOORHOEVE

te **DILLENBURG,**

vaste Medewerker van het **Hom. Maandblad**,
 schrijft ook geregeld **populaire** artikelen in het
 Geillustreerd Weekblad „**TIMOTHEUS**” onder
 den titel:

„**De Vriend der Gezondheid.**”

Men vrage eens eenige proefexemplaren van dit
 weekblad aan bij den Uitgever **J. N. VOORHOEVE**
 te Den Haag.

Gratis en franco worden ze toegezonden, zon-
 der dat men zich door de aanvraag tot iets
 verbindt. (50)

Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.

(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)

Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen **moeder-tincturen, vloeibare verdunningen, ver-
 wrijvingen, korrels en gecomprieeerde tabletten IN ORIGINEELE VERPAKKINGEN** voorzien van nevenstaande
 fabrieksmerken, huisapotheken, boeken, enz. enz., door den

Hoofd-depôthouder voor Nederland

F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Doct. Apotheker, HERTEN-APOTHEEK, ZAANDAM.

Verder door de Depôts te

AMSTERDAM . . . in de Apotheek van **L. WARMOLTS**, Vijzelstraat 130.
GRONINGEN . . . " " " **S. SMEDING Szn.** (Apoth. v. Wermeskerken.)
MEPPEL . . . " " " **I. KNOPPERS.**
NIJMEGEN . . . " " " **W. PONTIER.** (80)
VELP BIJ ARNHEM " " " **C. KOEK.**
VLISSINGEN . . . " " " **C. G. BAERT**, Ritthemsche Markt F 189.

Homoeopathische Apotheek ZWOLLE.

Origin. verpakkingen v. **Dr. Willmar Schwabe**
 te Leipzig.

G. B. J. DE BARBANSON, Apotheker,

Bethlehemsche Kerkplein.

Telefoonnummer 140. (10)

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland

heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van **Dr. W. SCHWABE**,
 voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.

Hoogachtend,

Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.

's-**GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwal.**

(30)

HAVER-CACAO (Favarger.) (10)

Aanbevolen door **Dr. N. A. J. Voorhoeve**, een licht verteerbaar
 en smakelijk voedingsmiddel, vooral voor kinderen en herstellenden.
 Verkrijgbaar in bussen van 250 Gram f 0.70; 125 Gram f 0.40,
 in pakjes van 500 Gram f 1.25; 250 Gram f 0.65; 125 Gram f 0.35.
 Bestellingen worden, na ontvangst van postwissel, door
J. BOVELANDER, Paulus Potterstraat 392 's-Gravenhage,
 onmiddellijk uitgevoerd. Bestellingen vanaf f 5.—, franco huis.

HOMOEOPATHISCHE APOTHEEK.

Ferd. Bolstr. 11, AMSTERDAM.

Levering van alle geneesmiddelen, voorkomende in de Prijscourant
 van **Dr. WILLMAR SCHWABE, Leipzig.**

Digitized by Google **J. H. SCHAFFERS,**
 Apotheker.

(10)

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post in Nederland *f* 1.17; voor het buitenland *f* 1.30, bij vooruitbetaling; losse nummers 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve te Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.

INHOUD.

Zomerverblijf in de bergen. — Gezondheidsleer voor de verschillende leeftijden. — Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen, enz. — Het Burnett Gedachtenisfonds. — Cursussen over Homoeopathische Geneesmiddelleer en Therapie. — Bericht. — Mededeeling. — Advertentiën.

ZOMERVERBLIJF IN DE BERGEN.

Nu het schoone jaargetijde met zijn vacantie- of uitspanningstijd weder in aantocht is, kan het zijn nut hebben, ook den lezers van dit blad eenige aanwijzingen te geven met betrekking tot de vraag, waar en op welke wijze zij met het oog op hunne gezondheid het best den tijd kunnen doorbrengen, waarover zij kunnen beschikken, om den gewonen kring, waarin zij zich dagelijks bewegen, tijdelijk te ontvluchten. Het is niet onze bedoeling, met betrekking tot deze vraag alle mogelijkheden te bespreken, allermint ook, hieromtrent aanwijzingen te geven voor lijders aan verschillende chronische kwalen. Zooals uit het opschrift blijkt, willen wij in 't bijzonder de aandacht vestigen op het nut van een verblijf in de bergen, en wel niet alleen voor min of meer ernstig zieken maar ook voor betrekkelijk gezonden, voor wie, tengevolge van den aard van hunne gewone levenswijze, zulk een verblijf van groot nut kan zijn.

Het is nu eenmaal een onvermijdelijk nadeel voor vele menschen, dat zij door den aard van hun dagelijksch werk en van de omgeving, waarin zij leven, onmogelijk ook maar eenigszins aan de eischen van de gezondheidsleer kunnen voldoen; en, voor zoover zij dit wel kunnen, is het toch veelal slechts op zeer eenzijdige wijze. Dit geldt wel in de eerste plaats voor de bewoners van groote steden en in 't bijzonder nog voor hen, wier dagelijksch werk al

hun tijd, behalve den voor den slaap absoluut noodzakelijken, in beslag neemt. Voor dezulken is het een zeer te waardeeren voorrecht, wanneer zij de gelegenheid hebben éénmaal in 't jaar voor enkele weken naar een ander oord te trekken, en daardoor eenigszins kunnen aanvullen wat gewoonlijk ontbreekt, om daarna met vernieuwde kracht weder aan de eischen van het dagelijksch leven te kunnen beantwoorden.

Wij hebben reeds in een vorigen jaargang van dit blad gewezen op 't nut van het maken van bergtoeren voor gezonden, en aan hen, wien niet om de een of andere reden een verblijf in andere streken dient te worden aangeraden, blijven wij het doorbrengen van hun vacantietijd in de bergen en daarbij ook het doen van bergbestijgingen ten zeerste aanbevelen. Wij hebben hierbij het oog meer in het bijzonder op bergen van eenige beteekenis, zooals de Zwitsersche en Tyroler voor- en hoogalpen. Er kunnen natuurlijk redenen zijn, waarom aan een verblijf aan 't zeestrand de voorkeur moet gegeven worden. Misschien zal ook voor sommige menschen het denkbeeld van een rusttijd, gepaard met niet onbelangrijke lichamelijke inspanning, niet aantrekkelijk zijn — wie de weldadige uitwerking er van kent, zal zich echter daardoor niet laten afschrikken.

De oefening van de bewegingspijlen, van hart en longen in de zuivere, stofvrije berglucht op een zekere hoogte boven de oppervlakte van de zee, waardoor een gunstige invloed wordt uitgeoefend op de stofwisseling en op de samenstelling van het bloed, zijn de factoren, die ons deze weldadige uitwerking doen ondervinden. Vroeger achtte men een verblijf in de bergen en vooral in 't hooggebergte eigenlijk des zomers alleen nuttig voor deze algemeene opfrissing van het lichaam en des winters tot genezing van longtuberculose in plaatsen als het bekende Davos. In den lateren tijd is men echter gaan inzien, dat het leven in de bergen ook nog voor andere ziekelijke toestanden van groot

niet het eenige koortsmiddel, en andere stoffen, die haar koortswerenden invloed deelen, hebben daarom nog geen vernietigenden invloed op de micro-organismen b.v. arsenicum, of ook piper nigrum en chamomilla.

Als we nu nog bedenken, dat algemeen wordt toegegeven, dat de China een bijna zeker prophylacticum is tegen malaria, wier gebruik het reizigers mogelijk maakt, streken, die anders ontoegankelijk zouden zijn, binnen te dringen, en dat de hoeveelheid Chinine, daarvoor noodig, bij lange na niet voldoende is om eenige antiparasitaire werking uit te oefenen (drie grein iederen morgen), dan mogen we wel aannemen, dat die eigenschap een protoplasma-gif te zijn, de antimalaria-werking niet verklaart. De geringe hoeveelheden voor de prophylactische werking noodig, doen eer vermoeden, dat de bodem ongeschikt wordt gemaakt voor de indringers, dan dat de indringers zelve worden benadeeld.

Voor mij is het feit, dat de China in de handen der homoeopaten dikwijls uitstekend werk verricht bij gewrichtsreumatismus, bij huidbloedingen en bloedingen uit andere organen, bij darmaandoeningen e. a. — alle zaken, die we als Nebenwirkungen vermeld zien — nog een steun voor de opvatting, dat de Chinine werkzaam is krachtens het beginsel uitgedrukt in het Similia similibus.

Een verklaring wenschen we dan ook niet te geven; dat de Chinine helpt bij malaria is een *ervaringsfeit*; maar een feit, waardoor we niet in conflict komen met de Homoeopathie — integendeel een feit, dat past in de opvattingen der homoeopaten.

Over de dosis kunnen we kort zijn — over 't algemeen gebruikt men de 1e of 2e verwrijving van Chinine, of ook wel de tinctuur en verdunningen, terwijl menschen van ervaring en gezag ook 1 à 2 gr. Sulfas chinini geven.

Dat soms geen groote hoeveelheid noodig is, kan 't volgende geval bewijzen:

In Dec. 1899 kwam op mijn spreekuur een afgekeurd Indisch militair; hij zou afgekeurd zijn voor moeraskoorts-kwaadsappigheid. Hij had allerlei klachten, die mij aan malaria deden denken, een gezwollen milt, een gezwollen lever; ook waren er afwijkingen aan het hart. Hij gaf zelf aan, koortsaanvallen te hebben als vroeger.

Ik gaf hem Arsenicum D 7 's morgens en 's avonds 5 druppels.

Een viertal weken later kwam hij weer, aanvankelijk was hij beter geworden, maar de laatste dagen gevoelde hij zich weer onprettig; hij kreeg nog eens Arsenicum.

Na een even langen tijd ongeveer, werd ik bij patient aan huis ontboden. Hij zou weer koorts hebben. Ik liet nu echter een thermometer achter en liet mij de koorts opschrijven, waaruit bleek, dat de man een intermitterende koorts had — maar ook bleek mij, dat Arsenicum niet het goede middel was; want bij één van mijn bezoeken trof ik den lijder aan in 't zweetstadium en ik was getroffen: 1e door zijn valse huidskleur, 2e door de bijzondere rijkelijkheid van 't zweet; aan ieder hoofdhaar hing een druppel en 't liep hem met stralen van 't gezicht, daarbij bleef hij onder de dekens, want 't minste

tochtje hinderde. — China was dadelijk mijn gedachte. Een fleschje China-tinctuur D 3 (1 : 1000) bracht oogenblikkelijk baat, en tot op heden heeft de man geen koortsaanval meer gehad! Uit mijn aantekeningen lees ik nog: *In den koortsvrijen tijd voelt pat. zich normaal.*

Nu zijn we meteen gekomen aan mijn punt van uitgang. Niet iedere malaria is een Chinine-malaria. Het koortstype, dat we te bestrijden hebben, moet zich onder bepaalde verschijnselen voordoen. Hier in mijn geval waren de huidskleur, 't profuse zweet, de gevoeligheid voor iederen luchtstroom en de euphorie in den koortsvrijen tijd de leidende symptomen.

Is dit verschil geen kenmerkend verschil tusschen uwe methode en de door mij gevolgde? In den dienst zeide men dikwijls spottend: K — Koorts — Kinine; waarlijk zoo mag niet met den homoeopaat gespot worden.

Nu heeft Hahnemann ons al geleerd, dat er bepaalde vormen van „Wechselfieber” zijn, die op China reageren; hij geeft aan: daas im Chinafieber beim Schauer oder Froste kein Durst, der Durst vielmehr erst nach dem Schauer oder Froste kam — oder, welches auf eins hinausläuft, gleich vorder Hitze. So ist auch der Durst beim Chinafieber, selbst in der vollkommnen Fieberhitze, nicht anzutreffen, einiges Brennen der Lippen, oder Trockenheit derselben ausgenommen. Vielmehr ist der Durst erst nach der Hitze beim Chinarindefieber, oder, was dasselbe ist, beim Schweisse.

Das Chinafieber fängt oft mit einem Nebenzufall an, mit Herzklopfen, oder mit Niesen, oder grosser Aengstlichkeit, oder Uebelkeit oder grossem Durste oder Heiss hunger oder drückendem Schmerz im Unterbauche, oder Kopfweh.

Gewöhnlich sind beim Chinafieber die Adern aufgetrieben schon bei blosser Hitze im Kopfe, oder bei gering erhöhter Körperwärme, oder bei blosser Hitze-empfindung oder äusserlich merkbarer Hitze und so auch bei wirklicher äusserer Hitze.

Beim Chinafieber ist am allerhäufigsten der Andrang des Blutes nach dem Kopfe, gewöhnlich mit Röthe und Hitze im Gesichte, oft bei Frost der übrigen Körpertheile, auch bei äusserlicher Kälte; oder blos innerlich fühlbare Hitze im Gesichte, bei kalt anzufühlenden Backen und kaltem Stirnschweisse.

Groote verschillen tusschen de China- en Chininekoorts worden in den regel niet opgegeven, ik heb ze daarom ook niet scherp gescheiden. Voor mij zijn de verschijnselen, als in het medegedeelde geval opgegeven, de leidende symptomen. Heinigke zegt, dat Chinine „den Vorzug vor China hat — wo eine intensivere und eine rascher sich entwickelnde Wirkung auf das Nervensystem und auf die Zustände des Blutebens erzielt werden soll”; en ik geloof niet ver van de waarheid te zijn, als ik zeg, dat velen Chinine geven, waar een zuiver intermitterend koortstype aanwezig is, zonder verschijnselen, die duidelijk op een ander geneesmiddel wijzen.

Zuiver homoeopathisch is dit niet, dat moet toegegeven worden; maar de practijk heeft deze handelwijze misschien gerechtvaardigd. Wanneer er echter duidelijke verschijnselen zijn, aan een ander middel eigen, dan zullen we ook niet aarzelen, al dadelijk

— met voorbijgaan van de Chinine — dat middel, wat ons 't meest aangewezen schijnt, toe te dienen, daardoor loopen wij minder gevaar, te dikwijls Chinine voor te schrijven; want alweer geloof ik te mogen zeggen, dat hier veel te veel Chinine en de geliefde China de Vrij wordt geslikt, en wel om deze twee redenen:

1°. dat hier veel minder malaria voorkomt dan algemeen schijnt aangenomen te worden, althans ik kan als mijn ervaring uitspreken, dat ik in mijn drukke praktijk in de Rijnstreek slechts zelden malaria zag — al had ik dan ook geen gelegenheid naar plasmodiëen te zoeken — en dat ik ook op het eiland Voorne, waar ik drie jaren als offic. van gezondh. praktijk uitoefende, even weinig gevallen van malaria waarnam, al werd er dan ook veel geklaagd over „malaria”, waarvan sommigen spottend zeiden, dat het „maar laria” was, maar waarvoor toch steeds Chinine werd geslikt.

2°. dat er gevallen van malaria zijn, die niet naar Chinine of China luisteren, maar een ander middel tot hun genezing behoeven.

Het tweede middel, dat dan aan de orde is, is het *Arsenicum*, dat niet alleen bij de homoeopaten, maar ook bij de andere richting in goeden roep staat, en wel weer niet alleen als middel tegen de malaria doch ook als *prophylacticum*.

Het is een groot geneesmiddel, het arsenicum, en ik kan zoo goed begrijpen den aanhef van Hahnemann's verhandeling over Arsenik: „Indem ich den Arsenik nenne, ergreifen gewaltige Erinnerungen meine Seele.” Ja, want wie van ons homoeopaten gevoelt geen bewondering voor dat groote middel, het arsenicum? Wie heeft niet de herinnering van goede dingen, er door gedaan!

Misschien klinkt het u wat vreemd, mij te hooren spreken van bewondering voor een geneesmiddel, en toch, 't is zoo!

Dat ligt aan de eigenaardige opvattingen der homoeopaten omtrent hunne geneesmiddelen. Zie, er is een tijd geweest, dat mijn bewondering voor de medicamenten zeer gering was, dat Chinine, Ol. ricini, Salicylas natricus, Kwik, Jod. kalicum en enkele andere, de stoffen waren, die gewoonlijk in de voorschriften voorkwamen, waarop ik een weinig vertrouwde; maar 't waren geen persoonlijkheden voor mij, ze hadden geen karakter, 't waren geen vrienden — ieder met zijn eigene hoedanigheden! De gedachtengang was, malaria — chinine; syphilis — kwik; verstopping — ol. ricini; gewrichts-rheumatisme — Salicylas natricus, enz.; de vraag naar den aard van de malaria — het karakter van den malaria-lidder — de aard en wijze van voorkomen van de syphilis — de wijze van optreden van de rheumatische aandoening speelde geen groote rol; ik bekommerde mij daarom dan ook weinig om den aard van het geneesmiddel; maar thans — nu ik met de diagnose van de ziekte nog ver af ben van de diagnose van het geneesmiddel, nu is de zaak anders. Staat nu de diagnose malaria vast, dan vragen we naar den aard — naar de wijze van optreden en daardoor naar den aard van het toe te dienen geneesmiddel. Is het een chininegeval, of een arsenicum-

nux vomica-, eupatoriumgeval? enz.; ieder geval met zijn eigenaardigheden overeenkomende met de eigenaardigheden van het daarvoor passend geneesmiddel.

Als we aan Chinine denken, dringt zich niet tegelijk de gedachte aan hardnekkigheid — aan maligniteit op? Denken we echter aan arsenicum, dan duiken in het hoofd van den homoeopaat de gedachten op — periodiciteit — maligniteit — adynamie — angst — dorst — wat wij noemen de karakteristieke eigenschappen van het middel; dat geeft aan onze geneesmiddelleer leven. Denken we aan Aconitum, dan denken we aan de opbruisende, de heftige, de acute, plotseling optredende koorts, hevig maar kort van duur; aan plotseling optredend gewrichts-rheumatisme met hooge koorts, met hevige pijnen, angst, rusteloosheid — alles, wat er aan het aconitum is, is heftig — de opbruisende zouden we het daarom kunnen noemen; de pulsatilla is de wispelturige, de onbestendige — gewrichts-rheumatisme springend van 't eene gewricht op 't andere — pijnen dan hier dan daar — diarrheëen wisselend in kleur en samenstelling — de patient Jantje lacht Jantje huilt — kouwelijk en het toch niet kunnen uithouden in de warme kamer — alles gekarakteriseerd door 't ééne woord — wispelturigheid, ziedaar de pulsatilla. Begrijpt ge nu, wat ik bedoel, als ik zeg: de geneesmiddelen zijn voor den homoeopaat persoonlijkheden? Persoonlijkheden! Want voor den geneesheer mag een zieke geen ziekte wezen, maar een eigen bijzondere persoonlijkheid, vragend zijn eigen geneesmiddel! Zóó komt het dat b.v. van tal van rheumatieklidders naast elkander elk zijn eigen geneesmiddel heeft: de één Aconit. — de ander Rhus — een derde Bryonia — een vierde Chinine — een vijfde Pulsatilla, een zesde Rododendron, een zevende Viola tricolor — enz. enz., omdat ieder zijn eigenaardigheden heeft, omdat ieder rheumatismegeval een bijzonder geval is! Dat geeft het medicineeren aantrekkelijkheid, niet waar? dat is denken bij ieder geval — uitvorschen van elke klacht, — dat maakt de homoeopathische wijze van doen tot een geheel verschillende van uwe methode! Dáár zoeken naar de verschilpunten — tot dat wat het geval een eigen geval maakt — iets nieuws onder de zon! — bij u zoeken naar wat het gelijken doet op andere bekende gevallen! (Wordt vervolgd.)

GEZONDHEIDSLEER VOOR DE VERSCHILLENDE LEEFTIJDEN.

De Jongellings- en Jongdochtersleeftijd.

In dezen leeftijd verlangt elk geslacht bijzondere aandacht. De knaap treedt na de schooljaren in den jongellingsleeftijd. Het meisje wordt een jonkvrouw. De puberteit begint: de ontwikkeling van het geslachtsleven. Er vindt een gestadige wasdom en een rijp worden plaats, die haar toppunt aan het einde van dezen leeftijd bereiken. De jongellingsleeftijd reikt van het 16de tot het 24ste levensjaar. De jongdochtersleeftijd van het 14de tot het 20ste jaar.

De groei van het lichaam maakt vooral bij het vrouwelijk geslacht snelle vorderingen. De grootte van het lichaam neemt gemiddeld 30 cM. toe, het gewicht ongeveer 30 kilogram. Alle organen verkrijgen langzamerhand de grootte en den omvang, dien zij gedurende het verdere leven behouden. Bij den jongeling ontwikkelt zich vooral de borstkas, terwijl bij de jonkvrouw de ontwikkeling van het bekken de hoofdrol speelt. De sterfte is in dezen leeftijd niet bijzonder groot, hoewel ziekten veel meer voorkomen dan in den vorigen leeftijd. Bijzonder gevaarlijk is het voor jongelieden van beiderlei geslacht, als met den sterken groei ook nog te grootte inspanning van den geest en te vroegtijdig bevredigen van de geslachtsdrift plaats heeft. Het geheele lichaam wordt dan verzwakt en in zijne ontwikkeling teruggehouden. Overprikkeling der zenuwen, bloedarmoede en allerlei chronische kwalen zijn het gevolg van deze schadelijke invloeden. Daarom is ook het trouwen in dezen leeftijd meestal schadelijk en over 't algemeen uit te stellen tot het lichaam zijn volle en blijvende ontwikkeling verkregen heeft. Veel te weinig wordt aan dezen regel der gezondheidsleer gevolg gegeven; maar al te dikwijls wordt in dezen leeftijd door het veronachtzamen van een rationeele hygiëne de grond gelegd tot slepende ziekten en chronische ziekte-toestanden, die voor het geheele latere leven van treurige beteekenis zijn.

Bij den jongeling heeft de ontwikkeling der puberteit zonder bijzonder opvallende verschijnselen plaats. De stem verandert, wordt dieper, de baardharen beginnen bovenlip en kin te sieren, en de geslachtsdrift openbaart zich in een levendige phantasie. Van de grootste beteekenis is in dezen leeftijd het verhoeden der zelfbevekkung of onanie, die zoo uiterst nadeelig voor lichaam en geest is en juist in deze jaren zoo buitengewoon veel slachtoffers maakt. Lediggang, vertroeteling, te weelderig leven, het misbruik van alcohol en het lezen van slechte romans prikkelen de in dezen leeftijd toch reeds zoo levendige phantasie en leggen den grond tot de ontzenuwende ondeugd der onanie. Ken bleeke gelaatskleur, donkere kringen om de oogen, slappe, weeke spieren, een verstrooid gemoed, zwakte van het geheugen en drang tot eenzaamheid kenmerken den onanist. De kracht en de frischheid van lichaam en geest wordt door deze geheime bevrediging van de geslachtsdrift gesloopt en de grond gelegd tot latere zenuw- en geslachts-ziekten. Vele onanisten hebben geen besef van het verderfelijke hunner handelwijze en nog minder begrip van het nadeel, dat zij zichzelf daardoor berokkenen; het is derhalve de plicht van ouders en opvoeders hunne zonen op dit punt opmerksaam te maken en hen op liefderijke wijze te waarschuwen voor de gevolgen van deze onnatuurlijke gewoonte. Deze gevolgen kunnen in de meeste gevallen genezen worden, als de onanist zich tot een verstandigen arts wendt, die hem door goede raadgevingen op den rechten weg kan brengen. Geheel en al te verwerpen zijn de boeken, die dit onderwerp op overdreven wijze behandelen; men ziet schrijvers speculeeren op de onervarenheid en den angst der lezers, om hen des te zekerder de dure geneesmiddelen te doen koopen, die zij aanbevelen. De beste mid-

delen om deze gevaarlijke klip van den jongelingsleeftijd te vermijden zijn: een arbeidzaam leven, eenvoudige, voedzame spijsen met vermindering van prikkelende spijsen en dranken, (vooral alcohol); veel beweging in de frissche lucht (wandelen, gymnastiek-oefeningen, roeien, zwemmen, schaatsenrijden, voet-toeren in berg en bosch) en harding van het wekelijkt lichaam door koude wasschingen en baden. Men moet evenwel zorg dragen, dat op alle buitengewone lichamelijke en geestelijke inspanning in dezen leeftijd een voldoende rust (slaap) volgt, want zoolang het lichaam nog niet geheel volwassen is, veroorzaken bovenmatige inspanningen allicht nadeel. De legerstede der jongelieden moet hard en niet te warm zijn. Veeren bedden wekelijken en moeten daarom vermeden worden. Ook zorg men voor behoorlijke ontwikkeling en oefening van de borstkas door diepe ademhalingen in de frissche lucht.

Bij het vrouwelijk geslacht is het in dezen leeftijd van groot belang, zooveel mogelijk te zorgen, dat het *begin der puberteit vertraagd* wordt. Deze kenmerkt zich door de ontwikkeling van de borsten en het verschijnen van de maandelijksche periode. Hoe later de puberteit intreedt, des te langer blijft de vrouw jong en des te meer heeft ze uitzicht op een lang en gezond leven. Wij vinden, dat bij de volken, die de tropische streken bewonen, de periode bij de meisjes zéér vroeg (zelfs in het 10de jaar) intreedt en diensgevolge de vrouwen op dertig-jarigen leeftijd zeer dikwijls oud en verwelkt zijn. Het beste middel om de intrede der puberteit zoo veel mogelijk te vertragen bestaat daarin, dat men de meisjes zoo lang mogelijk *noch als kinderen blijft behandelen*, zoowel wat kost, kleding, slaap, beweging en genoegens, als wat het invoeren in gezelschappen betreft. Vooral vroegtijdig dansen, het lezen van romans en het ongepaste verkeer met het andere geslacht behoort men zooveel mogelijk te verhinderen. Jonge meisjes moeten derhalve zoo lang mogelijk als kinderen behandeld worden. Zij moeten gezond, niet prikkelend voedsel en veel beweging in de frissche lucht hebben en vooral met huiselijken arbeid beziggehouden worden. In vele pensionaten wordt te veel gewicht gelegd op een oppervlakkige dressuur van het verstand en den geest, en te weinig acht gelagen op de gezondheidsregelen en de hygiëne der vrouwelijke jeugd. Sterke koffie en thee, wijn en bier zijn meestal schadelijk voor jonge meisjes. Het voedsel moet eenvoudig zijn en veel vet bevatten. Van groot gewicht is de zorg voor een goede spijsvertering, daar *chronische hardlijvigheid* een der voornaamste kwalen der vrouwelijke jeugd is. Het gebruik van groenten, vruchten en graambrood is daarom zéér aan te bevelen.

Een belangrijk punt in de hygiëne van den jongedochtersleeftijd is het zorgen voor een *doeltreffende kleding*. Deze voldoet zeer dikwijls niet aan de voorwaarden, die men aan een verstandige, natuurlijke kleding voor jonge meisjes moet stellen. De *nauwe kousenbanden*, het *eng geregen corset* en de *onvoldoende onderkleding* zijn punten, die de opmerksaamheid aller moeders, die met dochters gezegend zijn, overwaard zijn. Door onvoldoende onderkleding ontstaan dikwijls verkoelingen van borst en onderlijf,

die gevaarlijke ziekten kunnen veroorzaken. Het mannelijk geslacht is in dit opzicht veel beter gesteld dan het vrouwelijke. Jonge meisjes moeten *voldoend warme onderkleederen* dragen en vooral gedurende de maandelijksche periode zich voor kou-vatten en alle overmatige lichaamsinspanning in acht nemen. Over het *corset* veel woorden te verliezen zou uilen naar Athene dragen zijn, daar het algemeen bekend is dat dit folterwerktuig eer in de rommelkamer past dan om het lichaam eener jonk-vrouw. Zoolang echter de mode den scepter zwaait, is de strijd tegen het corset meestal een kamp tegen windmolens, en is het daarom 't beste er opmerkzaam op te maken, dat waar men meent dit kleedingstuk niet te kunnen ontberen, men ten minste de schadelijkste werkingen er van kan opheffen door het aanbrengen van draagbanden over de schouders, waardoor het gewicht der rokken niet uitsluitend op de maagstreek drukt, maar voornamelijk door den schoudergordel gedragen wordt. De tegenwoordig meer en meer in zwang komende gezondheids-corsets voldoen alle min of meer aan dezen eisch. Wat de *kousenbanden* betreft, is het noodig op te merken, dat te nauw sluitende, elastieke banden den bloedsomloop van de onderste ledematen belemmeren, wat aanleiding geeft tot zwelling der aderen, hetgeen vooral later, als het meisje in het huwelijk getreden is, zéér onaangename gevolgen kan hebben. Er zouden hier zeker veel minder vrouwenziekten zijn, veel minder bleekzucht en bloedarmoede onder de meisjes voorkomen, als op deze gewichtige regelen der gezondheidsleer gedurende den geheelen jongedochtersleeftijd meer acht werd geslagen, als door de moeders meer gewicht gelegd werd op een *rationeële kleeding* (warme onderkleeding, vermijden van knellende kousenbanden en engsluitende corsets) op een *voldoende spijsvertering* (verhinderen van hardlijvigheid) en op de *afwisseling tusschen arbeid en rust, tusschen lichamelijke en geestelijke inspanning*.

Vóór alle dingen moet de jonkvrouw voor haar eigenlijk beroep, de levensgezellin van den man en de moeder harer kinderen te zijn, voorbereid worden. Al zullen er steeds een aantal jonge meisjes ongetrouwd moeten blijven, zoo is toch voor de meerderheid het huwelijk de eigenlijke levensbestemming. Haar daarop voor te bereiden, zoowel lichamelijk als verstandelijk en geestelijk door opvoeding, omgang en onderwijs, is de schoone taak der moeder en der onderwijzeres. De opvoeding eener toekomstige huisvrouw en moeder mag niet alleen bestaan in het leeren van talen, pianospelen en handwerken, evenmin alleen in het leeren naaien, koken en bakken, hoewel al deze wetenschappen hoogst nuttig en ten deele onontbeerlijk zijn, maar moet ook ter dege de kennis der natuur, van hare krachten en wonderbare werkingen, de kennis van het mensche-lijk lichaam en zijne verrichtingen en de grondregelen eener natuurlijk gezondheidsleer omvatten. Als men ziet, hoe onervaren jonge moeders meestal zijn in de behandeling, de voeding en de opvoeding der zuigelingen en kinderen, begrijpt men het belang van het onderwijs in deze cardinaalpunten der sociale hygiëne, want niet gering is de invloed der moeder op het lichamelijke welzijn van het op-

groeiend geslacht, niet gering ook haar invloed op de vorming van hart en gemoed der kinderen.

Aan den anderen kant moet door de opvoeding er voor gezorgd worden, dat het opgroeiende meisje, zoo zij later niet in het huwelijk mocht treden, van de noodige kennis voorzien is om desnoods in haar eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. In de beschaafde standen worden daarom met vrucht vele jonge meisjes tot onderwijzeressen (vooral voor volksscholen, kindertuinen en handwerksscholen) opgeleid of nemen onderricht in het boekhouden, enz. Het jonge meisje leert daardoor de waarde van den arbeid kennen, en zulk onderwijs, als het niet overdreven wordt, is nooit geheel verloren en kan een gunstigen invloed uitoefenen op de vorming van het karakter. Steeds zijn echter de algemeene regelen der gezondheidsleer voor den jongedochtersleeftijd in het oog te houden en vooral bij zwakke of ziekelijke meisjes moet het hoofdgewicht gelegd worden op het verkrijgen en behouden eener *goede gezondheid*. Als dit bereikt is, zullen de pogingen, om het jonge meisje voor haar toekomstig beroep, zij het dan als huisvrouw of als ongetrouwd lid der familie, geschikt te maken, met goed gevolg bekrond kunnen worden.

Voor onze jongelingen en jongedochters wijzen wij er ten slotte nog eens in 't kort op, in welke opzichten in dezen leeftijd, die misschien de schoonste van het geheele leven kan genoemd worden, tegen de regelen der gezondheidsleer gezondigd kan worden. Dit geschiedt dikwijls:

- door *te vroeg rooken en bierdrinken;*
- „ *veronachtsaming van de verpleging der huid en der ademhalingsorganen;*
- „ *kouwatten na hevige lichaamsbeweging;*
- „ *te groote en aanhoudende inspanning van den geest bij onvoldoende voeding;*
- „ *enge en ondoelmatige kleeding;*
- „ *te veel zitten, te weinig beweging en slaap;*
- „ *het lezen van slechte romans en het laten spelen der phantasie, gevaarlijke klippen voor het lichamelijk en zedelijk welzijn der jongelingen en jongedochters.*

D^r. J. V.

Eenige wenken voor de verpleging van zuigelingen en iets over de homoeopathische behandeling van Kinderziekten.

DOOR DR. M. L. VAN DER STEMPEL.

Mazelen.

Slechts weinig volwassenden zullen er aangetroffen worden, die als kind de mazelen niet reeds hebben doorgemaakt. Bij ouders staat het dan ook zoo vast, dat geen kind aan dit lijden ontkomt, dat zij, wanneer een der kinderen door *mazelen* aangetast is, de anderen er kalmpjes bijbrengen of er mee laten spelen, opdat ze toch ook maar tegelijk deze ziekte zouden krijgen.

Toch moeten we hiertegen waarschuwen, want al zijn mazelen voor een kerngezond kind niet gevaarlijk, voor een zwak kind kunnen ze groote gevaren medebrengen. Wat *mazelen* gevaarlijk maakt is, dat ze vaak gepaard gaan met aandoeningen der ademhalingsorganen. *Kinkhoest, mazelen, longontsteking* zijn ziekten, die dikwerf na elkaar voorkomen. De vorige maanden van dit jaar hebben te Amsterdam, en, voor zoover mij bekend is, ook in de nabijheid van de hoofdstad, mazelen en kinkhoest haast epidemisch gewoed, en tal van huisgezinnen in rouw gedompeld. Vele kinderen sterven niet aan de mazelen zelf, maar aan *naziekten*, die het reeds deerlijk verzwakte kind totaal uitputten.

Mazelen zijn een besmettelijke ziekte, al zijn ze dit officieel niet meer. Vaak komen ze epidemisch voor. Niet alleen dat in een huisgezin één kind, met mazelen thuiskomend, de anderen ziek maakt, maar geheele buurten worden er door aangetast. In scholen en groote inrichtingen kan niets de uitbreiding tegengaan, behalve sluiting.

De besmetting kan overgebracht worden, zelfs nadat een geruime tijd verstreken is, door besmette kleederen, door besmet beddegoed, of zelfs door behangspapier. Nadat de mazelenuitslag verdoofd is, schilfert de huid in fijne schilfertjes af, en eerst nadat dit opgehouden heeft, en nadat men dan alle kleedingstukken, die met den lijder in aanraking waren, heeft gedesinfecteerd, is het gevaar voor besmetting geweken.

Het gevaar voor besmetting van kind op kind is het grootst, vóórdat de uitslag verschenen is en in een zeer vroeg tijdperk van den uitslag.

De *verschijnselen* zijn in het algemeen de volgende: Na 10—14 dagen van het z.g. *incubatietijdperk*, d. w. z. den tijd dat de ziekte reeds in het lichaam is, maar nog niet tot uiting is gekomen, beginnen ze met z.g. *katarrhale* verschijnselen: *nieszen, loopende neus, roode, waterige en gezwollen oogen en oogleden, een heesche, droge keel, hangerigheid en koorts*. Deze verschijnselen nemen langzamerhand in hevigheid toe.

Ongeveer den vierden dag van de ziekte komt de uitslag op en verschijnt in drie opeenvolgende groepen: op het gelaat en op den hals, daarna op het lichaam en ten slotte op de ledematen. Het zijn meest kleine ronde plekjes, op vlooienbeten gelijkend, die veelvuldig zijnde, ineenloopen, en daardoor uitgebreide huidvelden innemen, welke ook weder min of meer een ronden vorm hebben, daarbij ietwat boven de huidoppervlakte uitsteken en tevens op het gevoel waarneembaar zijn. Dit is vooral op het gelaat het geval, dat zelfs meer of minder gezwollen kan zijn. De kleur is als die van een framboos. Drukt men op de roode huid, dan wordt deze wit. Wanneer de uitslag donker purperkleurig wordt, is dit een zeer ongunstig teeken.

Het volledig uitkomen van den uitslag duurt 2 à 3 dagen, deze blijft dan minstens drie dagen en verdwijnt dan in dezelfde volgorde als hij ontstaan is.

Is de uitslag geheel opgekomen, dan wordt de koorts minder en een op zemelen gelijkende schilferlaag valt van de huid. Deze schilfers vallen in de volgende volgorde af: van het gelaat, van achter de ooren, van den hals, van de borst, armen, romp, dijen en beenen.

Wanneer de uitslag vermindert, treedt soms diarrhee in. Deze, hoewel zeer lastig, moet niet tegengegaan worden, want ze werkt meestal zeer gunstig.

In gewone gevallen is de hoogste temperatuur 40° C. Stijgt de temperatuur hoog, dan is de ziekte hevig, blijft de temp. laag, dan is het lijden lichter van aard.

De temperatuur bereikt haar hoogste punt den vijfden dag, daarna daalt ze snel.

De *diagnose* van de ziekte is soms 5 à 6 dagen voor het opkomen van den uitslag reeds te maken. In dit voor-stadium ziet men op het *zachte verhemelte* en vooral op de *huig* roode speldeknoop-groote verhevenheden verschijnen, en tevens ziet men dan het verschijnsel van *Koplik*, n.l. blauw-roode, speldeknoop-groote puntjes op het wangslimvlies tegenover de 2e groote kies boven. Zelfs indien er nog geen enkel ander verschijnsel van mazelen is, kan men dit toch waarnemen. Ze blijven tot den 3en of 4en dag na het verdwijnen van den uitslag.

Vroeger werd deze ziekte veel met roodvonk verward, maar er zijn zoo kenmerkende verschillen, dat men slechts uiterst zelden behoeft te twijfelen. Zonder geneesheer mag men nooit deze ziekte behandelen.

De *gevaren* gedurende het verloop der ziekte, waarop we boven reeds wezen, dreigen o.m. in het ontstaan van *Longontsteking, Bronchitis, Keelaandoeningen* van velerlei aard. Longtering, klier- en beenderenziekte, slepende oog- en ooraandoeningen treden vaak als gevolgen op.

Zoodra men twijfelt, of een kind soms *mazelen* onder de leden heeft, beginne men met *Aconitum* alle 2 uur een dosis. Treden evenwel verschijnselen op, typisch voor deze ziekte, dan kan men *Pulsatilla* geven, hetzij alleen alle 2 uur, of afwisselend met *Aconitum*. De kwellende hoest, welke meestal bij deze ziekte voorkomt, verlicht men met een paar doses *Belladonna* of *Hyoscyamus*.

Zijn de *oogverschijnselen* zeer hinderlijk, en wordt het licht slecht verdragen, dan is een oogbad met een oplossing van *Euphrasia* tinctuur in gedistilleerd water (1 deel tinctuur op 100 deelen gedist. water) zeer aan te bevelen.

De speciale aanwijzing der middelen is ongeveer de volgende:

Aconitum: koortsverschijnselen in het begin of tijdens het voortgaan der ziekte.

Antimon. tartaric.: bij bronchitische verschijnselen, ook bij misselijkheid met wit beslagen tong.

Belladonna: bij keelpijn, drogen blaffenden hoest, hoofdpijn, rusteloosheid, neiging tot ijlen.

Bryonia: bij onvoldoenden of onderdrukten uitslag, stekende pijn in de borst, moeilijke ademhaling, hoest etc.

Euphrasia: roodheid en overvloedig tranen der oogen.

Gelsemium: bij langzame ontwikkeling of te langzamen teruggang van den uitslag.

Mercurius solub. of *corros*: bij zweertjes, bij klier-aandoeningen, of bij darmaandoeningen van dysenterischen aard.

Phosphorus: bij drogen, hollen hoest, met neiging tot longontsteking.

Pulsatilla: Een bijna specifiek middel, vooral bij maagverschijnselen, maar niet minder goed bij veel slijm in borst en keel. Het werkt het

allerbest, wanneer de koorts door *Aconitum* verminderd is.

Sulphur: nadat de uitslag zijn natuurlijk verloop heeft gehad, en andere middelen niet meer aangewezen zijn. Het kan secundaire ziekten voorkomen. Verscheidene dagen *een dosis* 's morgens en 's avonds te geven.

De *naziekten van mazelen* zijn soms ernstiger dan de mazelen zelf, en eischen een nauwkeurig toezicht, maar ook een nauwkeurige behandeling. Zij kunnen vaak voorkomen worden door toediening van *Sulphur* of door een ander goed geïndiceerd middel. Ze zijn evenwel na *homoeop. behandeling zeldzaam*. Indien de temperatuur na het verdwijnen van den uitslag boven de 37.5° C. blijft, dan is het vermoeden gewettigd, dat er complicaties bestaan, en moet een zorgvuldig onderzoek volgen; en na het secundaire lijden ontdekt te hebben, een niet minder zorgvuldige behandeling van dit laatste. Na mazelen ontwikkelt zich soms *Tuberculose van de longen of van de ingewanden*. Het eerste komt vaker voor dan het laatste. Deze naziekte is helaas niet zoo zeldzaam en ontstaat vooral bij zwakke kinderen. Wanneer een kind slechts onvoldoende en te langzaam herstelt, daarbij uiterst zwak blijft, een pijnlijken, gevoeligen, harden en dikken buik krijgt; diarrhee of onregelmatige werking van de ingewanden met een hooge temperatuur heeft, dan moet men denken aan een ernstige constitutie-ziekte. Ook is dit het geval, wanneer longverschijnselen blijven bestaan of heviger worden. Een zorgvuldiger behandeling dan aan mazelen gewoonlijk ten deel valt, moet dan ingesteld worden.

De andere bij mazelen te nemen maatregelen zijn:

Wanneer mazelen uitbreken, voordat het kind gespeend is kan het door de neusverstopping niet meer zuigen. Men moet het dan kunstmatig met een lepel voeden.

Koud water, een aftreksel van rijst, gortwater, enz. zijn de beste dranken. *Geen alcohol*. Wanneer de koorts daalt, is een melkdiët van zeer veel gewicht; langzamerhand keere men dan tot voedzamer kost terug.

Is de uitslag onvoldoende ontwikkeld of plotseling verdoofd, dan is een *heet bad* of een *heete* inwikkeling zeer aan te bevelen.

Gedurende de geheele ziekte mag het ondergoed vaak verfrischt worden; daartegen bestaat evenwel helaas een groot vooroordeel bij moeders en kinder- verzorgsters. Dit vooroordeel heeft bepaald geen reden van bestaan.

Het kindje moet in een warm bedje liggen, de kamer moet matig warm zijn, ongeveer 65° F., daarbij luchtig en goed geventileerd zijn. Hebben de kinderen hinder van het licht, dan mag dit wat getemperd worden; anders is een goede *zonverlichting* een uitstekend genees- en ontsmettingsmiddel.

Nadat het kindje hersteld is, moet het warm gekleed (flanel) en vaak bij mooi weder in de open lucht gebracht worden. Men mag het evenwel niet te spoedig buitenshuis aan wind en weder blootstellen.

Als *preventief* middel kan men bij het voorkomen van mazelen ook iederen avond vóór het naar bed gaan wat *Aconitum* toedienen.

BEANTWOORDING VAN VRAGEN.

D. te 's-G. vraagt: Is een hardnekkige „Schuppenflechte" — psoriasis — op hoofd, bovenlip, wenkbrauwen (knieën en ellebogen zijn gaaf) langs homoeopathischen weg te genezen?

Ongetwijfeld zijn er gevallen van psoriasis vulgaris, die door een homoeopathische behandeling genezen zijn. o.a. door het gebruik van *Sulphur*, *Arsenicum album*, *Arsenicum iodatum*, *Sepia*, *Thuja*. Doch niet *elk* geval zal men tot genezing kunnen brengen; er zijn gevallen, waarin de uitslag telkens terugkeert, ook al meent men eerst, dat hij voor goed verdwenen was. Wij zelf zagen het meest nut van *Sulphur 30* en van *Arsenicum album 80*. Welk van de genoemde middelen in het door u bedoelde geval zou moeten aangewend worden, hangt af van de bijzondere verschijnselen, die zich tegelijkertijd bij den patiënt vertoonen, en tevens van de constitutie van den patiënt.

R. te D. vraagt, of er op homoeopathisch gebied ook een middel bestaat tegen aambeïen.

Ook hierop is ons antwoord: zeer zeker! Wanneer de geachte inzender er dan aan toevoegt: Zoo ja, welk middel? moeten wij evenwel tot ons leedwezen zeggen, dat het ons niet mogelijk is, één bepaald middel tegen aambeïen aan te geven. Aambeïen — haemorrhoiden — toch zijn slechts één enkel abnormaal verschijnsel, dat de patiënt, die geneeskundig behandeld moet worden, vertoont. Tegen dit ééne verschijnsel geeft de homoeopaat geen geneesmiddel, evenmin als hij tegen verstopping, tegen pijn, tegen zwakte een middel geeft. De homoeopaat moet *al* de verschijnselen kennen — zoowel de objectieve als de subjectieve — die zich bij den patiënt voordoen, hij moet deze in hunne totaliteit op hunne waarde trachten te schatten, en daarna dát geneesmiddel uitkiezen, hetwelk zooveel mogelijk aan al de abnormale verschijnselen beantwoordt.

Wel komen bij aambeïen enkele geneesmiddelen bijzonder in aanmerking, zooals *Nux vomica*, *Sulphur*, maar van de andere bij den patiënt voorkomende verschijnselen zal het afhangen, of men één van deze of wel een van de andere daarbij ter sprake komende geneesmiddelen zal behooren aan te wenden.

ADVERTENTIËN.

H. VAN ROIJEN, Arts
120 Goudsche Singel,
Rotterdam,

is van 16 Juli tot 4 Aug.
niet te consulteren.

Doctor D. K. MUNTING Jr.

zal waarschijnlijk van 13
Augustus a.s. tot nader aan te
kondigen datum afwezig zijn.

Amsterdam,

Weteringschans 102.

Dr. G. A. BOS, Arts

Homoeop. Geneesheer,
van 1 tot 7 Augustus afwezig.
Daarna te consulteren:
Spuieweg 88^A.

Spreekuren elken werkdag
van 1 tot 2½ uur.
Vrijdag van 11 tot 2½ uur.

Dr. M. L. VAN DER STEMPEL
te AMSTERDAM,

is van 16 Juli tot en met
14 Augustus d. a. v. niet te
consulteren.

Doctor VOORHOEVE

is van 15 Juli tot 12 Augustus
niet te consulteren.

Bij LA RIVIÈRE & VOORHOEVE te
Zwolle zijn verschenen
twee prachtwerkjes,
getiteld:

Zwolle in Woord en Beeld

door C. J. VAN DER LOO.
(met 70 platen.) Prijs 60 Cts, en

Kampen's Heden en Verleden

door E. D. J. DE JONGH JR.
(met 40 platen.) Prijs 50 Cts.

In elken Boekhandel verkrijgbaar.

Waar denkt Gij, zoo de Heer
wil, dit jaar Uwe

ZOMER-VACANTIE
door te brengen?

Ik stel U voor:

Maison-Rose
THUN (Zwitserland.)

F. MIEG, Eigenaar.

Vraagt prospectus aan het
Algem. Zuid-Holl. Advertentie-
Bureau, C. BROUWER, Dunne
Bierkade 32, en aan het Bureau
„TOURIST," Groenmarkt 23 te
's-Gravenhage, of aan den
Eigenaar. (15)

Homoeop. Geneesmiddelen
van Dr. Willmar Schwabe
in origineele verpakking ver-
krijgbaar bij (9)
de firma D. DE ROOIJ,
Apotheek **UTRECHT,**
Oudegracht (Smebrug) 115.

Homoeopathische Apotheek
BEKER & Co.
Zomerhofstraat 4, **ROTTERDAM.**
Telefoon 2478. (10)
Geneesmiddelen van
DR. WILLMAR SCHWABE.

HOMOEOP. APOTHEEK.
Wed. Bulterman & Cohen,
Hoogstraat 237,
hoek der Stadhuisteeq,
ROTTERDAM.
Interc. Telefoon No. 2305. (10)

Homoeopathische APOTHEEK.
Ferd. Bolstr. 11,
AMSTERDAM.
Levering van alle geneesmid-
delen, voorkomende in de Prijscou-
rant van Dr. WILLMAR SCHWABE,
Leipzig.
J. H. SCHAFFERS,
Apotheker. (10)

Homoeopathische APOTHEEK
Firma Wed. J. RAVE,
Groote Markt, (9)
ZWOLLE.

Homoeopathische APOTHEEK
Firma Apotheek HERTSTEIN
GOUDSCHE STRAAT 38, hoek NIERMANSSTRAAT,
ROTTERDAM.
(20) Telefoon interc. 3933.

Firma J. P. WEIJER,
APOTHEKER,
Gouwe C 165, Gouda,
betreft de Homoeopath.
geneesmidd. rechtstreeks
uit Leipzig van (10)
Dr. Willmar Schwabe.

De firma HERDINGH & BLANKEN
APOTHEKERS
LEIDEN (Hooge Woerd 143)
bericht, dat van af heden in hare Apotheek ook voor-
handen zijn **Homoeopathische Geneesmiddelen.** (10)

J. C. ENDERMAN,
APOTHEKER,
Firma E. J. VAN DER MHEEN,
De Riemerstraat 154, *Den Haag*
Alle Homoeopath. Geneesmiddelen van Dr. Will-
mar Schwabe, Leipzig in origineele verpakking
voorradij. (20)

FLESCHJES
voor Homoeop. middelen
in iedere grootte en vorm,
wit of geel glas, fijn uit-
gevoerd en op wensch
zuiver gereinigd, worden
geleverd door de fabriek
van (15)
E. P. HAHMANN,
BARMEN (Rheinland.)

Homoeopathische APOTHEKEN
te Arnhem.
Miedema en Van Aalst,
Roggestraat 3,
A. Spruit, firma B. Miedema,
Steenstraat 49. (15)

VIJFTIG REDENEN,
waarom ik Homoeopaat ben,
door *J. Compton Burnett.*
Franco tegen toezending van een
postwissel, groot 30 cent, ver-
krijgbaar bij
LA RIVIÈRE & VOORHOEVE
(8) *Zwolle.*

Aan de Aanhangers der Homoeopathie in Nederland
heb ik de eer mede te deelen: dat ik sedert 1882 de middelen van Dr. W. SCHWABE,
voorzien van het Fabrieksmerk, voor eigen rekening betrek, doch ze niet in depôt heb.
Hoogachtend,
Firma Wed. T. D. Vrijdag Zijnen.
's-GRAVENHAGE, 22 Ged. Burgwaf. (30)

Centrale Homoeopathische Apotheek van Dr. Willmar Schwabe, Leipzig.
(De grootste en meest beroemde homoeopathische Apotheek der wereld.)
Levering van alle Homoeopathische geneesmiddelen, moedertincturen, vloeibare
verduunningen, korrels en gecompriemde tabletten, IN ORIGINEELE VERPAK-
KINGEN, voorzien van nevenstaande fabrieksmerken, huilsapotheken, boeken, enz. enz.

Gevestigd voor Holland (100)
in de HERTEN-APOTHEEK te ZAANDAM; Eigenaar F. VAN DIJK Jzn., Pharm. Docts. Apoth.

Amsterdam	apothek van	J. Warmolts, Vijzelstraat 130.	Haarlem	apothek van	H. Remmers & Zn., Kruisstr. 20.
"	"	G. Schipper, Weesperzijde.	"	"	L. Schoorl, Frans Halsstraat 2.
"	"	J. Sol, Rozengracht, Volksapoth.	"	"	Firma van Tubergen, P. A. Adama
Alkmaar	"	Firma Schouten & Co.	Hilversum	"	van Scheltema, Gr. Houtstr. 141.
Apeldoorn	"	J. A. Roelse.	"	"	Van Heemskerck Dûker.
Assen	"	R. Karsten.	Leiden	"	J. de Vries.
Baarn	hofapothek	Dr. J. P. Land.	"	"	J. G. A. Blanken, Hoogewoerd.
Doetinchem	apothek	B. ten Bruggen Cate.	"	"	Boekwilt, Vischmarkt.
"	"	Dr. Joh. v. d. Moer.	"	"	D. J. van Driessum, Mare.
"	"	"de Rozijnkorf", J. Romijn Bzn.	Maassluis	"	J. de Ruiters, Nieuwe Rijn.
Dordrecht	"	van C. J. Snuif.	"	"	H. Bogtstra.
Enschede	"	E. Grendel.	Makkum	"	J. Dienske.
Gouda	"	A. Latenstein.	"	"	A. Rauwerda.
"	"	P. Weljer.	Meppel	"	L. Knoppers.
"	"	L. Smeding.	Nijmegen	"	W. Pontier.
Groningen	"	J. C. Endermann, De Riemerstr.	Rotterdam	"	Beker & Co., Zomerhofstraat 4.
Den Haag	"	Begeman & Sneltes, Janstr. 27.	"	"	C. de Groot, Hertstein Apotheek,
Haarlem	"	R. Duim, Keizerstraat 6.	"	"	Goudsche straat 38.
"	"	Firma van Hees, } Kleine	Velp bij Arnhem	"	C. Koek.
"	"	Numan van Son, } Houtstr. 57.	Vlissingen	"	C. G. Baert,
"	van	D. L. Keur, Zijlstraat 87.	"	"	Ritthomsche Markt F 189.
"	"	C. G. Loomeyer & Zoon.	Weesp	"	T. S. v. d. Ley.
"	"	Mons & Grijsels, Lange Veerstr. 11.	Zeist	"	Berents & Co., Slotlaan 24.
"	"		Zwolle	"	G. B. J. de Barbanson.

HOMOEOPATHISCH MAANDBLAD.

Uitgegeven vanwege

de „Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland.”

Dit blad verschijnt den 15^{den} van elke maand. Alle donateurs en leden der Vereeniging ontvangen het gratis; ook begunstigers, die jaarlijks *f* 2.50 bijdragen. De abonnementsprijs is *f* 1.— per jaargang; franco per post in Nederland *f* 1.17; voor het buitenland *f* 1.30, *bij vooruitbetaling*; losse nummers 10 cts. Men abonneert zich bij de firma **La Rivière & Voorhoeve** te **Zwolle**, tot wie men zich wende voor alles wat de uitgave en de advertentiën betreft. Advertentiën van 1—10 regels *f* 1.—, elke regel meer 10 cents.

Opstellen, mededeelingen, vragen, boekwerken ter recensie, brieven de redactie betreffende, worden franco ingewacht bij de **Redactie van het „Homoeopathisch Maandblad” te 's-Gravenhage.**

INHOUD.

Poging ter verklaring van de werking der homoeopathische geneesmiddelen. — Homoeopathie in de Praktijk, door Dr. J. Voorhoeve. — Gezondheidsleer voor de verschillende leeftijden. — Homoeopathisch tijdschrift. — Ingezonden. — Bericht aan onze lezers! — Advertentiën.

POGING TER VERKLARING VAN DE WERKING DER HOMOEOPATHISCHE GENEESMIDDELEN.

Zoolang de Homoeopathie bestaat, is zij bestreden door de overgrootste meerderheid der geneesheeren, terwijl tal van andere geneesmethoden door hen werden beproefd, om na enkele jaren weder in onbruik te geraken en vergeten te worden, omdat de praktische resultaten, welke men daarmede verkreeg, niet beantwoordden aan de verwachtingen, die men er op theoretische gronden van gekoesterd had.

Wanneer wij nu bedenken, dat de homoeopathische behandeling niet nadeelig op de patiënten kan werken en dat millioenen goed geconstateerde genezingen en vele statistische vergelijkingen tusschen deze en de gewone geneesmethoden bewijzen, dat zij zeer nuttig werkt, dan vragen wij ons af: „Waarom zijn toch de meeste medici zoo vijandig gezind tegen de Homoeopathie, dat zij de door haar aanbevolen middelen zelfs niet willen beproeven in de vele, dagelijks voorkomende gevallen, waarin zij met de hun ten dienste staande geneesmiddelen niets kunnen uitrichten? Waarom geven zij dan liever medicijnen of drankjes, die wel onaangenaam smaken, maar zooals zij weten, geen invloed op den patiënt kunnen uitoefenen?

Vele geneesheeren zien er zelfs niet tegen op om nog niet in voldoende mate onderzochte medicijnen aan hunne patiënten toe te dienen, wanneer deze door de eene of andere autoriteit zijn aanbevolen. Zelfs komt het voor, dat men middelen op zieken beproeft, die men alleen heeft leeren kennen door dierproeven, en die vaak schadelijk op de lijders werken. Waarom beproeft men dan toch, in plaats van die gevaarlijke, niet liever de zeker niet nadeelig werkende homoeopathische medicijnen?”

Mogelijk is het, dat enkelen terughoudend worden door het feit, dat de studie van de homoeopathische geneesmiddelleer zoo buitengewoon moeielijk is en de wet de kennis daarvan, helaas! niet eischt, en dus toestaat, dat men arts wordt zonder de geneeskunde in haar geheelen omvang te kennen. Maar bij het meerendeel der geneesheeren moet men den tegenzin, om de werking dezer middelen praktisch te onderzoeken, elders zoeken; en het komt mij voor, dat die tegenzin een gevolg is van het onvoldoende der bestaande theorieën, die ter verklaring van de resultaten der homoeopathische behandelingsmethode gegeven worden.

Wel is waar zeggen vele medici, dat zij meer waarde hechten aan praktische ondervinding dan aan theoretische beschouwingen, maar inderdaad geldt voor hen, evenals voor de meeste menschen, het versje van de Genestet:

Veel van dat nieuwe is waar, dat is mij klaar
[gebleken;
Maar 'k neem het toch niet aan, 't strijdt met
mijn oude preeken!

Want, wanneer feiten in strijd zijn met theoretische beschouwingen, die wij langen tijd voor waar gehouden hebben, dan zijn wij geneigd die feiten te ontkennen, totdat men ons ook theoretisch heeft aangetoond, dat zij mogelijk zijn.

Tot nu toe is echter de Homoeopathie een wetenschap, die hoofdzakelijk berust op praktische ervaring,

POINT
MAY 28 1918

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 06274 0850

